

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Milena N. Kostić

**METAFORIČKA KONCEPTUALIZACIJA
DOMENA VISOKOG OBRAZOVANJA
U ENGLESKOM I SRPSKOM JEZIKU**

doktorska disertacija

Beograd, 2019.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Milena N. Kostić

**METAPHORICAL CONCEPTUALIZATION OF
HIGHER EDUCATION DOMAIN IN
ENGLISH AND SERBIAN**

Doctoral dissertation

Belgrade, 2019

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Милена Н. Костич

**МЕТАФОРИЧЕСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ
ДОМЕНА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
В АНГЛИЙСКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ**

Докторская диссертация

Белград, 2019 г.

MENTOR: dr Katarina Rasulić, vanredni profesor
Filološki fakultet
Univerzitet u Beogradu

ČLANOVI KOMISIJE ZA OCENU I ODBRANU DOKTORSKE DISERTACIJE:

dr Duška Klikovac, redovni profesor
Filološki fakultet
Univerzitet u Beogradu

dr Mirjana Mišković Luković, redovni profesor
Filološko-umetnički fakultet
Univerzitet u Kragujevcu

DATUM ODBRANE RADA: _____

Želim da zahvalim svojoj mentorki, prof. dr Katarini Rasulić, čiji me je naučni rad i pedagoški pristup inspirisao tokom svih nivoa studija, na svim razgovorima, savetima i sugestijama – pravom stručnom usmeravanju u odabiru teme, nastajanju i konačnom oblikovanju ovog rada. Zahvaljujem i na toploj podršci koju mi je pružala pre svega kao čovek, a onda i profesor u toku pisanja doktorata. Veliku zahvalnost izražavam prof. dr Duški Klikovac na korisnim stručnim komentarima koji su doprineli završnom izgledu rada i na svemu što sam od nje naučila u toku doktorskih studija. Hvala i prof. dr Ivani Trbojević Milošević koja je takođe bila jedan od inspirativnih vodiča na mom akademskom putu. Zadovoljstvo mi je da je deo komisije koja ocenjuje ovaj rad prof. dr Mirjana Mišković Luković.

Podršku u toku nastajanja ovog rada pružila mi je i Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ u kojoj radim, te ovom prilikom zahvaljujem prof. dr Aleksandru Jerkovu, kolegamicama i kolegama, posebno Vesni Vuksan.

Neizmerno hvala mojim roditeljima koji me oduvek u svemu bezuslovno podržavaju i nesebično pružaju ljubav i motivaciju da istrajem; hvala Danijeli za lekturu delova ovog rada, stručne razgovore, ali pre svega za prave reči podrške kada su bile najpotrebnije; i hvala Dušanu za ogromno strpljenje, razumevanje i ohrabivanje koje mi pruža kako u ovom poduhvatu, tako i van njega.

Ovaj rad posvećujem uspomeni na našeg čika Lakija.

Metaforička konceptualizacija domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i srpskom jeziku

Apstrakt

Predmet ovog istraživanja su metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i srpskom jeziku. Istraživanje je podeljeno na tri dela, od kojih je svaki imao svoj cilj. Prvi cilj je bio identifikovanje, klasifikovanje i poređenje pojmovnih metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom jeziku (britanska varijanta) i u srpskom jeziku. Drugi cilj je bio osvetljavanje kulturno-ideoloških aspekata metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom odn. srpskom jeziku s obzirom na aktuelne obrazovne ideologije, a u teorijsko-metodološkom smislu, određivanje parametara za identifikaciju obrazovnih ideologija putem izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA na osnovu postojeće klasifikacije obrazovnih ideologija koju je dao Skrimšo 1983, a koja obuhvata instrumentalističku, progresivističku, rekonstrukcionističku i humanističku obrazovnu ideologiju. Treći cilj istraživanja je bio ispitivanje uticaja metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom jeziku na metaforičku konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u srpskom jeziku u prevodu relevantnih tekstova sa engleskog na srpski, a u teorijsko-metodološkom smislu, ustanovljavanje okvira za utvrđivanje pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora sa engleskog na srpski.

Ciljni pojmovi, čije metaforičke konceptualizacije su analizirane u Britanskom nacionalnom korpusu i Korpusu savremenog srpskog jezika, su: **E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE, E STUDENT / S STUDENT, E PROFESSOR / S PROFESOR, E UNIVERSITY / S UNIVERZITET**. Građu za analizu ideološkog potencijala metafora činili su rezultati istraživanja sprovedenog u pomenutim korpusima opšte namene. Građu za analizu pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja metafora činio je specijalizovani paralelni korpus (oko 90.000 reči) koji je sastavljen od izvornih tekstova i prevoda dokumenata sa engleskog jezika na srpski jezik, koje propisuju evropska tela i relevantne institucije u oblasti visokog

obrazovanja. Analiza u sva tri dela istraživanja sprovedena je u okvirima kognitivnolingvističkog pristupa proučavanju metafora, a osnovne metode u analizi građe bile su pojmovna i korpusna analiza i analiza diskursa.

Rezultati prvog dela istraživanja pokazuju da od 8000 primera, koliko je ekscerpirano i analizirano u oba korpusa opšte namene (po 4000 iz svakog), metaforično je 2092 primera, što čini 26,15% od ukupnog broja. Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da se domen VISOKOG OBRAZOVANJA u zapaženoj meri razume na osnovu metaforičkih konceptualizacija. U oba jezika zastupljeni su izvorni domeni PREDMETA (608), PROSTORA (539), ŽIVOG BIĆA (366), ČOVEKA I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (258), KRETANJA (235), AKTIVNOSTI I PROCESA (63) i MATERIJE (23). Izvorni domen PREDMETA zastupljeniji je u srpskom, a u engleskom je najviše iskorišćen PROSTOR. Za ostale izvorne domene može se reći da su ravnopravno zastupljeni u oba jezika, osim za domen KRETANJA, koji je zastupljeniji u engleskom. U dvama posmatranim jezicima uočavaju se razlike na planu leksičkih realizacija i istaknutosti različitih aspekata metaforičkih preslikavanja. Npr., u engleskom je domen SPORTA zastupljeniji i konkretizovaniji, dok je u srpskom to slučaj sa izvornim domenom POSLOVANJA.

U drugom delu istraživanja izdvojeno je 8 parametara putem kojih se mogu identifikovati obrazovne ideologije na osnovu izvornih domena. U oba jezika identifikovano je svih 7 obrazovnih ideologija, što je prihvatljivo, jer se analiza odvijala u korpusima opšte namene. Kao dominantna u britanskom engleskom ističe se rekonstrukcionistička obrazovna ideologija sa 24 izvorna domena, a u srpskom klasična humanistička i rekonstrukcionistička ideologija, na koje ukazuje po 19 izvornih domena. Zapaženo je da različite leksičke realizacije izvornih domena upućuju na različite ideologije, ali da i jedna leksička realizacija može da upućuje na više obrazovnih ideologija.

U trećem delu istraživanja ustanovljen je okvir za utvrđivanje pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora sa engleskog na srpski koji se sastoji iz tri koraka, a koji se potencijalno može koristiti i u drugim jezicima. Sveukupno je identifikovano 7 strategija za prevođenje metaforičkih izraza sa engleskog na srpski. Najbrojniji su primeri opisani u okviru Strategije 1 (isti izvorni domeni, poklapanje metaforičkih izraza u izvorniku i jeziku-cilju), među kojima se izdvojilo 50 primera u kojima se metafora iz engleskog unosi u srpski sa ekvivalentnim metaforičkim izrazom.

Strategija 4, koja u ranijoj literaturi na ovu temu nije izdvojena, predstavlja novinu i podrazumeva prevođenje metafore metonimijom.

Uopšte uzev, rezultati ovog istraživanja pokazali su da se domen VISOKOG OBRAZOVANJA metaforički konceptualizuje i u engleskom i u srpskom jeziku, da pojmovne metafore koje se koriste u tu svrhu imaju ideološki potencijal i da odražavaju obrazovne ideologije, da engleski vrši pojmovni uticaj na srpski prilikom prevođenja metafora, a da odabir prevodne strategije može da utiče na prenošenje ideologije putem metafora. Stoga smatramo da je poželjno ukazati na značaj, potencijal i moć pojmovnih metafora u visokoobrazovnom kontekstu, na važnost njihovog pažljivog odabira i korišćenja i na mogućnosti nastavka istraživanja pojmovnih metafora u pravcima koje ovaj rad predlaže.

Ključne reči: pojmovna metafora, obrazovna ideologija, prevođenje pojmovnih metafora, konceptualizacija, domen VISOKOG OBRAZOVANJA, engleski, srpski

Naučna oblast: Lingvistika

Uža naučna oblast: Kognitivna lingvistika, analiza diskursa, translatologija

Metaphorical Conceptualization of HIGHER EDUCATION Domain in English and Serbian

Abstract

This thesis explores metaphorical conceptualizations of the HIGHER EDUCATION domain in British English and Serbian. The research is divided into three parts each of which has its own aims. The first aim was to identify, classify and compare conceptual metaphors used for conceptualization of the HIGHER EDUCATION domain in British English and Serbian. The second aim was to illuminate cultural and ideological aspects of metaphorical conceptualizations of the HIGHER EDUCATION domain in English and Serbian regarding current educational ideologies. The theoretical and methodological aim of this part was to determine parameters for identification of educational ideologies via source domains used for metaphorical conceptualization of the HIGHER EDUCATION domain based on the classification of educational ideologies proposed by Scrimshaw (1983) which includes instrumentalism, progressivism, reconstructionism and humanism. The third aim was to analyze the influence of metaphorical conceptualizations of the HIGHER EDUCATION domain in English on metaphorical conceptualizations of the HIGHER EDUCATION domain in Serbian in translation of relevant texts from English into Serbian. The theoretical and methodological aim of this part was to establish a framework for determining conceptual transfer when translating conceptual metaphors from English into Serbian.

The target concepts, whose metaphorical conceptualizations were analyzed in The British National Corpus and The Corpus of Contemporary Serbian Language, are the following: **E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE, E STUDENT / S STUDENT, E PROFESSOR / S PROFESOR, E UNIVERSITY / S UNIVERZITET**. The results of the first part of research conducted in general corpora represented the data used in the analysis of ideological potential of metaphors in the second part. In the third part a specialized parallel English-Serbian corpus (approx. 90,000 words) was compiled from texts published by the European bodies and institutions in the field of higher education in order to examine conceptual transfer when translating metaphors. The analysis in all three parts was performed within the

theoretical framework of cognitive linguistic Conceptual Metaphor Theory and the main methods used in the analysis were conceptual and corpus analyses and discourse analysis.

The results of the first part of research show that 2092 examples were metaphorical out of 8000 examples excerpted from the two general corpora (4000 from each) which makes 26.15% of the total number. This result points to the fact that the HIGHER EDUCATION domain is to a considerable extent metaphorically conceptualized. The following source domains were identified in both languages: OBJECT (608), SPACE (539), LIVING BEING (366), HUMAN and AREAS OF HUMAN ACTIVITY (258), MOVEMENT (235), ACTIVITY AND PROCESS (63) and SUBSTANCE (23). The source domain OBJECT is predominant in Serbian while SPACE prevails in English. Other source domains are equally distributed in both languages, except for MOVEMENT which is prevalent in English. Differences in metaphorical expressions and the highlighting of different aspects of metaphorical mappings are present in both languages. For instance, in English the source domain SPORT is more dominant, more elaborately used and concretized, whereas in Serbian that is the case with the source domain BUSINESS.

In the second part of research 8 parameters for the identification of educational ideologies based on source domains were defined. In both languages all 7 ideologies were identified, which is acceptable bearing in mind the fact the analysis was conducted in general corpora. The most dominant educational ideology in British English is reconstructionism with 24 source domains, while in Serbian, classical humanism and reconstructionism with 19 source domains each are the most represented. It is also concluded that different metaphorical expressions point to different ideologies and that one metaphorical expression can point to several educational ideologies.

In the third part of research we established the framework for determining conceptual transfer when translating conceptual metaphors from English into Serbian which is a 3-step procedure and can potentially be used in other languages. Overall 7 metaphor translation strategies were identified. Strategy 1 (the same source domains, equivalent metaphorical expressions in source and target texts) is the most represented strategy in the analyzed corpus with 50 examples in which metaphor is transferred from English into Serbian with equivalent metaphorical expressions. Strategy 4, which has not been mentioned earlier in the relevant literature, represents an innovation and implies translating metaphor with metonymy.

Overall, the results of this research show that the HIGHER EDUCATION domain is metaphorically conceptualized in English and Serbian, conceptual metaphors used for that purpose have ideological potential and they reflect educational ideologies, English can influence Serbian conceptually when metaphors are translated and the choice of a metaphor translation strategy can influence the transfer of an ideology via metaphor. Therefore, it is necessary to emphasize the importance, potential and power of metaphors in higher education context, the importance of careful choice and use of metaphors and the possibilities to continue the research of conceptual metaphors in directions suggested by this study.

Key words: conceptual metaphor, educational ideology, conceptual metaphor translation, conceptualization, HIGHER EDUCATION domain, English, Serbian

Scientific field: Linguistics

Scientific subfield: Cognitive linguistics, discourse analysis, translation

Skraćenice:

E – engleski (primer na engleskom jeziku)

S – srpski (primer na srpskom jeziku)

engl. – engleski (termin na engleskom jeziku)

PP – pojmovno prenošenje

RSANU – Rečnik Srpske akademije nauka i umetnosti

RSJ – Rečnik srpskoga jezika

BNC – The British National Corpus

KSSJ – Korpus savremenog srpskog jezika

OED – Oxford English Dictionary

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Polazište i predmet istraživanja.....	1
1.2. Konceptija i ciljevi istraživanja	9
1.3. Organizacija izlaganja.....	14
2. Teorijsko-metodološki okvir	16
2.1. Teorija pojmovnih metafora: postavke, razrada i primena.....	16
2.1.1. Metonimija	25
2.2. Korpusni pristup proučavanju metafora.....	28
2.3. Diskursni pristup proučavanju metafora.....	33
2.4. Metafora i ideologija	36
2.4.1. Ideološki potencijal pojmovne metafore – „Metafore mogu da ubiju“	37
2.4.2. Obrazovne ideologije	45
2.5. Prevođenje metafora	55
2.6. Prethodna istraživanja metafora u domenu obrazovanja.....	63
2.7. Građa za ovo istraživanje i metodologija istraživanja	76
2.7.1. Izbor leksema za analizu	77
2.7.2. Metodologija istraživanja.....	84
3. Analiza metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u opštim korpusima britanskog engleskog i srpskog jezika. 94	
3.1. Bliže određenje posmatranih ciljnih pojmova E HIGHER EDUCATION, UNIVERSITY, PROFESSOR i STUDENT odnosno S VISOKO OBRAZOVANJE, UNIVERZITET, PROFESOR i STUDENT.....	94
3.2. Tok analize.....	104
3.3. Izvorni domeni i metaforička preslikavanja na domen VISOKOG OBRAZOVANJA.....	105
3.3.1. PROSTOR	105
3.3.2. KRETANJE.....	135
3.3.3. AKTIVNOST I PROCES	167
3.3.4. ŽIVO BIĆE	175
3.3.5. ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI	196
3.3.6. PREDMET	237
3.3.7. MATERIJA.....	260

3.3.8. OSTALO.....	265
3.4. Personifikacija, metonimija i ostale metaforičke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova.....	266
3.5. Rezime i zaključak	279
4. Analiza ideološkog potencijala metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku	293
4.1. O metaforama u obrazovnom kontekstu i metaforičnosti diskursa o obrazovnim ideologijama	293
4.2. Tok analize.....	295
4.3. Rezultati analize i diskusija: obrazovne ideologije kroz prizmu izvornih domena metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku	296
4.3.1. Instrumentalistička ideologija (tradicionalna i adaptivna).....	297
4.3.2. Progresivistička ideologija (individualistička i kolektivistička).....	311
4.3.3. Rekonstrukcionistička ideologija	332
4.3.4. Humanistička ideologija (klasična i liberalna).....	346
4.4. Rezime i zaključak	358
5. Analiza prevoda metafora u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA sa engleskog na srpski jezik.....	363
5.1. O prevođenju metaforičkih izraza i prenošenju podležnih pojmovnih preslikavanja.....	363
5.2. Tok analize.....	366
5.3. Rezultati i diskusija: Strategije prevođenja metafora u pojmovnoj i jezičkoj perspektivi	368
5.3.1. Strategija 1 (Isti izvorni domeni, poklapanje metaforičkih izraza)	369
5.3.2. Strategija 2 (Isti izvorni domeni, različiti metaforički izrazi (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu u jeziku-cilju)).....	398
5.3.3. Strategija 3 (Različiti izvorni domeni i njima pripadajući metaforički izrazi (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu u jeziku-cilju))	403
5.3.4. Strategija 4 (Metafora u izvorniku, metonimija u jeziku-cilju)	410
5.3.5. Strategija 5 (Metafora u izvorniku, nemetaforički jezički izraz u jeziku-cilju (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu)).....	412
5.3.6. Strategija 6 (Nemetaforički jezički izraz u izvorniku, metafora u jeziku-cilju)	421
5.3.7. Strategija 7 (Metaforičko kalkiranje).....	423
5.4. Rezime i zaključak	424

6. Zaključna razmatranja	428
6.1. Sličnosti i razlike u metaforičkoj konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i srpskom jeziku: pojmovno-jezički i društveno- ideološki aspekti.....	428
6.2. Teorijske i metodološke implikacije i mogući pravci daljeg istraživanja.....	433
7. Literatura.....	438

*„Um nije posuda koju treba napuniti, već vatra koji treba rasplamsati“,
(Plutarh)*

1. Uvod

1.1. Polazište i predmet istraživanja

Visoko obrazovanje se karakteriše kao resurs jedne zemlje bez kojeg je nemoguće ostvariti ekonomski napredak, te privredni i društveni razvoj. Visoko obrazovanje se poima i kao najbolja investicija za budućnost, jer ima osvedočenu veliku i trajnu vrednost. Ovakva poimanja, odnosno konceptualizacije visokog obrazovanja mogli bi se okarakterisati kao društveno važni. Pored toga, uloga visokog obrazovanja je da doprinese ostvarenju ličnih potencijala, talenata i interesovanja pojedinca. Visoko obrazovanje nije samo resurs za otpočinjanje poslovne karijere i ostvarivanje društvenih ciljeva, već proces kojim se razvija svaki atom individue.

Kao društvena tema, visoko obrazovanje oduvek je bilo aktuelno. Na početku 21. veka, posebno unutar Evropskog visokoobrazovnog prostora (engl. *European Higher Education Area*, skraćeno EHEA), najčešće se polemische o promenama u ovoj oblasti, koja treba da ide u korak sa razvojem novih tehnologija, o promenama strukture visokoobrazovnih sistema, te o njihovom usklađivanju i povezivanju i o finansijskom ulaganju u visoko obrazovanje, koje je pokazatelj gde se na listi prioriteta određene zemlje nalazi ova oblast, što neretko govori i o uspešnosti i razvijenosti date zemlje. Posledično, poboljšanje visokog obrazovanja i uvrštavanje u listu prioriteta postaje aktuelno posebno u predizbornim kampanjama.

Motivacija za ovo istraživanje proistekla je iz aktuelnosti i društvene važnosti teme i iz našeg ličnog interesovanja za oblast visokog obrazovanja.

Radom na projektu Reforma studija stranih jezika u Srbiji (*Reforming Foreign Language Studies in Serbia* – REFLESS) u periodu 2012–2014. upoznali smo se sa celokupnim procesom nastajanja i akreditovanja jednog studijskog progama na svim

većim univerzitetima u Srbiji, te u velikoj meri sa funkcionisanjem visokoobrazovnog sistema i potrebama stejkholdera (predstavnik interesa grupa) u oblasti visokog obrazovanja. Čini se da, kako u javnom prostoru, tako i u akademskim krugovima, prevladava mišljenje da Bolonjska reforma nije dobro, odnosno, dosledno sprovedena. Jedno neformalno istraživanje koje je sprovedeno na Univerzitetu u Beogradu 2013. godine pokazalo je da reč *Bolonja* uglavnom izaziva negativne asocijacije (Rasulić 2015: 37). Generalno, neke od zamerki koje se odnose na uvođenje Bolonjskog procesa jesu da je novim studijskim programima isključena veća količina znanja čije se prenošenje odnosno usvajanje decenijama negovalo na studijskim programima u Srbiji, da svršeni studenti nemaju stručnost da se bave oblašću koju su studirali, da je visoko obrazovanje obesmišljeno upisivanjem velikog broja studenata, od kojih se većina ne zaustavlja samo završavanjem osnovnih već odlazi na master i doktorske studije, što onda dovodi do hiperprodukcije doktora nauka u oblastima koje uglavnom nisu ključne za ekonomski i privredni rast zemlje, da pokušaj da se u reformisane programe uključi praktična nastava nije imao mnogo uspeha, da je unižena vrednost naučnih istraživanja time što ne postoje stroži kriterijumi za upisivanje master i doktorskih studija i time što nisu osigurani uslovi za valjano organizovanje ovih studija, a sa druge strane i postavljanjem pred nastavno-naučni kadar kriterijuma o objavljivanju određenog broja naučnih radova u prestižnim časopisima, pri čemu za pisanje tih radova nekad nemaju ni elementarne uslove, da su izvršene pre svega tehničke izmene kako bi se struktura visokoobrazovnog sistema uskladila sa sistemima visokog obrazovanja čije su zemlje potpisnice Bolonjske deklaracije, a da se suštinski kvalitet sadržaja koji se izučava i načini organizovanja nastave i studiranja nisu poboljšali. Nabranje na ovoj listi moglo bi da se produži, a i produbi kada bismo se osvrnuli na svaku od pojedinačnih stavki, ali to nije tema našeg rada, već nekog budućeg društveno-političkog istraživanja. Sa druge strane, Bolonjska reforma se ne karakteriše nužno kao negativna. Ona je donela veliki broj visokoobrazovanih ljudi Srbiji, doprinela kraćem trajanju studija, omogućila umrežavanje univerziteta, nastavnika i studenata kako na nacionalnom tako i na

međunarodnom nivou, omogućila razmenu studenata i nastavnog kadra sa univerzitetima u Evropi, naučila sve učesnike visokog obrazovanja kako da se naviknu na promene i da se ne plaše da ih iniciraju i uvode, podstakla interesovanje za razne vrste nacionalnih i međunarodnih projekata i učinila da ih akademska zajednica prepozna kao model za uvođenje promena i dobijanje finansijskih sredstava, podigla svest o važnosti praktično primenljivog znanja i mekih veština i uspostavila njihovo sticanje kroz formalno obrazovno iskustvo, unela nove tehnologije u obrazovni proces. Kao studentkinji prve generacije Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu koja je studirala po prvom bolonjskom programu, kasnije označenom kao 'prva ili nepravna Bolonja', koja je 2008. godine postala 'prelazna / srednja Bolonja', do konačne akreditacije 2010. godine i uvođenja 'prave Bolonje', tema reforme visokog obrazovanja izaziva nam pažnju i, opšte uzev, razumevanje sistema visokog obrazovanja nam je od velikog značaja. Definisajući konačne teme ovog rada prethodilo je i pokretanje pisanja nacrta novog Zakona o visokom obrazovanju, koje je počelo u periodu 2013/2015. godine. U tom periodu Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja rukovodila su ukupno četvorica ministara, koji su sudelovali u donošenju pomenutog Zakona. Strategija razvoja obrazovanja do 2020. godine usvojena je 2012, a nakon toga i Akcioni plan za implementaciju Strategije. U izradi novog Zakona o visokom obrazovanju učestvovala su razne radne grupe. Organizovane su i 4 javne rasprave na univerzitetima u Srbiji, koje su uglavnom bile formalnog karaktera. Novi Zakon o visokom obrazovanju usvojen je 2017. godine, a izmene i dopune ovog Zakona usvojene su 2018. godine. U novembru 2018. godine najavljeno je pisanje nove Strategije za obrazovanje u Srbiji, koje će se sprovesti u 2019. na dva nivoa – strategija za prosvetu i strategija za visoko obrazovanje i nauku.

S obzirom na to da je reforma visokog obrazovanja društvena pojava, a da je proučavanje društvenih pojava moguće na osnovu jezika, mi ćemo pokušati da osvetlimo razumevanje domena VISOKOG OBRAZOVANJA putem analize jezičkog materijala.

Naše istraživanje temelji se na postulatima kognitivne lingvistike odnosno teorije pojmovnih metafora, a analiza koju sprovodimo usmerena je na metafore pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA. Osnovna jedinica naše analize je pojmovna metafora, odnosno na nižem nivou opštosti, njene leksičke realizacije koje se upravo nalaze u jeziku. Klikovac (2008: 71) ističe da je „naše razumevanje sveta sagrađeno od složenih sistema i kombinacija pojmovnih metafora“, što je jedan od razloga zašto one treba da budu predmet istraživanja. S obzirom na to da se u okviru kognitivne lingvistike značenje izjednačava sa konceptualizacijom, proučavanje konceptualizacija domena VISOKOG OBRAZOVANJA osvetliće njegove različite aspekte i pokazati kako se apstraktni pojmovi od kojih se on sastoji, ali i konkretni, zapravo razumeju, odnosno konceptualizuju.

Pojmovna metafora je kognitivni mehanizam, ali analizira se putem jezika jer se u njemu nalaze njene leksičke realizacije. Jezik doživljavamo kao izvor podataka koji nas vode do opštih principa razumevanja čitavih sistema pojmova, tj. celokupnih domena, a ne samo pojedinačnih reči ili pojmova (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 116). Lejkof i Džonson 2003[1980] otkrili su da su ti principi metaforične prirode i da omogućavaju razumevanje jedne vrste iskustva na osnovu druge. Dakle, apstraktne pojmove razumemo tako što ih metaforički konceptualizujemo.

Metafore ćemo proučavati u okviru kognitivne lingvistike, a teorijsko-metodološki okvir rada nasloniće se na teoriju pojmovnih metafora koju su utemeljili, razvijali i primenjivali Lejkof i Džonson (2003[1980], 1999), Grejdi (1997) i Kevečeš (2010[2002]; za širi pregled, v. Gibs (2008)). U našoj naučnoj sredini proučavanjem i primenom teorije pojmovnih metafora bavi se znatan broj proučavalaca, između ostalih Klikovac (2004, 2006, 2008, 2018) Rasulić (2004, 2006, 2008, 2015), Vesić-Pavlović (2015), Kosanović (2016), Bročić (2018) i Bogetić (2018).

Herarts i Kajkens (2007: 5) objašnjavaju da kognitivna lingvistika jezik posmatra kao sredstvo za organizaciju, obradu i prenošenje informacija koje sadrži skup znanja o svetu koja se uz pomoć jezika razumeju tako što se skladište stara i organizuju nova znanja. Jezik, kako autori dalje ističu (Herarts i Kajkens 2007: 5),

organizuje pomenuta znanja na način koji odražava potrebe, interesovanja i iskustva pojedinica i njihovih kultura. Odnos kognitivne lingvistike prema ljudskom znanju podrazumeva da je naše razumevanje definisano utelovljenjem tog znanja i našim ličnim i kolektivnim iskustvima. U pomenutom stavu očituje se i jedna od najosnovnijih premisa kognitivne lingvistike, koja govori o utelovljenosti pojmovnog i jezičkog sistema i njegovoj utemeljenosti u društvenom iskustvu (Lejkof i Džonson 2003[1980], 1999; Lejkof 1987, 1993; Džonson 1987, Gibs 1994, 2006, Gibs et al. 2004, Kroft i Kruz 2004). Lejkof i Džonson (2003[1980]: 20) objašnjavaju da „nijedna metafora ne može da se razume ili adekvatno predstavi nezavisno od svoje iskustvene osnove“¹. S obzirom na to da se komunikacija zasniva na istom pojmovnom sistemu na osnovu kojeg razmišljamo i delamo, jezik je važan izvor dokaza o tom sistemu“² (Lejkof i Džonson (2003[1980]: 4). Iz ovakvih razmišljanja je proisteklo interesovanje za sprovođenje metaforičke analize domena VISOKOG OBRAZOVANJA putem proučavanja jezičkog materijala. Drugi razlog za odabir analize domena VISOKOG OBRAZOVANJA potiče iz činjenice da do sada nije urađeno opsežnije istraživanje koje se tiče metaforičkih konceptualizacija domena VISOKOG OBRAZOVANJA u Ujedinjenom Kraljevstvu i u Srbiji.

Predmet istraživanja su metaforičke konceptualizacije pomoću kojih se razume domen VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku. Pojmovi i procesi u domenu obrazovanja često su opisani metaforički, bilo u formi „A je B“ ili kao skup metafora (Lou 2008: 213). U domenu VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika postoji veliki broj leksema koje obuhvataju njegove različite aspekte i apstraktne su. Lekseme poput samog *visokog obrazovanja, znanja, veštine, studija, ishoda učenja* itd. nemaju konkretnu fizičku realizaciju u svetu. Za njihovo razumevanje koristimo pojmove koji su zasnovani na iskustvu koje čovek ima u toku telesne interakcije sa sredinom (Talmi 2011). S obzirom na to da je toliko pojmova koji su nam važni u svakodnevnom životu apstraktno ili nedovoljno ocrtano u našem iskustvu, koristimo

¹ “In actuality we feel that no metaphor can ever be comprehended or even adequately represented independently of its experiential basis” (prevod naš – M. K.).

² “Since communication is based on the same conceptual system that we use in thinking and acting, language is an important source of evidence for what that system is like” (prevod naš – M. K.).

druge pojmove koji su nam iskustveno bliži i jasniji da bismo ih razumeli. Pored analize apstraktnih pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA, bavićemo se i analizom konkretnih pojmova iz pomenutog domena i njihovim metaforičkim konceptualizacijama. Klikovac (2008: 61) ističe da se u kognitivističkoj literaturi predviđa postojanje pojmovnih metafora čiji su izvorni i ciljni pojam konkretni, ali da se ova pretpostavka ne ispituje. Na primeru aforizama Dušana Radovića autorka (Klikovac 2008: 62) objašnjava da konkretan ciljni pojam najčešće potiče iz domena čoveka, što će u našem slučaju biti STUDENT i PROFESOR, a da se putem metafore najčešće konceptualizuje kao ŽIVOTINJA ili se personifikuje, što će se u našoj analizi videti na primeru pojma UNIVERZITET.

Lekseme iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA analizirane su u opštim nacionalnim korpusima britanskog engleskog odnosno srpskog jezika. Odabrali smo britansku varijantu engleskog jezika jer i britanski i srpski visokoobrazovni sistemi pripadaju Evropskom prostoru visokog obrazovanja, koji je definisan usvajanjem Bolonjske deklaracije 19. juna 1999. godine u Bolonji i koji trenutno obuhvata 48 zemalja. Ujedinjeno Kraljevstvo je potpisnik Bolonjske deklaracije i deo ovog prostora od 1999. godine, a Srbija od 2003. godine. Sledeći razlog za upoređivanje ova dva sistema, odnosno načina na koje se oni metaforički konceptualizuju u britanskoj varijanti engleskog i srpskog jezika, jeste taj što se britanski sistem visokog obrazovanja smatra najuspešnijim u Evropi, što potvrđuje i njegovo mesto na svetskoj listi najbolje rangiranih univerziteta u 2017. godini, a i ranije. Ispred Ujedinjenog Kraljevstva nalaze se samo Sjedinjene Američke Države³. Ovakav status čini ga uzornim modelom prema kojem je poželjno sprovoditi reforme i uvoditi novine, što je poslednjih godina slučaj u Srbiji na svim nivoima obrazovanja, a posebno u domenu uvođenja i korišćenja novih tehnologija u obrazovanju. Od 2015. godine u Srbiji se organizuje konferencija *Nove tehnologije u obrazovanju* u saradnji sa Britanskim savetom u Srbiji, koja ima za cilj da poveže stejkholdere u oblasti obrazovanja i dovede do razmene iskustava i znanja.

³ <http://www.shanghairanking.com/ARWU-Statistics-2017.html>

U nastavku ovog dela ukratko ćemo izložiti karakteristike sistema visokog obrazovanja u Velikoj Britaniji i Srbiji, s obzirom na to da opisani predmet istraživanja obuhvata njihovo upoređivanje.

Sistem visokog obrazovanja nastao je u Evropi u Srednjem veku osnivanjem prvih univerziteta. U savremenom dobu prirodu visokog obrazovanja širom sveta uglavnom oblikuju modeli nastali u uticajnim državama poput Francuske, Nemačke, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država (*Enciklopedija Britanika*).

Enciklopedija Britanika visoko obrazovanje definiše kao bilo koju vrstu obrazovanja koja se odvija u obrazovnim institucijama nakon srednjoškolskog obrazovanja i koja se završava sticanjem diplome, stepena obrazovanja ili sertifikata. Pomenuta definicija može se primeniti na visokoobrazovni sistem u oba jezika.

U Velikoj Britaniji u visokoobrazovne institucije, pored univerziteta i koledža, spadaju razne škole za stručno usmerenje koje pripremaju studente za poslove u oblasti prava, teologije, medicine, biznisa, muzike i umetnosti. U Srbiji, visoko obrazovanje se odvija na univerzitetima, koji se sastoje od fakulteta na kojima se izučavaju različite naučne i stručne oblasti, i na visokim školama. Visoko obrazovanje u Velikoj Britaniji obuhvata i škole za obrazovanje i obuku nastavnika, više škole i tehnološke institute. Jedan od osnovnih uslova za ulazak u visoko obrazovanje jeste završeno srednje obrazovanje, koje je u Srbiji četvorogodišnje, a prosečne godine starosti su 18 u Velikoj Britaniji i 19 u Srbiji.

U Velikoj Britaniji visokoobrazovne institucije uživaju veliku autonomiju. Univerziteti imaju autonomiju kako u rukovođenju, tako i u definisanju nastavnih programa, i pored toga što gotovo sva finansijska sredstva dobijaju od države, a slična je situacija i u Srbiji. Uslovi upisa na britanske univerzitete su složeni. Svaki učenik mora da stekne Diplomu o stečenom srednjem obrazovanju (engl. *General Certificate of Education*) polaganjem ispita iz različitih predmeta i dobijanjem prolaznih ocena. Što više ispita učenik položi u višim razredima srednje škole, veće su šanse da upiše željeni univerzitet. Britanija ima centralizovanu upisnu agenciju, kojoj kandidati predaju liste želja sa univerzitetima. Selektivni upis na univerzitete, u kombinaciji sa

praćenjem studenata u tutorskom sistemu, omogućava mnogim studentima da steknu univerzitetske diplome za tri, umesto za standardne četiri godine.

Visoko obrazovanje u Srbiji ima 3 nivoa: prvi nivo (osnovne studije), drugi nivo (master studije, specijalističke studije) i treći nivo (doktorske studije). Srbija je 2003. godine uvela Bolonjski proces, a usvajanjem novog Zakona o visokom obrazovanju 2005. učvrstila implementaciju ovog procesa u Srbiji. Ovim zakonom uvedeni su sistem bodova, tri ciklusa studija i dodatak diplomi. Proces reforme nastavljen je usvajanjem standarda za akreditaciju, samovrednovanje i spoljnu kontrolu 2006. godine. Time su stvoreni uslovi za početak procesa akreditacije visokoškolskih institucija i studijskih programa u 2007. godini. Počevši od 2007/8. akademske godine, svi studenti studiraju po reformisanim studijskim programima. Popis iz 2011. godine pokazuje da je 10.59% populacije Srbije visokoobrazovano.

Akademski programi u Velikoj Britaniji su uže specijalizovani nego isti programi u kontinentalnoj Evropi. Većina studenata završava teži tip studija sa diplomom višeg stepena (engl. *honours degree*) u jednom ili najviše dva predmeta, dok preostala manjina završava redovne studije, koje obuhvataju različite predmete. Model visokog obrazovanja Velike Britanije u različitoj meri usvajale su Kanada, Australija, Indija, Južnoafrička Republika, Novi Zeland i druge bivše britanske kolonije u Africi, jugoistočnoj Aziji i Pacifiku (*Enciklopedija Britanika*).

Neki od ciljeva reformi u visokoobrazovnom sistemu jesu unapređenje organizacije tog sistema, koji treba da pruži kvalitetno i primenljivo znanje i veštine, poboljšanje saradnje između obrazovnih institucija i povećanje unutrašnje motivacije studenata i ostalih učesnika, a sve to radi sveobuhvatnog razvoja pojedinca i društva. U Srbiji je reforma visokog obrazovanja aktuelna tema od 2003. godine, a počela je potpisivanjem Bolonjske deklaracije iste godine i donošenjem novog Zakona o visokom obrazovanju 2005. godine. Najnoviji Zakon o visokom obrazovanju donet je 2017. godine i ocenjen je kao neadekvatan u mnogim segmentima kako u akademskom tako i u javnom prostoru, a pre svega zamera mu se ograničavanje akademskih sloboda i nedemokratičnost, kao i površnost i nejasnoća prilikom

definisana mnogih članova. U septembru 2018. godine na sajtu Narodne skupštine Republike Srbije objavljen je *Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju*, čiji je predlagač Vlada Republike Srbije, sa preporukom usvajanja do početka školske 2018/2019. godine, za koji smatramo da suštinski neće ispraviti najčešće navođene nedostatke Zakona.

1.2. Konceptcija i ciljevi istraživanja

Kao što je već pomenuto, istraživanje će se odvijati u okvirima kognitivnolingvističkog pristupa proučavanju metafore. Metafora se definiše kao *viđenje* ili *razumevanje*, odnosno skupa kao *interpretacija* jedne pojave kao druge (ili jednog iskustvenog domena kao drugog) (Klikovac 2008: 66). Naše istraživanje osloniće se na teoriju pojmovnih metafora (engl. *Conceptual Metaphor Theory*) koju su ustanovili Lejkof i Džonson 1980, budući da će pojmovna metafora, odnosno njene leksičke realizacije, biti osnovna jedinica analize u svim njegovim delovima. Pojmovne metafore analiziraćemo u opštem korpusu, paralelnom specijalizovanom korpusu i na kraju ih sagledati iz obrazovno-ideološke perspektive.

Ovo istraživanje je podeljeno na tri dela.

Prvi deo obuhvata identifikaciju pojmovnih metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom odn. srpskom jeziku. Ovaj deo istraživanja sproveden je na korpusima opšte namene u oba jezika, u kojima su analizirane leksičke realizacije metaforičkih konceptualizacija apstraktnih i konkretnih pojmova iz ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA sa ciljem identifikacije izvornih domena kojima te konceptualizacije pripadaju. Ovakva analiza je odabrana radi upoređivanja načina na koji se ciljni domen VISOKOG OBRAZOVANJA poima u britanskom engleskom i srpskom jeziku.

Drugi deo istraživanja obuhvata analizu obrazovnih ideologija, odnosno utvrđivanje ideološkog potencijala metafora na osnovu utvrđenih izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u prvom delu

istraživanja. Kada se govori o metaforama, jedna od nezaobilaznih tema je i ideologija, jer, kako još pri postavci teorije pojmovnih metafora Lejkof i Džonson (1980) tvrde, metafora filtrira našu stvarnost i na taj način prenosi i utvrđuje određeno viđenje stvarnosti. S obzirom na to da nisu uvek očigledne (posebno ako su konvencionalne), metafore predstavljaju odlično sredstvo za prenošenje ideologija. Jensen (2006) takođe ističe da su metafore dominantno sredstvo za prenošenje ideologija. U tom smislu jedna od osobina koje povezuju pojmovne metafore i ideologije je jednostranost, o kojoj su, kada je u pitanju pojmovna metafora, govorili Lejkof i Džonson (2003 [1980]), Kevečeš 2002 i Klikovac 2004. U praksi to znači da jedna pojmovna metafora osvetljava jednu stranu/osobinu pojma, dok druge prikriva, što upravo čini njen ideološki potencijal. Na osnovu toga zaključujemo da su pojmovne metafore važne za proučavanje raznih pojava koje su ideološki obojene u društvenim kontekstima, a jedna od njih je npr. i reforma visokog obrazovanja. Neretko sami učesnici visokog obrazovanja i šira javnost ističu nezadovoljstvo visokoobrazovnim reformama koje se, po njima, negativno odražavaju na stepen obrazovanosti populacije, stručnost, te na celokupni razvoj društva i životni standard. Stoga je jedan od ciljeva ovog rada da osvetli načine poimanja sistema visokog obrazovanja u Srbiji putem analize pojmovnih metafora u jeziku i da zaključi da li su one neutralno, pozitivno ili negativno obeležene u kontekstu pomenutih reformi, da ih uporedi i klasifikuje po sličnosti i da opiše obrazovne ideologije koje te pojmovne metafore oslikavaju, pozivajući se pritom, na klasifikaciju obrazovnih ideologija koju je 1983. dao Skrimšo. Skrimšo (1983: 21) ističe da se obrazovne ideologije mogu podeliti na sledeći način: 1) progresivistička (individualistička i socijalna), 2) rekonstrukcionistička, 3) instrumentalistička (tradicionalna i adaptivna) i 4) humanistička (klasična i liberalna). Sa druge strane, ideologije su utkane i u jezik, te on predstavlja dobar materijal za njihovo proučavanje. Smatramo da identifikacija obrazovnih ideologija u opštim korpusima britanskog engleskog i srpskog jezika može da ukaže na to da li su one u skladu sa pomenutim reformskim procesima u visokom obrazovanju i, ukoliko nisu, da podstakne njihovu modifikaciju.

Treći deo obuhvata analizu prevoda metaforičkih izraza te podležnih pojmovnih metafora u diskursu o visokom obrazovanju i ustanovljavanje strategija za prevođenje pojmovnih metafora i utvrđivanje da li postoji potencijalni pojmovni uticaj engleskog na srpski jezik. Razlog leži u još jednom načinu upoređivanja pomenutih jezika koji se odvija ne samo na leksičkom nego i na pojmovnom nivou. Živimo u eri globalizacije, koju, između ostalog, od nama važnih faktora, definišu interkulturalnost, multikulturalnost i višejezičnost. Razmenom različitih sadržaja dolazi do jezičkog kontakta i neminovnog međusobnog uticaja. S obzirom na to da je engleski često zvanični jezik komunikacije na globalnom nivou, odnosno *lingua franca*, i da je jedan od zvaničnih jezika u Evropskom prostoru visokog obrazovanja, istraživanje koje se tiče potencijalnog pojmovnog uticaja engleskog jezika na srpski jezik u kontekstu Bolonjske reforme smatramo relevantnim. S obzirom na to da promene u visokom obrazovanju donose i nove koncepte, želimo da ispitamo da li se način na koji se oni poimaju i razumeju u engleskom jeziku prenosi u srpski jezik ili se prilagođava novom kontekstu. U teorijsko-metodološkom smislu ovaj deo istraživanja treba da doprinese formulisanju parametara za ustanovljavanje potencijalnog pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora i da identifikuje strategije za prevođenje pojmovne metafore sa engleskog jezika u srpski jezik. Strategijama koje se tiču prevođenja metafora u srpskom jeziku do sada se bavila jedino N. Silaški (2012), ispitujući ih na korpusu termina iz oblasti ekonomije. Preliminarnom analizom ustanovili smo da prilikom prevođenja metaforičnih izraza u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, izvorni domeni u engleskom i srpskom mogu da se poklope (distance learning – učenje na daljinu (PROSTOR – PROSTOR)), da budu isti ali da imaju različite leksičke realizacije (career path – karijerno kretanje (KRETANJE – KRETANJE)), da se razlikuju (amount of study – obim studija (MATERIJA – PROSTOR)) ili da se metafore uopšte ne prevode metaforom (students that enter the programme – studenti koji se upišu na program studija, (PROSTOR – /)). Nakon analize daćemo pregled prevodnih strategija metaforičkih leksema iz engleskog jezika u srpski jezik u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, sa posebnim osvrtom na primere gde se javlja pojmovno prenošenje.

S obzirom na to da se prvi i drugi deo istraživanja sprovode na materijalu iz opštih korpusa i da u trećem delu istraživanja analiziramo prevod koristeći paralelni specijalizovani korpus namenski sastavljen za ovo istraživanje, kao jednu od osnovnih metoda, pored pojmovne analize, koristimo korpusnu analizu. Zbog analize prevoda i ustanovljavanja klasifikacije prevodnih strategija koje se koriste za prevođenje pojmovne metafore istraživanje ima potporu i u teoriji prevođenja.

Jedan od pristupa u ovom radu je i diskursnoanalitički, koji koristimo kako bismo identifikovali ideologije koje uobličavaju visoko obrazovanje. Analiza ideologija putem pojmovnih metafora temelji se na kritičkoj analizi metafore (Čarteris-Blek 2004).

Ovo istraživanje polazi od sledećih hipoteza:

1. da se ključni pojmovi iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA i u engleskom i u srpskom jeziku konceptualizuju metaforički;

2. da će se u engleskom i u srpskom jeziku izvorni domeni koji se koriste u metaforičkoj konceptualizaciji apstraktnih pojmova u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA uglavnom poklapati, ali da će se u posmatranim jezicima ispoljiti i određene razlike na planu leksičkih realizacija i istaknutosti različitih aspekata metaforičkih preslikavanja, čime se mogu osvetliti i kulturno-ideološke razlike u konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA u dvama jezicima;

3. da prevođenje metaforičkih izraza iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA sa engleskog na srpski jezik uključuje i prenošenje pojmovnih metafora;

4. da pojmovne metafore pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA (u engleskom i srpskom jeziku) imaju značajnu ulogu u odražavanju i oblikovanju obrazovnih ideologija.

U skladu sa definisanim predmetom istraživanja i izborom teorijsko-metodološkog pristupa, ciljevi istraživanja su:

1. identifikovanje i klasifikovanje pojmovnih metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom jeziku (britanska varijanta);
2. identifikovanje i klasifikovanje pojmovnih metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u srpskom jeziku;
3. poređenje pojmovnih metafora za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i srpskom jeziku;
4. ispitivanje uticaja metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom jeziku na metaforičku konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u srpskom jeziku u prevodu relevantnih tekstova sa engleskog na srpski jezik;
5. osvetljavanje kulturno-ideoloških aspekata metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom odn. srpskom jeziku s obzirom na aktuelne obrazovne ideologije.

U teorijsko-metodološkom smislu ovo istraživanje treba da:

1. proveri validnost teorije pojmovnih metafora kada je u pitanju domen VISOKOG OBRAZOVANJA;
2. ustanovi okvir, odnosno parametre, za utvrđivanje pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora sa engleskog na srpski, koji će potencijalno moći da se koristi i za ustanovljavanje pojmovnog prenošenja u drugim jezicima;
3. na osnovu postojeće klasifikacije obrazovnih ideologija koju je dao Skrimšo 1983. odredi parametre za identifikaciju tih obrazovnih ideologija putem izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA.

1.3. Organizacija izlaganja

Rad je podeljen na još pet poglavlja.

U drugom poglavlju opisan je teorijsko-metodološki okvir istraživanja, u kom je dat pregled teorije pojmovnih metafora, sa osvrtom na metonimiju, kao još jedan kognitivni mehanizam koji se koristi za konceptualizaciju pojmova u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA. Opisani su korpusni i diskursni pristupi proučavanju metafore. Razmatran je ideološki potencijal metafore i opisana je klasifikacija obrazovnih ideologiju koju je dao Skrimšo (1983). Sledi opis metafora u prevodilačkom kontekstu, odnosno prikaz preskriptivnih i deskriptivnih pristupa prevođenju metafore i strategija koje se u okviru ovih pristupa uočavaju. Nakon toga, daje se pregled prethodnih istraživanja metafora u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA ili OBRAZOVANJA uopšte. Na kraju ovog poglavlja opisana je građa koja je korišćena u sve tri etape istraživanja, vrste korpusa korišćenih u analizi, MIPVU procedura koja je korišćena za identifikaciju metafora i način identifikacije izvornih domena kojima metaforički izrazi pripadaju.

U trećem poglavlju predstavljeni su rezultati analize metafora u ekscerpiranim delovima korpusa opšte namene – Britanskom nacionalnom korpusu (BNC) i Korpusu savremenog srpskog jezika (KSSJ), tako što su opisani izvorni domeni i metaforička preslikavanja na ciljni domen VISOKOG OBRAZOVANJA. Na kraju ovog dela dati su tabelarni prikazi opisanih rezultata i zaključna razmatranja, koja se odnose na metaforičku konceptualizaciju ciljnog domena u oba jezika.

U četvrtom poglavlju predstavljena je analiza obrazovnih ideologija kroz prizmu izvornih domena koji su identifikovani u analizi korpusa opšte namene. Na početku poglavlja opisana je važnost metafore za obrazovni kontekst, dat je osvrt na metaforičnost diskursa o obrazovnim ideologijama i predstavljeni su parametri na osnovu kojih je definisana metodologija za identifikaciju obrazovnih ideologija putem izvornih domena. Sledi opis rezultata analize i zaključno razmatranje ovog dela rada.

U petom poglavlju opisana je analiza pojmovnih metafora u prevodu. Definisani su parametri analize na osnovu pregleda literature koja se bavi strategijama za prevođenje metafora i ustanovljena je procedura za identifikaciju pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja. Sledi opis rezultata analize prema novoj podeli prevodnih strategija koje su identifikovane u specijalizovanom paralelnom korpusu na temu visokog obrazovanja.

U šestom poglavlju osvrnuli smo se na sličnosti i razlike koje se odnose na pojmovno-jezičke i društveno ideološke aspekte metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku. Na kraju su izložene teorijske i metodološke implikacije ovog istraživanja i opisani mogući pravci daljeg istraživanja.

2. Teorijsko-metodološki okvir

2.1. Teorija pojmovnih metafora: postavke, razrada i primena

Kognitivnolingvističkom poimanju metafore prethodila je retorička i kasnije stilistička tradicija, u okviru kojih je metafora razumevana kao jezički ukras, odnosno stilska figura. Izvan okvira lingvističkih istraživanja metafora se najčešće razume kao stilska figura, što je i prva definicija koju učimo kada se susrtamo sa metaforom još u osnovnoj školi (Klikovac 2008). U leksikologiji metafora se razume kao leksički mehanizam, o čemu se detaljnije može čitati kod Gortan-Premk (1997) i kod Dragičević (2010), koja metaforu opisuje kao jedan od mehanizama polisemije pored metonimije i sinegdohe. Dakle, u leksikologiji metafora predstavlja jedan od mehanizama za nastajanje novih značenja (Dragičević 2010). Dragičević (2010) je naziva leksičkom metaforom⁴, koja se razlikuje od poetske metafore, koja predstavlja stilsku figuru odnosno jezički ukras, i osnovni je jezički mehanizam za bogaćenje rečnika. Leksička metafora predstavlja prenošenje imena sa jednog pojma na drugi i zasniva se na logičkoj vezi sličnosti između tih pojmova (Dragičević 2010).

Metafore u ovom radu proučavamo u okvirima kognitivnolingvističkog pristupa, prema kojem je jezik „neodvojivi deo ukupne psihološke organizacije“ (Klikovac 2004: 9). U kognitivnoj lingvistici jezik, pojmovni sistem i čovekovo iskustvo su međusobno povezani. Jezik i iskustvo sa jedne strane oblikuju pojmovni sistem, a sa druge strane jezik je sredstvo za proučavanje pojmovnog sistema koje je takođe oblikovano čovekovim iskustvom. Mi nismo svesni našeg pojmovnog sistema. Komunikacija se zasniva na istom pojmovnom sistemu koji koristimo kada razmišljamo ili izvršavamo aktivnosti, te je jezik važan izvor dokaza koji nam govore

⁴ Klikovac (2008: 72) objašnjava da je Dragičević (2010) pokušala da poveže pojmovnu, leksičku i poetsku metaforu pomoću tzv. stepenastog modela, gde se u osnovi leksičke metafore nalazi pojmovna, a poetska se zasniva na leksičkoj. Klikovac dalje ističe, a mi bismo se složili, da iako ovaj model predviđa da je pojmovna metafora osnovna, ne može se reći da je metafora kao stilska figura zasnovana na metafori kao leksičkom mehanizmu. Kao potporu ovoj tvrdnji, Klikovac navodi da i pojmovne i slikovne metafore mogu biti i leksikalizovane i ostvarene kao stilske figure.

kakav je taj sistem u stvari (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 4). Metafore kao jezički izrazi postoje jer postoji metafora u čovekovom pojmovnom sistemu (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 7).

Naš pojmovni sistem je rezultat nas kao bića i načina naše interakcije sa fizičkom i kulturološkom sredinom (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 120). Prema objektivističkoj teoriji, pojmove razmemo na osnovu njihovih inherentnih svojstava. Međutim, Lejkof i Džonson (2003[1980]: 120, 121) ističu da pojmove delimično razumemo na osnovu pomenutih svojstava, a da ih zapravo u potpunosti razumemo na osnovu interakcijskih svojstava, koja nastaju u ljudskoj međusobnoj interakciji i u interakciji sa svetom. Stoga, ta svojstva čine struktuirani geštalt sa dimenzijama koje se pojavljuju iz našeg iskustva.

„Kognitivnolingvistički pristup metaforu smešta u sam misaoni proces, pri čemu se ona ukazuje kao jedan od organizacionih principa čovekovog pojmovnog sistema“ (Klikovac 2004: 10). Metafora je kognitivni mehanizam, što podrazumeva da postoji u našem mišljenju i određuje naše ponašanje (Lejkof i Džonson 2003[1980]). „Metafore upravljaju i našim opažanjem, postupcima, odnosima sa drugim ljudima“ (Klikovac 2004: 11), a dodali bismo i odnosom prema životu i odnosom prema samom sebi. Poznato je da se metafore koriste u psihoterapiji kako bi se izlečili pacijenti koji npr. imaju depresiju (v. Mekmulen 2008). Psihoterapija koja se koristi u te svrhe ima za cilj da promeni njihove konceptualizacije problema koji su uzrok depresije, a koje oboleli percipiraju kao nepremostive. Ovo je još jedan od dokaza da uz pomoć metafora razmišljamo.

U kognitivnoj lingvistici značenje jezičkih izraza se izjednačava sa konceptualizacijom – obrazovanjem pojmova na osnovu čovekovog fizičkog, čulnog, emocionalnog i intelektualnog iskustva sa svetom koji ga okružuje (Klikovac 2004: 9). Lejkof i Džonson 2003[1980], kao najuticajniji autori u proučavanju metafore kao kognitivnog mehanizma i začetnici pomenutog pravca, metaforu definišu kao razumevanje jednog pojma (ciljni domen) koji je apstraktniji, na osnovu drugog pojma (izvorni domen) koji je konkretniji i čoveku čulno, tj. iskustveno bliži. Ovako

definisana metafora je prvenstveno stvar mišljenja pa onda jezika, a da bi se ta pripadnost mišljenju naglasila, ona se naziva pojmovnom metaforom (Lejkof i Džonson 2003[1980]). Pojmovna metafora, pored pojmovne metonimije i tipičnih scenarija, predstavlja mehanizam za konceptualizaciju apstraktnih pojmova. Da bismo razumeli apstraktne pojmove, moramo ih pojednostaviti i konkretizovati, a to činimo pojmovnom metaforom, tj. mentalnim mehanizmom koji nam omogućava da razumemo i organizujemo stvarnost (Lejkof i Džonson 2003[1980]).

Metafora dominira našim pojmovnim sistemom, a u jeziku se oslikava u metaforičkim izrazima, pa je za rekonstruisanje odgovarajuće pojmovne metafore najbolje analizirati te jezičke izraze (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 115, 116), što je ujedno i naš zadatak u ovom radu.

Postavlja se pitanje na koji način metafora povezuje izvorni i ciljni domen. Mehanizam metafore funkcioniše tako što se struktura izvornog domena preslikava na strukturu ciljnog domena (Lejkof 1993: 206). Lejkof i Džonson 2003[1980] pomenuto preslikavanje opisuju na primeru metafore RASPRAVA JE RAT. Metafora RASPRAVA JE RAT nije samo u ustaljenim iskazima poput *Tvoje tvrdnje su neodbranjive; Napao je svaku slabu tačku moje argumentacije; U raspravi s njim nikad nisam pobedio*⁵, već mi u raspravi osobu sa kojim se sukobljavamo doživljavamo stvarno kao protivnika, napadamo je argumentima ili se branimo i zaista pobeđujemo ili gubimo. Pojam RASPRAVE razumemo na osnovu znanja o pojmu RATA. Bitno je naglasiti da ovako razumevanje definiše i kultura kojoj pripadamo i postavlja se pitanje kako bismo raspravu shvatili ako bi se ona uporedila npr. sa igrom (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 5). Objašnjavajući preslikavanje domena PUTOVANJA na domen LJUBAVI, Lejkof (1993: 206) ističe da između ciljnog i izvornog domena postoji skup sistematskih ontoloških korespondencija, gde elementi jednog odgovaraju elementima drugog. Pored ontoloških, mogu se javiti i epistemološke korespondencije, koje nam omogućavaju da pomoću znanja koje imamo o jednom, razmišljamo o drugom domenu (Lejkof 1993: 206, 207). Neki domeni, koji su apstraktni, i možda nemaju svoju strukturu, na ovaj

⁵ Prevod Klikovac (2004: 12).

način mogu da je dobiju. Ovde se može uočiti stvaralačka uloga metafore, koja je vidljiva naročito kada je izvorni domen konkretan, a ciljni apstraktan, i kada se jedan pojam razume na osnovu drugog pojma (Klikovac 2004 : 109,110). Metafora može imati i otkrivačku ulogu, kojom se uočavaju sličnosti između dva, obično konkretna objekta i rezultat je nadarenosti pojedinca (Klikovac 2004: 112). U kognitivnoj lingvistici se prevashodno proučava stvaralačka uloga metafore (Klikovac 2004: 112).

Džonson (1987: 75) objašnjava da nam naše telesno funkcionisanje, tj. kretanje, opažanje i orijentacija, pomaže da prepoznamo određene strukture na osnovu kojih novo iskustvo možemo razumeti. Ove strukture Džonson (1987) naziva slikovne sheme, koje se pomoću metafore projektuju u oblasti nefizičkog i neprostornog i pomažu nam da razumemo apstraktne situacije. Preslikavanje slikovnih shema kod pojmovnih metafora je duboko utemeljeno u našem telesnom iskustvu i motivisano jer ne može se svaki izvorni domen iskoristiti za konceptualizaciju bilo kog ciljnog domena (Džonson 1987). Postoje pravila i principi po kojima se oni kombinuju. Džonson (1987) i Lejkof (1987) navode sledeće slikovne sheme: RAVNOTEŽA, PUTANJA, BLIZINA i UDALJENOST, CIKLUS, SKALA, VEZA i RAZDVAJANJE, CENTAR i PERIFERIJA, DEO i CELINA, GORE i DOLE, NAPRED i NAZAD itd. Za njih se može reći da su univerzalne, jer strukturiraju različite aspekte čovekovog iskustva. U vezi sa tim, može se govoriti i o univerzalnosti pojmovnih metafora. Međutim, Gibs (1999) ističe da čak i univerzalne kategorije prolaze kroz kulturološki filter. Istraživanja su pokazala da se iste pojmovne metafore mogu javiti u različitim kulturama, a kulturološke razlike će se uglavnom oslikati u leksičkoj realizaciji pojmovne metafore. Međutim, nije isključeno da se određeni delovi nekog ciljnog domena u dvema različitim kulturama konceptualizuju uz pomoć iste pojmovne metafore, a da i njihova leksička realizacija u jezicima odgovarajućih kultura bude ista, odnosno ekvivalentna, kako pokazuju i primeri u našoj analizi, o čemu će reći biti u poglavlju 3 (Analiza metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u opštim korpusima britanskog engleskog i srpskog jezika).

Preslikavanje kod pojmovnih metafora je motivisano. Pored objektivne sličnosti, pojmovne metafore se zasnivaju na različitim vrstama ljudskog iskustva, različitim korelacijama u ljudskom iskustvu, strukturnim sličnostima i biološkim i kulturološkim korenima koje dva pojma mogu da dele (Kevečeš 2010: 79). Lejkof i Džonson su još 1980. zaključili da metafora ima iskustvene osnove, mada je začetnik ove ideje Ričards (1936), a razradio ju je Blek (1962) i ustanovio da naše osnovno iskustvo određuje način razmišljanja o svetu koji nas okružuje i manifestuje se u jeziku (Čarteris-Blek 2004: 15). Stoga, pojmovne metafore doživljavamo kao potpuno prirodan način mišljenja (Kevečeš 2010: 79) i može se desiti da ne uočimo njihovu metaforičnu prirodu izraženu u jeziku.

Dakle, pojmovne metafore, tačnije izvorni domeni, utemeljeni su u našem perceptivnom, biološkom i kulturološkom iskustvu (Klikovac 2004: 19, Kevečeš 2010: 79). Prema Lejkofu i Džonsonu 2003[1980] pojmovne metafore se stvaraju na osnovu iskustvenih korelacija (engl. *experiential correlations*). Lejkof i Džonson (2003[1980]: 155, 156) objašnjavaju da postoje dve vrste iskustvenih korelacija – iskustvene sličnosti (engl. *experiential similarities*) i iskustvena istovremena javljanja (engl. *experiential co-occurrence*). Primer iskustvenog istovremenog javljanja uočava se u metafori VIŠE JE GORE koja je utemeljena u simultanom dešavanju dve vrste iskustva – dodavanje materije na gomilu i zapažanje da se nivo materije povećava. Primer iskustvenih sličnosti uočava se u metafori ŽIVOT JE KOCKARSKA IGRA, gde se situacije iz života doživljavaju kao situacije iz kockarske igre. Govoreći o motivisanosti pojmovnih metafora Grejdi (1999) takođe ističe da se one zasnivaju na iskustvenim korelacijama i da u takve metafore spadaju i primarne metafore (VIŠE JE GORE, SVRHA JE ODREDIŠTE) i na sličnosti (odn. nalikosti) koja se može uočiti u metaforama poput AHIL JE LAV. Kod prve vrste motivisanosti imamo dve vrste iskustva koje se istovremeno dešavaju (npr. kako se povećava količina neke materije (npr. vode) tako raste njen nivo u posudi), dok kod druge vrste motivisanosti postoji neka vrsta sličnosti kod pojmova koji čine metaforu, a u konkretnom slučaju AHIL JE LAV to je hrabrost.

Teme o utelovljenosti, utemeljenosti u iskustvu i univerzalnosti pojmovne metafore nas navode da se osvrnemo na primarne metafore, koje je teoriji pojmovnih metafora pridodao Grejdi (1997) i na neuronsku teoriju metafore (engl. *neural theory of metaphor*), čiji je začetnik Narayanan (1997). Objedinjenu teoriju pojmovnih metafora opisali su Lejkof i Džonson (1999: 45–73), a ona obuhvata teoriju stopljenosti (K. Džonson 1999), Grejdijevu teoriju primare metafore, Narajanovu neuronsku teoriju metafore i Fokonijeovu i Tarnerovu teoriju pojmovnog objedinjavanja (1998)⁶.

Metafore se mogu podeliti na primarne i kompleksne, a Grejdi (1997) je pokazao da se u osnovi kompleksnih metafora nalaze primarne metafore, koje su utemeljene u našem svakodnevnom iskustvu koje povezuje čulno-motorno iskustvo sa subjektivnim rasuđivanjem (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 255). Npr. u osnovi kompleksne metafore TEORIJE SU GRAĐEVINE/ZGRADE nalaze se dve primarne metafore: ORGANIZACIJA JE FIZIČKA STRUKTURA i BITI ISTRAJAN JE OSTATI USPRAVAN (Grejdi 1997). K. Džonson (1999) ustanovio je da deca usvajaju primarne metafore polazeći od stopljenosti (engl. *conflation*) pojmovnih domena u svakodnevnom životu. Primarna metafora RAZUMEVANJE JE VIĐENJE se usvaja tako što se u početku glagol *videti* koristi doslovno, dakle koristi se samo izvorni domen, onda dolazi do stopljenosti domena viđenja i razumevanja, zatim dolazi do razlučivanja domena, gde deca uče kako da povežu izvorni i ciljni domen, a kasnije dolazi i do metaforičke upotrebe. Ova Džonsonova tvrdnja može se povezati sa neuronskom teorijom metafore, koja podrazumeva da kada dođe do situacije u kojoj su aktivni i izvorni i ciljni domen, dve oblasti mozga koje se odnose na izvorni i ciljni domen se takođe aktiviraju. Veza koja nastaje između neurona zapravo predstavlja metaforu. Te metafore Grejdi naziva primarnim metaforama i ističe da ih većina ljudi širom sveta usvaja na isti način, jer svi imamo u suštini ista tela i okruženi smo sličnim sredinama (Lejkof 2008: 26).

⁶ Kognitivnolingistička terminologija je prema prevodu tekstova koji se nalaze u Rasulić, K. i D. Klikovac (2014). Termini u ovom pasusu preuzeti su iz prevoda teksta George Lakoff, Mark Johnson, *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*, New York: Basic Books, 1999, Chapters 4–5: “Primary Metaphor and subjective experience”, “The anatomy of complex metaphor”, pp.45–73. Prevela Andrijana Bročić.

Grejdi (1997) daje listu od stotinak primarnih metafora. Jednostavno svakodnevno funkcionisanje nam omogućava da od ranog detinjstva nesvesno stvaramo ovakve veze i usvajamo primarne metafore na osnovu kojih kasnije uz kulturološke specifičnosti stvaramo čitave sisteme metafora odnosno kompleksne metafore.

Jedna od osobina pojmovnih metafora je jednostranost (Lejkof i Džonson 2003[1980]; Kevečeš 2002; Klikovac 2004). U praksi to znači da jedna pojmovna metafora osvetljava jednu stranu / osobinu pojma, dok druge prikriva. Reč je o metaforičkom naglašavanju i metaforičkom prikrivanju (engl. *Metaphorical Highlighting and Hiding*) (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 10–13; Kevečeš 2002: 79–81). Kada se određeni izvorni domen iskoristi za konceptualizaciju nekog aspekta ciljnog domena, možemo govoriti o naglašavanju tog aspekta. Istovremeno, ostali aspekti ciljnog domena se zanemaruju, tj. prikrivaju. Kevečeš (2002: 81) pominje i tzv. metaforičko iskorišćavanje (engl. *Metaphorical Utilization*) koje se javlja kada govornici iskoriste samo određene aspekte izvornog domena da bi razumeli ciljni domen. Stoga, nije neobičajeno da se koristi više izvornih domena za razumevanje jednog ciljnog domena radi obuhvatanja svih njegovih aspekata (Kevečeš 2002: 83, 84), što će pokazati i rezultati analize u ovom istraživanju. Takođe, i samo jedan ciljni domen može da se koristi za razumevanje različitih izvornih domena (Kevečeš 2002: 108).

Metaforički proces se odvija po principu jednosmernosti, tj. tipično ide od konkretnijeg pojma ka apstraktnijem (Kevečeš 2002), odnosno od izvornog ka ciljnom domenu, npr. ČOVEK se konceptualizuje kao MAŠINA (kao u primeru *Prestao je da funkcioniše*). Ciljni i izvorni domen mogu i da zamene mesta, uglavom u slučajevima kada se radi o konkretnijim pojmovima, te se MAŠINA konceptualizuje kao ČOVEK (kao u primeru *Ovaj štampač je završio sav posao*). Postoje tipični izvorni i ciljni domeni (Lejkof i Džonson 1980; Kevečeš 2002). Kevečeš (2010: 17–31) opisuje uobičajene izvorne domene: ljudsko telo, zdravlje i bolest, životinje, biljke, zgrade i građenje, mašine i alatke, igre i sport, novac i ekonomske transakcije (poslovanje), kuvanje i hrana, toplota i hladnoća, svetlost i tama, sile, kretanje i smer. Svi pomenuti domeni su

konkretni i možemo ih spoznati na osnovu fizičkog iskustva. Uobičajeni ciljni domeni su apstraktniji i nama iskustveno dalji: emocije, želje, moralnost, mišljenje, društvo/nacija, politika, privreda, ljudski odnosi, komunikacija, vreme, život i smrt, religija, događaji i akcije.

Lejkof i Džonson 2003[1980] navode tri vrste pojmovnih metafora: strukturne, orijentacione i ontološke metafore. Kod strukturnih metafora jedan pojam se strukturira pomoću drugog, tj. razume se na osnovu drugog.

Orijentacione metafore, kao što je, na primer, metafora KONTROLA JE GORE, uslovljene su našim prostornim iskustvom, tj. načinom na koji doživljavamo prostor oko sebe. Iako su orijentacione metafore uslovljene prostornim iskustvom, njih pored fizičkog oblikuje i kulturološko iskustvo (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 14, 15). Lejkof i Džonson 2003[1980] opisuju ovu tvrdnju na primeru konceptualizacije budućnosti, koja se u nekim kulturama nalazi ispred nas, a u drugim iza nas.

Pomoću ontoloških metafora doživljavamo događaje, aktivnosti, emocije, ideje itd. kao entitete i materiju. Ova vrsta pojmovne metafore je toliko sveprisutna u našem mišljenju da često metaforičke izraze doživljavamo kao da nisu takvi (Lejkof i Džonson 1980: 25–29). Naš kontakt sa fizičkim entitetima, kao i samo naše telo, daju osnova za veliki broj ontoloških metafora (Lejkof i Džonson 1980: 25). Autori ističu da događaje, aktivnosti, emocije, ideje i ostale apstraktne pojmove doživljavamo kao entitete i materiju, jer kada naša iskustva identifikujemo na taj način, možemo da govorimo o njima, da upućujemo na njih, da ih kategorizujemo, grupišemo i kvantifikujemo i na taj način možemo da ih razumemo. Npr. ZNANJE je apstraktan pojam koji bolje razumemo kada ga konceptualizujemo kao PREDMET (npr. *književnoteorijska znanja koja su učenici poneli iz osnovne škole*) ili TEČNOST (*doprinese ukupnom nivou znanja društva*). Čovek ima potrebu da nametne veštačke granice nekoj fizičkoj pojavi kako bi ona postala određena kao što smo i mi sami, a entiteti su oivičeni površinom (Lejkof i Džonson 1980: 25).

Kao i orijentacione i ontološke, i strukturne metafore su utelovljene u ljudskom iskustvu (Lejkof i Džonson 1980: 62), što autori opisuju na primeru metafore RATIONAL

ARGUMENT IS WAR (SVRSISHODNA RASPRAVA JE RAT). Naime, oni objašnjavaju da je u prirodi životinja da se bore kako bi dobile ono što žele ili preživele. S obzirom na to da je čovek racionalno biće, on putem rasprave pokušava da dobije ono što želi, mada i ta rasprava nekada može da preraste u fizički sukob. Domen fizičke borbe se preslikava na domen verbalne rasprave i daje mu strukturu, kako bi se na osnovu prvog razumeo drugi. Pored konceptualizacije, način na koji se odvija rasprava je utemeljen u našem znanju i iskustvu o fizičkoj borbi (imamo položaj koji branimo, možemo da pobedimo ili izgubimo, imamo protivnika čije mišljenje napadamo) (Lejkof i Džonson 1980: 63).

U drugom izadnju *Metaphors We Live By* (2003) Lejkof i Džonson objašnjavaju da je ovakva podela pojmovnih metafora uslovna i iznose sledeće ispravke. Sve metafore su strukturne u smislu da su mehanizam za preslikavanje jedne strukture na drugu; sve su ontološke u smislu da stvaraju entitete koji pripadaju ciljnom domenu; i mnoge su orijentacione u smislu da preslikavanje podrazumeva orijentacione slikovne sheme (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 265).

U okviru ispitivanja validnosti teorije pojmovnih metafora postavlja se pitanje o stvarnoj sveprisutnosti metafora u jeziku i mišljenju (Rasulić 2017a: 137). Gibs (Rasulić 2017a: 137) objašnjava da su istraživanja pokazala da je svega 15% reči metaforično u diskursu. Iako ovaj broj ne ukazuje na sveprisutnost metafore, određeni deo diskursa može da sadrži nekoliko metaforičnih reči ili fraza ali da ipak razvije snažnu metaforičnu temu ili koncept, te se u tome pre može ogledati sveprisutnost metafore u jeziku i mišljenju, nego u brojanju metaforičnih reči u diskursu. Gibs smatra da su pitanja koja se tiču zastupljenosti metafora u mišljenju i komunikaciji buduće teme za istraživanje u okviru teorije pojmovnih metafora.

Još jedno od aktuelnih pitanja u vezi sa teorijom pojmovnih metafora je i teorija hotimičnih metafora, o čemu će više reči biti u okviru ovog poglavlja u odeljku o diskursnom pristupu proučavanju metafora. U vezi sa ovom temom osvrnućemo se na pojam *ratovi metafora* (engl. *Metaphor Wars*), koji se takođe u pomenutoj teoriji ističe svojom aktuelnošću.

Na kraju teorijskog pregleda o metafori ukratko ćemo se osvrnuti na metonimiju, koja je, iako nije u fokusu ovog rada, uočena u korpusu i opisana u rezultatima analize.

2.1.1. METONIMIJA

Pojmovna metafora je kognitivnolingvistička tema koja se najviše proučava, dok je mnogo manje radova na temu metonimije⁷, koja je takođe produktivni kognitivni mehanizam.

Raden i Kevečes (1999) ističu da kognitivnolingvističko shvatanje metonimije podrazumeva da je ona pojmovni fenomen, kognitivni proces i da deluje unutar idealizovanog kognitivnog modela. Metonimiju definišu kao „kognitivni proces u kojem jedan pojmovni entitet, prenosnik, omogućava mentalni pristup drugom pojmovnom entitetu, cilju, unutar istog idealizovanog kognitivnog modela“⁸. Izbor cilja i prenosnika kod metonimije je motivisan. Raden i Kevečeš (1999) navode tri grupe kognitivnih principa koji određuju izbor prenosnika i cilja: principi vezani za ljudsko iskustvo, selektivnost opažanja i kulturne preferencije. Ovim principima kasnije dodaju komunikativni princip i princip relevantnosti (Raden i Kevečeš 1999).

Idealizovane kognitivne modele (IKM) Lejkof (1987: 84) naziva metonimijskim, a jedan IKM ima sledeće odlike:

– Postoji „ciljni“ pojam A, koji treba razumeti iz nekog razloga u nekom kontekstu.

– Postoji pojmovna struktura koja sadrži i pojam A i neki drugi pojam B.

⁷ Za pregledno objašnjenje razloga zbog kojih je metonimija bila skrajnuta u odnosu na metaforu v. Tasić, Miloš (2017 9–24).

⁸ Prevod originalnog teksta koji glasi “Metonymy is a cognitive process in which one conceptual entity, the vehicle, provides mental access to another conceptual entity, the target, within the idealized cognitive model (ICM)” preuzet je iz prevoda teksta Gunter Radden, Zoltan Köveczes, “Towards a theory of metonymy”, in: *Metonymy in Language and Thought* (K.-U Panther, G. Radden, eds), Amsterdam: John Benjamins, 1999, pp.17–66. Ovde je prevedena prerađena i dopunjena verzija, koja je objavljena u *The Cognitive Linguistics Reader* (V. Evans, B. Bergen, J. Zinken, eds.), London: Equinox, 2007, pp. 335–359. Preveo Miloš Tasić (Rasulić i Klikovac 2014: 309).

– B je ili deo A ili blisko povezan sa njim unutar te pojmovne strukture, i tipično ga određuje.

- U poređenju sa A, B je ili lakše razumeti, upamtiti ili prepoznati, ili je u datom trenutku i kontekstu korisniji od A.

- Metonimijski model jeste onaj model koji pokazuje kako su A i B povezani unutar pojmovne strukture, a taj odnos je određen funkcijom od B ka A⁹.

Lejkof i Džonson (2003[1980]: 38) navode vrste metonimijskih modela za pojedinačne entitete kao što su DEO ZA CELINU, PROIZVOĐAČ ZA PROIZVOD, INSTITUCIJA ZA ODGOVORNE LJUDE, MESTO ZA INSTITUCIJU itd., a Lejkof (1987) navodi neke primere metonimijskih modela koji se odnose na čitave kategorije, kao što su društveni stereotipi, tipični primeri, idealni slučajevi, etaloni, generatori itd. Ovaki metonimjski modeli imaju efekat prototipa, jer jedan član iz kategorije može da označi celu kategoriju, odnosno može metonimijski da se poveže sa celom kategorijom. Npr. kod kategorije tipičnih primera, jabuke i pomorandže su tipično voće.

Raden i Kevečeš (1999) ističu da je naše znanje o svetu organizovano pomoću strukturiranih IKM, koje opažamo kao celine sa delovima, i da se svi tipovi odnosa koji stvaraju metonimiju mogu podvesti pod dve opšte konfiguracije. Prva je ceo IKM i njegov deo odnosno njegovi delovi, koja podrazumeva da metonimija nastaje tako što celom IKM pristupamo preko njegovih delova, ili delovima IKM pristupamo preko celog IKM. Druga konfiguracija se odnosi na delove IKM i podrazumeva da se jednom delu IKM pristupa putem drugog dela IKM.¹⁰

Lejkof i Džonson (2003[1980]: 36–40) objašnjavaju da metonimija, baš kao i metafora, strukturira ne samo jezik već i misli, stavove i postupke, i utemeljena je u iskustvu. Za razliku od metafore, koja povezuje entitete koji pripadaju različitim

⁹ Citat preuzet iz prevoda teksta George, Lakoff, "Cognitive models and prototype theory", in: *Concepts and Conceptual Development: Ecological and Intellectual Factors in Categorization* (U. Neisser, ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 1987, pp.63–100. Prevela Maja Belanov (Rasulić i Klikovac 2014: 120).

¹⁰ Raden i Kevečeš (1999) daju iscrpnu tipologiju odnosa koji stvaraju metonimiju i kojih ukupno ima 18, ali mi ih u ovom radu nećemo pojedinačno navoditi.

domenima sa ciljem razumevanja jednog na osnovu drugog, metonimija povezuje entitete koji pripadaju jednom domenu i njena funkcija može biti referencijalna, ali metonimija omogućava i razumevanje jednog entiteta putem povezivanja sa drugim (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 36).

Metonimija se obično javlja u obliku DEO ZA CELINU, npr. deo nečega označava celinu kojoj pripada, pa se tako često kaže „Engleska“, a zapravo se misli na celu Veliku Britaniju. Ne može se odabrati bilo koji deo celine, već se uzima onaj deo koji ima određeno značenje, što Lejkof i Džonson (2003[1980]: 36) objašnjavaju na primeru *good heads on the project*. Imenica *head* se uzima kao deo tela da označi osobu-celinu, i to zbog određene osobine – inteligencije. Na taj način, metonimija, kao i metafora, osvetljava određene karakteristike pojmova. Kako bi pokazali kako funkcionišemo uz pomoć metonimije, Lejkof i Džonson (2003[1980]: 37) uzimaju primer metonimije LICE ZA OSOBU, koja je aktivna u njihovoj kulturi, a može se isto reći i za srpski kontekst (npr. engl. *We need some new faces around here*; srp. *Potrebna su nam neka nova lica*). Pomenuti autori objašnjavaju da ako nam neko potraži da mu pokažemo sliku deteta, a mi mu pokažemo sliku detetovog lica, zadovoljićemo njegov zahtev. Međutim, ako mu pokažemo sliku tela bez glave, u najmanju ruku to će biti čudno. Ovakva metonimija je kulturološki uslovljena, jer ljude percipiramo pre svega na osnovu lica.

Za razliku od metafore, kod metonimije ne važi princip jednosmernosti, pa i celina može da označava deo. Npr. ako kažemo da je *univerzitet doneo odluku*, mi zapravo mislimo na grupu ljudi koja upravlja univerzitetom ili radi na univerzitetu, gde je grupa ljudi DEO, a univerzitet CELINA.

Rasulić (2010: 58) objašnjava da je antropocentričnost bitno svojstvo metonimijske konceptualizacije i opisuje neke od metonimijskih prenosa u kojima se profiliše individualni ili kolektivni aspekt pojma ČOVEK. Rasulić ističe da ČOVEK u ovim konceptualizacijama može biti izvorni i ciljni pojam. ČOVEK je izvorni pojam npr. u metonimijskom prenosu AUTOR-DELO, koji se očituje u primeru *Šekspir je preveden svuda u svetu* (Rasulić 2010: 62). Govoreći o prostornoj metonimiji u kojoj je ciljni pojam ČOVEK, Rasulić (2010: 59) ističe da se na njih nadovezuju i one u kojima je

izvorni pojam INSTITUCIJA, pri čemu ciljni pojam obuhvata sve ili određene ljude koji čine instituciju. Takvi primeri pojavljuju se upravo u našem korpusu, pa tako vidimo da „univerzitet može da odlučuje“, a zapravo odlučuju ljudi koji upravljaju univerzitetom i čiji su deo. Univerzitet-CELINA služi da označi upravljačko osoblje univerziteta – DEO.

2.2. Korpusni pristup proučavanju metafora

Korpusna analiza, najkraće rečeno, podrazumeva empirijsko istraživanje različitih jezičkih pojava na osnovu odabranog uzorka jezika, uobičajeno teksta, koji je definisan ciljem istraživanja. Herarts (2010¹¹) objašnjava da je u kognitivnoj lingvistici sve veći broj eksperimentalnih istraživanja zasnovanih na korpusu, pre svega zbog spontanih i neizazvanih jezičkih podataka, ali i proverljivosti rezultata. Pogodnosti korpusne analize građe su te što klasifikacije čini prozirnim kod javno dostupnih korpusa, tj. klasifikacije koje istraživač napravi čitalac može empirijski da proveriti i da oceni tačnost klasifikacije (Čarteris-Blek 2004: 35). Dejnán (2005: 87) ističe da su korpusna istraživanja i manje subjektivna. Sa druge strane, moramo biti svesni i nedostataka ove metode, od kojih neke ističu Mekeneri et al. (2006: 121). Naime, oni kažu da se ograničenost korpusa ogleda u tome da korpusi ne pružaju negativne dokaze, što znači da ne mogu da nam pokažu šta je moguće, a šta nemoguće u jeziku. Korpus sadrži samo ono što su govornici jezika zapravo proizveli. Dalje ističu da korpusi pružaju informacije, ali retko daju i objašnjenja do kojih se mora doći drugim metodama, a jedna od njih je introspekcija. Konačno, korpusi nam pružaju informacije koje su ograničene opsegom korpusa, iako bi, kada je korpus dovoljno reprezentativan, trebalo da budemo u mogućnosti da generalizujemo zaključke na širi uzorak jezika iz kojeg je korpus ekscerpiran.

Veće interesovanje za korpusnu metodu u istraživanju pojmovne metafore u kognitivnolingvističkom okviru razvilo se pre petnaestak godina, a pre svega iz

¹¹ Prevod u Rasulić i Klikovac 2014: 472.

potrebe da se teorija pojmovnih metafora potvrđuje empirijski na autentičnom jezičkom uzorku. Korpusna lingvistika kao metodologija razvija se intenzivnije od polovine šezdesetih godina 20. veka, kada su napravljeni prvi elektronski korpusi, a prve naznake korpusnih istraživanja u lingvistici mogu se uočiti još dvadesetih godina 20. veka (Mekeneri et al. 2006: 3,4). Najosnovniji kriterijumi po kojima se korpusi razlikuju jesu veličina korpusa, vrste tekstova od kojih se sastoje, na osnovu čega se određuje da li je korpus opšte namene ili specijalizovan, da li se sastoje od celih tekstova ili njihovih delova i da li su zatvorenog ili otvorenog tipa (ovi drugi se stalno dopunjuju novim tekstovima) (Dejnan 2005: 75–78). Jedan od osnovnih principa pri sastavljanju korpusa jeste reprezentativnost (Mekeneri et al. 2006: 5). Opšti korpusi su reprezentativni u smislu što predstavljaju jedan jezik ili jezički varijetet. Britanski nacionalni korpus (BNC) je tog tipa i treba da predstavi savremeni britanski engleski jezik. Sa druge strane, specijalizovani korpusi obično se zasnivaju na tekstovima iz jedne oblasti, npr. medicina, pravo, pa i obrazovanje, ili pripadaju nekom žanru, npr. novinski tekstovi, književnost itd. (Mekeneri et al. 2006: 15). Korpusi se mogu razlikovati i po tome da li se neka jezička pojava u njima može posmatrati dijahronijski ili sinhronijski. Npr. *Helsinki Diachronic Corpus* pripada prvom tipu, mada se i opšti korpusi poput BNC-a mogu koristiti za dijahronijsko proučavanje jezičkih pojava. Sa druge strane, *Lancaster-Oslo-Bergen corpus* obuhvata jezik iz šezdesetih godina 20. veka i nalazi koji proizlaze iz njega su sinhronijski (Mekeneri et al. 2006: 15). Na osnovu jezika, korpusi se mogu podeliti na jednojezične i višejezične, a više reči o tome biće u delu 2.7, u kom je između ostalog opisana i građa za analizu metafora u prevodu na paralelnom, odnosno dvojezičnom specijalizovanom korpusu.

Najveće inovacije u korpusnoj lingvistici trenutno se dešavaju u oblasti razvijanja korpusnog softvera, koji treba što više da automatizuje korake u analizi koji su se do pre nekoliko godina iskuljučivo ručno obavljali, poput ekscerpiranja teksta, anotiranja, pa čak i sastavljanja specijalizovanih korpusa. Najveći centar za korpusni softver, UCREL (*University Centre for Computer Corpus Research on Language*), nalazi se na Univerzitetu u Lankasteru i do sada su razvili 12 vrsta softvera, među kojima je i

BNCweb, koji omogućava rad sa Britanskim nacionalnom korpusom, LWAC, koji omogućava sastavljanje korpusa od veb podatka, i W-matrix, softver za semantičku anotaciju korpusa i komparativna istraživanja. Ovaj softver funkcioniše tako što svaku reč obeležava prema semantičkom domenu kojem pripada, npr. reč *war* pripada semantičkom domenu „ratovanje, odbrana, vojska, oružje“ (Semino 2017: 4). Takođe bismo pomenuli i korpusni softver Lorensa Antonija (2005, 2013), koji je razvio set od 12 korpusnih alata¹², od kojih je najpoznatiji *AntConc* i može služiti za analizu sirovog teksta i generisanje konkordancija. Primer korpusne analize koja se zasniva na konkordancijama sprovela je Semino (2015 et al.), zadajući kao upite reči “journey” i “path” u onlajn korpusu koji se sastojao od objava ljudi obolelih od raka, kako bi proučavala njihovu upotrebu metafore PUTOVANJA.

Jedan od problema koji se javlja prilikom ekscerpiranja metafore iz korpusa jeste njena identifikacija. Metafore se u korpusima mogu identifikovati ručno, tako što se odredi deo korpusa koji se pretražuje, tekst se pregleda redom i određuju se metaforični izrazi. Može se pretraživati vokabular koji pripada izvornom domenu ili vokabular koji pripada ciljnom domenu (Stefanović 2006: 1–3). U našem slučaju, pretražuje se vokabular koji pripada ciljnom domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, odnosno pojmovi za koje smo na osnovu preliminarne analize ustanovili da reprezentativno predstavljaju ciljni domen: E HIGHER EDUCATION – S VISOKO OBRAZOVANJE, E UNIVERSITY – S UNIVERZITET, E PROFESSOR – S PROFESOR, E STUDENT – S STUDENT. Još jedan od načina za analizu metafora pominje Goutli (1997), a to je putem identifikacije metaforičkih markera poput „metaforički ili figurativno govoreći“, „doslovno, zapravo“, pa čak i navodnika. Međutim ovakva metoda nije posebno zaživela, ali, kao što ćemo kasnije videti, našla je odjeka u teoriji o hotimičnim metaforama (Sten 2010, 2011, 2015).

Jedna od osobina korpusa koja može da olakša istraživanja jeste anotacija. Anotirani korpusi su oni koji pored teksta sadrže i neke dodatne lingvističke informacije, koje mogu biti npr. fonetske, prozodijske, morfološke, leksičke, sintaksičke, diskursne, pragmatičke, stilističke (Mekenri et al. 2006: 33, 34). Korpusi

¹² <http://www.laurenceanthony.net/software.html>

su najčešće leksički anotirani, što podrazumeva da su u njima obeležene vrste reči (engl. *part-of-speech tagging*). Takvi su npr. *The British National Corpus*, *The Brown Corpus* and *The Lancaster-Oslo/Bergen Corpus*. Prozodijski anotiran korpus je npr. *The London-Lund Corpus*, a sintaktički anotiran je *The Suzanne Corpus*. Stefanović (2006: 6) ističe kako bi, pored pomenutih korpusa, od velikog značaja bili korpusi koji su anotirani u smislu pojmovnih preslikavanja, što je u vreme nastanka njegove knjige delovalo kao zahtevan poduhvat. Sada postoji takav korpus na Slobodnom univerzitetu u Amsterdamu (engl. *Vrije University Amsterdam*), pod nazivom *VU Metaphor Corpus*¹³, u kojem su anotirane različite vrste metafora, metaforički signali koji upućuju na hotimične metafore i pojmovna preslikavanja personifikacije.

Korpusna istraživanja metafore odvijaju se obično u smeru „odozdo naviše, jer je neophodno prvo identifikovati leksičke metafore, pa tek onda ustanoviti pojmovne metafore (Dejnan 2005: 92) i razlikuju se od tradicionalnijeg pristupa istraživanju metafore u okviru teorije pojmovnih metafora, koji je bio usmeren „odozgo naniže“.

Istraživanja u čijem su fokusu metafore najčešće su kvalitativnog tipa, a istraživanjem metafora u korpusu može se doći do vrednih kvantitativnih rezultata, koji dalje mogu ukazivati na npr. konvencionalnost neke pojmovne metafore ukoliko je ona česta u određenom opštem korpusu. Kvalitativna korpusna analiza je pre svega neophodna u definisanju predmeta istraživanja, a i zatim i u određivanju metaforičnosti primera. Kvantitativna analiza daje osnovu za utvrđivanje i ispitivanje normi jezičke upotrebe (Čarteris-Blek 2004: 32). U kontekstu analize metafora, kvantitativna korpusna analiza pokazuje da li su određene upotrebe metafore konvencionalne ili nove, dok kvalitativna analiza omogućava da se interpretira pragmatička uloga metafora. Kvalitativna analiza se bavi značenjem fraza i reči u datim kontekstima, dok se kvantitativna bavi njihovom učestalošću i tipičnošću. Ono što je zajedničko obema metodama jeste što se bave stvarnom jezičkom upotrebom, a ne intuicijama o jezičkoj upotrebi (Čarteris-Blek 2004: 32).

¹³ <http://www.vismet.org/metcor/search/showPage.php?page=start>

Postoje dva načina korišćenja korpusa (Deignan 2005: 88–90). Prvi pristup podrazumeva da je istraživanje ‘vođeno’ korpusom (engl. *corpus-driven*), jer stavlja sam korpus u centar istraživanja iz kojeg će proisteci neke nove kategorije. Dakle, ne postoje pretpostavke o postojećim kategorijama, već se ispituje koje kategorije postoje u korpusu. Drugi pristup podrazumeva da se analiza zasniva na korpusu (engl. *corpus-based*), što znači da se polazi od pretpostavke da ipak postoje neke kategorije i ispituje se koje od tih kategorija se javljaju u korpusu. Granica između ova dva pristupa nije jasno utvrđena i može doći do mešanja pristupa. U našoj analizi koristili smo drugi pristup, dakle ona je zasnovana na korpusu, jer pretražujemo samo određene lekseme u njemu.

Doprinos korpusne metode u istraživanju metafore može se uočiti u nekoliko istraživanja koja opisuje Deignan (2005: 96–99). Boers (1999) je sproveo istraživanje na jezičkom uzorku iz časopisa *The Economist*, ustanovivši da se izvorni domen ZDRAVLJA najčešće koristi za konceptualizaciju ekonomskih pojmova u zimskom periodu, kada su česte prehlade, što u teorijskom smislu navodi na zaključak da često koristimo metafore koje su nama u određenom trenutku važne. Drugo istraživanje sprovela je Semino (2002) i analizirala ekonomske aspekte Evropske Unije, utvrdivši da se za konceptualizaciju određenih pojmova iz ove oblasti koriste ‘jednokratne’ metafore (engl. *one-shot metaphors*), i da sistematična upotreba npr. jedne pojmovne metafore nije nužno pravilo. I sama Deignan (2005) bavila se korpusnim istraživanjima, pa tako, recimo, ispituje konotacije metaforičke upotrebe lekseme *hunt* i zaključuje da se mogu podeliti u četiri grupe: dobro lovi loše, dobro lovi dobro, loše lovi loše i loše lovi dobro, od kojih je najbrojnija prva grupa. U okviru nje, 80% primera odnosi se na gonjenje kriminalaca (Deignan 2005: 136).

2.3. Diskursni pristup proučavanju metafora

Pored korpusne metode, analiziranju metafore se od početka 21. veka češće pristupa i diskursnom metodom (Kameron 2003, Cinken 2007, Semino 2008, Čarteris-Blek 2004). Jedan od razloga za proučavanje metafore u diskursu je tvrdnja da koliko je ona kognitivni mehanizam, toliko je i tekstualni, odnosno društveni konstrukt (Dejnan 2008). To podrazumeva da metafora "izranja" (engl. *emergent perspective*) iz diskursa i da je oblikuje kontekst u kojem se nalazi, kao i učesnici u diskursu (Kameron i Dejnan 2006: 688). Diskursnim metaforama bavi se Cinken (2007), koji ih definiše kao „pojmovne saveze“ (engl. *conceptual pacts*) koji se razvijaju u komunikaciji, imaju oblik i značenje i nalaze se između novih i konvencionalnih metafora. Kako različiti učesnici u diskursu istu pojmovnu metaforu mogu drugačije da razumeju, pokazuje primer koji navodi Kameron (2003), objašnjavajući kako učenici tumače pojmovnu metaforu SRCE JE PUMPA, i kako je u nekim delovima njihovo razumevanje date metafore različito od onog koje je trebalo preneti. Tako se razvio diskursnodinamički pristup proučavanju metafore (Kameron 2003, Kameron i Dejnan 2006 i Kameron et al. 2009), koji uvažava kompleksne dinamične sisteme upotrebe jezika u stvarnom svetu u različitim društvenim situacijama i promene koje nastaju na mikro nivou dok se diskurs odvija. Diskursnodinamički pristup proučavanju metafore pokazuje kako različiti jezički, društveni i kulturološki faktori istovremeno oblikuju upotrebu i razumevanje metaforičnog diskursa (Gibs i Kameron 2008).

Proučavanje metafore u diskursu povezuje se sa njenom namernom upotrebom kako bi se postigao određeni cilj, npr. prenela neka ideologija. Iako smatramo da pojmovne metafore same po sebi mogu da prenose ideologije zbog karakteristike jednostranosti koja je definisana u teoriji pojmovnih metafora, moramo uvažiti i činjenicu da se nekada neke metafore u diskursu koriste ne zato što je to jedini način da se o nekom pojmu razgovara, već zato što se odabirom određene metafore postiže određeni efekat u komunikaciji, npr. slikovitost radi boljeg objašnjenja pojma, ubeđivanja ili humora. Praveći razliku između indirektnih (one u

kojima je izražen samo izvorni domen, npr. *studenti upijaju znanje*) i direktnih metafora (one u kojima su i ciljni i izvorni domen izraženi eksplicitno u leksičkoj metafori, npr. *studenti su suđeri*), Sten (2010) započinje definiciju pojma hotimične metafore, koja je zapravo direktna metafora, koja neminovno navodi sagovornika da svesno uspostavi preslikavanje između izvornog i ciljnog domena. Ovako shvatanje metafore Sten (2010, 2011, 2015) je dalje definisao u teoriji hotimičnih metafora (engl. *Deliberate Metaphor Theory*), u okviru koje se predlaže trodimenzionalni model metafore, što podrazumeva da ona postoji u jeziku, mišljenju i komunikaciji, a za njenu identifikaciju se predlaže procedura koja se sastoji od pet koraka (Sten 2011: 94–105), kojom se nećemo detaljnije baviti u ovom istraživanju. Kao primer hotimične metafore Sten (2010: 183) navodi primer konceptualizacije Alchajmerove bolesti. Ljudski mozak je kuća u kojoj su upaljena svetla, i kako bolest odmiče, sve više svetala se gasi, do konačnog mraka, koji se izjednačava sa krajem života. Primeri hotimične metafore mogu se svakodnevno naći i u govorima političara, nastavnika, sportskih komentatora (Sten 2011: 84). Ona zapravo poziva učesnike u komunikaciji da obrate pažnju na izvorni domen koji se koristi za konceptualizaciju ciljnog domena, a u određenoj situaciji upotrebljen je namerno, odnosno sa nekim ciljem (Sten 2010, 2011). Svrha hotimične metafore je da promeni perspektivu u komunikaciji i da ostvari neki od retoričkih ciljeva (zabava, informisanje, ubeđivanje, davanje uputstava) (Sten 2010: 59).

Hotimične metafore su pojmovne prirode, ali kod njih govornik sa namerom uspostavlja preslikavanje između domena, tj. ono se ne dešava nesvesno, odnosno automatski. Ova tvrdnja je jedno od glavnih spornih mesta u pomenutoj teoriji koju navode njeni kritičari, od kojih je najglasniji Gibs (2015a, 2015b). Gibs ističe da ovu tvrdnju treba empirijski dokazati i objašnjava da je u mnogim eksperimentalnim istraživanjima dokazano da govornici brzo, odnosno automatski donose zaključak o pojmovnom preslikavanju između domena. Sten (2010: 58) ističe da se hotimična metafora identifikuje uz pomoć leksičkih signala. Jedan od njih može biti *like* koji se koristi za poređenje (*he flies like an eagle*). U teoriji hotimičnih metafora se tvrdi da

postoji neki signal koji upućuje na postojanje preslikavanja između domena i onda ga govornik uočava i razume.

Još jedna kritika pomenute teorije tiče se identifikacije leksičkih signala koji bi trebali da upućuju na hotimične metafore u diskursu. Gibs ističe da, ako postoji hotimična metafora, treba sastaviti listu signala koji na nju nedvosmisleno ukazuju (Gibs 2015a). On je sproveo empirijsko istraživanje sa 192 učesnika u kojem je ispitivao da li pragmatički signali, poput određenih diskursnih markera, poređenja, modifikatora i semantičkog metajezika, upućuju na hotimične metafore. Njegovo istraživanje je pokazalo da to nije slučaj i da govornici ne uočavaju brže leksičke realizacije konvencionalnih metafora ako im prethodi neki diskursni marker, ali da neki diskursni markeri mogu da učine metaforu poetičnijom i time uočljivijom i da mogu nositi dimenziju hotimičnosti kod nekih novih metafora (Gibs 2015a: 83, 84, 87). U prilog ovim rezultatima ide i istraživanje koje su sprovele Šutova i Tojfel (2010) u većem jezičkom korpusu i dokazale da se ovi markeri u 60% slučajeva javljaju sa nemetaforičnim rečima (Gibs 2015a: 78). Odgovarajući na izložene kritike, Sten (2015) ističe da treba napraviti razliku između jezičkog aspekta o kojem on govori u definiciji hotimične metafore, i psihološkog istraživanja koje je sproveo Gibs (2015a), koje se odnosi na kognitivnu obradu metafore. Autor takođe ističe da je za razumevanje hotimične metafore neophodan momenat pažnja govornika, koja se hotimičnom metaforom i pragmatičkim signalom usmerava na izvorni domen, a skreće se sa ciljnog domena (Sten 2015: 68). Sten (2015) dovodi u pitanje validnost pragmatičkih signala koje je Gibs (2015a) koristio u istraživanju, objašnjavajući da oni ne skreću pažnju na određeno pojmovno preslikavanje već uglavnom na ceo govorni iskaz. Sten (2015) zaključuje da teorija hotimičnih metafora ne osporava teoriju pojmovnih metafora, već predstavlja nadogradnju ove teorije, u smislu da testira automatsko razumevanje pojmovnih preslikavanja i da postavlja pitanje šta se dešava kada se pažnja govornika namerno usmerava na određeni izvorni domen. Gibs (2015b: 3) ističe da se ove tvrdnje moraju empirijski dokazati i da se mora pokazati kako pragmatički signali izdvajaju hotimične metafore.

Pomenuta sporenja predstavljaju jednu od najaktuelnijih tema u teoriji pojmovnih metafora i nazvana su ratovi metafora (engl. *Metaphor Wars*), o čemu najviše govori Gibs (2017), opisujući različite kritike (Haser 2005, McGlone 2007, Pinker 2007, Rakova 2003) iz mnogih oblasti pomenute teorije od njenog nastanka pa sve do danas, jer različiti pristupi proučavanju, teorijske podloge i ciljevi doprinose različitom tumačenju i razumevanju ove teorije. Kada je u pitanju jaz između kognitivnog i diskursnog shvatanja metafore, Gibs (u Rasulić 2017a: 142) kaže da je to na neki način veštačka tvorevina i da metaforu oblikuje sve od evolutivnih do istorijskih faktora, preko kulturnih i društvenih uticaja, zajedno sa kognitivnim i neuronskim faktorima. Treba prestati sa deljenjem metafore na diskursnu i pojmovnu i uvažiti sve faktore koji dovode do njenog nastanka i koji utiču na njeno razvijanje i tumačenje. Uobličavanjem i ispitivanjem integrisanog diskursno-kognitivnog pristupa proučavanju metafore bavi se Bogetić (2018: 35–38) u novinskom diskursu u engleskom i srpskom jeziku i zaključuje da metafore treba proučavati kao konstrukte koje definišu prethodno nabrojani faktori.

2.4. Metafora i ideologija

Moć metafora ogleda se u tome što nam one mogu promeniti stvarnost, tj. učiniti da je drugačije doživljavamo. Metafore po kojima živimo ili one na koje smo navikli nije lako zameniti novim metaforama (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 140–146). Mnogo kulturoloških promena je zasnovano na promeni metafora koje su aktuelne u datoj kulturi. Lejkof i Džonson (2003[1980]: 146) navode primer vesternizacije kultura širom sveta putem metafore *VREME JE NOVAC*. S obzirom na to da se naša društvena stvarnost razume na osnovu metafora, i da je naše poimanje fizičkog sveta delom metaforično, metafora ima značajnu ulogu u određivanju onoga što je za nas stvarnost (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 147). Mi donosimo zaključke, postavljamo ciljeve, dajemo obećanja i realizujemo planove, i to na osnovu iskustva

koje delimično, svesno ili nesvesno, strukturiramo pomoću metafore (Lejkof i Džonson 2003[1980]: 159).

2.4.1. IDEOLOŠKI POTENCIJAL POJMOVNE METAFORE – „METAFORE MOGU DA UBIJU“

U kritičkoj (makro)sociolingvistici jezik je jedan od suštinskih elemenata ideologije, jer se uz pomoć njega oblikuju stavovi, verovanja, percepcije, emocije i reakcije članova govorne zajednice. Ideologije su široki psiho-kognitivno-socijalni konstrukti koji nam pomažu da stvorimo društvenu (kulturnu, političku, lingvističku, i sl.) sliku sveta koji nas okružuje (Filipović 2009: 19, 20).

„Naše svakodnevno ponašanje, naši stavovi prema sopstvenom identitetu i vrednosti naše i drugih zajednica u velikoj su meri uslovljeni upravo različitim ideologijama na osnovu kojih se formiramo kao ličnosti i društveni akteri“ (Filipović 2009: 20).

Dirven et al. (2003) ideologiju definišu kao sistem uverenja i vrednosti koji se zasniva na kognitivnim modelima, odnosno mentalnim predstavama pojmova i njihovim tumačenjima u kulturi i društvu. S obzirom na to da je glavna tema ovog rada metaforička konceptualizacija, i sam pojam ideologije probaćemo da objasnimo putem metafora.

IDEOLOGIJA se najčešće konceptualizuje kao STRUKTURA, jer se za ideologiju veruje da naglašava dihotomiju nečeg pozitivnog i negativnog (Koler 2014: 4). Kao takva, IDEOLOGIJA-STRUKTURA sastoji se od dva dela koja su suprotna. Npr. u ideologiji ove dve suprotnosti najčešće se oslikavaju u dihotomiji MI i ONI, odnosno stavovi i mišljenja dominantne i potčinjene grupe. Za ideologiju je bitno to što ona oslikava stav jedne grupe. Da bi se ideologija prenosila, potrebno je da u toj grupi bude više ljudi, te su institucije i organizacije pogodna mesta za reprodukovanje ideologija (Van Dejk 2004: 34). Kako Van Dejk dalje ističe, tu ulogu je nekada imala crkva, a danas ideologiju najbolje prenose škole i masovni mediji, što je još jedan od razloga za analizu ideologija u viskoobrazovnom kontekstu.

Druga konceptualizacija odnosi se na IDEOLOGIJU kao MREŽU prema kojoj se ideologija sastoji od više na razne načine povezanih delova među kojima postoji dinamičniji odnos, za razliku od prethodne konceptualizacije, koja je statična (Koler 2014: 4). Koler (2014) objašnjava da se Van Dejkovo (1998) tumačenje ideologije može razumeti na osnovu metafore IDEOLOGIJA JE MREŽA, jer on ideologiju definiše kao skup uverenja čiji su odnosi predstavljeni kao odnosi između čvorova u mentalnoj mreži.

O ideologiji se često govori s negativnom konotacijom, jer je kroz istoriju bila, a čini se i ostala, najupečatljivija njena uloga u potlačivanju određenih grupa, npr. ideologija kolonijalizma. Međutim, u ovom radu nećemo posmatrati ideologiju kroz političku prizmu, iako aspekti određenih politika, a posebno onih na vlasti, bivaju neminovno ugrađeni i u obrazovne ideologije. I Skrimšo (1983: 26) ističe da je neminovno da političke ideologije utiču na obrazovne ideologije, ali s obzirom na to da se ne bavimo analizom diskursa određene epohe, politički aspekt neće biti naročito relevantan.

Ideologiju je najbolje proučavati kroz kritičku analizu jezika, tj. u okviru kritičke analize diskursa (KAD). KAD je pristup koji se eksplicitno bavi ideološkim aspektima upotrebe jezika u diskursu, odnosno KAD se bavi proučavanjem struktura putem kojih se preko jezika uspostavlja moć određenih društvenih grupa. Jedan od najuticajnijih autora u ovoj oblasti je Norman Ferklafl (1995, 2001), a značajni su radovi i Rut Vodak (2006, Vodak i Čilton 2005) i Teuna van Dejka (1998, 2001, 2004, 2006).

„Kritička analiza diskursa proučava pojam moći, tačnije društvene moći grupa ili institucija“ (Van Dejk 1998). Kritička analiza diskursa proučava društvene probleme kao što su seksizam, rasizam, kolonijalizam i drugi oblici koji dovode do stvaranja društvenih nejednakosti. KAD ne karakteriše određenu školu, oblast ili podoblast, već predstavlja kritički pristup proučavanju teksta i govora. Ovaj pristup je uglavnom multi- ili interdisciplinarni, jer se usredsređuje na odnose između jezika i

društva. U okviru KAD proučavaju se sve dimenzije diskursa, koje mogu biti sinatksičke, semantičke, pragmatičke, stilističke.

Prema Ferklafu i Vodak (1997: 271–80), KAD polazi od sledećih postulata: treba proučavati društvene probleme, odnosi moći su diskursni, diskurs utiče na društvo i kulturu, diskurs je prožet ideologijama, diskurs je istorijski pojam, veza između teksta i društva je posredna, analiza diskursa je interpretativna i eksplanatorna i diskurs je oblik društvene aktivnosti. Prema Teunu van Dejku (2001), postoje mikronivo i makronivo analize, gde se na prvom radi tekstualna analiza, a na drugom analiza društvenih činilaca, od kojih je za nas najrelevantnija ideologija.

U okviru KAD, metafora se može posmatrati na nivou reči, rečenice, ali i celog teksta. KAD se može povezati sa kognitivnom lingvistikom utoliko što kognitivna lingvistika nudi dodatne pojmovne alatke. Jedna od tih analitičkih alatki za kritičko procenjivanje ideologija jesu metafore (Herarts i Kajkens 2007) kao jezički i kognitivni konstrukti.

U ovom smislu metafora se proučava u okviru kritičke analize metafore (engl. *critical metaphor analysis*), kojom se bavi Čarteris-Blek (2004). Kritička analiza metafore se oslanja na postulate teorije pojmovnih metafora i kritičke analize diskursa i objedinjuje te teorije kako bi putem analize metafora identifikovala ideologije koje uobličavaju određenu društvenu stvarnost. Čarteris-Blek (2004: 13) ističe da je metafora suštinski diskursni čin koji ima ulogu da ubedi, jer implicira zajedničku percepciju koja nadilazi semantički sistem. Iz tog razloga, kako Čarteris-Blek dalje objašnjava, kritička analiza metafora daje uvid u mišljenja, stavove i osećanja diskursne zajednice. Putem identifikacije izvornih domena možemo ustanoviti koja ideologija je prisutna u diskursu, jer je odabir metafora zapravo uslovljen ideologijom (Čarteris-Blek 2004: 247). Treba naglasiti da i različite leksičke realizacije neke pojmovne metafore mogu ukazivati na različite ideologije (Semino 2008: 34). Npr. Pečterova (2004: 562), govoreći o izvornom domenu PROSTORA koji se koristi za konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA u Velikoj Britaniji, ističe da leksičke realizacije ove metafore koje se odnose na strukturiranje prostora ukazuju na

konstruktivističku ideologiju, a one uz pomoć kojih se leksikalizuje hijerarhijski organizovan prostor ukazuju na tradicionalne ideologije poput humanističke. Čarteris-Blek (2004) potvrđuje prethodno navedenu tvrdnju Semino (2008), ističući da različiti aspekti jednog izvornog domena oslikavaju različite ideologije. U kritičkoj analizi metafora, upotreba metafora u određenom diskursu definisana je kognitivnim, semantičkim i pragmatičkim faktorima, a sa druge strane i ideološkim, kulturološkim i istorijskim uticajima (Čarteris-Blek 2004: 248).

Kroz tako objedinjeni pristup metafori, kritička analiza metafore pristupa diskursu i omogućava nam da ispitamo postojeće načine razmišljanja o ljudskom ponašanju i njegovom odnosu sa jezikom (Čarteris-Blek 2004: 252, 253). Čarteris-Blek metaforički objašnjava suštinu metafore zaključujući da je ona proizvod sopstvenog procesa, odnosno ona je i mapa, putovanje i destinacija. Čarteris-Blek dalje ističe da je jezik osnovno sredstvo da se uspostavi kontrola nad ljudima, a da je metafora osnovno sredstvo da se ta kontrola preuzme u jeziku i da se stvara diskurs.

Sa jedne strane, uz pomoć metafore može se kroz diskurs oblikovati društvena stvarnost, a sa druge strane, tekstovi mogu da konvencionalizuju metafore koje se u njima nalaze (Koler 2014). Koler (2014: 10) navodi da je metafora kao nosilac ideologija proučavana u ekonomskom novinskom diskursu (Koler 2003, Koler 2014), imigracionom diskursu (Hart 2008), ekonomiji (Goutli 2007: 335–83) i raspravama na temu Evrope (Musolf 2000). Neke od čestih tema u okviru kojih se proučava ideologija putem metafore jesu rod, rasa i politika (Dejnan 2005: 126). U okviru političkih tema, uglavnom se posvećuje pažnja istraživanju konceptualizacija rata, kao što je npr. Zalivski rat (Lejkof 1992, Pankejk 1993), a ne zaostaju ni istraživanja političkih govora (Čarteris-Blek 2005) i političkih ideologija, npr. političkih opcija u Americi (Lejkof 2002).

Jezičke kategorije doživljavamo kao zdravorazumske. One sadrže ontološka, ali i ideološka značenja kojih nekada nismo svesni (Goutli 2007: 25). Ideologije služe za oblikovanje percepcija, verovanja, stavova, kao i emocija i reakcija članova neke govorne zajednice. Koler (2014: 3) ističe da postoje suprotstavljeni stavovi oko toga

da li su emocije sastavni deo ideologije. Naime, citirajući van Dejka (1998), Koler objašnjava da pošto su emocije lične i kontekstualno uslovljenje, ne mogu da budu deo grupnih i apstraktnih stavova, ali da njih mogu da izazovu ti stavovi u određenim situacijama.

Uticao jezika na mišljenje i na našu percepciju stvarnosti najjači je kada ga nismo ni svesni, kada izražava skrivene, tj. latentne ideologije (Goutli 2007: 27). Goutli (2007: 28–30) smatra da u tom smislu jezik najbolje vrši uticaj preko konvencionalnih metafora, jer je njihovo značenje toliko ustaljeno da ga ne ispitujemo, posebno ako su deo šire metaforičke teme, dok kod novih metafora lakše možemo da prepoznamo ideološko značenje. Sa time se slaže i Semino (2008), koja ističe da su pojmovne konvencionalne metafore važan deo skupova mišljenja, ili ideologije, koja karakteriše određenu društvenu grupu.

Metafore su retko kada neutralne. Kada se jedan pojam strukturira na osnovu drugog pojma, to uvek rezultira viđenjem prvog pojma u određenom svetlu i bojenjem te konceptualizacije novim vrednosnim stavovima (Semino 2008). Citirajući Balkina, Goutli (2007: 3) objašnjava da je metafora kognitivni mehanizam ideologije i da se ideološka analiza ne završava samo otkrivanjem određenog pogleda na svet, već se istražuju odnosi moći koji se pritom mogu uspostaviti. Ljudi koji imaju moć odlučuju koje će metafore biti dominante (Lejkof i Džonson 2003[1980]). Metafora može da se iskoristi u dominantnim načinima za razumevanje određenih fenomena koje konceptualizacijom stvaraju uticajne grupe stručnjaka u datim kulturološkim ili istorijskim kontekstima (Semino 2008: 135).

Proučavanje metafore može da osvetli njenu ulogu u konvencionalnim načinima komuniciranja i razmišljanja, tako da pojedinci mogu lakše da uoče metaforičke izraze i konceptualizacije, kako bi mogli kritički da se odnose prema njima (Semino 2008). Činjenica da smo svesni metafora koje koristimo, a time i njihove ideološke prirode, može nam omogućiti, a ujedno nas i ohrabriti, da istražujemo modele koji razvijaju alternativne poglede na ciljne domene (Herarts i

Kajkens 2007). Postman (1996) smatra da metafore, tj. njihova uloga u konstruisanju razumevanja sveta, treba da se uči u okviru svakog školskog predmeta.

Govoreći o metaforama moći, Goutli (2007: 36–40) opisuje kako se preko pojmovnih metafora čiji su izvorni domeni VELIČINA i VISINA prenose ideologije koje oslikavaju politički i finansijski uspeh, moć, postignuće ili značaj (*a big man, Mister Big, a top woman*). Kako Goutli dalje objašnjava, simboli moći, ili, tačnije rečeno, finansijske nadmoći, pokazuju se i izgradnjom sve viših zgrada naizmenično na Istoku i Zapadu u kojima su smeštene važne institucije ili trgovinski centri.

I fenomen urbanizacije, migracija iz seoskih sredina u gradove, nastao je zbog percipiranja grada kao boljeg mesta za život (Goutli 2007: 40-41). Ovakav stav iniciran je metaforom CENTAR-PERIFERIJA, gde centar predstavlja mesto moći, boljih uslova za život, glavnih dešavanja, ekonomskog i tehnološkog razvoja. Iz istog razloga neki glavni gradovi premešteni su sa periferije u centar države, kao što je slučaj sa Brazilom, gde glavni grad nije Rio de Žaneiro, već Brazilija (Goutli 2007). Takođe, gradovi su i veći od sela, iz čega proističe da su važniji. U osnovi ovakvog razmišljanja je pojmovna metafora VAŽNO JE VELIKO.

Kolonizatorskoj ideologiji poslužila je veštačka klasifikacija rasa ili, tačnije rečeno, naučno neosnovana klasifikacija rasa. Goutli (2007: 46) objašnjava da je rasna klasifikacija kulturni konstrukt, a da je njeno glavno obeležje – boja kože – rezultat prilagođavanja klimatskim uslovima. U osnovi kolonizatorske ideologije nalaze se pojmovne metafore koje su utemeljene u rasnoj klasifikaciji i stereotipizaciji: TAMNO JE LOŠE, PRLJAVO, MANJE VAŽNO, MANJE INTELIGENTNO; SVETLO JE DOBRO, ČISTO, VAŽNIJE, INTELIGENTNIJE.

Pojmovne metafore USPEH JE BRZINA i VAŽNO JE PRVO nalaze se u osnovi takozvane takmičarske ili sporstke ideologije. Kako Goutli (2007: 54–55) objašnjava, ovakva ideologija primetna je na modernim Olimpijskim igrama, posebno u trkama na 100 metara, gde se, kada se posmatraju rezultati u poslednjih 100 godina, može uočiti da se iz Olimpijade u Olimpijadu vreme za koje se trka završi smanjuje. Ovakva ideologija

prenosi se na oblast obrazovanja, pa se smatra boljim onaj ko prvi odgovori na pitanja na testu ili u što kraćem roku reši neki matematički problem (Goutli 2007: 59).

Prvobitno vreme je mereno na osnovu prirodnih pojava poput Sunca, plime i oseke, koji predstavljaju ritmove prirode i usklađeni su sa našim prirodnim ritmovima. Zatim je uveden kalendar, kojom prilikom se uočava veza između vremena i moći i politike. U srednjovekovnoj Kini kalendar je bio simbol vladavine i oni koji su imali podatak o vremenu smatrani su moćnijima. Oba načina predstavljaju kvalitativno merenje vremena, koje postaje kvantitativno uvođenjem sata i povezuje se sa ideologijom industrijalizacije (Goutli 2007: 62–64). To se odmah manifestovalo u konceptualizaciji vremena kao homogenog lineranog prostora kojim je sat podeljen na časove, minute i sekunde, što je povezano sa uvođenjem kulture rasporeda, čime je u benediktinskim manastirima ritmu čovekovih aktivnosti dat pravilan, kolektivni ritam mašine (engl. *schedule culture*). Industrijska proizvodnja oslikavala je ritam sata, a zlatni sat je postao simbol dugog radnog veka i dobre službe.

Goutli (2007: 67–69) objašnjava kako je pojmovna metafora VREME JE NOVAC utemeljila ideologiju industrijske revolucije. Uvođenjem kompjutera, vreme, koje je konceptualizovano kao prostor koji treba ispuniti, podeljeno je na još veći broj jedinica, koje se mere milisekundama i nanosekundama. Time su ljudi pretvoreni u instrumente koji zadovoljavaju potrebe uređaja poput kompjutera, prateći njihov ritam. Pojmovna metafora VREME JE NOVAC je utemeljila ideologiju industrijske revolucije time što je radnicima u fabrikama posao bio plaćan po satu rada. Onaj koji ima više novca, ima i vrednije vreme, što je shvatanje u kulturama sa piramidalnim vremenom koje izaziva dominaciju bogatijih klasa i staleža. Politička tiranija nastaje obezvređivanjem tuđeg vremena, tj. eksploatacijom ljudi u piramidalnim kulturama. Metaforička konceptualizacija vremena iza koje je ideologija industrijalizacije koristi izvorne domene LINEARNOG PROSTORA, POKRETA i NOVCA. Ona naglašava potrebu za brzinom i pridržavanje rasporeda koji je u biti podele rada i kapitalističkog društva.

Pojmovna metafora RATOVANJE JE AKTIVNOST utemeljila je percepciju rata kao normalne i svakodnevnne aktivnosti (Goutli 2007: 75). Goutli (2007) objašnjava da

tome u prilog govore i podaci o godišnjoj potrošnji raznih država sveta, među kojima prednjači SAD, na vojna sredstva. Primera radi, SAD su 2003. godine potrošile 543 milijarde dolara na vojna sredstva, što je jednako ulaganjima u obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje, penzije i hranu ukupno. Iza njih su Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Kina. Ova vrsta ulaganja opravdava se i izgovorom da je neophodna za odbranu od terorizma.

Još opasnija uloga metafore je kada se rat opravdava metaforičkim scenarijem bajke, što je učinjeno sa ratom u Iraku (Lejkof 1992). Kada se države koje se konceptualizuju kao ljudi stave u scenario bajke, stvara se osnova za opravdavanje ulaska u rat (Lejkof 1992). U ovom slučaju zločinac je Irak, koji je počinio zločin nad nedužnom žrtvom Kuvajtom. Heroj, koga predstavlja SAD, mora da reaguje i da se suprotstavi nečemu što je nemoralno i odlučuje da pomogne. On se žrtvuje, preživljava teškoće, odlazi na iscrpljujuće putovanje i sukobljava se sa zločincem. Heroj spašava žrtvu. Njegov postupak je moralan, odobrava se i samim tim je najprirodniji način da se opravda ulazak u rat (Lejkof 1992).

Pojmovna metafora SEKS JE NASILJE je jako negativno uticala na povećanje broja silovanja, posebno u SAD, gde se na godišnjem nivou desi 683.000 silovanja ili pokušaja silovanja. Ovakva konceptualizacija seksa, u kojoj su muškarci konceptualizovani kao napadači, njihov polni organ kao oružje, pokazuje kako muškarci ostvaruju fizičku dominaciju nad ženama (Goutli 2007: 83–85). Ujedno, ona umanjuje težinu silovanja kao krivičnog dela, jer je za diskurs na ovu temu normalno da se zasniva na izvornom domenu NASILJA.

Navedene pojmovne metafore, iako, kako smo videli, moćne, nisu u skladu sa ritmom prirode, već relativno trenutno pružaju prednost onima kojih ih koriste. Takvo ponašanje na duže staze ne može voditi napretku. Međutim, one mogu poslužiti raznim grupama, a posebno onima koje su moćnije, da definišu i oboje diskurs na određenu temu. Iako metafore mogu da obogate i usmere naše iskustvo, s obzirom na to da su sugestivne, one mogu i da izokrenu našu percepciju i da dovedu do

nerazumevanja (Zakarija 1985: 3), te treba biti obazriv u odabiru pojmovnih metafora i njihovom unošenju u diskurse.

2.4.2. OBRAZOVNE IDEOLOGIJE

Od uvođenja Bolonjske deklaracije u evropske sisteme visokog obrazovanja insistira se na modelu koji podrazumeva da studenti sami ili uz pomoć profesora nauče da uče kako bi mogli da nastave da stiču znanja i veštine kada završe sa formalnim obrazovanjem. Ukratko, akcenat je na osposobljavanju studenata za celoživotno učenje, što se može postići ako se odustane od takozvanog transmissionog modela obrazovanja, prema kojem su studenti pasivni primaoci znanja koje im prenose profesori. U tom smislu, neophodno je razviti unutrašnju motivaciju kod studenata ili učenika, kako bi oni sami naučili kako dođu do znanja (Goutli 2002: 269). U pogledu obrazovnih ideologija ovde se uočava prelazak sa rekonstrukcionističke na progresivističku obrazovnu ideologiju.

U ovom istraživanju držaćemo se klasifikacije obrazovnih ideologija koju je dao Skrimšo (1983), za koju smatramo da je reprezentativna i značajna jer je sveobuhvatna u tom smislu što sagledava različite aspekte obrazovanja, kao što ćemo kasnije i videti. Skrimšoova klasifikacija iz 1983. pokazala se kao pouzdana i iscrpna. Postoji jedan aktuelniji izvor autora Majkla Široa (2008) koji bi mogao da bude relevantan u klasifikaciji ideologija koje se tiču obrazovanja, s tim što se on prevashodno odnosi na ideologije nastavnog plana i programa (engl. *curriculum ideologies*), odnosno na uži kontekst, jedan aspekt obrazovanja. Široova klasifikacija takođe obuhvata 4 ideologije. Prva je tzv. akademska ideologija (engl. *Scholar Academic*), koja je pandan humanističkoj ideologiji, druga je ideologija društvene efikasnosti (engl. *Social Efficiency*), koja je pandan instrumentalističkoj ideologiji, treća je ideologija usmerena na učenika (engl. *Learner-Centered*) i pandan je progresivističkoj ideologiji, i četvrta je ideologija socijalnog rekonstrukcionizma (engl. *Social Reconstruction*), koja je pandan rekonstrukcionističkoj ideologiji. U našem

istraživanju data je prednost Skrimšoovoj klasifikaciji, jer obuhvata i potpodelu unutar samih ideologija, što je čini iznijansiranim, te pogodnijom za povezivanje sa izvornim domenima. Drugi razlog je i što se odnosi na obrazovanje uopšte, a ne na samo jedan aspekt koji predstavlja kurikulum. U svakom slučaju, zbog detalja koje donosi, klasifikacija Široa (2008) bi mogla da se iskoristi u nekim daljim istraživanjima koja bi podrazumevala proučavanje ideologija u specijalizovanom kontekstu, npr. u diskursu nastavnika ili kreatora nastavnih planova i programa.

S obzirom na to da koristimo Skrimšoovu klasifikaciju ideologija, navešćemo i njegovu definiciju ovog pojma: „Ideologija predstavlja skup sličnih i povezanih ideja i vrednosti pojedinaca ili grupe koji zajedno čine sistem. Taj sistem doprinosi razumevanju društvenog života¹⁴“ (Skrimšo 1983: 6). Pošto i školovanje ima svrhu da nas nauči kako da razumemo život i svet oko sebe, neminovno je da neke ideologije budu utkane u nastavne planove i programe, jer njih stvaraju grupe ljudi koji imaju određen sistem vrednosti i ideja. Prema Skrimšou (1983), raspodelu moći i principe društvene kontrole oslikava način na koji društvo bira, klasifikuje, distribuira i prenosi i ocenjuje znanje koje smatra javnim. Skrimšo (1983: 6) ističe da je obrazovna ideologija „sistem mišljenja koji usmerava obrazovne politike i aktivnosti onih koji imaju određena predubedenja“¹⁵.

Svako od nas sledi neku obrazovnu ideologiju, bilo da smo svesni i dosledni u tome ili ne. Obrazovne ideologije su važne, jer one ne predstavljaju samo „vodiče“ u obrazovnom kontekstu, već izazivaju reakciju i pozivaju na delovanje.

Obrazovne ideologije sadrže određene elemente koji se odnose na aspekte koji se ideologijama sagledavaju i pokrivaju: priroda pojedinca kao učenika¹⁶, kakav svet obrazovanje treba da promoviše, organizacija škola i univerziteta – i na nivou predavanja i na nivou institucije, i vrsta i sadržina gradiva koje se predaje i uči

¹⁴ “Ideologies are sets of closely related ideas and values held by individuals and groups, which, together, comprise a system, and this system is used to make social life understandable for those holding those ideas” (prevod naš – M. K.).

¹⁵ “...system of beliefs that gives general direction to the educational policies and activities of those who hold those beliefs” (prevod naš – M. K.).

¹⁶ Kada pominjemo učenika, mislimo na osobu koja stiče znanje na svim nivoima obrazovanja.

(Skrimšo 1983: 9). Skrimšo dalje objašnjava da svaka obrazovna ideologija sadrži stavove o bar tri elementa (npr. učeniku, znanju (koje obuhvata opšte znanje, ali i veštine, sposobnosti, stavove, moralna i estetska načela), društvu) i njihovim međusobnim odnosima. Skrimšo (1983) klasifikuje obrazovne ideologije na osnovu toga koje aspekte pomenutih elemenata naglašavaju. Njegova podela obuhvata:

- 1) **progresivističku** obrazovnu ideologiju, koja se usredsređuje na potrebe učenika bilo kao pojedinca (**individualističku**) bilo kao dela kolektiva (**kolektivističku**),
- 2) **instrumentalističku adaptivnu i tradicionalnu** ideologiju, gde je obrazovanje instrument da se odgovori na potrebe društva,
- 3) **rekonstrukcionističku** ideologiju, koja naglašava važnost odnosa prema društvu, a obrazovanje se posmatra kao glavni pokretač promena u društvu,
- 4) i na **humanističku klasičnu i liberalnu** ideologiju, koje kao polaznu tačku uzimaju stavove i odnos prema znanju (Skrimšo 1983: 9).

Pomenuta klasifikacija ideologiju posmatra u kontekstu britanskog obrazovnog sistema, ali je definisanje obuhvatilo i uvide iz sistema širom sveta, te je univerzalno primenljiva.

Progresivistička obrazovna ideologija

Najopštije rečeno, progresivistička obrazovna ideologija najveći akcenat stavlja na obrazovanje koje je usmereno na potrebe i težnje učenika / studenta (Skrimšo 1983: 12). Skilbek (1982) daje pregled progresivističke ideologije i deli je na individualističku i kolektivističku, objašnjavajući da je u njoj centralna metafora rasta. Profesora vidi kao stručnjaka koji je odgovoran za razvoj studenta, učenje i organizaciju nastave, a student treba da razvije lične afinitete i sposobnosti u takvom okruženju. Skrimšo (1983: 21) objašnjava razliku između individualističke i kolektivističke obrazovne ideologije, koja se ogleda u tome što prva posmatra

studenta kao pojedinca koji ima urođenu radoznalost da uči, a prema drugoj studenta pored urođene znatiželje motivišu vršnjaci i društveni uticaji. Prema prvoj, društvo postoji radi pojedinaca, a oni su tu jedni za druge, dok prema drugoj društvo treba da bude skup različitih zajednica. Na nivou učionice, prva podrazumeva da studenti sami otkrivaju znanje, a druga podrazumeva da to čine u grupi. Znanje koje stiču i jedni i drugi je subjektivno, a to obično rade rešavanjem problema. Naglašena je i autonomija profesora.

Progresivističke ideje, koje proizilaze iz konstruktivizma, javljaju se u obrazovanju krajem 19. i početkom 20. veka. Njihov osnovni cilj bio je razvoj učenika, aktivan proces učenja, sticanje upotrebljivog znanja i negovanje demokratskih vrednosti (Milutinović 2016: 11). U osnovi konstruktivizma kao teorije saznavanja nalazi se metafora konstrukcije, koja implicira da je znanje aktivna konstrukcija subjekta koji saznanje (Milutinović 2016: 49). U ovakvoj konstelaciji, nastavnik ili profesor nije više glavni prenosilac znanja, već učesnik u procesu stvaranja i sticanja znanja, a učenik i studenti preuzimaju odgovornost za konačni rezultat. Milutinović (2016) naglašava da konstruktivisti ne posmatraju znanje kao nešto što postoji i čeka da se otkrije, već kao proizvod ljudske aktivnosti. Prema tome, „ljudska bića konstruišu sopstveno razumevanje realnosti“ (Milutinović 2016: 12).

Konstruktivistička pedagogija, na kojoj smatramo da se temelji progresivistička obrazovna ideologija, opisuje se kroz

„opoziciju konstruktivističkog i transmissionog modela nastave obuhvatajući sledeće karakteristike: 1) usmerenost na učenika i uvažavanje njegovog porekla i predznanja; 2) pružanje podrške kako bi učenici jasnije artikulirali vlastite poglede i shvatanja; 3) stavljanje težišta na dijalog s ciljem oblikovanja sredine učenja koja omogućava učenicima kreiranje vlastitih konceptualizacija i njihovu razmenu s drugima; 4) razvijanje svesti o postojanju višestrukih perspektiva; 5) omogućavanje odabira ciljeva učenja i zadataka koji se zasnivaju na autentičnim problemima; 6) osiguravanje prilika da se utvrđuju, izazivaju, menjaju ili dopunjuju postojeća uverenja i

razumevanja; 7) razvijanje svesti o vlastitom procesu učenja“ (Milutinović 2016: 13).

Konstruktivizam se može podeliti na individualni i kolektivni odnosno društveni, gde je kod prvog akcentat na samostalnoj konstrukciji znanja, a kod drugog na socijalnoj ko-konstrukciji znanja (Milutinović 2016). Ova podela se može izjednačiti sa podelom Skrimšoa koju smo naveli, gde individualni konstruktivizam odgovara individualnom progresivizmu, a kolektivni konstruktivizam kolektivnom progresivizmu. Individualni konstruktivizam u obrazovanju povezuje se sa radom Žana Pijažea, dok se kolektivni povezuje sa radom Lava Vigotskog (Milutinović 2016: 17). Džui je smatrao da je za celokupni napredak i pojedinaca i društva neophodno obezbediti svakom pojedincu mogućnost za ostvarivanje sopstvenih potencijala, a da od svakog pojedinca treba zahtevati da pruži doprinos društvu (Milutinović 2016: 52). U tom kontekstu obrazovanje ne treba razdvajati na individualno i kolektivno, jer je za celishodan demokratski razvoj neophodno i jedno i drugo.

Pokret progresivnog obrazovanja utemeljili su Frensis Park i Džon Džui u Americi početkom 20. veka, a u Evropi su ga razvijali Marija Montesori, Aleksandar Nil, Ovid Dekroli, Francisko Ferer, Selestin Frene, Peter Petersen, Adolf Ferijer i drugi (Milutinović 2016: 17).

Djuieva filozofija obrazovanja podrazumevala je usmerenost na učenika, a aktivnosti kojima se oni bave treba da budu usmerene na društvene potrebe (Milutinović 2016: 20). Milutinović (2016) objašnjava da je Džui podržavao učenje „utemeljno na dijalogu, rešavanju problema i otkrivanju, smatrajući da je takvo učenje najbolje sredstvo razvijanja sposobnosti za kritičku refleksiju i dijaloški diskurs“. Shvatajući obrazovanje kao ključnu komponentu društvenog i moralnog razvoja, Džui je otvorio put ideologiji socijalnog rekonstrukcionizma (Milutinović 2016). Iz konstruktivizma je proistekao i socijalni rekonstrukcionizam, koji je pogodan za sprovođenje reformskih procesa u obrazovanju i promovisanje društvenih promena (Milutinović 2016: 14).

Progresivno obrazovanje dovelo je do otvaranja alternativnih škola početkom 20. veka u Evropi. Jednu od prvih otvorila je Marija Montesori 1907. godine u Italiji – Dečja kuća – koja je promovisala nastavu usmerenu na dete, odnosno učenika¹⁷. Nakon Marije Montesori, Štajner je u Nemačkoj otvorio alternativnu školu Waldorf 1919. godine, a nakon njega Nil je otvorio Samerhil u Engleskoj 1921, najstariju slobodnu i demokratsku školu (Milutinović 2016: 72; 74–76). „Tokom šezdesetih i sedamdesetih godina 20. veka, alternativno obrazovanje preraslo je u širokorasprostranjeni društveni pokret“ (Milutinović 2016: 75). U ovom periodu došlo je do uvođenja novog koncepta obrazovanja – tzv. otvorenog obrazovanja, koje se takođe zasniva na progresivističkim idejama, a podržava obrazovanje dostupno svima (Milutinović 2016).

U skladu sa konceptom globalnog obrazovanja, dolazi do promene paradigme u obrazovnju osamdesetih i devedesetih godina 20. veka, time što se insistira na kvalitetnom obrazovanju za sve i usmeravanju obrazovanja na učenika. Ovakavi pravci formalizovani su „Svetskom deklaracijom obrazovanja za sve: zadovoljavanje osnovnih obrazovnih potreba“, koja je usvojena na Svetskoj konferenciji o obrazovanju za sve 1990. godine na Tajlandu (Milutinović 2016: 45).

Rekonstrukcionistička obrazovna ideologija

Pristalice pokreta progresivnog obrazovanja podelile su se tridesetih godina 20. veka u dva smera – sa jedne strane su bili progresivisti koji su obrazovni pristup usmerili ka detetu, a sa druge strane socijalni rekonstrukcionisti (Milutinović 2016). I jedni i drugi kritikuju tradicionalni model obrazovanja, koji se zasniva na transmisionom modelu, a koji je u osnovi humanističkih obrazovnih ideologija, čiji će opis uslediti. Socijalni rekonstrukcionisti Džordž Kaunts, Teodor Brameld, Harold Rag,

¹⁷ Montesori obrazovna metodologija održala se do danas. Konkretno u Srbiji sve je više privatnih vrtića i škola koje promovišu metodologiju „Montesori“, a interesantno je zapažanje da se ona ističe kao novina u radu. Razlog tome je višedecenijski tradicionalni pristup na skoro svim nivoima obrazovanja u Srbiji.

Džon Čajlds, Vilijem Stenli i Kenet Bene smatrali su da „obrazovanje predstavlja glavnu snagu socijalnih, političkih i ekonomskih reformi usmerenih prema novoj viziji razvoja i novom načinu života u zajednici” (Milutinović 2016: 22). Ukratko rečeno, rekonstrukcionisti su percipirali obrazovanje kao glavnog pokretača promena u društvu, ali i kao mesto na kojem pojednici mogu svoje kvalitete i potencijale da razviju do maksimuma, a da onda zajedno doprinesu boljem, demokratskijem i progresivnijem društvu. U tom procesu, učenici i nastavnici ujedinjeni su sa svim ostalim članovima društva. Nastavnici i učenici zajedno identifikuju konkretne društvene probleme koji postaju deo kurikuluma, a nastavnik ima autoritativnu ulogu u smislu usmeravanja rada učenika i razvijanja njihovog kritičkog mišljenja. Inače, glavni deo kurikuluma više nisu akademske discipline, već društvene pojave i problemi. U metaforičkom smislu, učenici jesu proizvod društva, ali oni rade i na njegovoj izgradnji (Milutinović 2016). „Naglasak na grupnoj dimenziji podrazumeva da se u nastavi primenjuju: simulacija, igranje uloga, grupni i kooperativni oblici rada” (Milutinović 2016: 25). Saradnički odnosi između nastavnika i učenika, i samih učenika doprinose zajedničkom izgrađivanju znanja (Milutinović 2016: 66).

Skrimšo (1983: 18) poredi rekonstrukcionističku ideologiju sa instrumentalističkom, ističući da je razlika u tome što prva vidi obrazovanje kao okruženje kroz koje može da promoviše promene u društvu i da ga oblikuje, dok druga, kao što ćemo videti, vidi obrazovanje kao sredstvo da se pojedinac prilagodi društvu i njegovim promenama. Stoga, zastupnici rekonstrukcionističke ideologije moraju pažljivo da razmotre kakve društvene promene žele da promovišu kroz obrazovanje. U pogledu motivacije za učenje, ova ideologija podrazumeva da najveći uticaj imaju vršnjaci i društvo. Znanje koje se stiče je relativno objektivno i akcentat je na praktičnom i društveno primenljivom znanju. Dobro društvo je buduće društvo koje je uređeno na najbolji mogući način, a kao takvo, ono je potpuno po merama svojih idealnih članova. Na nivou učionice, promovišu se grupni rad, praktično rešavanje problema i grupne diskusije. Postoji glavni nastavni plan i program, čije sprovođenje je kontrolisano, kao i sve inicijative (Skrimšo 1983: 21).

Rekonstrukcionistička obrazovna ideologija postala je sastavni deo Istraživačkog i obrazovnog centra Highlander (engl. *Highlander Research and Education Center*), koji je nastao u Americi tridesetih godina 20. veka i do dan-danas opstao (Milutinović 2016: 31), prateći ritmove društva i školujući nosioce društvenih promena. Na idejama rekonstrukcionizma se temelji i rad Mahatme Gandija, koji je pomogao rekonstrukciju društva u Južnoafričkoj Republici i Indiji (Milutinović 2016: 32).

Globalno obrazovanje se temelji na vrednostima rekonstrukcionističke obrazovne ideologije kao što su „učenje od drugih i učenje sa drugima, učenje putem otkrića, istraživački rad, iskustveno učenje i demokratski dijalog“ (Milutinović 2016: 42).

Instrumentalistička obrazovna ideologija

Ova obrazovna ideologija podrazumeva da obrazovanje treba da odgovori na utemeljene zahteve prethodno ustanovljenog kulturnog sistema, u čijem su centru odrasli (Skrimšo 1983: 13). Suština instrumentalističke ideologije je da odgovori na nepredvidive buduće potrebe društva, a jedna od strategija za rešavanje ovog pitanja bila bi da obrazovanje izdvoji aspekt društva, npr. zapošljavanje, i da sastavi obrazovnu strategiju koja će ići u smeru ostvarenja ovog cilja društva (Skrimšo 1983: 14). Skrimšo (1983) navodi karakteristike instrumentalističke ideologije koje je dao Martin Merson. Merson ističe da pomenuta ideologija podrazumeva da je cilj obrazovanja da postane sredstvo uz pomoć kojeg se ostvaruju društveni i ekonomski ciljevi. Znanje je praktično primenljivo i nije svrha samom sebi, nego sticanje znanja i obrazovanja vode, u idealnom slučaju, ka ekonomskom i privrednom rastu, povećanoj proizvodnji, potrošnji, i time utiču na povećanje sreće. Ovakva ideologija karakteristična je za više obrazovanje (engl. *further education*) u Britaniji, koje je prevashodno strukovno i cilj mu je da stvori društveno korisne osobe koje su osposobljene da rade i zarađuju.

Skrimšo navodi dve vrste instrumentalističke ideologije – tradicionalnu i adaptivnu (1983: 16). Za tradicionalnu instrumentalističku ideologiju bi se najopštije moglo reći da je zastupljena u obrazovnim programima ili institucijama koje školuju pojedince za određenu struku i jednu vrstu posla, dok adaptivna podrazumeva pripremanje pojedinca za promenljive i različite poslove. U pogledu sposobnosti za učenje, tradicionalna podrazumeva da student ima dovoljno sposobnosti da ostvari jednu društvenu ulogu, dok adaptivna podrazumeva da student razvije veštine koje će mu omogućiti da se prilagodi složenim i promenljivim društvenim situacijama (Skrimšo 1983). U pogledu znanja koje bi trebalo naučiti, prva naglašava strukovne veštine i dobre radne navike, a druga životne veštine sa naglaskom na interpersonalnim aspektima. Prva dobro društvo definiše kao zatvoreni sistem koji se sastoji od podgrupa koje treba da rade što je efikasnije moguće, dok druga takođe podrazumeva zatvoreni sistem podrupa, ali koji se razvija i prilagođava novim spoljašnjim uslovima (Skrimšo 1983). Kada su u pitanju nastava i odnos studenta i profesora, prva podrazumeva podučavanje i vežbanje definisanih veština – profesor je majstor, student je šegrt. Adaptivna instrumentalistička ideologija u ovom smislu stavlja akcenat na usmeravanu diskusiju, grupni rad i aktivno učenje. I kod jedne i kod druge priroda znanja je relativno objektivna, i obe naglašavaju učenje rešavanjem problema, dok se kao motivacija za učenje kod obe podrazumevaju vršnjački i društveni uticaji i strukovne potrebe (Skrimšo 1983: 21).

Humanistička obrazovna ideologija

Skrimšo (1983: 19) objašnjava da klasična humanistička ideologija najveći akcenat stavlja na prirodu znanja koje se stiče, za razliku od progresivističke ideologije, koja naglašava učenikovu ličnu interpretaciju znanja, dok instrumentalistička i rekonstrukcionistička ističu društvenu korisnost i upotrebljivost znanja čiji je cilj održavanje i poboljšanje budućeg društva. Klasična humanistička ideologija osvrće se na prošlost i vidi znanje, a i akademske i praktične aktivnosti koje

ga stvaraju i oblikuju, kao nasleđe koje se prenosi. Osnovna razlika između klasične i liberalne humanističke ideologije jeste što prva društvo posmatra kao stratifikovano, a druga kao jednako. Stoga, u pogledu sposobnosti za učenje, prva podrazumeva da postoje razlike od studenta do studenta, a druga da se sposobnost za učenje od studenta do studenta razlikuje donekle, ali da je zapravo mnogo razvijenija nego što se često pretpostavlja (Skrimšo 1983). Skrimšo (1983: 21) dalje objašnjava da je kod prve dominantna motivacija za učenje spoljašnja, podrazumeva disciplinu, pa čak i određen nivo prisile, dok je kod druge motivacija unutrašnja i podrazumeva interesovanje za određenu oblast, mada i kod nje postoji određena doza prinude. Tradicionalna podrazumeva pružanje temeljnog i osnovnog znanja iz opštih naučnih disciplina jednima, a praktična i umetnička znanja drugima, dok liberalna podrazumeva pružanje opšteg naučnog znanja svima. Prema liberalnoj, usvajanje znanja je neophodno kako bi ljudi razvili um i kako bi se razvili kao osobe (Jusefi et al. 2015: 103). Priroda znanja je relativno objektivna i kod jedne i kod druge. Skrimšo (1983: 21¹⁸) ističe da u kontekstu učionice prva naglašava instrukcijsku demonstraciju i sistematsko učenje, dok druga ističe strukturirano istraživanje i donekle razvijanje kritičke misli. U pogledu kurikuluma, prva zastupa dualni kurikulum na institucionalnom nivou – jedan za one koji su napredniji, i jedan za ostale, dok druga podrazumeva jedan osnovni kurikulum za sve sa širokim izborom van tog kurikuluma.

S obzirom na to da se ova ideologija zasniva na transmissionom modelu učenja, tj. na prenošenju znanja sa profesora na studenta, može se zaključiti da ona nije u skladu sa konceptom globalnog obrazovanja za 21. vek, koje se zasniva na celoživotnom učenju, razvijanju kritičkog mišljenja, razvijanju odnosa i komunikacije sa drugima, konstrukciji i ko-konstrukciji znanja. Razlog tome je što u smo u savremenom društvu, gde sve postaje globalno i u kom razvoj tehnologije napreduje na dnevnom nivou, izloženi brzim promenama i masi informacija i podataka koji, kada bi se samo prenosili sa npr. profesora na studenta, ne bi imali smisla. Zbog toga je

¹⁸ Razlog stalnog pominjanja konkretne strane iz citiranog teksta Skrimšo (1983) jeste što je klasifikacija svih ideologija i opisa njihovih osobina prikazana u jednoj tabeli.

neophodno razviti kritičko mišljenje i kritički pristup dostupnim informacijama i znanjima, kako bi učenici mogli sami da odrede šta je važno i da konstruišu svoje znanje a razvijaju veštine.

2.5. Prevođenje metafora

Jedan deo ovog istraživanja koje se bavi pojmovnim metaforama posvećen je ispitivanju pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja metafora iz engleskog jezika u srpski jezik. Analizom zvaničnih prevoda engleskih metaforičkih leksema iz domena visokog obrazovanja na srpski jezik, ustanovićemo da li se pored leksičkog sadržaja prenosi i pojmovni sadržaj, tj. da li se metafora unosi u srpski jezik i koje strategije se koriste za prevođenje metafora. Jedan od problema koji se javlja prilikom prevođenja metafora jeste različitost kultura izvornika i prevoda. Naša analiza će pokazati koliko su metaforički izrazi koji se prevode kulturološki obeleženi. „Međukulturna priroda prevođenja najlakše je uočljiva na području terminologije, u širokom smislu koji obuhvata ceo niz leksičko-frazeoloških domena karakterističnih za specifične oblasti organizovanog života jedne zajednice“ (Bugarski 1986: 114), a u te oblasti, kako autor dalje navodi, spada i obrazovanje. Bugarski (1986: 115) objašnjava da je teško prevoditi termine zbog odsustva kulturnih ekvivalenata, a kao što se može zapaziti u analizi Silaški (2012), takvih primera ima i u ekonomiji. Silaški (2012: 102) zaključuje da se pomoću metafore lako stvaraju novi termini, ali i da se termini u oblasti ekonomije najčešće prevode nemetaforičkim izrazima, što rezultira, kako ističe, prilagođenim ili neprilagođenim anglicizmima (Silaški 2012: 104). Vrlo je važno obratiti pažnju na prevođenje metaforičkih termina, jer „upotreba naziva uobičajenih u jeziku na koji se prevodi, može da pruži iskrivljenu sliku stvarnosti, stvarajući privid suštinske identičnosti i tamo gde se označene realije u dvema kulturama zapravo značajno razlikuju“ (Bugarski 1986: 115).

Razvoj prevođenja kao nauke (translatologije, traduktologije ili studija prevođenja), pre svega kao poddiscipline primenjene lingvistike, intenzivirao se u

drugoj polovini 20. veka. Translatologija je pozajmljivala pristupe i metode drugih disciplina, poput tekstualne lingvistike, studija komunikacija, sociolingvistike, psiholingvistike, pragmatike, komparativne književnosti, a od nedavno i studija kulture (Šefner 2004: 1254). Šefner takođe ističe da su pristupi prevođenju različiti: neki su usredsređeni na prevođenje kao proces, a neki na proizvod prevođenja.

Kako Šatlvort (2014: 54) dobro zapaža, prva zajednička osobina metafore i prevođenja jeste određena vrsta prenosa (transfera). Takođe, njima je zajedničko i to što imaju izvor i cilj. Kod metafora imamo izvorni domen, čije se osobine koriste za konceptualizaciju ciljnog domena. Moglo bi se reći da se na pomenutoj relaciji dešava prenos. Kod prevođenja imamo izvorni tekst i tekst jezika cilja, između kojih dolazi do prenosa. Metaforama i prevođenju, kao što je poznato, zajednički je i pojam doslovnosti.

U kontekstu prevođenja, metafora je oduvek predstavljala jednu vrstu problema, jer pored jezičkog, njome se prenosi i kulturni sadržaj (Šefner 2004: 1254). O metafori kao o problemu prevođenja prvi je govorio Klopfer još 1967. godine (Šatlvort 2014: 57), a o ovom problemu govori i Njumark (1988a: 104). Važno je napomenuti da Njumark ne posmatra metaforu kao kognitivni mehanizam, već kao stilsku figuru. Prema njegovom mišljenju, uloga metafore može biti konotativna i estetska, gde prva podrazumeva karakteristiku metafore da i apstraktne i konkretne pojmove opiše detaljnije i da živopisnije izrazi misli, a druga da izazove estetski doživljaj kod čitaoca, da ga iznenadi i zainteresuje. Osnovni problem koji se tiče prevođenja metafora je pitanje prevodivosti, da li ih je uopšte moguće prevesti i, ako jeste, koju strategiju za prevod izabrati. Jedno korpusno istraživanje koje se tiče prevodivosti metafora sprovele su Dejnjan, Gabris i Solska (1997). Naime, iz korpusa *The Bank of English* ekscerpirale su metaforične izraze koji su bili grupisani po izvornim domenima. Prevod su uradili izvorni govornici poljskog koji su bili napredni govornici engleskog. Pored prevođenja, njihov zadatak je bio da komentarišu prevod i prevodivost metafora. Tom prilikom ustanovljeno je da je kod nekih primera pojmovno preslikavanje isto u engleskom i kada se prevede na poljski, i da su

prevodive i jezičke realizacije metafore. U nekim primerima pojmovno preslikavanje je bilo isto, ali su se razlikovali metaforični izrazi, a u nekima je pak bilo nemoguće iskoristiti isto pojmovno preslikavanje, pa su morale da se koriste parafraze.

Pristupi problemu prevođenja metafore mogu se podeliti na preskriptivne/normativne i na deskriptivne.

Šefner (2004: 1254) opisuje četiri pristupa koji se bave problemom prevođenja metafore. Prvi je lingvistički pristup, koji prevođenje definiše kao prebacivanje značenja i znakova iz izvornog u ciljni jezik, sa ciljem da se i sadržina i forma izvornog teksta što više odraze u ciljnom jeziku. Drugi pristup je tekstualnolingvistički, i usmeren je na suštinu teksta, kako ciljnog, tako i izvornog. Uvodi se pojam ekvivalencije, i to komunikativne ekvivalencije, i daje isti značaj komunikativnoj ulozi oba teksta (Šefner 2004: 1254, 1255). Šefner (2004: 1256) objašnjava da pristupi koji se zasnivaju na ekvivalenciji ističu da metaforu što verodostojnije treba preneti u ciljni tekst. Međutim, sa druge strane, pojavljuju se kulturološke razlike, koje mogu uticati na ekvivalenciju. Treći je funkcionalni pristup i podrazumeva da prevodom treba da se ostvari svrha (*skopos*) ciljnog teksta, koji je namenjen određenoj publici u datoj situaciji. Zobenica (2015: 125) objašnjava da je kod funkcionalnog pristupa težište na ciljnom tekstu i da funkcionalna teorija ne insistira na jednakosti izvornika i prevoda i može doći do promene funkcije prevoda. U teoriju skoposa uvodi se kulturni transfer, jer kada se prevodi drugim kulturama, tekst se neizbežno prilagođava njima (Zobenica 2015: 126). Četvrti pristup je pod uticajem postmodernističkih teorija i studija kulture i zasniva se na mišljenju da tekstovi nemaju suštinski čvrsto značenje, već ono izranja u svakoj novoj kulturi na čiji jezik se tekst prevodi. Sve ove pristupe ili modele nazivamo normativnim (prema Šefner 2004: 1255), jer daju preporuke o izgledu ciljnog teksta.

Samaniego Fernandez et al. (2003: 62) smatraju da su preskriptivni pristupi prevodu tradicionalni i skoro prevaziđeni, jer se u fokusu prevodioca nalazi izvorni tekst, a prevođenje podrazumeva mnogo više od usredsređivanja samo na izvornik, jer prevodioci izostavljaju delove izvornika, menjaju ih ili ih proširuju. Prevodi koji su

rezultat preskriptivnog pristupa, kako autori dalje ističu, lišeni su kontekstualne perspektive ciljnog teksta i očekivanja ciljne grupe.

Kao primer preskriptivnog pristupa prevođenju metafora navešćemo Njumarkove prevodne strategije. Međutim, treba ipak naglasiti da, ako pogledamo Njumarkovo objašnjenje na kraju opisa prevodnih strategija različitih vrsta metafora (1988a: 113), on ističe da će se metafore prenositi iz izvornika u ciljni tekst u onoj meri koliko je to moguće i koliko autoritativnost izvornika to zahteva, a da će sam prevod metafore na kraju ipak biti prilagođen kontekstu ciljnog teksta. Šefner (2004: 1259) ističe da izvorne tekstove iz kojih se metafora celovito prenosi u ciljni tekst Njumark naziva autoritativnim.

Preskriptivni pristup daje uputstva za prevođenje tekstova i za obuku prevodilaca. Njumark (1988a: 86, 87) je definisao sedam strategija za prevođenje metafora, vodeći se podelom metafora na mrtve, kliširane¹⁹, konvencionalne, nove i originalne (engl. *dead, cliché, stock, recent, and original*):

(1) reprodukovanje iste metaforičke slike u drugom jeziku; (2) zamenjivanje originalne metaforičke slike nekom drugom standardnom slikom u drugom jeziku [koja je u skladu sa kulturom ciljnog jezika]; (3) prevođenje metafore poređenjem [i zadržavanje metaforičke slike]; (4) prevođenje metafore (ili poređenja) poređenjem i putem očuvanja smisla (doslovna parafraza, glosa); (5) pretvaranje metafore samo u sličan smisao; (6) brisanje metafore (ako je redundantna ili besmislena); i (7) prevođenje metafore istom metaforom uz pridodati smisao (uz glosu).²⁰

Razvoju studija prevođenja i rešavanju problema prevođenja metafore doprinose i deskriptivni modeli, koji na osnovu izgleda ciljnog teksta pokazuju ili zaključuju kako metafora treba da se prevede. Iz prevedenih tekstova zaključuje se o pogodnim strategijama za prevođenje metafora (Šefner 2004: 1256). Da prevodu metafora treba pristupati deskriptivno, potvrđuju i Turi (1982), Samaniego Fernandez

¹⁹ Prevod Hlebec (2008: 48).

²⁰ Prevod Silaški (2012: 110) uz naše dopune u uglastim zgradama.

et al. (2002) i Šatlwort (2014). Šatlwort (2014: 56) smatra prevaziđenim preskriptivne pristupe prevođenju metafore i u kontekstu toga predlaže da treba govoriti o „metaforama u prevodu” ili „metaforama i prevođenju”. Deskriptivne studije prevođenja daleko su obuhvatnije od preskriptivnih, jer se bave prevodom u datom kulturološkom, društvenom i političkom kontekstu (Šatlwort 2014: 54).

Turi (Šefner 2004) smatra da se Njumarkove strategije odnose na posmatranje metafore u perspektivi izvornog teksta, a da se mogu dodati još dve strategije kada se metafora posmatra u kontekstu ciljnog teksta: upotreba metaforičkog izraza u ciljnom tekstu umesto nemetaforičkog izraza u izvornom i dodavanje metafore u ciljni tekst, iako ona ne postoji u izvornom. Šefner (2004: 1257) objašnjava da se Turi ovde ne bavi metaforom kao prevodilačkim problemom, već kao rešenjem.

Samaniego Fernandez (2002: 206, 207) navodi četiri pristupa prevođenju metafora u studijama prevođenja, razmatrajući zaključke autora kao što su Dagut 1976 and 1987, Klopfer 1981; Brok 1981, Rabadán Álvarez 1991; Turi 1985 i 1995, Njumark 1988a and 1988b; i Snel-Hornbi 1988. Ti pristupi zasnivaju se na tome da su metafore (1) neprevodive; (2) u potpunosti prevodive; (3) prevodive, ali ispoljavaju znatan stepen neekvivalencije; i (4) srednji pristup, prema kojem raspon mogućih prevoda zavisi od vrste teksta i od *ad hoc* faktora²¹.

Kao najbitnije faktore koji utiču na prevodivost metafora Samaniego Fernandez (2002: 206) navodi:

„kulturološke preferencije, komunikativnu nameru, funkcionalnu relevantnost, stepen informativnosti, tipologiju metafora, ograničenja konteksta i konteksta, stepen kompatibilnosti pojmovnih i formalnih struktura dva konkretna jezika, dominantne sinhronne norme, stepen leksikalizacije metafore, kompetentnost prevodioca, stepen anizomorfizma između izvornih i ciljnih domena u obe kulture, razumljivost metafora, kognitivnu uloga, itd.“²²

²¹ Prevod Silaški (2012: 109,110).

²² Prevod Silaški (2012: 109).

Dobržinska (1995: 595, 599) objašnjava da je prevod metafore značajno kulturološki uslovljen i navodi tri procedure za prevođenje metafora:

„1. korišćenje tačnog ekvivalenta originalnoj metafori (ovaj postupak moguće je predstaviti kao M=M); 2. korišćenje nekog drugog metaforičkog izraza koji bi izrazio isti smisao (postupak koji je moguće predstaviti kao M1=M2); i 3. zamena neprevodive metafore u originalu približnom doslovnom parafrazom (postupak M=D)“²³.

Dobržinska (1995: 596, 598) ističe da metafore postaju problematične kada ih treba prevesti, jer su kulturološki uslovljene ili utemeljene, a pored toga one oslikavaju i drugi sistem vrednosti slušalaca i čitalaca u drugom jeziku, odnosno kulturi. Sistem vrednosti, zapravo, predstavlja sastavni deo ideologije, te u ovakvom stavu nalazimo još jednu potvrdu stava da metafore sadrže određenu ideologiju i da je mogu preneti, što će biti predmet istraživanja u drugom delu ovog rada.

Posmatrano sa aspekta kulture, metafore mogu biti univerzalne (engl. *universal*), mogu se poklapati u određenim kulturama (enlg. *culture over-lapping*) ili mogu biti karakteristične samo za određenu kulturu (engl. *culture specific*) (Šefner 2004: 1265). Kada je u pitanju prevođenje metafora u odnosu na kulturološke specifičnosti, jedna od preporuka je da, ako metafora izaziva različite asocijacije u izvornoj i ciljnoj kulturi, treba izbegavati doslovno prenošenje. Šefner (2004) objašnjava da to znači da u ovom slučaju ne treba odabrati isti izvorni domen, već onaj koji je razumljiv ciljnoj kulturi ili parafrazirati metaforu. Ako se, pak, želi istaći posebnost kulture izvornika, onda je preporučljivo preneti domen iz izvornog teksta uz dodatno objašnjenje (Šefner 2004). Silaški ističe da, što je iskustvo univerzalnije, lakše je preneti značenje metafore iz jednog jezika u drugi (Silaški 2012: 113). Kad namerno ili nenamerno prevodioci doslovno prevode metaforičke izraze iz izvornika, oni unose pojmovnu metaforu u ciljni tekst, odnosno jezik (Samaniego Fernandez 2002: 214). Samaniego Fernandez zaključuje da se na taj način postiže pojmovno proširenje ciljnog sistema, ali i interkulturalna standardizacija.

²³ Prevod Silaški (2012: 110).

Metafore, sa jedne strane, imaju semantičko značenje koje je kodirano u jeziku i na neki način nepromenljivo, a sa druge strane one imaju i pragmatičko značenje, tj. enciklopedijsko značenje koje je mnogo složenije od jezičkog značenja i teško ga je precizno definisati (Dobržinska 1995: 596). Dobržinska dalje objašnjava da kod prevođenja metafora treba voditi računa i o komunikativnom kontekstu i publici, tačnije, njihovom sveopštem znanju i asocijacijama koje mogu stvoriti jer metafore u ciljnom tekstu treba da budu slične govornikovim ili piščevim. Problem kod metafore je njena interpretacija. Metafora se ne iscrpljuje samo u kognitivnoj ravni. Ona uključuje i imaginaciju i osećanja. Kada je u pitanju interpretacija metafora, ona je zagonetka koja nema jedinstveno i konačno rešenje (Dobržinska 1995: 597).

Analizirajući prevod metafora sa engleskog na španski u novinskim tekstovima Gardijana (engl. *The Guardian*) i njihovih zvaničnih prevoda El Munda (span. *El Mundo*), Samaniego Fernandez (2002) ističe da metafore iz izvornika vrše jak uticaj na razvoj pojmovnog sistema ciljnog jezika. Autorka metaforu analizira iz kognitivnolingvističke perspektive oslanjajući se na teoriju pojmovnih metafora (Lejkof i Džonson 2003[1980]). Dakle, bavi se analizom pojmovne metafore za čiju realizaciju se koristi jezička metafora ili metaforički izraz (Samaniego Fernandez 2002: 204). Iako se Njumark ne bavi analizom metafore kao kognitivnim mehanizmom, objašnjavajući kako se prepoznaje metafora u tekstu još 1988. godine, on ističe da se primarno značenje reči upoređuje sa jezičkim, situacionim i kulturološkim kontekstom, ne bi li se utvrdilo da li je neka reč metaforički upotrebljena (Njumark 1988a: 106). Ovakav način razmišljanja o identifikaciji metafore svojevrsni je preteča MIP, odnosno MIPVU (Sten et al. 2010) procedure, koja se takođe zasniva na upoređivanju osnovnog i kontekstualnog značenja reči.

Kada je u pitanju odabir određenog pristupa prevođenju metafora, treba imati na umu da je „svaka teorija parcijalna i prevashodno se sastoji od načela kojih bi se trebalo pridržavati kako bi se stvorio prihvatljiv prevod“ (Zobenica 2015: 127), i da ne postoji jedna teorija koja bi obuhvatila sve vrste tekstova i sve faktore koji mogu uticati na kvalitet prevoda. Zato je neophodno da svaki prevodilac razmotri vrstu

teksta, ciljnu grupu kojoj je namenjen, svrhu izvornika i svrhu prevoda, i na taj način odabere odgovarajuću teoriju i pristup prevođenju koji će dati adekvatan prevod.

Opisani pristupi odnose se na proizvod prevođenja, a sada ćemo se ukratko osvrnuti i na analize koje se bave procesom prevođenja, kako Šefner (2004: 1258) ističe, i opisuju kognitivne procese prevodioca za vreme prevođenja, koje neće biti fokus našeg rada. Bugarski (1986: 127) objašnjava da je „stožerni problem teorije prevođenja verovatno pitanje šta se dešava u mozgu prevodioca dok prevodi”. Šefner (2004) navodi interesantno zapažanje Glaksbergove (2001), koja kaže da bi bilo korisno analizirati, kako za sam proces prevođenja metafora, tako i za teoriju pojmovnih metafora, da li se prevodioci, kada naiđu na metaforički izraz u tekstu, bave identifikacijom pojmovnih metafora i onda na osnovu pojmovne analize pokušavaju da pronađu odgovarajući ekvivalent za ciljni tekst. Kako bi uspešni prevodioci trebali da postupaju u ovakvoj situaciji, objašnjava Sjarup (2013) govoreći o kompetenciji za prevođenje metafora (engl. *metaphor translation competence*). Kako bi opisala kompetenciju za prevođenje metafora, Sjarup (2013: 68) se poziva na autorku Andersen (2004)²⁴, koja je definiše na sledeći način: „metaforička kompetencija je aktivno i svesno znanje prevodioca o metaforama i svim njihovim dimenzijama kao jezičkim, pragmatičkim i kognitivnim jedinicama (Sjarup 2013: 68 prema Andersen 2004: 57)“. Neophodno je da prevodilac poseduje jezičku, pragmatičku i kognitivnu metaforičku kompetenciju, kako bi stekao prevodilačku kompetenciju (Sjarup 2013: 68, prema Andersen 2004).

²⁴ Andersen, M. S. 2004. *Metaforkompetence – en empirisk undersøgelse af semi-professionelle oversætteres metaforviden. [Metaphor competence – an empirical study of semi-professional translators' metaphor knowledge.] Copenhagen: Copenhagen Working Papers in LSP.* Sjarup (2013) je prevela citate sa danskog na engleski, a mi smo sa engleskog na srpski.

2.6. Prethodna istraživanja metafora u domenu obrazovanja

O korisnosti proučavanja metafora radi upoznavanja, odnosno razumevanja obrazovnih i društvenih konteksta govori Jensen (2006) u kontekstu psiholoških istraživanja. Autor (Jensen 2006: 2) ispituje epistemološku i ontološku validnost metafore za kvalitativna istraživanja obrazovnog i društvenog konteksta. Jensen (2006: 3) objašnjava kako je u novijim istraživanjima obrazovnog konteksta prepoznata važnost jezika, na osnovu kojeg istraživači mogu proučavati stavove nastavnika, studenata i teoretičara u oblasti obrazovanja, tj. njihov unutrašnji svet, koji se neminovno odražava na njihova dela. Sve to je dovelo do procvata kvalitativnih istraživanja u oblasti obrazovanja, u kojima je jezik postao glavno sredstvo za otkrivanje stvarnosti (Jensen 2006: 4). Autor dalje smatra da je proučavanje metafore jedan od načina da se otkrije značenje koje se koristi za razumevanje složene stvarnosti i upravo je to mesto u kojem se očituje epistemološka i ontološka validnost metafore za proučavanje obrazovnog konteksta. Metafore imaju stvaralačku komponentu, kojom daju značenje, ili osvetljavaju, različite aspekte jednog pojma, što dovodi do stvaranja novih pogleda na svet (Jensen 2006: 5). Kada govori o metafori kao jedinici analize, Jensen (2006: 3–6) je sagledava u kontekstu analize narativa, iz koje se dobijaju podaci o vezama koje postoje između činilaca obrazovanja i samog obrazovanja. Iako je ovaj kontekst naizgled ograničen, pojmovne metafore se na sličan način mogu proučavati npr. u opštim korpusima jednog jezika radi otkrivanja načina na koji se razume npr. domen VISOKOG OBRAZOVANJA, jer kako Eliot (1984: 45) ističe, „obrazovna metafora nije slika koja predstavlja koncept, već pojam sa kojim se identifikuje drugi pojam koji pripada obrazovanju”²⁵.

O važnosti metafore u obrazovnom kontekstu govori i Bota (2009), koja proučava uticaj, prisustvo i pojam promena u razumevanju metafore koji prate promenu paradigme u obrazovanju od objektivizma do pluralizima i relativizma. Bota (2009) smatra da metafora ima jako važnu ulogu na svim nivoima obrazovanja, a

²⁵ “An educational metaphor is not an image which presents a concept, however, but a concept with which another concept, that of education, is identified” (prevod naš – M. K.).

karakteristike metafore u svetlu pomenutih promena objašnjava u kontekstu visokog obrazovanja, što zapažanja čini relevantnijim za ovaj rad. Pojmovna metafora je neizostavni deo visokog obrazovanja iz dva razloga. Prvi je da se uz pomoć pojmovne metafore formiraju pedagoške teorije koje su u osnovi pedagoške prakse, što podrazumeva da metafora može da oblikuje uloge studenata, profesora, nastave i obrazovne institucije. Drugi razlog je da se pojmovna metafora koristi u samoj nastavi za razumevanje naučnih oblasti i apstraktnih pojmova kojima obiluju. Bota (2009) takođe ističe da metafora može da ima ideološki potencijal u obrazovnom kontekstu, što je i očekivano kada se govori o pedagoškim teorijama i praksi i promeni paradigme, a tome će više biti reč u odeljku 4.1. (O metaforama u obrazovnom kontekstu i metaforičnosti diskursa o obrazovnim ideologijama).

U nastavku osvrnućemo se na relevantna istraživanja. Ona obuhvataju pojmove koji pripadaju domenu obrazovanja ili, uže, visokog obrazovanja, ali i drugim relevantnim oblastima i njihovim metaforičkim konceptualizacijama kod nas, u regionu, pa i širom sveta. Smatrajući da je ZNANJE jedan od centralnih pojmova visokog obrazovanja, naše interesovanje prvo smo usmerili ka njemu.

Znanje je jedan od apstraktnih pojmova koji se svakodnevno upotrebljavaju u svakojakim kontekstima, te je zanimljivo istraživati kako se konceptualizuje i kako ga doživljavaju određene grupe ljudi koje o njemu govore. Ispitujući metafore koje se koriste za razumevanje ovog pojma, autori su se, čini se, bavili konceptualizacijom znanja u oblastima upravljanja znanjem i intelektualnog kapitala, a neke od njih posebno je zanimalo kako znanje doživljavaju oni koji ga tipično „prenose“, tj. nastavnici.

Razmišljanje nastavnika o znanju je važno zato što metafore koje koriste usmeravaju ponašanje u učionici i pokazuju kako se nastavnici odnose prema procesu nastave (Kalra i Baveja 2012: 318). Kalra i Baveja (2012) su sprovedli asocijativni test među 637 nastavnika i budućih nastavnika u Indiji, a jedan od stimulusa je bio ZNANJE je kao _____. Metafore koje su dobili mogu se svrstati u tri kategorije. Prva je ZNANJE JE DEO PRIRODE (SUNCE, IZLAZEĆE SUNCE, SUNČEVA SVETLOST, SUNČEV SJAJ, MORE, OKEAN, CVET, DRVO,

BISER itd.). U drugoj grupi su metafore prema kojima se znanje konceptualizuje kao PREDMET KOJIM SE RUKUJE (SVEĆA KOJA GORI, SVEĆA, KANDILO, SAKSIJA, OGLEDALO, NOVAC, itd.). U trećoj grupi, obeleženoj „Razno“, nalaze se metafore ZNANJE JE PROFIT, ZNANJE JE BOG i ZNANJE JE ISKUSTVO (Kalra i Baveja 2012: 323, 324). Implikacije ovih rezultata mogu biti različite, ali ih ovom prilikom nećemo navoditi, već samo želimo da predstavimo okvire u kojima se razmišljanja nastavnika, tipičnih „izvora“ znanja, o pojmu ZNANJE kreću. Ove metaforičke konceptualizacije bi mogle biti značajne za one koji se bave kreiranjem obrazovnih politika i strategija ili pisanjem planova i programa u oblasti obrazovanja, a značajna su i za sociolingvistička istraživanja koja se bave kulturološkim specifičnostima koja se očituju u jeziku.

Andrisen (2006: 93) je analizirao pojam ZNANJE u reprezentativnim tekstovima iz oblasti intelektualnog kapitala i oblasti upravljanja znanjem i zaključio da se ZNANJE najčešće konceptualizuje kao RESURS i kao KAPITAL. U Andrisenovom radu izdvojilo se šest tipova metafora (Andrisen 2008: 97–99). Prvi je ZNANJE JE NEŠTO FIZIČKO, gde se znanje konceptualizuje kao MATERIJ, ZEMLJA, PREDMET i OBLIK. U ovu grupu metafora spadaju i one koje se odnose na znanje kao KAPITAL i na znanje kao RESURS. Drugi tip metafora je ZNANJE JE TALAS, gde se znanje konceptualizuje kao ELIKTRICITET, TOPLOTA, SVETLOST i DRUGI TALASI. Treći tip metafora je ZNANJE JE ŽIVI ORGANIZAM, koja osvetljava aktivne karakteristike znanja. Četvrti tip metafora opisuje znanje kao OSEĆANJA, MISLI i IDEJE, dok peti tip metafora opisuje znanje kao PROCES, naglašavajući njegovu dinamičnost. Prema poslednjem, šestom, tipu metafora, znanje je neka vrsta strukture, tj. SISTEM KOJI SE SASTOJI OD „KOGNITIVNIH ELEMENATA“. Andrisen (2006 prema Devenportu i Prusaku 2000) ističe da znanje ima strukturu koja omogućava da se u njemu nešto sadržava, pa je ovo osnova za metaforu ZNANJE JE SADRŽATELJ. Autor (Andrisen 2006: 100, 101) upoređuje konceptualizacije znanja na Zapadu i Istoku, ističući da američki autori (Devenport i Prusak 2000) pretežno govore o znanju kao FIZIČKOM PREDMETU koji je opipljiv u realnom svetu, dok japanski autori (Nonaka i Takeuchi 1995) opisuju znanje kao MISLI i OSEĆANJA, tj. pre svega kao rezultat procesa svojstvenog čoveku.

Andrisen (2008) detaljnije ispituje konceptualizaciju pojma ZNANJE u oblasti upravljanja znanjem, sa posebnim osvrtom na metaforu ZNANJE JE PREDMET, jer ona doprinosi dehumanizaciji organizacija u ovoj oblasti (Andrisen 2008: 8). U tom smislu znanja su predmeti koji se mogu brojati, njima se može upravljati ili se znanja mogu kontrolisati. Sa druge strane, može se reći da ova metafora govori i o objektivnosti i neutralnosti znanja (Andrisen 2008: 9). U okviru svog istraživanja, Andrisen (2008: 10,11) je sproveo radionicu sa rukovodiocima i radnicima jedne organizacije da bi ispitao kakve će implikacije imati metafore koje će ove grupe ciljano koristiti – ZNANJE JE STVAR i ZNANJE JE LJUBAV. Ustanovio je da su pri korišćenju prve metafore učesnici mehanistički pristupali znanju i govorili o njemu kao o objektu kojim se upravlja, dok je u drugom slučaju u razgovoru stavljen akcenat na probleme samih radnika i njihovo rešavanje, na poboljšanje saradnje i uslova rada. Ispitanici-rukovodioci su istakli da im više odgovara da koriste metaforu ZNANJE JE STVAR, a ispitanici-radnici da im je metafora ZNANJE JE LJUBAV bliskija (Andrisen 2008: 10). Prva metafora naglašava mogućnost kontrolisanja znanja, a druga uspostavljanje boljih, pre svega ljudskih, odnosa u kolektivu, pa stoga ovakav izbor pomenutih grupa ne iznenađuje. Poznato je da oni koji kontrolišu znanje, imaju moć, a u ovom slučaju to su rukovodioci organizacije.

Andrisen i Van Den Bum (2009: 397) takođe ispituju konceptualizaciju pojma ZNANJE u oblasti upravljanja znanjem, ali ne analiziraju metafore koje se koriste u svakodnevnom govoru o znanju i koje se ne doživljavaju kao metafore jer su ustaljene, već ispituju metafore koje se sa namerom kreiraju da bi se o znanju govorilo u pomenutom kontekstu. Oni ističu da kada bi se o sticanju znanja govorilo kao o PUTOVANJU, bile bi osvetljene dinamičke, kontekstualne i društvene karakteristike znanja (Andrisen i Van Den Bum 2009: 398). Međutim, o znanju se najviše govori kao o PREDMETU, a autori smatraju da su na takvu konceptualizaciju uticale metafore UM JE SADRŽATELJ i IDEJE SU PREDMETI, gde je ZNANJE nekakav skup ideja-PREDMETA. Zbog toga je ideja da znanje može da se čuva, deli i koristi postala deo našeg pojmovnog sistema,

dok su se subjektivne i telesne karakteristike znanja zanemarile (Andrisen i Van Den Bum 2009).

ZNANJE se može konceptualizovati i kao ENERGIJA, o čemu govore Bratianu i Andrisen (2008), ističući da se njihov rad ne zasniva na eksperimentalnom istraživanju, već na teoriji. U okviru pomenute metafore ZNANJE prvo upoređuju sa ENERGETSKIM POLJEM, tj. unutrašnjim poljem čoveka koje je ispunjeno iskustvima, slikama, simbolima, informacijama, vrednostima, mislima, osećanjima itd. i koje je otvoreno prema spoljašnjem polju (Bratianu i Andrisen 2008: 3). Objašnjavaju da se implicitno i eksplicitno znanje metaforički konceptualizuju kao POTENCIJALNA i KINETIČKA ENERGIJA (Bratianu i Andrisen 2008: 3), dok su kognitivno i emocionalno znanje MEHANIČKA i TOPLOTNA (Bratianu i Andrisen 2008: 4). Autori (Bratianu i Andrisen 2008: 4,5) takođe govore o entropiji znanja, gde se fleksibilnost, kreativnost i inovativnost u pogledu saznavanja vezuju za entropiju, čija je karakteristika težnja nekog sistema da pređe u stanje neuređenosti, a organizacija i hijerarhija karakterišu znanje koje nije entropijsko ili predstavlja sintropiju.

Pojam UČENJA, koji se često karakteriše i kao proces usvajanja znanja, značajan je za razumevanje oblasti obrazovanja, te će u nastavku biti opisane neke metaforičke konceptualizacije ovog pojma.

Anilan (2018) proučava metaforičke percepcije pojma UČENJE kod učenika u osnovnoj školi u Turskoj, oslanjajući se na teoriju pojmovnih metafora i takođe koristeći se asocijativnim testom. Anilan (2018: 316) navodi veliki broj autora koji su se do sada bavili istraživanjem metaforičkih konceptualizacija centralnih pojmova iz domena obrazovanja kao što su UČITELJ, UČENIK, UČENJE, POUČAVANJE, OBRAZOVANJE, ŠKOLA, DIREKTOR ŠKOLE i PROSVETNI INSPEKTOR, koji se mogu konsultovati prilikom sličnih ili komparativnih istraživanja u drugim jezicima. U svom istraživanju Anilan (2018: 318) identifikuje 12 pojmovnih kategorija u koje svrstava metaforičke konceptualizacije. Najzastupljenije kategorije su „složena aktivnost koja nalaže vreme“ i „prosvetljenje“ (Anilan 2018: 325), a od navedenih 12 sve su pozitivne sem jedne. Rezultati analize pokazuju da učenici metaforički konceptualizuju UČENJE kao „ČITANJE, ZVEZDU, SUNCE,

KNJIGU, MESEC I MORE” (Anilan 2018: 318). Autor smatra da ČITANJE i KNJIGA opisuju srž obrazovanja, a da ostale konceptualizacije upućuju na „razmer, intenzitet i beskonačnost“ učenja. Smatramo da su konceptualizacije koje se odnose na pojave poput meseca i zvezde, pored toga što ukazuju na prirodne procese, i kulturološki, istorijski, odnosno religijski uslovljene, setimo se npr. izgleda turske zastave.

Džoan Tarner (1997), oslanjajući se na teoriju pojmovne metafore, istražuje kako se PUTOVANJE kao izvorni domen koristi za konceptualizaciju UČENJA. Ova konceptualizacija posebno je uočljiva u naslovima knjiga za učenje engleskog kao stranog jezika *Progress Towards First Certificate*, *Checkpoint English*, *Crossroads*, *Frontiers*, *Break into English*, *Discovering English*, *Encounters* – da pomenemo neke (Tarner 1997: 5). Tarner objašnjava aspekte ciljnog domena UČENJA koje izvorni domen PUTOVANJA osvetljava. UČENJE se konceptualizuje kao PUTOVANJE SA IZAZOVIMA ILI PREPREKAMA, što je poželjno u zapadnoj kulturi jer podrazumeva veće zalaganje i napor (Tarner 1997: 6). Zatim, UČENJE JE ISTRAŽIVAČKO PUTOVANJE koje podrazumeva otkrivanje novih teritorija odnosno znanja, sa naglaskom na početku i završetku putovanja (Tarner 1997: 7). UČENJE je takođe konceptualizovano kao putovanje koje podrazumeva dublje ulaženje u određenu teritoriju, tj. kao prodiranje. Prodiranje podrazumeva veće zalaganje, te veću vrednost onoga do čega se dolazi. UČENJE je konceptualizovano kao UNUTRAŠNJE PUTOVANJE satkano od pitanja, gde je učenik onaj koji postavlja pitanja, a profesor je facilitator koji vodi putovanje. U ovom kontekstu najvažnije za učenje je kritičko mišljenje, koje se razvija postavljanjem pitanja (Tarner 1997: 8). UČENJE se može konceptualizovati i kao BIOLOŠKO PUTOVANJE, koje podrazumeva rađanje, rast i razvoj (Tarner 1997: 10). Tarner (1997: 12) čak i pletenje upoređuje sa nekom vrstom putovanja, jer se zasniva na slikovnoj shemi izvor–putanja–cilj i ističe da se na taj način u kontekstu obrazovanja obično konceptualizuje pisanje eseja. U završnom delu ovog rada Tarner (1997: 12–13) objašnjava da se UČENJE može konceptualizovati kao PUTOVANJE U SAJBERSPEJSU, VIRTUELNOM PROSTORU. Autorka smatra da ova konceptualizacija, koja se temelji na engleskim pojmovima “surfing”, “cruising” i “browsing”, daje učenju jednu odliku pasivnosti, jer, za razliku

od tradicionalnog koncepta učenja, koje podrazumeva postavljanje i dostizanje ciljeva, ona implicira da spoljašnji faktori, odnosno destinacije, a ne učenici, određuju putanje učenja i koje znanje će biti usvojeno. Sa tim stavom se delimično slažemo, jer smatramo da raznovrsnost koja ispunjava pomenuti virtuelni prostor razvija kreativnost kod učenika, ali i kritičko mišljenje, jer zbog obilja informacija i znanja na koje na tom putu nailaze moraju da razdvoje bitno od nebitnog, a sve češće i lažnu informaciju od istinite.

Sfard (2009) smatra da su metafore neophodne kako bismo, kao ljudska bića, mogli da funkcionišemo. U svom radu autorka se bavi metaforičkim konceptualizacijama važnih pojmova u domenu obrazovanja koji se pre svega odnose na UČENJE, pominjući i metafore koje se koriste za konceptualizaciju PODUČAVANJA. Sfard (2009) se oslanja na teoriju pojmovne metafore i ističe da ona oblikuje naš jezik, mišljenje i aktivnosti. Sfard (2009: 42) smatra da je izvorni domen PREDMETA uticajan u konceptualizaciji diskursa koji se tiče obrazovanja i da zavređuje pažnju, ističući da je izvorni domen PREDMETA, odnosno objektivizacija apstraktnih pojava, sveprisutana u diskursu i da je zbog svoje transparentnosti teško uočljiva. Objektivizaciji se daje prednost jer uz pomoć nje, autorka (Sfard 2009: 44) tvrdi, bolje razumemo sopstveno iskustvo i poboljšavamo komunikaciju. Ipak, preterano korišćenje izvornog domena PREDMETA u obrazovnom diskursu može da dovede do generalizacija, logičkih zamki, samoispunjavajućih proročanstava i normativnih uticaja koji mogu biti negativni (Sfard 2009: 45,46). U novije vreme, metafora objektivizacije se u obrazovnom diskursu sve češće zamenjuje metaforom učešća uz pomoć koje se konceptualizuje UČENJE, čime se insistira na aktivnoj komponenti ciljnog pojma (Sfard 2009: 47).

Hegis (2003) se bavi proučavanjem pojma UČENJA u visokoobrazovnom kontekstu u Škotskoj, ističući da se godinama njegova pojmovna struktura nije drastično menjala, ali da je svakako podložna promenama, posebno kada u visoko obrazovanje ulaze studenti koji imaju manje tradicionalna shvatanja. Istraživanje koje je Hegis (2003) sporoveo bavi se upoređivanjem stavova o pojmu UČENJA koje imaju studenti, s jedne strane, i teoretičari i donosioci obrazovnih politika, s druge, i deo je

longitudinalne studije koja je sprovedena sa budućim studentima koji pohađaju takozvane pristupne kurseve (engl. *access courses*) i sa studentima osnovnih studija. Sa ispitanicima se razgovaralo kako o njihovom stavu prema procesu učenja, tako i o njihovom stavu prema visokom obrazovanju, ali i prema životu van univerziteta, zaposlenju itd. Hegis (2003: 2) se oslanja na teoriju pojmovnih metafora u svojoj analizi. Rezultati su pokazali da se metafore koje su ispitanici koristili ugrubo mogu svrstati u dve grupe: širenje/uvećavanje i prokopavanje/penjanje (Hegis 2003: 2). Konceptualizacije budućih studenata i zvaničnika se razlikuju npr. u pogledu UČENJA, gde ga budući studenti doživljavaju kao proces koji prožima i um, i telo i celo biće, dok ga zvaničnici doživljavaju samo kao umni proces. Takođe, institucionalne agende uglavnom su zasnovane na pojmovima oblikovanja i produkcije, dok su lični stavovi učesnika zasnovani na pojmovima širenja, pojašnjavanja, mapiranja, prokopavanja i penjanja. Prvi doživljavaju učenje kao ispunjenje predodređenih ishoda, dok ga drugi doživljavaju kao alat za stvaranje novih identiteta i jastava (Hegis 2003: 4). Autor dalje raspravlja o implikacijama ovakvih konceptualizacija i potencijalnim problemima koje mogu da uzrokuju.

Domović i Vizek Vidović (2014) ispituju stavove studentkinja na prvoj i završnoj godini na univerzitetima u Zagrebu, Zadru i Rijeci, budućih učiteljica, koji se tiču poimanja učenika i učitelja, a pored toga istražuju i njihove stavove o podučavanju. Interesantno je da se u definisanju metafore ne oslanjaju na kognitivnolingvistički pristup i da na početku definišu metafore kao „samorazumljive analogije koje *maštovito* dovode u vezu jedan predmet poimanja s drugim“ (Domović i Vizek Vidović 2014: 497, kurziv naš – M. K.). U toku razvijanja ove definicije autorke ipak dolaze do teorije pojmovnih metafora, čini se nesvesno, citirajući Lejkofa i Džonsona 2003[1980] i navodeći da je metafora mehanizam za poimanje sopstvenog iskustva, odnosno da samorazumevanje podrazumeva potragu za odgovarajućim metaforama koje daju značenje našim životima. Rezultati analize pokazuju da, iako nesvesne teorije pojmovnih metafora, što podrazumeva da je njihova analiza pre svega intuitivna, autorke leksičke realizacije pojmovnih metafora većim delom

svrstavaju u one pojmovne metafore koje bi se identifikovale i prilikom pojmovne analize koja npr. koristi MIP metodu za identifikaciju metafora. U najvećem broju primera pojam UČITELJ konceptualizovan je kao RODITELJ i IZVOR ZNANJA, a UČENIK kao SUNĐER i BILJKA (Domović i Vizek Vidović 2014: 500, 501). Interesantan, ali pre svega važan zaključak, koji ima i implikacije za ideološke analize koje se sprovode putem identifikacije pojmovnih metafora, pokazuje da studentkinje završne godine studija poimaju UČITELJA kao IZVOR ZNANJA, što pripada humanističkoj obrazovnoj praksi i pored toga što je njihov celokupni visokoobrazovni proces bio zasnovan na konstruktivističkom pristupu, što, kako autorke navode (Domović i Vizek Vidović 2014: 504), otvara pitanje o doslednosti njegove primene. Konceptualizacije UČENIKA pre svega kao SUNĐERA, i kod studentkinja na početku i na kraju studija, pokazuju da su one više u skladu sa tradicionalnim pristupom obrazovanju, jer je učenik pasivan primalac znanja. Rezultati drugog dela analize koji se tiče podučavanja pokazuju da studentkinje imaju konstruktivističke stavove prema obrazovnom procesu, što nije u skladu sa njihovim konceptualizacijama UČITELJA i UČENIKA.

Istraživanje koje se u kognitivnolingvističkom okviru u kombinaciji sa diskursnodinamičkom metodom bavi analizom metonimijskog i metaforičkog građenja značenja jednog od centralnih pojmova savremenog visokog obrazovanja – *toponima Bolonja* u engleskom jeziku, sproveda je Rasulić (2015). S obzirom na temu našeg istraživanja, nama su interesantnije metaforičke konceptualizacije Bolonje koje je autorka (Rasulić 2015) identifikovala, ali napominjemo da i metaforičke i metonimijske konceptualizacije Bolonje upućuju na pojmovno zamagljivanje, što ne doprinosi boljem razumevanju savremenog koncepta visokog obrazovanja (Rasulić 2015: 41). Analizom je ustanovljeno da toponim Bolonja metonimijski označava i deklaraciju i proces i reforme, te često nije jasno šta to znači u određenom kontekstu i ne doprinosi definisanju značenja pomenutog pojma (Rasulić 2015: 42–43). U metaforičkom smislu, Bolonja se najčešće razume uz pomoć pojmova iz domena KRETANJA (PUTOVANJA ili TRKE), PROSTORA, ZGRADE, MAŠINE, BILJAKA, LJUDI, PRIVREDE ili EKONOMIJE (Rasulić 2015: 43–44). S obzirom na to da se ciljni pojam konceptualizuje na

osnovu različitih pojmova koji pripadaju istom izvornom domenu, npr. PUTOVANJU (BOLONJA JE CILJ I BOLONJA JE TELO KOJE SE KREĆE), izostaje naročit doprinos specijalizovanju i preciznom definisanju njegovog značenja, već ga metaforičke, kao i metonimijske konceptualizacije zamagljuju (Rasulić 2015: 46).

Kada je u pitanju istraživanje pojmovnih metafora u srpskom u kontekstu obrazovanja, pomenućemo rad Đorđeve (2014), koja proučava metaforičke konceptualizacije PRAVOPISA, tj. kako učenici srednje škole, tačnije maturanti jezičkog smera gimnazije, razumeju i doživljavaju ovaj pojam, sa ciljem identifikovanja potencijalnih problema na koje te konceptualizacije mogu da ukažu, ne bi li se u metodološkom smislu poboljšala nastava koja se tiče ciljnog pojma. Za otkrivanje izvornih domena uz pomoć kojih se konceptualizuje PRAVOPIS, autorka (Đorđev 2014: 132) koristi anketni upitnik, odnosno asocijativni test čiji su stimulusi *pravopis*, *nastava pravopisa*, *pravopisna greška*, *pismen* i *nepismen čovek*. Autorka ističe da su pre istraživanja učenici upoznati sa postulatima kognitivne lingvistike i pojmovne metafore. Smatramo da je ovakav redosled koraka trebalo izbeći radi dobijanja objektivnijih rezultata. Rezultati su pokazali da se PRAVOPIS najčešće konceptualizuje kao PROSTOR ili OPASAN / NEISPITAN PROSTOR, zatim BILJKA, konkretnije RUŽA, a uočene su i konceptualizacije PRAVOPISA kao BIBLIJE, ZAKONA, dok se USVAJANJE PRAVOPISA konceptualizuje kao PUTOVANJE. NASTAVA PRAVOPISA konceptualizovana je kao TAJNI KLUB, SKRIVENO BLAGO, IZNENAĐENJE, ČUDO. PISMEN ČOVEK konceptualizovan je kao USAMLJENO BIĆE, STOGODIŠNJI HRAST, PAUN, LOKVANJ U MUTNOJ MOČVARI, a uočene su i njegove konceptualizacije kao VREDNOG ČOVEKA i RETKOG ENTITETA, konkretnije kao DIJAMANTA I ZLATA. Đorđev (2014: 138–140) je proučavala i metaforičke konceptualizacije PRAVOPISNIH GREŠAKA koje se javljaju kod upotrebe velikog slova i interpunkcijskih znakova. Ustanovljeno je da se INTERPUNKCIJSKI ZNACI konceptualizuju kao SITNICA, što objašnjava stav učenika prema njima kao prema nečem nevažnom, nebitnom, jer je u osnovi ove konceptualizacije pojmovna metafora NEVAŽNO JE MALO. Autorka smatra da pomoću analize pojmovnih metafora mogu da se identifikuju stavovi učenika prema jedinicama gradiva i otkriju problemi koji su prepreka usvajanju, a da se promenom

pristupa nastavnika može promeniti učeničko poimanje određene jedinice gradiva i time osigurati produktivno učenje, sa čime se u potpunosti slažemo.

Pomenućemo i istraživanje Imamovićeve (2013), koja je sprovedla kontrastivno kognitivnolingvističko istraživanje bosanskih, britanskoengleskih i američkoengleskih zakona o visokom obrazovanju analizirajući metaforičke i metonimijske konceptualizacije pravnih termina. Napominjemo da je deo koji se odnosi na bosanski jezik uključivao i zvanične dokumente manjih kantona, te su ovim delom korpusa, pored bosanskog jezika, obuhvaćeni i srpski i hrvatski jezik. U svim jezicima autorka je identifikovala konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA (Imamović 2013: 299), na koju najčešće ukazuju predlozi *u* i *unutar* (engl. *in, inside, within*), dok se ređe koristi predlog *izvan* (engl. *out of, outside*). VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao PREDMET, a Imamović (2013: 299) ističe da je to predmet koji se *nudi, obezbeđuje, traži* i *želi*. Sledeća grupa konceptualizacija su one koje pripadaju istom izvornom domenu u svim jezicima sa različitim leksičkim realizacijama, ali među njima nema pojmova koji su relevantni za našu analizu ili su njen predmet. Imamović (2013: 304) zaključuje da su u pravnom diskursu ovog tipa najčešće ontološke pojmovne metafore sa jako sličnim ili istim leksičkim realizacijama, a da se u bosanskom, američkom engleskom i britanskom engleskom razlikuju metonimjske konceptualizacije kojima je realizovan odnos LICE ZA OSOBU, o čemu dalje nećemo govoriti, jer metonimija nije predmet našeg istraživanja.

Pečterova (2004) je ispitivala metafore prostora u britanskom obrazovanju, jer smatra da se one koriste za konceptualizaciju školovanja, kurikuluma i različitih aspekata obrazovnih procesa. Pečterova (2004: 450) analizira metafore prostora koje je identifikovala u svakodnevnom diskursu o obrazovnoj teoriji i praksi koje koriste edukatori i predstavnici vlade, smatrajući da interesne grupe koje rade na poboljšanju obrazovanja, dakle na istom cilju, često imaju suprotstavljena razumevanja tog sistema, a ona se mogu osvetliti putem analize metafora i usmeriti na pravilan način. Pečterova (2004: 451) je identifikovala sledeće kategorije u koje se metafore prostora mogu svrstati: „prostor kao teritorija, kretanje kroz prostor, struktura prostora,

hijerarhijski prostor (koji se može podeliti na metafore visine i daljine i metafore centra) i nastavnik/student ili udaljeni prostor”²⁶. Metafore prostora kao teritorije najčešće se koriste za konceptualizaciju znanja i kurikuluma, dok se kretanje kroz prostor najviše koristi za konceptualizaciju učenja (Pečter 2004: 452, 453). Metafore strukture prostora koriste se za konceptualizaciju znanja, u smislu da znanje ima strukturu koju student treba da izgradi sam ili u saradnji sa nastavnikom (Pečter 2004: 455). Autorka objašnjava da ovakve konceptualizacije prenose i ideologije, te se u metaforama strukture prostora očituje konstruktivistička obrazovna ideologija (Pečter 2004: 456). Metafore koje se zasnivaju na hijerarhiji prostora uglavnom se koriste za konceptualizaciju postignuća i ocenjivanja, u smislu da se znanje razume kao pojam koji ima sopstvenu hijerarhiju, a postignuće studenta se meri u odnosu na nju (Pečter 2004: 456, 457). Pečterova dalje zapaža da baš ovakvim metaforama obiluju kurikulumi u Engleskoj i Velsu, jer insistiraju na ocenjivanju, standardizovanim testovima i javnom prikazivanju rezultata ispita učenika. Pečterova (2004: 458) zaključuje da obrazovnim diskursom u Engleskoj dominiraju metafore hijerarhijskog prostora, tačnije metafore visine (na koje upućuju primeri poput *top of the class*), i da ih koriste kako sami nastavnici i studenti, tako i roditelji, odnosno svi koji govore o obrazovanju. U poslednjoj grupi metafora koje prikazuju odnos nastavnika i studenta govori se zapravo o njihovoj udaljenosti. Autorka navodi primer *distance learning*, koji se ranije koristio da ukaže na fizičku udaljenost nastavnika i studenta, a danas se metafora prenosi i na druge pojmove, pa tako imamo *distance learning materials* koji se koriste npr. za elektronsko učenje (Pečter 2004: 459, 460). Na kraju, Pečterova (2004: 460) naglašava da metafore prostora, iako deluju kao neutralne, prenose i određene ideologije i mogu da nas uvuku u diskurse o obrazovanju kojih smo nekada svesni a nekada ne. Zaključuje da stvaraoci obrazovnih politika u Engleskoj i Velsu u velikoj meri koriste metafore hijerarhijskog prostora, čime pokazuju da neguju tradicionalni pristup obrazovanju, gde je znanje dato, te se

²⁶ “The categories are: area space; movement through space; structural space; hierarchical space (subdivided into height- and distance-privileged and centre-privileged); and teacher/student or distance space” (prevod naš – M. K.).

mora raditi na identifikovanju postojećih i traženju alternativnih metafora (Pečter 2004: 462).

Nadovezujući se na pomenuta istraživanja i želeći da ispitamo jedan od centralnih pojmova ne samo visokog obrazovanja već obrazovanja uopšte, u ranijem povezanom radu (Kostić 2015) pokušali smo da osvetlimo što više aspekata pojma ZNANJE u oblasti obrazovnog zakonodavstva analizom njegovih metaforičkih konceptualizacija u srpskom jeziku i, u radu koji nije objavljen, u britanskom engleskom jeziku. Analiza lekseme *znanje* u srpskom jeziku u specijalizovanom korpusu zvaničnih dokumenata i propisa Ministarstva prosvete, sporta i tehnološkog razvoja Republike Srbije pokazala je da se apstraktan pojam ZNANJE konceptualizuje kao BILJKA, VREDAN PREDMET, GRAĐEVINA, PROSTOR, ENERGIJA itd. (Kostić 2015: 207), dok se ZNANJE u paralelnom korpusu u engleskom jeziku sastavljenom od zvaničnih vladinih dokumenata Velike Britanije razume kao BIĆE, VREDAN PREDMET, ODREDIŠTE, OSLOMAC, PROSTOR, itd.²⁷

S obzirom na to da do sada nisu sprovedene opsežnije analize o domenu visokog obrazovanja ni u engleskom ni u srpskom, ovo istraživanje ima za cilj da

²⁷ Na kraju ćemo ukratko pomenuti istraživanje koje su sprovele Đurović i Silaški (2014) u srpskom i koje se odvija u suprotnom smeru od našeg, tj. scenario škole se koristi za konceptualizaciju procesa ulaska Srbije u Evropsku Uniju. Dakle, pojmovi koji se koriste za konceptualizaciju pomenutog procesa sada pripadaju izvornom domenu. Autorke se bave ideološkom analizom javnog diskursa u Srbiji koji se tiče ove teme i zaključuju da je SRBIJA konceptualizovana kao STUDENT, EVROPSKA UNIJA kao NASTAVNIK, PROCES PRIDRUŽIVANJA kao PISANJE DOMAĆEG ZADATKA, a EVALUACIJA USPEŠNOSTI PROCESA PRIDRUŽIVANJA kao DAVANJE OCENE (Đurović i Silaški 2014: 51). Neke od asocijacija koje proističu iz pomenutih konceptualizacija su mahom negativne, mada ima i pozitivnih, ali sve one nam pomažu da razumemo scenario škole i njegove činioce koji su ključni pojmovi izvornog domena obrazovanja.

Ukratko ćemo se osvrnuti i na dokument *Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education* (Hili et al. 2014), koji predstavlja neku vrstu izveštaja Akademije za visoko obrazovanje u Ujedinjenom Kraljevstvu. Iako se on ne zasniva na kognitivnolingvističkoj analizi metafora koje se koriste za konceptualizacija pojmova koje pripadaju domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, glavna tema dokumenta je metafora STUDENTI KAO PARTNERI U OBRAZOVNOM PROCESU. Hili et al. (2014) opisuju kako zapravo ovakva konceptualizacija studenata doprinosi njihovom aktivnom angažovanju u procesu visokog obrazovanja, ali i svih ostalih učesnika poput profesora, studentskih saveza, upravljačkog rukovodstva na univerzitetima, kreatora obrazovnih politika, kreatora kurikuluma itd. jer oni studente percipiraju kao ravnopravne partnere koji podjednako mogu da doprinesu procesu obrazovanja. Ovakav odnos između studenata i ostalih učesnika visokog obrazovanja doprinosi boljem individualnom razvoju i većem postignuću u učenju.

osvetli opšte metaforičke konceptualizacije i njihove konkretizacije²⁸ domena visokog obrazovanja i da dobijene rezultate u dvama jezicima uporedi. Iako se jezici u velikoj meri razlikuju, izvesna poklapanja su očekivana, ako ne na nivou leksičkih realizacija pojmovnih metafora, onda na nivou opštijih izvornih domena.

2.7. Građa za ovo istraživanje i metodologija istraživanja

Jezički materijal korišćen u prvom i drugom delu analize preuzet je iz dva elektronska korpusa opšte namene. Prvi je The British National Corpus (BNC), koji predstavlja britansku varijantu engleskog jezika i dostupan je na sajtu Univerziteta u Lankasteru (engl. *Lancaster University*) na adresi <http://corpora.lancs.ac.uk/BNCweb/>, i Korpus savremenog srpskog jezika Matematičkog fakulteta na Univerzitetu u Beogradu (KSSJ), iz kojeg smo ekscerpirali materijal za srpski jezik, a dostupan je na adresi <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>.

BNC sadrži 100 miliona reči prikupljenih iz pisanog jezika (novinski tekstovi, književna dela, članci iz naučnih publikacija, pisma, univerzitetski tekstovi itd.), koji čini 90% korpusa, i govornog jezika (transkripcije uzoraka govora prikupljenih u različitim kontekstima), koji čini 10% korpusa. Jezički materijal u korpusu prikupljen je u drugoj polovini 20. veka, dakle korpus je namenjen sinhronijskim istraživanjima, i zatvorenog je tipa. Prilikom korišćenja korpusa i zadavanja upita korišćen je priručnik *Corpus Linguistics with BNCweb* (Hofman et al. 2008).

KSSJ je korpus veličine 122 miliona korpusnih reči. KSSJ sadrži književnoumentničke tekstove srpskih pisaca u XX i XXI veku, kao i naučne i naučno-popularne tekstove iz različitih domena (prirodne i društvene nauke), administrativne tekstove i opšte tekstove. Opšti tekstovi predstavljaju članke dnevnih novina „Politika“ iz perioda 2000–2002. i 2005–2010. godine, tekstove iz časopisa i magazina

²⁸ Klikovac (2008: 60) konkretizaciju pojmovnih metafora definiše kao spuštanje na niži nivo u hijerarhiji opštosti.

objavljene u periodu 1991–2002. godine („Danica“, „Ebit“, „Ekonomist“, „Glasnik“, „NIN“, „Ilustrovana politika“, „Kalibar“, „Moje srce“, „Mostovi“, „Pravoslavlje“, „Svet“, „Teološki pogledi“, „Trn“, „Viva“, „Republika“), tekstove sa internet portala objavljene tokom 2011. i 2012. godine (Peščanik), vesti agencije TANJUG tokom 1995. i 1996. godine, feljtone objavljene u novinama „Politika“ (2001–2003), „Večernje novosti“ (2008–2011) i „Danas“ (2002–2006). Korpus ne sadrži govorne tekstove, ali se u njemu nalaze drame u kojima je zastupljen razgovorni jezik. Jedan deo tekstova predstavljaju prevodi, čiju većinu čine književnoumetnički tekstovi, dok manji deo predstavljaju prevodi opštih tekstova. Korpusni tekstovi su anotirani bibliografski i morfološki.

2.7.1. IZBOR LEKSEMA ZA ANALIZU

Preliminarna analiza obuhvatila je izbor leksičkih jedinica iz četiri kategorije leksema koje obuhvataju različite aspekte i činioce visokog obrazovanja. Kategorije koje navodimo sastavljene su na osnovu iščitavanja sledećih dokumenata: *Terminology of European education and training policy: A selection of 130 key terms* (2014), *A glossary of UK educational terms*²⁹ (2009), *Razvoj kurikuluma u visokom obrazovanju* (Vukasović 2014), *Visoko obrazovanje u Srbiji* (Turajlić 2004).

U prvoj grupi su lekseme koje se odnose na proces nastave i učenja:

1.1 engleski: *teaching materials, curriculum, syllabus, educational plan and programme, course, subject, module, (modularized) study programme, teaching, science, scientific discipline, semester, academic year, coursebook, script; training, counseling, guidance, research, to teach, to educate, to study, to learn, to exercise/practice, to lecture, (lifelong, informal, prior, life-wide, experiential, blended, non-formal, distance) learning; (double, joint) degree, diploma, diploma supplement, thesis, (generic/general, subject specific) competence (knowledge, skill, ability, capability), qualification, qualification framework, teaching aim, mobility, employability; accreditation,*

²⁹ <https://global.oup.com/education/help/glossary/?region=international>

benchmark, standard, credit, descriptor, evaluation, assessment, learning outcome, exam, test, exam period/time, bursary, fee, student booklet.

1.2 srpski: *gradivo, kurikulum, nastavni plan i program, studijski program, kurs, predmet, modul, silabus, nastava, obrazovna oblast/polje, nauka, naučna disciplina, semestar, akademska godina, skripta, udžbenik; podučavanje, obuka, usavršavanje, savetovanje, usmeravanje, vođenje, istraživanje, obrazovati (se), studiranje, (doživotno, implicitno, iskustveno, prethodno, mešovito, sveobuhvatno-životno, vaninstitucionalno) učenje (na daljinu), vežbe, predavanje; diploma, dodatak diplomi, svedočanstvo (formalno), uverenje (neformalno), disertacija/teza, (opšta i stručna) kompetencija (znanja, veštine, sposobnosti), kvalifikacija, okvir kvalifikacija, nastavni cilj, zapošljivost; akreditacija, benčmark (pokazatelj, standard), bod/kredit, deskriptor, evaluacija, ocenjivanje, ishod učenja, stepen stručne spreme, ispit, kolokvijum, test, predispitne obaveze, rok, predrok, stipendija, školarina, indeks.*

Drugu grupu čine lekseme koje se odnose na učesnike visokog obrazovanja:

2.1 engleski: *student, fresher, graduate, postgraduate, undergraduate, scholar, major, dropout, alumni, alumna/alumnus; (full, visiting, regius, associate, assistant) professor (emeritus), (senior) lecturer, teacher, mentor, examiner, educator, instructor, teaching assistant, (admissions) tutor, research (fellow, assistant, associate), dean, vice-dean, rector, vice-rector, faculty, academia.*

2.2 srpski: *brucoš, student, diplomac, postdiplomac, doktorand, doktor nauka, student prodekan, alumni, talenti; (vanredni/redovni) profesor (emeritus), docent, nastavnik, saradnik u nastavi, asistent, mentor, ispitivač, (viši/strani) lektor, rektor, prorektor, dekan, prodekan, nastavni kadar.*

U trećoj grupi su lekseme koje se odnose na obrazovne politike:

3.1 engleski: *education policy, reform, strategy, action plan, national qualification framework, Quality Code, Framework for Higher Education Qualifications in England, Wales and Northern Ireland (FHEQ), Bologna Declaration/Process.*

3.2 srpski: *obrazovna politika, reforma, strategija, nacionalni okvir kvalifikacija, akcioni plan, propisi, Bolonjska deklaracija/proces, Bolonja.*

Četvrtu grupu čine lekseme koje se odnose na vrste visokog obrazovanja i studija, institucije i tela:

4.1 engleski: *higher, tertiary, academic, vocational, private, public; taught masters, (first, second, third, short) cycle, Bachelor, Master/Postgraduate, Doctoral studies, Foundation Degree, Diplomas of Higher Education, Higher National Diplomas/Certificates, (academic/vocational or specialist) profile, level; university, faculty, college, department, school of..., ...school, higher education institution, council, board, senate, student body, Higher Education Funding Council for England, Higher Education Academy, The Department for Education (DfE), The Department for Business, Innovation and Skills (BIS), OFSTED.*

4.2 srpski: *visoko, tercijarno, stručno, akademsko, državno, privatno; bačelor, prvi, drugi, treći ciklus/stepen studija, osnovne akademske/strukovne studije (OAS, OSS), posle diplomanske/master, doktorske, doktorat, kratki ciklus studija, režim/sistem studija, nivo, strukovni/akademski profil, doktorska škola; univerzitet, fakultet, visoka škola, akademija, visokoškolska institucija/ustanova (VŠU), dekanat, rektorat, savet, veće, senat, katedra/departman, studentski parlament, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Nacionalni savet za visoko obrazovanje, Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta, Konferencija univerziteta.*

Naše istraživanje je usmereno na ciljni domen, a on se istražuje na osnovu identifikacije izvornih domena uz pomoć kojih se metaforički konceptualizuje. Stefanović (2006: 3) ističe da je ovakav pravac istraživanja moguć kod ciljnih domena kao što su oblast POLITIKE, EKONOMIJE, SPORTA, a njima bismo pridružili i oblast VISOKOG OBRAZOVANJA, budući da se jasno mogu izdvojiti reprezentativne lekseme.

Ukupan broj leksema sastavljen je na osnovu gorepomenutih lista i indeksa koji sadrže pojmove iz oblasti visokog obrazovanja. Pojavljivanje određenih pojmova poput STUDENTA, PROFESORA i UNIVERZITETA u svim dokumentima ukazuje na njihovu potencijalnu reprezentativnost u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA. Pre konačnog odabira, sproveli smo preliminarnu analizu u BNC-u i KSSJ-u kako bismo proverili koje su lekseme iz domena visokog obrazovanja najfrekventnije i da li se, generalno gledano,

metaforički konceptualizuju. Kada je u pitanju frekventnost, navešćemo rezultate nekih pretraga u BNC-u: *mentor* (312)³⁰, *lecturer* (1.415), *learning outcome* (59), *Bologna Declaration* (0), *Bologna* (200), *benchmark* (273), *HEFCE* (13), *education reform* (229), *competence* (1.609), *exam* (1.548), *diploma* (900), *module* (5.905), *course* (56.036), *lecture* (3.134), *curriculum* (5.569), *study programme* (42), *emeritus* (53), *study* (V) (9.159), *study* (N) (32.386), *higher education* (2.495), *professor* (5.204), *student* (22.098), *university* (18.972). Kao što se može videti među najbrojnijima su *course*, *student*, *university*, *professor*, *module*, *lecture*. Najbrojniji je glagol *to study*, a prati ga i imenica *study*; međutim, konteksti u kojima se javljaju uglavnom su opšti i teže je zaključiti kada se odnose na domen VISOKOG OBRAZOVANJA. Po brojnosti se ističe i imenica *course*, ali ona je višeznačna, a pored toga je teže zaključiti kada se upotrebljava u kontekstu visokog obrazovanja. Na osnovu ove pretrage BNC-a, zaključili smo da su po kriterijumu brojnosti pogodne lekseme za analizu *university*, *student*, *professor*, a njima smo dodali i leksemu *higher education* jer je ona, iako ne najbrojnija, svakako najbolji reprezent domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Zatim smo proverili kakva je frekventnost ekvivalentnih pojmova u srpskom jeziku, odnosno u KSSJ-u: *profesor* (28.574), *univerzitet* (23.325), *student* (19.294), *visoko obrazovanje* (1.440). Zaključili smo da su ove lekseme pogodne za analizu u pogledu zastupljenosti u KSSJ-u. Potom smo odabrali po 300 primera koji sadrže pojmove S STUDENT, S PROFESOR, S VISOKO OBRAZOVANJE i S VEŠTINA (kao kontrolni pojam) i razmatrali koliko primera je metaforično. Preliminarnom analizom utvrđeno je da je otprilike jedna petina primera koji sadrže ciljne pojmove metaforična. Isti postupak smo ponovili i sa pojmovima E STUDENT, E PROFESSOR, E HIGHER EDUCATION i E SKILL i došli do sličnih rezultata kao u srpskom. Važno je napomenuti da sve pretrage leksema koje pripadaju domenu VISOKOG OBRAZOVANJA uključuju oba broja, jedninu i množinu, a u srpskom i padeže. U pretragu su uključene i sve pozicije ciljnih leksema u rečenici i svi oblici pisanja, bilo malim, bilo velikim slovima. Ovakve pretrage moguće su podešavanjem odgovarajućih parametara u BNC-u i zadavanjem upita npr. {university/N}, a u KSSJ-u

³⁰ Broj u zagradi označava broj pogodaka u korpusu.

zadavanjem upita [uU]niverzitet[a-z]*. Ciljni pojmovi koji su izabrani za analizu su: **E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE, E STUDENT / S STUDENT, E PROFESSOR** ³¹/**S PROFESOR, E UNIVERSITY / S UNIVERZITET**. Analiza je obuhvatila i sinonime nekih pojmova poput **STUDENTA**, pa su tako u analizu uključeni i **E GRADUATE STUDENT, S DOKTORAND**, ili čak i pojam **S UČENIK**, kao opšti pojam kojim se jasno označava student u visokoobrazovnom kontekstu. Isti je slučaj i sa pojmom **S NASTAVNIK** kada se njime jasno upućuje na profesora u visokom obrazovanju³². Stožerne lekseme iz oblasti visokog obrazovanja poslužile su za identifikaciju metafora tako što su analizirane leksičke jedinice koje su sa njima sintagmatski i kontekstualno povezane, o čemu se detaljnije govori u delu 2.8.2. (Metodologija istraživanja).

Građu za analizu ideološkog potencijala metafora, odnosno utvrđivanje obrazovnih ideologija činili su rezultati istraživanja sprovedenog u opštim korpusima. Naime, izvorni domeni koji su dobijeni analizom primera ekscerpiranih iz korpusa opšte namene, BNC-a i KSSJ, njihove konkretizacije i leksičke realizacije analizirani su kako bi se zaključilo na koju obrazovnu ideologiju ukazuju. Sledeći primer iz korpusa ukazuje na konceptualizaciju **E PROFESSOR** kao **VODIČA**:

The professor **takes you into** the world of portable computing explaining how to make the most of your walk-about P.C.

Ovakva konceptualizacija ukazuje na instrumentalističku adaptivnu, ideologiju jer ona podrazumeva vođenu diskusiju, grupni rad i aktivno učenje, u koje se nedvosmisleno uklapa uloga profesora kao vodiča. Na ovaj način posmatrani su svi primeri koji su izdvojeni kao metaforički iz korpusa opšte namene.

Građu za analizu pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja metafora čine prevodi dokumenata sa engleskog jezika na srpski jezik, koje propisuju evropska tela i relevantne institucije u oblasti visokog obrazovanja. Odabrana su dva obimnija teksta

³¹ Pojam **E LECTURER** analiziran je kao kontrolni pojam u BNC jer je sinonim za pojam **E PROFESSOR** i u engleskom se isključivo odnosi na visokoobrazovni kontekst, što nije slučaj u srpskom sa ekvivalentnom leksemom *predavač*. Rezultati ovog dela analize upoređeni su rezultatima analize pojma **E PROFESSOR** i opisani u okviru izvornog domena **SADRŽANI OBJEKAT**.

³² Analizom su obuhvaćene i lekseme gde su ciljne lekseme modifikatori poput primera *higher education institutions*, ali one nisu opisane u okviru glavnih rezultata, već na kraju prikaza rezultata analize u korpusima.

za analizu: „Modernizacija visokog obrazovanja u Evropi: pristup, zadržavanje i mogućnost zapošljavanja 2014. godine”³³ i dokument „Evropski prostor visokog obrazovanja u 2015. godini: izveštaj o primeni Bolonjskog procesa”³⁴ ³⁵, koje je objavilo telo Evropske komisije – Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu delatnost i kulturu (EACEA). Ovaj dvojezični paralelni korpus ima oko 90.000 reči, što znači da deo korpusa na svakom jeziku ima otprilike po 45.000 reči. Ovi tekstovi su prevedeni na nekoliko jezika i sve verzije se vode kao zvanične.

Značaj dvojezičnih odnosno višejezičnih korpusa, koji se takođe definišu i kao specijalizovani i paralelni korpusi, jeste u tome što su pogodni za kontrastivna istraživanja i za istraživanja koja se tiču studija prevođenja (Mekeneri et al. 2006: 46). Paralelni korpusi sastoje se od tekstova na izvornom jeziku (izvorniku³⁶) i prevedenih tekstova na ciljni jezik (jezik cilja³⁷). Kada se odnose na određenu tematiku u zavisnosti od cilja istraživanja, onda su i specijalizovani. Ovakvi korpusi daju uvid u jezike koji se porede, na osnovu njih mogu se spoznati tipološke i kulturološke razlike jezika koji se kontrastiraju, kao i univerzalne karakteristike. Dati korpusi osvetljavaju razlike između izvornika i prevoda, a zaključci koji se iz njih dobijaju praktično su primenljivi u oblastima leksikografije, nastave jezika i prevođenja (Mekeneri et al. 2006). Za analizu pojmovnih metafora i njihovih jezičkih realizacija najbolje je analizirati tekstove koje se mogu posmatrati kao prevodni ekvivalenti (Šefner 2004: 1265). To su tekstovi koji su istovremeno objavljeni ili prevedeni na nekoliko jezika i sve verzije se vode kao zvanične.

Postoje tri tipa višejezičnih korpusa – A, B, i C, gde prvi tip podrazumeva izvorne tekstove i njihove prevode, drugi više vrsta jednojezičnih korpusa koji su nastali na osnovu istih kriterijuma za uzorkovanje, a treći podrazumeva kombinaciju

³³https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Modernisation_of_Higher_Education_in_Europe:_Access,_Retention_and_Employability .

³⁴<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/91f926b2-6965-4abe-a1be-600903e4df93/language-sr> .

³⁵ Primeri koji pripadaju ovom tekstu u delu 5.3, u kojem predstavljamo rezultate analize, imaju oznaku (B), a svi ostali pripadaju tekstu „Modernizacija visokog obrazovanja u Evropi: pristup, zadržavanje i mogućnost zapošljavanja 2014. godine” i nemaju oznaku.

³⁶ Prevod termina: Hlebec (2008: 13).

³⁷ Prevod termina: Hlebec (2008: 13).

prva dva (Mekeneri et al. 2006: 47). Mekeneri et al. korpus tipa A nazivaju paralelnim korpusom, pod kojim podrazumevaju paralelizovani (engl. *aligned*), u smislu jedinica koje su predmet analize. Na primer, ako se upoređuju rečenice, onda svaka rečenica u izvorniku ima parnjak ili ekvivalent u prevodu. Paralelni korpusi mogu biti jednosmerni (prevod na jedan jezik), dvosmerni (prevod na dva jezika), i višesmerni (prevod na tri i više jezika) (Mekeneri et al. 2006: 48). Tekstovi koje objavljuju na nekoliko jezika Evropska unija i Ujedinjene nacije spadaju u kategoriju paralelnih korpusa (Mekeneri et al. 2006: 48). Tekstovi koje smo mi analizirali objavila je Evropska komisija, izvršni organ Evropske unije, svojevrsna Vlada Evropske unije.

Paralelni korpusi mogu biti specijalizovani, poput našeg, jer smo odabrali tekstove sa tematikom visokog obrazovanja u Evropi, a mogu biti i opšti. Opšti paralelni korpusi sadrže različite vrste tekstova (Mekeneri et al. 2006: 49). Jedan od nedostataka paralelnih korpusa je "translationese", pojava koja se odnosi na loš kvalitet prevoda, i na prevode koji sadrže konstrukcije koje nisu gramatične i mnogo doslovnog prevoda (Mekeneri et al. 2006: 49).

U našem istraživanju ručno su usklađeni tekstovi u paralelnom korpusu, kako bi se identifikovali prevodni ekvivalenti u ciljnom tekstu³⁸.

Kada se u okviru studija prevođenja koristi korpus, istraživanja mogu biti teorijska ili praktična (Mekeneri et al. 2006: 91). U teorijskom smislu, na korpusima se mogu testirati različite ideje i njihove realizacije u jeziku izvornika i jeziku cilja. Praktični pristup ogleda se u tome što korpusi obezbeđuju materijal na kojem prevodioci usavršavaju svoje veštine i osnovu za razvijanje aplikacija za mašinsko prevođenje i računarski potpomognuto prevođenje.

Jedan od problema koji se može javiti kod paralelnih korpusa jeste to što jedan prevod može da oslikava lične karakteristike prevodioca. U tom slučaju predlaže se uključivanje što više verzija prevoda jednog teksta (Mekeneri et al. 2006: 92).

³⁸ Postoje i dva programa koja na određenim jezicima mogu automatski da poravnaju ili usklade tekstove na nivou rečenice, sintagme ili reči. To su *ParaConc* i *Multiconcord*, čije se korišćenje plaća. Mekeneri et al. (2006: 51) govore i o algoritmima koji se mogu napraviti za poravnavanje korpusa na evropskim jezicima na nivou rečenice, i ističu da su 100% precizni kada su, na primer, u paralelnom korpusu engleski i poljski jezik.

Smatramo da se ovaj potencijalni problem može rešiti i odabirom jedne zvanične verzije koja je određena na institucionalnom nivou.

2.7.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U pogledu metodologije ovaj rad oslanja se na korpusnu analizu koja se sprovodi na dva različita tipa korpusa – opštem i specijalizovanom paralelnom korpusu. U oba slučaja istovremeno se sprovodi i pojmovna analiza, koja služi za identifikaciju metaforičkih konceptualizacija domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Treća metoda obuhvata analizu ideološkog potencijala pojmovnih metafora, čiji je cilj da sagleda rezultate pojmovne analize u opštim korpusima, i da na osnovu identifikovanih izvornih domena uz pomoć kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA ukaže na obrazovne ideologije koje se oslikavaju u korpusu. Analiza ideologija koja se realizuje sagledavanjem metafora često podrazumeva diskursni pristup analizi metafore i jedno od najčešće postavljanih pitanja u tim slučajevima jeste zašto se određene metafore koriste u određenim tekstovima, žanrovima ili diskursima (Semino 2008: 31). Metafora u diskursu treba da predstavi na jedan način određeni deo stvarnosti i sa tim u vezi njena uloga može biti persuazivna, eksplanatorna (Čarteris-Blek 2004), argumentacijska i vrednosna (Bogetić 2018). Sve ove funkcije mogu da imaju određeni ideološki potencijal. U našem slučaju ideološki potencijal metafore se sagledava kumulativno u opštim elektronskim korpusima, sa ciljem da se odredi postojanje ideologija i parametri koji mogu biti značajni prilikom identifikovanja ideologija na osnovu izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Na prvi pogled, moglo bi se očekivati da će jedna pojmovna metafora ili čak jedan izvorni domen ukazivati na jednu ideologiju; međutim, analizom će se ustanoviti da li različite leksičke realizacije jedne pojmovne metafore ukazuju na različite ideologije. U prilog ovom razmatranju ide i tvrdnja Dirvena et al. (2003) da ideološku perspektivu ne određuje samo izbor pojmovne metafore već i njena leksička realizacija. Iako se ideologije ne analiziraju u

konkretnom diskursu, smatramo da nam veća zastupljenost neke ideologije u korpusu govori nešto i o periodu u kojem je korpus nastao, što će u slučaju britanskog engleskog biti druga polovina 20. veka, a u slučaju srpskog početak 21. veka. Opisani aspekti analize su kvalitativni, a mi ćemo se pored toga poslužiti i kvantitativnom analizom.

Kvantitativna analiza biće sprovedena na primerima iz dva reprezentativna opšta korpusa, kako bi se utvrdila zastupljenost izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA, zastupljenost izvornih domena koji ukazuju na određene obrazovne ideologije i, u specijalizovanom paralelnom korpusu na temu visokog obrazovanja, zastupljenost strategija koje se koriste za prevođenje metaforičkih izraza.

MIP / MIPVU

U pojmovnoj analizi koristićemo proceduru za identifikaciju leksičkih metafora u diskursu koju je 2007. razvila Pragglez grupa (Steen et al. 2010) vodećih stručnjaka koji proučavaju metaforu u okviru kognitivne lingvistike. Pragglez grupa, koju čine P. Crisp, R. Gibbs, A. Cienki, G. Low, G. Steen, L. Cameron, E. Semino, J. Grady, A. Deignan, i Z. Kövecses, razvija eksplicitnu, pouzdanu i fleksibilnu proceduru za identifikaciju metafora, poznatiju kao MIP (engl. *Metaphor Identification Procedure*). MIP procedura zasniva se na pronalaženju ciljne lekseme u kontekstu i utvrđivanju značenja u njemu. Ukoliko značenje odstupa od primarnog značenja date lekseme, koje se utvrđuje obično konsultovanjem rečnika, a kontekstualno značenje se razume na osnovu primarnog, onda je ta leksema metaforički upotrebljena (Steen 2010: 48). Nakon identifikovanja metaforičkih izraza uslediće određivanje, upoređivanje i klasifikacija izvornih domena koji su ih motivisali i utvrđivanje pojmovnih metafora.

Pragglez grupa (Pragglez 2007) odgovorila je na jedan od najčešćih zahteva teoriji pojmovnih metafora, a to je da ona postane više empirijska, te da se jasno definišu kriterijumi za identifikaciju metafora, da se izbegne oslanjanje na intuiciju

istraživača i da se „metafora istražuje u diviljini“ (engl. *to explore metaphor in the wild*), odnosno u različitim kontekstima. Ova metoda kasnije je dorađena i proširena u MIPVU (Sten et al. 2010) verziju na Slobodnom Univerzitetu u Amsterdamu i otuda je dobila nastavak VU (*Vrije Universitat*).

Najopštije rečeno, MIP i MIPVU procedura propisuju da istraživači identifikuju kontekstualno značenje reči i da provere da li se ono razlikuje od osnovnijeg značenja tih reči. Postavlja se pitanje kako se definiše primarno značenje. U okviru ovih metoda to je značenje koje je utelovljeno u našem iskustvu, i pretpostavlja se da je bilo prvo značenje reči istorijski posmatrano.

MIP procedura za identifikaciju metafora sastoji se iz četiri koraka (Pragglejaz 2007: 3, Sten et al. 2010: 5,6)

1. Pročitati ceo tekst kako bi se stekao uvid u opšte značenje teksta.
2. Odrediti leksičke jedinice u tekstu.
3. A) za svaku leksičku jedinicu u tekstu odrediti kontekstualno značenje uzimajući u obzir šta se nalazi ispred i iza nje,
B) za svaku leksičku jedinicu odrediti da li ima osnovnije savremeno značenje u nekom drugom kontekstu. Pritom, kao osnovno značenje uzima se ono koje je 1) konkretnije (ono što ta reč evocira je lakše zamisliti, videti, čuti, osetiti, omirisati, okusiti), 2) povezano je sa nekom telesnom aktivnošću, 3) preciznije je, 4) starije je u istorijskom smislu. Treba napomenuti da osnovna značenja nisu nužno najfrekventnija značenja leksičke jedinice.
C) Ukoliko leksička jedinica ima osnovnije značenje, treba odlučiti da li postoji razlika između kontekstualnog i osnovnog značenja, i da li se kontekstualno značenje može razumeti na osnovu osnovnog značenja.
4. Ukoliko je odgovor potvrđan, leksička jedinica je metaforična.

Kao prvo, nameće se pitanje na koji način se određuje leksička jedinica. U okviru MIPVU metode (Sten et al. 2010) odlučeno je da to bude reč, a i mi smo se toga držali u našoj analizi u oba jezika. Bogetić, Bročić i Rasulić (u štampi) ispitivale se

doslednost primenjivanja MIPVU metode na srpski jezik i ustanovile su izvesna mesta na kojima se data metoda mora modifikovati kako bi se primenila na srpski i potencijalno na ostale slovenske jezike.

U engleskom predlozi su često nosioci metaforičnosti i rezultati naše analize su pokazali da je to slučaj u velikom broju primera. Predloge ćemo, naravno, posmatrati kao jednu leksičku jedinicu. Ono što MIPVU ne prepoznaje, a što je u srpskom čest slučaj, jeste da je padežna fleksija nosilac metaforičnog značenja (Bogetić, Bročić i Rasulić, u štampi). U engleskom je u ekvivalentnim slučajevima predlog nosilac metaforičnosti, ali u srpskom se često dešava da se metaforičnost očituje u padežnom nastavku (up. *stručnost koja se stiče visokim obrazovanj-em* i dosl. *expertise gained with higher education*). Padežna fleksija nije uočljiva na leksičkom nivou identifikacije metaforičnosti, te se mora uzeti u obzir prilikom analize primera u srpskom. Ovaj deo analize sprovodi se na osnovu preporuke Bogetić, Bročić i Rasulić (u štampi), čiji najvažniji deo podrazumeva posmatranje osnovnog značenja padeža, koje je najčešće fizičko, i njegovog kontekstualnog značenja prilikom utvrđivanja metaforičnosti. Naše istraživanje ne obiluje ovakvim primerima, ali oni koji su se pojavili uvršteni su u opis rezultata analize.

Frazne glagole u britanskom engleskom i povratne glagole u srpskom posmatrali smo kao jednu leksičku jedinicu (Bogetić, Bročić, Rasulić, u štampi). Sa druge strane, glagoli sa predlogom su razmatrani kao dve leksičke jedinice (prema Sten et al. 2010: 28).

Složenice i polusloženice posmatrali smo kao jednu leksičku jedinicu. Prema MIPVU, složenice u engleskom, koje se sastoje od dve odvojene reči, ukoliko je naglašena druga reč, treba tretirati kao dve leksičke jedinice (Sten et al. 2010: 31). U srpskom (Bogetić, Bročić, Rasulić, u štampi) složenice smo tretirali kao jednu reč, kao i polusloženice koje se sastoje od dve reči spojene crticom i obe su naglašene (npr. *grad-država*). U tom slučaju nije moguće primeniti MIPVU pravilo o naglašavanju, već se i polusloženice tretiraju kao jedna leksička jedinica. *Higher education* u engleskom je složenica koju smo posmatrali kao jednu leksičku jedinicu, a *visoko obrazovanje* u

srpskom je dvočlana sintagma, koja se sastoji od dve reči koje su značenjski objedinjene, gde prva reč u sintagmi bliže određuje drugu. Ovu sintagmu takođe smo tretirali kao jednu leksičku jedinicu. Pridevi koji se izvode od sintagmi kao što je *visoko obrazovanje – visokoobrazovni* takođe se tretiraju kao jedna leksička jedinica.

Idiomi i idiomatični izrazi posmatrani su kao jedna leksička jedinica u oba jezika.

Kada je u pitanju MIPVU procedura, osvrnućemo se i na vrste metafora koje se u njoj razlikuju. Sten et al. (2010) prave razliku između direktnih i indirektnih metafora. Direktna metafora su one u kojima su i ciljani i izvorni domen izraženi eksplicitno u leksičkoj metafori (npr. *studenti su kao biljke*). Indirektna metafora su one u kojima je izražen samo izvorni domen (npr. *studenti nekako uvek doživljavaju profesora kao osobu koju bi trebalo slediti*). Obe vrste metafora uvrštene su u opis rezultata naše analize.

Sten et al. (2010: 39) takođe pominju i implicitne, metafore koje nastaju kada se ciljani pojam u određenom delu iskaza zameni obično zamenicom, pa se na njega implicitno referira (npr. *Naturally to embark on such a step is not necessarily to succeed immediately in realising it.*), ili kada se deo izostavi iz iskaza, ali se na osnovu konteksta vidi da se na njega misli, npr. kada neko hoće da kaže *but he is (an ignorant pig)*, a izostavi ono što je u zagradi u kontekstu pominjanja kolege koji ima takve karakteristike (Sten et al. 2010: 40).

Sten et al. (2010: 34) pominju da se i personifikacija može javiti prilikom identifikacije metaforičnosti, a kao primere navode *furious debate* i *this essay thinks*. U ovim primerima debata i esej mogu se posmatrati kao metonimijski, što ih onda čini nemetaforičnim, a mogu se posmatrati i kao personifikacija, te obeležiti kao metaforični. Personifikacija je uočena u našem istraživanju i takvi primeri su uvršteni u opis rezultata analize (npr. *there is a need for higher education institutions to rethink their role and function*).

Kada se u procesu identifikacije metaforičnosti ustanovi leksička jedinica i kontekstualno značenje, sledeći korak je utvrđivanje osnovnog značenja. Kada je u

pitanju engleski jezik, MIPVU metoda predlaže jednu novinu u odnosu na MIP metodu, a to je obavezno konsultovanje rečnika prilikom određivanja osnovnog značenja. Inače, u okviru MIPVU metode osnovno značenje je primarnije u čovekovom iskustvu, fizičko, konkretno, a u rečniku treba da bude odvojeno brojem od kontekstualnog značenja koje se očituje kod određene leksičke jedinice.

Preporuka MIPVU metode je da se u određivanju osnovnog značenja koristi *The MacMillan English Dictionary for Advanced Learners*, a ukoliko se na osnovu njega ne može izvesti zaključak o osnovnom značenju, preporuka je da se koristi *The Longman Dictionary of Contemporary English*. Kao primer, Sten et al. (2010: 37) navode glagol *E to groom*, za koji u rečniku MacMillan značenje koje se odnosi na životinju i značenje koje se odnosi na čoveka nisu odvojeni brojevima, dok u rečniku Longman jesu. S obzirom na to da su ova dva značenja zaista različita, i da je ono koje se odnosi na životinju osnovnije, u ovakvom slučaju treba konsultovati rečnik Longman. MIPVU metoda preporučuje korišćenje i drugih izvora, poput Oxford English Dictionary (OED), i to kada je teško odrediti da li se kontekstualno i osnovno značenje mogu uporediti, tj. da li se prvo može razumeti na osnovu drugog. Cilj MIPVU procedure je da se na što objektivniji način utvrdi da li je neka reč metaforički upotrebljena ili ne, odnosno da se izbegne odlučivanje na osnovu intuicije istraživača. Postavlja se pitanje da li je to zaista moguće i da li se, ukoliko se preporučuje upotreba jednog rečnika, a on ne zadovolji potrebe istraživača, i onda se jezički osećaj proverava u drugom ili trećem rečniku, takvim načinom rada dolazi do objektivizacije intuicije. Korišćenje rečnika, koje je svakako poželjno u smislu izbegavanja odlučivanja na osnovu intuicije, upitno je, budući da su rečnici sastavljeni na osnovu jezičkog osećaja i intuicije leksikografa. Da se i MIPVU metoda oslanja na intuiciju istraživača i da je u potpunosti ne zaobilazi, vidimo i u koraku kada istraživač treba da odluči da li se kontekstualno značenje može razumeti na osnovu osnovnog. U našoj analizi oslonili smo se na rečnik MacMillan, a kada on nije bio pouzdan, umesto rečnika Longman konsultovali smo OED rečnik, zbog detaljnijih definicija, zbog toga što se kao prvo značenje u rečniku navodi ono koje je primarnije u čovekovom iskustvu i konkretnije, i zbog podataka o

istorijskom značenju reči. To ćemo ilustrovati primerom iz specijalizovanog korpusa, u kojem se Bolonja konceptualizuje kao KONSTRUKCIJA/OKVIR u oba jezika (building on the tools of the Bologna framework / nadograđujući instrumente bolonjskog okvira). U srpskom je lako utvrditi da je BOLONJA OKVIR na osnovu primarne definicije imenice *S okvir* u RSJ-u: „1. a. četvorougao ili drugog oblika ukrasni ili zaštitni deo, obod kojim se obuhvataju ivične površine (slike, mape vrata i dr.), uokvirava nešto“. Međutim, u engleskom, MIPVU metoda je neopouzdana, čak kontradiktorna. Ona preporučuje MacMillan i Longman rečnike radi zaključivanja o osnovnom značenju koje definiše kao ono značenje koje je više utemeljeno u iskustvu i spoznaje se na osnovu čula. Savetuje konsultovanje OED-a u krajnjem slučaju, a ispostavlja se da se osnovna značenja kao primarna nalaze baš u njemu. U MacMillan rečniku imenica *E framework* primarno se definiše kao „skup principa, ideja itd. koje koristimo pri odlučivanju ili formiranju mišljenja“ dok se tek kao značenje pod 3. navodi „struktura“. Ista je situacija u rečniku Longman. Na osnovu ovih primarnih značenja zaključili bismo da imenica *E framework* nije metaforička, jer se poklapaju primarna i kontekstualna značenja. Jezički osećaj nam govori da pomenuta imenica ipak ukazuje na izvorni domen KONSTRUKCIJE. Zaključujemo da rečnik treba koristiti prilikom identifikacije metafora, ali ne ‘mehanički’, nego uz introspekciju, a naše istraživanje je pokazalo da je najpouzdaniji OED.

Kada je u pitanju srpski, u pomenute svrhe korišćeni su jednotomni *Rečnik srpskoga jezika* (RSJ, Matica Srpska 2007), koji je skraćena verzija šestotomnog *Rečnika srpskohrvatskog književnog jezika* (RMS, Matica srpska/Matica hrvatska, 1967–1976). Ukoliko na osnovu ovih rečnika nismo mogli da ustanovimo osnovno značenje ili da uporedimo kontekstualno i osnovno značenje, konsultovali smo *Rečnik Srpske akademije nauke i umetnosti* (RSANU, Srpska akademija nauke i umetnosti, 1959–2018), čije objavljivanje još uvek nije završeno. Godine 2018. izašao je 20. tom ovog rečnika, koji završava rečju „pogdegod“.

Bogetić, Bročić, Rasulić (u štampi) ustanovile su da prilikom upoređivanja osnovnog i kontekstualnog značenja leksičke jedinice putem rečnika u srpskom jeziku

ona mogu, ali ne moraju biti razdvojena brojevima. Pored toga, autorke su predložile i konsultovanje *Korpusa savremenog srpskog jezika* (KSSJ) ukoliko neka odrednica ne postoji u rečnicima kako bi se ustanovilo koje je značenje osnovno.

U srpskoj leksikografiji kao primarno značenje definiše se ono koje je u okviru definicije odrednice navedeno pod 1. a) (Dragičević 2010). Sva ostala značenja predstavljaju sekundarna značenja odrednice. Kada se MIPVU metoda primeni na srpski jezik, u nekoliko slučajeva desilo se da se za identifikaciju metafore ne iskoristi primarno značenje, već ono koje je navedeno pod nekim drugim brojem u rečniku. Npr. takav je slučaj sa imenicom *S marka*, koja se u RSJ definiše kao „2. fabrički zaštitni znak koji simbolizuje ili sadrži ime proizvođača, oznaka kojom proizvođač obeležava svoje proizvode; proizvod zaštićen znakom proizvođača: automobil poznate marke“. Figuratívno značenje definiše se kao ono koje se očituje kao kontekstualno u našem primeru „priznat stvaralac u nekoj oblasti, autoritet; uopšte važna, uvažena, značajna ličnost“. S obzirom na to da se umesto primarnog značenja koristi sekundarno značenje imenice *S marka* za identifikaciju metafore, ovaj primer mogao bi imati metodološke implikacije za MIPVU metodu. Metaforičko značenje može da bude izvedeno i iz značenja koje je u rečniku obeleženo kao sekundarno. Ovakvih primera ima i u engleskom (*provision in its spending plans for the **influx** of EC students which is likely to follow*). Na konceptualizaciju E STUDENT kao MATERIJE ukazuje imenica *E influx*, čije je sekundarno značenje navedeno u OED-u kao „priliv vode u reku, jezero ili more“, dok se primarno značenje definiše kao „dolazak ili ulazak velikog broja ljudi ili predmeta“. Na osnovu primarne rečničke definicije zaključićemo da je E STUDENT TELO KOJE SE KREĆE. Međutim, ako pogledamo istorijsko značenje reči *influx* u OED-u, videćemo da se prvobitno odnosila na tečnost. Na osnovu jezičkog osećaja i istorijskog značenja zaključujemo da je E STUDENT konceptualizovan kao MATERIJAJA, konkretnije TEČNOST.

Identifikacija pojmovnih metafora

Prethodno opisana MIPVU metoda sprovedena je prilikom utvrđivanja metaforičnosti leksičkih izraza u našem istraživanju, a kako to izgleda u konkretnom slučaju, videćemo na primeru sa glagolom *preći* u srpskom jeziku, koji upućuje na metaforičku konceptualizaciju STUDENTA kao TELO KOJE SE KREĆE u primeru:

Student ne može **preći** na drugi fakultet u prvoj i poslednjoj godini studija.

Leksička jedinica analize je glagol *preći*. Njegovo kontekstualno značenje podrazumeva ispisivanje sa prvog fakulteta i početak pohađanja nastave na drugom fakultetu. Ova leksička jedinica ima osnovnije, konkretnije značenje koje se i u RSJ definiše kao primarno: „1. idući, premeštajući se prevaliti (kakvo rastojanje, kakav prostor)“. Kontekstualno značenje, koje podrazumeva apstraktno prelaženje, razlikuje se od osnovnog, koje podrazumeva prelaženje u fizičkom prostoru, ali može se uporediti sa njim. Zaključujemo da leksička jedinica ima metaforičko značenje i da upućuje na metaforičku konceptualizaciju ciljnog pojma STUDENT.

MIPVU metoda (Sten et al. 2010) ne predviđa identifikaciju podležnih pojmovnih preslikavanja. Podležna pojmovna preslikavanja identifikovali smo na sledeći način. Na osnovu metaforičkog značenja leksičke jedinice *preći* ustanovili smo da je kretanje osnovna značenjska komponenta glagola, a da je ciljni pojam STUDENT vršilac radnje kretanja, tj. agens. S obzirom na to da metaforični pojam pripada izvornom domenu KRETANJA, zaključujemo da je ciljni pojam STUDENT konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE.

U opisu rezultata analize izvorne domene smo grupisali u okviru krovnih pojmova kao što su PROSTOR, KRETANJE, AKTIVNOST i PROCES, ŽIVO BIĆE, ČOVEK i OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI, PREDMET i MATERIJU. Tako je TELO KOJE SE KREĆE opisano u okviru KRETANJA. U okviru svakog izvornog domena opisivali smo kako je on razrađen (v. Klikovac 2004: 93, 94). Tako STUDENT može biti telo koje se kreće na različite načine – prolazi kod profesora, dolazi na univerzitet, prati predmete, napreduje itd. Velika većina izvornih domena koje smo svrstali pod krovne pojmove može se dalje

konkretizovati. Npr. u našem korpusu izvorni domen TELA KOJE SE KREĆE konkretizovan je kao PUTNIK, što se očituje u primeru poput:

poli010111.txt: ...u drugom univerziteti nastavnici predaju, prevashodno, iz knjiga, ne **upućujući studente** u istraživački postupak.

U opisu analize, kada god je bilo moguće, izvorne domene koji se koriste za metaforičku konceptualizaciju pojmova iz ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA opisivali smo po redosledu koji je zasnovan na kriterijumu opštosti, odnosno od opštijeg ka konkretnijem.

U metodološkom smislu, jedna od poteškoća koja je uočena pri metaforičkoj analizi jeste literalizacija (engl. *literalization*) odnosno doslovno tumačenje, posebno kod primera koji pripadaju izvornom domenu EKONOMIJE. Kada se, na primer, govori o finansiranju studenata ili visokog obrazovanja, teško je zaključiti da li se misli metaforički ili doslovno. Primeri poput: *Na sastanku sa ministrom, studenti će izložiti svoje zahteve: smanjenje školarina 150.000 dinara za pedeset odsto, bolje uslove studiranja i prelazak na **finansiranje** iz budžeta svih studenata...*) posmatrani su kao doslovni, te nisu uvršteni u opis rezultata metaforičke analize. Sa druge strane, primeri sa glagolom E *to invest* i S *investirati*, kada se pojave u kontekstu sa pojmom E STUDENT i S STUDENT, tretirani su kao metaforički:

Moramo da **investiramo** više u visoko obrazovanje...

3. Analiza metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u opštim korpusima britanskog engleskog i srpskog jezika

3.1. Bliže određenje posmatranih ciljnih pojmova E HIGHER EDUCATION, UNIVERSITY, PROFESSOR i STUDENT odnosno S VISOKO OBRAZOVANJE, UNIVERZITET, PROFESOR i STUDENT

E HIGHER EDUCATION

Za razumevanje pojma E HIGHER EDUCATION, koji nema konkretnu realizaciju u fizičkom svetu, koristimo druge pojmove poznatije iz iskustva. Pre sagledavanja tih pojmova, neophodno je istaći da je pojam E HIGHER EDUCATION sam po sebi metaforičan. U rečniku MacMillan E *higher education* definiše se kao „univerzitetsko obrazovanje ili obrazovanje koje se stiče na koledžu na sličnom nivou“.

Pojam E HIGHER EDUCATION leksički se realizuje kao složenica koja se sastoji od komparativnog oblika prideva E *high-higher* i imenice E *education*. U Britanskom nacionalnom korpusu pomenuta leksema javlja se u 2.495 primera, a za potrebe ovog rada analizirano je 1.000 primera. Pridev E *higher* označava položaj na vertikalnoj dimenziji u prostoru. Rasulić (2004: 225–229) objašnjava da se vertikalna dimenzija koristi za konceptualizaciju RAZVOJA i SLOŽENOSTI. Autorka ističe da se RAZVOJ metaforički konceptualizuje kao RAST

„tako da se predstava o postepenoj promeni položaja na vertikalnoj osi i odgovarajućem usloznavanju strukture i funkcija prenosi iz domena fizičkog u domen apstraktnog iskustva, uz pomoć orijenatacionih metafora RAZVIJENIJE JE GORE, MANJE RAZVIJENO JE DOLE; SLOŽENIJE JE GORE, MANJE SLOŽENO JE DOLE“.

Rasulić (2004: 229) dalje ističe da se „RAZVOJ i SLOŽENOST profilišu i u različitim sferama čovekovog delovanja, gde se obično potencira gornji kraj vertikalne skale kao relevantan za konceptualizaciju pozitivnog ishoda razvoja“, što je od značaja za tumačenje pojma E HIGHER EDUCATION. Komparativ prideva E *high - higher* implicira

položaj na gornjem kraju vertikalne skale i koristi se za konceptualizaciju pozitivnog ishoda razvoja obrazovanja. Goutli (2007: 36) objašnjava da se pridev *E high* metaforički koristi da označi najvažniji, odnosno najviši položaj nečega. Pomoću vertikalne skale profilišu se i niži nivoi obrazovanja, poput *E lower* i *upper secondary education*, nakon kojih sledi *E higher education*, koji označava najviši stupanj razvoja i složenosti obrazovanja. *E HIGHER EDUCATION* u britanskoj varijanti engleskog jezika može se konceptualizovati kao SKALA, što se očituje u primeru u kojem se govori o najvišoj tački (*E ultimate point*) visokog obrazovanja:

1. GOR 1590 ³⁹And that, after all, is the **ultimate point of higher education**.

E FURTHER EDUCATION

Jedna od pojava koja je primećena u analiziranom delu korpusa jeste da se *E HIGHER EDUCATION* pojavljuje u kombinaciji sa *E FURTHER EDUCATION* (*S višim obrazovanjem*). U britanskom obrazovnom sistemu ova vrsta obrazovanja je na višem nivou od srednjeg, ali na nižem nivou od visokog obrazovanja, iako se delimično realizuje na univerzitetima, a uglavnom na tzv. koledžima za više obrazovanje (*E FE colleges*). Ranije su ovi koledži nudili tehničko i stručno obrazovanje, dok sada nude opšteobrazovne kurseve za osobe starosti od 16 do 19 godina i neke visokoobrazovne programe. Deli se na dve kategorije *NAFE* (*E non-advanced FE*), što podrazumeva nivo ispod naprednog i *AFE* (*E advanced FE*), što podrazumeva napredni nivo ili njemu odgovarajući.

Sam pojam *E FURTHER EDUCATION* je metaforičan. Leksički se realizuje kao složenica koja se sastoji od komparativnog oblika prideva *far-further* i imenice *E education*. OED definiše dati pridev kao „entitet koji se nalazi dalje u prostoru u odnosu na entitet iste vrste“. Za konceptualizaciju ovog prideva koristimo horizontalnu dimenziju. Kao i vertikalna dimenzija (Rasulić 2004), i horizontalna se može iskoristiti za konceptualizaciju SLOŽENOSTI. Ono što se nalazi dalje na horizontalnoj osi, složenije je. U osnovi ove konceptualizacije nalazi se metafora

³⁹ Oznake ovakvog tipa koje se nalaze ispred navedenih primera predstavljaju oznake tekstova u korpusa kojima pripadaju.

RAZVITAK JE KRETANJE (v. Klikovac 2004: 130, 131). Zamislamo da su sve vrste obrazovanja raspoređene na jednoj horizontalnoj osi. Kada je u pitanju E FURTHER EDUCATION, referentna tačka je srednje obrazovanje, koje se nalazi ispred njega. U odnosu na srednje obrazovanje, E FURTHER EDUCATION nalazi se dalje na horizontalnoj osi.

U mnogim analiziranim primerima E FURTHER EDUCATION metaforički je konceptualizovano i poklapa se konceptualizacijama E HIGHER EDUCATION. Primer koji navodimo odnosi se isključivo na E FURTHER EDUCATION i prilično je ilustrativan:

2. E9N 260_1 In line with the 1992 Further and Higher Education Act, colleges will now be responsible for managing their own budgets and the Government will hold the purse strings, funding them directly through a national FE Funding Council. Once considered the **Cinderella of education**, further education is now being promoted as the **fairy godmother** with the ability to improve post-16 education and training, stem the drop-out and failure rates and make Britain economically competitive once more.

U datom primeru, E FURTHER EDUCATION nekada je bilo konceptualizovano kao PEPELJUGA obrazovanja, što podrazumeva ulogu pomoćnika koji se bavi marginalnijim poslovima. Sada se E FURTHER EDUCATION konceptualizuje kao ČAROBNA VILA, jer se od njega očekuje da natprirodnim moćima i čarobnim štapićem odstrani i poboljša sve što negativno utiče na ekonomsku situaciju u zemlji. Pre svega, ono mora da zbrine i preobradi u ekonomski i društveno korisne sve pojedince koji ne uspevaju da završe srednje i upišu visoko obrazovanje.

E UNIVERSITY

Enciklopedija Britanika E UNIVERSITY definiše kao visokoobrazovnu instituciju koja se sastoji od koledža slobodnih veština i nauka, fakulteta za postdiplomske ili strukovne studije i koja dodeljuje diplome za različite oblasti studiranja. Razlikuje se od koledža u tome što je uglavnom veća, ima sveobuhvatniji nastavni plan i program i, pored programa na osnovnim studijama, nudi usavršavanje na postdiplomskim studijama i u različitim profesijama. Iako se univerziteti nisu pojavili na zapadu do

Srednjeg veka, postojali su u nekim delovima Azije i Afrike još od drevnih vremena (*Enciklopedija Britanika*).

Leksema *E university* u OED-u definisana je kao „obrazovna institucija na visokom nivou u kojoj studenti studiraju i vrše se istraživanja“. Vodi poreklo od latinske reči *universitas*, u značenju „celina“, koja je kasnije označavala „društvo, udruženje iste svrhe“, od latinske reči *universus*, koja označava „ceo svet, univerzum“. U Britanskom nacionalnom korpusu analizirani su primeri u kojima se na osnovu konteksta zaključuje da imenica *univerzitet* ima apstraktno značenje. Odbačeni su primeri u kojima imenica *univerzitet* označava zgradu. U Britanskom nacionalnom korpusu pomenuta leksema javlja se u 18.972 primera, a za potrebe ovog rada analizirano je 1.000 primera.

E PROFESSOR

Leksema *E professor* potiče od latinske reči *profitēri*, u značenju *E profess*, *S* ispovedati, izraziti mišljenje, predavati, proučavati. *E professor* definiše se kao osoba koja predaje na univerzitetu ili drugoj visokoškolskoj instituciji i koja se na hijerarhijskoj lestvici akademskih zvanja nalazi iznad vanrednog profesora (*E Associate Professor*). U engleskom pod imenicom *professor* podrazumeva se *full professor*, odnosno *S redovni profesor*. U pogledu značenja, imenica je ekvivalentna u srpskom i u britanskoj varijanti engleskog. U Britanskom nacionalnom korpusu pomenuta leksema javlja se u 5.024 primera, a za potrebe ovog rada analizirano je 1.000 primera. Prilikom analize javili su se primeri u kojima je ciljni pojam leksički realizovan zajedničkom imenicom „professor“ i primeri u kojima označava titulu uz ime profesora, npr. „Professor Jones“. Oba slučaja tretirana su na isti način u metaforičkoj analizi, odnosno kao jedna leksička jedinica koja označava ciljni pojam **E PROFESSOR**.

E STUDENT

Leksema *E student* u OED definisana je kao „osoba koja studira na univerzitetu ili na nekoj drugoj instituciji visokog obrazovanja, učenik u školi, neko ko se obrazuje kako bi počeo da se bavi određenom profesijom, ili osoba koja se interesuje za neku temu“. U analizi je posmatran *E student* u kontekstu univerziteta ili neke druge institucije visokog obrazovanja. Kada je izdvojena iz šireg konteksta, imenica *E student* može u britanskoj varijanti engleskog da se odnosi i na srednjoškolu i na studenta na fakultetu. U analizi su isključivo izdvojeni primeri čiji uži kontekst nedvosmisleno ukazuje da se radi o studentu u visokoobrazovnoj instituciji. U Britanskom nacionalnom korpusu pomenuta leksema javlja se u 22.098 primera, a za potrebe ovog rada analizirano je 1.000 primera.

S VISOKO OBRAZOVANJE

Pregledna definicija pojma **S VISOKO OBRAZOVANJE** data je na sajtu Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije:

„delatnost visokog obrazovanja ostvaruje se kroz akademske i strukovne studije na osnovu odobrenih, odnosno akreditovanih studijskih programa za sticanje visokog obrazovanja. Na akademskim studijama izvodi se akademski studijski program, koji osposobljava studente za razvoj i primenu naučnih, stručnih i umetničkih dostignuća. Na strukovnim studijama izvodi se strukovni studijski program, koji osposobljava studente za primenu znanja i veština potrebnih za uključivanje u radni proces“⁴⁰.

Delatnost visokog obrazovanja obavljaju fakulteti, akademije strukovnih studija, visoke škole i visoke škole strukovnih studija.

⁴⁰ <http://www.mpn.gov.rs>

Rečnik sinonima Pavla Ćosića iz 2008. godine navodi sinonime za *visoko obrazovanje*: *univerzitetsko obrazovanje*, *visokoškolsko obrazovanje* i *visoko školstvo*. U analizi su razmatrani primeri koji sadrže leksemu *S visoko obrazovanje*.

Pretraživanje lekseme *S visoko obrazovanje* u Korpusu savremenog srpskog jezika dalo je 1.440 pogodaka na zadati upit [vV]isok[a-z]* [oO]brazovanx[a-z]*. Analizirano je 1.000 primera, koji pokrivaju sve stilove date u korpusu. Ekscerpirani primeri koji sadrže ciljani pojam imaju kontekst od 200 karaktera sa leve i desne strane ciljane lekseme. Leksema *visoko obrazovanje* je sintagma koja se sastoji od dimenzionog prideva *S visok*, koji je čini metaforičnom. Rečnik SANU pomenuti pridev primarno definiše kao „onaj koji ima znatno pružanje od donje do gornje tačke, dug u vertikalnom pravcu; koji je velikog rasta“, a o njegovoj metaforičnosti piše Rasulić (2004: 65–76). Autorka objašnjava da je *S visok* pridev vertikalnosti. On se odnosi na svojstvo entiteta uz pomoć kojeg se konceptualizuje visina položaja na kojem se entitet nalazi (Rasulić 2004: 65). Visina entiteta se određuje u odnosu na horizontalnu referentnu osnovu koja je najčešće implicitna (Rasulić 2004: 65). „Poziciono značenje prideva vertikalne dimenzije ostvaruje se na osnovu metonimijske veze – svojstvo mesta pripisuje se entitetu koji se na tom mestu nalazi“ (Rasulić 2004: 66).

S VIŠE OBRAZOVANJE

Ekvivalent pojmu *E FURTHER EDUCATION* je *S VIŠE OBRAZOVANJE*. *S VIŠE OBRAZOVANJE* je pojam koji se u velikom broju primera pojavljuje sa *S VISOKIM OBRAZOVANJEM* i na isti način se konceptualizuje. *S VIŠE OBRAZOVANJE* predstavlja vrstu obrazovanja koje se odvijalo na višim školama, koje su trajale 3 godine i nudile su visokoškolske diplome. Bile su nalik zanatskim univerzitetima u ostatku sveta, koji, za razliku od srpskih viših škola, nude bakalaureat, magistraturu i doktorat. Potpisivanjem Bolonjske deklaracije, više škole u Srbiji reformisane su u visoke škole.

Pojam *S VIŠE OBRAZOVANJE* takođe je metaforičan i njegova metaforičnost može se razumeti na osnovu vertikalne skale (Rasulić 2004). U ovom slučaju imamo skalarni pridev *S visok–viši*, kod kojih se, kako Rasulić (2004: 197) objašnjava, dešava jedna

naizgled kontradiktorna pojava – komparativ se odnosi na niži položaj na vertikalnoj skali nego osnovni oblik prideva. Citirajući Bugarskog, Rasulić navodi ekvivalentan primer našem – *viša škola je zapravo niža od visoke škole*. U našem slučaju *više obrazovanje je niže od visokog obrazovanja*. Slična je situacija sa pridevima *mlad* i *star* i njihovim oblicima komparativa, gde oblik komparativa izražava manji stepen osobine od oblika pozitiva: *mlađa žena je starija (manje mlada) od mlade žene*, a *stariji čovek je mlađi (manje star) od starog čoveka* (Rasulić 2004: 197). Razlog ove pojave je ukrštanje vertikalne skale koja predstavlja osnovu značenja skalarnog prideva i vertikalne skale koja predstavlja osnovu njegovog poređenja.

„Skalarni pridevi po prirodi svoga značenja uključuju poređenje u odnosu na implicitnu normu koja vertikalnu skalu merenja osobine deli na dva dela, u svom osnovnom obliku pridev se odnosi na čitavu polovinu te vertikalne skale, dok se oblikom komparativa može fokusirati samo segment skale neposredno iznad norme na skali poređenja (otuda i *mlađa žena* može biti *starija od mlade žene*)” (Rasulić 2004: 197).

Ove pojave su posledica kontinuuma vanjezičkog i jezičkog značenja, a ujedno i potvrda nepotrebnosti i nemogućnosti njihovog razdvajanja (Rasulić 2004: 197).

Primeri sa *S višim obrazovanjem* pojavljuju se u analiziranom delu korpusa jer se on odnosi i na period kada su više škole bile deo formalnog sistema visokog obrazovanja.

S UNIVERZITET

U *Maloj enciklopediji* Prosvete *S univerzitet* definisan je kao zajednica visokih škola (fakulteta) kao naučnih i najviših nastavnih ustanova kojom upravlja rektor. U definiciji je sadržan i kratki istorijat ovog pojma.

Preteče današnjeg univerziteta su škole koje su imale dugogodišnju tradiciju još u antičkoj Grčkoj, npr. Platonova Akademija, Aristotelov Licej, i u rimskom carstvu, npr. razne filozofske i pravne škole. Prvi univerziteti koji imaju oblik sličan današnjim univerzitetima nastali su u 12. i 13. veku u zapadnoj Evropi

kao rezultat rastuće potrebe za znanjem. Najstariji univerziteti su: u Bolonji od 1119, Parizu od 1150, Kembridžu od 1209, Krakovu od 1364, Beču od 1365, Hajdelbergu od 1368. godine. Srednjovekovni univerziteti imali su značajnu ulogu u razvitku naučne misli i umnogome su anticipirali novo doba. Novi duh koji se u njima širio razbijao je učmalost sholastičke nauke, pa su studenti sve više apsorbovali svetovno učenje napuštajući teološko naukovanje. U 14. veku reorganizuju se u mnogim zemljama, dolaze pod državnu upravu i dobijaju ulogu sve otvorenijeg obrazovanja.

Leksema *S univerzitet* vodi poreklo od latinske *universitas*, u značenju *udruženje*, jer su prvi srednjovekovni univerziteti u Evropi bili obične grupe učenjaka. U RSJ imenica *univerzitet* defnisana je kao „najviša naučna i školska ustanova (podeljena na fakultete) za proučavanje naučnih disciplina i za obrazovanje visokostručnih kadrova“. Kao drugo značenje navodi se „zgrada u kojoj je smeštena takva ustanova“. Ovakve primere nismo uvrstili u analizu, jer se odnose na univerzitet kao na konkretan, fizički pojam. Univerzitet sačinjavaju autonomne institucije koje sprovode delatnost visokog obrazovanja i istraživanja. U zavisnosti od finansiranja, koje može biti iz državnog budžeta ili privatnih izvora, univerziteti se dele na državne ili privatne. Na univerzitetima se izučavaju društveno-humanističke, prirodno-matematičke, medicinske i tehničko-tehnološke nauke, a pored njih postoje i akademije umetnosti, koje se bave proučavanjem nauke o umetnosti i na kojima se stiču umetničke veštine, i jednake su im po rangu.

Rečnik sinonima Pavla Ćosića iz 2008. ne navodi sinonime za dati pojam.

U datoj analizi razmatrani su primeri koji sadrže leksemu *S univerzitet*, čije je pretraživanje u Korpusu savremenog srpskog jezika dalo 23.325 pogodaka na zadati upit [uU]niverzitet[a-z]*. Od ovih primera za analizu je ekscerpirano 1.000 primera koji sadrže ciljni pojam i imaju kontekst od 200 karaktera sa leve i desne strane.

S PROFESOR

Leksema *S profesor*, koja je latinskog porekla, u RSJ-u definisana je kao „zvanje nastavnika srednjih i visokih škola“ što podrazumeva da se ne odnosi isključivo na visokoobrazovni kontekst. U primerima koji su analizirani i identifikovani kao metaforični, na osnovu konteksta smo odbacili sve primere koji se odnose na nastavnika u srednjoj školi. *S profesor* je osoba koja predaje određeni predmet u srednjoj školi, na fakultetu ili akademiji. Hijerarhija u profesorskom zvanju je sledeća: asistent (ekvivalent E “*Assistant Lecturer*”), docent (ekvivalent E “*Lecturer*”), vanredni profesor (ekvivalent E “*Senior Lecturer*”), redovni profesor, najviše akademsko zvanje na univerzitetu (ekvivalent E “*Full-Professor*”) i profesor Emeritus, što je titula koju može dobiti redovni profesor nakon zvaničnog univerzitetskog angazovanja ukoliko ostvaruje akademski i naučni doprinos.

Rečnik sinonima Pavla Ćosića iz 2008. ne navodi sinonime za dati pojam.

U datoj analizi razmatrani su primeri koji sadrže leksemu *S profesor*, čije je pretraživanje u Korpusu savremenog srpskog jezika dalo 28.574 pogodaka na zadati upit [pP]profesor[a-z]*. Prvo je na zadatu komandu „svaki N-ti“ izdvojeno 3.000 primera, koji pokrivaju sve stilove u korpusu. Od ovih primera za analizu je ekscerpirano 1.000 primera koji sadrže ciljni pojam i imaju kontekst od 200 karaktera sa leve i desne strane. Kontekst je malo veći u odnosu na leksemu *S student*, da bi se moglo sa sigurnošću utvrditi da se radi o visokoobrazovnom kontekstu, jer se pomenuta leksema koristi i za zvanje predavača u gimnazijama i srednjim školama. Prilikom analize javili su se primeri u kojima je ciljni pojam leksički realizovan zajedničkom imenicom „*profesor*“ i primeri u kojima označava titulu uz ime profesora, npr. „*profesor Radović*“. Oba slučaja tretirana su na isti način u metaforičkoj analizi, odnosno kao jedna leksička jedinica koja označava ciljni pojam S PROFESOR.

S STUDENT

Leksema *S student* u RSJ definisana je kao „onaj koji uči na univerzitetu ili kakvoj drugoj visokoj ili višoj školi“. Imenica *S student* potiče od lat. *studēre* — „stremiti (nečemu), interesovati se (za nešto)“. Student je osoba koja pohađa ustanovu visokog obrazovanja, obično fakultet, akademiju ili institut u okviru nekog univerziteta, sa ciljem sticanja znanja i veština iz određene naučne ili stručne oblasti.

Rečnik sinonima Pavla Ćosića iz 2008. navodi sinonime za dati pojam: *visokoškolac, fakultetlija, akademac, brucoš (student prve godine), višeškolac, postdiplomac, kursist, apsolvent (student koji je apsolvirao)*.

U datoj analizi razmatrani su primeri koji sadrže leksemu *S student*. Pretraživanje lekseme *S student* u Korpusu savremenog srpskog jezika dalo je 19.294 pogodaka na zadati upit [sS]tudent[a-z]*. Za analizu je odabrano 700 primera, koji pokrivaju sve stilove u korpusu, i to na sledeći način: ekscerpivano je 10.000 primera na zadatu komandu „svaki N-ti“, a zatim je izdvojeno 700 primera. Na zadati upit “studenata” dobijeno je 6.048 pogodaka, a za analizu je izdvojeno još 300. Ukupuno je ekscerpivano 1.000 primera. Ekscerpivani primeri koji sadrže ciljni pojam imaju kontekst od 150 karaktera sa leve i desne strane.

Tabela 1: Sumarni prikaz broja ekscerpivanih i analiziranih primera iz korpusa opšte namene

BNC	KSSJ	Broj ekscerpivanih primera
higher education		1.000
student		1.000
professor		1.000
university		1.000
	visoko obrazovanje	1.000
	student	1.000
	profesor	1.000
	univerzitet	1.000

3.2. Tok analize

Analiza primera iz opštih korpusa, BNC-a i KSSJ-a, odvijala se na sledeći način:

- 1) Prvo je usledilo pretraživanje ciljnih leksema u korpusima, a zatim i ekscerpranje iz korpusa.
- 2) Usledilo je iščitavanje primera i identifikovanje leksičkih jedinica koje su u vezi sa ciljnom leksemom. Potom smo određivali kontekstualno značenje leksičkih jedinica, njihovo primarno značenje i odlučivali da li su metaforčki upotrebljene. Ukoliko su se kontekstualno i primarno značenje razlikovali, a kontekstualno je moglo da se razume na osnovu primarnog, primere smo obeležili kao metaforične.
- 3) U trećem koraku ustanovljavali smo pojmovne metafore. Kod leksičkih jedinica koje smo obeležili kao metaforične, identifikovali smo osnovnu komponentu njihovog značenja, vezu sa ciljnim pojmom i određivali smo ulogu ciljnog pojma u datom kontekstu. Nakon toga, odredili smo izvorni domen na osnovu kojeg je ciljni pojam konceptualizovan. U primeru:

H7S 179 Nonetheless, it seems likely that the course of studies was so arranged that the students would **pass through** the same grades of medreses as those in which they would later teach, osnovna značenjska komponenta glagola *E to pass* je kretanje. U vezi je sa ciljnim pojmom *E STUDENT* jer je student vršilac radnje kretanja, na osnovu čega zaključujemo da je konceptualizovan kao *TELO KOJE SE KREĆE*. Izvorni pojam *TELO KOJE SE KREĆE* pripada izvornom domenu *KRETANJA*.

Analiza je prvo sprovedena u BNC-u za svaku ciljnu leksemu pojedinačno *E higher education, professor, student* i *university*, a zatim i u KSSJ-u za ekvivalentne ciljne lekseme *S visoko obrazovanje, profesor, student* i *univerzitet*.

Sledi opis rezultata analize ciljnog domena *VISOKOG OBRAZOVANJA* u britanskoj varijanti engleskog jezika i u srpskom jeziku. Rezultati su predstavljeni prema izvornim domenima iskorišćenim za metaforičku konceptualizaciju prethodno objašnjenih pojmova, naizmenično u engleskom i u srpskom jeziku, kako bi se uočila

potencijalna poklapanja i razlike. Opisi konceptualizacija u okviru izvornih domena poređani su tako da naredni, ukoliko je to moguće, predstavlja konkretizaciju prethodnog. Brojevi koji se nalaze u zagradama pored izvornih domena ili njihovih leksičkih realizacija ukazuju na broj primera u kojima je ciljani pojam metaforički konceptualizovan.

3.3. Izvorni domeni i metaforička preslikavanja na domen VISOKOG OBRAZOVANJA

3.3.1. PROSTOR

Izvorni domen PROSTORA iskorišćen je za konceptualizaciju većine ciljanih pojmova, kao i njegove konkretizacije u vidu NEOGRANIČENOG i OGRANIČENOG PROSTORA, MESTA, SADRŽATELJA, NOSITELJA i SKALE. U okviru opisa primera koji pripadaju izvornom domenu OGRANIČENOG PROSTORA ima i primera koji se mogu podvesti pod izvorni domen SADRŽATELJA. Razlog zašto ih navodimo ovde jeste taj što se u njima primarno očituje izvorni domen PROSTORA, koji se onda konkretizuje i kao SADRŽATELJ.

Pečterova (2004: 450) ističe da obrazovni diskurs u Engleskoj i Velsu obiluje metaforama koje koriste izvorni domen PROSTORA, što je pokazala i naša analiza u korpusu. U britanskoj varijanti engleskog jezika kao PROSTOR se konceptualizuje E HIGHER EDUCATION (39) i E UNIVERSITY (5), dok je u srpskom samo VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao PROSTOR (26). Ovakva konceptualizacija je očekivana zato što je prostor univerzalni pojam u kojem je nešto smešteno ili se događa.

E HIGHER EDUCATION može biti NEOGRANIČENI PROSTOR, OGRANIČENI PROSTOR, koji može biti dvodimenzionalan i trodimenzionalan, i SADRŽATELJ.

NEOGRANIČENI PROSTOR

E:⁴¹ E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY konceptualizuju se kao PROSTOR u primerima gde dati pojmovi mogu da se šire (E *to expand*). Glagol E *to expand* i imenica E *expansion* definišu se kao „povećavanje i zauzimanje većeg prostora“ odnosno „aktivnost povećavanja i proširavanja“. U tom smislu, ciljni pojmovi mogu da se razumeju i kao MATERIJAJ, jer ona može da se širi i da raste. Međutim, zbog značenja imenice E *expanse* u OED-u „široka oblast nečega“, od koje je izveden glagol E *to expand* i zbog učestale upotrebe glagola sa imenicom E *universe* koji predstavlja tipičan prostor, ovakve primere svrstavamo pod izvornim domenom PROSTORA, tačnije, NEOGRANIČENOG PROSTORA:

3. ARC 880 The surge of expansion and commitment to equality (in some of its many forms) which underlay this conviction sat uncomfortably with notions of selection at eleven-plus, but reinforced the rising demand for a huge **expansion of higher education**.
4. G20 299 New universities were established and existing ones were **expanded**;

Slično je i sa primerima u kojima se pominje glagol E *to extend* u značenju koje navodi rečnik MacMillan – „nastavljati se u prostoru i vremenu“. E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao NEOGRANIČENI PROSTOR, a pomoć pri zaključivanju pruža i imenica E *sector*, koja se u OED-u definiše kao „oblast koja je drugačija od ostalih“. Iz konteksta zaključujemo da je E HIGHER EDUCATION celina koja se sastoji iz oblasti, što nas dalje navodi na zaključak da je to neka vrsta PROSTORA:

5. HTK 884 Whether or not the criticism was justified, British higher education **had** now **been extended** by a considerable addition to its advanced further and public *sector*.

E UNIVERSITY može da bude sistem u kojem se nalaze mikrokosmosi, što podrazumeva da je E UNIVERSITY MAKROKOSMOS, tj. UNIVERZUM koji predstavlja

⁴¹ U okviru ovog poglavlja, ispred pasusa koji se odnose na engleski jezik stavljamo oznaku E; odnosno oznaku S: ispred pasusa koji se odnose na srpski jezik i oznaku E/S: kada se pasus odnosi na oba jezika. Ukoliko se nadovezuje nekoliko pasusa koji se odnose na isti jezik, pomenuta oznaka stavljena je samo ispred prvog. Pomenute oznake su podebljane radi lakšeg uočavanja.

NEOGRANIČENI PROSTOR. Ovakva konceptualizacija E UNIVERSITY ukazuje na smeštenost drugih činilaca i učesnika visokog obrazovanja u njemu:

6. B3C 10 In this sense we are a **microcosm of the university system** as a whole.

Ovakve konceptualizacije E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY ukazuju na to da su oni PROSTOR u kojem je nešto smešteno, u kojem se nešto nalazi, za razliku od primera koji ukazuju na kretanje u prostoru, koji će biti kasnije opisani.

OGRANIČENI PROSTOR

Predlog E *throughout* može imati i prostorno i vremensko značenje. U primerima koje navodimo očituje se prostorno značenje. Tipični lokalizator ovog predloga je OGRANIČENI 2-D PROSTOR, a kod pojma E HIGHER EDUCATION objekat lokalizacije E *standards* su pojedinačni objekti, što zaključujemo na osnovu objašnjenja Klikovac (2006: 388). E UNIVERSITY je konceptualizovan kao PROSTOR u primeru sa predlogom E *throughout*, koji označava da se nešto prostire celom površinom nečega. S obzirom na to da u datom primeru površina nije konkretizovana niti specifikovana, zaključujemo da je E UNIVERSITY neka vrsta 2-D PROSTORA:

7. AMA 448 We will take effective steps to safeguard standards **throughout higher education**.
8. HCK 191 [...] the Environmental Research Group promotes environmental research activity **throughout** the University.

E HIGHER EDUCATION je konceptualizovano kao OGRANIČENI 2-D PROSTOR u primeru sa predlogom E *across*, što zaključujemo na osnovu njegovog primarnog značenja definisanog u OED-u „od jedne do druge strane prostora, oblasti“:

9. HTK 1466 It might even be possible to extend this process more broadly **across higher education** so that there was a national system of accreditation.

Primeri sa predlozima *throughout* i *across* takođe ukazuju na smeštenost u prostoru koji predstavljaju E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY, za razliku od narednog primera, koji upućuje na kretanje u prostoru.

Da E HIGHER EDUCATION može biti OGRANIČENI PROSTOR (zapravo, vrsta sadržatelja koja se konceptualizuje kao PROSTOR) kroz koji neko može da se kreće, očituje u narednom primeru:

10. AHG 1334 Even more hammily: [...] to raise the number of students **going through higher education** to double what it is at present, by 96/97.

Klikovac (2006: 383) objašnjava da su tipični lokalizatori predloga E *through* OTVOR i KANAL. Objekat lokalizacije može biti PREDMET ili MATERIJU. U navedenom primeru vidimo da su to PREDMETI-studenti.

E HIGHER EDUCATION može biti PROSTOR, tj. teritorija kategorizovana na višem nivou opštosti (E *area, realm*) (Klikovac 2006: 268), a u primerima koje navodimo kretanje je karakteristično za taj prostor. Ove dve lekseme javljaju se u konkretnom značenju ograničenog 2-d prostora, s obzirom na to da se čovekova aktivnost konceptualizuje kao kretanje, njihovo apstraktno značenje odnosi se „oblasti“ čovekovog iskustva i delovanja (Klikovac 2006: 272), kao što je visoko obrazovanje:

11. JXK 1195 Prestel has developed quite definite strengths in the **area of** careers and higher education.
12. CHT 1525 The move to place nurse education within the **realms of higher education** has encouraged publishers to be more outward looking, and to provide more specialist in-depth titles.

Kao OGRANIČENI 2-D PROSTOR visoko obrazovanje može da *ima granice*:

13. The **boundaries** of higher education...
14. GOR 779 It is **on the fringes of higher education**, through its contribution to research, which provides an educational resource for students...

Konkretizacija E HIGHER EDUCATION kao OGRANIČENOG PROSTORA uočljiva je u primeru gde se ono konceptualizuje kao DVORIŠTE, jer su pomenute granice konkretizovane kao kapija:

15. ARC 894 The post-war bulge, which had exacerbated discontent with the procedure for allocation to secondary schools in the late fifties, had now arrived **at the gates** of higher education.

Da E HIGHER EDUCATION može biti PROSTOR, pokazuju i primeri u kojima se govori o *poljima visokog obrazovanja* (E *fields*). U primerima koji slede, E HIGHER EDUCATION je

CELINA koja se sastoji od POLJA koja su, zapravo, OGRANIČENI 2-D PROSTOR, površine omeđene prirodnim granicama (Klikovac 2006: 268), a ujedno i osnova za konceptualizaciju raznih „oblasti“ ljudskog delovanja.

16. A06 202 This is one **field of higher education** where in some cases the fees from the overseas student are no higher than they are for British nationals.

Ovu konceptualizaciju i Pečterova (2004: 451) navodi kao prožimajuću u diskursu o visokom obrazovanju i ističe da ona postoji zbog toga što čovek ima potrebu da na neki način omeđi svoje znanje i iskustvo. Ova konceptualizacija upućuje na E HIGHER EDUCATION kao PROSTOR u kojem je nešto smešteno, kao i naredni primer sa imenicom *sector*. Pomenuta leksema se u OED-u definiše kao „oblast“ i često je zastupljena u primerima u kojima se govori o nekakvoj fizičkoj oblasti, teritoriji, iz čega zaključujemo da je E HIGHER EDUCATION PROSTOR KOJI JE IZDELJEN NA SEKTORE / OBLASTI. Sa druge strane ono može biti SEKTOR / OBLAST NEČEGA, kao što se vidi u drugom primeru:

17. GUV 840 However, its terms of reference require it to seek effective liaison with the university and voluntary **sectors of higher education** in Wales, and with NAB in England.

18. HP4 1465 The **higher education sector** continues to provide opportunities for WCUK, particularly in student accommodation with a number of projects under way throughout the UK.

S: U srpskom imenica *S oblast* najčešće upućuje na konceptualizaciju *S VISOKOG OBRAZOVANJA* kao PROSTORA, što se očituje u 19 primera od ukupno 26 u kojima je ovaj izvorni domen iskoršćen za konceptualizaciju ciljnog pojma. *S oblast* ima primarno prostorno značenje, na šta ukazuje definicija u RSJ-u: „1. a. teritorija većeg prostranstva koja čini izvesnu celinu u pogledu reljefa, klime i drugih elemenata fizičko geografske sredine;“. Na osnovu date definicije moglo bi se zaključiti da je u pitanju 2-D prostor. Ako pogledamo primere iz korpusa, u prva dva ćemo uočiti konceptualizaciju OBLASTI kao SADRŽATELJA, na šta ukazuju predlozi *S u* i *iz*. Prvi se tipično odnosi na sadržavanje, a da drugi ukazuje na izvorni domen SADRŽATELJA, zaključujemo na osnovu definicije u RSJ-u „1. a. mesto, prostor odakle se nešto odvaja, izvlači, udaljava, izlazi“. Na osnovu ove definicije zaključujemo da je OBLAST MESTO, ali

da je ono zapravo konceptualizovano kao 2-D SADRŽATELJ. U trećem primeru, imamo konceptualizaciju OBLASTI kao KUĆE, što zaključujemo na osnovu definicije glagola S *uređivati* u RSJ-u „1. a. dovesti u red, spremi, udesiti, za određenu upotrebu, za određenu priliku, namestiti, srediti; pospremiti (sobu, prostoriju i sl.): - kuću, - lokal, sobu“:

19. 1616-05.txt: sprovodi postupak akreditacije ustanova i studijskih programa u **oblasti visokog obrazovanja**, odlučuje o zahtevu za akreditaciju i izdaje uverenje o akreditaciji na obrascu čiju sadržinu utvrđuje;
20. poli080208.txt: Dva kapitalna kragujevačka projekta **iz oblasti visokog obrazovanja** – izgradnja novih zgrada Filološko-umetničkog i Medicinskog fakulteta - nisu dobila ni dinar iz NIP-a.
21. 2322-05.txt: Član 71. U obavljanju poslova naučnoistraživačke delatnosti, zvanja utvrđena zakonom kojim se **uređuje oblast visokog obrazovanja** odgovaraju zvanjima utvrđenim ovim zakonom, i to: zvanje saradnik u nastavi - zvanju istraživač-pripravnik;

E: Kada se govori o *svetu visokog obrazovanja, ili svetu univerziteta* zaključujemo da se E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY konceptualizuju kao OGRANIČENI PROSTOR u kojem je nešto smešteno. Klikovac (2006: 270) objašnjava da taj prostor može da se „odnosi na celokupnu Zemljinu površinu ili teritoriju“ koja je definisana različitim kriterijumima. U navedenom primeru to je teritorija koja je definisana čovekovim iskustvom:

22. CAE 2338 So what is going on in the **world of higher education** today?
23. KRH 19 PS5T8 You are in a position to see what's going on in the university world and therefore I'd like to ask you one or two questions, rather general questions.

S: Konceptualizacija S VISOKOG OBRAZOVANJA kao PROSTORA u kojem je nešto smešteno očituje se u primerima u kojima se eksplicitno govori o evropskom *prostoru visokog obrazovanja*⁴².

⁴² Evropski prostor visokog obrazovanja je inicijativa koja je uvedena 2010. godine, a predstavlja jedan od glavnih ciljeva Bolonjskog procesa koji podrazumeva ujednačavanje sistema visokog obrazovanja u Evropi kako bi se omogućila mobilnost studenata i nastavnika. I pojam mobilnosti vezuje se za domen kretanja koje se mora odvijati u nekom prostoru kako nam iz iskustva poznato.

24. poli091122.txt: ...bolonjski proces trebalo je da do 2010. stvori tzv. evropski **prostor visokog obrazovanja** jer je Bolonjska deklaracija iz 1999. utemeljena na ideji da visoko obrazovanje u Evropi...
25. 1616-05.txt: akreditaciji na obrascu čiju sadržinu utvrđuje; stara se o harmonizaciji standarda i procedura u oblasti akreditacije, u okviru evropskog **prostora visokog obrazovanja**;

U drugom primeru vidimo da taj prostor može da bude uokviren, što nas navodi na zaključak da se radi o 2-D PROSTORU. Dalje, taj 2-D PROSTOR konceptualizuje se kao SADRŽATELJ, što zaključujemo na osnovu predloga *u*, koji tipično označava sadržavanje.

S VISOKO OBRAZOVANJE je PROSTOR u primeru u kojem se pominje pridev *S dostupan*. Na osnovu njegovog primarnog značenja u RSJ-u „1. a. do kojeg se može dopreti, stići kretanjem, kome se može prići, pristupačan: teško ~ kraj“ zaključujemo da se primarno dopire do nekog prostora, predela, teritorije. Ako je studentima dostupno visoko obrazovanje, onda oni mogu da dođu do njega. Međutim, ovaj primer može se dvojako tumačiti, tj. da se VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao PREDMET, jer se prostorno tumačenje primarnog značenja može odnositi i na predmet do kojeg se može doći, kojem se može pristupiti. U tom slučaju, važno je naglasiti da se do predmeta dolazi kroz prostor.

26. kuldod00_n.txt: Visoko obrazovanje je postalo svakom **dostupno** – kao da za njim svakome gori duša.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao PROSTOR i u primeru u kojem se govori o *istraživanju* i *planiranju* visokog obrazovanja.

27. 005_765-04.txt: ...prosvete i sporta obavlja poslove državne uprave koji se odnose na: **istraživanje, planiranje** i razvoj predškolskog, osnovnog, srednjeg, višeg i visokog obrazovanja i učeničkog i studentskog standarda;

Glagolska imenica *S istraživanje*, nastala je od glagola *S istraživati*, čiji je nesvršeni parnjak, glagol *S istražiti* koji je definisan u RSJ-u kao „1. a. naučnom metodom utvrditi nešto, proučiti, ispitati: ~ prošlost naroda, ~ književnost srednjeg veka. b. pažljivo izvideti; pretražiti, pretresti: ~ gde treba podići crkvu; ~ brda oko puta“. Značenje pod a. je primarno i ako ga posmatramo, zaključićemo da ovaj primer

nije metaforičan, a ako posmatramo značenje b⁴³, zaključićemo da se S VISOKO OBRAZOVANJE metaforički konceptualizuje kao PROSTOR. Na osnovu primarnog značenja glagola S *planirati* u RSJ-u od kojeg je izvedena imenica S *planiranje*: „1. praviti plan(ove), nacrt(e), projekt(e) (zgrada, objekata i dr.), projektovati“ zaključujemo da se primarno planira prostor kako bi se određeni objekti rasporedili u njemu. Objekti koji se pominju u definiciji smešteni su u nekom prostoru, a planiranje njihovog rasporeda i organizacije odnosi se na uređivanje tog prostora–VISOKOG OBRAZOVANJA.

MESTO

Izvorni domen MESTA predstavlja jednu od konkretizacija izvornog domena PROSTORA, a u prilog ovoj tvrdnji ide i definicija imenice *mesto* u RSJ-u: „a. prostor, odnosno manji ili veći, obično ograničeni deo površine koji se može upotrebiti za prebivanje, smeštanje i sl. nekoga ili nečega, raspoloživi prostor“. U okviru opisa ovog izvornog domena ima i primera u kojima se očituje i izvorni domen SADRŽATELJA, a ovde ih navodimo jer primarno ukazuju na MESTO koje se onda konkretizuje kao SADRŽATELJ.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao MESTO (60), što zaključujemo na osnovu identične primarne definicije glagola E *to enter* u rečniku OED, odnosno u rečniku MacMillan – „doći na ili ući u neko mesto“. U Britanskom nacionalnom korpusu ova konceptualizacija leksikalizuje se različitim oblicima glagola E *to enter* i imenicama E *entry, entance, entrant*.

⁴³ U ovom slučaju MIPVU metoda nije sasvim pouzdana. U okviru MIPVU metode, primarno i kontekstualno značenje odvojeni su brojevima, dok se u našem slučaju oba značenja navode u okviru jednog broja. Naše iskustvo i jezički osećaj nam govore da je primarno značenje pod b, a da je kontekstualno značenje pod a. i da se ona mogu razdvojiti, ali da se kontekstualno može razumeti na osnovu primarnog, što nas navodi na zaključak da je leksička jedinica metaforična, a samim tim i visoko obrazovanje. Ovakvo tumačenje potvrđuju i razmatranja Bogetić, Bročić i Rasulić (u štampi), koje su se sagledavale osnovno i metaforičko značenje glagola S *istražiti*. Sa druge strane, ako glagol S *istraživati* uporedimo sa njegovim ekvivalentom E *to explore*, koji se u OED-u definiše kao „putovati kroz nepoznatu oblast kako bismo naučili nove stvari o njoj“, imaćemo konceptualizaciju da je MENTALNO ISTRAŽIVANJE FIZIČKO PUTOVANJE, a da se onda VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao PROSTOR, jer se putovanje odvija u nekom prostoru. Ukoliko se držimo definicije b. pri utvrđivanju metaforičnosti u srpskom i uporedimo sa engleskim, zaključićemo da pojmovi S *istraživati* i E *to explore* vode ka istim konceptualizacijama kada se koriste kao izvorni domeni.

28. HHV 14653 ...of young people **entered** higher education in Great Britain compared with 26.5 per cent..

Slična je situacija i sa pojmom E UNIVERSITY. Ovi primeri se mogu posmatrati i tako kao da ukazuju na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao SADRŽATELJA, ali s obzirom na to da ih ne prati predlog E *into* kao kod E HIGHER EDUCATION, koji tipično označava sadržavanje, ove primere svrstavamo pod izvornim domenom MESTA:

29. HJ3 4503 It is said that the marketing and advertising course is now the hardest to enter in the University of Ulster, requiring A-level grades that would have sent my generation scurrying off with aspirations of **entering** Oxford or Cambridge and a career in the fast track of the Civil Service.
30. B3C 521 BSc Hons Professional Development in Nursing and BTech degrees -- see Application using the University's Direct **Entry** Form, p50...
31. F9R 1097 ...after all I was still young for University **Entrance** and could probably arrange to do some of the work here.
32. J57 225 The professional and managerial classes made up 18% of the population in 1971: their children formed 51% of university **entrants** in 1975 and 54% in 1979.

Glagol E *to access* ima slično značenje kao i glagol E *to enter* – „približiti se nekom mestu ili ući u neko mesto“. U analiziranom delu korpusa pojavljuje se najčešće sa adlativnim predlogom E *to* i označava MESTO kojem neko prilazi, u koje neko ulazi. Ovaj zaključak potvrđuje i Sfard (2014: 42) opisujući na koji način se pomenutim glagolom vrši objektivizacija apstraktnih pojmova u diskursu o obrazovanju kao što je u našem slučaju E HIGHER EDUCATION:

33. HX1 3 The growing emphasis at both a national and institutional level on policies designed to widen and increase **access to** higher education has led to increased interest in recent years.

Imenica E *admission* u OED-u se definiše kao „proces ulaženja u neko mesto ili organizaciju“, na osnovu čega zaključujemo da su i E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY konceptualizovani kao MESTO:

34. ALA 339 It arises from the examination structure which regulates the issue of certificates and **admission to** higher education, and the rigidity of that structure is a bureaucratic, not an educational requirement.

35. EWR 1198 Teachers of this persuasion wished to accept for **admission to higher education**, and to English studies, only those students possessing a sufficiently high level of "qualitative literacy"...
36. G31 22 We mean to work out ways of using new course structures, perhaps with part-time study, new ways of teaching and an innovative approach to **university admission** which could enable more people from Birmingham and the West Midlands to benefit from their local university.

S: Na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao MESTA (2) u analiziranom delu korpusa ukazuje imenica S *pristup*, koja je ekvivalentna imenici E *admission*, a u RSJ-u se definiše kao „a. put kojim se dolazi, prilazi, prilaz.“ Put obično vodi do nekakvog mesta, te na osnovu iskustva možemo zaključiti da se radi o mestu. Kada uporedimo sa engleskim, uočavamo ekvivalentnu leksičku realizaciju metafore VISOKO OBRAZOVANJE JE MESTO, na koju u engleskom upućuje imenica E *access*, ali je značajno manja njena zastupljenost u srpskom.

37. poli090302.txt: Uglavnom realna slika je ovakva: **pristup visokom obrazovanju** je sve ekskluzivniji i ne zavisi samo od novca već i od već kulturnog kapitala, mreže poznanstva, uticajnih krugova...

E: E UNIVERSITY je MESTO u primeru u kojem se govori o E *inroad* (S *upadu*) u univerzitet u prenesenom značenju. Zaključak se izvodi na osnovu iskustva koje nam govori da se ulazi ili upada u neko mesto. Značenje pomenute imenice podrazumeva kretanje vršioca radnje sa ciljem ulaska u neko mesto:

38. A90 565 However, despite the setbacks, the game bounced back after the Second World War and, in a similar way to the developments in France and Romania at the turn of the century, it made **inroads** into Soviet universities.

Svi primeri koji su do sada opisani u okviru izvornog domena MESTA u oba jezika predstavljaju konkretizaciju izvornog domena PROSTORA u kojem se nešto kreće, tačnije u koje nešto ulazi.

E UNIVERSITY se konceptualizuje kao MESTO (16), što je očekivano kada je u pitanju dati ciljni pojam, jer on jeste glavno mesto svih dešavanja u visokom obrazovanju. Drugi razlog za ovakvo očekivanje jeste i fizička realizacija datog pojma koja se ovde ne implicira. Stoga, ne očekujemo da ovaj rezultat ukaže na neku obrazovnu ideologiju.

E UNIVERSITY se konceptualizuje kao MESTO u primerima u kojima se na pojam otvoreno naziva mestom (E *place*). U ovom slučaju E UNIVERSITY JE MESTO u kojem se nešto nalazi:

39. EWR 1327 "No doubt a university is the **place** to study discredited intellectual systems; but we risk derision if we propose them to the exclusion of others."

Na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao MESTA ukazuje i glagol E *to leave* (S napustiti), koji se u OED-u definiše kao „otići sa nekog mesta“. Kontekstualno značenje pomenutog glagola je napuštanje univerziteta u smislu ispisivanja i nepraćenja nastave i razlikuje se od primarnog, ali se može dovesti u vezu sa njim utoliko što i napuštanje i ispisivanje podrazumevaju prestanak aktivnosti:

40. K1M 1903 The report revealed that not only do a lot of students want **to leave university** before they graduate, but ninety per cent have problems with the volume of work and fifty per cent experienced excess pressure at exam time.

S: Na konceptualizaciju S UNIVERZITETA kao MESTA ukazuje ekvivalentni glagol S *napustiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „a. udaljiti se, otići iz nekog mesta, kraja, zgrade, prostorije i dr.; oputovati iz neke zemlje, grada i sl.“. Kontekstualno značenje definiše se kao „prestati sa nekom aktivnošću“, u konkretnom slučaju sa studiranjem. U osnovi ove konceptualizacije je metafora PRESTANAK OBAVLJANJA AKTIVNOSTI JE NAPUŠTANJE MESTA NA KOJEM SE AKTIVNOST ODVIJA, odnosno PREKID AKTIVNOSTI JE PREKID KONTAKTA SA NEKIM MESTOM. U konkretnom slučaju UNIVERZITET JE MESTO:

41. stros_n.txt: ...s jedne strane, najbolje biblioteke, s druge, mogućnost da se **napusti univerzitet** i ode u urođeničku sredinu jednako lako kao što se išlo u Baskiju ili na Azurnu obalu.

Imenica *fokus* ukazuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao MESTA, konkretnije kao CENTRA, tj. glavnog mesta zbivanja. Imenica S *fokus* od koje je nastao glagol S *fokusirati* u RSJ-u definisana je kao „centralna tačka u kojoj se seku svetlosni zraci“, dok je figurativno značenje „središte, centar nekog zbivanja, događaja“. Ove definicije upućuju na konceptualizaciju STUDENTA kao CENTRA čija je fizička realizacija mesto, ili glavna tačka. Sa druge strane, ovaj primer može ukazivati i na konceptualizaciju

STUDENTA kao PREDMETA, jer nam jezičko iskustvo govori da se obično fokusiramo na predmete. U ovom slučaju dajemo prednost rečničkom značenju pri utvrđivanju izvornog pojma, jer smatramo da je objektivnije.

42. etkinson-sr.xml: Isti način upravljanja i kontrole procedura , kako je propisano od strane QAA, HEFCE Hibridno učenje, nastava **fokusirana** na studenta.

GRAD

Konkretizacije izvornog domena MESTA kao GRADA i DRŽAVE zapažene su samo u srpskom jeziku.

Da izvorni domen GRADA predstavlja konkretizaciju izvornog domena MESTA, potvrđuje i definicija u RSJ-u: „veće naseljeno mesto, privredni, administrativni i kulturni centar jednog šireg područja, kraja; varoš.

S UNIVERZITET konceptualizovan je kao GRAD (1). Na njega se direktno referira kao na *grad*, a kontekstualno značenje podrazumeva njegovu veličinu i kompleksnost:

43. sflegvin_n.txt: Proveli su ga kroz univerzitet, koji je predstavljao **grad** za sebe, sa šesnaest hiljada studenata i nastavnog osoblja.

DRŽAVA

Država je pojam koji se takođe može vezati za izvorni domen MESTA. U RSJ-u S *država* je definisana kao „organizovana pravno nezavisna politička zajednica ljudi jedne ili više narodnosti stalno nastanjenih na određenoj teritoriji i sa jedinstvenom političkom vlašću“. Sa druge strane, u administrativnom kontekstu, država je celina koja se sastoji od gradova, što je razlog opisa ovog izvornog domena nakon GRADA.

U analiziranom delu korpusa S UNIVERZITET konceptualizuje se kao DRŽAVA (9). Definicija ističe nezavisnost kao jednu od osnovnih karakteristika države, a to je slučaj i sa univerzitetom. U primerima koje navodimo govori se o *autonomiji univerziteta*, koji, kao i države, imaju određeno *uređenje*:

44. 2959-06.txt: **Autonomija** univerziteta Član 72. Jemči se **autonomija** univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova. Univerziteti, visokoškolske

i naučne ustanove samostalno **odlučuju** o svome **uređenju** i radu, u skladu sa zakonom.

U navedenom primeru imamo i personifikaciju na koju ukazuje glagol *S odlučiti*.

Simboli države su zastava, grb i himna. S obzirom na to da univerzitet ima grb i himnu, zaključujemo da je konceptualizovan kao DRŽAVA. Svaka država ima državni pečat, koji se stavlja na najvažnije dokumente koje donose vlada, predsednik i skupština. U primeru vidimo da i univerzitet ima pečat, te zaključujemo da se konceptualizuje kao država:

45. poli060708.txt: Usvajanjem novog statuta, Beogradski univerzitet dobiće i nove simbole – **grb, zastavu i pečat** čiji je predloženi izgled nedavno prihvatilo Veće univerziteta.

I na kraju, i primer u kojem se govori o univerzitetu kao o *konfederaciji* ukazuje na izvorni domen DRŽAVE. U RSJ-u *konfederacija* je definisana kao „a. savez suverenih samostalnih država koji preuzima neke funkcije zajedničke države“. S obzirom na to da univerzitet može funkcionisati kao zajednica više fakulteta, konfederacija, zaključujemo da takva zajednica predstavlja jedan oblik države:

46. poli080204.txt: Marko Milutinović se bori za ujednačavanje uslova i propisa na celom univerzitetu, a ne da svaki fakultet vodi svoju politiku i da **Beogradski univerzitet funkcioniše kao konfederacija**. Tako ne postoji ni jedinstvena cena ispisa koja bi važila na celom univerzitetu...

SADRŽATELJ

Prototipičan sadržatelj je entitet oblika kutije ili posude (Klikovac 2006: 32). „U prototipičnom slučaju sadržavanja, S (sadržatelj) je trodimenzionalni predmet tipa kutije; služi za prenošenje ili držanje SO (sadržanog objekta), tako da ovaj ne može iz njega ispasti“ (Klikovac 2006: 32). Klikovac (2006) opširnije obrazlaže prototipičan oblik sadržatelja, tačnije da li je on otvoren ili zatvoren i navodi stavove različitih autora. Klikovac (2006) ističe da je prototipičan sadržatelj pre otvoren nego zatvoren,

a da je od ove osobine bitnija visina njegovih stranica, sa čime se u potpunosti slažemo. U nastavku ovog dela u tri pododeljka, biće opisane konceptualizacije ciljnih pojmova E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE, E UNIVERSITY / S UNIVERZITET i E STUDENT / S STUDENT koje pripadaju izvornom domenu SADRŽATELJA.

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

E/S: Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA je očekivana, jer je on krovni pojam u datom domenu i svi ostali pojmovi su na neki način sadržani u njemu. U analiziranom delu Britanskog nacionalnog korpusa E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao SADRŽATELJ (196), a najviše je realizacija sa predlogom E *in* (166). U srpskom je ovakvih primera 36, što je manje u poređenju sa engleskim, a kao što ćemo videti, i leksičke realizacije su raznovrsnije u engleskom. U srpskom predlog *u* ukazuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA u 33 primera.

U engleskom pomenuta konceptualizacija pojavljuje se u primerima sa predlogom E *in*. „Ovaj predlog u engleskom ima adlativno značenje – označava da SO zauzima mesto u unutrašnjosti S“ (Klikovac 2006: 364). Predlog S *u* kao i u engleskom jeziku označava prema primarnoj definiciji u RSJ-u „da se nešto nalazi unutar nečega, u opsegu nečega: biti u sobi, u gradu, kriti se u travi.“ U tom slučaju se drugi pojam, u kojem se nešto nalazi, tj. sadržava, konceptualizuje kao SADRŽATELJ.

E: E HIGHER EDUCATION JE SADRŽATELJ u čijoj se unutrašnjosti mogu naći različiti SADRŽANI OBJEKTI. Sadržani objekti mogu biti osobe sa različitim funkcijama i osobinama, koje su u ovom slučaju konceptualizovane kao PREDMETI, pa su tako u visokom obrazovanju sadržani: ljudi, ključni ljudi, ugledni ljudi, žene, mladi, devojke, studenti, nastavnici, bibliotekari, univerzitetsko osoblje, kreatori politika, part-tajmeri, nastavno osoblje i istraživači, ispitivači, profesionalci, savremenici.

47. HX1 263 This short monograph reviews and summarises both current and past research on **mature students in Higher Education**.

48. HX0 657 We have also run awareness-raising events for **university careers staff** and for **policy makers in higher education**.

49. G0R 814 Put this analogy into the teaching situation, where the argument often runs that the **teacher in higher education** should not just be doing research, but that that research should be brought into the curriculum.

S: U S VISOKOM OBRAZOVANJU kao SADRŽANI OBJEKTI mogu se naći ljudi: profesori, nastavnici, zaposleni, ombudsman. U primeru koji sledi pominju se samo neki od navedenih SO. U konkretnom primeru VISOKO OBRAZOVANJE je jedna vrsta sektora, što upućuje na to da se konceptualizuje kao ograničen 2-D PROSTOR, a zbog predloga u VISOKO OBRAZOVANJE-SEKTOR konceptualizovano je kao SADRŽATELJ:

50. nin0206_n.txt: ... ista pravila moraju da važe i za državne i za privatne fakultete; **profesori** u jednom sektoru (kako u srednjem, tako i u visokom obrazovanju) ne bi smeli da rade istovremeno i u drugom.

E/S: E HIGHER EDUCATION je SADRŽATELJ i za „objekte“, tj. sastavne delove visokog obrazovanja kao što su akademske organizacije, departmani, nacionalna asocijacija nastavnika, koledži i instituti, sindikati.

51. GUV 473 Their principals have come together to form an association called the Standing Conference of Directors and Principals of **Colleges and Institutes in Higher Education**, whose 67 members are shown in Figure 5.1

U srpskom SADRŽANI OBJEKTI su više škole, fakulteti, univerziteti. Za razliku od prethodno opisanog primera u srpskom koji upućuje na konceptualizaciju 2-D PROSTORA kao SADRŽATELJA, u narednom primeru, glagol S *svrstavati* ukazuje na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao KATEGORIJE koja se zbog predloga u konceptualizuje kao SADRŽATELJ:

52. poli061020.txt: Uprkos tome što su ovi podaci teško uporedivi, jer se u nekim zemljama u visoko obrazovanje svrstavaju i **više škole i fakulteti**, a u drugim samo **univerziteti**, ipak se može reći da je Azija u usponu što se tiče univerzitetskog obrazovanja.

U visokom obrazovanju u oba jezika mogu se naći i sadržaji koji su, takođe, konceptualizovani kao PREDMETI. U engleskom to su: znanje, kursevi, umetnost, nauka, studije, studije književnosti, ženske studije, spisi, savremeni jezici, moduli, programi, dok su u srpskom: osnovne studije, plate, stepen stručne sprema i nedržavni sektor:

53. GOR 465 First, at least in the kinds of **knowledge on offer** in higher education, it could be said that knowledge progresses.
54. HC6 35 This survey was part of a two year research project on adults doing science, mathematics or engineering **courses** in further and higher education funded by the Scottish Office Education Department.
55. poli091001.txt: Na primer, za **osnovne studije u visokom obrazovanju**, potrebno je izložiti između 300 i 500 nastavnih jedinica u toku školske godine.

U primeru koji smo naveli u srpskom, ne može se reći koja je vrsta sadržatelja u pitanju, ali najverovatnije je to jedna od „oblasti“ ljudske delatnosti.

E HIGHER EDUCATION i S VISOKO OBRAZOVANJE mogu biti SADRŽATELJ za AKTIVNOSTI u kojima se one ostvaruju. U E HIGHER EDUCATION mogu biti sledeće aktivnosti: obrazovanje studenata, predavanje, učenje, studiranje, učestvovanje, proučavanje engleske književnosti, predavanje engleskog, promene, interakcije, dešavanja, napredovanje, jurenje za poslovima, izvršavanje poslova, treniranje, komunikacija, partnerstva. U S VISOKOM OBRAZOVANJU mogu se naći: izvođenje nastave, ukidanje radnih mesta, izjednačavanje plata, priznavanje kvalifikacija, uvođenje reda, korupcija, saradnja i pokretljivost. U ovim slučajevima, moglo bi se reći da je SADRŽATELJ 2-D PROSTOR, u čijem centru se nalazi čovek koji pomenute aktivnosti izvršava kretanjem:

56. HCE 73 He is well known for his interest in **teaching and learning** in higher education, especially through the possibilities offered by what used to be known as new technologies.
57. CG0 101 Hundreds of candidates were **chasing every vacancy in higher education** and were ready to take any place offered.
58. poli071124.txt: Samo ministar obrazovanja Slobodan Backović zna koji je jezik od navedenih obavezujući za **izvođenje nastave u osnovnom, srednjem i u visokoškolskom obrazovanju**.

U E HIGHER EDUCATION i u S VISOKOM OBRAZOVANJU mogu da budu sadržane osobine i stanja stvari. U engleskom to su: kvalitet, razvoj, ravnoteža, nejednakost, standardi, inovacije, nivoi, podele, odnosi moći, autoriteti, treća sila, ključni koncepti, etikete, praksa, mogućnosti, zahtevi, podrška, ekonomska klima, akademska sloboda, dogovori oko finansiranja, problematika; dok su u srpskom stanje, pogoršavanje stanja, bolja ili

manje loša situacija, haos, afera, nagomilani problemi, negativnosti, nedostatak usluga, novine, tekući trendovi, savremeni trendovi, etička načela, nadležnosti, upravni nadzor, prilike i propisi, odluke, pitanja od pokrajinskog značaja:

59. FA6 186 This chapter will have two aims, the second will be to ask whether, and in which way, these approaches can inform our understanding of **inequality in higher education**.
60. GOR 1459 ...if both were taken on board seriously, what would be implied would be a major challenge to the **power relations in higher education**, between those who teach and those who are taught.
61. poli051209.txt: I dok za **haos u visokom obrazovanju** neki upiru prst i u prethodnu ekipu u Nemanjinoj 24, dr Srbijanka Turajlić, nekadašnji pomoćnik ministra Gaše Kneževića za više i visoko obrazovanje...
62. poli070413.txt: ...prijava nakon poziva Ministarstva prosvete i drugih državnih službi da se univerzitetima, policiji i drugim organima gonjenja ukaže na **negativnosti u visokom obrazovanju** u našoj zemlji.
63. poli090403.txt: Ministar prosvete Žarko Obradović otvorio je danas u centru "Sava" trodnevni Svetski samit predsednika univerziteta pod nazivom "**Tekući trendovi u visokom obrazovanju**" i tom prilikom ukazao da je obrazovanje u Srbiji strateški resurs, kao i glavni osnov za ubrzanje privrednog rasta i modernog razvoja Srbije.

Jedno od zapažanja koje bismo izdvojili kada je u pitanju metafora VISOKO OBRAZOVANJE JE SADRŽATELJ, jeste da se u njemu nalazi mnogo više negativnih SADRŽANIH OBJEKATA, za razliku od britanskog konteksta. S tim u vezi, ovakva analiza nam pruža uvid u prilike i stanje određenog domena, ili bar raspoloženje koje vlada u diskursu na temu visokog obrazovanja. Vidimo da je diskurs u Britaniji prilično neutralan i objektivan, dok u Srbiji više oslikava javno mišljenje o visokom obrazovanju.

E/S: Engleski predlog *within* „označava da se SO nalazi u S, ali u okviru ovog odnosa podvlači da SO ne prelazi (spoljne) granice S. S je najčešće OGRANIČENI 2-D PROSTOR, a mogu biti i njegove granice“ (Klikovac 2006: 378) što je uočljivo u drugom primeru koji navodimo, a koji upućuju na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA:

64. HCG 2 ...in so doing to continue to innovate **within** Scottish and British Higher Education;

65. FA3 466 The first demarcation is between what is and is not higher education; this constitutes the general boundary **within which** knowledge and curricula are structured.

Ono što dodatno ukazuje na ovakvu konceptualizaciju jeste pojavljivanje glagola sadržati (E *to contain*) sa predlogom E *within*. Pomenuti glagol u OED-u definiše se kao „imati ili držati nekoga ili nešto u svojoj unutrašnjosti“ što jasno ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA:

66. G0R 587 Still, higher education **contains within itself**, if only it would realize, an essential rationality: academics, students and disciplines have to be rational.

Ekvivalent predlogu E *within*, koji ukazuje na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao PROSTORA, jeste srpska sintagma *u okviru*, koja označava da se neki pojam nalazi unutar granica drugog, da, kao i u engleskom, ne prelazi njegove granice, tj. da se sadržava u njemu. U RSJ-u imenica *S okvir* definiše se kao „a. četvorougao ili drugog oblika ukras ili zaštitni deo, obod kojim se obuhvataju ivične površine (slike, mape, vrata i dr.), uokvirava nešto“, što ukazuje da oivičava neki sadržatelj. Na osnovu primera koji su navedeni u rečniku, to bi bio 2-D SADRŽATELJ.

67. 1559-10.txt: "Posle novog stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi: "Kada se na jeziku nacionalne manjine u celini ili delimično izvodi nastava **u okviru visokog obrazovanja**, predstavnik nacionalnog saveta nacionalne manjine...

68. 1616-05.txt: ...može se ustanoviti poseban studijski program za potrebe policijskog obrazovanja **u okviru** određenog univerziteta, odnosno akademije strukovnih studija.

E: U nekolicini primera E HIGHER EDUCATION upotrebljeno je sa predlozima E *inside* i *outside*. Klikovac (2006: 379–381) objašnjava da je značenje prvog tipično lokaciono, SO nalazi se u S, ali na unutrašnjoj strani. Ovaj predlog metaforički se upotrebljava uz entitete koje treba razumeti, poput apstraktnog pojma VISOKOG OBRAZOVANJA. Predlog *outside* „označava nalaženje nekog objekta s one strane granice sadržatelja“. S je uglavnom ograničeni 2-D PROSTOR, a može biti 2-D PROSTOR zajedno sa onim što se na njemu nalazi ili granice 2-D PROSTORA.

69.HJ0 14191 ...organisation and management of those non-profit public knowledge research centres **inside and outside** higher education which have a significant level of research activity in the social sciences.

Prethodno opisani primeru u okviru izvornog domena SADRŽATELJA u oba jezika označavaju da se nešto nalazi u ograničenom prostoru, odnosno da je smešteno unutar granica sadržatelja ili izvan njih. Primeri koji slede, za razliku od prethodnih, sadrže komponentu kretanja i označavaju da entiteti imaju dinamičan odnos sa sadržateljem, odnosno da ulaze u njega ili izlaze iz njega, a i sam sadržatelj može biti pokretljiv tako što se otvara ili zatvara.

E: E HIGHER EDUCATION je konceptualizovano kao SADRŽATELJ i sa glagolima kretanja poput *E to go*, koji je reprezentativni primer ove grupe glagola. U ovu grupu glagola spada i *E to enter*, a primerima koji ukazuju na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA, pridruzićemo i one koji sadrže imenicu *E entrant* i *E entry*, koje su izvedene od ovog glagola a upotrebljenje su sa predlogom *E into*, čije značenje u OED-u dodatno učvršćuje pomenutu konceptualizaciju: „izražava pokret ili aktivnost čiji je rezultat da neko ili nešto bude u nečemu ili okružen nečim“. Predlog *E into* specifikuje da je putanja adlativna, što se očituje u prva tri primera koja navodimo, i naglašava fizički čin ulaženja u S (Klikovac 2006: 366). Ova konceptualizacija očituje se u 73. primeru sa glagolom *E to draw*, u značenju *S uvući*:

70. HHW 13787 The fact that growing numbers of students are making the personal decision to **go into** higher education...

71. A2P 43 But by the introduction of student loans, and the end of free tuition, it will make **entry into** higher education dependent more than ever on the size of a parent's bank balance...

72. FP4 360 The reasons for the conflict in the various forecasts lie in the fact that the demand for higher education depends on a multiplicity of factors including the distribution of **entrants into** HE by age, gender, social class, region of residence, parental qualification and family size;

73. ECB 1640 ...although it was couched in terms which spoke of untapped pools of ability (women and the working class) who could be **drawn into** higher education if more places were available.

U prva tri primera imamo i konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao MESTA. Kada je u pitanju četvrti primer, predlog *E into* može imati i lokaciono značenje i

označavati da objekat lokalizacije prodire dublje u lokalizator (Klikovac 2006: 366–368), u našem slučaju u E *higher education*. U ovom primeru očituje se, takođe, konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao MESTA, što zaključujemo na osnovu njegovog značenja u rečniku MacMillan – „stići/ući u neko mesto“. Ova konceptualizacija mogla bi biti povezana sa konceptualizacijom E HIGHER EDUCATION kao ODREDIŠTA⁴⁴, jer značenje glagola E *to draw* podrazumeva kretanje.

Suprotno predlogu E *into*, predlog E *out of* „označava da SO napušta S – ima ablativno značenje“ (Klikovac 2006: 371). U navedenom slučaju S je tipičan sadržatelj, POSUDA, u koji tečnost ulazi ili iz kojeg tečnost izlazi:

74.H8D 266 A parallel report to Dainton (see 1968 Dainton), Swann investigated the **flow of** science and engineering graduates **out of**, rather than into, higher education.

Sa glagolom E *to recruit* u značenju regrutovati i predlogom E *from*, E HIGHER EDUCATION je takođe konceptualizovano kao SADRŽATELJ, metaforički izvor iz kojeg se *crpu studenti*:

75.FB1 1526 Certainly, many (students) were recruited **from** higher education, and from the 1860s there was a gradual if uneven increase in the number drawn from the less privileged social backgrounds.

E HIGHER EDUCATION može biti konceptualizovano i kao ZATVORENI SADRŽATELJ koji se može *otvoriti* (E *opening HE*), dok je otvoreno visoko obrazovanje, takođe, SADRŽATELJ u konkretnom primeru koji navodimo najverovatnije NEOGRANIČENI, OTVORENI 2-D PROSTOR:

76. GTH 177 She played a vital, pioneering role in **opening** higher education to British women.

77. GOR 731 Fourth thesis: Higher education is **open** whereas research is closed.

E UNIVERSITY / S UNIVERZITET

⁴⁴ Izvorni domen ODREDIŠTA opisan je kasnije u tekstu u okviru izvornog domena KRETANJA.

E/S: E UNIVERSITY je konceptualizovan kao SADRŽATELJ (60) u najvećem broju analiziranih primera iz korpusa koji sadrže ciljnu leksemu. Engleski predlog *in*, koji primarno ima značenje sadržavanja najzastupljeniji je u analiziranim primerima. U pomenutim primerima E UNIVERSITY je 3-D SADRŽATELJ:

78. CAW 105 Coming to England as a political refugee, he had originally worked for Thomas Gray, the poet, who, as Professor of History, was responsible for modern languages **in the University**.
79. HTD 2057 The Department of Nursing Studies was established **in the University** of Edinburgh in 1956; its graduates hold posts in health services in the UK and throughout the world.
80. HJ0 822 This investigation seeks to extend our limited understanding of this major aspect of British economics by studying the development of departments of commerce and economics **in British universities** and colleges, their syllabi, the careers of students and teachers, and their relation to the development of an economic profession.

S UNIVERZITET konceptualizuje se takođe kao SADRŽATELJ (8). Za razliku od engleskog, gde se pomenuta konceptualizacija u najvećem broju primera leksički realizuje putem predloga E *in*, predlog S *u*, koji je njegov ekvivalent, pojavljuje se u samo jednom primeru u srpskom, i to kada se upotrebljava sa akuzativom, kao što je slučaj u ovom primeru, označava „kretanje ka mestu, položaju unutar nečega, dospevanje u takav odnos“. U ovoj definiciji predlog *unutar* ukazuje na konceptualizaciju UNIVERZITETA kao SADRŽATELJA:

81. Angels_Sbl.xml: Stanovište sveštenstva je bilo, možda i opravdano, da je poslednje što hrišćani treba da znaju to da je postojao veoma moćan antihrišćanski pokret koji se infiltrirao **u** njihove banke, politiku i univerzitete.

I predlog E *within* koji tipično označava unutrašnju stranu nečega, uokviren prostor, ukazuje na to da se UNIVERZITET konceptualizuje kao SADRŽATELJ:

82. HTE 455 The Sports Union organises a considerable programme of competitive sport **within the University** and co-ordinates the work of some 49 constituent student sports clubs.

S: Suprotan po značenju sintagmi S *u okviru* je predlog S *izvan*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. ne u granicama, ne u okviru, van u prostornom i vremenskom smislu:

2. prekoračujući granice, okvire, opseg) iznad, preko“. U našem slučaju radi se o prostornom smislu. S obzirom na to da je tipičan sadržatelj oivičen granicama, zaključujemo da se S UNIVERZITET konceptualizuje kao SADRŽATELJ, ali u ovom slučaju nije konkretizovano da li je 2-D ili 3-D SADRŽATELJ:

83. sfhoking_n.txt: Pisao je o Kopernikovoj teoriji na italijanskom (a ne na uobičajenom akademskom latinskom) i njegova gledišta uskoro su dobila široku podršku **izvan univerziteta**.

E: U nekolicini primera E UNIVERSITY upotrebljen je sa predlozima E *inside* i *outside*. Klikovac (2006: 379–381) objašnjava da je značenje prvog tipično lokaciono, SO nalazi se u S, ali na unutrašnjoj strani. Predlog *outside* „označava nalaženje nekog objekta s one strane granice sadržatelja“. S je uglavnom ograničeni 2-D prostor, a može biti 2-D prostor zajedno sa onim što se na njemu nalazi ili granice 2-D prostora.

84. H45 794 But a wider public, both **inside and outside** the University, are grateful to him for the windows he has opened up to them, through his recent chairmanship of the Friends of the Welsh National Opera, through his talks and articles, and above all through his learned, wise and witty discourses on Wagner.

Primeri koji slede sadrže komponentu kretanja i označavaju da entiteti imaju dinamičan odnos sa sadržateljem, odnosno da ulaze u njega ili izlaze iz njega, a i sam sadržatelj može biti pokretljiv tako što se otvara ili zatvara.

E: Da E UNIVERSITY može biti SADRŽATELJ koji se primarno konceptualizuje kao PROSTOR kroz koji neko može da se kreće, očituje se u narednom primeru sa predlogom E *through*. Klikovac (2006: 383) objašnjava da su tipični lokalizatori predloga E *through* OTVOR i KANAL. Objekat lokalizacije može biti PREDMET ili MATERIJA. U konkretnom slučaju objekat lokalizacije je E SUBJECT-PREDMET.

85. CN5 1066 Subject membership is a hard-won achievement -- a result of many years of studying and exploring that subject through school, **through** university and through teacher training.

U jednom primeru imamo glagol E *to introduce* sa predlogom E *into*, koji, prema definiciji u OED-u, zajedno označavaju da je neki objekat unet u neki drugi.

Kontekstualno značenje odnosi se na uvođenje inženjerstva na univerzitetima. UVOĐENJE je konceptualizovano kao UNOŠENJE U SADRŽATELJ, koji je u ovom slučaju E UNIVERSITY. U prilog konstataciji ide i objašnjenje Klikovac (2006: 368) za jedno od značenja predloga E *into* – „može da označava da objekat lokalizacije prodire dublje u lokalizator“.

86. FA3 863 When engineering was first introduced **into** universities in a large way, then the departments bent over backwards to try to show that engineering could be taught as an academic subject.

Slična je situacija i sa konceptualizacijom E UNIVERSITY kao SADRŽATELJA na koju ukazuje lagol E *to draw from* (S *izvući*), koji, prema definiciji u OED-u, označava izvlačenje iz sadržatelja ili, konkretnije, iz posude. Zaključujemo da je E UNIVERSITY 3-D SADRŽATELJ:

87. B77 1790 A team **drawn** mainly **from** the University of Newcastle upon Tyne, directed jointly by the late Dr Nezhir Firatli and myself, excavated in Istanbul from 1964 to 1969 for Dumbarton Oaks (Harvard University's centre for Byzantine research)...

E UNIVERSITY može biti konceptualizovan i kao ZATVORENI SADRŽATELJ koji se može *otvoriti* (*U is opened*), dok je otvoreni univerzitet, takođe, SADRŽATELJ u konkretnom primeru koji navodimo najverovatnije neograničeni, otvoreni 2-D PROSTOR:

88. G0R 731 Fourth thesis: Higher education is **open** whereas research is closed.

89. K8Y 804 In October 1987, a new university **is opened** in Academia (see Exercise 5 of Chapter 10) with 4000 first-year students.

90. HY7 1468 Yet the tsar replaced Putiatin with Golovnin, appointed a commission which "conducted the most extensive investigation [...] gave professors a large degree of control over university affairs, maintained the principle that universities **were open** to all classes of the community...

S: Glagol S *otvoriti*, imenica S *otvaranje* i pridev S *otvoren* ukazuju na konceptualizaciju S UNIVERZITETA kao SADRŽATELJA. Glagol S *otvoriti* u RSJ-u primarno se definiše kao „a. pomeriti ili ukloniti ono čime je što zatvoreno (vrata, poklopac, ogradu i sl.); učiniti na taj način dostupnim unutrašnji deo nečega“, što jasno ukazuje na to da je S UNIVERZITET ZATVORENI SADRŽATELJ koji se može otvoriti. Kontekstualno značenje se

takođe navodi u rečniku, a definisano je kao „2. a. pustiti (prvi put, ponovo) u rad, u pogon, predati na upotrebu (obično o kakvoj ustanovi, objektu, priredbi i dr.)“ i može se razumeti na osnovu primarnog. Pridev *S otvoren* u RSJ-u primarno je definisan kao „koji je bez zaštitnog dela, ograde, dostupan sa svih strana“, što ukazuje na netipičan sadržatelj, a kontekstualno, metaforično značenje odnosi se na onoga „koji pruža mogućnost za učešće, pristup, slobodan, pristupačan“ i može se razumeti na osnovu primarnog:

91. PetranovicIs.xml: Nedić se zalagao za **otvaranje Univerziteta** ne bi li digao vlastiti ugled u srpskom narodu i rang svoje "države", ali **Univerzitet nije otvoren** do kraja okupacije, sem što su na njemu polagani ispiti i vršene pripreme za **otvaranje**. Nemci su strahovali od **otvaranja Univerziteta** koji je predstavljao simbol antifašističke borbe.
92. Dosljaci-sve.xml: Naš **Univerzitet, širom otvoren** svima redovima naroda, bio je uvek verna slika našeg društva...

E STUDENT / S STUDENT

U jednom primeru imenica *S šupljina* sa kojom se student izjednačava ukazuje na njegovu konceptualizaciju kao SADRŽATELJA. Klikovac (2006: 56) opisuje ovakav sadržatelj kao „usek ili udubljenje u nekoj materiji“. Autorka dalje navodi da se ovakvi entiteti konceptualizuju kao sadržatelji zahvaljujući obliku prostora koji ograničavaju. Oni mogu imati i karakteristike prototipičnog sadržatelja, a jedna od njih je da se u njima mogu nalaziti sadržani objekti i da mogu zauzimati različite položaje. U konkretnom slučaju koji navodimo STUDENT JE SADRŽATELJ, ZNANJE JE SADRŽANI OBJEKAT, koji je konkretizovan kao MATERIJA:

93. poli070704.txt: Ova disciplina ne trpi predavanje eks katedra. Podrazumeva se da ne ubeđujem **studente** u svoje stavove, da **ih** ne doživljam kao **šupljine u koje treba sipati neko znanje**.

SADRŽANI OBJEKAT

S: U srpskom jeziku imamo konceptualizaciju PROFESORA kao SADRŽANOG OBJEKTA (3). Na ovu konceptualizaciju ukazuje predlog *S u*, čije primarno značenje se odnosi na sadržavanje nečega, tj. da se nešto nalazi unutar nečega, u opsegu nečega. Sadržatelji

za profesora mogu *biti institut, naučni rad*. U prvom primeru imamo konceptualizaciju USTANOVE kao SADRŽATELJA, a jezički osećaj nam govori da u češćoj upotrebi konceptualizacija USTANOVE kao NOSITELJA (koja se očituje u primerima poput *na institutu*). Konceptualizacija INSTITUTA kao SADRŽATELJA upućuje na njegovu ograničenost i na to da je sadržani objekat koji je u njemu, u ovom slučaju PROFESOR, manje izložen spoljašnjim uticajima, zaštićen ali da sa druge strane manje vidi. U drugom primeru gde je NAUČNI RAD SADRŽATELJ, potencijalno imamo i metonimiju gde NAUČNI RAD koji stoji za DELO, označava AUTORA koji se nalazi u tom delu.

94. poli070227.txt: Mozak bez napora rešava najzamršenije zagonetke kojima nije dorasla nijedna savremena digitalna mašina, naglašava dr Rodni Douglas, profesor u Institutu za neuroinformatiku u Cirihi (Švajcarska).

95. poli061205.txt: ... je doktorska disertacija Nenada Makuljevića, profesora na Katedri za istoriju umetnosti novog veka na Filozofskom fakultetu u Beogradu, na predmetu Istorija srpske umetnosti novog veka. Nenad Makuljević je **u svom naučnom radu posvećen** proučavanju...

E: U ovom delu upoređićemo konceptualizacije E PROFESSOR i E LECTURER, koji je analiziran kao kontrolni pojam. Leksema E *lecturer* (S *predavač*) u OED-u definisana je kao „osoba koja drži predavanja, naročito na univerzitetu ili koledžu za visoko obrazovanje“. U srpskom jeziku, leksema *predavač* takođe najčešće pripada domenu VISOKOG OBRAZOVANJA i mala je verovatnoća da će se sresti u osnovnom ili srednjem obrazovanju. Ovu leksemu smatramo ekvivalentnom leksemi *profesor* ili *nastavnik na univerzitetu*, mada predavač u srpskom može biti i osoba koja nema akademski stepen, već pred određenom publikom prezentuje neku materiju. U engleskom, tačnije, kada je reč o britanskoj varijanti, nema dileme – leksema *lecturer* se isključivo odnosi na visokoobrazovni kontekst. U Britanskom nacionalnom korpusu pomenuta leksema javlja se u 1.415 primera i svi su analizirani u ovom istraživanju.

Izvorni domeni koji su iskorišćeni za konceptualizaciju E PROFESSOR i E LECTURER su sledeći: TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, VODIČ, TRENER/INSTRUKTOR, STVARALAC (ARHITEKTA / GRADITELJ, KROJAČ), IZVOĐAČ, VOJNIK, UPRAVNIK, PRUŽALAC USLUGA, PREDMET, OSLOMAC, DEO CELINE, PTICA, SADRŽANI OBJEKAT.

U oko 230 primera E LECTURER se konceptualizuje kao SADRŽANI OBJEKAT, jer se leksema javlja sa predlogom E *in*, koji tipično ima značenje sadržavanja, kao što je u primeru:

96. A1W 140 After a few years in atomic energy research he then discovered his vocation as teacher and enthusiast as a lecturer in chemistry at Birkenhead Technical College, where he also voluntarily taught about theatre, literature and music in a humanities section.

Klikovac (2006: 273) navodi da se:

„čovekovo kretanje odvija u 2-d prostoru; s obzirom na to da on svaku svoju aktivnost konceptualizuje kao KRETANJE (PUTOVANJE), u čovekovom pojmovnom sistemu postoje „oblasti“ delatnosti ili iskustva. Takve su, pre svega, naučne discipline i nauka uopšte. SO objekti su ljudi koji se njima bave, njihove teorijske aktivnosti, kao i sve što nekoj nauci „pripada“: problem, neki teorijski pojam ili čitava teorija, uža „područja“ te nauke, kao i dela, predavanja, grupe, institucije i sl. koja se bave problemima te nauke.“

U konkretnim slučajevima SO je E LECTURER koji se pominje u kontekstu sa širokom lepezom naučnih disciplina i područja koji predstavljaju SADRŽATELJE. Ova konceptualizacija je najzastupljenija u analiziranom delu korpusa.

Konceptualizacija E LECTURER kao SADRŽANOG OBJEKTA očituje se i u primeru u kojem on može da ispuni neki prostor (E *to fill*):

97. FRB 590 while Labour Party ranks are **being filled by** further education lecturers, men and women with professional training with much the same outlook on politics as a profession as the younger Conservatives.

Sa druge strane, i E PROFESSOR konceptualizovan je kao SADRŽANI OBJEKAT, ali u znatno manje primera – 3. E PROFESSOR je SADRŽANI OBJEKAT koji ispunjava (E *filling*) SADRŽATELJ koji je u narednom primeru služba, položaj, mesto (E *post*):

98. ARH 338 An interesting insight into the relative financial demerits of practising medicine in the United Kingdom is given by the difficulty the University at Rotterdam had in 1976 in **filling** an assistant professor's post in the venereal diseases...

E PROFESSOR je SADRŽANI OBJEKAT koji se nalazi u sadržateljima poput disciplina (E *disciplines*):

99. CRC 2504 About 9% of the economics professors gave nothing; the proportion of professors **in other disciplines** giving nothing ranged between 1.1% and 4.2%.

Kasnije ćemo videti da se E PROFESSOR konceptualizuje kao DEO CELINE u 155 primera, na šta ukazuje predlog E *of*, a u 230 slučajeva E LECTURER konceptualizuje se kao SADRŽANI OBJEKAT, na šta ukazuje predlog E *in*.

S obzirom na to da profesor ovakvom konceptualizacijom postaje deo discipline koju predaje, a predavač je sadržan u disciplini koju predaje, ulogu profesora bismo mogli da tumačimo kao važniju u visokoobrazovnom procesu. Ovakve konceptualizacije mogu da ukazuju na to da je profesor neizostavni deo visokoobrazovnog procesa, a da predavač može, ali ne mora biti u njemu.

100. GT0 891 In 1909 he was appointed **senior lecturer in inorganic** and physical chemistry at the University of Manchester, where he succeeded W. H. Perkin q.v. as **professor of organic chemistry** in 1913 and became Sir Samuel Hall **professor of inorganic and physical chemistry** and director of the laboratories in 1922, appointments which show his remarkable versatility.

NOSITELJ

Radenković (2011) u svom magistarskom radu, koji se bavi predloškom realizacijom slikovne sheme nošenja u srpskom jeziku, opisuje da je „tipičan nositelj u mentalnoj predstavi ravan predmet, izdignut u odnosu na površinu zemlje, koji ima granice, ali one nisu relevantne“. Sa druge strane, Radenković ističe da se nošeni objekat „celom svojom površinom nalazi na gornjoj, graničnoj, ravnoj površini NOSITELJA, blizu njegove sredine, i da između NO i N postoji horizontalni kontakt.

S: Radenković objašnjava (2011: 46, 47) da se institucije u srpskom jeziku često konceptualizuju kao NOSITELJ, jer su to, npr. obrazovne institucije koje su tema ovog rada, koje imaju veliki značaj za čoveka i povezane su sa ugledom, moći i velikom vrednosti. Radenković ističe da je veza između zgrada i institucija smeštenih u njima

metonimijska, jer institucije zauzimaju isti prostor kao i same zgrade. Kao jednog od tipičnih nositelja autorka navodi univerzitet, što potvrđuju i rezultati naše analize. U analiziranom delu korpusa S UNIVERZITET je konceptualizovan kao NOSITELJ (70). Radenković navodi da je tipičan NOŠENI OBJEKAT za institucije čovek, ali to mogu biti i različite aktivnosti i profesije. Ova konceptualizacija leksički je realizovana pomoću predloga S *na* sa lokativom i akuzativom i predloga S *sa* sa genitivom.

U prva dva primera imamo predlog *na* sa lokativom, koji ima lokaciono značenje, koje pokazuje da se neka situacija realizuje na nekom mestu (Stanojčić i Popović 2010: 296):

101. patricia_n.txt: Imao je dvadeset tri godine i studirao **na istom univerzitetu** kao i Gven, udaljenom stotinak kilometara.
102. hazarski.txt: Mora da predaje **na univerzitetu** nešto drugo. Njegova izuzetna obaveštenost u struci nije ni u kakvoj srazmeri s njegovim neznatnim naučnim ugledom.

U naredna dva primera imamo predlog *na* sa akuzativom, koji ima značenje pravca kretanja i mesta završetka kretanja (Stanojčić i Popović 2010: 296). Ove primere takođe navodimo kod izvornog domena ODREDIŠTA jer je NOSITELJ konkretizovan kao ODREDIŠTE:

103. Saragosa_n.txt: Moj otac Dijego Ervas, koga su u mladosti bili poslali **na univerzitet** u Salamanki, ubrzo se istakao svojim velikim oduševljenjem za nauku.
104. sflegvin_n.txt: U feudalno doba aristokrate su slale svoje sinove **na univerzitet**, prenevši tako svoju nadređenost i na tu ustanovu.

U poslednja dva primera imamo predlog *sa* sa genitivom, gde se u prvom FAKULTET konceptualizuje kao NOSITELJ⁴⁵:

⁴⁵

NOŠENI OBJEKAT

S PROFESOR

Ako je S UNIVERZITET pretežno konceptualizovan kao NOSITELJ, očekujemo da se pojavi konceptualizacija S PROFESORA kao NOŠENOG OBJEKTA, jer bi on bio prvi činilac visokog obrazovanja koji bi trebalo da ima takav odnos sa univerzitetom, a zatim bi to mogao biti i STUDENT. Ova očekivanja potvrđena su u analizi.

S PROFESOR konceptualizuje se kao NOŠENI OBJEKAT (85). Na ovaj zaključak upućuje predlog S *na*, koji se pojavljuje u svima njima. Predlog S *na* u RSJ-u definiše se kao „1. mesto završetka ili cilj nekog

105. 3469-01.txt: ...su u kome su bili na dan preuzimanja na fakultet, odnosno **univerzitet sa koga su preuzeti**. Nastavnici i saradnici, kojima je radni odnos prestao nezavisno od njihove volje u vreme važenja Zakona o univerzitetu iz 1998. godine, zasnivaju radni odnos **na** fakultetu na lični zahtev, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, u zvanju u kome su bili do prestanka radnog odnosa.
106. na-Drini.txt: Đaci iz gimnazija i studenti **sa univerziteta** u Beču i Pragu stizali su kućama o raspustu i donosili nove knjige, brošure i nov način izražavanja.

Videli smo da se u engleskom UNIVERSITY pretežno konceptualizuje kao SADRŽATELJ, dok se u srpskom UNIVERZITET pretežno poima kao NOSITELJ. Takvi primeri ukazuju na razlike u konceptualizaciji delova domena VISOKOG OBRAZOVANJA u pomenutim jezicima. Klikovac (2006: 63, 2007: 60) objašnjava da se u osnovi ovakve konceptualizacije nalaze metafore OBRAZOVANO JE VISOKO i ZNAČAJNO JE VISOKO, odnosno da institucije na kojima se stiče „visoko“ obrazovanje, kao što je univerzitet, ili institucije

kretanja, pomeranja, promene položaja, prostiranja, protezanja (s ak.), odnosno mesto gde se nešto nalazi, kreće, prostire (s lok.)“. U našim primerima predlog *S na* pojavljuje se sa imenicama u lokativu i one se konceptualizuju kao mesta/predmeti koji su nositelji profesora koji se na njima nalazi. Otuda zaključujemo da je PROFESOR konceptualizovan kao NOŠENI OBJEKAT. U ulozi nositelja mogu se naći: predmeti, katedre, odsek, fakultet, koledž, univerzitet, akademija, visoka škola, viša škola, institut, konzervatorijum. Radi ilustracije navodimo samo neke od njih:

1. kuldod00_n.txt: Rajko Tomović (1919), inženjer elektrotehnike, pune 24 godine profesor na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu i predavač po pozivu **na** preko 30 **univerziteta i akademija** u svetu.
2. poli100607.txt: ...dr Drago Milošević, vanredni profesor Agronomskog fakulteta u Čačku **na predmetima** zaštite bilja.
3. rts081221.txt: Granica Srbije i Hrvatske utvrđena je na kopnenom delu, ali nije u potpunosti definisana na Dunavu - kaže za "Novosti" Ivo Visković, profesor na Katedri za međunarodne odnose Fakulteta političkih nauka u Beogradu.

S STUDENT

U srpskom je identifikovana i konceptualizacija STUDENTA kao NOŠENOG OBJEKTA (9). Ona se uočava u primerima sa predlogom *na*, čije se primarno značenje definiše u RSJ-u kao „mesto gde se nešto nalazi, kreće, prostire“. S obzirom na to da je student entitet koji se nalazi na visokoškolskoj ustanovi, na fakultetu, na univerzitetu, na studijama, zaključujemo da se konceptualizuje kao NOŠENI OBJEKAT:

4. poli080306.txt: Na praksi u "Politici" Branislava Gajić, direktor Infostuda, bila je pre nekoliko godina, kao student novinarstva **na** Fakultetu političkih nauka, i na praksi u redakciji "Politike".
5. poli080315.txt: Godinu dana kasnije stipendije je dobilo 333 studenta **na** osnovnim i 82 akademca **na** magistarskim i doktorskim studijama.

koje se „visoko“ vrednuju konceptualizuju se kao izdignute u odnosu na nivo kojim se čovek kreće.

SKALA

S: U srpskom imamo konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao SKALE (3), na koju ukazuje imenica *S stepen*, koja se u RSJ-u definiše kao „b. jedinica mere temperature (vazduha, vode, tela). v. jedinica mere gustine tečnosti i jačine alkohola“. Kontekstualno značenje koje se može razumeti na osnovu primarnog i očituje se u navedenim primerima jeste „mera razvitka nečega: ~ sličnosti, ~ produktivnosti“. VISOKO OBRAZOVANJE zamišljamo kao SKALU koja je u srpskom obrazovnom sistemu ima 3 stepena.

107. poli061111.txt: ...strukovnih studija staje 400 hiljada dinara, a 540 hiljada dinara treba izdvojiti za akreditaciju visokih škola koje daju samo prvi i drugi **stepen visokog obrazovanja** (bachelor i master).

108. poli061219.txt:... nasumičnog upisivanja vaspitača u škole i fakultete različitog nivoa obrazovanja, čije završavanje ne garantuje sticanje znanja, zvanja i **stepena visokog obrazovanja** po Bolonjskoj deklaraciji ...

Kao što se može videti, izvorni domeni PROSTORA i njegove konkretizacije u vidu OGRANIČENOG i NEOGRANIČENOG PROSTORA, MESTA, SADRŽATELJA, NOSITELJA i SKALE nadovezuju se i međusobno konkretizuju u konceptualizaciji svih ciljnih pojmova u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika. U nastavku predstavljamo dalje konkretizacije pomenutih domena i na njih nadovezujemo i opis izvornog domena KRETANJA, koji je povezan sa MESTOM i SADRŽATELJEM.

3.3.2. KRETANJE

Pomoću sheme PUTANJE konceptualizuju se različite vrste ljudskog iskustva. Delovi putanje su početna tačka/izvorište ili polazište, završna tačka/odredište i niz tačaka koje povezuju početnu i završnu tačku (Džonson 1987). Lejkof i Džonson (1999: 33) definišu osnovne elemente putanje: putnik koji se kreće, polazište, odredište, trasa od početne do završne tačke, putanja koju putnik prelazi, pozicija putnika u određenom trenutku, smer putnika u određenom trenutku i krajnja lokacija putnika, koja može, ali ne mora da bude željeno odredište. Kretanje po putanji dodatno profilišu prevozno sredstvo, brzina kretanja, prepreke na putu, sile koje deluju na putnika duž putanje, dodatni putnici itd. Lejkof i Tarner (1989) ističu koliko je izvorni domen PUTOVANJA plodonosan u konceptualizaciji različitih iskustava, počevši pre svega od samog života. Kako kažu, između izvornog domena PUTOVANJA i ciljnog domena ŽIVOTA moguća su mnoga preslikavanja. Elementi putanje⁴⁶ koriste se za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA i u engleskom i u srpskom jeziku.

U konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA, izvorni domen MESTA konkretizovan je kao POČETNA TAČKA NA PUTANJI – POLAZIŠTE i kao ZAVRŠNA TAČKA NA PUTANJI – ODREDIŠTE. Prva konkretizacija koristi se za konceptualizaciju E UNIVERSITY, a ODREDIŠTE i za konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION i UNIVERSITY i S VISOKO OBRAZOVANJE i UNIVERZITET.

POLAZIŠTE

E: E UNIVERSITY je konceptualizovan kao jedan od delova sheme PUTANJE, tačnije, kao POČETNA TAČKA NA PUTANJI/POLAZIŠTE (2). Ova konceptualizacija očituje se u primerima sa predlogom E *from* (S *od*), koji se u OED-u primarno definiše kao „predlog koji označava tačku u prostoru iz koje započinje putovanje, pokret ili neka aktivnost“. Vesić-Pavlović (2016: 68) navodi da je ovo tipičan predlog koji označava ablativnost i predlog izvora kojim se označava odvajanje od tačke u odnosu na koju se orijentišemo

⁴⁶ Metaforička preslikavanja slikovne sheme PUTANJE u srpskom i engleskom istraživala je Vesić 2016.

na putanji. Malo je primera da bismo donosili neke opšte zaključke o ovom pojmu. Očekivali smo da će se u korpusima pojaviti više primera u kojima je UNIVERZITET POLAZIŠTE, jer većina inicijativa i raznih aktivnosti u visokom obrazovanju bi trebalo da kreće sa univerziteta.

109. EVS 580 The church's success in mobilizing support through FECCAS for far-reaching agrarian reforms in 1976, coupled with the outspoken criticism of the regime **coming from the Catholic university**, UCA, provoked the wrath of the government-backed paramilitary groups.

U ostalim primerima sa predlogom E *from* E UNIVERSITY je konceptualizovan kao MESTO POREKLA (16), što zaključujemo na osnovu definicije u OED-u „ukazuje na izvor ili poreklo nečega“. U datom primeru govori se o afilijaciji profesora, o njegovoj pripadnosti datom univerzitetu. Ovde imamo slučaj da se PRIPADNOST konceptualizuje kao POREKLO:

110. K4V 3017 Leader of the research team Professor Raj Bhopal **from Newcastle University** said the study would look at the hidden features of deprivation, and people's lifestyles, and also look at the environment, particularly air pollution.

ODREDIŠTE

E HIGHER EDUCATION (21), E UNIVERSITY (22), S VISOKO OBRAZOVANJE (4) i S UNIVERZITET (10) konceptualizuju se kao ODREDIŠTE, tj. kao završna tačka na putanji kretanja. Ovakve konceptualizacije su očekivane, jer odredište predstavlja fizičku realizaciju cilja, a iz iskustva znamo da je u kontekstu obrazovanja jedan od glavnih ciljeva dolazak na univerzitet ili do visokog obrazovanja.

E: Ova konceptualizacija očituje se u primerima u kojima se pominje *putanja koja vodi do visokog obrazovanja*, gde E HIGHER EDUCATION predstavlja željenu tačku do koje se dolazi, cilj kretanja. Pored putanje koja ukazuje na usmereno kretanje i adlativni predlog E *to* ukazuje na približavanje nekoj tački na putanji:

111. HPD 1348 The following grouping of Stage 2 modules may form a core for vocational programmes and may provide **a route to** Advanced Further Education and Higher Education.

U izrazima koji ne profilišu kretanje, poput *sights set on*, ali njihovo kontekstualno značenje podrazumeva cilj, E HIGHER EDUCATION se konceptualizuje kao ODREDIŠTE, jer je ono primarna fizička realizacija cilja:

112. J27 746 Traditionally these courses are for the more able, particularly those with their **sights set on** higher education.

Različitim glagolima kretanja, poput E *to reach*⁴⁷, leksikalizuje se metafora u kojoj se E HIGHER EDUCATION konceptualizuje kao ODREDIŠTE. U rečniku MacMillan ovaj glagol primarno se definiše kao „stizanje na neko mesto“, tj. na cilj koji se konceptualizuje kao ODREDIŠTE:

113. FA6 370 Women who **reach** higher education are not deemed to be successful by virtue of having done so; on the contrary.

S: S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao ODREDIŠTE, a od dve leksičke realizacije ove metafore prva je sa glagolom kretanja S *stići*, koji je ekvivalentan glagolu E *to reach*. Takođe, data metafora leksikalizuje se i predlogom S *do*, čije se značenje u RSJ-u definiše kao „1. a. mesto završetka kretanja ili prostiranja, protezanja u neposrednoj blizini, odnosno u sferi, oblasti onoga uz čije ime predlog stoji“, što podrazumeva dolazak do cilja-ODREDIŠTA koje je u datom slučaju VISOKO OBRAZOVANJE:

114. poli080409.txt: Koliko ljudskog potencijala biva protraćeno zbog dugogodišnje diskriminacije, pokazuju statistike prema kojima veoma mali broj Roma **stiže do** visokog obrazovanja.

U narednom primeru pored predloga S *do* imamo i imenicu S *uspon*, koja se u RSJ-u definiše kao „1. a. deo puta, terena koji se diže, penje pod nagibom“. U osnovi ove konceptualizacije nalazi se metafora NAPREDOVANJE JE KRETANJE UVIS i metafora VAŽNO JE GORE, a pošto se kretanje završava stizanjem na cilj, tj. do odredišta, zaključujemo da je VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao ODREDIŠTE:

115. rts080619.txt: Malet, koji je knjigu napisao sa Brusom Hendersonom, opisuje svoj **uspon** od siromaštva **do** visokog obrazovanja i karijere

⁴⁷ Glagol E *to reach* pripada grupi glagola kretanja koji označavaju „kretanje u odnosu na tačno određeno mesto“, tj. stizanje na neko mesto (Vesić-Pavlović 2015: 55, prema Levin 1993).

naučnika, uz tehničke podatke o onome što zamišlja kao mašinu za putovanje kroz vreme.

E: Na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao ODREDIŠTA ukazuju glagoli kretanja čiji je agens tipično student koji se kreće ka nekom cilju – univerzitetu. Predlog E *to*, koji je tipično adlativni i označava dostizanje krajnje tačke na putanji (Vesić-Pavlović 2016: 61), ukazuje na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao ODREDIŠTA. Pomenuta metafora leksikalizovana je različitim oblicima glagola E *to go* i *to move*:

116. CBC 8118 He **went to** the University of Durham to study geography on a Navy scholarship and became secretary of the junior common room and college treasurer.
117. AKR 908 He stayed on at the Cambridge biochemistry department as demonstrator until 1955, when he **moved to** Edinburgh University as director of the chemical biology unit of the Department of Zoology, where he became senior lecturer and then Reader.

Glagolima ili glagolskim imenicama u izrazima kretanja⁴⁸ čije primarno značenje nije povezano sa kretanjem očituje se takođe konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao ODREDIŠTA. Uzrok tome je predlog E *to*, koji je tipičan adlativni predlog i označava dostizanje krajnje tačke na putanji (Vesić-Pavlović 2016: 61):

118. HH3 1212 Although education is compulsory from age seven to 14 in theory, almost half the children in public schools never get beyond the first year and only one per cent **continue to** higher education.
119. EF5 619 A fast-growing proportion of young people **go on to** higher education;
120. 268 HX0 550 The general SVQ in arts and social sciences at level III has been specially designed to allow for **progression to** higher education.
121. H8D 382 The subject of this investigation was mathematics teaching in primary and secondary schools in England and Wales, in the light of the mathematical needs of pupils when they **proceed to** further or higher education.

U poslednjem primeru, glagol E *to proceed to* je frazni glagol koji označava „napredovanje koje nastaje kretanjem“, kako je objašnjeno u rečniku MacMillan.

⁴⁸ Za detaljnije objašnjenje tipologije glagola kretanja u srpskom i engleskom vidi Vesić-Pavlović (2015: 55).

Slična je situacija i kod E UNIVERSITY, na koju ukazuju glagoli E *to proceed, channel, get, send, pack* sa adlativnim predlogom E *to*:

122. CRT 1396 He did not **proceed to** university in his seventeenth year but was instead apprenticed for £630 to the London wholesale grocery firm of Newnham and Shipley, in Watling Street.
123. B72 237 The cash would be **channelled** from the government **to the universities** via a commercial company so that in the words of the report, industrial commitment and market considerations are guaranteed.
124. CCM 1740 She was thinking instead that once she **got to** university she would never need to see him again.
125. ANL 3564 Then the old man **sent him to** Manchester University for his degree.
126. CN1 2207 His family **packed him off to** the great University of Nuln where they hoped his energies would be dispersed in academic study.

E HIGHER EDUCATION je ODREDIŠTE i u primerima sa predlogom E *towards*, koji je, kao i predlog E *to*, tipičan adlativni predlog i označava približavanje i dostizanje krajnje tačke na putanji (Vesić-Pavlović 2016: 61):

127. AMA 450 People over 50 who missed earlier opportunities will be able to apply for a Return to Learn grant **towards** further or higher education.

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao ODREDIŠTA očituje se u idiomatskim izrazima koji označavaju *kretanje u određenom smeru ka cilju* (E *to head for*):

128. HCE 137 Young people from working-class backgrounds, for instance, are more likely to spend time with a boy/girl-friend whereas young people from G middle-class backgrounds continue to move around in mixed sex groups for a longer period, perhaps anticipating an extended period of dependence on parents as they **head for** further or higher education.

S: S UNIVERZITET konceptualizuje se kao ODREDIŠTE u primerima sa predlogom S *na*, koji je upotrebljen u akuzativu sa glagolima koji imaju i značenjsku komponentu kretanja. U RSJ-u dati predlog definiše se kao „1. mesto završetka ili cilj nekog kretanja, pomeranja, promene položaja, prostiranja, protezanja (s ak.)“. U primerima se pojavljuje sa glagolima S *slati, poslati, otići, uputiti, preneti*. Prema definiciji u RSJ-u, značenja glagola S *poslati* i njegov sinonim S *slati* jasno podrazumevaju kretanje ka odredištu – „otpremiti, uputiti ka nekom cilju, mestu“. Značenje glagola S *preneti* podrazumeva prenošenje s jednog mesta na drugo. To drugo mesto je odredište, jer

prenošenje podrazumeva kretanje koje se završava u tom drugom mestu – ODREDIŠTU. Glagol *S otići* je tipičan glagol kretanja koji označava kretanje koje podrazumeva udaljavanje od polazišta i približavanje odredištu. Glagol *S usmeriti* takođe sadrži značenjsku komponentu kretanja koje se usmerava ka određenom cilju – ODREDIŠTU. Primeri 129–132 mogu se tumačiti kao da označavaju i odlazak na fizičko mesto, ali kontekstualno značenje je početak studiranja. Kada bi rečenica sa glagolom *poslati* glasila npr. *Poslao me je na univerzitet da uzmem potvrdu o studiranju*, onda bi to podrazumevalo samo fizičko mesto.

129. sflegvin_n.txt: U feudalno doba aristokrate su **slale** svoje sinove **na univerzitet**, prenevši tako svoju nadređenost i na tu ustanovu.
130. Lalka1_SbL.txt: A može li da me **pošalje na univerzitet**? - zapita Stah. - Siguran sam. - odgovori Leon s varnicama u očima.
131. na-Drini.txt: Uz pomoć nacionalnih prosvetnih društava sada već **odlaze na univerzitate** i seljački sinovi i deca sitnih zanatlija. Još više se promenio duh i karakter samih studenata.
132. Petranovicls.xml: ...a drugu kategoriju su činila deca od 14 godina i omladinci koji su **upućivani** na zanat, u trgovinu, **na** škole i Univerzitet.

U jednom primeru na konceptualizaciju UNIVERZITETA kao ODREDIŠTA upućuje predlog *S za*, koji se u RSJ-u definiše kao „cilj kretanja, kuda je nešto usmereno“ i upotrebljava se sa akuzativom. U datom slučaju usmeren je budući student. S obzirom na to da je usmeren, zaključujemo da je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE KA CILJU. Znamo da je fizička realizacija cilja ODREDIŠTE, a pošto je univerzitet cilj njegovog kretanja, zaključujemo da je konceptualizovan kao ODREDIŠTE. U osnovi ove konceptualizacije nalazi se metafora SVRHA JE ODREDIŠTE:

133. Džud.xml: I, Suzana, draga; imam jednu ideju! Vaspitaćemo ga i školovati **za univerzitet**. Ono što lično nisam mogao postići možda ću postići kroz njega?

TELO KOJE SE KREĆE

Analizom sve četiri lekseme iz domena visokog obrazovanja u oba jezika utvrđeno da je se izvorni pojam TELO KOJE SE KREĆE koristi za metaforičku

konceptualizaciju svih posmatranih ciljnih pojmova sem S UNIVERZITETA: E STUDENT (66), S STUDENT (17), S PROFESOR (6), E PROFESSOR (2), S VISOKO OBRAZOVANJE (8), E HIGHER EDUCATION (6) i E UNIVERSITY (6). Posmatrajući prethodne konceptualizacije i E UNIVERSITY kao POLAZIŠTA ili ODREDIŠTA, i E HIGHER EDUCATION i S VISOKOG OBRAZOVANJA kao ODREDIŠTA, očekivano je da će E STUDENT i S STUDENT u najvećem broju primera biti konceptualizovani kao TELO KOJE SE KREĆE NA PUTU (OD POČETNE DO ZAVRŠNE TAČKE).

E: Polazeći od toga da je kretanje tipična aktivnost za čoveka, apstraktne aktivnosti poput *sticanja obrazovanja*, što je tipično za studenta, često se konceptualizuju kao neka vrsta kretanja. E STUDENT je, kao glavni vršilac te radnje, konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE (66). Glagol E *to enter*, koji se u OED-u definiše kao „doći na ili ući u neko mesto“ i podrazumeva kretanje onoga koji ili onoga što ulazi u mesto, leksikalizuje ovu metaforu. Pored pomenutog glagola, ova metafora realizovana je i imenicama E *entrant, entry, entrance* koji su izvedeni od njega:

134. HJ1 7085 This project aims to identify the extent of part-time student employment, and to understand the student's decision **to enter** the labour market.
135. HX1 84 ...older students who **have entered** through different routes may find it more difficult to succeed than in courses where there is more support...
136. THE 186 Each student entering the University is assigned to a Director of Studies who is a member of the teaching staff...
137. HX1 223 ...article only deals in passing with the particular issue of non-standard **entry students** and degree performances but argues that evidence shows that these students, and mature students in general, achieve better results than traditional students in most *fields of study*.
138. HX1 63 The pattern which emerges is that students [...] respond as least as well if not better than the traditionally qualified A-level **entrants**, while those with less evidence of success of this kind...
139. HX1 304 Most of the students investigated in this study were non-traditional in that they either possessed qualifications which met the general **entrance** requirements of the institution.

U nekim primerima definisano je gde se E STUDENT – TELO KOJE SE KREĆE nalazi i kuda ide. Ta mesta su *tržište rada, univerzitet, institucije* ili se kreću po prostoru, u konkretnom slučaju *po poljima obrazovanja*, što vidimo u 137. navedenom primeru.

Glagol E *to access* ima slično značenje kao i glagol E *to enter*, što podrazumeva da se E STUDENT kao vršilac radnje konceptualizuje kao TELO KOJE SE KREĆE. Ova konceptualizacija očituje se i u primeru sa pridevom E *accessible*, izvedenim od pomenutog glagola, a odnosi se na mesto u koje se ulazi ili na koje se stiže. U primeru sa E *to access courses*, E STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE, jer učestvuje u kursevima koji mu omogućavaju *pristup visokom obrazovanju*.

140. HBM 538 It is a pity that Scottish students cannot so easily **access** national qualifications from other member states in the European Community.
141. J2C 302 When the professor is in charge of any collection belonging to the University it shall be part of his duty to make such collection **accessible to**, and available for the instruction of, students attending his lectures.
142. HTE 536 The University accepts students from a wide range of **access courses**, and has special links with those offered by Stevenson and Telford Colleges as well as by its own Centre for Continuing Education and Faculty of Divinity.

Imenica E *admission* sadrži značenjsku komponentu kretanja, pa je tako vršilac ove radnje TELO KOJE SE KREĆE STUDENT. I glagol E *to admit* sa predlogom E *to*, kao i imenica, označavaju „dozvoljavanje nekome da uđe u neko mesto“ prema definiciji u OED-u, što, takođe, podrazumeva kretanje vršioca radnje STUDENTA:

143. J2C 14 It is also responsible for administering the procedures for the **admission**, supervision and examination of all graduate students.
144. GOW 1092 Naturally, the students who had not been **admitted to** the courses of their first choice were in general no more than minimally qualified.

U navedenim primerima ne referira se direktno na studenta, već na diplomirane, odnosno buduće studente, ali smatramo da su primeri podjednako relevantni.

S: Glagol S *doći*, ekvivalent glagolu E *to enter*, ukazuje na konceptualizaciju S STUDENTA (vojnika sa indeksom, a opšte je poznato da indekse imaju samo studenti) kao TELA KOJE SE KREĆE, jer njegovo primarno značenje podrazumeva kretanje. Kontekstualno značenje definiše se kao „započeti studiranje“, tako da ovde imamo

metaforu POSTATI STUDENT/ZAPOČETI STUDIRANJE JE DOĆI NA UNIVERZITET. Student je vršilac pomenute aktivnosti:

145. poli051108.txt: U principu, nema pravila ko će **doći** na Univerzitet, iako imamo oko 95 vojnika sa indeksom - objašnjava Miljana.

E: Da je E STUDENT TELO KOJE SE KREĆE, očituje se i u primerima sa predstavnikom glagola kretanja E *to go*, koji zajedno sa predlogom E *to* označava kretanje prema odredištu ili smer kretanja, pre svega zbog značenja adlativnog predloga E *to*. Vesić-Pavlović (2016: 69) objašnjava da ovaj glagol proširuje značenje da označi izbor zanimanja ili načina života u kombinaciji sa mestom školovanja, što vidimo u primeru 146 i 147. Ova konceptualizacija uočava se i kada se glagol E *to go* upotrebi sa predlogom E *into*, koji je, takođe, adlativni predlog i zajedno označavaju da TELO KOJE SE KREĆE, u ovom slučaju diplomirani student, ulazi u neki prostor ili mesto. Kada se predlog E *into* upotrebi i sa glagolom E *to get*, očituje se da je onaj koji izvršava radnju TELO KOJE SE KREĆE. Rečnik MacMillan definiše frazni glagol E *to get into* kao „ući u neko mesto, stići na neko mesto”, što podrazumeva kretanje agensa-STUDENTA:

146. FSY 1425 ...further project and community experience is gained, the students go to their parent medical colleges.
147. CBG 6790 ...fact that he is way past the age when most students go to university.
148. HTE 2314 Apart from Architecture, Housing Studies and Nursing Studies students who are trained for particular professions, over half of the faculty's graduates go immediately **into** full-time employment.
149. K1X 123 At the Gloucestershire careers office a special service has been set up to advise students who may find that they can't **get into** college this year.

Glagoli E *to pass* i E *to go* i predlog E *through* pripadaju kategoriji perlativnosti, koja označava proces prelaženja tačaka na putanji (Vesić-Pavlović 2016: 59, 61). Predlogom E *through* izražava se

„odnos tranzicije ili smera od jedne granice do druge i uglavnom označava kretanje u prostoru. Kretanje može biti s jednog kraja, strane ili površine prolaskom unutar entiteta, tj. prolaskom kroz samu stvar ili postojeći otvor ili

prolaz. Označava i kretanje ili smer u određenim granicama, duž nečega“ (Vesić-Pavlović 2016: 67).

Ovaj predlog

„označava prostorni odnos u kojem trajektor zauzima niz susednih prostornih tačaka u odnosu na ograničeni orijentir, pri čemu se podrazumeva postojanje tačke ulaska, izlaska i niza tačaka koje ih povezuju“ (Vesić-Pavlović 2016: 68, prema Tajler i Evans 2003).

U primerima koje navodimo iz korpusa predlog E *through* pojavljuje se i sa glagolom E *to pass* i E *to go*. Glagol E *to go* u OED-u opisan je kao neprelazni glagol kretanja, koji izražava kretanje od jednog do drugog mesta. Vesić-Pavlović (2016: 68) objašnjava da se u zavisnosti od konteksta u kojem je upotrebljen ovim glagolom može izražavati „perlativnost i ablativnost i adlativnost“. Glagol E *to pass* u OED-u definiše se kao „kretati se ili pokrenuti nešto u određenom smeru“. On označava kretanje napred i može se odnositi na različite vrste kretanja. U primerima koje navodimo, ta vrsta kretanja nije specifikovana. Oba glagola sa predlogom E *through* označavaju kretanje kroz neki prostor ili mesto. U ovim primerima E STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE KROZ NEKU TAČKU / NEKI PROSTOR. Taj prostor, koji je u ovom slučaju konkretizovan kao ograničeni 2-D prostor, što zaključujemo na osnovu toga što ima granice (E *borderline*), očituje se u primeru 154.

Kada je glagol E *to pass* upotrebljen bez predloga E *through* ili kada imamo primere sa imenicom E *pass*, čije je primarno značenje u OED-u definisano kao „prolaženje pored ili kroz neko mesto“, onda oni označavaju da se TELO KREĆE PORED NEKIH TAČAKA koje su u datim primerima predmeti (E *subjects*) i moduli (E *modules*). Kontekstualno značenje ovog glagola je da student polaže te predmete i module, tj. da prelazi pragove znanja koji su definisani kako bi ih položio. Ovo kontekstualno značenje može se dovesti u vezu sa primarnim.

U 155. primeru glagol E *to go* upotrebljen je sa predlogom E *off*, u značenju „napuštanje mesta, udaljavanje“ (ablativnost):

150. AHG 1334 ...straightforward with you -- is to raise the number of students going through higher education to double what it is at...

151. H7S 179 Nonetheless, it seems likely that the course of studies was so arranged that the students would **pass through** the same grades of medreses as those in which they would later teach: such would in any case seem to have been the practice in later times.
152. K5D 6453 The tribunal said it appeared that Ms Oruene had brought the complaint in the mistaken but genuine belief that graduates of English or Scottish universities who did not have **passes** in the compulsory subjects set by the faculty would still have been granted exemptions from the exams.
153. GVD 909 This minimum is 3. Under Course regulations all students have two years to meet the Stage I requirements of **passing** 10 modules including all compulsories.
154. B23 1597 An 'A' level Chemistry set of 15 students may contain six whose performances in a trial exam six months before the end of the course suggests they are unlikely to **pass**, and another two who seem to be **on the borderline**.
155. FA6 738 However, it sometimes depresses me, and again I'm expressing a very personal view I guess, that having tried to teach the students the subject as about ideas, they then insist on learning the subject as things to be learnt and then **going off** and applying their knowledge to new and more expensive ways of killing people or stopping other people killing us.

S: I glagol *S proći*, koji se u RSJ-u primarno definiše kao „1. a. idući premestiti se s kraja na kraj kakvog prostora“, i ekvivalent je glagolu E *to pass*, što podrazumeva kretanje, ukazuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE. Njegovo metaforičko značenje definiše se kao „uspešno završiti neku aktivnost“. U primeru koji navodimo student je vršilac date radnje, u konkretnom slučaju polaganja testa ili ispita:

156. NilsHolg_SbC.xml: Nema vajde od toga što ću ovde da crkavam do poslednjeg trenutka. To mi, vala, neće pomoći da bolje **prođem** kod profesora. I tako student počne da čita, i dok ne pročita do kraja, ne diže glave sa listova...

E: Imenica E *transition* upućuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE, i to od jednog mesta do drugog, što njeno primarno značenje podrazumeva. Kada razmišljamo o tranziciji, intuitivno imamo predstavu kretanja nekog tela, uobičajeno predmeta, od jednog do drugog mesta, a to potvrđuje i poreklo reči iz 16. veka od francuske ili latinske reči *transitio*, koja vodi poreklo od latinskog glagola *transisire*, u značenju E *to go across*.

157. HX1 63 The pattern which emerges is that students [...] respond as least as well if not better than the traditionally qualified A-level entrants, while those with less evidence of success of this kind find the **transition to** higher education difficult and are more likely to drop-out.

S: Na sličnu konceptualizaciju S STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE ukazuje glagol S *preći*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. idući, premeštajući se prevaliti (kakvo rastojanje, kakav prostor)“. Vidimo da je kretanje osnovna značenjska komponenta glagola, a realizuje je STUDENT – TELO KOJE SE KREĆE. Kontekstualno značenje podrazumeva ispisivanje sa prvog fakulteta i početak pohađanja nastave na drugom fakultetu.

158. 3469-01.txt: Student ne može **preći** na drugi fakultet u prvoj i poslednjoj godini studija.

E: Primeri sa glagolom E *to follow* upućuju na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE. Definicija E *to follow* u OED-u pokazuje da se kretanje odvija u pravcu napred i da ispred tela koje se kreće može da se nalazi neki drugi pokretni entitet praćen tim telom, u datom slučaju kurseve (E *courses*).

159. HTE 1108 Students who **follow** the beginners' course must spend at least one month in Scandinavia before entering their second year.

S: S STUDENT TELO KOJE SE KREĆE, može se takođe naći iza nekog drugog tela i pratiti njegovo kretanje. U konkretnim slučajevima to su najčešće predmeti na fakultetu. Glagol S *pratiti* u RSJ-u definiše se kao „hodati pored nekoga, slediti nekoga“, a kontekstualno značenje u našem primeru je razumevanje, slušanje. U osnovi ove metafore je osnovnija RAZUMEVANJE NEKOGA JE PRAĆENJE:

160. sflegvin_n.txt: i libertarijanaca koja se mogla razabrati iz njegovih reči čak i onda kada mu je matematika bila odveć složena da bi se pratila. A iznenađujući broj studenata bio je u stanju da **prati** kako filozofiju, tako i matematiku.

E: E STUDENT može biti i TELO KOJE SE KREĆE i čije se kretanje prati. Kada se glagol koristi sa predlogom E *through*, kao u primeru 162, definisan je u OED-u kao praćenje koraka do dolaska do rezultata u određenoj aktivnosti, što je u konkretnom slučaju E

marketing plan. S obzirom na to da je E STUDENT vršilac radnje (on korača), konceptualizovan je kao TELO KOJE SE KREĆE.

161. H7S 176 While the biographical sources normally mention the professors from whom the student received lessons, they rarely mention the medrese at which the professor was teaching, so that it is extremely difficult **to follow a student** from medrese to medrese.

162. CG9 81 If students can argue for the project's viability, through research and costings, then finance is released for production by a commercial printer and the students follow through their marketing plan in order to recoup the investment.

Da je E STUDENT TELO KOJE SE KREĆE, očituje se u primeru sa imenicom E *pace* u značenju „korak pri hodanju ili trčanju“, a u datom kontekstu student se trudi da isprati ritam programa, da ide u korak sa programom. U osnovi ove konceptualizacije je pojmovna metafora USPEŠNO UČENJE JE ODRŽAVANJE BRZINE KRETANJA.

163. FUA 406 This is particularly important for elementary⁴⁹ students as it helps them **keep pace with** the programme and therefore gives them confidence in their ability to cope with longer stretches of language.

Telo koje se kreće ima neku dinamiku kretanja (E *pace*), a mora da bude i usmereno u nekom pravcu (E *course*), odnosno da ima putanju ili pravac kretanja. Ovakvo tumačenje potvrđuje i Goutli (2007: 53), koji navodi da se doslovno značenje imenice E *course* definiše kao „staza za trke“, a metaforičko „skup časova odnosno predavanja“. U konkretnom slučaju imenica *pace* leksikalizuje konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao TELA KOJE SE KREĆE. Kretanje koje obavlja ciljni pojam opet se, kontekstualno, odnosi na postizanje određenog uspeha. U ovom slučaju uspeh visokog obrazovanja meri se na osnovu uspeha akademaca, odnosno njihova brzina kretanja izjedačava se sa brzinom kretanja visokog obrazovanja. U primeru, međutim, ne možemo da očitamo i kuda se kreće visoko obrazovanje.

164. FA3 1651 The pressure comes most obviously in terms of the recently imposed completion rates for postgraduate research, but there also seems to be a more general irritation in policy circles with what seems to be the leisurely **pace of higher education**, a **pace** which some would link with the original meaning of the word scholar.

⁴⁹ Pridev E *elementary* odnosi se na početni nivo učenja jezika koje se odvija na univerzitetu.

165. GOR 1550 But a course which only consisted of getting the student on to the inside of one or more disciplines would not count **as a course of higher education**;

S: Zatim, slično engleskom *course*, kada se u srpskom govori o *pravcu razvoja visokog obrazovanja*, na osnovu značenja imenice *S pravac* „zamišljena prava linija usmerena prema cilju kretanja“, uočavamo metaforu RAZVIJANJE JE KRETANJE. S obzirom na to da je razvijanje aktivnost koja se odnosi na VISOKO OBRAZOVANJE, ono mora da se kreće kako bi je ostvarivalo, te zaključujemo da je konceptualizovano kao TELO KOJE SE KREĆE.

166. poli051118.txt: I naglašava da je "skandal ne dozvoliti novinarima da uđu na sednicu Saveta, budući da je to telo najviši organ koji odlučuje o **pravcu razvoja visokog obrazovanja**.

Da je *S VISOKO OBRAZOVANJE TELO KOJE SE KREĆE*, pokazuje i imenica *S dinamika*, koja je ekvivalentna leksičkoj realizaciji iste metafore u engleskom sa imenicom *E pace*. Imenica *S dinamika* definiše se primarno u RSJ-u kao „1. bujan razvoj, živost u razvoju neke pojave, živo kretanje, menjanje, bogatstvo akcije; dinamičnost; promenljivost“ i pokazuje da se primarno odnosi na kretanje:

167. stijepovi-sr.xml: ...dok je predstavnica UNESCO-a prezentovala rad "**Nova dinamika visokog obrazovanja** i istraživanja za društvene promene i razvoj".

E: Glagol *E to progress* i imenica *E progress* u značenju *S napredovati* upućuju na konceptualizaciju *E STUDENT* kao TELA KOJE SE KREĆE. Da se radi o kretanju unapred, potvrđuje i primarno značenje imenice u OED-u „kretanje unapred ka destinaciji“. Klikovac (2006: 318) objašnjava da ovakvo kretanje nije specifikovano, ali da je agens predmet, što bi onda značilo da je *E STUDENT* konceptualizovan kao PREDMET KOJI SE KREĆE:

168. CRS 579 It is felt that much of the **progress students** make whilst in college will be lost if they are not able to go on to meet fresh demands in new situations.

U osnovi ove konceptualizacije je pojmovna metafora RAZVOJ JE KRETANJE UNAPRED.

S: I S STUDENT kao TELO KOJE SE KREĆE može imati određeni pravac kretanja, u konkretnom slučaju kreće se napred, kao i u engleskom. Iako se u ovom primeru radi o kretanju u drugoj oblasti, a to je tržište rada, zadržaćemo ga jer su ciljni pojam SVRŠENI STUDENTI. U ovom slučaju imamo metaforu USPEŠNO OBAVLJANJE NEKE AKTIVNOSTI JE KRETANJE UNAPRED a to potvrđuje jedno od značenja koje se navodi u RSJ-u – „postizati uspeh, zapažene rezultate u nekom poslu, delatnosti, aktivnosti i sl.“, koje se očituje kao kontekstualno u datom primeru.

169. poli010402.txt: Na osnovu početnih plata diplomiranih studenata se, recimo, u Americi određuje rejting fakulteta. Prestižni su oni fakulteti čije studente traže najbolje firme, čiji diplomci najviše zarađuju, najbrže **napreduju**.

E: E PROFESSOR je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE prema određenom cilju-ODREDIŠTU u primerima sa glagolom E *to progress* (S *napredovati*):

170. J2B 852 Apart from a year at Westfield College she has been on the staff of the Department of French at Reading University since 1962, **progressing from** Tutorial Assistant **to** a personal chair as Professor of French.

U konkretnom primeru profesor se kreće od jedne do druge destinacije, na šta ukazuju predlozi E *from* i E *to*, a fizičko kretanje se poistovećuje sa karijernim kretanjem, tačnije, napredovanjem u poslu.

I E UNIVERSITY kao TELO KOJE SE KREĆE može da napreduje (E *to progress*) ka određenoj destinaciji:

171. J2D 108 The University continues to **make progress** in establishing its new School of Management Studies and plans the introduction of a new two-year MBA degree, with an eventual intake of 150.

U primeru sa glagolom E *to proceed*, koji slede predlozi E *from* i E *to*, koji ukazuju na postojanje kretanja vršioaca radnje od polazne do završne tačke, očituje se konceptualizacija E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE:

172. FA3 297 In some polytechnics and colleges students can **proceed from** a two-year Diploma in Higher Education **to** a first degree, and the CNAAs has set up a Credit Accumulation and Transfer Scheme (CATS) which allows students to accumulate credits...

Glagol E *to depart* označava udaljavanje od početne tačke na putanji (ablativnost) (Vesić-Pavlović 2016: 1). U kombinaciji sa predlogom E *from*, kao što je slučaj u primeru koji navodimo, označava „odstupanje, uzdržavanje od neke aktivnosti“ (Vesić-Pavlović 2016: 64). Mentalno udaljavanje od teme konceptualizuje se kao fizičko udaljavanje. Kontekstualno značenje može se razumeti na osnovu primarnog. S obzirom na to da ga izvršava student, on se konceptualizuje kao TELO KOJE SE KREĆE:

173. B33 130 The student has to improvise and adapt the procedure without **departing from** the principles of aseptic technique.

Slično je i sa glagolom E *to leave*, čije kontekstualno značenje podrazumeva odustajanje od studiranja, napuštanje visokog obrazovanja i može se dovesti u vezu sa primarnim značenjem:

174. GUV 370 ...degree course, with the added minor advantage that a student can if he wishes **leave** after two years with...

S: Njegov ekvivalent u srpskom je glagol *napustiti* i ukazuje na konceptualizaciju S PROFESORA kao TELA KOJE SE KREĆE. Kontekstualno značenje je „prestati sa obavljanjem neke aktivnosti, posla, zanimanja“ i može se povezati sa primarnim:

175. poli081119.txt: Naime, Uspenski je bio profesor u Beču i desilo se da je on **napustio** to mesto na koje sam ja došao.

E: I frazni glagol E *to drop out*, koji se tipično koristi sa leksemama koje su iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA poput *kurseva* ili *studija*, implicira da agens-STUDENT izvršava neku vrstu kretanja, konkretnije ispadanja ili skretanja sa ustanovljenog pravca:

176. HX1 63 ...if not better than the traditionally qualified A-level entrants, while those with less evidence of success of this kind find the transition to higher education difficult and are more likely to **drop-out**.

Slično je i sa fraznim glagolom E *to stand back*. Prema definiciji u rečniku MacMillan, označava „udaljavanje od nečega ili stajanje na distanci od nečega“. Udaljavanje podrazumeva kretanje. U ovom slučaju mentalno udaljavanje

konceptualizuje se kao fizičko udaljavanje, a onaj koji ga izvršava – E STUDENT kao TELO KOJE SE KREĆE.

177. GOR 1538 We also hope that, by the end of their course, students will be able to **stand back**, to see their core subject in a wider context...

Glagol E *to come out of* je frazni glagol koji označava *izlaženje iz nekog entiteta ili ograđenog prostora*, što u konkretnom primeru nije specificovano. U kontekstu on označava završavanje neke aktivnosti, u datom slučaju studiranja. ZAVRŠAVANJE STUDIJA konceptualizovano je kao IZLAŽENJE SA KOLEDŽA, a s obzirom na to da su studenti vršioi pomenute radnje, konceptualizuju se kao TELA KOJA SE KREĆU:

178. JND 708 It'll change as you get older erm you won't necessarily just have that all the time we used to run these courses for students who had just **come out of** college and they were joining their company to work...

Suprotan glagolima udaljavanja i izlaženja je glagol koji označava vraćanje – E *to return*. U OED-u je definisan kao „vratiti se ili doći nazad do osobe ili mesta“. PONOVRNO ZAPOČINJANJE AKTIVNOSTI-STUDIRANJA konceptualizuje se kao FIZIČKO VRAĆANJE, a s obzirom na to da ga izvode studenti, oni su TELA KOJA SE KREĆU:

179. B3B 158 Stress Control Sessions; and Mature Students Groups for older students returning to education after an interruption in their career.

E STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE u primeru u kojem se govori o *širenju horizonata studenata*. U ovom primeru, HORIZONT JE PROSTOR koji se širi upoznavanjem. UPOZNAVANJE JE KRETANJE PO PROSTORU, a STUDENT kao vršilac kretanja je TELO JE KOJE SE KREĆE. Možemo zaključiti da bi KURIKULUM mogao da bude konceptualizovan kao PROSTOR po kojem se student kreće, a ova konkretna konceptualizacija STUDENTA kao PUTNIKA upućuje da studenti takvim kretanjem po prostoru, odnosno istraživanjem prostora iz različitih uglova uče da sagledavaju probleme (Goutli 2002: 286):

180. GVD 1323 This finding was relatable to Stage I regulations which attempted to encourage students to broaden their educational horizons by...

Telo koje se kreće zauzima položaje na putanji po kojoj se kreće, pa se tako govori o *položaju studenta, visokog obrazovanja i univerziteta* u engleskom (*E position*). Ova leksema označava smeštenost u fizičkom prostoru, ili metaforički smeštenost u „društvenom prostoru“, kao što je slučaj u narednim primerima:

181. GOR 1776 For the student will be in no **position** to understand the way in which the knowledge corpus impacts on the world.
182. GOR 1410 I argued in Chapter 5 that the image of the ivory tower[...] in no way describes the contemporary **position** of higher education.
183. J2D 246 The University is pursuing separate discussions with the HEFCE on the full financial implications of these proposals, which raise matters of major importance for the future financial **position** of the University, especially when taken in conjunction with para. 3.2 below.

S: Ako je S STUDENT TELO KOJE SE KREĆE, kao i u engleskom, u tom kretanju on zauzima neke položaje. Imenica S *položaj* u RSJ-u definiše se kao „1. a. mesto na kojem nešto leži, nalazi se s obzirom na nešto drugo, smeštaj u prostoru“. U Rečniku se navodi i figurativno značenje: „mesto koje neko zauzima u društvu, službi ili zvanju, rang ~ . 3. fig. stanje, situacija u kojoj se neko ili nešto nalazi“, koje se očituje kao kontekstualno u primeru koji navodimo:

184. 1566-06.txt: Do stupanja na snagu akta Vlade kojim se bliže uređuje **položaj** nastavnika i studenata u pogledu osobenosti vezanih za ciljeve i prirodu policijskog obrazovanja, u smislu člana 40. stav 7. Zakona o visokom obrazovanju.

Kod S PROFESORA se javlja imenica S *mesto*, koja je sinonim za imenicu S *položaj*, odnosno S *poziciju*, i njihova figurativna značenja su ekvivalentna – „služba, radno mesto, zaposlenje“. U osnovi ove konceptualizacije imamo metaforu da je PRIHVATANJE POLOŽAJA (ZAPOSLENJA) JESTE DOLAŽENJE NA MESTO, a vršilac radnje-PROFESOR se onda konceptualizuje kao TELO KOJE SE KREĆE, zato što se dolaženje ostvaruje u kretanju. Inače, imenica S *mesto* se u RSJ-u definiše kao „ograničeni deo prostora u koji se neko smešta, koji neko zauzima“:

185. poli010301.txt: Ali, prihvatio sam **mesto stalnog profesora** u Imoli, gradiću pored Bolonje. Za mene je to velika novina - objasnio je Dalberto.

Imenica *S smer*, koja se u RSJ-u definiše kao „1. a. pravac kretanja (nekoga, nečega): ići u istom smeru, ~ voza , jedan ~; b. put, pravac kojim je upravljena neka delatnost, aktivnost“, ukazuje na konceptualizaciju *S STUDENTA* kao *TELA KOJE SE KREĆE*. U Rečniku se navodi i figurativno značenje imenice *S smer*: „v. fig. pravac, put razvitka, tok kakve delatnosti“. Primer koji navodimo može se dvojako tumačiti ako se uzme u obzir da studenti pripadaju „smeru“ na šta ukazuje deoni genitiv. U tom slučaju *SMER* se konceptualizuje kao *CELINA*, a *STUDENTI SU DEO CELINE*.

186. poli000929.txt: Ukazom predsednika SR Jugoslavije - istakao je general - potpukovnik Momčilo Momčilović, unaprediće se u čin potporučnika dosadašnji studenti smer Kopnena vojska, Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana i Ratna mornarica.

E: E PROFESSOR je *TELO KOJE SE KREĆE*, ali i njemu može biti potrebno usmeravanje, što zaključujemo na osnovu primera u kojem je ključna reč E *direction (S smer)*. Pomenuta imenica definisana je u rečniku MacMillan kao „pravac u kojem se neko ili nešto kreće“, što znači da se vršilac radnje, E PROFESSOR, kreće:

187. B76 102 The SERC's action, announced to 100 professors and heads of departments of physics at a meeting last Friday at Imperial College, London, is an attempt to stimulate some sense of **direction** among the majority of academic physicists who work in neither astronomy nor nuclear physics.

Fizičari-profesori su *SADRŽANI OBJEKTI* u oblastima-*SADRŽATELJIMA* (astronomija, nuklearna fizika), a njihova *MENTALNA AKTIVNOST* u tim oblastima konceptualizuje se kao *KRETANJE*, jer im je potrebno usmeravanje, iz čega proističe da se metaforički konceptualizuju kao *TELA KOJA SE KREĆU*.

S: U primerima sa glagolom *S uvesti*, koji se u RSJ-u primarno definiše kao „1. vodeći učiniti da neko ili nešto uđe, prispe u određeni prostor, na određeno mesto“, zaključujemo da se *S STUDENT* konceptualizuje kao *TELO KOJE SE KREĆE*. Kontekstualno značenje u primeru može se definisati kao sekundarno značenje glagola u RSJ-u „2. a. uključiti nekoga, nešto negde; uvući koga u što; b. uputiti, posvetiti koga u što“, koje se razlikuje od primarnog ali se može dovesti u vezu sa njim. U osnovi ove konceptualizacije imamo metaforu *UPOZNAVANJE SA NEKOM OBLAŠĆU JE ULAŽENJE U TU OBLAST*:

188. 3469-01.txt: razvojna istraživanja koja se obavljaju u cilju podizanja kvaliteta nastave, naučnog usavršavanja, razvoja naučnog i nastavnog podmlatka, **uvodenja studenata** u naučni rad, kao i stvaranja materijalnih uslova za rad i razvoj univerziteta i fakulteta.
189. konel_n.txt: Američki program za postdiplomce obično sadrži predmete koji **uvode studente** u "klasičnu teoriju" i u kojima se potanko proučavaju neki Marksovi, Dirkemovi i Veberovi tekstovi...

S VISOKO OBRAZOVANJE JE TELO KOJE SE KREĆE u primeru u kojem se govori o njegovom *uvođenju*. Glagolska imenica *S uvođenje* nastala je od glagola *S uvoditi*, koji podrazumava da se objekat vršenja radnje, u našem slučaju VISOKO OBRAZOVANJE, kreće.

190. rts080625.txt: Kovačević je rekao da je to važan događaj za akademsku zajednicu i Učiteljski fakultet , posebno ove godine kada se obeležava 200 godina od **uvodenja visokog obrazovanja** u Srbiji."

Dalje, S STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE i sa imenicom *S izlazak*, čije značenje sadrži komponentu kretanja i označava odlazak na neko mesto, pojavljivanje radi obavljanja određene aktivnosti. U domenu visokog obrazovanja izlaženje je u mnogo slučajeva povezano sa polaganjem ispita, tj. POLAGANJE se konceptualizuje kao IZLAŽENJE. NEUSPEŠNO POLAGANJE u mnogo slučajeva konceptualizuje se kao PADANJE, koje takođe sadrži značenjsku komponentu kretanja⁵⁰:

191. poli070512.txt: Studenti se kažnjavaju zabranom **izlaska** na ispite i do godinu dana, a poseže se i za drugim merama.

Glagol *S izgubiti*, i od njega izveden pridev *S izgubljen*, takođe ukazuju na konceptualizaciju S STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE. Pridev *S izgubljen* odnosi se na onoga koji je pošao pogrešnim putem, a kontekstualno značenje, koje se očituje i u našem primeru, jeste onaj koji je zbunjen, dezorijentisan:

192. visokoSkBibl.xml: ... nisu primenjivali, kao i sa potrebom korišćenja druge vrste literature i biblioteka, na koje, takođe, u svom pređašnjem iskustvu nisu navikli, studenti se osećaju **izgubljenim**.

⁵⁰ Ekvivalentan izraz u engleskom je *take the exams*, na osnovu kojeg zaključujemo da se E STUDENT potpuno drugačije poima. Osnovna značenjska komponenta glagola *to take* je uzimanje predmeta, posezanje za predmetima. U ovom slučaju moglo bi se reći da je E STUDENT konceptualizovan kao VLASNIK.

Očekivana je i metaforička konceptualizacija PROFESORA kao TELA KOJE SE KREĆE, s obzirom na to da na putu studenata treba postojati neko ko ih usmerava. Kretanje profesora obavlja se na razne načine, pa tako on iza sebe može da *ostavi dubok trag*. Imenica *trag*, koja se u RSJ-u definiše kao „otisak stopala, noge, točka i sl. na nekoj površini“, ukazuje na to da se vršilac radnje koji ostavlja trag konceptualizuje kao TELO KOJE SE KREĆE:

193. poli061219.txt: Mile je profesor univerziteta, on je u Nišu mnogo toga uradio, izgradio i **ostavio dubok trag**, a pokazalo se da su sve optužbe protiv njega bile bez ikakvih dokaza, te stvari koje su se dešavale devedesetih bile su...

U osnovi ove konceptualizacije je metafora UČINKOVITO DELOVANJE JE OSTAVLJANJE DUBOKOG TRAGA.

Zatim, S PROFESOR TELA KOJE SE KREĆE može da se penje i spušta sa mesta na kojem se nalazi. Ovde imamo imenicu *S mesto* i glagole *S popeti se* i *S spustiti se*, koji sadrže značenjsku komponentu kretanja i ukazuju na pomenutu konceptualizaciju. U ovom primeru očituje se i pojmovna metafora VAŽNO JE GORE, jer se u hijerarhijskoj lestvici akademskih zvanja profesor nalazi visoko na vertikalnoj skali, te dolaženje do njegovog položaja podrazumeva penjanje, a to ukazuje na važnost tog mesta. Na kraju ovog primera imamo i imenicu *S put*, koja ukazuje na konkretizaciju TELA KOJE SE KREĆE kao PUTNIKA:

194. poli090307.txt: Za Amerikanca koji se sopstvenim zaslugama **popeo do mesta univerzitetskog profesora**, potpuno je neuobičajeno da sa njega dobrovoljno **side** i povuče se u kuću da bi se, uz pucketanje vatre iz kamina, posvetio nesigurnom kreativnom trnovitom **putu**.

E: Kada je E HIGHER EDUCATION TELA KOJE SE KREĆE, ono može i da se usmerava prema nekom cilju, tj. ODREDIŠTU (*E to point towards*), ili može *neko ili nešto da ga usmerava upotrebom sile* (*E to drive out*), kao što se očituje u drugom primeru. Dakle, E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao TELA KOJE SE KREĆE ČIJE KRETANJE USMERAVA NEKO DELOVANJE:

195. GOR 244 With increasing rapidity, though, as technological and professional education develops, and as bodies such as the National Council

for Vocational Qualifications attempt to **point higher education towards** the acquisition of competencies.

196. GOR 892 In other words, the pretence that research and higher education are inseparable results in **driving out higher education**.

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION JE TELO KOJE SE KREĆE konkretizovana je u primerima u kojima se o datom pojmu govori kao o PREDMETU KOJI SE KREĆE, tačnije, o VOZILU kojim neko upravlja, u konkretnom slučaju PLOVILU. Zaključujemo na osnovu konteksta koji opisuje da se telo kreće uzburkanim morima:

197. GUV 260 in the next few years and consequently the survival of some institutions may be at stake, NAB 's most difficult job is likely to be **to steer public sector higher education through the stormy seas ahead** with as little long-term damage as possible.

S: S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao TELO KOJE SE KREĆE, na šta ukazuje imenica *S cilj*, koja se u RSJ-u definiše kao „1. a. mesto, tačka, granica do koje se želi stići, doći: doći do cilja, stići na cilj“. Svako svrsishodno kretanje završava se dolaskom do odredišta, te se CILJ konceptualizuje kao ODREDIŠTE, a onaj koji izvršava datu aktivnost, u datom slučaju VISOKO OBRAZOVANJE, kao TELO KOJE SE KREĆE. U konkretnom primeru jedan od ciljeva je prenošenje znanja, što je opet aktivnost koja podržava/uključuje kretanje i podržava ovu konceptualizaciju:

198. 1616-05.txt: **Ciljevi visokog obrazovanja** Član 3. **Ciljevi visokog obrazovanja jesu:** prenošenje naučnih, stručnih i umetničkih znanja i veština; razvoj nauke i unapređivanje umetničkog stv.

U narednom primeru na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao TELA KOJE SE KREĆE ukazuje glagol *S dostići*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. (nekoga) a. žureći stići, sustići (nekoga)“ i podrazumeva kretanje. U osnovi prve metafore nalazi se osnovnija, koja glasi NAPREDOVANJE JE KRETANJE i vrlo je slična prethodnoj. S obzirom na to da je VISOKO OBRAZOVANJE vršilac radnje, zaključujemo da je konceptualizovano kao TELO KOJE SE KREĆE.

199. poli061118.txt: **Srpsko visoko obrazovanje**, nažalost, u mnogo čemu još dugo neće **dostići** standarde najjačih zapadnih univerziteta ...

E: Tipičan glagol kretanja E *to move*, kada je agens univerzitet, ukazuje na konceptualizaciju UNIVERZITETA kao TELA KOJE SE KREĆE:

200. ARC 1337 But those universities **moved** very largely into the public domain without sacrificing too much of their independence, and by improving the standard of their entry.

I glagol E *to enter* (*ući*) pokazuje je da i univerzitet može biti vršilac radnje kretanja:

201. A47 94 BERNARD HARRIS, formerly Professor of English at York University, was a gentle and gentlemanly scholar of the school of Allardyce Nicoll, his Stratford mentor, a type which is sadly disappearing as universities **enter** a tougher phase.

Ukoliko je E UNIVERSITY TELA KOJE SE KREĆE, to kretanje može da se ubrzava (E *to accelerate*). U OED-u primarna definicija pomenutog glagola pokazuje da se on odnosi na vozila, koja su tela u pokretu. U osnovi ove konceptualizacije su pojmovne metafore INTENZIVNA AKTIVNOST JE BRZINA i POSTIZANJE USPEHA JE UVEĆAVANJE BRZINE. Goutli (2007: 53) objašnjava da etimologija imenice E *speed*, koja je nastala od E *spede*, pokazuje da je u staroengleskom označavala uspeh, a ne brzinu, a da je današnje značenje dobila sa pojavom vozova, kada je brzina postala merljiva.

202. J2D 290 The University has **accelerated** its planning process in order to take account of the ending of the seven-yearly cycle for the replacement of central computing equipment and the provision of interim funding by the HEFCE in 1992.

PUTNIK

Izvorni domen PUTNIKA predstavlja konkretizaciju izvornog domena TELA KOJE SE KREĆE. Ovaj izvorni pojam iskoršćen je i za metaforičku konceptualizaciju ciljnih pojmova STUDENT (15), PROFESSOR (5) i UNIVERSITY (1) u engleskom i STUDENT (3) PROFESOR (1) i VISOKO OBRAZOVANJE (1) u srpskom. U nastavku sledi opis izvornog domena PUTNIKA prema ciljnim domenima za čiju je metaforičku konceptualizaciju iskorišćen.

E STUDENT / S STUDENT

E: Konceptualizacija E STUDENT kao PUTNIKA deo je složene metafore VISOKO OBRAZOVANJE JE PUTOVANJE i očituje se u primerima gde su studenti *vođeni, usmeravani* (E *to be guided*). STUDENTI-PUTNICI mogu da naiđu na prepreke na putu i da *se zaglave* (E *to be stuck*). Ukoliko im se to desi, mogu da traže pomoć VODIČA, a vodiči mogu biti *kaseta, asistenti, drugi studenti* ili *bibliotekari*, kao što se vidi u prvom primeru koji navodimo:

203. EW7 291 **Guided by** the tape, the student would examine his specimen, consult his workbook, compare with a slide, perform a task, consider implications and respond to questions; he could stop the tape and replay it whenever he wished, and if he was really **stuck** he could **seek guidance** from a teaching assistant, or Dr Postlethwait, or a fellow student, or the library.
204. GWL 621 Always the librarians were there, not telling the answers but **guiding** the students through the process of research.

I u izrazu E *to take someone from somewhere to somewhere* u značenju *povesti nekoga na određenu lokaciju*, prepoznajemo konceptualizaciju E STUDENT kao PUTNIKA. U konkretnom slučaju, kurs ima ulogu vodiča ili putanje koja vodi studenta do odredišta:

205. HTE 1216 The first-year course is designed **to take students from scratch to** a level at which they can cope with simple Sanskrit texts.

Dalje, E STUDENTI SU PUTNICI koji se kreću raznim putanjama (E *route*), kao i univerzitetsko osoblje, gde spada i E PROFESSOR:

206. HX1 84 Second, in courses which are organised around the expectation that most students are young and well qualified in a traditional sense, older students who **have entered through different routes** may find it more difficult to succeed than in courses where there is more support...
207. CAE 2350 The **route** that we at Buckinghamshire College **have chosen to take** though, is to become an accredited college of Brunel University.

Studentima se može desiti da skrenu sa puta na kojem su, pa da se opet *vrate na njega* (E *to get back on track*):

208. GVD 904 However, in accordance with the principles of credit accumulation, full-time students can make use of Course regulations to take

additional modules, at their own expense in the part-time mode, **to get back on track**.

E STUDENTI-PUTNICI mogu da se kreću na različite načine. U konkretnom slučaju kreću se po polju koje je zapravo ograničeni 2-D prostor, površina omeđena prirodnim granicama (Klikovac 2006: 268), a ujedno i osnova za konceptualizaciju raznih „oblasti“ ljudskog delovanja-učenja. Student se kreće po naučnoj disciplini koja se konceptualizuje kao POLJE:

209. A0H 1110 There is really very little excuse for the student **wandering out of reach of the field** if he has been taught well in the first place.

Imenica E *area* (S *oblast*) javlja se u konkretnom značenju ograničenog 2-D prostora. S obzirom na to da se čovekova aktivnost konceptualizuje kao kretanje, njeno apstraktno značenje odnosi se na „oblasti“ čovekovog iskustva i delovanja (Klikovac 2006: 272). E STUDENT JE PUTNIK KOJI SE KREĆE PO OBLASTI, u konkretnom slučaju kretanje se odvija unapred, na šta ukazuje glagol E *to progress*:

210. J2A 192 They should become more demanding as students **progress through an area of study** and increasingly test skills such as application, evaluation, use of judgement, decision making and problem solving.

Glagol E *to pursue*, čije primarno značenje u OED-u je „pratiti ili juriti nekoga ili nešto“ ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT i E UNIVERSITY kao PUTNIKA, dok na istu konceptualizaciju E PROFESSOR ukuazuje imenica E *pursuit*. Kako Klikovac (2006: 318) objašnjava, ova aktivnost se ne iscrpljuje u kretanju, ali kretanje je njena sastavna komponenta.

211. AM8 781 We will develop an Advanced Diploma which can be earned by students **pursuing** either academic or vocational courses, and a new General National Vocational Qualification.

Da je E STUDENT PUTNIK, pokazuju i primeri sa glagolom E *to explore*, koji je u OED-u definisan kao „putovanje kroz nepoznatu oblast kako bismo naučili nove stvari o njoj“. MENTALNO ISTRAŽIVANJE konceptualizuje se kao FIZIČKO PUTOVANJE. Osoba koja istražuje/putuje je putnik, u datom slučaju E STUDENT.

212. EVM 527 As well as enabling students to learn something about production, marketing, and book-keeping, Mini-Enterprise is invaluable in helping students learn to work together collaboratively, **to explore** leadership roles and to find their own solutions.

213. GOR 1133 ...academic freedom to be taken up. That requires students to **explore** and exploit the freedoms given to them.

S: Kao i u engleskom, i u srpskom se metafora STUDENT JE TELO KOJE SE KREĆE konkretizuje izvornim domenom PUTNIKA (3). Da je S STUDENT PUTNIK, ukazuje nam glagol S *uputiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. poslati, upraviti u nekom pravcu, negde“, iz čega vidimo da se on odnosi na nekoga ko se kreće. Kontekstualno značenje, tj. figurativno, odnosi se na obaveštavanje nekoga o nečemu. S obzirom na to da studente upućuju nastavnici, za njih bi se moglo reći da su VODIČI. Pored nastavnika, STUDENTE-PUTNIKE usmeravaju i putokazi koji se nalaze na njihovom putu.

214. poli010111.txt: ...u drugom univerzitetski nastavnici predaju, prevashodno, iz knjiga, ne **upućujući** studente u istraživački postupak.

215. 5575. kuldod01_n.txt: Budući da je delo pisano uz očevidan oslonac na odgovarajuću naučnu aparaturu, teoretičari i studenti umetnosti naći će u knjizi validna objašnjenja, izvorište i **putokaz** za novi pristup vrednovanju fotografije.

U srpskom imamo i konkretizaciju TELA KOJE SE KREĆE kao PUTNIKA-TRAGAČA. Ova konceptualizacija očituje se u jednom primeru, a na nju upućuje glagol S *naći*. Glagol S *naći* definiše se kao „1. a. slučajno idući ili tražeći, tragajući naići na nešto (npr. na izgubljenu stvar) ili na nekoga; uopšte pronaći, otkriti (nešto, nekoga); b. tražeći, tragajući doći do nečega, pribaviti, obezbediti (nešto)“. Iz definicije jasno vidimo da glagol ima komponentu kretanja, ali se ne ostvaruje isključivo u njoj. Iz konteksta vidimo da je STUDENT-TRAGAČ u pokretu, na šta ukazuje *zalaženje dublje u tamu*. Ovaj izraz podrazumeva da se student kreće u nekom prostoru i da ga istražuje:

216. poli080331.txt: Tokom prve godine student je obavezan da u razgovoru sa raznim profesorima **nađe** oblast koja mu najviše leži i koju želi da izučava. Treba da izabere i mentora.

E PROFESSOR / S PROFESOR

E: Da je E PROFESSOR PUTNIK, zaključujemo takođe na osnovu glagola E *to explore* (S *istraživati*), koji se primarno odnosi na fizičko upoznavanje prostora, ali je u datom primeru preneseno značenje koje se odnosi na mentalno istraživanje prostora koje sprovodi profesor. Zaključujemo da je metaforički konceptualizovan kao NEKO KO SE KREĆE PO PROSTORU:

217. A5F 203 ...the Professor, a historian of the European exploration of America, and Tom Outland, the indigenous traveller, discovering the primeval inhabitants, but teaching himself to read Virgil, and thus **exploring in the other direction**.

I imenica E *pursuit* upućuje na konceptualizaciju E PROFESSOR kao PUTNIKA. E PROFESSOR je PUTNIK kada je u *potrazi za nečim* (E *pursuit*). E *pursuit* u OED-u definiše se kao „pratiti ili juriti nekoga ili nešto“:

218. AM6 496 Dearden was, of course, joining the ranks of Professors Peters and Hirst in their misguided **pursuit** of spelling out the logic of education and overlooking its dynamics in doing so.

S: U srpskom PROFESOR se u jednom primeru konceptualizuje kao PUTNIK, na šta ukazuje definicija reči S *potraga*. Iz konteksta vidimo da je profesor učesnik u potrazi za genima i zaključujemo na isti način, kao i u prethodnom primeru, da se konceptualizuje kao PUTNIK. Ova konceptualizacija je deo složenije metafore ISTRAŽIVANJE JE PUTOVANJE:

219. poli070908.txt: "Mnogi geni su prepoznati na putu nastanka bola, ali je svrbljenje ostajalo u senci i niko sve doskora nije znao da li je za to kriv gen u mozgu ili kičmenoj moždini", objašnjava Žou - Feng Čen, profesor anesteziologije, psihijatrije, farmakologije i molekularne biologije. Tako je započela i **potraga na** Medicinskom fakultetu u Sent Luisu: među nekim genima mogućim uzročnicima.

S VISOKO OBRAZOVANJE

S: Za razliku od engleskog jezika, gde se E HIGHER EDUCATION ne konceptualizuje kao PUTNIK, u srpskom jeziku imamo jedan primer koji ukazuje na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao PUTNIKA. Na nju ukazuje imenica S *put* i kontekst u kojem je upotrebljena. Imenica S *put* u RSJ-u definiše se kao „dugi, uski deo ceste (kretanjem

utaban ili posebno izgrađen) koji služi za hodanje i kretanje uopšte“. Dakle, kada se neko nalazi na putu, kao S VISOKO ŠKOLSTVO koje je sinonim za S VISOKO OBRAZOVANJE, zaključujemo da taj pojam putuje, tj. da se VISOKO OBRAZOVANJE kao vršilac date radnje konceptualizuje kao PUTNIK. Putovanje zapravo predstavlja razvoj visokog obrazovanja. U osnovi ove konceptualizacije nalazi se metafora RAZVOJ JE KRETANJE/PUTOVANJE.

220. rts080928.txt: Posetioци beogradskog sajma moći će u izložbenom prostoru Hale XIV da pogledaju postavku "**Put visokog školstva**" o razvoju visokog obrazovanja u Srbiji, počev od osnivanja Velike škole 1808. i prosvetiteljskog rada Dositeja Obradovića.

E UNIVERSITY

Na kraju, i E UNIVERSITY može biti konceptualizovan kao PUTNIK, a to pokazuje samo jedan primer u analiziranom korpusu. Na ovu konceptualizaciju ukazuje glagol E *to pursue* koji se u OED-u definiše kao „pratiti ili juriti nekoga ili nešto“, a s obzirom na to da datu aktivnost obavlja univerzitet, zaključujemo da mu se pripisuje osobina kretanja:

221. J2D 246 The University is **pursuing** separate discussions with the HEFCE on the full financial implications of these proposals, which raise matters of major importance for the future financial position of the University, especially when taken in conjunction with para. 3.2 below.

VODIČ

E: Na konceptualizaciju E STUDENT kao PUTNIKA prirodno se nadovezuje konceptualizacija E PROFESSOR kao VODIČA (10). Očituje se u primerima sa glagolom E *to head* (S *predvoditi*), čija definicija u OED-u glasi „nalaziti se na vodećoj poziciji“, tj. nekoga ili nešto voditi, u smislu „usmeravati“. MENTALNO USMERAVANJE konceptualizuje se kao FIZIČKO USMERAVANJE, a vršilac radnje kao VODIČ:

222. CAR 1344 They said the inquiry would be **headed by** Professor Jean La Fontaine, Professor of Social Anthropology at the London School of Economics.

Ova konceptualizacija očituje se i u primerima sa glagolom E *to lead* i pridevom E *leading*, koji čini sintagmu sa imenicom E *professor*, a čije se primarno značenje odnosi na onog koji prednjači, a preneseno na onog ko je važan i očituje se kao kontekstualno u primerima koje navodimo. U osnovi date konceptualizacije je metafora PRVI JE NAJVAŽNIJI. Glagol E *to lead* u OED-u definiše se kao „pokazati nekome ili nečemu put do destinacije idući ispred ili pored njega“:

223. K42 7 Dr Caroline Blackwell and Professor Donald Weir of Edinburgh University's Medical Microbiology Department and Professor Anthony Busuttill of the Forensic Medicine Unit **are leading** the research.
224. K5M 9045 Professor Edward Wragg, director of Exeter University School of Education, and Professor Francine Vaniscotte, a **leading** European educationalist, will each receive the honorary degree of Doctor of the University.

Da je E PROFESSOR VODIČ, očituje se u primeru u kojem on *vodi studente u svet računarstva* ili u kojem *odbor predvođen profesorom vodi* (E *to guide*), tj. *navodi nekoga na određen postupak*. Primarno značenje glagola E *to guide* (S *voditi*) odnosi se na oblast turizma, a kontekstualno na usmeravanje savetima. Značenja se razlikuju, ali se kontekstualno može razumeti na osnovu primarnog:

225. HAC 272 The professor **takes you into** the world of portable computing explaining how to make the most of your walk-about P.C.
226. GXG 4886 **To guide** our response to the discussion papers and the new draft strategy promised in May, we have set up a Tourism Advisory Group under the chairmanship of Professor John Aitchison.

S: Na konceptualizaciju S PROFESORA kao VODIČA (7) prvo ukazuje glagol S *slediti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. (nekoga) ići, kretati se za nekim, pratiti“. U primeru koji navodimo studenti slede profesora, pa zaključujemo da je on konceptualizovan kao neko ko ih vodi na pravi put, tj. kao VODIČ. Inače, imenica S *vodič* u RSJ-u definiše se kao „1. a. onaj koji prati nekoga pokazujući mu put; putovođa“, iz koje je jasno da je pomenuti izvorni domen evociran u datom primeru:

227. poli010124.txt: Svakog ohrabrujem da radi po afinitetu. Ni mene moja profesorka Ljubica Cuca Sokić nije ubeđivala da je ona najbolja na svetu. Ali, studenti nekako uvek doživljavaju profesora kao osobu koju bi trebalo **slediti**.

Zatim, i primeri sa glagolom *S izvesti* koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. vodeći koga učiniti da izađe odnekle, odvesti napolje“, takođe upućuju na konceptualizaciju *S PROFESORA* kao *VODIČA*, jer ako on izvodi studente, on ih usmerava kuda da se kreću, vodi njihovo kretanje:

228. poli100911.txt: Kao profesor Akademije umetnosti u Novom Sadu **izveo je** četiri klase sa ukupno 39 studenata.

Ako je *S PROFESOR VODIČ* i usmerava kretanje studenata, očekivano je da imaju neki cilj koji je konceptualizovan kao *ODREDIŠTE*. Glagol *S dovesti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. vodeći ili upućujući nekoga, učiniti da dođe, prisne do određenog mesta“, jasno upućuje na izvorni domen *VODIČA*. I figurativno značenje, koje se u primeru očituje kao kontekstualno, definiše se u Rečniku kao „omogućiti nekome da stigne do određenog cilja, poslužiti kome kao putokaz“:

229. poli071222.txt: On se sada, takoreći, nalazi u sličnoj situaciji kao profesor Aleksandar Nikolić pre pola veka kada je od nule stvarao reprezentaciju i posle čitave decenije **doveo je do** prve medalje.

Glagol *S voditi* u RSJ-u primarno se definiše kao „1. a. ići ispred nekoga ili naporedo s nekim pokazujući mu put ili pomažući mu u hodu“. Zaključujemo da se *S PROFESOR*, kao vršilac radnje, konceptualizuje kao *VODIČ*. U datom primeru kontekstualno značenje može se opisati kao „biti na čelu nečega, predvoditi“ i može se razumeti na osnovu primarnog. U osnovi ove konceptualizacije imamo metaforu *UPRAVLJANJE JE VOĐENJE*:

230. poli070714.txt: Sekcije **vode profesori** sa Rudarsko-geološkog fakulteta, Šumarskog, Hemijskog, Biološkog i Fakulteta za primenjenu ekologiju „Futura“.

Na kraju, i primeri sa glagolom *S uputiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „poslati, upraviti u nekom pravcu negde“ ukazuju na konceptualizaciju *S PROFESORA* kao *VODIČA*, jer on upućuje, usmerava sve one koji mu se obrate ka određenom cilju, tj. tajnama zanata. Pored komponente upućivanja, pomenuti glagol sadrži i komponentu kretanja i nedvosmisleno ukazuje na izvorni domen *VODIČA*:

231. poli091129.txt: Sam profesor Ćirković bio je uvek spreman da svakoga ko mu se obrati i lično **uputi u** odgovarajuće tajne "istoričarevog zanata", pre svega u okviru njegovih čuvenih otvorenih vrata ponedeljkom.

SILA KOJA DELUJE DUŽ PUTA

E: Da zaokružimo predstavljanje izvornog domena KRETANJA koje se konkretizuje kao KRETANJE PUTANJOM, navodimo konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao SILE KOJA DELUJE DUŽ PUTA (4). Da je E HIGHER EDUCATION SILA, zaključujemo na osnovu konteksta u kojem se govori da je jedna od karakteristika ovog pojma da se *studenti dovedu do granica znanja u određenom polju*. Glagol *E to bring*, u značenju „učiniti da neko dođe do nekog mesta“, podrazumeva da je E HIGHER EDUCATION neka vrsta SILE koja može da upravlja nečim, u konkretnom slučaju studentima, koji su konceptualizovani kao TELA KOJA SE KREĆU/PUTNICI, a ZNANJE ODREDIŠTE, tj. OGRAĐENI PROSTOR koji predstavlja teren njihovog kretanja. U fizici sila se definiše kao pojava koja teži da promeni kretanje tela ili da utiče na pokretanje tela:

232. GOR 799 Another counter to this argument might be to point out that one of the defining characteristics of higher education is that students **are brought to the** frontiers of knowledge in a particular field.

Da je E HIGHER EDUCATION SILA koja ima pokretačku snagu, očituje se i u primeru u kojem se govori o lansiranju, pokretanju (*E to launch*) studenata:

233. GOR 708 Higher education, though, is a matter of **getting students launched on** a process of self development...

Da je E HIGHER EDUCATION SILA, vidimo i u primeru u kojem se govori da ono *učvršćuje prepreke*, gde glagol *E to reinforce* podrazumeva „ojačavanje nečega“, na osnovu definicije u OED-u. U konkretnom slučaju E HIGHER EDUCATION poseduje snagu i deluje kao sila koja učvršćuje prepreke na putu ka PRIVREDNOM RASTU – ODREDIŠTU:

234. HY8 1725 Higher education **reinforced** the cultural barriers to economic growth.

Za E HIGHER EDUCATION se može reći da je SILA u primeru u kojem ono isključuje (*E to exclude*) studentkinje. Zaključujemo na osnovu primarne definicije glagola u

OED-u koja se odnosi na fizičko udaljavanje nekoga ili nečega ili na zabranjivanje pristupa nekom mestu. Ukoliko neko ili nešto teži da pristupi nekom mestu, pretpostavlja se da je u pokretu, onda je E HIGHER EDUCATION vršilac radnje, neko ko sprečava taj pokret, tj. deluje kao sila na telo u pokretu:

235. FA6 370 ...on the contrary, higher education continues **to exclude** and marginalize its female students, pushing them further into female jobs or marriage and family.

POKRETAČ

Smatramo da izvorni domen POKRETAČA predstavlja neku vrstu konkretizacije SILE jer, kako nam je iz iskustva poznato, svako fizičko pokretanje uključuje neku vrstu fizičke sile.

S: U jednom primeru u srpskom, S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao POKRETAČ. Na njega se referira direktno kao na pokretača, a ova imenica u RSJ-u definiše se kao „1. onaj koji je nešto pokrenuo ili pokreće. 2. osnivač, utemeljivač”:

236. 2322-05.txt: Član 2. Naučnoistraživačka delatnost je delatnost od posebnog značaja za sveukupni razvoj Republike Srbije zasnovana na znanju, a zajedno sa visokim obrazovanjem, glavni je činilac i **pokretač** privrednog i ukupnog društvenog razvoja.

3.3.3. AKTIVNOST I PROCES

AKTIVNOST

E: U analiziranom delu korpusa E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao AKTIVNOST (9). Za ovakvu konceptualizaciju moglo bi se reći da je očekivana, jer u biti visoko obrazovanje i jeste neka vrsta aktivnosti koju obavlja primarno čovek. Reč *obrazovanje / education* po poreklu je glagolska imenica – što potvrđuje da se obrazovanje i kategorizuje kao aktivnost. Imajući u vidu kategorizaciju obrazovanja kao aktivnosti, primere koji slede mogli bismo da obeležimo kao nemetaforične, ali to nećemo učiniti, jer smatramo da konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI pruža osnovu za nadalje opisanu metaforičku konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao naročitih vrsta aktivnosti, poput POSLOVANJA i sl. U primerima u kojima je HIGHER EDUCATION / VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao AKTIVNOST ili kasnije PROCES, koji predstavlja skup aktivnosti, pored metaforičke, imamo i metonimijsku konceptualizaciju gde VISOKO OBRAZOVANJE stoji za AKTIVNOSTI KOJE SE ODVIJAJU U NJEMU.

Aktivnost se u OED-u definiše kao „stanje stvari u kojem se nešto dešava, ili radi i nešto što neka osoba izvršava“. U nekolicini primera eksplicitno se referira na E HIGHER EDUCATION kao na AKTIVNOST:

237. GOR 757 While, then, higher education and research are separate and separable **activities**, higher education inescapably draws on research.

Da je E HIGHER EDUCATION AKTIVNOST, potvrđuje i primer sa glagolom E *to engage in*, čije je primarno značenje u rečniku MacMillan definisano kao: „učestvovati u nekoj aktivnosti, posebno u onoj koja uključuje nadmetanje sa drugim ljudima ili razgovor sa njima“:

238. GUV 39 They were to be based on existing regional and other colleges already substantially **engaged in higher education**.

Svaka aktivnost ima početak, kraj i obično učesnike koji je realizuju, te se ova konceptualizacija javlja se u primerima u kojima se govori o učestvovanju (E *to participate in*) u visokom obrazovanju i završavanju (E *to complete*) visokog

obrazovanja. Glagol E *to complete* (S *završiti*) najčešće se odnosi na neku vrstu aktivnosti, što zaključujemo kako na osnovu svakodnevnog iskustva tako i na osnovu definicije u OED-u – „završiti ono što radite ili stvarate“. Slično je i sa glagolom E *to participate in* (S *učestvovati*).

239. CL1 943 Another strategy employed mostly by white youth is to delay a possible career in sport whilst **completing higher education**.

240. HJ1 10771 ...the extent to which **participation in higher education** varies between the sexes and across social class and religious groups;

Pomenuta konceptualizacija javlja se i u primeru gde se govori o posvećenosti (E *commitment*) visokom obrazovanju, što zaključujemo na osnovu definicije primarnog značenja pomenute lekseme u OED-u: „biti posvećen nekoj stvari ili aktivnosti“:

241. K23 1156 In 1995, one in 3 qualified young people will go to University; that is the measure of the this Government's **commitment to higher education**.

Obično je za izvršavanje neke aktivnosti potrebno oruđe, alat ili instrumenti (E *tools*). To su predmeti koji se koriste za postizanje cilja, a u kontekstu sa visokim obrazovanjem, kada se govori o *instrumentima visokog obrazovanja*, ono se konceptualizuje kao AKTIVNOST:

242. EWR 74 A partial eclipse of religious belief in the face of social relations organized around industry, science, and technology, led to greater emphases on a "lay" ministry and pedagogy, and a search, from the mid nineteenth century, for new **tools of a general higher education**.

S: U srpskom se takođe javlja konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI (28). U više od polovine primera na ovu konceptualizaciju ukazuje imenica S *delatnost*, koja se u RSJ-u definiše kao „rad, angažovanost na nekom polju, u nekoj oblasti, određena aktivnost; uopšte rad, delanje, aktivnost, akcija“:

243. 2283-09.txt: Pripremanje, odobravanje i izdavanje udžbenika za ustanovu koja obavlja **delatnost visokog obrazovanja** uređuje se opštim aktom visokoškolske ustanove, u skladu sa posebnim zakonom.

U preostalim primerima takođe se očituje pomenuta konceptualizacija sa sličnim leksičkim realizacijama kao u engleskom. S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao AKTIVNOST kada mu se pripisuje osobina trajanja, kao što vidimo u prvom primeru. Kontekstualno značenje odnosi se na visoko obrazovanje kao instituciju, a jedno od sekundarnih značenja glagola *trajati* je „održavanje u određenom stanju“ što takođe ukazuje na instituciju. S obzirom na to da se trajanje primarno povezuje sa aktivnošću, zaključujemo da je izvorni domen AKTIVNOSTI iskorišćen za konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA. U drugom primeru, ukazivanjem na dužinu trajanja VISOKOG OBRAZOVANJA, očituje se konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI:

244. poli080829.txt: ... 2008. godina je proglašena godinom visokog obrazovanja u Srbiji , formiran je odbor za proslavu s predsednikom Tadićem na čelu. Naše visoko obrazovanje traje 200 godina, duže nego neke države i treba da budemo ponosni na to.
245. poli080913.txt: Društvo Osnovan Alumni Beogradskog univerziteta Povodom jubileja dva veka visokog obrazovanja, promovisani počasnici doktori i Monografija Beogradskog univerziteta Povodom obeležavanja 200 godina Univerziteta u Beogradu , juče je upriličena sve.

Na pomenutu konceptualizaciju ukazuje imenica S *nastavak*, koja se RSJ-u definiše kao „kontinuirano dalje trajanje neke aktivnosti, vršenja nečega, odnosno nastavljanje nečega posle prekida“:

246. 1616-05.txt: U postupku priznavanja radi nastavka obrazovanja u sistemu visokog obrazovanja , imaocu strane visokoškolske isprave utvrđuje se pravo na **nastavak započetog visokog obrazovanja**, odnosno pravo na uključivanje u nivoe.

Na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI ukazuje i imenica S *kontinuitet*, koja se primarno takođe odnosi na trajanje aktivnosti. Iako reč *kontinuitet* može da ukazuje da se radi o *kontinuitetu* unutar studiranja pojedinačnog studenta, smatramo da ovaj primer nije dovoljno jasno određen u tom smislu, jer se takođe može odnositi i na *kontinuitet* visokog obrazovanja koje se nudi studentima.

247. visokoSkBibl.xml: Na kvalitet i **kontinuitet visokoškolskog obrazovanja** utiču biblioteke, od kojih se očekuju jasno definisana misija i ciljevi, funkcije i zadaci.

Dalje, imenica *S učešće*, koja se u RSJ-u definiše kao „a. učestvovanje u nekom zajedničkom poslu, sudelovanje u nekoj zajedničkoj akciji“ ukazuje na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI, jer su i posao i akcija koji se pominju u definiciji vrste aktivnosti:

248. 2322-05.txt: Oblici saradnje naučnoistraživačkih organizacija i **učešće** instituta u visokom obrazovanju...

Zatim, na ovu konceptualizaciju ukazuje i pridev *S završen*, ali pošto njegove definicije nema u RSJ-u, metaforu identifikujemo na osnovu značenja glagola *S završiti* – „1. privesti kraju, okončati, dovršiti: ~ govor, ~ rat“, koja pokazuje da se glagol tipično odnosi na završavanje aktivnosti. U primeru koji navodimo, konceptualizaciju potvrđuje i referiranje na trajanje date aktivnosti:

249. 2490-09.txt: drugog stepena (diplomske akademske studije - master, specijalističke akademske studije ili specijalističke strukovne studije) i lica sa **završenim visokim obrazovanjem** na osnovnim studijama u **trajanju** od najmanje četiri godine, u skladu sa Zakonom.

Na kraju, zaključujemo da svaka uspešna aktivnost daje određene rezultate. Imenica *S rezultat* u RSJ-u definiše se kao „1. a. ono što proističe iz nečega kao posledica, kao krajnji ishod. 2. ono što se postigne, do čega se dođe nekom organizovanom aktivnošću, ishod nečega“. Ova definicija nedvosmisleno ukazuje da je rezultat ishod neke aktivnosti, što upućuje na metaforu da je *S VISOKO OBRAZOVANJE* AKTIVNOST:

250. poli051127.txt: To je takođe naše visoko obrazovanje i **njegov nesporni rezultat**. Pred privatnim fakultetima je da se dokažu, pred državnim da budu dostojni svoje tradicije i idu stalno napred.

U srpskom se izvorni domen AKTIVNOSTI koristi za konceptualizaciju UNIVERZITETA (5). Ovi primeri su metonimijski utemeljeni i u njima UNIVERZITET stoji za VISOKO OBRAZOVANJE, odnosno INSTITUCIJA za AKTIVNOST. Kao i kod *S VISOKOG OBRAZOVANJA*, na ovu konceptualizaciju ukazuju sinonimijski glagoli *S završiti* i *S svršiti*. Glagol *S svršiti* definiše se kao – „1. a. privesti kraju, okončati, dovršiti, završiti; izvršiti neku

radnju, obaviti“. U definiciji se vidi da se završetak odnosi na kraj neke radnje koja je sinonim za aktivnost:

251. Lalka1_SbL.txt: Tračiš novac na nauku, a meni nedostaje novaca za parnicu. **Svršio** ti makar i dva univerziteta, nećeš se izvući iz današnje bede, dok ne dobijemo natrag naša dedovska imanja.
252. KZS_Cir.xml: Sada je radila u "Pravdi" i istovremeno **završavala** univerzitet.

U nastavku sledi opis metaforičkog scenarija ISTRAŽIVANJA, jer ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST predstavlja konkretizaciju domena AKTIVNOSTI.

ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST

E: E HIGHER EDUCATION AKTIVNOST može konkretnije da se konceptualizuje kao ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST, na šta ukazuje pridev E *exploratory*. Rečnik MacMillan pomenuti pridev definiše kao „aktivnost koja se sporovodi da bi se nešto više naučilo“, a u OED-u je definisan kao „aktivnost koja je povezana sa istraživanjem nečega“:

253. HCK 221 But higher education should be a more **exploratory affair** and the university more a community of scholars.

ISTRAŽIVAČ

E PROFESSOR je konceptualizovan kao ISTRAŽIVAČ u 3 primera sa glagolom E *to discover* (S *otkriti, pronaći*), koji se pre svega odnosi na fizičko pronalaženje. Na osnovu konteksta i definicije zaključujemo da se MENTALNO OTKRIVANJE/SAZNAVANJE konceptualizuje kao FIZIČKO OTKRIVANJE, a vršilac radnje, E PROFESOR, kao ISTRAŽIVAČ:

254. B76 712 D. Michie, professor of machine intelligence at Edinburgh University, has **discovered** a somewhat similar state of affairs in a hybrid mouse...

Primer u kojem se E UNIVERSITY pojavljuje sa glagolom E *to research* (S *istraživati*) ukazuje na njegovu konceptualizaciju kao ISTRAŽIVAČA (1). Pomenuti glagol u OED-u je definisan kao „sistematsko istraživanje ili proučavanje materijala ili izvora

kako bi se utvrdile činjenice i došlo do novih zaključaka“. S obzirom na to da i ovde imamo aktivnost tipičnu za ljude a odnosi se na univerzitet, zaključujemo da se UNIVERZITET konceptualizuje metonimijski, gde CELINA (UNIVERZITET) predstavlja DEO (ISTRAŽIVAČE):

255. HJ9 1593 Unsuitability might mean that these universities **are researching in** areas not covered by the mainstream journals, but inspection of the thesis titles does not support this.

S: U srpskom se na STUDENTA direktno referira kao na ISTRAŽIVAČA (1). Na osnovu konteksta se zaključuje da je uloga studenta kao istraživača poželjna i neophodna u visokom obrazovanju, ali da je ona na neki način zanemarena:

256. poli010127.txt: Tako međusobno povezani, stvaraju "kritične mase" istraživača sposobnih da naučno "napadaju" i složene proizvodne i društvene probleme. Studenti kao istraživači su u nas prava retkost, skoro senzacionalna, kao da to nije integralni deo univerzitetskog studija.

PROCES

E: Na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao AKTIVNOSTI, nadovezuje se konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao PROCESA (5). U primerima u kojima je HIGHER EDUCATION / VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao PROCES, koji predstavlja skup aktivnosti, pored metaforičke, imamo i metonimijsku konceptualizaciju gde VISOKO OBRAZOVANJE stoji za AKTIVNOSTI KOJE SE ODVIJAJU U NJEMU. Na osnovu svakodnevnog iskustva znamo da je svaki proces niz aktivnosti koje su obično povezane, a to potvrđuje i defincija imenice E *process* u OED-u. E HIGHER EDUCATION može biti RAZVOJNI PROCES ili AKTIVAN PROCES:

257. GOR 924 For on the argument here, higher education is essentially a developmental **process** experienced by students;

258. GOR 304 At the very least, the idea of higher education implies an educational **process** in which students are not simply initiated into forms of thought, but are encouraged actively to engage with them.

S: I u srpskom smo identifikovali primere u kojima se VISOKO OBRAZOVANJE (7) konceptualizuje kao PROCES. U navedenim primerima očituju se i konceptualizacije S PROCESA VISOKOG OBRAZOVANJA. U prvom primeru PROCES VISOKOG OBRAZOVANJA JE CELINA jer se sastoji od komponenata. U drugom primeru je SADRŽATELJ, jer se pojavljuje sa predlogom *S u*, koji primarno označava sadržavanje:

259. 1616-05.txt: ...visokoškolska ustanova koja u obavljanju delatnosti objedinjuje obrazovni, istraživački, stručni i umetnički rad, kao komponente jedinstvenog **procesa visokog obrazovanja**.

260. 1616-05.txt: Radi ostvarivanja zajedničkih interesa studenata kao partnera **u procesu visokog obrazovanja** osnivaju se Studentska konferencija univerziteta i Studentska konferencija akademija strukovnih studija.

S VISOKO OBRAZOVANJE JE PROCES u primerima sa glagolima *S unaprediti* i *pospešiti*. Glagol *S pospešiti* u RSJ-u definisan je kao „ubrzati, požuriti korak/proces“, a glagol *S unaprediti* „učiniti naprednijim, razvijenijim, sadržajnijim, dovesti u bolje stanje, poboljšati: privredu, saradnju, odnose.

261. poli091128.txt: protestnu trasu Plato - Slavija - Nemanjina i Brankov most, proširili i na "Sava centar", u kojem se juče održavao međunarodni skup o **unapređenju visokog obrazovanja** u Srbiji. Uz povike "Dole školarine" i "Lopovi, lopovi", studenti su se nakon kratkog performansa preko Gazele vratili do zgrade vlade u Nemanjinoj.

262. poli091202.txt: Moramo da **pospešujemo visoko obrazovanje** jer je u Srbiji svega 6,5 odsto građana završilo bilo koji fakultet. Ova cifra govori da smo znatno ispod evropskog obrazovnog proseka...

PERIOD

Na izvorni domen AKTIVNOSTI nadovezuje se izvorni domen PERIODA, jer imaju jednu zajedničku karakteristiku, a to je vremensko trajanje.

E: E HIGHER EDUCATION može da se konceptualizuje i kao PERIOD (3) koji je u OED-u definisan kao „dužina vremena“. Ova metafora očituje se u primeru u kojem je E HIGHER EDUCATION upotrebljeno sa vremenskim predlogom *E after*, koji se u OED-u definiše kao „vreme koje dolazi nakon nekog događaja ili nakon nekog perioda“:

263. EVM 35 It must be made clear to students that they retain their Compact entitlements and may redeem them for employment within Compact companies whenever they leave education, whether at 16+, 18+ or **after higher education**.

Pomenuta metafora se očituje u primerima u kojima se o E HIGHER EDUCATION govori kao o fazi (*E phase*), koja se u rečniku MacMillan takođe definiše kao „određeni vremenski period u razvoju nečega“:

264. H88 1419 Yet even at university, it may well still be a minority of departments that expect all mathematics students to use computers as a matter of course; indeed, some people fear that higher education will be the **phase** most resistant to new IT, rather than the one that provides a strong lead.

Ovde ujedno imamo i primer personifikacije, jer faza dobija ljudsku osobinu opiranja, ali ona nije relevantna za istraživanje, pa je nećemo dalje analizirati.

3.3.4. ŽIVO BIĆE

Jedna od osnovnih podela izvornih domena na osnovu kojih identifikujemo pojmovne metafore jeste na ENTITETE (konkretnije ŽIVA BIĆA i PREDMETE) i MATERIJU, koja je najčešće konkretizovana izvornim domenima TEČNOST i ZEMLJIŠTE.

Izvorni domen ENTITETA ukazuje na to da se neki pojam konceptualizuje uz pomoć opšte ontološke metafore koja se nalazi u osnovi metafore čiji je izvorni domen ŽIVO BIĆE. ŽIVO BIĆE je, dalje, konkretizovano izvornim domenima ČOVEKA, BILJKE i ŽIVOTINJE. U nastavku sledi opis pomenutih izvornih domena i njihovih daljih konkretizacija.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao ŽIVO BIĆE (7) kada se govori o njegovom razvoju (*E development*) i rastu (*E growth*). Ovo su tipične karakteristike živih bića, a to potvrđuju i definicije u rečniku MacMillan: „ako se ljudi, biljke ili životinje razvijaju, one rastu ili se menjaju dok stare“, odnosno „ako deca ili životinje rastu, oni postaju veći i viši“. Ova metafora očituje se u sledećim primerima:

265. HJ0 823 The development of such teaching within a university context will necessarily be combined with broader understanding of **the development of higher education** in Britain in the early decades of this century.

266. FA3 1110 However, the emergence of this pattern may also have been related to the **growth of higher education** itself...

S: U srpskom se konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao ŽIVOG BIĆA (18) leksički realizuje na samo jedan način, uz pomoć imenice *S razvoj*. *S razvoj* se u RSJ-u definiše kao „1. a. postepena promena, preobražaj u više, složenije oblike, u savršenije stanje, razvitak, evolucija; uopšte tok događaja, procesa“, gde nam posebno prvi deo definicije ukazuje na to da se primarno odnosi na živo biće:

267. poli070607.txt: ...profesor dr Žarko Spasić , nekadašnji prorektor Beogradskog univerziteta. Po njegovim rečima, **razvoj visokog obrazovanja** u Srbiji posle Drugog svetskog rata obeležila je eksplozija novih fakulteta i univerziteta, neracionalno širenje mreže visokoškolskih ustanova...

E: E UNIVERSITY konceptualizovan kao ŽIVO BIĆE (6). Prvi primeri koji ukazuju na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao ŽIVOG BIĆA su oni u kojima se govori o životu

univerziteta (E life) i novoj generaciji univerziteta (E generation). Prvi primer je jasan, dok u drugom primeru iz definicije imenice *E generation* u OED-u, vidimo da se ona odnosi primarno na ljude. Univerzitet, kao i svako živo biće, karakteriše rast (*E growth*), a univerziteti kao i živa bića imaju prirodnu sredinu (*E environment*). Kao većina živih bića, univerziteti mogu biti aktivni (*E active*), a ta aktivnost može biti izraženija u određenim domenima u kojima su jači (*E strong*):

268. THE 32 With it we attempt to give you an insight into the **life of the university** and hopefully assist you in your difficult choice.
269. CBB 117 Finally, Stamford put itself forward in the 1960s as one of the sites for **the new generation of universities**, citing the town's university history in support of its case.
270. B2B 54 Much later the Boots Pure Drug Co. endowed professorships in honour of Lord and Lady Trent which made a substantial contribution to the academic **growth of the University**.
271. EEL 522 **THE UNIVERSITY ENVIRONMENT**
272. HPN 377 It is true that Edinburgh University **is active** in more than one of the earth science sub-fields -- geology per se, geophysics, geochemistry, mineralogy, geomorphology etc. -- whereas some universities **are strong in** only a single sub-field, such as palaeontology.

Na ovu konceptualizaciju ukazuje i glagol *E to revitalize (oživeti, vratiti život, preporoditi)*:

273. HY7 1438 From the point of view of the authorities, **revitalizing the universities** was a policy fraught with danger.

S: S UNIVERZITET se konceptualizuje kao ŽIVO BIĆE (3) kada se govori, kao i u engleskom, o njegovom *životu i razvoju*:

274. Petranovicls.xml: Autonomija, ako je igde dala dobrih rezultata dala ih je u **životu Univerziteta**.
275. 3469-01.txt: kao i stvaranja materijalnih uslova za rad i **razvoj univerziteta** i fakulteta.

Glagol *S preporoditi*, koji se u RSJ-u primarno definiše kao „izazvati, ostvariti preporod, oživeti, obnoviti“, ukazuje na izvorni domen ŽIVOG BIĆA:

276. Petranovicls.xml: ...elita jednom rečju, koja bi **preporodila Univerzitet**, sa Dimitrijem Ljotićem, Veliborom Jonićem, Vladimirom Velmar Jankovićem, Danilom Gregorićem na čelu.

Metafora razvoja značajna je i u konceptualizaciji S STUDENTA (2) u srpskom. Na nju upućuje imenica S *razvoj*. Ova konceptualizacija važna je za ideološko tumačenje, jer lekseme koje ukazuju na lični razvoj studenta i razvijanje njegovih potencijala oslikavaju progresivističku ideologiju.

277. 3469-01.txt: 12) utvrđuje mere za podsticanje **razvoja** izrazito uspešnih i darovitih studenata;

ČOVEK

Izvorni domen ŽIVOG BIĆA u najvećem broju primera konkretizuje se kao ČOVEK, i to najdominantnije kod E UNIVERSITY i E HIGHER EDUCATION ⁵¹ i S UNIVERZITET i S VISOKO OBRAZOVANJE. E UNIVERSITY je konceptualizovan kao ČOVEK u 51 primeru, a S UNIVERZITET u 80 primera. Svi ovi primeri mogu se posmatrati metonimijski, jer zapravo označavanju grupu ljudi koja vodi univerzitet i donosi odluke. E UNIVERSITY ili S UNIVERZITET kao celina označava deo – čelne ljude ili ljude koji učestvuju u radu institucije. Zbog toga, pomenuti primeri opisani su u odeljku 3.4. (Personifikacija, metonimija i ostale metaforčke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova).

E: Slede primeri u kojima se E HIGHER EDUCATION konceptualizuje kao ČOVEK (30). Pripisuju mu se neke tipično ljudske osobine, poput karaktera (E *character*), koji se u OED-u definiše kao „mentalne i moralne osobine koje su svojstvene pojedincima“:

278. GOR 1170 Analogously, as the comparatively uniform **character of British higher education** begins to dissolve, so questions are arising in the UK..

E HIGHER EDUCATION može da ima potrebe (E *needs*), ali isto tako i obaveze (E *duty*), da odgovara na zahteve (E *to respond to demands*), ili da ima svoje zahteve, može da se nada (E *to hope*) i može da se osloni na nekoga ili nešto (E *to rely on*):

⁵¹ Primeri u kojima je *higher education* kvalifikator, obično imenice *institution*, a koji su personifikovani – biće opisani i zasebno dodatno razmatrani u delu 3.4. (Personifikacija, metonimija i ostale metaforčke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova).

279. HX0 208 SCOTVEC will need carefully to consider the validity and ease of operation of the new system, and whether it meets **the needs of higher education** and employers.
280. GOR 283 Although we can see elements of a critical function (especially in Leavis), the dominant approach of these writers is founded on a base of a certain set of social ideas which it is the **duty of higher education** to guard and transmit.
281. HJ2 5329 Attention is being given to the manner in which **higher education responded to the demands for a** hard science approach in education...
282. HX1 64 A number of other studies have also shown that non-traditional students who have been carefully selected on the basis of criteria which relate to the ability **to meet the demands of higher education**...
283. GOR 29 The questions this analytical level raises include: What kind of cultural enlargement, if any, can **higher education hope** to offer the individual student?
284. G20 421 **Higher education** is also expected **to rely more heavily on** private sources of finance with polytechnics and universities competing for commercial.

Dalje, E HIGHER EDUCATION kao i svako ljudsko biće može imati javni i privatni život (*E public and private life*) i može imati svoju retoriku (*E rhetoric*). Sa E HIGHER EDUCATION neko može i da sklopi brak (*E to marry*). Primer 287 ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao PARTNERA U VEZI:

285. FA3 269 Trow's (1975) distinction between the **public and private lives of higher education**, although American, is crucial in understanding the British system.
286. FA3 575 Nevertheless, Newman's was an important interpretation, even if it influenced the **rhetoric of higher education** more than the reality.
287. CDX 3019 They will not move out of the tradition in manner or moral, but will only **marry higher education** and will search for some way to use it.

Kao i svaki čovek, i E HIGHER EDUCATION može da se suočava sa problemima (*E to face*), mogu da mu budu nametnute različite obaveze ili disciplina (*E to impose discipline upon*), što je opet karakteristično i za čoveka:

288. EEL 980 The Working Party's report In Support of Higher Education was an important review of the issues **facing higher education**, the common ground that existed and the way forward -- including development of the CUC.

289. A66 760 With memories of the student unrest of the late sixties still part of the living past, Sir Keith Joseph was able to **impose a stern monetary discipline upon British higher education** with the prospect, many feared, that some universities and polytechnics might disappear entirely.

E HIGHER EDUCATION može težiti nečemu (E *to aspire*) i može imati ciljeve (E *aims*) kao i čovek, a ujedno mogu da mu se otvore, kao što je i svojstveno čoveku, mnoge mogućnosti (E *to open up infinite possibilities*):

290. HTK 525 As the Director of Leeds Polytechnic put it in 1971: [the very existence of the new polytechnics must signify the end of the general assumption that a liberal education is the only **peak to which a higher education can aspire**].

291. FA3 29 Robbins (1963) -- comprehensive and thorough in many respects -- had relatively little to say about the undergraduate curriculum, beyond some general statements about the **aims of higher education**, and recommendations about the balance of arts and science and single and combined honours courses.

292. GOR 752 Over the last 150 years, the world of knowledge and understanding created through research **has opened up infinite possibilities for** higher education, and so research has become undeniably linked to our modern understanding of higher education.

S: VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom se takođe konceptualizuje kao ČOVEK (9). Neke od leksičkih realizacija se poklapaju sa engleskim. S VISOKO OBRAZOVANJE JE ČOVEK kada se govori o njegovim *potrebama i prioritetima*. Iz iskustva znamo da je potreba karakteristična za svesno biće kao što je čovek, a to potvrđuje i definicija u RSJ-u „1. težnja za ostvarenjem nekog cilja, želja da se nešto realizuje, ima itd.“ Kada je u pitanju *prioritet*, on se odnosi na ciljeve čije je ostvarivanje najvažnije:

293. visokoSkBibl.xml: konzistentnost i aktuelnost bibliotečkih zbirki visokoškolskih biblioteka, a koliko ih čine popustljivim pred **potrebama** nacionalne kulture i visokoškolskog obrazovanja, sudiće vreme koje dolazi.

294. poli090403.txt: On je podsetio da Srbija za visoko obrazovanje izdvaja oko 0,7 odsto bruto domaćeg proizvoda (BDP), i kazao da je **prioritet visokog obrazovanja** nastavak implementacije bolonjskog procesa.

Dalje, S VISOKO OBRAZOVANJE se konceptualizuje kao ČOVEK i u primeru u kojem se govori da *ima sposobnost da nešto potencira*, što kontekstualno znači da insistira na nečemu, a to je tipična karakteristika za ljude:

295. poli070222.txt: Takvo visoko obrazovanje **ne potencira** znanje kao osnovni cilj, već diplomu kao dokument koji predstavlja iluziju znanja i sigurne budućnosti.

I imenica *S ugled*, koja se u RSJ-u definiše kao „1. dobar glas, uvaženje; položaj, dostojanstvo“, ukazuje na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao ČOVEKA:

296. rts080913.txt: Univerzitet u Beogradu potpisao je ugovore sa 160 univerziteta iz 60 zemalja, podseća Kovačević, a cilj godine visokog obrazovanja, koja će se obeležavati do jula naredne godine, jeste vraćanje **ugleda** našeg visokog školstava u svetu.

Kada se govori o *sunovratu visokog obrazovanja*, zaključujemo da je za konceptualizaciju ovog pojma iskorišćen izvorni domen ČOVEKA. Definicija imenice *S sunovrat* u RSJ-u glasi „koji se izvodi, biva s glavom nadole, strmoglav“. Jezički osećaj nam govori da kada nešto pada glavom nadole, primarno se odnosi na čoveka. U osnovi ove konceptualizacije je metafora DOŽIVLJAVANJE NEUSPEHA JE PADANJE:

297. poli090704.txt: U razgovoru za naš list Ljubiša Rajić govori o problemima kulturne politike u Srbiji, perspektivi budućih elita i **sunovratu** visokoškolskog obrazovanja.

Na kraju, imenica *S posao* takođe ukazuje na konceptualizaciju *S VISOKOG OBRAZOVANJA* kao ČOVEKA. U RSJ-u *S posao* se definiše kao „1. rad, delovanje na obavljanju nečega (fizički ili umni)“, iz čega zaključujemo da se primarno odnosi na čoveka, jer je on sposoban za takvu vrstu rada:

298. rts081205.txt: Obradović: Akreditacija presudna za Bolonju. Ministar prosvete Žarko Obradović naveo je da je akreditacija fakulteta veoma važan **posao za državu** i visoko obrazovanje jer se Srbija time svrstava u deo evropskog obrazovnog sistema.

U nastavku sledi opis dela konkretizacija izvornog domena ČOVEK za koje se može reći da su opštije i mogu biti deo metaforičkih scenarija različitih aktivnosti (STVARALAC, DOBAVLJAČ, DAVALAC, PRIMALAC, VLASNIK, OCENJIVAČ). Drugi deo konkretizacija izvornog domena ČOVEK opisan je u odeljku 3.3.5. (ČOVEK i OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI), jer su te konkretizacije specifičnije i pripadaju određenim oblastima ljudske delatnosti.

STVARALAC

Izvorni domen STVARAOCA iskorišćen je za konceptualizaciju 7 pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA i u srpskom i u engleskom, osim za S STUDENTA. Ovaj izvorni domen je posebno važan za pojmove E PROFESSOR, S PROFESOR i E STUDENT, zato što nam takve konceptualizacije otkrivaju njihove uloge u oblasti visokog obrazovanja.

E: E PROFESSOR je konceptualizovan kao STVARALAC (19), što pokazuju primeri u kojima on može da proizvodi (*E to produce*), izumi ili izmišlja (*E to devise*), formira, uspostavi (*E to establish*) i napravi (*E to make*). Zajedničko za sve ove glagole jeste da njihovo značenje uključuje stvaralačku komponentu.

299. HTD 773 Editions **produced by** members of the School include [...] Professor Ian Donaldson's Oxford Authors edition of Ben Jonson (1985)...

300. A4V 192 But Professor Smithers argues: It's perfectly possible, especially now we've got all the experiences of **devising** a national curriculum and of working out key stages and ways of testing them.

301. GT3 236 In 1922 she was promoted professor in Swahili and the Bantu languages, the first such chair in the British Isles; she then **established** the School's diploma in Swahili studies (1924), the first qualification of this kind in a British university.

302. J2C 288 (Any other inventions **made** by the professor in the course of his employment will be deemed to fall within the provisions of Section 39(2) of the Patents Act 1977, i.e. will be taken to belong to him.)

S: U srpskom se PROFESOR konceptualizuje kao STVARALAC (6), na šta ukazuju glagoli S *stvoriti* i S *sačiniti*, koji su ekvivalentni prethodno navedenim engleskim glagolima. Glagol S *stvoriti* se u RSJ-u definiše kao „1. sazdati, proizvesti, načiniti“, dok za glagol S *sačiniti* ne postoji definicija, ali smatramo da predstavlja sinonim glagola S *stvoriti*. Može se zaključiti da se vršioc i pomenutih radnji konceptualizuju kao STVARAOCI:

303. poli090331.txt: Diplomirao je na beogradskoj Akademiji u klasi profesora Nedeljka Gvozdovića , bio gostujući profesor na akademijama u Budimpešti i Edinburgu, usavršavao se širom Evrope i u SAD i uvek se vraćao u Beograd , iako je imao brojne ponude da **živi i stvara** u...

304. poli071222.txt: On se sada, takoreći , nalazi u sličnoj situaciji kao profesor Aleksandar Nikolić pre pola veka kada je od nule **da stvarao**

reprezentaciju i posle čitave decenije doveo je do prve medalje (srebro na EP u Beogradu 1961).

305. poli071224.txt: Reč je o Poslovnom (master) planu turističke destinacije Zlatibor - Zlatar, koga su **sačinili profesori** sa Univerziteta Singidunum, po narudžbi Ministarstva za ekonomiju i regionalni razvoj.

E: Dalje, E PROFESSOR kao STVARALAC može integrisati (*E to integrate*) studije i kolekcije, kao u primeru koji sledi. Glagol *E to integrate* se u OED-u definiše kao „iskombinovati dve stvari kako bi se napravila celina“, što navodi na zaključak da i on sadrži stvaralačku komponentu:

306. GTH 1219 In 1918 he became professor of ecclesiastical history at King's, where he wished to **integrate** historical studies with the collections at Lambeth, and in 1931 professor of ecclesiastical history in London University.

S: S PROFESOR je STVARALAC i u primerima kada se na njega direktno referira kao tvorca ili kreatora. Za imenicu S tvorac RSJ samo navodi sinonim S stvoritelj, dok se kreator definiše kao „onaj koji kreira, stvara (obično nešto novo, originalno), stvaralac, tvorac (u opštoj i primenjenoj umetnosti, u nauci u sl.)“, što jasno ukazuje na izvorni domen STVARAOCA:

307. poli091103.txt: član pomenutog Zavodovog tima i profesor beogradskog Učiteljskog fakulteta, koji je ujedno i jedan od **kreatora** edusoft obrazovnog portala zahvaljujući kojem će svaki nastavnik čas moći da pripremi kod kuće.
308. poli071217.txt: Profesor uporedne književnosti i teoretičar i **tvorac** tzv. beogradskog stila (po uzoru na francuski stil) Bogdan Popović studirao je u Parizu.

E: E PROFESSOR se konceptualizuje i kao konkretan STVARALAC, tačnije ARHITEKTA, a može biti i KROJAČ ili TKAČ, što zaključujemo na osnovu značenja glagola *E to unravel* (*razmrsiti*), jer se obično ljudi druga dva profila bave razmrsivanjem konaca. Da je E PROFESSOR KROJAČ, pokazuje i primer sa glagolom *E to tailor* (*krojiti*):

309. AAK 259 Professor Wiechers was **the architect** of the controversial Turnhalle constitution a decade ago when South Africa tried to undermine UN Resolution 435.
310. BMG 171 It would require a feline Professor Higgins to **unravel** all the intricacies of the language of the modern domesticated cat.

311. HPH 1499 I would argue at least that concentrating a group of students on one course should enable our scholarships staff both to **tailor** a more relevant course and to provide a better service to students.

Da je E PROFESSOR STVARALAC, konkretnije STOLAR, zaključujemo na osnovu značenja reči E *patina*, koje se u OED-u definiše kao „sjaj na drvenom nameštaju koji se stvara poliranjem”. U konkretnom slučaju profesor je taj koji *daje naučnu patinu zborniku*:

312. CKU 444 While Ms Avgikos deconstructed Mr Koons's collaboration with Cicciolina, and Mr O'Brien marvelled at his shameless self-promotion, Professor Rosenblum added a scholarly **patina** to the proceedings...

U naredom primeru, E PROFESSOR je konceptualizovan kao neko ko treba da ugoditi studentu. Ako profesor može da zasлади (E *to sweeten*) odmor, onda se on konceptualizuje kao KUVAR, jer se ovaj glagol odnosi na ukus nečega, a zaslađivanje na aktivnost koju tipično obavlja kuvar, koji je takođe neka vrsta STVARAOCA:

313. EWR 188 F. W. Moorman, Professor of English Language at Leeds and an active supporter of the Workers' Educational Association, told the annual conference in 1914 that the main purpose of the teaching of English literature was not to impart knowledge, or to "equip students for the conquest of the world"; indeed, the object was not to "teach" at all but to "delight" and, "for some, **to sweeten** leisure".

S: U jednom primeru imamo konkretizaciju PROFESORA-STVARAOCA kao SLIKARA. Na ovu konceptualizaciju ukazuje glagol S *oslikati*. Kontekstualno značenje iz primera koji navodimo poklapa se sa figurativnim značenjem koje je navedeno u rečniku „živo, slikovito opisati, predstaviti nekoga, nešto“, na osnovu čega zaključujemo da je S PROFESSOR konceptualizovan kao SLIKAR:

314. poli001216.txt: **Oslikavajući** dugogodišnji položaj i stanje geologije, profesor dr Dejan Milovanović sa Rudarsko-geološkog fakulteta, citirao je napis sa crkve u Sirakuzi "Mnogo je kasnije nego što mislite".

E: I E STUDENT može biti konceptualizovan kao STVARALAC (4), što uočavamo u primerima u kojima se govori o tome da studenti *proizvode rezultat zadataka na kursu* (E *production*), nastavnici analiziraju *produkte rada studenata* (E *products*) i da studenti mogu *da sastave*, tj. *sklope* program (E *to put together*) ili *da spoje* (E *to*

synthesize) sposobnosti. Sve lekseme upućuju na pomenutu konceptualizaciju ciljnog pojma jer u svom značenju sadrže stvaralačku komponentu:

315. GOW 1935 This part of the course is assessed by reference to the student's production of course work manifest in a course file.
316. CN5 1311 Someone — teacher, examiner, 'assessor' — observes the **student** at work, or perhaps interacts with him/her in some way, or more commonly analyses **products of the student's** work.
317. HTD 678 After completing a core course in foundation subjects in general and applied linguistics, MSc students put together a personal programme of options chosen from a set of more than 25 courses...
318. HBN 739 This requires students to **synthesise** artistic and creative ability with a sound technological...

E UNIVERSITY je konceptualizovan kao STVARALAC (8). Ovi primeri su takođe metonimijski jer CELINA-UNIVERZITET označva DEO-grupu ljudi koja vodi univerzitet ili one koji rade na univerzitetu. Jedan od njih je primer sa glagolom E *to devise* (*izmisliti, izumiti*) koji se u OED-u definiše kao „isplanirati ili izmisliti složenu proceduru, sistem ili mehanizam pažljivim promatranjem“:

319. B2A 1818 At the other end of the managerial hierarchy is the ambitious Management Education Syllabus and Open Learning (MESOL) project sponsored by the Training Authority and **devised** by the Open University and the Institute of Health Services Management.

E UNIVERSITY se konceptualizuje kao STVARALAC i u primerima sa glagolom *stvoriti, proizvesti* (E *to produce*), što zaključujemo na osnovu definicije u OED-u „napraviti ili proizvesti od delova ili sirovina“. U konkretnim slučajevima univerzitet *proizvodi doktorske teze ili uspešne diplomce*:

320. HJ9 1557 The tables relate only to those universities which have **produced** more than 10 theses on Scottish geology.
321. HX1 208 Consequently they argue that if entry qualifications are ignored the universities produce a significantly higher proportion of good honours graduates.

Proizvod univerziteta pored studenata može biti i znanje, što vidimo u narednom primeru sa drugačijom leksičkom realizacijom (E *product*):

322. GOR 231 The result has been that in the modern university, the **product** has become knowledge as much as students (Scott 1984 :63).

S: U srpskom UNIVERZITET je konceptualizovan kao STVARALAC (7). Kao i kod E UNIVERSITY, ovi primeri se baziraju i na metonimiji kao pojmovnom mehanizmu. U prvom primeru, kao i u engleskom, ova metafora realizovana je glagolom *S obrazovati*, koji se u RSJ-u definiše kao „stvoriti, stvarati, sačiniti, sačinjavati, formirati“. U drugom primeru se govori o *stvaralaštvu univerziteta*, što podrazumeva da je on konceptualizovan kao STVARALAC jer je vršilac radnje. U trećem primeru na pomenuti izvorni domen ukazuje glagol *S osnovati*, koji sadrži značenjsku komponentu stvaranja, što se vidi u njegovoj definiciji u RSJ-u „1. ustanoviti, formirati, začeti, stvoriti (instituciju, delatnost i sl.)“:

- 323. 3469-01.txt: Univerzitetu i njegovim članovima zajamčena je sloboda naučnog, odnosno umetničkog i obrazovnog rada i **stvaralaštva**.
- 324. 3469-01.txt: Fakultet, odnosno univerzitet **obrazuje** komisiju za ocenu i odbranu doktorske disertacije.
- 325. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet može da **osniva** inkubatore i inovacione centre, u skladu sa posebnim zakonom.

E: Na kraju, i E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao STVARALAC u jednom primeru sa glagolom *razviti* (E *to develop*):

- 326. GOR 258 As a result, the way in which higher education can support and even **develop** the general cultural base of society is given attention before the internal culture of higher education.

S: Kao i u engleskom, S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao STVARALAC (2). Prva leksička realizacija je ekvivalentna engleskoj sa imenicom *S razvoj*. Iz primera zaključujemo da je visoko obrazovanje faktor koji utiče na razvijanje nauke:

- 327. Ciljevi visokog obrazovanja jesu: prenošenje naučnih, stručnih i umetničkih znanja i veština; **razvoj** nauke i unapređivanje umetničkog stv.

Takođe, S VISOKO OBRAZOVANJE je STVARALAC i u primeru sa glagolom *S stvoriti*. Iz konteksta nije moguće zaključiti o kojoj vrsti stvaraoča je reč, ali je jasno da je S VISOKO OBRAZOVANJE kao vršilac radnje konceptualizovano kao STVARALAC:

- 328. rts081225.txt: Srbiji je potrebno visoko obrazovanje koje će omogućiti ekonomski i društveni razvoj zemlje, **stvarati** kadrove koji će prenositi svoja znanja drugima i biti sposobni da prate tehnološki i...

DOBAVLJAČ

E: Da je E UNIVERSITY DOBAVLJAČ (5), pokazuje primer sa glagolom *obezbediti* (E *to supply*), koji se u OED-u definiše kao „učiniti nekome dostupnim nešto što je potrebno ili željeno u fizičkom smislu“. Slična je situacija sa pojmom E PROFESSOR (3):

329. CT5 425 These contain layers of Gallium Arsenide only a few atoms thick and are **supplied** by Sheffield University.
330. B7M 1477 This important subject needed a balanced up-to-date review and David Hawkrige, professor of applied educational sciences and director of the Institute of Educational Technology at the Open University, **has supplied** one with great clarity.

Na ovu konceptualizaciju ukazuje i sinonimičan glagol E *to provide*, koji se u OED-u definiše kao „učiniti dostupnim za upotrebu“. Pomenuta konceptualizacija leksikalizovana je i imenicom E *provider* (dobavljač):

331. H45 629 Professor Paul Grout spoke after dinner and reminded all present of one of the essential purposes of a university: **to provide** bright young graduates for future employment.
332. HCJ 199 The University, through UnivEd, is a major **provider** of high-quality training, updating and reskilling for Scottish, European and international industry, commerce and government, with a comprehensive programme of courses, seminars and conferences presented by some 2,400 academics – acknowledged experts in their particular fields.
333. J7D 45 Renewed impetus for reform along Crowther lines is **provided by** Professor Diamond's DTI Report, A Review of Security Interests in Property (1989)

S: U srpskom jeziku takođe imamo konceptualizaciju UNIVERZITETA kao DOBAVLJAČA (6). Ona se očituje u primerima sa glagolima S *doneti* i S *obezbediti*. Glagol S *doneti* u RSJ-u definiše se kao „nošenjem dopremiti sa jednog mesta na drugo“, a kontekstualno značenje odnosi se na objavljivanje, predstavljanje. Glagol S *obezbediti*, koji je ekvivalentan engleskim glagolima *to supply* i *to provide*, takođe ukazuje na pomenutu konceptualizaciju:

334. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet **donosi** godišnji program rada. Program rada donosi se do 30. septembra za narednu školsku godinu.

335. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet dužan je da **obezbedi** odgovarajuće prostorije i druge nužne uslove za rad studentskog parlamenta, u skladu sa statutom univerziteta, odnosno fakulteta.

Primeri koje smo naveli kod E UNIVERSITY i S UNIVERZITET su metonimijski iz istog razloga kao i primeri za pomenute pojmove kod izvornog domena STVARAOCA.

DAVALAC

E: Na konceptualizaciju E PROFESSOR kao STVARAOCA i DOBAVLJAČA nadovezuje se njegova osobina da daje (*E to give*) ono što je stvorio ili obezbedio, a student prima, dobija (*E to receive*) ono što profesor obezbeđuje. To potvrđuje i definicija *E to give* u OED-u „prebacivanje nečega što je u nečijem vlasništvu nekom drugom“. Izvorni domen DAVAOCA pojavljuje se u 3 primera:

336. B7M 1620 Professor Miller, for such he has to be called for identification purposes, was first asked to **give** a definition of what psychology was...

337. H7S 176 While the biographical sources normally mention the professors from whom the **student received** lessons...

S: U srpskom, PROFESOR je takođe konceptualizovan kao DAVALAC (22). Ova metafora leksikalizovana je glagolom *S predavati* i imenicama *S predavanje* i *S predavač*⁵². Glagol *S predavati* u RSJ-u definisan je kao „dati u ruke, uručiti“. Kontekstualno značenje odnosi se na prenošenje, davanje znanja studentima. Smatramo da je ova konceptualizacija znatno brojnija nego što pokazuju rezultati korpusa, jer je u srpskom uobičajeno govoriti da *profesori predaju* kada drže nastavu:

338. poli090315.txt: Dekan Pravnog fakulteta profesor dr Mirko Vasiljević ističe da su još od osnivanja u njegovim amfiteatrima **predavali profesori** koji su se školovali na uglednim evropskim univerzitetima u Parizu, Ženevi, Beču, Budimpešti.

339. poli100108.txt: Radi kao vanredni profesor na Filološkom fakultetu u Beogradu i na Fakultetu za kulturu i medije Megatrend univerziteta, gde **predaje** kulturologiju i komunikologiju.

⁵² Ipak, da ovi primeri nisu kao drugi (nego da je metafora „okamenjena“, „mrtva“), pokazuje gramatičko ponašanje glagola „predavati“: u osnovnom značenju on je prelazan, a u ovom se uz njega ne izriče pravi objekat.

E: E UNIVERSITY može da ponudi kurseve (*E to offer*), da daje doktorate i raspodeljuje (*E to give*), ili da prenosi znanje (*E transmission*), što navodi na zaključak da se i on konceptualizuje kao DAVALAC (7). Pomenuta konceptualizacija je i metonimijska:

- 340. HCK 120 From October 1993 the University **will offer** the UK's first undergraduate degree course in Environmental Archaeology.
- 341. CA6 1257 Elizabeth visited Ivy not long after the University of Leeds **had given** her an honorary doctorate, in May 1960.
- 342. HTK 98 The universities, he suggested, were for the most part perhaps irreversibly, tight groupings of subject specialists properly intent on the possession, expansion and **transmission** of the knowledge they guard.

S: Da je S UNIVERZITET DAVALAC (3), upućuju primeri sa glagolima *S dati* i *S dodeliti*. Glagol *S dati* u RSJ-u definisan je kao „predati nešto iz ruke u ruku, neposredno uručiti“. Glagol *S dodeliti* je njegov sinonim i definiše se kao „dati, podariti, darovati“. Kao i kod E UNIVERSITY koji se konceptualizuje kao DAVALAC, u navedenim primerima zastupljena je metonimija:

- 343. RiO-sve.txt:... i u toku prvih dvanaest meseci posle toga nisam imao čak ni prividno zaposlenje, koje bi mi univerzitet **dao** da sam se na njega upisao...
- 344. 3469-01.txt: Univerzitet može **dodeliti** počasni doktorat i strancu.

E: I E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao DAVALAC (4), jer, kao i E UNIVERSITY, može nešto da ponudi (*E to offer*):

- 345. GOR 232 In this, there was both a narrowing of vision of what higher education had **to offer** and a compartmentalism of that offering.
- 346. GOR 217 The key common element is that both systems took seriously the possibility that, whatever students were studying for specialization had begun in the nineteenth century), higher education **offered** a general enlargement of the mind.

S: U jednom primeru se VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom konceptualizuje kao DAVALAC, a ova metafora realizuje se imenicom ekvivalentnom engleskoj *transmission* – *S prenošenje*. *S prenošenje* je glagolska imenica nastala od glagola *S prenositi*, koji se u

RSJ-u definiše kao „1. noseći ili vozeći prebaciti s jednog na drugo mesto“. U datom primeru S VISOKO OBRAZOVANJE prenosi znanje i veštine nekome, a iskustvo pokazuje da su to tipično studenti:

347. Ciljevi visokog obrazovanja Član 3. Ciljevi visokog obrazovanja jesu: **prenošenje** naučnih, stručnih i umetničkih znanja i veština; razvoj nauke i unapređivanje umetničkog stvaralaštva.

PRIMALAC

Ukoliko su E PROFESSOR, UNIVERSITY i HIGHER EDUCATION i S PROFESOR, UNIVERZITET i VISOKO OBRAZOVANJE STVARAOCI, DOBAVLJAČI I DAVAOCI, očekivano je da E STUDENT i S STUDENT budu konceptualizovani kao PRIMAOCI.

E: E STUDENT je konceptualizovan kao PRIMALAC (3), što ukazuje na njegovu pasivnu ulogu u procesu obrazovanja i upućuje na humanističku ideologiju, što ćemo razmatrati kasnije. To su primeri u kojima se studentu daje, obezbeđuje (*E to provide*) znanje. Značenje glagola podrazumeva jednosmernu aktivnost u kojoj se ne očekuje naročito zalaganje studenta. Mali broj primera ne dozvoljava donošenje opštih zaključaka, ali pokazuje da ovakve konceptualizacije i dalje postoje:

348. H0U 1729 ...above questions and our aim here is to **provide the student with** some of the basic knowledge required in order to...

349. H7S 176 While the biographical sources normally mention the professors from whom the student received lessons...

S: U srpskom se STUDENT takođe konceptualizuje kao PRIMALAC (5), na šta ukazuju glagol *S preneti* i glagolska imenica *S prenošenje*. Kontekstualno značenje odnosi se na prenošenje znanja, a ovo značenje navodi se kao 4. u Rečniku – „rasprostrti, raširiti; učiniti da nešto pređe na drugog, da to primi kao svoju osobinu, vrednost: ~ znanja na učenike; ~ interesovanja na druge oblasti“. Kao što vidimo iz primera, PROFESORI SU PRENOSIOCI, a STUDENTI SU PRIMAOCI, jer se njima prenose znanja:

350. poli000902.txt: Nas zanima kvalitet studija i profesori koji nam mogu **preneti znanja**, a ne politička prepucavanja - rekao je tada jedan student. Ozbiljan problem i jeste kvalitet studija, a on za sada nije obezbeđen.

STUDENTI SU PRIMAOCI i u primerima sa glagolom *S dobiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. primiti u vlasništvo, na raspolaganje, korišćenje nešto što pre toga nije posedovano“. U konkretnom primeru studenti su primaoci znanja:

351. hopkins-sr.xml: ...nastavnu oblast, nisu zadovoljni nivoem predavanja i znanjem koje **dobiju**. Većina diplomiranih studenata ne uspeva da dobije odgovarajuće poslove.

E: E UNIVERSITY takođe može da uzima i da prima (*E to take, get*), pa možemo zaključiti da se konceptualizuje kao PRIMALAC (3):

352. HHV 14669 **Scottish universities** now **take** many students from the Republic of Ireland and Scotland has to pay the full tuition fees for all those students.

353. KRG 1596 PS5SF In the same way, we can point to every single course there have been people who are highly qualified, excellent youngsters -- and that is where I fear that the universities are not always given the opportunity to **get** these talented children in the numbers that I think they deserve.

VLASNIK

Izvorni domen VLASNIKA identifikovan je u analizi srpskog korpusa kod pojmova STUDENT, PROFESOR i UNIVERZITET, dok se u engleskom uočava samo kod pojma STUDENT.

S: U srpskom jeziku konceptualizacija STUDENTA kao VLASNIKA očituje se u 13 primera, od kojih je 12 sa glagolom *S sticati*. Pomenuti glagol u RSJ-u definiše se kao „1. postati vlasnik nečega, doći do nečega radom, zalaganjem, zaraditi“. Na osnovu primera vidimo da student-VLASNIK stiče znanje, praktično i operativno znanje, obrazovanje, visoko obrazovanje, iskustvo, svojstvo studenta i diplomu. Kad student nešto stekne, on to poseduje, ima kao svoje vlasništvo, te zaključujemo da i glagol *S imati* ukazuje na konceptualizaciju STUDENTA kao VLASNIKA:

354. poli060903.txt: Osavremenjivanje studijskih programa dovodi do efikasnijeg studiranja, ali i mogućnosti da studenti u toku studiranja **steknu** praktična i operativna znanja što im po završetku studija omogućava da se odmah uključe u proces rada...

355. trtovac-sr.xml: Spajajući znanja koja **imaju studenti** jednog i drugog fakulteta, došlo je do saradnje između Filološkog i Matematičkog fakulteta i zajedničkog rada na kreiranju multimedijalnog dokumenta.

E: U engleskom na konceptualizaciju E STUDENT kao VLASNIKA (8) upućuje glagol *to acquire*, koji je ekvivalentan srpskom *sticati*, i glagol *to hold*, koji je ekvivalentan glagolu *imati*. E STUDENT može da stiče *veštine i znanje*, a da ima *kvalifikacije*:

356. B3C 2727 such as information management and human computer interface, with students drawing together the skills **acquired** on the course by undertaking

357. HTD 24582 The programme is designed to help students **acquire** a secure knowledge of the principles and formal techniques

358. B3C 760 Facilities are provided to enable students **holding** only the minimum qualification in English language to increase their proficiency in the language.

S: Na konceptualizaciju S PROFESORA kao VLASNIKA (2) ukazuje glagol *S sticati*. Profesor može biti vlasnik znanja, ugleda i univerzitetskog zvanja, kao što se vidi u navedenim primerima:

359. poli100313.txt: V . Glišin tvrdi da veliki broj naših redovnih profesora nema nijedan objavljeni naučni rad u nekom recenziranom časopisu, a da univerzitetska zvanja **stiču** "naučnim radovima" za zidne novine i autorizovanim skriptama.

360. poli100205.txt: ... jer su (kao i ja danas), umesto pokretne i nepokretne imovine, kao doktori nauka i profesori univerziteta, **sticali** znanje i ugled.

U srpskom se očituje konceptualizacija UNVERZITETA kao VLASNIKA (2), na šta takođe ukazuje glagol *S steći*:

361. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet **stiče** sredstva za sprovođenje programa u okviru svoje delatnosti na osnovu ugovora koji zaključuje sa Vladom.

OCENJIVAČ

S: U srpskom korpusu na STUDENTA se referira kao na OCENJIVAČA (3). Iz iskustva nam je poznato da u obrazovnom sistemu uloga ocenjivača pripada nastavniku ili profesoru. Međutim, u savremenom obrazovnom kontekstu student se može i samoocenjivati, ali može ocenjivati i nastavnika. Ove primere navodimo budući da ukazuju na novu ulogu studenta kao ocenjivača, pa tek onda predstavljaju novu

konceptualizaciju. Samoocenjivanje i ocenjivanje nastavnika svakako postaju sastavni deo pojma STUDENT u savremenom kontekstu visokog obrazovanja:

362. 1616-05.txt: Samovrednovanje se sprovodi u intervalima od najviše tri godine. U postupku samovrednovanja razmatra se i **ocena studenata**.

BILJKA

E: Metafora E HIGHER EDUCATION JE ŽIVO BIĆE dalje je konkretizovana u metafori E HIGHER EDUCATION JE BILJKA, još konkretnije DRVO, jer je njegov deo grana (E *branch*). Iz iskustva znamo da tipično drveće ima grane. Ova konceptualizacija deo je metafore SLOŽENI SISTEMI SU BILJKE (Kevečeš 2010: 126–129) i obuhvata preslikavanja od kojih se jedno očituje i u našem primeru – delovi biljke su delovi složenog sistema (kao što je visoko obrazovanje):

363. HTK 519 ...and in the opening up of opportunities for women in **all branches of higher education**, not least science and technology.

SEME BILJKE

E: Metafora E UNIVERSITY JE ŽIVO BIĆE konkretizovana je i kao SEME BILJKE. Takođe je deo metafore SLOŽENI SISTEMI SU BILJKE. Zaključujemo na osnovu konteksta, jer se govori o kritici koja je *izrasla* (E *to grow*) iz univerziteta, a iz iskustva znamo da biljke tipično izrastaju iz semena. Ovu konstataciju potvrđuje i definicija idioma E *to grow from* „razviti se i izrasti iz semena, lukovice ili krtole“:

364. B1G 1168 The UK ESRC supported the work of the South East Regional Research Laboratory in Birkbeck College, University of London, from which this review **has grown**.

RASADNIK

S: Na izvorni domen BILJKE i SEMENA nadovezuje se izvorni domen RASADNIKA. Ova imenica u RSJ-u definiše se kao „mesto, zemljište gde se gaji rasad“, a kontekstualno značenje, koje se očituje i u našem primeru, jeste „mesto odakle se šire, raznose vesti, glasine, ideje“. S UNIVERZITET konceptualizovan je kao RASADNIK u jednom primeru:

365. PetranovicIs.xml: Jedan od najznačajnijih **rasadnika** komunističkih kadrova bio je Beogradski univerzitet.

ŽIVOTINJA

Izvorni domen ŽIVOTINJE takođe predstavlja konkretizaciju izvornog domena ŽIVO BIĆE.

E: E STUDENT je konceptualizovan kao ŽIVOTINJA u primerima u kojima proždire (E *to devour*) veštine i može da se pripitomi (E *to tame*). S obzirom na to da su ove osobine karakteristične za životinje, zaključujemo da je E STUDENT konceptualizovan kao ŽIVOTINJA. Još konkretnije, moglo bi se reći da je E STUDENT DIVLJA ŽIVOTINJA, jer je za njih karakteristično pripitomljavanje i proždiranje hrane kao kod divljih zveri:

366. A0X 1793 In Britain, Bill Watts meets John Pizey, whose finishing skills are **devoured** by the variety of 'students' he teaches, and gains vital advice on those final touches, and how to rejuvenate antique furniture.

367. GOD 789 Hopkins **tamed** the students with a characteristic blend of religious fervour and moral conviction.

S: U srpskom se STUDENT konceptualizuje kao ŽIVOTINJA (2), a još konkretnije kao PTICA. Na ovu konceptualizaciju ukazuje direktno referiranje na studente kao na životinje u prvom primeru. Da je S STUDENT PTICA, vidimo u primeru u kojem se oni *gnezde*. Zaključujemo na osnovu primarnog značenja glagola S *gnezditi* „1. a. graditi, praviti sebi gnezdo (o pticama)“, koji se odnosi na ptice:

368. HP1_SbL.txt: Jeste li vampiri, duhovi ili one **životinje** od studenata? Podiže se i poče da lebdi po vazduhu, streljajući pogledom ka njima.

369. poli070819.txt: Kankun ima za svakoga ponešto: luksuzan smešaj i fantastičan provod, što je posebno slučaj u februaru i martu kada se tu **gnezde** studenti koji dolaze da bi se odmorili od učenja.

E: I E PROFESSOR može biti konceptualizovan kao ŽIVOTINJA, konkretnije PTICA (2). E PROFESSOR je PTICA kada se o njemu govori da *pod svoje mentorsko krilo uzima studente* (E *under tutorial wing*). Iz iskustva znamo da je krilo deo tela ptice. Takođe, kada se koristi sa pridevom E *fledged* (*opernaćen*) E PROFESSOR se konceptualizuje kao PTICA, jer definicija prideva u OED-u glasi „odnosi se na mladu pticu kojoj je izraslo perje

dovoljno veliko da može da leti“. U ovom slučaju RAZVOJNI STUPANJ U KARIJERI PROFESORA upoređuje se sa RAZVOJNIM STUPNJEM U ŽIVOTU PTICE. Kada ptica dobije perje, spremna je da leti i da obavlja glavnu funkciju u životu:

370. J2B 797 Particular lecturers remembered with appreciation were Donald Mackinnon , A.J.P. Taylor, C.S. Lewi , J.R.R. Tolkien, Professor Nicol Smith and Lord David Cecil; also Mathematicians unnamed, but who would certainly have included Dr Busbridge of St. Hugh's **who took under her tutorial wing** all women Maths undergraduates at that time.
371. FSF 3141 He wasn't hurt, but I was a fully **fledged** professor before I could afford another.

ORGANIZAM

S: Izvorni domen ORGANIZMA iskorišćen je za konceptualizaciju pojma UNIVERZITET u sprskom u 12 primera. Na ovu konceptualizaciju ukazuje imenica *S organ*, koja se u RSJ-u primarno definiše kao „deo organizma živih bića koji vrši određenu, za život važnu funkciju“, a kontekstualno značenje, koje se takođe navodi u Rečniku, glasi „telo neke institucije, koje vrši operativne poslove i ima određena ovlašćenja, obično u oblasti javnog, društvenog i političkog života“. Ova konceptualizacija deo je metafore SLOŽENI SISTEMI SU ORGANIZMI, gde je podležno preslikavanje DELOVI ORGANIZMA SU DELOVI SLOŽENOG SISTEMA (kao što je univerzitet). Organi univerziteta mogu biti stručni, nadležni, organi upravljanja i poslovođenja:

372. 3469-01.txt: Ako ovlašćeni **organ univerziteta** i po odlučivanju po prigovoru ne da saglasnost na akt o izboru u zvanje nastavnika, dekan objavljuje novi konkurs.
373. 3469-01.txt: **Stručni organ univerziteta** je naučno-nastavno, odnosno nastavno-umetničko veće (u daljem tekstu: veće univerziteta).
374. 3469-01.txt: Do konstituisanja studentskog parlamenta na univerzitetu i fakultetu, predstavnike studenata u **organe upravljanja**, kao i studenta prorektora i studenta prodekana, privremeno biraju veća univerziteta.
375. 1616-05.txt: **Organ poslovođenja univerziteta** je rektor, fakulteta – dekan, akademije strukovnih studija – predsednik, visoke škole i visoke škole strukovnih studija – direktor.

ORGAN

E: E HIGHER EDUCATION može da se konceptualizuje i kao ORGAN, u konkretnom slučaju kao KRVNI SUD:

376. GOR 909 There are, however, major forces at work sustaining the present **occlusion** of research and higher education.

U ovom slučaju imamo negativan kontekst. E HIGHER EDUCATION JE ZAPUŠENI KRVNI SUD, što zaključujemo na osnovu primarnog značenja lekseme E *occlusion* u OED-u, „blokada ili začepljenje krvnog suda ili praznog organa“.

3.3.5. ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI

U nastavku sledi opis izvornih domena koji se odnose na oblasti ljudske delatnosti POSLOVANJE, SPORT, SUĐENJE, VOJSKA, VLADANJE, ČUVANJE, NEGOVANJE i na oblast UMETNOSTI, koja obuhvata izvorne domene POZORIŠTA i ORKESTRA. S obzirom na to da je čovek glavni vršilac radnje u ovim oblastima, mnoge od leksičkih realizacija pomenutih domena obuhvatiće i konkretizacije izvornog domena ČOVEK, kao što je ranije napomenuto. Oblasti ljudske delatnosti koje ovde opisujemo takođe predstavljaju konkretizaciju ranije opisanog izvornog domena AKTIVNOSTI. S obzirom na to da se spajaju sa konkretizacijama izvornog domena ČOVEK i da tako čine metaforičke scenarije konkretnih oblasti ljudske delatnosti, odlučili smo da ih opišemo u posebnom delu.

POSLOVANJE

Izvorni domen POSLOVANJA (naročita vrsta aktivnosti) raznovrsno je iskorišćen za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA. On predstavlja konkretizaciju izvornog domena AKTIVNOSTI. Čest sinonim za poslovanje je biznis, koji može da se odnosi na samu aktivnost poslovanja ili na organizaciju koja tu aktivnost sprovodi. Rezultati naše analize pokazuju da sledeći članovi pomenutog izvornog domena strukturiraju domen VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskoj varijanti engleskog i u srpskom: KOMPANIJA, UPRAVNIK, RADNIK, SARADNIK, KLIJENT, FINANSIJER, PRUŽALAC USLUGE, PRODAVAC, ROBA/USLUGA, NOVAC i INVESTICIJA. Neke od leksičkih realizacija izvornog domena POSLOVANJA predstavljaju konkretizacije izvornog domena ČOVEK.

POSLOVANJE

S: Kao sama aktivnost POSLOVANJA konceptualizuje se S VISOKO OBRAZOVANJE (2), na šta upućuje imenica S *tajkunizacija*. Ova imenica nastala je od imenice S *tajkun*, čija se definicija ne nalazi u RSJ-u. Enciklopedija Vikipedija je definiše kao „čoveka koji zauzima istaknuto mesto u svetu industrije, zahvaljujući čemu je stekao veliko

bogatstvo. To je veoma bogat i moćan poslovni čovek ili industrijalac“. Međutim, u srpskom ima negativnu konotaciju, jer „označava osobe koje su u vreme privatizacije i uvođenja tržišta kapitala stvorile bogatstvo i mrežu poslovnih veza, finansijske moćnike koji su se obogatili naglo, bez novca i rada, na sumnjiv način; to su takozvani ‘novopečeni bogataši’“⁵³.

377. poli080504.txt: **Tajkunizacija visokog obrazovanja**, partizacija društva na svim nivoima, takve su i tolike da se pogubno odražavaju na svest u poimanju sveta i patriotizma u njegovom izvornom obliku.

Na osnovu datog primera zaključujemo da se S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao POSLOVNA AKTIVNOST, ali da u njemu postoje neregularnosti.

Takođe, na S VISOKO OBRAZOVANJE se u jednom primeru direktno referira kao na *tržišnu kategoriju*, što opet ukazuje na njegovu konceptualizaciju kao nekog oblika POSLOVANJA:

378. poli070825.txt: To je bio i jedan od razloga zašto smo se protivili stvaranju privatnog medicinskog fakulteta, ali je sve to teško izvesti u uslovima gde se visoko obrazovanje shvata kao **tržišna kategorija** - smatra ministar Milosavljević.

KOMPANIJA

E: E UNIVERSITY konceptualizuje se kao KOMPANIJA (1), na šta ukazuje glagol E *to close down* (S *zatvoriti*), koji se u OED-u definiše kao „zatvaranje nečega“, a navedeni primeri u Rečniku pokazuju da je to tipično kompanija, firma koja se zatvara usled bankrotiranja ili sličnog problema. Ovakva konceptualizacija je očekivana kada je u pitanju E UNIVERSITY ako se na domen VISOKOG OBRAZOVANJA preslika domen POSLOVANJA. U tom slučaju velika je verovatnoća da će se glavno mesto dešavanja iz prvog domena (univerzitet) uporediti sa glavnim mestom dešavanja u drugom (kompanija):

379. A4G 351 Sir: As a former student at the then University of Rhodesia, I was appalled at the decision of the Zimbabwe government to **close down the university**.

⁵³ <https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A2%D0%B0%D1%98%D0%BA%D1%83%D0%BD>

S: I u srpskom se UNIVERZITET konceptualizuje kao KOMPANIJA (9) kada se npr. *bavi poslom, obavlja posao*. S UNIVERZITET-KOMPANIJA posluje i za svoje poslovanje ima račun. Od S UNIVERZITETA-KOMPANIJE očekuje se da savesno posluje, te on *namenski i ekonomično troši sredstva koja dobija iz budžeta, usvaja finansijski plan, izveštaje o poslovanju i godišnji obračun, ima sredstva koja ulaže u neke druge poslove*. Ukoliko S UNIVERZITET-KOMPANIJA uspešno posluje, on *stiče sredstva i ostvaruje prihode*. S UNIVERZITET JE KOMPANIJA i ukoliko *dobija dozvolu za rad*, zvanični dokument koji mu omogućava da se bavi određenom delatnošću. S UNIVERZITET-KOMPANIJA može da se konkretizuje kao POSLODAVAC, na šta ukazuje njegova osobina da *prima u radni odnos one koji rade na univerzitetu*. Sve ove aktivnosti su sastavni deo izvornog domena POSLOVANJA, koji se u navedenim primerima preslikava na ciljni domen VISOKOG OBRAZOVANJA.

380. PetranovicIs.xml: Najviše su se, po prirodi **posla**, izdvajali: Ministarstvo prosvete, Srpska zajednica rada, ustanova "Zemlja i rad", narodni univerziteti, dobrovoljački odredi.
381. 1616-05.tx Visokoškolska ustanova u sastavu univerziteta, u obavljanju svoje delatnosti sredstvima koja obezbeđuje osnivač, u pravnom prometu istupa na osnovu ovlašćenja iz statuta, u svoje ime a **za račun univerziteta**. Organ upravljanja visokoškolske ustanove iz stava 1. ovog člana odgovara nadležnom ministarstvu **za namensko i ekonomično trošenje sredstava dodeljenih iz budžeta**.
382. 3469-01.txt: Član Savet univerziteta: 1) donosi statut univerziteta; 2) **usvaja finansijski plan, izveštaje o poslovanju i godišnji obračun univerziteta**; 3) odlučuje o korišćenju **sredstava univerziteta za investicije**;
383. 3469-01.txt: Univerzitet i fakultet **stiču sredstva** iz člana 130. stav 1. tačka 1 ovog zakona u srazmeri **sa ostvarenim prihodom**.
384. 634. 1616-05.txt: Univerziteti i fakulteti, odnosno akademije umetnosti u sastavu univerziteta, koji su dobili rešenje o ispunjenosti uslova **za početak rada** i obavljanje delatnosti do stupanja na snagu ovog zakona, smatraće se **da imaju dozvolu za rad** do okončanja postupka iz stava 1.
385. 3469-01.txt: Član Novčanom kaznom od 21. 000 do 70. 000 dinara kazniće se za prekršaj fakultet, odnosno univerzitet ako: 1) **primi u radni odnos** nastavnika, odnosno saradnika koji ne ispunjava uslove utvrđene ovim zakonom (čl . 72 . do 76) ili bez konkursa.

U srpskom, i VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao KOMPANIJA (3) kada se govori se o *nedostatku usluga* u visokom obrazovanju, a imenica *S usluga*, koja ukazuje na pomenutu konceptualizaciju, u RSJ-u se definiše kao „1. postupak koji nekome donosi korist, pomoć, doprinos; služenje, posluživanje“. Pojam USLUGE pripada izvornom domenu POSLOVANJA, u kojem onaj koji pruža uslugu tipično dobija novčanu naknadu za izvršenu aktivnost usluživanja. U navedenom primeru predlog *S u* ukazuje da je *S VISOKO OBRAZOVANJE SADRŽATELJ USLUGA* koje može da pruži svojim korisnicima. Navedeni primer ima negativnu konotaciju:

386. 2036_10.txt: ... u srednjem i visokom obrazovanju evidentan je **nedostatak usluga** koje povećavaju gravitaciono područje obrazovne ustanove...

Druga leksička realizacija pomenute metafore ostvaruje se primerima u kojima se javlja glagol *S raditi*, koji se u datom kontekstu razume kao „biti zaposlen“. Glagol *S raditi* se u RSJ-u primarno definiše kao „1. a. obavljati neki posao (fizički ili intelektualni), biti zauzet kakvim poslom; biti trajno angažovan na nekom poslu, baviti se nekom delatnošću, aktivnošću kao zanimanjem; biti zaposlen, biti u radnom odnosu“. Iz iskustva znamo da kada neko negde radi, kada je negde zaposlen to je obično kompanija ili firma:

387. poli061104.txt: Svako ko **radi u visokom obrazovanju** zna da je osnovni nivo "bečelora" na Zapadu ispod nivoa znanja koje je u našem dosadašnjem sistemu obezbeđivala diploma fakulteta.

UPRAVNIK

E: E UNIVERSITY-KOMPANIJOM upravlja E PROFESSOR-UPRAVNIK (5). E PROFESSOR konceptualizuje se kao UPRAVNIK, tj. kao neko ko upravlja nečim, kontroliše ili nadgleda (*E to coordinate, direct, control, supervise*). *E to coordinate* u OED-u definisan je kao „spojiti u harmoničnu i efikasnu vezu elemente neke organizacije ili aktivnosti“ i jasno ukazuje na pomenutu konceptualizaciju. *E to direct* u OED-u definiše se kao „kontrolisati operacije nečega, administrirati, rukovoditi“, dok se *E to control* definiše kao „kontrolisati rad nekoga ili nečega“. Oba glagola označavaju da se profesor bavi

organizacijom i kontrolisanjem posla, što je uobičajeno zaduženje upravnika. E *to supervise* je sinonim glagola E *to control* i u OED-u je definisan kao „posmatrati i usmeriti obavljanje nekog zadatka ili aktivnosti“:

388. EBS 1576 The catalogue is **coordinated** by Professor Roesdahl.
389. HRR 419 The seminar **was directed by** Professor Ross Cranston, Sir John Lubbock Professor of banking Law and Director of the Centre for Commercial Law Studies at Queen Mary College.
390. HY7 1468 ...and introduced a law which improved the funding of universities, gave professors a large degree of **control** over university affairs, maintained the principle that universities were open to all classes of the community, and allowed universities to go on dedicating themselves, first and foremost, to the study of the liberal arts.
391. ALM 1107 The research is funded by the Department of Health, and **supervised by** Professor R. A. Parker.

S: Konceptualizacija PROFESORA kao UPRAVNIKA u srpskom se očituje u jednom primeru u kojem se, kao i u engleskom, govori o profesoru kao osobi koja *nadgleda nešto, kontroliše*, u konkretnom slučaju predstavlja:

392. poli090916.txt: Reč je o komadu Miloša Radovića "Čorba za kanarinca" koju su, **pod supervizorskim nadzorom profesora** Svetozara Rapajića, kao diplomski rad pripremili glumci i supružnici Maja i Ivan Janković.

S UNIVERZITET konceptualizuje se kao UPRAVNIK ili ORGANIZATOR (4) u primerima sa glagolom S *organizovati*, koji se u RSJ-u definiše kao „(iz)vršiti, sprovesti, sprovoditi organizaciju, povez(iv)ati, okupiti, okupljati, dovesti, dovoditi ljude, sredstva i dr. u kakvu uređenu asocijaciju, zajednicu, društvo, ustanovu s određenim ciljem, zadatkom, odnosno (u)činiti da kakva delatnost, akcija, poduhvat bude izveden na dobar, predvideni način“. Definicija glagola jasno ukazuje na pomenutu konceptualizaciju, jer svi poslovi koji su opisani u njoj svojstveni su poziciji upravnika u kompaniji. Ovi primeri sadrže metonimiju, jer aktivnost organizacije, zapravo, spovode ljudi koji su deo univerziteta:

393. 3469-01.txt: Kada univerzitet **organizuje** studije zajedno sa stranim univerzitetom ili međunarodnom organizacijom, diplomu potpisuje rektor univerziteta i ovlašćeno lice te organizacije.

RADNIK

E: Kada su E PROFESSOR i S PROFESOR UPRAVNICI, E UNIVERSITY i S UNIVERZITET KOMPANIJA, očekivano je da STUDENTI budu RADNICI. Konceptualizacija E STUDENT kao RADNIKA (7) očituje se u primerima u kojima studenti *vredno rade kako bi došli do diploma* (E to work), ili *urade posao koji je neophodan da bi se dobila diploma* (E to do a degree job), ili *zarađuju diplome* (E to earn a diploma):

394. GOR 1216 ...immediate experience and personal responsibility even in the fields where students are having **to work extraordinarily hard** simply to acquire form...
395. AM8 781 We will develop an Advanced Diploma which can be **earned** by students pursuing either academic or vocational courses...
396. FA6 1277 ... but I think a lot of people who come to university and **do a degree job** that isn't related in any way and what they should get out of university is social skills, and enjoyment, they should enjoy the course, so they should **do the course they** want to do, I think, in as many cases as possible.

E STUDENT konceptualizuje se kao RADNIK i u primeru u kojem se govori o part-tajmerima (E *part-timer*) u visokom obrazovanju, pod čime se misli da nemaju status studenta koji pohađa puni fond časova na univerzitetu. Termin *part-tajmeri* potiče iz domena POSLOVANJA i prenesen je u domen VISOKOG OBRAZOVANJA. Imenica E *part-timer* izvedena je od prideva E *part time*, koji se u rečniku MacMillan odnosi na „aktivnost koja se odvija delom nekog veremena“. Primeri koji su navedeni u Rečniku pokazuju da je ta aktivnost primarno iz domena POSLOVANJA:

397. HHW 13801 We could extend **student** loans to part timers in higher education without primary legislation and have not ruled out doing so, but again, cost is a factor.

S: U srpskom se STUDENT takođe konceptualizuje kao RADNIK (11). U toku studiranja studenti rade, bave se naučnim radom, predstavljaju jednu vrstu naučnih radnika, te zaključujemo da se u primerima sa glagolom S *raditi* i imencom S *rad*, konceptualizuju kao RADNICI. Glagol S *raditi* u RSJ-u definisan je kao „1. a. obavljati neki posao (fizički ili intelektualni), biti zauzet kakvim poslom; biti trajno angažovan na nekom poslu, baviti se nekom delatnošću, aktivnošću kao zanimanjem; biti zaposlen,

biti u radnom odnosu“ i upućuje na izvorni domen RADNIKA. U primerima vidimo da studenti mogu *samostalno da rade, da uče da rade sa drugima, da obavljaju praktičan rad, grupni rad, da se bave radom na terenu:*

398. 5009. poli080321.txt: Studenti sa hendikepom moći će od danas kvalitetno i nesmetano da **rade i** unapređuju svoja znanja u prostorijama Univerzitetskog centra za studente sa hendikep.
399. 5545. poli080512.txt: Umesto klasičnog profesora koji predaje i studenata koji zapisuju i klimaju glavama, na času se očekuju dijalog, debata, grupni **rad**, studenti uče da **rade** s drugima, da razvijaju kritičko mišljenje.
400. 70. 3469-01.txt: Na fakultetu umetnosti, odnosno akademiji umetnosti u fond časova iz stava 1. ovog člana ne ulazi obavezan **praktičan rad studenata**, odnosno vežbe iz umetničkih nastavnih predmeta.
401. 4082. kuldod01_n.txt: Kako u veoma iscrpnom i uputnom predgovoru ističe prof. dr Vladimir Bovan, koji je i priredio ovu zbirku, njegovi studenti književnosti su prilikom **rada na terenu** zatekli očuvanu običajnu narodnu liriku.
402. 2056. etkinson-sr.xml: Hibridno učenje, nastava fokusirana na studenta - Omogućila je veću nezavisnost studenata i odgovornost studenata za svoj **rad**, tako što je predavačima data uloga fasilitatora a ne instruktora koji.

SARADNIK

Izvorni domen POSLOVANJA uključuje i SARADNIKE.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao SARADNIK ili PARTNER (3) što se očituje u kojima se govori o *partnerstvu između pojedinica i institucija sa visokim obrazovanjem* (E *partnership*) i o *saradnji srednjeg i visokog obrazovanja* (E *collaboration*):

403. HHX 17390 We want an education **partnership between** parents, schools, local authorities, industry and higher education -- a partnership that will enable us to achieve standards comparable to those in the rest of western Europe.
404. ASY 1306 The degree of **collaboration between secondary** and higher education, if any reform is to be envisaged, must always be daunting.

U primeru u kojem se govori o *saradnji visokog obrazovanja sa privredom* (E *co-operation*), na osnovu definicije lekseme E *co-operation* u rečniku MacMillan: „situacija

u kojoj ljudi ili organizacije rade zajedno kako bi postigli rezultat koji će oboma ili obema koristiti“, zaključujemo da ono može biti i ČOVEK i ORGANIZACIJA:

405. ABG 1808 A related weakness has been the lack of effective **co-operation between** industry and higher education.

E UNIVERSITY je takođe konceptualizovan kao SARADNIK (5), jer on gradi dobre odnose sa drugima (E *to establish good relations*). Ova fraza može pripadati raznim izvornim domenima, ali s obzirom na to da upravnici uspostavljaju odnose sa univerzitetom, zaključujemo da se radi o poslovnom kontekstu. E UNIVERSITY može na različite načine i da saraduje (E *to collaborate, to sign a partnership agreement, to work in partnerships, liaison*). U ovim primerima se očituje i metonimija, jer saradnju ostvaraju ljudi koji čine univerzitet:

406. B73 1158 TDC's managers have tried to establish **good relations with universities** so that they hear about promising developments in time to support them with cash.
407. H45 1296 This spring the University is **collaborating** with other groups and institutions in the city and county to organise a Festival of Europe.
408. HTK 459 It established liaison committees on, for example, matters to do with schools, and it developed **liaison** arrangements with the Open University and others.
409. K5M 3882 Fife College of Technology in Kirkcaldy **signed a partnership agreement** with Dundee University, which it argues has far-reaching implications for Scottish higher education.
410. CFB 86 The university **works in partnership** with bodies including the Workers' Educational Association, councils and independent adult education centres.

S: S UNIVERZITET konceptualizovan je kao SARADNIK/PARTNER (7), što se očituje u primerima sa imenicom S *saradnja*, gde univerzitet *ostvaruje saradnju sa drugim univerzitetima ili visokoškolskim institucijama ili je razvija i unapređuje*. Na osnovu toga zaključujemo da univerzitet ostvaruje partnerske odnose sa pomenutim institucijama. U datim primerima takođe se očituje metonimija, jer saradnju realizuju ljudi koji su deo univerziteta:

411. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet može organizovati studije iz svog delokruga **u saradnji sa stranim** univerzitetom, fakultetom ili međunarodnom organizacijom.

412. 2113-04.txt: pružanje stručno - pedagoške pomoći nastavniku, vaspitaču i stručnom saradniku; **saradnju sa** nastavničkim fakultetima, univerzitetima i drugim stručnim institucijama u zemlji i inostranstvu.

Imenica *S sporazum*, koja se u RSJ-u definiše kao „dogovor o nekom spornom pitanju s međusobnim obavezama, usmeni ili pismeni ugovor, pogodba“, ukazuje na konceptualizaciju UNIVERZITETA kao SARADNIKA.

413. 1616-05.txt: Visokoškolske ustanove iz stava 3. ovog člana mogu biti u sastavu univerziteta, u skladu sa posebnim **sporazumom univerziteta** i Vlade. **Sporazumom univerziteta**, odnosno akademije strukovnih studija, i Vlade, na predlog ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, može se ustanoviti poseban studijski program.

Kod konceptualizacije *S PROFESORA* očituje se izvorni domen SARADNIKA (3), jer PROFESOR-SARADNIK može *ostvariti partnerske odnose sa studentima*. Saradnja/partnerstvo na relaciji profesor-student jeste značajna za metaforičku konceptualizaciju jer govori o ulogama koje ovi pojmovu dobijaju u visokom obrazovanju:

414. poli090428.txt: ...veoma značajno da se integraciji univerziteta posveti velika pažnja, kao i da bolonjski proces doživi primenu u onom smislu da se poveća prolaznost studenata i da postoji **partnerski odnos studenata i profesora**.

415. poli070618.txt: ...najveće dobiti koje nosi iz Internacionalne škole u Beogradu, osnovane još 1948. godine, ona navodi nova prijateljstva, upoznavanje drugih kultura, usavršavanje engleskog jezika i **saradnju sa profesorima** koji su joj, kako kaže, razbili tremu od javnih nastupa.

Logično, na ovu konceptualizaciju nadovezuje se STUDENT kao SARADNIK ili PARTNER (3), što vidimo u primerima koji pokazuju da *S STUDENTI-SARADNICI* mogu da *sarađuju međusobno*. Saradnički odnos među studentima, odnosno konceptualizacija STUDENATA kao SARADNIKA, važan je jer ukazuje na nove uloge koje dobijaju u procesu obrazovanja, posebno nakon uvođenja Bolonjske deklaracije. Studenti mogu da *ostvaruju partnerske odnose i sa profesorima*, ili da se generalno konceptualizuju kao *partneri svih činilaca u procesu visokog obrazovanja*.

416. trtovac-sr.xml: Predstaviće se i jedan od mogućih modela **saradnje među studentima** različitih fakulteta.
417. visokoSkBibl.xml: Nastavnici i **studenti**, u tom slučaju, su "**partneri u progresu**", a vaspitno - obrazovni proces upotpunjen je korišćenjem televizijskih i radio emisija...
418. 1616-05.txt: Član 22 . Radi ostvarivanja zajedničkih interesa studenata **kao partnera** u procesu visokog obrazovanja osnivaju se Studentska konferencija univerziteta i Studentska konferencija akademija strukovnih studija.

Iako se u analizi nisu izdvojili primeri koji ukazuju na konceptualizaciju E STUDENT kao PARTNERA ili SARADNIKA, osvrnućemo se na važnost ovakve konceptualizacije pomenutog pojma u britanskom obrazovnom sistemu, koja se uočava u stavu i delovanju Akademije za visoko obrazovanje (engl. *The Higher Education Academy*). Naime, Akademija za visoko obrazovanje je 2014. godine objavila dokument "Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education" (Hili et al. 2014), u kojem se ističe da je partnerstvo u visokom obrazovanju, posebno između studenata i profesora u oblasti učenja i podučavanja, jedan od najvažnijih visokoobrazovnih ciljeva u 21. veku. STUDENT kao PARTNER u visokom obrazovanju može biti konceptualizovan na različite načine tj. kako Hili et al. (2014: 22) objašnjavaju, može se naći u ulozi istraživača, ispitivača, proizvođača, stvaraoca, saradnika, koautora, konsultanta, inicijatora promena i nosioca promena. Partnerstvo koje nastaje između studenata i profesora zavisi od konteksta u kojem se formira i može imati više aspekata (Hili et al. 2014: 23). Partnerstvo se, kao što smo već pomenuli, najčešće posmatra u kontekstu poslovanja, a karakteristike koje ga odlikuju jesu zajednički ciljevi partnera, znanje, odgovornost partnera, zajednički proces odlučivanja i raspodela moći (Hili et al. 2014: 29). Proces zajedničkog stvaralaštva u visokom obrazovanju, koji je u osnovi osnaživanja onog koji uči, najbitniji je u konceptualizovanju studenata kao partnera (Hili et al. 2014: 32). Kako Hili et al. (2014: 34, 35) ističu, partnerstvo u visokom obrazovanju oslabljuje ograničenost tradicionalnih uloga studenata i profesora tako što i jedni i drugi postaju učenici. Nekada je u procesu učenja i podučavanja neophodno da se

zadrže tradicionalne uloge, ali partnerstvo otvara mogućnosti za sve da budu i predavači, istraživači, učenici, nastavnici, predvodnici. Naučno je potvrđeno da partnerstvo u visokom obrazovanju pozitivno utiče na uspeh studenata. U svetlu naglašavanja važnosti partnerstva pominje se i promena paradigme u visokom obrazovanju, koja umesto sticanja znanja i veština podučavanjem podrazumeva učenje putem istraživanja i ispitivanja (Hili et al. 2014: 41), što posebno studentima, ali i nastavnom osoblju, daje aktivnu ulogu u datom procesu.

Za opstanak ove vrste partnerstva najvažnije je razvijanje osećaja zajednice ili zajedništva između nastavnog osoblja i studenata (Hili et al. 2014: 26). Insistiranje na zajedništvu u visokom obrazovanju upućuje na postojanje konstruktivizma (Hili et al. 2014: 27), koji se nalazi u osnovi rekonstrukcionističke i progresivističke obrazovne ideologije. Konstruktivizam, kao osnova pedagoških teorija, daje prioritet ličnom iskustvu studenta u procesu učenja, a znanje definiše kao „rezultat aktivnosti konstruisanja subjekta koji saznaje“ (Milutinović 2016: 49). Postoje tri vrste konstruktivizma: individualni, socijalni i kritički (Milutinović 2016). U kontekstu ranije pomenutog zajedništva, najbitniji je socijalni konstruktivizam, koji naglašava neophodnost društvene dimenzije za sticanje znanja.

KLIJENT

E: E STUDENT se konceptualizuje i kao MUŠTERIJA/KLIJENT (5) u primeru u kojem se govori o *pružanju usluge studentu* (E *service*). U OED-u, među primarnim značenjima lekseme E *service* navode se „pružanje pomoći ili saveta mušterijama tokom i nakon kupovine robe“ i „posluživanje hrane ili pića mušterijama“. Oba značenja impliciraju da je korisnik usluge tipično mušterija ili klijent, koji je u datom kontekstu E STUDENT. U drugom primeru vidimo da klijenti i plaćaju novčano za datu uslugu:

419. HPH 1499 I would argue at least that concentrating a group of students on one course should enable our scholarships staff both to tailor a more relevant course and to provide a better **service** to students.

420. HBW 106 It is essential that tutors provide a good **service** commensurate with the fees being charged to students and/or their employers.

Ukoliko je E STUDENT MUŠTERIJA, on može biti u mogućnosti da plati *određenu cenu za uslugu koju dobija* i da *priušti sebi luksuz studiranja*, što se očituje u narednom primeru:

421. K2E 85 **With the cost** to the student of a higher education tending to rise sharply, fewer in future may be able **to afford** the luxury of studying across the water.

E *advertising* (S *reklamiranje*) u OED-u definiše se kao „aktivnost ili zanimanje pravljenja reklama za komercijalne proizvode ili usluge“. U narednom primeru, *univerzitet je taj koji ulaže novac u reklamiranje kako bi privukao studente*. U datom kontekstu E STUDENT je KLIJENT ili MUŠTERIJA jer je reklama usmerena na njega kao korisnika proizvoda ili usluge koju pruža univerzitet:

422. K1V 3904 A new University is spending half a million pounds on TV **advertising** to **attract** more students.

S: U srpskom je STUDENT konceptualizovan kao KLIJENT ili MUŠTERIJA (12) sa vrlo sličnim leksičkim realizacijama kao u engleskom. Na ovu konceptualizaciju ukazuje glagol S *platiti* i studenti su ti koji *plaćaju pohađanje nastave*, što navodi na zaključak da se konceptualizuju kao KUPCI. Za određena plaćanja studenti *moгу dobiti i popust*, baš kao i kupci u prodavnici. Kao i u drugim oblastima, malverzacija ima i u visokom obrazovanju, te studenti plaćaju i stvari koje obično ne bi trebalo – ispите. Glagol S *kupiti* takođe ukazuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao KUPCA:

423. 5083. poli070510.txt: Senat nije usvojio predlog Novosadskog univerziteta koji je tražio da ovi studenti **plaćaju** pohađanje nastave na svim predmetima koje nisu položili.
424. 1084. poli010204.txt: Može da se plati u četiri, pa i više rata. Ako student **plaća sve odjednom** dobija popust od deset odsto.
425. 5523. poli070224.txt: Uz to se servira i priča "da su grčki studenti u Srbiji izbegavali polaganje hirurgije, ali da su za taj ispit, još pre nekoliko godina, **plaćali** 500 maraka, a sada evra".
426. 5055. poli010317.txt: Čaršija je puna priča da se na najtežim fakultetima **ispiti kupuju** za 500 do 2000 maraka i studenti se kunu da su svojim očima

videli profesore kako iz indeksa novac stavljaju u džep, a pominju i 20 . 000 maraka **za kupovinu gotove diplome** jednog ...

Da studenti izdvajaju novac za studiranje, pokazuje i primer u kojem se pominje da studenti *pune kase fakulteta* jer plaćaju usluge koje dobijaju, a sa druge strane neki studenti imaju školovanje koje je *najjeftinije*:

427. poli061122.txt: Fakultetske **kase sada pune diplomirani studenti** upisani na master studije.
428. poli010628.txt: ...najvišu školarinu izdvajaju bruceši Farmaceutskog i Fakulteta organizacionih nauka – 54.000 dinara, a **najjeftinije** će se školovati studenti Učiteljskog fakulteta u Vranju (2.700 dinara).

Kao i u engleskom, u srpskom STUDENT se konceptualizuje kao KLIJENT kada mu se *pruža neka usluga*. Na studenta se direktno referira kao na KORISINIK A USLUGE, a da se radi o izvornom domenu poslovanja, potvrđuje i referiranje na *tržište akademskog obrazovanja*:

429. visokoSkBibl.xml: ...metode, razvijene u Japanu, kako bi se povećala **konkurentnost na tržištu akademskog obrazovanja** u čijem je središtu **korisnik usluge**, u prvom redu student.
430. poli070323.txt: - Budžetski i samofinansirajući studenti kod nas dobijaju **iste usluge**. Idu na predavanja, vežbe, koriste iste laboratorije, kabinete, računare.

Čak je i VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao KLIJENT ili MUŠTERIJA (1), na šta ukazuje primarno značenje imenice *S trošak* u RSJ-u: „1. a. izdavanje novca, izdatak, rashod. b. iznos novca utrošenog na nešto; ukupan iznos za naručenu hranu, piće, iskorišćene usluge i sl., račun“. Kada je reč o izvornom domenu POSLOVANJA, znamo iz iskustva da je primarno KLIJENT ili MUŠTERIJA onaj koji ima novčane troškove koji nastaju plaćanjem za usluge ili proizvode koje dobija:

431. rts081114.txt: Međutim, studenti širom zemlje protestuju jer smatraju da reforme koje donose smanjenje **troškova za visoko obrazovanje** ne mogu da reše postojeći problem, iako italijanska vlada smatra da bi upravo sada trebalo da se kvalitet poveća, a **troškovi** smanje...

FINANSIJER

S: S STUDENT je konceptualizovan kao FINANSIJER u primerima u kojima se opisuje kao neko ko finansira svoje studije, ulaže novac u visoko obrazovanje. Od početka naplaćivanja studija javlja se novi pojam u srpskom visokom obrazovanju – samofinansirajući student. On samostalno podnosi troškove svog školovanja. Tu je i pojam sufinansirajućeg studenta, čije studiranje se delimično finansira iz budžeta, a delimično ga finansira sam student. Treći pojam odnosi se na studente koji se finansiraju isključivo iz državnog budžeta i oni su tzv. „studenti na budžetu“. U poslednjem primeru imamo konceptualizaciju BUDŽETA kao NOSITELJA. Glagol *S finansirati* u RSJ-u definiše se kao „da(va)ti novac za neki poduhvat, posao“, iz čega proističe da je studiranje posao, a student finansijer tog posla, što se očituje u narednom primeru:

432. 2344-08.txt: Student iz stava 3. ovog člana koji se sam **finansira**, nastavlja studije u statusu studenta koji se finansira iz budžeta.

PRUŽALAC USLUGE

E: Ukoliko je E STUDENT MUŠTERIJA, očekivano je da E PROFESSOR bude PRUŽALAC USLUGE. Da se E PROFESSOR konceptualizuje kao PRUŽALAC USLUGA (4), pokazuju primeri u kojima se pojavljuje u kontekstu *vršioca usluge*. Zaključak se izvodi na osnovu definicije glagola *E to serve (S služiti)* „izvršavati/pružati usluge drugoj osobi ili organizaciji“ i imenice *E service (S služba)*, koja se u OED-u definiše kao „aktivnost u kojoj nekome pomazemo“:

433. CKW 170 Settis has impeccably international credentials for such an international institution, having held, among other posts, professorships in classical art and archaeology at the University of Pisa and Scuola Normale Superiore, **served on** the faculty of the Ecole Normale Supérieure...

434. K41 41 THE man who was Medical Ombudsman for Wales until last year, Professor Robert Owen of Colwyn Bay, receives the OBE for his **services to** medicine.

S: S UNIVERZITET je konceptualizovan kao PRUŽALAC USLUGA (1), što se očituje u primeru u kojem on, pored poslova koje obavlja, *pruža i naučne i umetničke usluge*:

435. 3469-01.txt: Za **pružanje drugih naučnih i umetničkih usluga**, kao i za **obavljanje drugih poslova**, univerzitet i fakultet stiču sredstva na osnovu ugovora sa korisnicima tih usluga.

ROBA / USLUGA

U doba konzumerizma te materijalizacije i monetarizacije svega što nas okružuje, često se čuje kritika sistemâ visokog obrazovanja koji se pretvaraju u firme ili fabrike koje proizvode znanje ili čak studente, a sami studenti su ili roba ili mušterije koji kupuju znanje. Ovakve konceptualizacije javljaju se u britanskoj varijanti engleskog i u srpskom jeziku, mada ne u broju koji bi pokazao da metafore zaista oslikavaju tu materijalističku stranu visokog obrazovanja, koja se često ističe i kao novo jastvo ovog pojma sa negativnom konotacijom.

Izvorni domen ROBE predstavlja konkretizaciju izvornog domena PREDMETA, konkretnije VREDNOG PREDMETA. Ovde ga opisujemo jer pripada izvornom domenu POSLOVANJA, ali svakako je povezan sa izvornim domenom VREDNOG PREDMETA, koji je iskorišćen za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA, a koji ćemo kasnije opisivati.

E: E STUDENT JE PROIZVOD/ROBA (4) jer njega proizvodi visoko obrazovanje i profesori (E *to produce*), a karakteristika gotovih proizvoda, tj. robe, jeste reklamiranje, u konkretnom slučaju samoreklamiranje (E *self-marketing*):

436. GOR 818 Higher education is notorious for **producing** disciples, as students take on the mantle of a teacher who has created a great impression.
437. EEH 374 It is primarily by the spreading of awareness of foreign legal systems among our students that we can hope to accelerate the process of harmonization and **to produce** practitioners and judges of the future prepared to look beyond the horizon of their own legal system.
438. EBW 122 Regarding 'social skills', he acknowledges that his recent, successful students have been uncommonly well organised in their **self-marketing**.

E STUDENT je ROBA u primeru u kojem se na njega referira kao na vrednu robu (E *commodity*). E *commodity* se u rečniku MacMillan definiše kao „nešto što se kupuje i prodaje, posebno prehrambeni proizvodi ili gorivo“.

439. GOR 1276 Also, as the 18-year-old cohort dips, students become a **valuable commodity**: institutions of higher education are increasingly conscious that students could up sticks and transfer to another institution.

S: U srpskom STUDENT je takođe konceptualizovan kao ROBA (2). U prvom slučaju na ovu konceptualizaciju upućuje glagol S *koštati*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. imati neku tržišnu (kupovnu ili prodajnu) cenu, stajati, vredeti“ i njime se referira na studenta.

440. 1064. poli070823.txt: Tema dana: Koliko **košta student**. Papreno besplatno školovanje. Šta sve treba platiti uz indeks arhitekture.

Zatim, S STUDENT JE ROBA i kada se govori o njegovom promovisanju. Zaključuje se na osnovu definicije glagola S *promovisati* u RSJ-u „2. javno predstavljati, prikupljati publicitet, reklamirati“, jer znamo da se reklamiranje primarno odnosi na promociju nekog proizvoda ili robe:

441. 2069. poli070526.txt: Njemu je pripala treća nagrada Sinefondasioana, fondacije koja podržava i **promoviše studente** filmske režije iz celog sveta.

E: Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao ROBE/PROIZVODA (12) očituje se u primerima u kojima se govori o *ceni visokog obrazovanja* ili o tome da se može *obezbediti po jeftinijoj ceni, da košta studente* i *da neke vrste obrazovanja predstavljaju i luksuz*. S obzirom na to da ga *obezbeđuju*, tj. *prodaju* univerziteti, oni su konceptualizovani kao PRODAVNICE, kao što se očituje u poslednjem primeru koji navodimo. Na ove dve konceptualizacije logično se nadovezuje i konceptualizacija STUDENTA kao KLIJENTA ili MUŠTERIJE:

442. C9X 642 Many parents concentrate so hard on finding the cash for private school fees, they forget about the **cost of higher education**.

443. HTK 69 It is likely that there was also a sense that higher education on a wider basis **could be provided more cheaply** outside the universities...

444. **With the cost to the student of a higher education** tending to rise sharply, fewer in future may be able to afford **the luxury of studying** across the water.

445. K4J 1355 Chester College was recently found by a Government survey **to be providing the best value for money** higher education in the country, beating the likes of Oxford and Cambridge.

Ako je E HIGHER EDUCATION ROBA, za njim postoji potražnja (E *demand*). Na osnovu definicije lekseme E *demand* u OED-u „želja potrošača, klijenata, mušterija za nekim proizvodom, robom ili uslugom“, zaključujemo da E HIGHER EDUCATION može biti i USLUGA, i ROBA:

446. GUV 379 The official purpose of setting up these institutions was to meet **the rapidly growing demand for** higher education within further education without prejudicing opportunities for students following non-advanced courses and to make more rational and effective use of the resources available.

Ukoliko je E HIGHER EDUCATION ROBA ili USLUGA, neko nad njim može da drži *monopol*, što se očituje u narednom primeru, a zaključuje na osnovu definicije date lekseme u OED-u: „kontrola nad trgovinom i nabavkom robe ili usluga“:

447. BN2 112 To cling to a Polish identity was to exclude oneself from the German **monopoly on** higher education and from all but menial employment in industry;

S: U srpskom, slično kao i u engleskom, VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao ROBA/PROIZVOD (11). Prvi primeri koje navodimo ukazuju na to da VISOKO OBRAZOVANJE ima materijalnu, tj. novčanu vrednost, pa tako ono, pre svega, ima cenu, tj. može da *košta*, može biti *jeftinije*, *besplatno*, *da mu cena bude previsoka*, a kada ima određenu vrednost, onda se ono *plaća* ili *naplaćuje*. S VISOKO OBRAZOVANJE kao ROBA/PROIZVOD može biti *konkurentno* na tržištu. U primeru 455 govori se o *komercijalizaciji visokog obrazovanja*, a pridev S *komercijalan*, koji se RSJ-u definiše kao „trgovački, poslovan; koji se odnosi na kupovinu i prodaju proizvoda i staranje o finansijskim poslovima“, pokazuje da se pomenuta aktivnost primarno odnosi na PROIZVODE/ROBU.

448. poli070419.txt: Rektori i prorektori za finansije svih srpskih univerziteta, zajedno sa ekonomskim stručnjacima, proračunali su koliko bi trebalo da **košta** visoko obrazovanje. Naša želja je da donesemo dobru i

racionalnu odluku kojom će biti zadovoljni i studenti i profesori - objasnio je Slobodan Vuksanović.

449. poli061025.txt: Ako su se univerziteti približili studentima, omogućavajući im **jeftinije visokoškolsko obrazovanje**, na koji način su se profesori približili studentima.
450. poli080419.txt: Lekari i ostali fakultetski obrazovani stručnjaci koji još nisu odradili svoj staž kao protivuslugu **za besplatno visoko obrazovanje** moraće, međutim, i dalje da čekaju na posebnu dozvolu da bi izašli iz zemlje, makar i na turističko putovanje.
451. poli081109.txt: Armija je, objašnjava, plaćala celu školarinu na fakultetu i 600 dolara mesečno za ostale troškove, što joj je omogućavalo da stiče **visoko obrazovanje**, čija je **cena bila previsoka** za platežne mogućnosti njene porodice.
452. poli081213.txt: Teško je razumeti da je većina ljudi i do sada morala da se zaduži u bankama i kreditnim institucijama kako bi uopšte mogla da **plati za visoko obrazovanje**. Kasnije neki do starosti otplaćuju to dugovanje sa kamatama.
453. poli090424.txt: Glavni zahtev studenata okupljenih u Nezavisnu inicijativu za pravo na besplatno školovanje glasi: "Zahtevamo ukidanje svih oblika **naplaćivanja visokog obrazovanja**, preddiplomskog, diplomskog i postdiplomskog.
454. poli091122.txt: ...Bolonjski proces trebalo je da do 2010. stvori tzv. evropski prostor **visokog obrazovanja** jer je Bolonjska deklaracija iz 1999. utemeljena na ideji da visoko obrazovanje u Evropi bude **konkurentno** drugim obrazovnim sistemima, pogotovo onom u SAD.
455. poli080531.txt: Zapadni sistem danas daje relativno malo činjeničkog znanja, ali veću sposobnost primene **u komercijalizaciji visokog obrazovanja** već smo ih pretekli.

Dalje, S VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom se konceptualizuje i kao USLUGA (3), ali svi primeri pripadaju jednom tekstu. Na dati pojam se direktno referira kao na *uslugu*:

456. 2036_10.txt: Na nivou oblasti i regiona organizuju se **usluge višeg ranga** - srednje obrazovanje, više i **visoko obrazovanje**, bolnička i specijalizovana zdravstvena zaštita, određeni vidovi socijalne zaštite osetljivih društvenih grupa.

E: Čak je i E UNIVERSITY konceptualizovan kao PROIZVOD/ROBA (1) kada se govori o *promociji univerziteta*, a iz iskustva znamo da je promocija sastavni deo marketinga i da se uobičajeno promovišu proizvodi ili roba:

457. EEL 39 The Campaign to **Promote** the University of Salford (CAMPUS) and Convocation work closely together to forge and maintain

links between the University, graduates and the business and industrial community.

S: S PROFESOR se konceptualizuje kao ROBA/PROIZVOD (1) kada se na njega referira kao na *brend*, čiji je sinonim robna marka. Imenica *S marka* se u RSJ-u definiše kao „2. fabrički zaštitni znak koji simbolizuje ili sadrži ime proizvođača, oznaka kojom proizvođač obeležava svoje proizvode; proizvod zaštićen znakom proizvođača: automobil poznate marke“, iz koje je jasno da se odnosi na proizvod. Figurativno značenje definiše se kao ono koje se očituje kao kontekstualno u našem primeru „priznat stvaralac u nekoj oblasti, autoritet; uopšte važna, uvažena, značajna ličnost“. S obzirom na to da se umesto primarnog značenja koristi sekundarno značenje imenice *S marka* za identifikaciju metafore, ovaj primer mogao bi imati metodološke implikacije za MIPVU metodu.

458. poli070309.txt: o grakće o brendovima, proizvodima koji i zaslužuju, a i ne zaslužuju da budu zaštitni znak Srbije, a istinska **zaštitna marka ove zemlje** još pre dvadeset i više godina postao je Božidar Petrović, profesor Arhitektonskog fakulteta u Beogradu, koji sada krcka penzionerske dane, ali ne miruje. Samo, **brend** Bože Petrovića, kuće koje je projektovao i posejao najčešće po padinama planina u Srbiji.

PRODAVAC

S: U srpskom se, za razliku od engleskog, pojavljuje konceptualizacija PROFESORA kao PRODAVCA (6). Na nju ukazuje primer u kojem se govori o potplaćivanju profesora jer *izdaju fiskalni račun studentima*, što jasno upućuje na ulogu profesora kao prodavca. Sa jedne strane ovi primeri mogu se posmatrati kao nemetaforični jer profesor zaista prima novac i za to čini uslugu studentu, tj. pušta ga da položi ispit. U tom smislu student je zaista kupio ispit. Sa druge strane, KUPOVINA kao pojam nije deo domena VISOKOG OBRAZOVANJA, i koristi se da se razume neka nova pojava u visokom obrazovanju, te ove primere tretiramo kao metaforične. Ova konceptualizacija nadovezuje se na konceptualizacije STUDENATA kao MUŠTERIJA:

459. poli100206.txt: Za studente koji se pojave na ispitu, verovatno bi profesor uz indeks morao da **deli i fiskalni račun**", kaže profesorka

Nevenka Žarkić - Joksimović, koja je dugo godina bila i dekan Fakulteta organizacionih nauka.

S PROFESORI-PRODAVCI *prodaju ispite i diplome*, što se očituje u narednom primeru:

460. poli070223.txt: Prema pisanju lista, veruje se da su u **prodavanje** ispita i diploma upleteni i neki profesori iz Banjaluke i Republike Srpske. MUP Srbije će zatražiti od MUP - a RS da ispita vezu između uhapšenih profesora u Kragujevcu i profesora u Banjaluci, kao i na drugim fakultetima u Srbiji i RS, kako bi se utvrdilo ko je još upleten u ove kriminalne radnje.

Profesori i studenti učestvuju u *kupoprodaji diploma*, gde se jasno referira na studente kao KUPCE, iz čega proističe da su PROFESORI PRODAVCI:

461. poli081203.txt: ...afere "Indeks" ima 23 profesora, 33 studenta i više od 30 posrednika u lažiranju ispita i **kupoprodaji diploma** pravnika. Najveći broj okrivljenih pojavio se na prvom glavnom pretresu, a među profesorima, studentima koji su kupovali ispite, "lažnim" pravnicima i raznim posrednicima, jedna od "najzapaženijih" osoba bio je i pevač narodne muzike.

U poslednjem primeru koji navodimo na PROFESORI-PRODAVCI se nazivaju *članovima prosvetne mafije koji su studentima naplaćivali diplomu*. Moglo bi se reći da se PROFESOR konceptualizuje kao KRIMINALAC, međutim, primarno značenje bi se poklopilo sa kontekstualnim, tako da zaključujemo da se o profesoru govori kao o PRODAVCU. Sa druge strane, sintagma *S prosvetna mafija* ukazuje na konceptualizaciju PROSVETE kao MAFIJE:

462. poli080925.txt: ...ministra prosvete za visoko obrazovanje; - **članovi "prosvetne mafije" su studentima diplomu naplaćivali od 12. 000 do 16. 000 evra**, dok su ispiti koštali između 500 i 750 evra; - svi uhapšeni profesori proveli su tokom minule godine između sedam i deset meseci u pritvoru.

Opisane konceptualizacije imaju negativnu konotaciju, a problemi koji se u njima opisuju oslikavaju situaciju koja se uočava i u javnom diskursu na temu visokog obrazovanja u Srbiji – sve je više neregularnosti u oblasti visokog obrazovanja.

E: I na kraju, jedan usamljeni primer u engleskom pokazuje da E STUDENT (koji se odnosi i na aktuelne i svršene studente) može biti konceptulizovan kao PRODAVAC, što

se očituje u primeru u kojem studenti *prodaju svoje talente* (E to *sell*). Glagol E to *sell* u OED-u definiše se kao „dati ili predati nešto u zamenu za novac“. Onaj koji prodaje je tipično prodavac, u datom slučaju student:

463. CKN 79 Students of literature, traditionally resentful as they often are to be told they might be engaged in anything severely useful, found they could **sell** their talents abroad as teachers...

NOVAC

E: E HIGHER EDUCATION-VREDAN PREDMET konkretizovano je kao NOVAC (1). Novac je sastavni deo izvornog domena POSLOVANJA jer se, kao što znamo, koristi u kupoprodajnim aktivnostima.

464. KRH 2171 PS5T9 ...in that higher education is **investment** in the future, and therefore, if Britain is to survive erm as a, a nation of erm of some economic standing, is to well in the national, in the international stakes, then we must be innovative, we must create new things, and we must erm in, in that, to do that we must invest very strongly in higher education.

U datom primeru pomenuta konceptualizacija konkretizuje se tako što se govori o E HIGHER EDUCATION kao o investiciji u budućnost, a investicija se u OED-u definiše kao novac koji se ulaže u nešto. Zbog predloga E *in*, E *future* bi bila SADRŽATELJ, a Klikovac (2006: 248), govoreći o vrstama sadržatelja, ističe da je SO u ovakvom slučaju tipično NOVAC, mada se može konceptualizovati i kao MATERIJJA.

S: Kod konceptualizacije PROFESORA u srpskom, takođe se javlja izvorni domen NOVCA (1). Na ovu konceptualizaciju ukazuje imenica S *inflacija*, koja se u RSJ-u definiše kao „poremećaj u odnosu robnih i novčanih tokova koji se ispoljava u porastu cena, odnosno padu vrednosti novca, puštanje u opticaj novca koji nema ekonomsko pokriće“. Kontekstualno značenje je povećanje broja doktora i sličnih titula koje zapravo nemaju vrednost i može se razumeti na osnovu primarnog:

465. poli001106.txt: **Inflacija** političkih profesora, počasnih doktora i sličnih titula i titulica počela je u Titovo doba.

INVESTICIJA

Na kraju opisa izvornog domena POSLOVANJA opisujemo izvorni domen INVESTICIJE, koji se koristi za konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao INVESTICIJA (1), na šta ukazuje glagol E *to invest in*. Ovaj glagol u OED-u definiše se kao „uložiti novac u nešto i očekivati profit nakon ulaganja“.

466. KRH 2171 PS5T9 ...in that higher education is investment in the future, and therefore, if Britain is to survive erm as a, a nation of erm of some economic standing, is to well in the national, in the international stakes, then we must be innovative, we must create new things, and we must erm in, in that, to do that we must **invest** very strongly **in** higher education.

S: U srpskom se takođe izdvaja konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao INVESTICIJE (7), a leksičke realizacije su ekvivalentne engleskim. U ovim primerima javlja se glagol S *uložiti*, imenica S *ulaganje* ili se direktno govori o *ulaganju novca u visoko obrazovanje*. Glagol S *uložiti*, od kojeg je izvedena i imenica S *ulaganje*, u RSJ-u se definiše kao „1. staviti, položiti unutra, uvući, umetnuti ~ u procep što. 2. a. upotrebiti novac za nabavku nečega; utrošiti na nešto uopšte“. Ovde na osnovu sekundarnog značenja glagola zaključujemo da se radi o metaforičnom primeru, što može imati metodološke implikacije za identifikaciju metafora u srpskom jeziku prilikom primene MIPVU metode. Zaključujemo da postoji odstupanje od pomenute metode za identifikaciju metafora u ovakvim primerima.

467. poli080519.txt: Zbog čega je veće **ulaganje u nauku i visoko obrazovanje** od presudne važnosti? Zar nije celishodnije da budu pod jednom kapom? Izdvajanja za nauku i kulturu su, u stvari, ulaganja u sopstveni razvoj.

468. poli091224.txt: ...finansiraju studije određenog broja studenata ove studijske grupe, jer, kako kažu, u najmanju ruku je neobično da jedna država **ulaže novac u visoko obrazovanje** ljudi za koje u okviru sopstvenog sistema nije uspeła da pronade adekvatnu primenu.

SPORT

Sledi opis izvornog domena SPORTSKE AKTIVNOSTI, koji predstavlja konkretizaciju izvornog domena AKTIVNOSTI i ujedno sadrži veliki broj konceptualizacija koje predstavljaju konkretizaciju izvornog domena ČOVEKA. Izvorni domen SPORTSKE AKTIVNOSTI čine: SPORT, TRENING, SPORTISTA, VOĐA TIMA, ČLAN TIMA, OSOBA NA OBUCI, TRENER, INSTRUKTOR. S obzirom na to da sportske aktivnosti često imaju takmičarski karakter, sastavni deo ovog domena mogu biti TAKMIČAR, NAGRADA i URUČILAC NAGRADE.

SPORTISTA /TAKMIČAR

E: E STUDENT je konceptualizovan kao SPORTISTA (5), konkretnije ATLETIČAR, jer je *ispitni rok kroz koji treba da prođe* konceptualizovan kao TRKA SA PREPONAMA, na šta ukazuje imenica E *hurdle*, koja se u rečniku MacMillan odnosi na predmet koji se koristi kao prepreka u pomenutoj trci ili na samu trku:

469. GOW 1017 A very small minority of students remained for a fourth year and, having successfully negotiated a third year **examination hurdle**, were candidates for an unclassified B.Ed degree of the University of Birmingham, and carried with them our hopes for a future graduate profession.

E STUDENT je osoba koja vežba, vrsta SPORTISTE, u primeru u kojem se govori o njegovom *aktivnom učešću u praktične vežbe*. Zaključak se izvodi na osnovu primarnog značenja imenice E *exercise* u OED-u: „aktivnost koja zahteva fizički napor, koja se izvodi da bi se poboljšala kondicija, odnosno zdravlje“. U ovakvom primeru pre svega imamo metaforu FIZIČKA VEŽBA JE UMNA VEŽBA, iz koje proizilazi da je STUDENT SPORTISTA, jer je on vršilac radnje. Na aktivnost studenta u datom primeru ukazuje i imenica E *progress*, čije primarno značenje implicira da je STUDENT TELO U POKRETU, što je karakteristično za većinu sportskih aktivnosti.

470. B3D 84 It is possible to provide motivation and to see that students are actively involved, say in a practical **exercise** during which they receive feedback as to their progress.

E STUDENT se može konceptualizovati kao PLANINAR, što pokazuje primer u kojem se govori o potpori za nogu (E *foothold*), tj. o mestu gde planinari smeštaju nogu kako bi napravili naredni korak:

471. CFK 208 Rightly, few of the hypotheses examined in this book will stand the test of time but it will have achieved its aim if it provides a **foothold** for fellow students who also appreciate the need to abandon what may glibly be characterised as the 'Beowulf and brooches' approach.

E STUDENT se konceptualizuje kao RVAČ, na šta ukazuje glagol E *to grapple* (S *rvati se*), a u konkretnom slučaju studenti se rvu sa Deridom. MENTALNO NAPORNA AKTIVNOST konceptualizuje se kao FIZIČKI NAPORNA AKTIVNOST:

472. A1A 500 In 1983, visiting a university in provincial Norway, I found students of English **grappling perplexedly** with Derrida, having been encouraged to do so by their British professor.

E STUDENT JE TAKMIČAR/SPORTISTA u primeru u kojem se govori da on ima takmičarski duh (E *competing student*). Takmičenje je svojstveno različitim aktivnostima i može se opaziti u različitim domenima, ali potiče iz domena SPORTA, jer podrazumeva nadmetanje i ostvarivanje prednosti nad drugima radi postizanja što boljih rezultata ili prolaska kroz cilj. Kada razmišljamo o takmičenju, intuitivno imamo predstavu sportskog takmičenja, možda najpre atletike:

473. A06 250 ...selection is right if it truly works for the **competing student**, and it is the quality and force of...

S: S STUDENT je konceptualizovan kao SPORTISTA (7). Pomenuta konceptualizacija konkretizuje se kao ATLETIČAR, jer on *učestvuje u trci za sobu u domu*. Imenica S *trka* u RSJ-u definiše se kao „takmičenje u brzini trčanja, utrka“. U Rečniku se navodi i figurativno značenje, koje se očituje kao kontekstualno u primeru koji navodimo „usredsređivanje svih napora na postizanje jednog cilja, strasno nastojanje da se nešto dobije, postigne“:

474. poli080915.txt: ...pojavu kojom podstiče želju za oplemenjivanjem novim saznanjima. Svrstan u prvu kategoriju, "Kralj Aleksandar Prvi" useljava najuspešnije studente. U **trci** za 190 soba ovog doma učestvuju uglavnom...

S STUDENTI se konceptualizuju kao SPORTISTI, konkretnije kao TAKMIČARI kada *osvajaju bodove*. Glagol *S osvojiti* u RSJ-u definiše se kao „2. rezultatima u takmičenju zauzeti neka mesta, položaj u redosledu, na rang-listi i sl, domoći se priznanja, trofeja ili dr. za postignut uspeh“. Takmičenje je najkarakterističnije za scenario sporta, pa zaključujemo da su STUDENTI SPORTISTI. S obzirom na to da je za identifikaciju metafore iskorišćeno sekundarno, a ne primarno značenje glagola *S osvojiti*, zaključujemo da u ovom slučaju ima odstupanja od MIPVU metode za identifikaciju metafora:

475. poli070510.txt: Svi akademci koji pohađaju prvu godinu studija po novim planovima i programima, a koji **osvoje 40 bodova**, mogu da upišu sledeću godinu kao budžetski studenti.

Ukoliko S STUDENTI-TAKMIČARI osvajaju bodove, onda se oni mogu *rangirati na osnovu postignutog uspeha*. Iz iskustva znamo da u aktivnostima koje sadrže takmičarsku komponentu dolazi do rangiranja učesnika. Imenica *S rang-lista* u RSJ-u definiše se kao „spisak, popis osoba, sportskih i sl. klubova i predmeta od vrednosti svrstanih po rang, prema njihovoj vrednosti“. Iz ove definicije zaključujemo da se značenje odnosi i na domen SPORTA, a u sportu rang-liste se sastavljaju prilikom takmičenja, što upućuje na konceptualizaciju STUDENATA kao TAKMIČARA:

476. 1616-05.txt: Pravo iz stava 3. ovog člana student ostvaruje ako se **rangira** u okviru ukupnog broja studenata čije se studije finansiraju iz budžeta, na način i po postupku utvrđenim opštim aktom visok.

S STUDENT se konceptualizuje kao SPORTISTA u primerima sa imenicom *S trening*. Za razliku od engleskog, gde ekvivalentna imenica ukazuje na obučavanje osoba za neku aktivnost ili veštinu, u srpskom, na osnovu definicije u RSJ-u, vidimo da se imenica *S trening* isključivo odnosi na domen SPORTA, tj. da iz njega potiče, a može se metaforički prenositi i na ostale domene. Ovde uviđamo pojmovnu razliku između engleskog i srpskog. Imenica *S trening* definisana je kao „engl. sport. sistematsko vežbanje, uvežbavanje sportista u određenoj sportskoj disciplini“. Ako pogledamo Rečnik, videćemo da je imenica preuzeta iz engleskog, što onda podrazumeva da nije došlo do pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja. Međutim, jezički osećaj nam

govori da se imenica „treening“ u značenju „obuka“ koristi naširoko, te zaključujemo da je ipak došlo do pojmovnog prenošenja.

477. poli070403.txt: **Treening** za studente - Studenti medicine s niškog fakulteta dolaze ovde na takozvanu ferijalnu praksu od po nedelju dana. Tu i uče i rade, pomažu nam leti kada ...

E: Kao TAKMIČAR može biti konceptualizovan i E UNIVERSITY (3). E UNIVERSITY može da se takmiči (*E to compete*) i da postiže dobre rezultate (*E to score*). *E to score* se u OED-u definiše se kao „postići poen u takmičarskoj igri“, a s obzirom na to da ga postiže E UNIVERSITY, zaključak je da je konceptualizovan kao TAKMIČAR:

478. G20 421 Higher education is also expected to rely more heavily on private sources of finance with polytechnics and universities competing for commercial, foundation and research council contracts and building up relationships with industry through consultancy and science parks.

479. HPN 1525 Leeds, Leicester, and the Open University geology departments do not feature very highly in relation to Scottish geology, but Cambridge, Oxford, Edinburgh and Durham score well in most of the bibliometric indicators studied here.

E UNIVERSITY je TAKMIČAR i u primeru u kojem se govori da je univerzitet *dobio nešto od državne službe*, a zaključujemo na osnovu značenja idioma *E to lose something to someone*, koje podrazumeva nadmetanje za određeni cilj. Nadmetanje je sastavni, čak suštinski deo takmičenja:

480. K2D 3561 It looks like a long hard season for Civil Service , who have **lost** Steffi Magowan and Alex Battey **to** university across the water, and newly promoted Knock.

OSOBA NA OBUCI / PRAKTIKANT

E: Kada se govori se o treniranju (*E training*), E STUDENT se konceptualizuje kao OSOBA NA OBUCI/PRAKTIKANT (13), što se zaključuje na osnovu definicije značenja *E training* u rečniku MacMillan – „proces obučavanja ili treniranja nekoga ili proces u kojem je neko obučavan ili treniran za određenu profesiju ili aktivnost“. Ovakvim metaforama postiže se naglašavanje važnosti veština u visokom obrazovanju. Profesori ili nastavnici predstavljeni su kao treneri koji studente obučavaju i uče često

praktičnim veštinama, kako bi se što lakše zaposlili nakon završetka studija. Isticanje veština uočava se i u planovima i programima kurseva uvođenjem ishoda učenja koji pokazuju znanja, ali prevashodno i pretežno veštine, koje student stiče nakon završenog kursa, a koje mu omogućuju da se lakše zaposli i bude konkurentniji na tržištu, kako u britanskom, tako i u srpskom obrazovnom sistemu. Ove tvrdnje potkrepljuje i definicija imenice E *training* u OED-u: „aktivnost podučavanja neke osobe ili životinje određenoj veštini ili ponašanju“. Iz korpusa izdvajamo jedan primer pomenute konceptualizacije radi ilustracije:

481. FA6 382 The aims of higher education (whether, for example, it should be about the disinterested pursuit of knowledge, or about **training students** for the graduate job market) are confused.

S: U srpskom je metafora STUDENT JE OSOBA NA OBUCI (2) zastupljena u primerima u kojima se govori da se studenti *obučavaju ili da su obučeni*. Glagol *S obučiti* u RSJ-u definiše se kao „naučiti nekoga nečemu“. Studenti koji su obučeni imaju određeno znanje i veštine, mada se obučavanje češće odnosi na savladavanje neke praktično primenljive osobine:

482. poli080529.txt: "Studenti se na ovom poligonu u praksi **obučavaju za** dužnosti koje će uskoro preuzeti u jedinicama VS, od upravljanja vatrom, preko raznih borbenih radnji...

483. sflegvin_n.txt: A iznenađujući broj studenata bio je u stanju da **prati** kako filozofiju, tako i matematiku. Ti studenti bili su izvrsno **obučeni**.

INSTRUKTOR/TRENER

E: Ako je E STUDENT konceptualizovan kao OSOBA NA OBUCI, očekivano je da E PROFESSOR bude konceptualizovan kao INSTRUKTOR (4). Ova konceptualizacija zastupljena je u primerima u kojima se eksplicitno govori da on *daje instrukcije studentima*. U rečniku MacMillan E *instruction* se definiše kao „izjava ili objašnjenje o nečemu što mora da se uradi, koju obično daje nadređena osoba“:

484. J2C 303 The professor shall, for seven weeks in each term, be ready to give **instruction** in the subject of his chair to such students as shall have been admitted to the laboratory or department under his charge; and such

instruction shall be given in the laboratory or department or in some classroom ...

E PROFESSOR kao osoba koja daje instrukcije može biti konceptualizovan i kao TRENER, što se očituje u primerima u kojima on trenira, obučava (E *to train*) studente:

485. HY5 720 In 1699 the government began to pay the professor of Arabic at Oxford an annual allowance of £100 to enable him **to train** "young students in the modern Arabic and Turkish languages" who could translate letters from Muslim rulers.

I E HIGHER EDUCATION može da se konceptualizuje kao INSTRUKTOR ili TRENER (3), što se očituje u primerima u kojima se govori o njegovoj sposobnosti da *istrenira studente, da ih pripremi* ili u primerima u kojima je nešto *medijum za trening* visokog obrazovanja:

486. FA6 110 Commentators have argued merely that higher education functions **to train middle-class students** to take up positions of status and responsibility in society, such as civil servants, managers, teachers and doctors.

487. A1A 1075 It is the heir of a nineteenth-century ideology that, though supposedly liberal and contemplative, is also élitist, anti-vocational, antimarket, and indeed downright hostile to the idea that higher education **should prepare** young people to take their places in a wealth-producing economy.

488. HRD 1344 The programme began in September, 1987 with a three year, £1.9 million funding to explore the use of interactive video as a further and higher education training medium.

Kao što smo videli, E STUDENT može neko da trenira, ali studenti mogu i same sebe obučavati. U modernim sistemima visokog obrazovanja insistira se na samorazvoju. U tom slučaju, E STUDENT se konceptualizuje kao TRENER (3):

489. B25 129 ... student learns not only the importance and full meaning of knowledge itself, but also the valid methods of acquiring knowledge. Thus he trains himself eventually to tackle larger problems...

490. KRH 521 PS5TE This is a, a helpful and reciprocal relationship because our students, who are in our Postgraduate Certificate of Education course, that's university graduates who are **training to be** teachers, do go out into schools in this area...

491. FEU 347 At most colleges of higher education you are, unfortunately, your own **study coach**.

TRENING

E: Sastavni deo izvornog domena SPORTA je i TRENING. Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao TRENINGA je očekivana, jer je to aktivnost koja okuplja glavne učesnike iz domena SPORTA. Sa druge strane, E HIGHER EDUCATION je konceptualizovano i kao MESTO, na šta ukazuje glagol E *to enter*, čije značenje implicira ovu konceptualizaciju i objašnjeno je ranije kod opisa MESTA.

492. B3C 391 The successful completion of this Certificate at an appropriate level provides a second chance for such students to enter **higher education** or other forms of advanced, further and professional **training**.

VOĐA TIMA

E: E PROFESSOR se konceptualizuje kao VOĐA TIMA (6) u primerima u kojima se o njemu govori kao o nekome ko *okuplja tim profesora ili studenata oko sebe radi istraživanja*:

493. BNK 309 E. C. Llewellyn, the Professor, was a rich, pleasant man, interested in linguistics, who had **assembled around him** an excellent **team**.

S: Konceptualizacija S PROFESORA kao VOĐE (2) očituje se u primerima sa glagolom *S predvoditi*. Imenica *S vođa* se u RSJ-u definiše kao „1. onaj koji vodi, koji je na čelu nečega, predvodnik, rukovodilac“. Iz definicije glagola *S predvoditi* „upravljati, rukovoditi, komandovati; biti na čelu nekog tela“ zaključujemo da je profesor neko ko predvodi grupu/tim istraživača-VOĐA TIMA:

494. rts091113.txt: Koristeći senzorske podatke koje su dobili od univerziteta u regionu, istraživači, **koje je predvodio profesor** Atalaj Ajele sa Univerziteta Adis Abeba u Etiopiji, rekonstruisali su detalje seizmičkih promena koje su omogućile stvaranje pukotine.

ČLAN TIMA

E: E PROFESSOR može biti i ravnopravni član tima, tj. DEO TIMA (3):

495. G31 470 The task of the research **team**, which also **included** Professor Neville Brown and Mr Takis Tridimas was firstly to establish what were the comparable legal professions in the other ten Member States...

S: I u srpskom, isto kao i u engleskom, imamo konceptualizaciju PROFESORA kao ČLANA TIMA (2). Ova konceptualizacija očituje se u primerima u kojima se profesor *nalazi u timu naučnika*:

496. poli090801.txt: Bivši učenik beogradske Matematičke gimnazije Zoran Hadžibabić danas je profesor na Kembridžu, a bio je i **u timu** koji je pre nekoliko godina dobio Nobelovu nagradu iz fizike za eksperimentalnu potvrdu Boze - Ajnštajnovne kondenzacije.

URUČILAC NAGRADE

E: U sportskim takmičenjima pobednici se nagrađuju, a E UNIVERSITY je konceptualizovan kao URUČILAC NAGRADE, što zaključujemo na osnovu definicije pomenutog glagola E *to award* u OED-u: „uručiti nagradu ili narediti nekome da izvrši plaćanje, nadoknadu“. U konkretnim primerima kao NAGRADA su konceptualizovane DIPLOME:

497. GUV 336 The universities, which **award** both degrees and Dip.HEs are almost exclusively concerned with validating courses in the colleges and institutes of higher education and the only polytechnic courses which are university-validated are some of those which offer the Postgraduate Certificate in Education or in-service courses for teachers.

498. B3C 467 The University also **awards** a Diploma of Higher Education (DipHE), which is a worthwhile qualification in itself and allows for progression to further studies.

NAGRADA

E: E HIGHER EDUCATION-VREDAN PREDMET još konkretnije se konceptualizuje kao NAGRADA u primeru u kojem se *univerzitet takmiči za visoko obrazovanje*. Iskustvo nam govori da se za dobar rezultat u takmičenju dobija nagrada, a to se potvrđuje i definicijom lekseme E *prize* u OED-u: „predmet koji se daje kao nagrada pobedniku takmičenja ili kao priznanje za istaknuti rezultat“:

499. HCG 126 Stirling University, with its established reputation in teaching and educational innovation, its attractiveness to Scottish, UK, EC and overseas students and its increasing commitment to high quality research is well positioned to **compete strongly** in this new environment **for higher education created by the new Act.**

SUĐENJE

Izvorni domen SUĐENJA takođe predstavlja još jednu od konkretizacija izvornog domena AKTIVNOSTI i iskorišćen je za konceptualizaciju ciljnih pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika. Suđenje je aktivnost ili proces koji se odvija na sudu obično pred sudijom ili porotom. Ostali učesnici ove aktivnosti su stranke, tužilac, okrivljeni, zastupnici (advokati) ili branioci. Sastavni deo pomenutog procesa su dokazi, svedoci, pretres i presuda. U nastavku sledi opis pojmova izvornog domena SUĐENJA koji se u britanskom engleskom i u srpskom koriste za konceptualizaciju pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA a to su: SUDIJA, ISTRAŽITELJ, ŽRTVA/OŠTEĆENI i ZASTUPNIK.

SUDIJA

E: E PROFESSOR se konceptualizuje kao SUDIJA (1), što zaključujemo na osnovu značenja glagola *E to adjudicate (S dosuditi, presuditi)*, koji se u OED-u definiše kao „doneti zvaničnu odluku po određenom pitanju, povodom spora“. Iz poznavanja scenarija suđenja znamo da zvanične odluke, tj. presude, donosi sudija:

500. EDT 1803 On a number of cases under both headings, the director-general of the Birmingham-based Office of Electricity Regulation, Professor Stephen Littlechild, is being asked to **adjudicate**.

ISTRAŽITELJ

E: Istražitelja je moguće podvesti pod izvorni domen SUĐENJA jer se on bavi krivičnim postupkom i utvrđivanjem krivice. E STUDENT se konceptualizuje kao ISTRAŽITELJ (3), na šta ukazuju primeri sa imenicom E *investigation* u značenju

„aktivnost istraživanja nečega ili nekoga, formalno ili sistematsko ispitivanje ili istraživanje“. I primeri sa glagolom E *to reveal*, u značenju „otkriti nešto što je tajno, istraživati“, upućuju na konceptualizaciju E STUDENT kao ISTRAŽITELJA.

501. HPD 1515 The successful undertaking of subsequent **investigations** by the student will depend on the extent to which this type of investigative approach has been fostered.
502. B25 129 By these bits scientific knowledge grows, and by **revealing** these bits the student learns not only the importance and full meaning of knowledge itself, but also the valid methods of acquiring knowledge.

E STUDENT JE ISTRAŽITELJ u primeru sa glagolom E *to examine*, koji je u OED-u definisan kao „detaljno ispitivanje nekoga ili nečega radi utvrđivanja njihove prirode ili stanja“:

503. F9U 1312 ...and saw that he wanted his students to **examine** brutally and fully what kind of vocabulary suited the needs of the day.

E PROFESSOR je takođe konceptualizovan kao ISTRAŽITELJ (2), na šta ukazuju primeri sa glagolima E *to examine*, *re-examine* (*S ispitati*, *preispitati*), koji se u OED-u definišu kao „detaljno nekoga ili nešto proveriti radi utvrđivanja njihovog stanja“:

504. HJ1 22107 Professor Buckley and his team **will be examining** ways of predicting which of the three strategies will be most appropriate to the ...
505. EBX 1329 An interesting para-literary attempt by the Assistant Professor of Comparative Literature at the University of Leiden to **re-examine** Bacon's work using the notions of narrativity, the metaphors of the mirror and lamp in western iconography, death, the loss of self, and masculinity.

ŽRTVA / OŠTEĆENI

E: E HIGHER EDUCATION može biti konceptualizovano kao ČOVEK koji može da trpi (E *to suffer*), te bi se moglo reći da je ova metafora konkretizovana time što se konceptualizuje kao ŽRTVA. Glagol E *to suffer* u rečniku MacMillan definiše se kao „osećati bol u telu ili umu“. Onaj koji oseća bol može biti žrtva nečijeg delovanja:

506. A56 165 Robbins observed also that the world, not higher education alone, **will suffer** if ever they cease to regard (the advancement of knowledge) as one of their major functions.

U jednom primeru i E PROFESSOR je konceptualizovan kao ŽRTVA, na šta ukazuje otvoreno nazivanje njega žrtvom time (E *victim*):

507. EEL 423 Professor Alan Leadbetter, the principal guest, is Director of the SERC Nuclear Physics Laboratory at Daresbury and is also **a victim** of governmentally inspired underfunding.

ZASTUPNIK

S: S PROFESOR konceptualizuje se kao ZASTUPNIK (2). S obzirom na definiciju imenice *S zastupnik* u RSJ-u „1. onaj koji ovlašćeno zastupa nečije interese“, evidentno je da pripada domenu SUĐENJA, jer je zastupnik ekvivalentan pojmu ADVOKAT. Kontekstualno značenje koje se očituje u primerima iz korpusa je „pobornik, pristalica: ~ tih ideja, ~ starije škole“ i može se razumeti na osnovu primarnog:

508. poli080629.txt: Bila je preopterećena rasvetom, kao da je osvetljavana fabrička hala - objašnjava profesor, dodajući da on nikad nije **zastupao** dekorativnu rasvetu, već samo funkcionalnu, koja ima za cilj da posetiocima ukaže na vrednost i značaj pojedinih eksponata.

509. poli070804.txt: kao i završni esej "Umetnost romana" - jer nude sažetu poentu ponuđenih analiza i okvir za svojevrsnu filozofiju književnosti i umetnosti koju Dragan Stojanović **zastupa kao univerzitetski profesor**, ali i kao esejista i romanopisac.

VOJSKA

Izvorni domen VOJSKE takođe se izdvojio u konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskoj varijanti engleskog i u srpskom. Pojam VOJNIKA je najviše iskorišćen za konceptualizaciju ciljnih pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika.

VOJNIK

E: Metaforička uloga STUDENTA kao ŽIVOG BIĆA konkretizovana je metaforičkim ulogama STUDENTA kao ČOVEKA, a još konkretnije leksičkim izrazima koji ukazuju na različita zanimanja i profesije kojima se ljudi bave. Tako E STUDENTS mogu da se konceptualizuju kao VOJNICI (15). Na ovu konceptualizaciju ukazuje nazivanje

studenata regrutima (E *recruit*), regrutovanje studenata (E *to recruit*) i proces regrutovanja (E *recruitment*). Imenica E *recruit* u OED-u definiše se kao „osoba koja je tek postala deo vojnih snaga i nije još uvek obučena“.

510. ADM 1252 In my case, the student proved a welcome **recruit** to our company, for he...

511. A94 238 ...to plug the information gap between engineering industry and the students they wish to **recruit**.

512. HPD 285 ...travel staff are involved in the student **recruitment** process.

Da je E STUDENT VOJNIK, pokazuju i primeri u kojima oni mogu da se suprotstave nastavnicima (E *confrontation*), da brane (E *to defend*) instituciju i bore (E *to battle*) se sa drugim studentima. U istom trenutku E STUDENTS možemo razumeti i kao BORCE:

513. FEU 625 A student at one of our universities was taking part in one of those unproductive **confrontations** between students and senior members of the university.

514. BPE 157 It seems unlikely that anything much will come of this discontent – there will always be some students eager to **defend** an institution that in most universities contributes up to £100,000 to charity each year.

515. K1B 637 They'll spend the next week **battling with each other** to see who is the champion student debater.

Dalje, E STUDENT JE VOJNIK i u primeru u kojem se pominje kohorta (E *cohort*) studenata. Kohorta je u vreme antičkog Rima bila vojna jedinica koja je po broju vojnika činila jednu desetinu legije, koja je imala između 3.000 i 6.000 vojnika. Ovakvo tumačenje potvrđuje i Goutli (2007: 74):

516. J2A 95 In order to monitor the sources of recruitment on the programme HCIMA will require centres to complete, for each **cohort of students**, a standard form setting out the prior qualifications/learning experience for the student group.

E STUDENT se konceptualizuje kao VOJNIK i u kontekstu u kojem se govori da *profesori opremaju studente da osvoje* (E *conquest*) *svet*. Zaključak izvodimo na osnovu primarnog značenja imenice E *conquest* u OED-u: „pokoravanje i preuzimanje kontrole nad nekim mestom ili ljudima upotrebom vojne sile“:

517. EWR 188 F. W. Moorman, Professor of English Language at Leeds and an active supporter of the Workers' Educational Association, told the annual

conference in 1914 that the main purpose of the teaching of English literature was not to impart knowledge, or to "**equip students for the conquest of the world**";

S: U srpskom STUDENT je konceptualizovan kao BORAC (6). Prvi primer koji ukazuje na ovu konceptualizaciju je sa imenicom *S obračun*, čije se figurativno značenje u RSJ-u definiše kao „sukob, razračunavanje“. U konkretnom slučaju studenti se obračunavaju sa autoritetom nastavnika i zaključujemo da su kao glavni izvršioci ovakve aktivnosti konceptualizovani kao BORCI:

518. poli061218.txt: Sposobniji studenti je koriste **u obračunu** s lažnim autoritetom svojih nastavnika. Na našim fakultetima naučni uspesi se kriju od kolega.

Ukoliko su S STUDENTI BORCI, njihova karakteristična osobina je napadanje, kao što vidimo u narednom primeru. Glagol *S napasti* u RSJ-u definiše se kao „izvršiti oružani napad, udariti“. U ovom slučaju moglo bi se zaključiti da su S STUDENTI konceptualizovani kao VOJNICI:

519. poli010127.txt: Tako međusobno povezani, stvaraju "kritične mase" istraživača sposobnih da naučno "**napadaju**" i složene proizvodne i društvene probleme. Studenti kao istraživači su u nas prava retkost...

Ukoliko ulaze u borbu, studenti ne odustaju lako, što vidimo u narednom primeru. Na ovu konceptualizaciju ukazuje glagol *S predati*, koji se u RSJ-u definiše kao „a. prekinuti otpor u borbi i prepustiti se protivniku: ~četu“:

520. poli080911.txt: **Ne predaje se, student je** Elektrotehnike i trudi se da ostvari sve što poželi.

S STUDENTI konceptualizovani kao BORCI/VOJNICI kada savladavaju *gradivo, predmete, programske sadržaje*. Glagol *S savladati* u RSJ-u primarno se definiše kao „1. pobediti u borbi, nadjačati: savladati golim rukama nekoga“, što ukazuje na to da se student hvata u koštac sa svim nabrojanim sadržajima i da se bori sa njima:

521. poli001001.txt: Studenti ko studenti, veruju u svašta, tako da je poseta metro stanici "Trg revolucije", u najmanju ruku, jednako važna kao i dobro **savladano** gradivo.

522. magazi01_n.txt: Jer će, možda, baš tu, pre nego što postanu slavni, studenti savladati najvažniji predmet koji se ne uči u klupama: umetnost življenja i preživljavanja.

523. 1616-05.txt: kao i druge odgovarajuće pokazatelje **opterećenja** studenata i da pribavi mišljenje studenata o efektivnom opterećenju **u savlađivanju** programskih sadržaja.

E: E PROFESSOR je takođe konceptualizovan kao VOJNIK (1), jer on brani (E *defence*) *tržišnu ekonomiju*:

524. CDW 294 We are extremely indebted to Professor Hayek for his intellectual **defence** of the market economy: in particular for his placing it so clearly within a philosophical context which is logically consistent.

VLADANJE

Izvorni domen VLADANJA iskorišćen je za konceptualizaciju pojma E STUDENT i S PROFESOR. Broj primera je mali, takoreći nedovoljan da bi se izveli bilo kakvi zaključci, ali ih navodimo zbog ilustracije.

VLADAR

E: U jednom primeru u kojem se pominje vladanje, tj. upravljanje znanjem (E *to command*), opaža se konceptualizacija E STUDENT kao VLADARA. Zaključujemo na osnovu značenja glagola E *to command* koje je u OED-u definisano kao „imati autoritet nad, ili biti zadužen za vojnu jedinicu“:

525. CCB 500 ...example of a field of collecting in which the serious student can come to **command** a knowledge and expertise that the the general bookseller is unlikely to match.

BOG

S: U srpskom jeziku PROFESOR se konceptualizuje kao BOG (1). Ova konceptualizacija bi mogla da predstavlja konkretizaciju VLADARA, jer Bog je neka vrsta svevišnjeg vladara. Kontekstualno značenje koje se opaža u primeru definisano je kao figurativno i sekundarno u RSJ-u „onaj koji ima veliku moć, vlast, koji je svemoćan“.

Pomenuta konceptualizacija očituje se u srpskom, gde se na profesore direktno referira kao na *male bogove*:

526. poli061003.txt: Profesori se vrlo nerado odriču **pozicije "malih bogova"** koji odlučuju koji će student završiti fakultet.

ČUVANJE

ČUVAR

E: E UNIVERSITY je konceptualizovan kao ČUVAR (4), a ova metafora leksikalizovana je glagolom čuvati (*E to guard*) u primeru u kojem su univerziteti *čuvari znanja*. Tipična uloga univerziteta je čuvanje znanja, tradicije i mnogih vrednosti jednog društva, te je ovakva konceptualizacija očekivana. *E to guard* u OED-u definiše se kao „nadgledati nešto u cilju zaštite i očuvanja“, što potvrđuje prethodne tvrdnje:

527. HTK 98 The universities, he suggested, were for the most part perhaps irreversibly, tight groupings of subject specialists properly intent on the possession, expansion and transmission of the knowledge they **guard**.

Na datu konceptualizaciju ukazuju i imenice koje u engleskom označavaju zaštitu (*E patronage, custody*), a koje se u OED-u definišu kao „briga ili čuvanje nekoga ili nečega“. S obzirom na to da je agens E UNIVERSITY, zaključujemo da je konceptualizovan kao ZAŠTITNIK ili ČUVAR:

528. A1H 112 Thomson came from a generation of American composers which had to find its own way without benefit of university **patronage**.

529. B1P 1117 Cultural activity The Library of Contemporary Culture Records was founded in 1970 and is now in the **custody** of the University of East Anglia.

E HIGHER EDUCATION takođe se konceptualizuje kao ČUVAR (1) sa glagolom *štititi, čuvati* (*E to guard*):

530. GOR 283 Although we can see elements of a critical function (especially in Leavis), the dominant approach of these writers is founded on a base of a certain set of social ideas which it is the duty of higher education to **guard** and transmit.

S: S PROFESOR se konceptualizuje kao ČUVAR (1), na šta upućuje glagol S *čuvati*, koji je ekvivalentan engleskom *to guard*. Na ovu konceptualizaciju ukazuje i primarna definicija glagola *čuvati* u RSJ-u „brinuti se, paziti da nešto ne bude uništeno, oštećeno“:

531. poli070301.txt: Ocenjeno je da je šteta od hapšenja profesora učinjena i svim strogim ali i nepodmitljivim profesorima koji su svojim radom i držanjem **čuvali** dostojanstvo i čast svojih katedri i ovog fakulteta.

Izvorni domen ČUVARA oslikava tradicionalne uloge učesnika visokog obrazovanja.

NEGOVANJE

NEGOVATELJ

S PROFESOR se konceptualizuje kao NEGOVATELJ (1), što zaključujemo na osnovu glagola S *odnegovati*, koji se u RSJ-u definiše kao „othraniti, odgajiti, vaspitati“ i primarno se odnosi na živa bića, tačnije na biljke i decu. S obzirom na to da imamo konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA i STUDENTA kao ČOVEKA, BILJKE odnosno ŽIVOTINJE, možemo reći da se na njih nadovezuje i konceptualizacija PROFESORA kao NEGOVATELJA:

532. poli080119.txt: Ovakve ocene o njegovom talentu izrekla je i naš ugledni muzički pedagog Miroslava - Lili Petrović, dugogodišnji profesor na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu, poznata i po tome što je **odnegovala** čitavu plejadu pijanista i virtuoza na raznim instrumentima.

RODITELJ

Izvorni domen RODITELJA mogao bi da predstavlja konkretizaciju izvornog domena NEGOVATELJA, jer roditelj jeste jedna vrsta negovatelja.

S: S UNIVERZITET se konceptualizuje kao RODITELJ (4)⁵⁴ u primerima u kojima se govori o *sinovima* univerziteta, ili još konkretnije, kao MAJKA u primerima u kojima se o njemu govori kao o *majci hraniteljki*:

⁵⁴ Svi primeri pripadaju jednom tekstu.

533. Džud.xml: Da, Krajstminster će biti moj univerzitet, **moja mati hraniteljka**, a ja ću biti njen voljeni sin, sa kojim će ona biti zadovoljna.
534. Džud.xml: Zasad - rekao je sebi - jedina potrebna stvar je da se spremim nagomilavanjem novca i znanja, i da čekam na neku priliku koja se pruža takvim kao ja da postanu **sinovi univerziteta**.

U nastavku sledi opis izvoriš domena POZORIŠTA i ORKESTRA, koji pokazuju da se domen VISOKOG OBRAZOVANJA može konceptualizovati pomoću domena UMETNOSTI.

POZORIŠTE

E: E HIGHER EDUCATION koje je konceptualizovano kao MESTO može imati i određenu namenu, u konkretnom slučaju može biti mesto za izvođenje predstava i imati scenu, pa zaključujemo da je konceptualizovano kao POZORIŠTE (2):

535. GUV 926 This may be due partly to the fact that, compared to the University of Wales, the Polytechnic is a relatively new arrival on the higher education scene...

PREDSTAVA

E: E UNIVERSITY konceptualizuje se kao PREDSTAVA (1), na šta ukazuje refreiranje na univerzitet kao na predstavu imenicom E *show*, koja se u OED-u definiše kao „spektakl ili impresivna postavka“:

536. ANY 991 When I was a student myself, provincial universities like Rummidge were a very small **show**.

Sledi opis konceptualizacija ciljnih pojmova kao IZVOĐAČA, jer su deo scenarija pozorišta. Svi pojmovi domena VISOKO OBRAZOVANJE, uključujući i samo VISOKO OBRAZOVANJE u britanskom engleskom, konceptualizuju se kao IZVOĐAČI, ili još konkretnije GLUMCI, dok u srpskom imamo samo konceptualizaciju PROFESORA kao IZVOĐAČA.

IZVOĐAČ

E: E STUDENT je IZVOĐAČ (5) u kontekstu u kojem se govori o njegovom *repertoaru*. Prema definiciji u OED-u, ova imenica označava „skup predstava, plesova, ili nekih drugih izvedbi koje grupa ili pojedinac znaju i spremni su da izvedu“. Na ovu konceptualizaciju ukazuje i imenica E *performance*, čije je primarno značenje u OED-u definisano kao „čin izvođenja predstave, koncerta, ili nekog druga oblika zabave“. Na osnovu datih primera ne možemo da zaključimo koja vrsta izvođača je u pitanju. Jedino se za poslednji primer može reći da prikazuje studenta kao konkretnog izvođača, tj. GLUMCA, jer on igra ulogu u nekoj aktivnosti, koja je poput uloge u predstavi ili na filmu:

537. H0Y 694 It is now likely to recur and, with continued reinforcement, it becomes established in the student's repertoire as an instrumental response...

538. HX1 131 ... study also reported considerable variations in the **performance** of mature students between universities, with non-completion rates ranging between...

539. B3B 226 ... and thirteen societies receive Students' Union support and all students are encouraged to **play a full part** in their affairs...

E PROFESSOR je konceptualizovan kao IZVOĐAČ (4) u primerima u kojima se takođe govori o njegovom izvođenju (E *performance*) ili o tome da njegova *predavanja privlače publiku* (E *audience*):

540. J53 108 I have described elsewhere how these Tayloristic techniques have resulted in a situation where factory models are being imposed even on non-alienated work such as that of university professors, whose **performance** may be assessed by the well-known Frank-Wolfe algorithm.

541. J2B 22 In November Professor Roger Penrose's Bryce Lecture entitled Cosmology and the Origin of the Universe attracted a **huge audience**.

S: S PROFESOR je konceptualizovan kao IZVOĐAČ, konkretnije kao GLUMAC. Na ovu konceptualizaciju ukazuje fraza „odigrati dodeljenu ulogu“, za koju iz iskustva znamo da se odnosi na izvorni domen GLUME. U ovom primeru pominjanje đaka moglo bi da ukazuje da se profesori ne pominju u kontekstu visokog obrazovanja. Međutim, kada

se pročita ceo članak iz kojeg je primer ekscerpiran, zaključuje se da se leksema *profesor* ne odnosi isključivo na srednje obrazovanje:

542. poli080226.txt: Sve to Srbi mogu da urade sami, ako to žele i ako elita za to ima snage. Nije potrebno ništa više nego prihvatiti **dodeljenu ulogu i odigrati** je savesno i valjano - da đaci budu đaci, profesori - profesori, roditelji - roditelji, država - država.

E: E UNIVERSITY je konceptualizovan kao GLUMAC (2) u primerima u kojima se govori o njegovoj ulozi (E *role*). Ova imenica u OED-u se defininiše kao „uloga glumca na filmu ili u predstavi“, što nas navodi na pomenuti zaključak:

543. EWR 427 None the less, given the Committee's overall elevation of English, this discourse also implies a radical (if indirectly articulated) reappraisal of the university's role in society and of its curriculum.

544. B7C 564 Eberhard Boning, for example, would like to see smaller universities, that can differentiate between the teaching and research **roles** and can allocate teaching loads accordingly.

Da je E HIGHER EDUCATION IZVOĐAČ, tačnije GLUMAC, očituje se u primeru u kojem ono može da igra ulogu (E *to play a role*) koja naglašava ulogu visokog obrazovanja kao agensa koji je tipično čovek.

545. FA3 1638 Nevertheless, one wonders to what extent higher education in the UK **has played a role in creating** not a military-industrial, but financial-bureaucratic complex...

ORKESTAR

S: Na izvorni domen IZVOĐAČA nadovezuje se izvorni domen ORKESTRA. Na ovu konceptualizaciju S UNIVERZITETA, koja se pojavljuje u jednom primeru, ukazuje pridev S *dirigovani*, koji se primarno odnosi na proces stvaranja muzike koju prema uputstvima dirigenta izvodi orkestar, a kontekstualno na ispunjavanje zahteva po nalogu:

546. Petranovicls.xml: Okupator i Beogradski univerzitet 1941 - 1944, Zbornik radova, BU u predratnom periodu, NOR - u i revoluciji, Beograd, 1983, 140 - 9. da stvore **dirigovani univerzitet**.

3.3.6. PREDMET

Izvorni domen PREDMETA predstavlja drugu konkretizaciju opšte ontološke metafore čiji je izvorni domen ENTITET. Klikovac (2006: 41, prema Tejlor 1989: 250) prototipičan PREDMET opisuje kao „trodimenzionalan, opipljiv, čvrst, odvojiv od svoje okoline perceptivno (ima oblik) i funkcionalno (prenosiv je i može se njime rukovati)“. U nastavku opisujemo primere koji generalno ukazuju na izvorni domen PREDMETA i na njegove konkretizacije kao što su: PREDMET KOJIM MOŽE DA SE RUKUJE, OSOLONAC, SREDSTVO, UREĐAJ, VREDAN PREDMET, GRAĐEVINA, JELO, SISTEM/STRUKTURA.

E: Na osnovu prethodno opisanih osobina predmeta, zaključujemo da se E HIGHER EDUCATION konceptualizuje kao PREDMET (23) koji može da ima različite oblike (*E forms, shape*):

547. FA3 5 This book is an attempt to supply that chapter and stimulate that debate, not only in terms of universities, but of **all forms of higher education** in the UK.
548. HHX 18820 The council should have strategic planning powers so that the distribution of funds can be more firmly tied to the needs and **shape** of higher education.

Kao i svaki predmet, E HIGHER EDUCATION ima svoje osobine (*E features*) i karakteristike (*E characteristic*), a i vrednost (*E value*), svojstvenu materijalnim predmetima:

549. GOR 1486 Instead, I want to try to develop a further view of what it means to see criticism as a significant **feature of higher education**.
550. GOR 1253 In short, to borrow a vogueish term, they acquire the competencies which are **characteristic of higher education**.
551. GOR 298 The **value of higher education**, on this view, is in direct proportion to the critical capacities of its graduates.

Ako je E HIGHER EDUCATION PREDMET koji ima određene osobine, one se mogu *poboljšati* (*E to enhance*), a ono može postati *atraktivnije* (*E to make it attractive*) studentima:

552. EEL 308 (CUCGA, a national body in which Salford has a high profile, that works to protect and **enhance higher education**).

553. H8D 1007 ...more should be done to change higher education to meet the needs of non-traditional students and **make it more attractive to them**.

Postoje i različite vrste PREDMETA (E *type*). Oni mogu biti nepovezani (E *unconnected*), ali mogu da se uparuju ili međusobno povezuju (E *to couple, interconnect*). Predmeti se mogu pokriti (E *to cover*) ili spojiti tako što se jedan uklapa u drugi (E *sth fits into HE*), te se E HIGHER EDUCATION konceptualizuje kao SADRŽATELJ, a u konkretnom slučaju SADRŽANI OBJEKTI SU STUDENTI. Slede primeri u kojima se očituju pomenute konceptualizacije:

554. GOR 751 The position that Newman held, in seeing higher education as **unconnected with** the search for new knowledge...
555. KRH 2172 PS5TC And you would **couple** higher education in the terms of, in the sense of teaching students, **with** doing research in educational institutions...
556. GOR 257 I began this chapter by pointing out that much of the talk about the cultural function of higher education concentrates on the **interconnections between** higher education and society.
557. H8D 1007 Its responsibilities **cover** all schools (maintained and independent), and further and higher education in England.
558. HX1 221 Brennan argues that while non-traditional students will continue to **fit into** conventional higher education via Access Courses or other means...

S: S PROFESOR se konceptualizuje se kao PREDMET (3), na šta ukazuje predlog *S kod*. On se u RSJ-u primarno definiše kao „1. a. položaj ili mesto vršenja radnje koje se nalazi uz, pored, blizu, do, kraj pojma uz čije ime stoji“. Konstrukcija sa predlogom *kod* ima značenje mesta, a lokalizator predloga *kod* je PREDMET koji je u datim slučajevima PROFESOR.

559. poli090116.txt: Dakle, dupli putni i smeštajni troškovi, ishrana, uplata kotizacije za učestvovanje na takmičenju i za pohađanje master časova **kod čuvenih profesora**.

PREDMET (KOJIM SE MOŽE RUKOVATI)

E: E HIGHER EDUCATION je PREDMET KOJIM SE MOŽE RUKOVATI, pa se ono može *davati* i *primati* (E *to receive*) i *dobijati* (E *to get*). Ova konceptualizacija je u skladu sa konceptualizacijama E PROFESSOR i E UNIVERSITY kao DAVALACA, a E STUDENT kako PRIMAOCA.

560. GOR 881 There we have a student who is in **receipt of** a higher education (almost by definition) and, at the same time, an individual who is engaged in research.

561. BNN 1512 Eva Maria, born in Berlin 1927, had a long and difficult struggle to **get** her higher education.

S: U srpskom, VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao PREDMET (210) a leksičke realizacije se u velikoj meri razlikuju od engleskih. U najvećem broju primera (80), na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao PREDMETA upućuju glagol S *steći*, imenica S *sticanje* i pridev S *stečen*. U RSJ-u glagol S *steći* primarno je definisan kao „postati vlasnik nečega, doći do nečega radom, zalaganjem, zaraditi“, dok se metaforičko značenje koje se navodi kao sekundarno u Rečniku i odnosi na usvajanje znanja, kod nas očituje kao kontekstualno i odnosi se na usvajanje visokog obrazovanja:

562. poli081223.txt: Sve troje su se izborili sa stranim jezicima i **stekli visoko obrazovanje**.

563. poli090218.txt: Gotovo preko noći zainteresovani za život pakistanske novinarku, svetski mediji otkrivaju detalje iz njenog života, među kojima je i **sticanje visokog obrazovanja na** Kolumbija univerzitetu, u Njujorku.

564. poli060121.txt: Dovoljan apsurd je već to što pravnici ne bi svoja prava izvodili iz diplome koju su dobili kao pravnici za **stečeno visoko obrazovanje** na pravnom fakultetu ...

Glagol S *imati* upućuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao PREDMETA u 70 primera. On se u RSJ-u definiše kao „biti vlasnik nečega, posedovati nešto kao svoju imovinu“, što ukazuje da se primarno odnosi na posedovanje predmeta. Kontekstualno značenje odnosi se na posedovanje izvesnih kvalifikacija i može se razumeti na osnovu primarnog:

565. poli080818.txt: Značajan broj ljudi **ima visoko obrazovanje** od kojih mnogi rade u tehnološki najmoćnijim sistemima.

U velikom broju primera (oko 50) na pomenutu konceptualizaciju ukazuje predlog *S sa*. U analiziranim primerima pojavljuje se u instrumentalu i prema definiciji u RSJ-u označava „predmet koji glavni pojam ima uza se, deo glavnog pojma u toj funkciji“:

566. 100-10.txt: Poslove fitosanitarnog inspektora mogu obavljati i lica **sa visokim obrazovanjem** drugog obrazovnog profila u odnosu na obrazovni profil utvrđen u članu 36. ovog zakona...

U znatno manjem broju primera (oko 15) ostale lekseme ukazuju na pomenutu konceptualizaciju. Jedna od njih je imenica *S kvalitet*. U RSJ-u *kvalitet* se definiše kao „1. osobina, svojstvo, vrednost; pozitivne odlike, vrline: ~ mesa, umetnički ~ , film lošeg kvaliteta; ~ ličnosti“. Iz definicije vidimo da se može odnositi i na ličnost, ali primarno se odnosi na predmet:

567. 1616-05.txt: Član 9. Nacionalni savet za visoko obrazovanje (u daljem tekstu: Nacionalni savet) obrazuje se radi obezbeđivanja razvoja i **unapređenja kvaliteta visokog obrazovanja**. Sastav Nacionalnog saveta
Član 10. Nacionalni savet ima 16 članova, koje bira Narodna skupština Republike Srbije (u daljem tekstu: Narodna skupština).

568. poli051127.txt Kako će najavljene novine u **visokom obrazovanju** uticati na kvalitet budućih pravnika? - Jedno od pitanja koje u ovo vreme ozbiljno i potpuno opravdano potresa Srbiju jeste i **kvalitet** obrazovanja.

569. poli071114.txt: Odluka parlamenta ceni upravo taj **kvalitet** srpskog **visokog obrazovanja**.

S VISOKO OBRAZOVANJE-PREDMET, kao i u engleskom, ima određene kvalitete, te se može i vrednovati:

570. poli091012.txt: Volim što se ceni moje znanje jezika i **vrednuje** moje **visoko obrazovanje**. Što svojim radom mogu da brinem o svom životu.

S VISOKIM OBRAZOVANJEM-PREDMETOM može se manipulirati, pa se ono tako može *odneti sa jednog mesta na drugo*. Na osnovu konteksta u kojem je upotrebljeno može se zaključiti da se radi o VREDNOM PREDMETU, jer se vrlinama i vrednostima smatraju i znanje i talenti:

571. poli080209.txt: Miljković , Damnjanović , Nikodijević . . . Spisak je dug a ovaj posve nepotpun. Čitave generacije su **odnele** svoj talenat, svoje znanje ali i **svoje visoko obrazovanje**.

Poslednji primer koji navodimo mogao bi imati metodološke implikacije za MIPVU metodu identifikacije metafore. Smatramo da se S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao PREDMET kada se govori o *modelu visokog obrazovanja*. Međutim, definicija imenice u rečnicima SANU i RSJ-u ukazuje na to da se primarno značenje imenice S *model* odnosi na čoveka, dok tek sekundarno značenje upućuje na predmet „1. a. osoba koja slikaru ili vajaru pozira kad on stvara portret , figuru ili sl. b. osoba koja služi piscu kao uzor za neku ličnost u delu. 2. a. eksperimentalni uzorak mašine, konstrukcije i dr. na kojem se pre potpune izrade ispituju njegova svojojstva i izgled“. U ovom slučaju i kontekst ukazuje da je reč o predmetu, jer se o obrazovnom sistemu govori kao o građevini, na šta upućuje pridev *sazdan*. S obzirom na to da se zaključak o metafori izvodi na osnovu sekundarnog značenja, zaključujemo da u ovakom slučaju MIPVU metoda treba da se modifikuje:

572. poli080531.txt: Kako je sazdan sadašnji obrazovni sistem u Srbiji i koliko je prilagođen **modelu visokoškolskog obrazovanja** u Evropi? Srbija je imala obrazovni sistem koji je davao veliko činjeničko znanje i malu sposobnost njegove primene...

E: E PROFESSOR je takođe metaforički konceptualizovan kao PREDMET (6). U primerima sa predlogom E *under* (S *ispod*), koji se u OED-u definiše kao „prostiranje neposredno ispod nečega“, a u primerima koji opisuju ovo primarno značenje predmet je najučestaliji objekat ispod kojeg se nešto nalazi. Kontekstualno značenje predloga u datom primeru je „pod nečijim nadzorom, upravljanjem“ i razlikuje se od primarnog, ali se može dovesti u vezu sa njim. U osnovi ove konceptualizacije leži metafora MOĆ JE GORE, u konkretnom slučaju, iznad:

573. HHY 7220 The information technology in Education Research programme has a Coordinating Centre at the University of Lancaster **under Professor R Lewis**.

U narednom primeru imamo konceptualizaciju hijerarhije kao KONSTRUKCIJE. U toj hijerarhiji E PROFESSOR se konceptualizuje kao PREDMET, jer se ljudi sa različitim zanimanjima ređaju, rangiraju na njoj kao predmeti, jedan iznad drugog:

574. EDH 862 Thus, for example, although a miner might not personally believe that a university professor teaching three hours a week for 25 weeks of the year is doing a more worthy or important job than himself, he will nevertheless rank this occupation above his own in **the construction of a prestige hierarchy** because he has learnt that professors are more important than miners.

E PROFESSOR-PREDMET može se na razne načine povezivati sa drugim predmetima, na šta ukazuju primeri sa imenicom E *link* (veza) koja se u OED-u definiše kao „veza između dva predmeta ili situacije, koji vrše međusoban uticaj“:

575. GOD 106 Hill was professor of surgery and pathology at University College, London, with strong **links** to the military hierarchy through his marriage to the daughter of Sir Thomas Howell of the War Office.

S: Konceptualizacija S PROFESORA kao PREDMETA (1) očituje se u primeru sa glagolom S *postaviti*, koji se u RSJ-u definiše kao „učiniti da nešto stoji, da bude u uspravnom položaju“. Iz definicije proističe da se primarno odnosi na predmet, stvar, s obzirom na to da neodređena zamenica S *nešto* uvek upućuje na predmete, ne na bića:

576. poli061109.txt: Među njegove poštovaoce spadaju kolege istoričari vojnih nauka širom sveta, Američki mornarički korpus koji ga je **postavio** za profesora na Kvantiku, gde se nalazi komanda i fakultet za obrazovanje oficira, kao i predsednik Bil Klinton koji je telefonirao da bi razgovarao o Van Kreveldovoj knjizi "Transformacija rata" iz 1991.

E: Izvorni domen PREDMETA iskorišćen je i za konceptualizaciju E STUDENT (12). U najvećem broju primera govori se postavljanju (E *to place*) studenata. E *to place* u OED-u definiše se kao „postavljanje u određeni položaj“, a iz iskustva nam je poznato da se obično predmeti postavljaju na neko mesto ili u neki položaj:

577. B3C 476 Many students so **placed** may be offered permanent employment on completion of their courses, subject to the availability of a suitable position at that time.

E STUDENTS-PREDMETI mogu na neki način biti organizovani, što vidimo u primerima u kojima se govori o *skupu nekog broja studenata* (E *set*). Primarno značenje E *set* u OED-u je „grupa ili kolekcija predmeta koji su slični ili koji se često nalaze zajedno“. Kada pomislimo na kolekciju ili set, intuitivno zamišljamo da se oni sastoje od nekih predmeta:

578. F9V 581 I do think Adam's quick b speaker: a student, hearers: **a set of students**, place...

Ako je E STUDENT konceptualizovan kao PREDMET, njime se može manipulirati, pa se studenti tako mogu *razmenjivati* (E *to exchange*) ili se mogu *distribuirati*, *deliti* (E *to distribute*). Definicije oba glagola u OED-u pokazuju da se u njihovom značenju tipično referira na predmete.

579. CKV 182 ...artists, arranges international touring exhibitions, promotes artist and **student exchanges**, gives out information on grants, and administers...

580. H0H 90 The **distribution of students** according to IT subject area is shown in Table 3.4.

Da je E STUDENT PREDMET, pokazuju primeri sa imenicom E *support*, u kojima se neka vrsta podrške ili oslonca pruža studentima. Primarno značenje imenice E *support* ukazuje na predmet koji predstavlja oslonac, tipično nekom drugom predmetu, u ovom slučaju studentu:

581. EVH 1372 Basil believed that students of all ages should be presented with a strong personal challenge, but with the warm **support** of a sensitive and perceptive teacher.

582. HHV 1118 Will my right hon. and learned Friend confirm that student support in the United Kingdom continues to be the most generous in the western world?

S: Kada je u pitanju konceptualizacija STUDENTA kao PREDMETA (15), u srpskom imamo slične leksičke realizacije kao u engleskom, s tim što se u srpskom korpusu najviše govori o *razmeni studenata*. Dakle, studenti su predmeti kojima može *da se manipuliše*, *da se rukuje*, te se mogu *razmenjivati*. Glagol S *razmeniti* u RSJ-u definiše se kao „1. izvršiti razmenu stvari, zameniti, trampiti jednu stvar za drugu“, što nedvosmisleno ukazuje na konceptualizaciju STUDENTA kao PREDMETA:

583. 169-09.txt: Strane ugovornice će unapređivati saradnju u oblastima kulture, umetnosti i obrazovanja kroz: (a) **razmenu** stipendista, profesora, istraživača, studentata i stručnjaka u oblasti obrazovanja;
584. 166-09.txt: će podržavati: nastavak i razvoj neposredne saradnje između obrazovnih institucija na svim nivoima na osnovu direktnih dogovora o saradnji; **razmenu studentata** svih stepena visokoškolskih, magistarskih i doktorskih studija, nastavnika visokih škola i naučnih radnika;

Definicija glagola *S poslati* u RSJ-u takođe ukazuje na konceptualizaciju STUDENTA kao PREDMETA: „uputiti nešto: - pismo, - poruku“. Vidimo da se značenje glagola primarno odnosi na slanje predmeta:

585. poli051108.txt: Mi smo samo info centar. Ne možemo da pozovemo Ministarstvo odbrane i da im kažemo da tog i tog studenta pošalju na fakultet.

Kao i u engleskom, ukoliko se studentima pruža neki oslonac, u prenesenom značenju podrška, oni se konceptualizuju kao PREDMETI. Glagol *S podržati* i RSJ-u definiše se kao „1. izvesno vreme nešto pridržavati“, što jasno ukazuje na izvorni domen PREDMETA. U figurativnom značenju, koje se takođe navodi u Rečniku, „2. fig. dati nekome podršku delima ili rečju“, vidimo da se poklapa sa kontekstualnim u primeru koji navodimo:

586. poli070526.txt: Njemu je pripala treća nagrada Sinefondasiona, fondacije koja **podržava** i promoviše studente filmske režije iz celog sveta.

Suprotan glagolu *S podržati* je glagol *S oboriti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. učiniti da neko ili nešto padne, srušiti“ i iz čega zaključujemo da se primarno odnosi na bića i predmete. U Rečniku se navodi i figurativno značenje koje se poklapa sa kontekstualnim značenjem u našem primeru: „b. fig. dati slabu, negativnu ocenu (učeniku, studentu)“. U osnovi ove konceptualizacije su metafore SLABA/NEGATIVNA OCENA JE NIŽE i DOBIJANJE NIŽE OCENE JE PADANJE. Zaključujemo da je STUDENT konceptualizovan dvojako – kao PREDMET i kao BIĆE:

587. NilsHolg_SbC.xml: Profesora zaprepasti takvo neznanje, i ne preostade mu ništa drugo nego da ga obori. Kad se student opet nađe na ulici, bio je sav nesrećan.

Ukoliko se STUDENT-PREDMET može oboriti, on može i da propadne, pa može biti *propali student*. Glagol *S propasti* u RSJ-u definiše se kao „1. a. pasti na dole, kroz oslonac, podlogu lomeći je svojom težinom“. Fizički pad izjednačava se padom u profesionalnom smislu koji se očituje u narednom primeru. Rasulić (2004: 242) objašnjava kako je vertikalna dimenzija ključna osa orijentacije u društvenom prostoru, što se potvrđuje i ovim primerom – DOSPEVANJE U POVOLJNIJI DRUŠTVENI POLOŽAJ JE KRETANJE NAVIŠE, a DOSPEVANJE U NEPOVOLJNIJI DRUŠTVENI POLOŽAJ JE KRETANJE NANIŽE. Ovaj primer može da upućuje i na konceptualizaciju STUDENTA kao BIĆA, a u prilog tome govori i imenica „*propalica*“, koja se odnosi na čoveka.

588. magazi03_n.txt: Već prilikom prvog susreta, Ljuba da Vinči, građevinski tehničar i, kako kaže, **propali student** arhitekture, ostavlja utisak obrazovanog čudaka...

S STUDENT-PREDMET ima određene karakteristike koje se mogu poboljšati, pa se tako govori o *usavršavanju studenata*. Glagol *S usavršiti* u RSJ-u definiše se kao „učiniti da nešto postane bolje, unaprediti, poboljšati, dovesti na viši, savršeniji nivo“. Neodređena zamenica *S nešto* ukazuje da se primarno odnosi na predmete:

589. poli071208.txt: Većina planira da 1.000 evra iskoristi za dodatno **usavršavanje**. Nikola Tomić, iz Beograda student pete godine Tehnološko - metalurškog fakulteta, namerava da od dobijenog novca kupi novi računar i dve knjige koje su mu neophodne za diplomski rad.

E: E UNIVERSITY je takođe konceptualizovan kao PREDMET (7). U nekoliko primera govori se o postavljanju (*E to place*) univerziteta, a i iskustvo nam pokazuje da se na ovaj način tipično manipuliše predmetima:

590. FA3 1082 Because of its foundation-plus-option course structure, it is difficult to **place the Open University** in the diagram, but it may tend towards the academic and general at least at the undergraduate level.

Ako je E UNIVERSITY konceptualizovan kao PREDMET, oni mogu biti na različite načine povezani (*E to tie, link, connect*). Značenje *E to tie* u OED-u definisano je kao „pričvrstiti ili vezati žicom ili sličnim predmetom“. *E to link* definiše se kao „fizički povezati ili združiti“, dok se *E to connect* definiše kao „spojiti tako da se napravi veza“. U sva tri slučaja, uobičajeno je da se povezuju predmeti:

591. CTR 358 PostModern Computing Technologies Inc, a 10-month-old Palo Alto, California-based software start-up with strong **ties** to Stanford University...
592. HJ2 3349 The starting point is the British decision to found university institutions, **linked** originally to London University, in Uganda (Makerek), Nigeria (Ibadan), Ghana (Legon) and the University of the West Indies.
593. KA4 291 The University of Stirling is one of only 27 universities **to be connected to** the Joint Academic NETwork [JANET], a national pilot project which has an authorised expenditure of £5 million in its first year.

E UNIVERSITY je konceptualizovan kao PREDMET u primeru u kojem se govori o padanju (*E to fall into*) univerziteta u nečije ruke:

594. A7C 1155 By putting up a clergyman as a candidate, he could rely on the vote of hundreds of MAs who, sitting in their country rectories, could easily be persuaded by a judiciously worded letter that their old University was **falling into the hands** of infidels.

S: I S UNIVERZITET JE PREDMET u primeru sa imenicom *S vrednost*, koja se u RSJ-u definiše kao „a. svojstvo onoga što je vredno, što je na ceni“, i ukazuje da se značenje odnosi na konkretan predmet, da je vrednost karakteristika predmeta koji imaju materijalnu vrednost:

595. cas-anatom.txt: Reč *crivanta*, naprotiv, može biti proizvedena i konzumirana samo u senci institucija koje, po svojoj suštini, nemaju funkciju da ističu **vrednost** jezika, univerziteta i, povremeno, istraživanja, politike itd.

U nastavku slede opisi konkretizacija izvornog domena PREDMETA.

OSLONAC

E: Da je E HIGHER EDUCATION PREDMET, očituje se i u primeru u kojem se govori o potpori (*E support*) visokom obrazovanju, koja se u OED-u definiše kao „predmet koji nosi težinu nečega ili/i drži ga uspravnim“. U prvom slučaju E HIGHER EDUCATION je PREDMET koji je poduprt nekim drugim predmetom. U drugom slučaju E HIGHER EDUCATION je PREDMET kojim se neki drugi predmet podupire – OSLONAC:

596. EEL 980 The Working Party's report In **Support of Higher Education** was an important review of the issues facing higher education.

597. GOR 258 As a result, the way in which higher education can **support** and even develop the general cultural base of society is given attention before the internal culture of higher education.

Konceptualizacija E PROFESSOR kao PREDMETA konkretizovana je u primerima u kojima se konceptualizuje kao OSOLONAC (2). Zaključak se izvodi na osnovu značenja imenice *S podrška, oslonac (E support)* ili glagola *podržati (E to support)*, u primarnom značenju podupreti, u OED-u, što je u datom slučaju profesor:

598. ATG 753 In an interview with NIN (27 December 1987), Professor Smiljkovic announced his full **support** for the new political trend in Serbia, and in particular for differentiation, the rooting out of opportunism, and the replacement of old cadres by new ones.

599. A4K 144 However, Professor Zander **supported** the American idea of using money and other assets seized in drugs inquiries to fund law enforcement operations.

S: U srpskom se PROFESOR konceptualizuje kao OSOLONAC (1) u primeru sa imenicom *S podrška*, koja se u RSJ-u definiše kao „potpora“. Ukoliko S PROFESOR pruža nekome ili nečemu potporu, zaključuje se da se konceptualizuje kao OSOLONAC. U osnovi ove konceptualizacije je metafora PODRŠKA JE FIZIČKA POTPORA:

600. poli080520.txt: **Podrška** berlinskog profesora omogućila je Tijani da dobije stipendiju Vlade Srbije za mlade talente i tako se našla u Berlinu. Ipak, želi da radi i tamo i ovde.

S STUDENT je konceptualizovan kao OSOLONAC (1), na šta ukazuje glagol *S podržati*. Figurativno značenje, koje se odnosi na davanje podrške delima ili rečju, poklapa se sa kontekstualnim u primeru koji navodimo. S obzirom na to da studenti pružaju podršku, konceptualizuju se kao OSOLONAC:

601. poli010525.txt: Zato Bolonjski proces u Evropi najaktivnije **podržavaju** studenti.

SREDSTVO

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao SREDSTVO (1), tj. PREDMET pomoću kojeg se ostvaruje neki cilj. Iz svakodnevnog iskustva znamo da su sredstva tipično predmeti koje koristimo u raznim aktivnostima kako bismo postigli određeni cilj. To potvrđuje i definicija E *means* u OED-u „sistem pomoću kojeg se postiže rezultat“:

602. FA6 1295 Higher education was seen by them primarily as a means to an end, not an end in itself.

S: U srpskom VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao SREDSTVO (3). U prvom primeru S VISOKO OBRAZOVANJE je ALAT uz pomoć kojeg *se stiče stručnost*. Glagol S *steći* definiše se u RSJ-u kao „1. postati vlasnik nečega, doći do nečega radom, zalaganjem, zaraditi: ~ kuću, ~ imanje“. U ovakvom kontekstu visoko obrazovanje je iskorišćeno kao sredstvo kojim se postiže cilj, na šta ukazuje i njegov padežni oblik, instrumental, koji tipično označava sredstvo. VISOKO OBRAZOVANJE je metaforički konceptualizovano zato što je apstraktan pojam koji se u datom kontekstu konkretizuje kao ALAT, što je tipičan predmet:

603. 256-03.txt: ...zahteva stručnost koja se stiče višim obrazovanjem (VI stepen), 87% 6) poslove za koje se zahteva stručnost koja se **stiče** fakultetskim, odnosno visokim obrazovanjem (VII1 stepen), 115 % 7) poslove za koje se zahteva stručnost koja se stiče magistraturom ili specijalizacijom na osnovu fakultetskog...

U narednom primeru zaključujemo da je S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao SREDSTVO na osnovu definicije imenice S *resurs* u RSJ-u: „sredstva, zalihe; izvori prihoda, izvori (privrede) odakle se dobijaju sirovine, prirodno bogatstvo jedne zemlje, regije i sl“:

604. poli081022.txt: Miroljub Milivojčević iz Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje u svom govoru je podsetio da je visoko obrazovanje nacionalni **resurs** svake zemlje, dodajući da je naša država na dobar način shvatila ovu ideju, između ostalog i osnivanjem Saveta za visoko obrazovanje.

U primeru 605 imamo konkretizaciju ove metafore, tačnije S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao ORUŽJE. Imenica S *oružje* definisana je u RSJ-u

kao „1. a. ubojno sredstvo za napad i odbranu u borbi ili lovu: b. fig. sredstvo za postizanje, ostvarenje kakvog cilja, nauma i sl“. Na osnovu konteksta u kojem je upotrebljeno sa glagolom *S izboriti*, zaključujemo da je *S VISOKO OBRAZOVANJE* konceptualizovano kao *SREDSTVO*, konkretnije *ORUŽJE*, uz pomoć kojeg se univerzitet izborio za svoj cilj. Ova konceptualizacija *S VISOKOG OBRAZOVANJA* nadovezuje se na konceptualizacije *S STUDENTA* i *S PROFESORA* kao *VOJNIKA*:

605. rts081114.txt: Prema rečima Vitoševića, na Univerzitet koji se dokazao i "**izborio**" sistemom visokog obrazovanja i naučno - istraživačkim radom, "gotovo da više nema" pritisaka UNMIK - a i drugih kosovskih institucija.

S UNIVERZITET je konceptualizovan kao *SREDSTVO* (1), na šta ukazuje glagol *S koristiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. biti od koristi, omogućavati da se nešto postigne, uradi, doprinositi; davati pozitivne efekte“. Iz ove definicije vidimo da je univerzitet predmet kojim se nešto postiže – *SREDSTVO*:

606. Petranovicls.xml: U pomenutom smislu **korišćen je** i Kolarčev narodni univerzitet u Beogradu.

UREĐAJ

E: *E HIGHER EDUCATION* može biti i konkretan *PREDMET* poput *UREĐAJA*, što zaključujemo iz jednog primera u kojem se ono može *napajati nekom vrstom energije* (*E to charge*), što su u konkretnom slučaju nastava (*E teaching*) i istraživanje (*E researching*):

607. BME 39 The creation of a new public sector of higher education **charged with** teaching and researching subjects of a more vocational nature was timely.

E HIGHER EDUCATION može biti i *MAŠINA*, što zaključujemo na osnovu definicije prideva *E efficient* u OED-u „kada je nešto efikasno, obično je to sistem ili mašina koji su maksimalno produktivni bez mnogo uloženog truda ili bez troškova“:

608. A30 455 The report will be seized upon by ministers who argue that a further expansion in student numbers can be achieved by higher education becoming more **efficient**.

S: Konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao UREĐAJA (2) očituje se primeru sa imenicom *S performance*, koja se u RSJ-u definiše kao „glavne tehničke odlike nekog uređaja, mehanizma, motora i sl. (npr. snaga, kapacitet, dimenzije i dr): performanse automobila“. Ukoliko nešto poseduje performanse, onda je to nesumnjivo neka vrsta uređaja:

609. poli090916.txt: Sadašnje učešće visokoobrazovanih u ukupnom broju stanovnika Srbije i **performanse** primarnog i visokog obrazovanja sigurno ne predstavljaju dovoljno snažnu polugu koja obezbeđuje rast i prosperitet. Stvoreni sistem vrednosti i društvena klima još manje.

U primeru 610 glagol *S funkcionisati*, koji se RSJ-u definiše kao „obaviti, obavljati, (iz)vršiti određenu funkciju, biti ispravan, biti u određenoj funkciji, raditi (npr. o nekoj mašini, mehanizmu, telesnom organu i sl.)“, takođe upućuje na izvorni domen MAŠINE/ UREĐAJA, jer se primarno odnosi na njega. Pored toga, S VISOKO OBRAZOVANJE je i MAŠINA KOJA PROIZVODI NEKE PROIZVODE – KORUPCIJU:

610. poli070222.txt: Istraživanje je u stvari pokazalo da način na koji visoko obrazovanje trenutno **funkcioniše** proizvodi korupciju. Takvo visoko obrazovanje ne potencira znanje kao osnovni cilj, već diplomu kao dokument koji predstavlja iluziju znanja i sigurne budućnosti.

VREDAN PREDMET

E: E PROFESSOR može biti konceptualizovan kao VREDAN PREDMET, što zaključujemo na osnovu definicije imenice *E asset* u OED-u: „koristan ili vredan predmet ili osoba“. Konkretizacije VREDNOG PREDMETA nalazimo kod opisa izvornog domena NOVCA.

611. EW1 652 This was not just a polite brush-off, for Steel-Maitland was anxious to find a seat for Hewins (who was a tariff reform professor of economics who would be a great **asset** in parliament) and finally managed to do so.

GRAĐEVINA

E: Metafora E HIGHER EDUCATION je PREDMET konkretizovana je u primerima u kojima se ovaj pojam konceptualizuje kao GRAĐEVINA (2), tačnije, kao OŠTEĆENA GRAĐEVINA koja pretila da se *sruši*, ali koja može i da se *popravi*:

612. AHN 238 [We are saying that higher education is **on the point of collapse**, and unless something very radical is done **to repair that damage** we are going to have a completely different type of education system in the future,] he said.

S: VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom konceptualizuje se kao KUĆA (7), što predstavlja konkretizaciju izvornog domena GRAĐEVINE. Na pomenutu konceptualizaciju ukazuje značenje glagola *S urediti*, koji se javlja u svim primerima koje smo identifikovali u korpusu. Ovaj glagol u RSJ-u definiše se kao „1. a. dovesti u red, spremi, udesiti za određenu upotrebu, za određenu priliku, namestiti, srediti; pospremiti (sobu, prostoriju i sl.): - kuću, - lokal, sobu“. Vidimo da se glagol primarno odnosi na fizički prostor, tačnije građevinu, i iz definicije zaključujemo da se odnosi na kuću:

613. 2282-09.txt: 2) na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine, po propisu koji je **uređivao visoko obrazovanje** do 10 . septembra 2005. godine. Izuzetno, nastavnik i vaspitač jeste i lice sa stečenim odgovarajućim visokim obrazovanjem na studijama prvog stepena.

E: E UNIVERSITY se takođe konceptualizuje kao GRAĐEVINA (2) i kao njen sastavni deo, KROV. U prvom primeru, da je E UNIVERSITY GRAĐEVINA, zaključujemo na osnovu toga što tipično takva tvorevina poseduje prozore (*E windows*). U drugom primeru OBRAZOVANJE je konceptualizovano kao ZDANJE, ZGRADA jer se otvoreno naziva ZDANJEM (*E edifice*), a vrh (*E apex*) tog zdanja je univerzitet. Iz iskustva znamo da vrh građevine predstavlja krov iz čega proističe da je E UNIVERSITY KROV. U osnovi ove konceptualizacije je metafora VAŽNO JE GORE, koja se poklapa sa kontekstulnim značenjem imenice *E apex* – najvažniji deo nečega.

614. H45 794 But a wider public, both inside and outside the University, are grateful to him for the **windows** he has opened up to them, through his recent chairmanship of the Friends of the Welsh National Opera, through his talks and articles, and above all through his learned, wise and witty discourses on Wagner.

615. EWR 487 We have called the University the **apex** of the educational **edifice**.

S: U jednom primeru u srpskom kod UNIVERZITETA imamo konkretizaciju izvornog domena GRAĐEVINE. Univerzitet se otvoreno naziva tvrđavom, te zaključujemo da je

konceptualizovan kao TVRĐAVA. Kontekstualno značenje tvrdave je čvrsto uporište za odbranu nečega, u konkretnom slučaju teorija iz oblasti fizike:

616. Hajzenberg.xml: Berlinski univerzitet je u to vreme važio kao **tvrdava** fizike u Nemačkoj. Tu su delali Plank, Ajnštajn, fon Laue i Nernst.

S STUDENT se konceptualizuje kao GRAĐEVINA u primeru sa glagolom *S izgraditi*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. podići, sagraditi građevinski objekat: ~ soliter, ~ utvrđenje“, iz čega zaključujemo da S STUDENT mora biti neka vrsta GRAĐEVINE:

617. poli010110.txt: Prosečan srpski student je fašista, izdajnik i terorista. Zato, uporedo sa obnovom i razvojem, teče i nova faza **izgradnje mladog čoveka**.

Na konceptualizaciju S STUDENTA kao GRAĐEVINE nadovezuje se konceptualizacija PROFESORA-GRADITELJA, koja se očituje u jednom primeru sa glagolom *S izgraditi*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. podići, sagraditi građevinski objekat“:

618. poli061219.txt: Obradović kaže: "Mile je profesor univerziteta, on je u Nišu mnogo toga uradio, **izgradio** i ostavio dubok trag..

JELO

Izvorni domen PREDMETA može se konkretizovati i kao JELO.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao JELO, što zaključujemo na osnovu primarnog značenja lekseme E *ingredient* u OED-u: „bilo koja vrsta hrane koja se kombinuje da bi se napravilo neko jelo“. Sastojak za pravljenje visokog obrazovanja je istraživanje-HRANA:

619. GOR 748 Fifth thesis: Research is a necessary but not a sufficient **ingredient for higher education**.

KONOBAR

S: Na izvorni domen JELA može se nadovezati konceptualizacija S PROFESORA kao KONOBARA. Na nju ukazuje glagol *S servirati*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. a. pripremiti sto za obedovanje; iznositi na sto jelo, piće), posluži(va)ti“. U scenariju restorana, znamo da je konobar onaj koji poslužuje jelo na sto. Ovakve strukture prenose se na domen VISOKOG OBRAZOVANJA:

620. poli061012.txt: Studentima će samo biti '**servirane**' informacije o alternativnim načinima lečenja, kao i o tome kakva je recimo razlika između homeopatije i tradicionalne kineske medicine.

CELINA

E: E HIGHER EDUCATION može da se konceptualizuje i kao CELINA, SISTEM ili STRUKTURA. Kada razmišljamo o strukturi ili sistemu, intuitivno imamo predstavu neke celine koja se sastoji od nekih predmeta koji su povezani. Klikovac (2006: 278) STRUKTURU i SISTEM opisuje kao tehničke termine koji označavaju neku vrstu CELINE. Celina se sastoji od pojedinosti, elemenata, komponenti, a sistem je sastavljen od više jedinki koje zajedno čine celinu (Klikovac 2006: 93). Džonson (1987: 87) sistem definiše kao „organizaciju međusobno povezanih i zavisnih pojedinaca ili elemenata koji zajedno čine funkcionalnu celinu⁵⁵“. Može se reći da su SISTEM i STRUKTURA izvorni domeni uz pomoć kojih se konkretizuje CELINA.

CELINA se u rečniku MacMillan definiše kao „celovit predmet koja se sastoji iz nekoliko delova“. Ova konceptualizacija očituje se u 9 primera u kojima se govori o *delovima visokog obrazovanja, o celom visokom obrazovanju, o sastavnim delovima visokog obrazovanja*:

621. GOR 898 Research theses and postgraduate courses can fulfil ends other than purely educational ones; but they cannot become, **as part of higher education**, ...
622. HTK 117 The CVCP indignantly pointed out that all universities were vocational and responsive, and that **higher education consisted of** three parts, not two, the third being the colleges of education.
623. HTK 1473 ...conceding the need to take account of different stages of development, and looking towards possible implications for the **whole of higher education**
624. GOR 1720 We so much take these matters for granted that we forget that these abilities **are constitutive of** what we mean by **higher education**.

⁵⁵ “A system is an organization of interconnected, interdependent individuals or elements that work together to form a functional unity” (prevod naš – M. K.).

U analiziranim primerima, na E HIGHER EDUCATION referira se direktno kao na sistem. Imenica E *system* je u OED-u definisana kao „stvari povezane kao delovi mehanizma ili mreže, složena celina“. Ova konceptualizacija očituje se u 13 primera:

625. GOR 17 As we approach the year 2000, with an increasingly complex **system of higher education**, with more students, more kinds of institutions and more kinds of courses, we cannot make such assumptions.
626. HTK 94 ...a view which would have resonances in the developing **higher education systems** of many other countries.

Pomenuta konceptualizacija očituje se i u primerima u kojima se govori o *sistemu upravljanja, kontroli visokog obrazovanja i koordinaciji sa drugim visokim obrazovanjima*:

627. GUV 110 This whole issue was considered by the Oakes Committee whose precise terms of reference were to consider measures to improve the **system of management and control of higher education** in the maintained sector of England and Wales and its better **co-ordination** with higher education in the universities.

E *structure* se u OED-u definiše kao „grupisanje i odnosi između delova ili elemenata nečega složenog“, neke strukture koja sama po sebi predstavlja celinu. Ova konceptualizacija očituje se u 10 primera u kojima se govori o *organizaciji* ili *reorganizaciji* E HIGHER EDUCATION, *strukтури* i *restrukturiranju* E HIGHER EDUCATION:

628. One German academic proposed recently that, in **reorganising higher education** after German unification...
629. GUV 1056 In reviewing the **organization of higher education** in Wales, the draft report recognizes the sovereign position of the university and concludes that ...
630. GXF 396 Changes in the **structure of higher education** have required professional institutions such as the CIOB to set up rigorous accreditation systems.
631. FR4 959 There is government concern in all advanced industrial societies of how to **restructure higher education** so that it is made more directly relevant to the needs of the economy.

S: Slično kao u engleskom, u srpskom se VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao CELINA, konkretnije SISTEM i STRUKTURA. S *celina* se u RSJ-u definiše kao „1. stanje i svojstvo onoga što je celo, čitavo, potpuno, celovitost, potpunost; ono što je celo,

potpuno“. Da je S VISOKO OBRAZOVANJE CELINA (2), zaključujemo na osnovu primera u kojima se govori o *njegovim sastavnim delovima*. Ukoliko se nešto sastoji iz delova koji su na neki način povezani, onda je to celina:

632. 1914-09.txt: Ravnopravnost polova kao sastavni deo obrazovanja Član 31. Vaspitanje o ravnopravnosti polova je **sastavni deo** predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, kao i trajnog učenja.
633. poli070607.txt: **Digitalni univerzitet** je institucija visokog obrazovanja čije su funkcije kompjuterizovane i objedinjene u jedinstveni informaciono - komunikacioni sistem, koji integriše podsisteme fakulteta i departmana...

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao SISTEM (32) u primerima u kojima se na njega direktno referira kao na sistem. Imenica S *sistem* u RSJ-u se definiše kao „1. utvrđen raspored, poredak delova povezan u skladnu celinu, utvrđen red“. Iz date definicije vidimo da je i sistem neka uređena celina:

634. 1616-05.txt: Dodatak diplomi obavezno se izdaje uz diplomu. Opis **sistema visokog obrazovanja** u Republici u vreme stečenog obrazovanja navedenog u diplomi mora biti priložen dodatku diplome. Diploma i dodatak diplomi Član 100.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao STRUKTURA (3) u primerima u kojima se, slično kao i u engleskom, govori o njenoj *organizaciji*, *reorganizaciji* ili kada se direktno referira na njegovu strukturu. U RSJ-u S *struktura* definiše se kao „sastav, sklop, građa“, dok se S *organizacija* primarno definiše kao „1. a. uspostavljanje određenih odnosa, osiguravanje funkcionisanja nečega, organizovanje; sistem funkcionisanja neke institucije, ustrojstvo“. Obe definicije upućuju na konceptualizaciju ciljnog pojma kao CELINE, koja je na određen način strukturirana i ustrojena. U poslednjem primeru na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao STRUKTURE ukazuje glagol S *preustrojiti*. Definicija njegovog značenja se ne nalazi u RSJ-u, ali na osnovu značenja glagola S *ustrojiti* „1. osnovati, ustanoviti, organizovati“, zaključujemo da se radi o organizovanju neke strukture:

635. visokoSkBibl.xml: U procesu **reorganizacije visokoškolskog obrazovanja** prepoznaju se kontinualno i radikalno poboljšanje.
636. rts081121.txt: ...sopstvena dostignuća na polju primene Bolonjske deklaracije, ali i probleme na koje nailaze u tom procesu, kao i da razmene

iskustva o **strukturi visokog obrazovanja** u pojedinim zemljama, **organizaciji univerzitetskog obrazovanja** i zakonskim okvirima.

637. poli080519.txt: Sasvim je razumno postaviti pitanje kako **preustrojiti** i objediniti nauku i **visoko obrazovanje**. Zašto su ta dva područja, tolika srodna i isprepletena, u stvarnosti razdvojena? Jasno je da bez nauke i istraživanja nema univerziteta.

E: E UNIVERSITY se konceptualizuje kao CELINA (39), na šta ukazuje predlog E *of* (S *od*), koji se u OED-u definiše kao „nešto što označava odnos između dela i celine“. E UNIVERSITY–CELINA može biti sastavljen od različitih delova, a u najvećem broju slučajeva to su ljudi – profesori, istraživači, nastavno osoblje, članovi nastavne zajednice:

638. K5D 7125 **Prof Wynne Godley of Cambridge University**, who has long been pessimistic about the economy's future, expects 3.4 million unemployed by the end of this year and 3.6 million by the end of 1994.
639. HRY 547 Alan lives in Paisley and is engaged to be married to Lorraine McDonald, a **Research Fellow of Strathclyde University**.
640. FE3 165 Subject to the terms of his appointment no member of the **teaching research or administrative staff of the university** (including the vice-chancellor) shall be removed from office save upon the grounds specified in paragraph 2 of this section and in pursuance of the procedure specified in clause 1 of this section.
641. GTB 611 Winning a **fellowship of the University of Wales** in 1925, he went on to work with (Sir) W. L. Bragg [q.v.] in Manchester, where he was awarded a Ph.D.

Deo E UNIVERSITY mogu biti i fakulteti i koledži, i manje jedinice – departmani, katedre. E UNIVERSITY–CELINA može se sastojati od zgrada, na šta ukazuje imenica E *part of* (S *de*o *nečega*), u konkretnom slučaju univerziteta. Ako se univerzitet sastoji iz delova, zaključak je da se konceptualizuje kao CELINA:

642. FT0 1077 The link programme has also developed contracts with one of the three medical schools in the city, the **faculty of medicine of the Federal University** of Rio Grande do Sul.
643. CDC 119 Selwyn was the smallest of the **colleges of the University**, also its students lived in, and during my three years the number of students never exceeded 150.
644. EEL 50 **All Departments of the University** again appointed a Liaison Officer to be responsible for bringing Convocation and its events to the attention of their students ...

645. CF4 927 The various **buildings** on the New Cross site also held a **part of the University of London**, a teacher education college, and in the late seventies the Laban School of Dancing.

Deo univerziteta može biti i kurikulum, nastavni plan. Ovakvi slučajevi mogu se dvojako tumačiti, kao da je kurikulum deo univerziteta ili kao da univerzitet ima kurikulum. Odnosi partitivnosti i posesivnosti su isprepleteni:

646. EWR 41 One of the signs of the eclipse of classics by English was the foundation in 1907 of the English Association which was to propound very effectively the view that the new discipline had become "our finest vehicle for a genuine humanistic education" and that "its importance in this respect was growing with the disappearance of Latin and Greek from the **curricula of our schools and universities**."

Na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao CELINE ukazuje i glagol E *form* (S izgraditi, formirati), gde se dva dela KOLEDŽA ujedinjaju kako bi formirala CELINU E UNIVERSITY:

647. BNK 550 Wills which initiated the campaign for a Charter which saw University College Bristol unite with the Engineering Faculty off the Merchant Venturers' College to **form the University of Bristol**.

S: UNIVERZITET u srpskom može takođe biti konceptualizovan kao CELINA (25). U jednom primeru na pomenuti izvorni domen ukazuje glagol S *činiti*, koji se u RSJ-u definiše kao „sačinjavati, tvoriti: ~ sa nečim jednu celinu“. U datom primeru univerzitet čine fakulteti. Oni su delovi UNIVERZITETA-CELINE:

648. 101. 3469-01.txt: Univerzitet **čine** najmanje tri fakulteta. Aktom o osnivanju univerziteta utvrđuju se fakulteti **u sastavu univerziteta** i njihovi međusobni odnosi.

Imenica S *sastav* takođe upućuje na konceptualizaciju S UNIVERZITETA kao CELINE. Primarno značenje imenice S *sastav* u RSJ-u odnosi se na materiju ili strukturu: „1. materija koja čini nešto, građa, struktura nečega“. S obzirom na to da se u sastavu univerziteta mogu naći fakulteti, instituti, akademije, visokoškolske jedinice, ustanove, organizacije, univerzitetska biblioteka, umetnička akademija, naučnoistraživačke ustanove itd., koje se konceptualizuju pre kao PREDMETI nego MATERIJA, zaključujemo da oni predstavljaju delove građe ili strukture, konkretnije CELINE-UNIVERZITETA:

649. 1616-05.txt: Univerzitet integriše funkcije svih ustanova i jedinica u svom **sastavu**, a posebno fakulteta, tako što sprovodi jedinstvenu politiku čiji je cilj stalno unapređenje kvaliteta nastave...
650. 3469-01.txt: **U sastavu univerziteta** mogu biti i instituti, univerzitetska biblioteka, kao i druge organizacije čija je delatnost u skladu sa delatnošću univerziteta. Organizacija univerziteta i odnosi između fakulteta i drugih organizacija **u sastavu univerziteta** (u daljem tekstu: članovi univerziteta) uređuju se statutom univerziteta.
651. 1616-05.txt: ...univerzitet; fakultet, odnosno umetnička akademija, u **sastavu univerziteta**; akademija strukovnih studija; visoka škola visoka škola strukovnih studija.

Metafora S UNIVERZITET JE STRUKTURA (9) u srpskom slično je realizovana kao i E HIGHER EDUCATION JE STRUKTURA u engleskom. Ova metafora očituje se u primerima sa imenicama *S organizacija* i *S reorganizacija*, glagolom *S reorganizovati* i pridevom *S uređen*. Pomenute imenice i glagol *S reorganizovati* su već opisani u prethodnom odeljku i na isti način se izvodi zaključak kod UNIVERZITETA. Pridev *S uređen* izveden je od imenice *S uređenost*, koja se u RSJ-u definiše se kao „stanje onoga koji je uređen, onoga što je uređeno“ i sinonim je imenicama *S organizovanost*, *organizacija*. Na osnovu toga zaključujemo da nešto što se organizuje, reorganizuje ili uređuje predstavlja strukturu koja se sastoji od jedinica koje su povezane u celinu i na neki način raspoređene:

652. 1616-05.txt: Član 117. Univerziteti, fakulteti, odnosno akademije umetnosti usaglasice svoju **organizaciju** i opšte akte sa ovim zakonom u roku od dve godine od dana stupanja na snagu ovog zakona.
653. PetranovicIs.xml: Za Univerzitetski senat neprihvatljiva je bila sama vremenska situacija u kojoj su snage fašizma mislile da **reorganizuju Univerzitet**, dakle okupacija, kao i fašistički duh na kome se ona zasnivala.
654. PetranovicIs.xml: Univerzitet više nije postojao kao celina, a hijerarhijski je bio rđavo **uređen**.

DEO CELINE

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se DEO CELINE (3), u konkretnom slučaju celine koju predstavlja obrazovni sistem:

655. GOR 1282 What is so special about higher education as opposed to any other **part of** the educational system?

U najvećem broju primera, tačnije 155, E PROFESSOR je konceptualizovan kao DEO CELINE. Na ovu konceptualizaciju ukazuje predlog E *of* (S *od*), a u OED-u je definisan kao „onaj koji iskazuje vezu između dela i celine“. Analizirani primeri pokazuju da E PROFESSOR može biti deo raznih celina, ali najčešće je deo predmeta koji predaje. Sa druge strane, odnosi partitivnosti i posesivnosti (koji se očituju u značenjima predloga *of*) su isprepleteni, tako da se ovi primeri mogu tumačiti i kao da profesor pripada nečemu:

656. For example, in the newly-founded *Universities Quarterly* in 1948, the Professor **of** *the Philosophy of Education* at University College London, Louis Arnaud Reid, emphasizes the contemporary need for "a constant rethinking of the ways of education in the humanities".

E PROFESSOR može biti DEO CELINE koju predstavlja neka oblast, studije, univerzitet, fakultet ili koledž, katedra na fakultetu ili odeljenje, odbor fakulteta, institut, fondacija ili grad:

657. K42 7 Dr Caroline Blackwell and Professor Donald Weir **of** Edinburgh University's Medical Microbiology *Department* and Professor Anthony Busuttill **of** the Forensic Medicine *Unit* are leading the research.

3.3.7. MATERIJIA

Pored ENTITETA, drugi izvorni domen koji predstavlja jednu od opštih ontoloških metafora je MATERIJIA. „Prototipična MATERIJIA stoji u opoziciji prema prototipičnom PREDMETU: ona se prostire potencijalno beskonačno. Nema granice, a samim tim ni oblik“ (Klikovac, 2006: 43). Klikovac (2006) ističe da je MATERIJIA konzistentna u svim svojim delovima, a prototipična MATERIJIA bila bi tečnost. Prva asocijacija koju imamo na tečnost je obično voda.

E: E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao MATERIJIA (6). Većina primera se odnosi na prototipičnu MATERIJU, tj. TEČNOST, što se zapaža kada se govori o nivou (E *level*) visokog obrazovanja. U osnovi ove konceptualizacije je konceptualizacija nivoa kao hijerarhijski organizovanog prostora gde svaki naredni, tj. viši nivo predstavlja napredniji oblik visokog obrazovanja. U ovoj metafori E HIGHER EDUCATION ima vertikalnu dimenziju. Definicija lekseme E *level* u rečniku Macmillan je „količina tečnosti koja je u posudi, koja je određena visinom tečnosti“. Kada razmišljamo o materiji koja je u nekoj posudi i donekle dopire, intuitivno zamišljamo nekakvu tečnost koja dopire do određenog nivoa:

658. B3B 5 Some 13,650 full-time and part-time students are enrolled for courses at **all levels of higher education**, from part-time certificate programmes to doctoral studies.

Da je E HIGHER EDUCATION MATERIJIA, a još konkretnije VODA ili VAZDUH, pokazuje primer u kojem se govori o *prolaženju kroz visoko obrazovanje* (E *to drift through*) kao o prolaženju kroz neku materiju. U OED-u, glagol E *to drift* definiše se kao „biti lagano nošen vazdušnom⁵⁶ ili vodenom strujom“:

659. GVX 628 The labour movement has made hardly any use of its own scholars and intellectuals, and gives them little support, so that many **drift through higher education** into roles that have little relationship with their origins and aspirations.

⁵⁶ Klikovac (2006: 43) ističe da je vazduh sasvim marginalna materija zato što nije čulno opažljiv.

MATERIJA, koja prototipično nema oblik, može da se oblikuje (*E to shape*), što je slučaj i sa E HIGHER EDUCATION. U konkretnom slučaju, oblikuje ga potražnja za studentima, koja je konceptualizovana kao MOTOR:

660. HPX 572 Ball argues that the main engine in the **shaping of higher education** should be informed student demand, not manpower planning.

Kada pomislimo o *sjedinjavanju, stapanju (E to merge)* nečega, imamo intuitivnu predstavu neke materije koja je u fluidnom stanju, pa na osnovu toga zaključujemo da se u narednom primeru E HIGHER EDUCATION konceptualizuje kao MATERIJA. Ako pogledamo primarna značenja glagola *sjediniti (E to merge)* u OED-u ili rečniku MacMillan, na osnovu MIPVU metode za identifikaciju metafora zaključili bismo da se radi o ENTITETU, odnosno o ORGANIZACIJI. Ipak, naše iskustvo govori da se primarno sjedinjuje materija. Primarno značenje glagola *E to merge* u OED-u objašnjeno je preko glagola *E to blend*, čije se primarno značenje u istom rečniku zapravo definiše kao „mešanje materije“:

661. HHX 18451 ...whatever they wish to call it, and **merge** further education and higher education in one funding council after the general election.

MATERIJA tipično nema granice, te se može širiti u svim pravcima. U primeru sa glagolom *E to spread*, koji se u rečniku MacMillan definiše kao „postepeno uticati na ili pokriti veću oblast“, E HIGHER EDUCATION je konceptualizovano kao MATERIJA, jer kada razmišljamo o nečemu što se širi i pokriva neki prostor, intuitivno imamo predstavu neke materije koja se širi:

662. A1A 1066 The greater **spread of American higher education** means that, proportionate to population, there are far more universities, all with English departments;

S: VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom konceptualizuje se kao MATERIJA (5). U svim primerima na pomenutu konceptualizaciju ukazuje imenica *E nivo*, koja se u RSJ-u definiše kao „1. vodoravna linija ili površina kao granica visine nečega : ~ vode. 2. fig. a. stepen visine, veličine, kvaliteta nečega: ~ kulture, ~ svesti , ~ nastave“. Već na osnovu primarnog značenja možemo zaključiti da je reč o MATERIJU, tipično VODI, ali u

Rečniku se navodi i učestalo figurativno značenje koje se odnosi i na domen obrazovanja, što dodatno potvrđuje naš zaključak:

663. poli070212.txt: Danas postoje inicijative da se takva vrsta školovanja podigne na **nivo visokog obrazovanja**. Megatrend univerzitet već ima formiranu Visoku školu za košarku, ali je to nedovoljno.

Ova metafora konkretizuje se dalje konceptualizacijom S VISOKOG OBRAZOVANJA kao GASA, koja se očituje u primeru u kojem se govori o *ekspanziji* ciljnog pojma. Imenica S *ekspanzija* u RSJ-u definiše se kao „1. širenje, rasprostiranje; težnja za širenjem : ~ gasova“, iz koje vidimo da se tipično šire i rasprostiru gasovi:

664. visokoSkBibl.xml: ...da ponuđeni dokument posluži "prvenstveno prilikom osnivanja i organizovanja potencijalno novih univerzitetskih biblioteka s obzirom na **ekspanziju visokog obrazovanja** u svim krajevima naše zemlje".

E: E UNIVERSITY je takođe konceptualizovan kao MATERIJ (2), konkretnije kao prototipična MATERIJ, tj. TEČNOST, što pokazuje primer u kojem se govori o univerzitetskom nivou (E *level*). Objašnjenje je isto kao kod E *HIGHER EDUCATION*:

665. HXF 70 From school to university level students often choose subjects to study and options within a subject on the basis of their own (or other people's) emotional response to the teacher.

U narednom primeru ova konceptualizacija je konkretizovana i E UNIVERSITY je VODA. Zaključujemo na osnovu glagola E *to sail through* (S *ploviti*), koji je idiomatičan, ali čije doslovno značenje podrazumeva kretanje prevoznim sredstvom kroz vodu. U prvom delu primera ta voda je gimnazija, a onda student dolazi do novog oblika školovanja, univerziteta, za koji po analogiji takođe zaključujemo da je voda:

666. CHU 39 He was very bright, and **sailed through** the Royal Grammar School at High Wycombe to Sussex University, where he arrived in 1972 to read Languages.

S: Kod konceptualizacije UNIVERZITETA u srpskom takođe imamo izvorni domen MATERIJ, konkretnije VODE (4). Metafora se leksički realizuje isto kao kod UNIVERZITETA u engleskom i VISOKOG OBRAZOVANJA u srpskom, ekvivalentnom imenicom E *nivo*, koja je objašnjena u prethodnom odeljku:

667. 1616-05.txt: Visokoškolske jedinice u sastavu univerziteta iz sredstava iz stava 1. ovog člana izdvajaju deo za finansiranje zajedničkih poslova na **nivou univerziteta**.

E: E STUDENT je konceptualizovan kao MATERIJ (6). MATERIJ, kao izvorni domen, stoji u opoziciji prema PREDMETU, jer prototipično nema oblik i može da se oblikuje. Da je E STUDENT MATERIJ, očituje se u primeru u kojem se govori o preoblikovanju (*E to reshape*) i pogrešnom oblikovanju (*E to misshape*):

668. A18 695 It's not that he ceases altogether to be the eternal student, but that he becomes **reshaped and misshaped** into an aberration.

Dalje, E STUDENT je MATERIJ i kada se govori o unosu studenata (*E intake*). Zaključujemo na osnovu primarnog značenja ove imenice u OED-u: „količina hrane, vazduha ili druge materije koja se unosi u organizam“, a kontekstualno značenje je povezano sa primarnim.

669. HX1 483 While this study is limited to one university and deals with a relatively small **intake of mature students** over a period of six years...

U primeru sa imenicom protok (*E flow*) diplomirani studenti su konceptualizovani kao TEČNOST, najverovatnije VODA, zato što je voda tečnost koja tipično protiče. U rečniku MacMillan imenica *E flow* primarno se definiše kao „neprestani pokret tečnosti u jednom smeru“:

670. H8D 266 A parallel report to Dainton (see 1968 Dainton), Swann investigated the **flow of science and engineering graduates** out of, rather than into, higher education.

Da je E STUDENT MATERIJ, očituje se i u primeru sa imenicom *E influx*, čije je sekundarno značenje navedeno u OED-u kao „priliv vode u reku, jezero ili more“, dok se primarno značenje definiše i u OED-u i u rečniku MacMillan kao „dolazak ili ulazak velikog broja ljudi ili predmeta“, gde i dolaženje i ulaženje podrazumevaju kretanje tela koje ih obavlja – E STUDENT. Na osnovu primarne rečničke definicije zaključićemo da je E STUDENT TELO KOJE SE KREĆE. Međutim, ako pogledamo istorijsko značenje reči *influx* u OED-u, videćemo da se prvobitno odnosila na tečnost. Na osnovu jezičkog

osećaja i istorijskog značenja zaključujemo da je E STUDENT konceptualizovan kao
MATERIJA, konkretnije TEČNOST:

671. A9F 667 ...provision in its spending plans for the **influx** of EC students
which is likely to follow.

3.3.8. OSTALO

Sledi opis izvornih domena DOGAĐAJA i KARAKTERISTIKE, koji su iskorišćeni za konceptualizaciju ciljnih pojmova u malom broju primera u korpusima i nisu mogli da budu svrstani kod prethodno opisanih izvornih domena.

DOGAĐAJ

E HIGHER EDUCATION se konceptualizuje kao DOGAĐAJ (1) u primeru u kojem se govori o tome *da se ono zbiva, da se može desiti* (E *to take place*). Iz svakodnevnog iskustva znamo da se događaji mogu zbiti i desiti, a to potvrđuju i definicije glagola E *take place* u OED-u i rečniku MacMillan:

672. GOR 753 For a genuine higher education to take place, research has to have been undertaken somewhere, upon which programmes of study will in part be based.

KARAKTERISTIKA

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao KARAKTERISTIKA (4). Padežni oblik u kojem se nalazi ukazuje na ulogu visokog obrazovanja kao obeležja. Pored toga i definicija imenice S *karakteristika* u RSJ-u, koja glasi „a. istaknuta odlika, bitno svojstvo, glavno obeležje (nekoga, nečega). b. opis glavnih svojstava (nekoga, nečega); ocena, sud.“, ukazuje na to da pojam poput S VISOKOG OBRAZOVANJA može biti konceptualizovan kao glavno obeležje nekoga ili nečega:

673. poli070330.txt: Skoro svaka druga osoba bi, kad bi mogla, otputovala nekud na odmor, a posebno **osobe** višeg i visokog obrazovanja, studenti i daci. Pre dve godine situacija je bila nešto drugačija.

3.4. Personifikacija, metonimija i ostale metaforičke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova

U nastavku sledi opis dodatnih primera za sve četiri lekseme iz domena visokog obrazovanja u britanskoj varijanti engleskog i u srpskom koje nisu uvrštene u opis rezultata analize, ali važno ih je pomenuti zbog sveobuhvatnijeg razumevanja strukture pomenute kategorije.

E HIGHER EDUCATION

Kod E HIGHER EDUCATION opis rezultata analize nije obuhvatio primere u kojima se dati pojam javlja kao modifikator, npr: higher education *institutions*, *institutions of higher education*, higher education *courses*, *courses of higher education*, *colleges and institutes of higher education*, higher education *curriculum*, higher education *establishments*, higher education *policy*. Ovakvih primera ukupno je 56 u ekscerptu od 1.000 analiziranih primera u BNC-u, a najbrojniji su oni u kojima je E HIGHER EDUCATION modifikator institucija. Ovi primeri su metaforični, a radi ilustracije navodimo samo neke od njih. E HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS su u najvećem broju primera personifikovane, tj. konceptualizuju se kao ČOVEK jer mogu da misle (E *rethink*) ili da budu svesne situacije (E *conscious*):

674. B2T 127 Quite independent of the way higher education may be funded, there is a need for higher education institutions **to rethink** their role and function just as much as it behoves industry, commerce and the public services.

675. GOR 1276 Also, as the 18-year-old cohort dips, students become a valuable commodity: institutions of higher education are increasingly **conscious** that students could up sticks and transfer to another institution.

Ova konceptualizacija može biti još konkretnije leksikalizovana, tj. E HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS mogu da se konceptualizuju kao INVESTITOR, na šta ukazuje njihova osobina da ulažu (E *to invest*) u nešto, a takođe se konceptualizuju i kao DOBAVLJAČ, na šta ukazuje glagol E *to provide*:

676. HHV 1310 I am delighted to be able to tell the hon. Gentleman that our policy on capital expenditure is to encourage and enable higher education institutions to invest, as they need to do, to accommodate the dramatic increase in student numbers as well as **provide** facilities for the research of remarkable quality which takes place in so many of our universities.

E COURSES, koje takođe modifikuje E HIGHER EDUCATION, mogu biti metaforički konceptualizovani, npr. kao VODIČI, jer njih prate (E *to follow*) mladi ljudi. Značenje glagola podrazumeva kretanje (obično unapred) i praćenje nekoga. S obzirom na to da su E COURSES ti koji se kreću ispred mladih ljudi, zaključujemo da su konceptualizovani kao VODIČI:

677. AM8 788 By the year 2000, one in three young people **will follow** full-time higher education courses.

E HIGHER EDUCATION INSTITUTES konceptualizovane su kao ONI KOJI VODE OBUKU, jer imaju sposobnost da obučavaju (E *to train*):

678. EA6 624 The institutes of higher education and jurisprudence established in the early nineteenth century began **to train** a small number of highly competent officials who consciously broke with the haphazard approach of the past.

E HIGHER EDUCATION CURRICULUM metaforički je konceptualizovan kao SADRŽATELJ. Zaključujemo na osnovu predloga E *in*, čija je glavna semantička komponenta sadržavanje:

679. G0R 1216 There has, then, **in** the higher education curriculum, to be major elements of immediate experience and personal responsibility even in the fields where students are having to work extraordinarily hard simply to acquire formal knowledge.

S VISOKO OBRAZOVANJE

Slično je i sa ekvivalentnim pojmom u srpskom. Sintaksički, visoko obrazovanje je kvalifikator imenice S *sistem* u sintagmi *sistem visokog obrazovanja*, dok je semantički obrnuto: tom sintagmom se kaže da je *visoko obrazovanje sistem*. Sam SISTEM VISOKOG OBRAZOVANJA je u mnogim primerima iz korpusa metaforički konceptualizovan, pa tako on može biti SADRŽATELJ, na šta ukazuje predlog S *u*, zatim

ŽIVO BIĆE, na šta ukazuje imenica *S razvoj*, PREDMET, na šta ukazuje glagol *S unaprediti* i KOMPANIJA, na šta ukazuje kontekst koji opisuje da visoko obrazovanje *može ostvariti prihode*:

680. poli061222.txt: Tačno je, nažalost, i da će magistri biti kolateralna šteta Bolonjske deklaracije, jer ih nema **u novom sistemu visokog obrazovanja**.
681. 1616-05.txt: U registar se unose i drugi podaci od značaja **za razvoj sistema visokog obrazovanja** i za uključivanje u evropski prostor visokog obrazovanja.
682. poli061128.txt: ...i o primeni Bolonjske deklaracije otvorila je niz pitanja koja traže promišljene (ne brzoplete) odgovore ako želimo da **unapredimo naš sistem visokog obrazovanja** i naučnoistraživačkog rada.
683. poli090521.txt: ...je na čelu grupe za rešavanje problema finansiranja visokog školstva i nauke , određeni broj ovih ustanova dobro posluje , pa je prošle godine **sistem visokog obrazovanja ostvario** oko 13 milijardi dinara **prihoda**.

U analiziranom delu korpusa, ovakvih primera je 32.

E STUDENT

Kod E STUDENT imamo nekoliko primera koje bismo istakli. U jednom od njih iskorišćena je metafora SENDVIČ STUDENTI. Ovaj naziv dobili su zato što između druge i završne godine mogu da provedu jednu godinu u privredi, što bi podsećalo na sendvič kad bi se fizički predstavilo: godina studiranja, godina rada, godina studiranja:

684. GUV 13 ...was sufficiently deep to warrant an expansion in the numbers of full-time and **sandwich students** in higher education in England, Scotland and Wales from 216,000 in 1962 to 390,000 in 1973 and 560,000 in 1980.

Naredni primer navodimo jer je metaforičan i odnosi se na diskurs visokog obrazovanja, ali u njemu E STUDENT nije metaforički konceptualizovan. Imenica *E hold* ukazuje na metaforu MIŠLJENJE JE DRŽANJE, a glagol *E to grasp* na metaforu RAZUMEVANJE JE HVATANJE.

685. GOR 745 ...whereas in higher education, this is reversed. The student starts off with a fairly definite hold on the world, built on reasonably stable concepts and ideas, but at the end of the course has grasped that very little

of the intellectual world has enduring substance and that there are always more cognitive spectacles to put on.

Kako bi što bolje razumeo svet, student može da stavi još kognitivnih naočara (*E cognitive spectacles*), u kontekstualnom značenju – da nauči nove načine razmišljanja i razumevanja.

U još jednom primeru imamo metaforu RAZUMEVANJE JE HVATANJE, na koju opet ukazuje glagol *E to grasp*, čije se primarno značenje odnosi na fizičko hvatanje. Primer pominjemo jer se javlja u kontekstu sa studentom:

686. GOR 1770 Or for a student studying literature not to grasp a wide range of 'readings' of the works of Jane Austen, for instance (including Marxist, feminist and post-structuralist readings).

E PROFESSOR

U dvadesetak primera pored metafore imamo i metonimiju kao kognitivni mehanizam koji se koristi za razumevanje pojma E PROFESSOR. U ovim primerima profesor se pominje kao šef katedre ili departmana (*E Head of Department*). Najkraće rečeno, metonimija podrazumeva da se delovi jednog istog domena, npr. ljudskog tela, koriste za međusobno razumevanje. Tako u ovim primerima imamo deo tela – GLAVU koja predstavlja OSOBU. Radić-Bojanić i Silaški (2012: 36), između ostalog citirajući i Barselonu (2000b: 6), objašnjavaju da se primarno značenje glave, kao dela tela, često koristi metonimijski da označi osobu (DEO TELA ZA OSOBU). U osnovi ovog metonimijskog prenošenja je osnovnija metonimija DEO ZA CELINU, koja se tradicionalnije naziva sinegdoha. One naglašavaju da, za razliku od drugih delova tela, glava ima jedinstvenu karakteristiku da može označiti celu osobu. Rasulić (2017b: 204) ističe da to važi i za lice (*A new face in the band / Poznata lica u sali*), dušu (*A city of thousands souls / U selu ima 200 duša*), mozak (*We need young brains now / Odliv mladih mozgova*) itd.

Za primere koji slede moglo bi se reći da predstavljaju metaftonimiju, tj. spoj metafore i metonimije. U osnovi metaforičke konceptualizacije šefa katedre kao GLAVE nalazi se slikovna shema VAŽNO JE GORE. Iz iskustva znamo da je glava organ koji se

nalazi na vrhu tela i da ima jednu od najvažnijih funkcija u organizmu – moglo bi se reći upravljačku. Radi ilustracije navodimo nekoliko primera metaftonimije:

687. B76 102 The SERC's action, announced to 100 professors and **heads of departments of physics** at a meeting last Friday at Imperial College, London, is an attempt to stimulate some sense of direction among the majority of academic physicists who work in neither astronomy nor nuclear physics.
688. J2C 70 The current **head of department** is the Professor of Geography, Professor Andrew Goudie.
689. J2C 72 This will provide that any university postholder (but normally a professor or reader) will be eligible to hold the headship for periods of up to five years and some professors and readers will be required to serve **as head** if asked by Council.

Metonimija se očituje i u primerima sa imenicom E *chair*, koja može označavati uzdignuto mesto za predavača ili govornika; predmet predavanja na višoj školi ili na univerzitetu, profesuru; skup predavača jedne ili nekoliko naučnih disciplina koje su srodne po svom sadržaju na univerzitetu ili na simpozijumu. Preneseno značenje odnosi se na naučni predmet na univerzitetu. Ova vrsta metonimije odnosi se na PREDMET koji stoji za OSOBU KOJU SIMBOLIZUJE (STOLICA ZA PROFESORA / ŠEFA KATEDRE). U osnovi ove konceptualizacije možda se nalazi i slikovna shema GORE JE VAŽNIJE i metafora MOĆ JE GORE, jer je stolica na kojoj se nalazi predavač izdignutija fizički od stolica na kojima su studenti, pa njegov viši položaj simbolizuje autoritet.

690. J2B 464 Averil Sutton (Professor Cameron) has been given a newly established **Chair** in late Antique and Byzantine Studies at King's College, London and will have the British Academy/Wolfson Research Readership in History from 1990.
691. EV9 704 After becoming a professor at Königsberg in 1892 he obtained the **chair** at Göttingen in 1895, a position held until his retirement in 1930.

Na još jedan primer metonimije koji je u vezi sa E PROFESSOR ukazuje imenica E *headship*, koja označava rukovodstvo, vodeći položaj, položaj direktora. Ona je metonimijski motivisana u tom smislu što GLAVA stoji da označi OSOBU. Sa druge strane, ova imenica je i metaforički motivisana, jer GLAVA zauzima bitan položaj na telu, takoreći vodeći, jer je na najvećoj visini, tako da se u ovom primeru očituje metafora MOĆ JE GORE:

692. J2C 385 **The headship** of the Physical and Theoretical Chemistry Laboratory is assigned by the Hebdomadal Council, on the recommendation of the Physical Sciences Board and of the General Board of the Faculties, for specified periods of not less than five years, to a person holding an established academic post in the department, who will usually be a professor or reader or the holder of such a title.

S STUDENT

Metonimija se očituje i kod pojma S STUDENT u oko 30 primera sa glagolom S *upisati* i imenicom S *upis*. Naime, studenti se upisuju (na) fakultet, narednu godinu studija, studijski program, univerzitet, tj. upisuju se njihovo ime u različite spiskove, na šta ukazuje definicija glagola upisati u RSJ-u „zabeležiti slovima, zapisati, napisati, uneti, uvesti, zabeležiti u kakav spisak”. S obzirom na to da se unose imena studenta, njihovi delovi, koji predstavljaju studente, ovde se očituje metonimija kao mehanizam konceptualizacije.

693. poli060619.txt: Odlukom Vlade Srbije crnogorski studenti, **upisani** na fakultete u Srbiji, moći će da nastave školovanje pod dosadašnjim uslovima...

694. 1616-05.txt: Studenti **upisani** na magistarske studije do stupanja na snagu ovog zakona imaju pravo da završe studije po započetom planu i programu, uslovima i pravilima...

E UNIVERSITY

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao ČOVEK u 51 primeru koji su takođe metonimijski, jer se odnose na grupu ljudi-NJEGOV DEO koja upravlja univerzitetom-CELINOM. E UNIVERSITY može na određeni način da se ophodi (E *to treat*), da ima jasno mišljenje o nečemu (E *to have a clear view*), da ima identitet (E *questions of identity*), da razmotri (E *consideration*), može da razume sebe (E *to perceive themselves*), da ima odgovornost (E *responsibility*), da bude predan nečemu (E *to be committed*), u konkretnom slučaju pružanju podrške, što je takođe ljudska osobina, ili da bude odlučan u nečemu (E *to be determined*), u konkretnom slučaju da jača svoj položaj (E

standing), gde se imenica *E standing* u OED-u definiše kao „položaj, status, reputacija“, što je sve tipično za čoveka.

695. G20 332 The universities **may treat** them as advisory and act upon them only if they so wish.
696. HCH 326 My job is to effect the disentanglement, with the University **having a clear view** of how successful the press is.
697. GUV 155 Certainly, given that in the words of one critic, the implementation of Model B, for example, would result in a massive realignment of powers and institutions, raising profound **questions of identity** for the universities as well as the polytechnics the Green Paper says little or nothing about a national policy for higher education.
698. GUV 1054 The report, which therefore predates WAB, will be presented to the University for **its consideration** and will carry considerable weight because its membership, which comprises a majority of university members together with representatives from public sector higher education, consists of men of influence.
699. AL8 567 In this triple partnership the universities **could perceive themselves** as occupying the middle ground between the LEAs as statutory providers and the voluntary bodies which...
700. J2D 278 The University is **committed** to continuing its **support** for Oxford's great historical collections [...] and to maintaining acquisitions in its central research libraries (Bodleian, Ashmolean and Taylorian) at a level commensurate with their **responsibilities** to the international scholarly community.
701. J2D 171 The University is **determined** to continue **to strengthen its standing** as a world-class university in respect of its research.

E UNIVERSITY može da insistira (*E to insist*), primora (*E to force*), zahteva (*E to demand*), zabrani (*E to forbid, ban*), da se na nešto žali (*E to complain*), da se sa nečim složi (*E to agree*) ili da nešto odluči (*E to decide*):

702. K1X 20 But Oxford University **insists** its experiments are necessary.
703. K5M 1957 Several years ago, the university was unsuccessful in a legal action **to force** Dr Marshall to stop bringing three other dachshunds with her to work.
704. ED9 470 In meritocratic Britain, universities **demand** good results and well-paid jobs need degrees.
705. CG0 1114 At the beginning of October, the State Education Commission issued a statement calling on all provincial education departments and universities under its jurisdiction to **forbid** students to...

706. AAL 282 YOU MIGHT also like to know that the University of Minnesota **has banned** the use of mistletoe this year.
707. G20 282The universities **complained** that the replacement of the University Grants Committee by the Universities Funding Council posed a threat to ...
708. A9D 877 Not all universities or academics **agree**.
709. HEX 14 PS2WC Now the university **has decided** to spend one hundred and fifty thousand pounds installing more than a hundred of the latest computers.

Karakteristika koja izdvaja čoveka od svih ostalih živih bića u prirodi jeste sposobnost govora i izražavanja putem jezika pisanim putem. Tako i E UNIVERSITY može da govori (E *to say, talk about*), piše (E *to write*), postavi pitanje (E *to question*), a kao i čovek može da objavi napisano (E *to publish*), ili da na neki način komunicira (E *to invite*) ili učini jasnim ono što želi da prenese (E *to make clear*):

710. B74 178The University of Utah **said** that Barney Clark was fine, in fair condition when New Scientist went to press.
711. KRL 1327 PS5VS Two people who think they are disagreeing may, in fact, be talking about different things and wouldn't disagree if they were talking about the same thing, but it's important to recognise that when the university and colleges **talk about** what they want to do about sexual harassment, they certainly imagine that a range of different forms of response are going to be appropriate to this range of different forms of behavior.
712. K5M 7735 However, the university **has now written to** the Scottish Office asking it to justify the decision.
713. B77 14 There is also a natural reluctance to own up to being a failure, so the students who do vanish probably include a higher percentage of unemployed people than do those who respond to the universities' **questions** .
714. AE6 1353 Despite Spurgeon's refusal, the University went on to **invite** several famous ministers to give the annual lectures.
715. K5D 7096 The university **has made clear** that any funds raised from a sale will be used only for that purpose and not to clear its accumulated deficit, as originally intended.

Takođe, tipične karakteristike za čoveka poput ponosa (E *pride*), sreće (E *fortunate*), brige (E *concern*), odanosti (E *loyalty*) i interesovanja (E *take interest in*) mogu da odlikuju i E UNIVERSITY:

716. G31 908 By any standards the collections of the Barber Institute are of national importance and should prove a **source of pride to** the Trustees of the bequest, the University, and the citizens of Birmingham.
717. HCG 67 The University has been **fortunate** in attracting high quality staff to fill new lectureship posts although there has been some difficulty in filling senior posts, particularly in business and management, which is an area of acute national shortage.
718. J2D 318 It is exceptionally difficult to make predictions about the effect of the DR-shift with any accuracy; and it is a matter of **concern** to the University that even when the shift has been completed it will not be possible to say (either at this University or, probably, at any other university) how much is being recovered as additional direct costs.
719. AL8 384 If the LEA were to lay down as a condition of grant that we should have nothing to do with the University body, we should refuse the grant, and I do not see why Universities should not **show** the same **loyalty** to us.
720. AM6 265 Now, by a quirk of history, the machinery for carrying out such schemes of training in drama was not to be found in normal educational administration, but in the [...] the Standing Conference of Drama Associations and Hull University 's Extra-Mural Department, the only university to take interest in Community Drama.

Kao i ljudi, i E UNIVERSITY može obavljati aktivnosti (*E to do*), učestvovati u aktivnostima (*E to participate*), pomagati (*E to help*):

721. A68 1555 He did not like an excess of specialization and thought that a university should **do what it could to** counteract the trend, and **help** arts undergraduates to learn a bit of science or vice versa.
722. HBN 1027 The SCOTCAT network has since widened still further by the agreement of the senates of all Scottish Universities **to participate**.

E UNIVERSITY je ČOVEK jer može da planira (*E to plan*), nauči da pomogne (*E to learn to help*), da se izbori sa problemima (*E to cope with*), da želi (*E to wish*), toleriše (*E to tolerate*), da se žrtvuje (*E to sacrifice*), da oceni i vrednuje (*E to review, validate*), usvoji (*E to adopt*) i odbije (*E to dismiss*):

723. BNK 26 The University's overhauled financial systems allow it to **plan** for another year in which income and expenditure will at least balance and may perhaps allow some restoration of the reserves it needs **to cope with** unexpected problems.
724. APE 418 Thus the hospitals, schools and universities **should learn how to help** these conscientious citizens to provide financial assistance rather than expect...

725. A8D 157 Ironically, it is with an honorary degree in Law that the University now **wishes to recognise him**;
726. B7G 2296 But it is likely that if American universities **tolerate** this latest manifestation of the Reagan administration's medieval strategy for guarding our scientific prowess, there will eventually be considerably less to guard.
727. ARC 1337 But those universities moved very largely into the public domain without **sacrificing** too much of their independence...
728. J2D 280 As indicated in para. 3.3 the University is **reviewing** relevant library provision as part of its inquiry...
729. GUV 302 The polytechnics now almost exclusively submit their degree courses to the CNAA for validation and the colleges and institutes of higher education are increasingly doing so, though a majority of the latter are still **validated by the universities**.
730. HCG 1 The general aims **adopted** by the University are to...
731. FE3 108 The Divisional Court, on 27 March 1991, on the applicant's motion for judicial review by way of orders of certiorari and mandamus, had granted him a declaration that on the true construction of the statutes of the university the university **had and had had no power to dismiss** him by reason of redundancy and that his purported dismissal was without effect.

S UNIVERZITET

U oko 80 primera u srpskom UNIVERZITET je konceptualizovan kao ČOVEK. Ove konceptualizacije, kao i u engleskom, možemo posmatrati metonimijski, jer ih sprovodi grupa ljudi koja vodi univerzitet ili radi na njemu. Ono što čoveka izdvaja od ostalih živih bića jeste sposobnost mišljenja. Ukoliko je sposoban da *misli, on može i da utvrđuje stanje stvari, da donosi odluke, odlučuje i daje saglasnost*.

732. 3469-01.txt: po pribavljenom **mišljenju** univerziteta **dostavlja mišljenje** iz stava 1. ovog člana polazeći od kadrovskih, prostornih, tehničkih i drugih mogućnosti fakulteta i društvenih potreba
733. 3469-01.txt: Ispitni rokovi jesu: junjski, septembarski i januarski, kao i dva ispitna roka koja fakultet, odnosno univerzitet **utvrđuje** u skladu sa vremenom ostvarivanja programa nastave .
734. 126. kandid_n.txt Univerzitet u Koimbru **doneo je odluku** da je prizor spaljivanja nekoliko ljudi na tihoj vatri uz veliku svečanost , pouzdano sredstvo da se zemlja više ne tresse

735. 203. 3469-01.txt: Univerzitet daje **saglasnost** na predlog teme doktorske disertacije i na referat o urađenoj doktorskoj disertaciji kada se disertacija brani na fakultetu.

S UNIVERZITET-ČOVEK ima osobine koje su karakteristične za ljude, poput *raspoloženja, duha, ponosa, ugleda, sudbine, prošlosti, interesa, potreba, prava, nadležnosti i obaveze*. U primeru u kojem se pominju *ugled i sudbina* univerziteta vidimo da on, kao i čovek, može imati *neprijatelje*:

736. Petranovicls.xml: Nemci su smatrali da se radi o "antigermanskom **raspoloženju**" Univerziteta, istupajući i kasnije protiv redovne nastave

737. Petranovicls.xml: Fašistička ideologija bila je nespojiva **sa duhom** Beogradskog univerziteta i njegovom demokratskom **otvorenosti**...

738. DV_kod.txt: AMERIČKI UNIVERZITET U PARIZU **S PONOSOM PREDSTAVLJA** VEĆE SA ROBERTOM LANGDONOM PROFESOROM RELIGIJSKE SIMBOLOGIJE NA UNIVERZITETU HARVARD.

739. Petranovicls.xml: Među njima je bilo i takvih koji su visoko podigli **ugled** svojim radom na nauci ne samo Beogradskom univerzitetu nego i "našem narodu" u celini. Drugi članovi te komisije nisu bili kvalifikovani da rešavaju **o sudbini** Univerziteta, a neki su bili poznati i kao njegovi **neprijatelji**.

740. Petranovicls.xml: Opominjala ih je antifašistička **prošlost** Beogradskog univerziteta.

741. 1616-05.txt: ... razmatra i druga pitanja od zajedničkog **interesa** za univerzitete, u skladu sa ovim zakonom.

742. 2672-06.txt: Rekonstrukcija škole "Branko Radičević" za **potrebe** Univerziteta u Prištini.

743. 1616-05.txt: Univerzitet iz stava 2. ovog člana **ima pravo** da na svakih 1.000 nastavnika i saradnika delegira još po jednog predstavnika u Konferenciju univerziteta.

744. 1616-05.txt: Radi **ostvarenja** ciljeva iz stava 2. ovog člana univerzitet, odnosno akademija strukovnih studija, posebno **ima nadležnosti** u sledećim oblastima...

745. 3469-01.txt: Član **Obaveze** univerziteta, odnosno fakulteta prema studentima u pogledu načina organizovanja i vremena održavanja nastave...

U srpskom, kao i u engleskom, UNIVERZITET-ČOVEK ima sposobnost izražavanja. Univerzitet ima *glas, može da govori i da oglašava*. UNIVERZITET-ČOVEK može nešto *da predloži, podnese i nešto usaglasiti*:

746. PetranovicIs.xml: Reformatorima Univerziteta ova pitanja izgledala su isprazno, jer su zapravo takvim sastavom Komisije hteli da se **glas Univerziteta** uopšte i ne čuje.
747. 16. DV_kod.txt: "Pretpostavljam", reče Langdon, "da vam je **Američki univerzitet** u Parizu **rekao** gde sam odseo?"
748. 3469-01.txt: Fakultet, odnosno **univerzitet oglašava** ništavom diplomu iz razloga utvrđenih u stavu 1. tač. 2) do 4) ovog člana.
749. 1847-09.txt: 6) dva člana **na predlog Univerziteta** umetnosti, na predlog Saveta univerziteta umetnosti;
750. 037_2113-04.txt: četiri člana iz reda nastavnika Univerziteta u Beogradu, sa liste kandidata koju **podnosi Univerzitet** u Beogradu;
751. 3469-01.txt: **Univerziteti** i fakulteti **usaglasice** svoju organizaciju i opšte akte sa ovim zakonom u roku od tri meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

S UNIVERZITET-ČOVEK može da se bavi različitim aktivnostima, te on može vršiti *izmenu i dopunu nastavnog plana, da obavlja razne poslove, da ostvaruje ciljeve aktivnosti kojima se bavi, da nešto izradi i radi:*

752. 1616-05.txt: ...usaglašava stavove i **koordinira aktivnosti univerziteta**, posebno u oblasti upisne politike;
753. 3469-01.txt: **Univerzitet**, odnosno fakultet **vrši izmenu i dopunu** nastavnog plana i programa po postupku propisanom za donošenje novog nastavnog plana i programa.
754. 3469-01.txt: ...nostrifikaciju diplome, utvrđivanje stručnog naziva, kao i utvrđivanje ekvivalentnosti strane školske javne isprave **obavlja univerzitet**. Za **obavljanje** poslova iz stava 2 ovog člana **univerzitet** obrazuje komisiju iz reda univerzitetskih nastavnika odgovarajućeg stručnog profila.
755. 1616-05.txt: **Univerzitet** može **ostvarivati** vrste i nivoe studija.
756. PetranovicIs.xml: ...a **u izradi** su imale da učestvuju Akademija nauka, prosvetne ustanove, **Univerzitet**, književne i umetničke ustanove.
757. 3469-01.txt: Član Upravni nadzor nad **radom univerziteta** i fakulteta obavlja Ministarstvo prosvete i sporta.

U analiziranom delu korpusa najviše ima primera sa glagolom *S obavljati*, koji se pojavljuje zajedno sa imenicom *delatnost* – 14 primera koji ukazuju na konceptualizaciju UNIVERZITETA kao VRŠIOCA AKTIVNOSTI. U RSJ-u imenica *delatnost* definiše se kao aktivnost, a s obzirom na to da je realizuje univerzitet, on je VRŠILAC RADNJE-ČOVEK.

758. 3469-01.txt: Univerzitet i njegovi članovi autonomni su u **obavljanju svoje delatnosti**.

S UNIVERZITET-ČOVEK može *da ima uticaj*. Imenica *S uticaj* u RSJ-u definiše se kao „delovanje na nečiji rad, usmeravanje nečijih postupaka (ponašanja, opredeljenja i sl), upliv: moć delovanja (na nekoga, na nešto)“ i zaključujemo da je primarno izvršava čovek. U primeru koji navodimo, vidimo da i *S isključivost* može biti osobina univerziteta, a ona je takođe karakteristična za čoveka:

759. Džud.xml: Postoje planovi po kojima univerzitet treba da bude manje **isključiv** i da **proširi svoj uticaj**.

S UNIVERZITET-ČOVEK može *da tuče i nadvisi*, a sa druge strane mogu *probati da ga uguše, da ga dovedu na rub rasula*, ali univerzitet može *da pruža otpor*:

760. TH-komplet.xml: ...dok je Davna, prezirući i potcenjujući italijanske lekare, dokazivao da je univerzitet u Monpeljeu još pre toliko stoleća **tukao** i **nadvisio** salernitansku školu kao zastarelu i nesavremenu.

761. PetranovicIs.xml: ali jedinstvene u težnjama da **uguše** Beogradski univerzitet kao slobodarsku i demokratsku instituciju srpskog naroda i ostalih naroda Jugoslavije...

762. PetranovicIs.xml: Senat je zaključivao da bi usvajanje takve reforme **dovelo Univerzitet na rub rasula**.

763. PetranovicIs.xml: Ovom planu **otpor je davao Univerzitet u Beogradu**, iako je na njegovoj izradi.

3.5. Rezime i zaključak

U ovom delu daćemo tabelarne prikaze opisanih izvornih domena iskorišćenih za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku. S obzirom na to je opis metaforičkih preslikavanja uglavnom kvalitativan, ovakav prikaz omogućiće nam da kvantitativno uporedimo metaforičke konceptualizacije pojedinačnih ciljnih pojmova i njihovu zastupljenost u korpusima opšte namene. Na osnovu opisane analize rezultata, možemo zaključiti da se ključni pojmovi iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA u velikoj meri metaforički konceptualizuju u oba jezika i da se pritom uglavnom koriste isti ili slični izvorni domen sa istim takvim leksičkim realizacijama pojmovnih metafora. Još jednom napominjemo da je za svaku ciljnu leksemu ekscerpirano po 1.000 primera iz korpusa opšte namene. Dakle, rezultati u tabelama pokazuju koliko je primera metaforično u 1.000 primera u korpusu. Razlog odabira 1.000 primera je bio taj što se i u većem broju primera iz korpusa metaforičke konceptualizacije uglavnom ponavljaju, što posebno važi za KSSJ.

U Tabeli 2 dat je tabelarni rezime svih utvrđenih izvornih domena u britanskom engleskom i u srpskom jeziku sa brojem primera koji pripadaju identifikovanim izvornim domenima prema ciljnim domenima. Izvorni domen su poređani po zastupljenosti na osnovu ukupnog broja primera u kojima se očitavaju u oba korpusa. Uočavamo da je broj metaforičnih primera u engleskom i u srpskom sličan. Iako je neznatno više primera u engleskom, ipak ne bismo mogli da zaključimo da se domen VISOKOG OBRAZOVANJA dominantnije metaforički konceptualizuje u engleskom. Sveukupno, za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika najviše je iskorišćen izvorni domen PREDMETA, ali kad pogledamo jezike pojedinačno, zaključićemo da se ovaj izvorni domen koristi dominantnije u srpskom, a da je u engleskom za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA najviše iskorišćen PROSTOR. Za ostale izvorne domene može se reći da su ravnopravno zastupljeni u oba jezika, osim za domen KRETANJA, koji je očigledno zastupljeniji u engleskom.

Tabela 2: Broj primera koji pripada identifikovanim izvornim domenima prema ciljnim domenima i zastupljenosti

IZVORNI DOMEN	ENGLISKI		SRPSKI		UKUPNO
PREDMET	287	HE 63	321	VO 260	608
		U 7		U 37	
		P 205		P 7	
		S 12		S 17	
PROSTOR	379	HE 295	159	VO 67	539
		U 81		U 89	
		P 3		P 3	
		S 0		S 1	
ŽIVO BIĆE	167	HE 44	199	VO 30	366
		U 81		U 114	
		P 25		P 30	
		S 17		S 25	
ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI	139	HE 27	119	VO 27	258
		U 19		U 26	
		P 31		P 22	
		S 62		S 44	
KRETANJE	176	HE 31	59	VO 14	235
		U 47		U 10	
		P 17		P 14	
		S 81		S 21	
AKTIVNOST I PROCES	22	HE 18	41	HE 35	63
		U 1		U 5	
		P 3		P 0	
		S 0		S 1	
MATERIJA	8	HE 6	15	HE 5	23
		U 2		U 4	
		P 0		P 0	
		S 0		S 6	
UKUPNO	1178	914	2092		

Tabela 3: Zastupljenost svih izvornih domena i njihovih konkretizacija

		PROSTOR								KRETANJE						ŽIVO BIĆE							
CILJNI POJAM / IZVORNI I DOMEN	PROSTOR	MESTO	GRAD	DRŽAVA	SADRŽATELJ	SADRŽANI OBJEKAT	NOSITELJ	SKALA	POLAZIŠTE	ODREDIŠTE	TELO KOJE SE KREĆE	PUTNIK	VODIČ	SILA	ŽIVO BIĆE	ČOVEK	STVARALAC	DOBAVLJAČ	DAVALAC	PRIMALAC	VLASNIK	OCENJIVAČ	
ENGLJSKI	HIGH ED.	39	60			196				21	6			4	7	30	1		4				
	UNIV.	5	16			60			2 (16) ⁵⁷	22	6	1			6	51 ⁵⁸	8	5	7	3			
	PROF.						3				2	5	10				19	3	3				
	STUD.										66	15					4			3	8		
UKUPNO E		44	76	0	0	256	3	0	0	18	43	80	21	10	4	13	81	32	8	14	6	8	0
SRPSKI	VIS. OB.	26	2			36			3		4	8	1		1 ⁵⁹	18	9	2		1			
	UNIV.		1	1	9	8		70		10	0				3	80 ⁶⁰	7	6	3		2		
	PROF.		0				3				6	1	7				6		2	2		2	
	STUD.		1								17	3 (1) ⁶¹			2						5	1	3
UKUPNO S		26	4	1	9	44	3	70	3	0	14	31	6	7	1	23	89	15	6	26	5	1	3
UKUPNO E I S		70	80	1	9	300	6	70	3	18	57	111	27	17	5	36	170	47	14	4	1	2	3
UKUPNO I. D.	539								235						346								

⁵⁷ MESTO POREKLA

⁵⁸ Primeri opisani u odeljku 3.4. (Personifikacija i metonimija i ostale metaforčke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova).

⁵⁹ POKRETAČ

⁶⁰ Primeri opisani u odeljku 3.4. (Personifikacija i metonimija i ostale metaforčke konceptualizacije koje se tiču ciljnih pojmova).

⁶¹ TRAGAČ

	ŽIVO BIĆE (nastavak)							ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI						AKTIVNOST I PROCES			MATERIJ A		
	CILJNI POJAM / IZVORNI I DOMEN	BILJKA	SEME BILJKE	RASADNIK	ŽIVOTINJA	ORGANIZAM	ORGAN	POSLOVANJE	SPORT	SUĐENJE	VOJSKA I VLADANJE	ČUVANJE I NEGOVANJE	UMETNOST	AKTIVNOST	ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST	ISTRAŽIVAČ	PROCES	PERIOD	MATERIJA
ENGLJSKI	HIGH ED.	1					1	17	5	1		1	3	9	1		5	3	6
	UNIV.		1					7	5			4	3			1			2
	PROF.							9	13	4	1		4			3			
	STUD.				2			17	21	3	16		5						
UKUPNO E		1	1	0	2	0	1	50	44	8	17	5	15	9	1	4	5	3	8
SRPSKI	VIS. OB.							27						28			7		5
	UNIV.			1		1	2	21				4	1	5					4
	PROF.							12	4	2	1	2	1						
	STUD.				2			29	9		6					1			6
UKUPNO S		0	0	1	2	1	0	89	13	2	7	6	2	33	0	1	7	0	15
UKUPNO E i S		1	1	1	4	1	2	139	57	10	24	11	17	42	1	5	1	3	23
UKUPNO IZVORNI DOMEN	20							258						63			23		

Tabela 3 (nastavak): Zastupljenost svih izvornih domena i njihovih konkretizacija

		PREDMET											
	CILJNI POJAM / IZVORNI DOMEN	PREDMET	OSLONAC	SREDSTVO	UREDAJ	VREDAN PR.	GRADEVINA	GRADITELJ	JELO	CELINA	SISTEM	STRUKTURA	DEO CELINE
ENGLISKI	HIGH ED.	23	2	1	2		2		1	9	13	10	
	UNIV.	7											
	PROF.	6	2			1	2			39			155
	STUD.	12											
UKUPNO E		48	4	1	2	1	4	0	1	48	13	10	155
SRPSKI	VIS. OB.	210		3	2		7			3	32	3	
	UNIV.	1		1			1			25		9	
	PROF.	4	1					1	1 ⁶²				
	STUD.	15	1				1						
UKUPNO S		230	2	4	2	0	9	1	1	28	32	12	155
UKUPNO E I S		278	6	5	4	1	13	1	2	76	45	22	155
UKUPNO IZVONI DOMEN	608												

Tabela 3 (nastavak): Zastupljenost svih izvornih domena i njihovih konkretizacija

⁶² KONOBAR

U Tabeli 3 predstavljena je zastupljenost svih izvornih domena i njihovih konkretizacija u oba jezika. Radi lakšeg praćenja, engleski je obojen žutom bojom, srpski zelenom, sumarni rezultati o zastupljenosti izvornih domena u engleskom odnosno srpskom jeziku ljubičastom bojom, dok su sumarni rezultati za oba jezika obojeni plavom bojom.

Prvo je predstavljen izvorni domen PROSTORA i njegove konkretizacije koje se koriste za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA. U pogledu broja primera koji su metaforični, ovaj izvorni domen nalazi se na drugom mestu, sa 539 primera. Njegove konkretizacije u pogledu izvornih domena raznovrsnije su u srpskom nego u britanskom engleskom. Sa druge strane, izvorni domen PROSTORA i njegove konkretizacije su u većem broju primera zastupljeni u engleskom nego u srpskom. Najzastupljeniji je izvorni domen SADRŽATELJA, koji je u engleskom posebno produktivan u konceptualizaciji pojma HIGHER EDUCATION, pa i UNIVERSITY. Sa druge strane, u srpskom se pojam UNIVERZITETA dominantno konceptualizuje kao NOSITELJ, što u ovom slučaju ukazuje na razliku između pojmovnih sistema. Ovo zapažanje će se, kao što ćemo videti kasnije, potvrditi i u analizi prevoda metafora u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, jer će se konceptualizacija UNIVERZITETA u engleskom kao SADRŽATELJA prevesti drugim izvornim domenom, odnosno NOSITELJEM u srpskom.

Izvorni domen KRETANJA i njegove konkretizacije, po zastupljenosti, odnosno broju primera koji obuhvataju u korpusima (235), nalaze se na petom mestu u našoj analizi. Leksičke realizacije su raznovrsnije u engleskom nego u srpskom, a ujedno ih i ima više. U okviru metaforičkog scenarija KRETANJA najiskorišćeniji domen je TELO KOJE SE KREĆE, koji se koristi za konceptualizaciju skoro svih pojmova u ciljnom domenu, što je posebno uočljivo kod pojma E STUDENT, a takođe i njegova konkretizacija – izvorni domen PUTNIKA. Izvorni domen VODIČA iskorišćen je za konceptualizaciju pojma PROFESOR u oba jezika, kako je i očekivano, i nadovezuje se na konceptualizaciju STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE i PUTNIKA. Izvorni domen ODREDIŠTA, koji se očekivano koristi za konceptualizaciju pojmova UNIVERZITETA i VISOKOG OBRAZOVANJA, takođe je zastupljen u oba jezika.

Izvorni domen ŽIVOG BIĆA i njegove konkretizacije po zastupljenosti u korpusima nalaze se na trećem mestu sa 366 primera. Može se uočiti da su konkretizacije ovog izvornog domena raznovrsne posebno kod ČOVEKA, dok se za konceptualizaciju neznatnog broja primera koriste izvorni domeni BILJKE i ŽIVOTINJE. U oba jezika, najbrojniji su primeri koji se odnose na metonimijsku konceptualizaciju pojma UNIVERZITET, u kojima univerzitet predstavlja CELINU koja se odnosi na DEO – ljude koji njime upravljaju. Za konceptualizaciju pojma VISOKOG OBRAZOVANJA iskorišćen je izvorni domen ŽIVOG BIĆA u srpskom i, konkretnije, izvorni domen ČOVEKA u engleskom, što upućuje na njegovu aktivnu ulogu u obrazovnom procesu. Zapažamo i da se PROFESOR u engleskom dominantnije konkretizuje kao STVARALAC, a u srpskom kao DAVALAC. Oba izvorna pojma ukazuju na autoritativnu ulogu profesora u obrazovanju, jer on kreira ili već poseduje znanje i prenosi ga studentima, što je odlika tradicionalnijeg obrazovanja.

Slede konkretizacije izvornog domena ČOVEKA koje spadaju u različite oblasti ljudske delatnosti, kao i sami izvorni domeni koji se odnose na oblasti poput POSLOVANJA, SPORTA, SUĐENJA, VOJSKE, VLADANJA, ČUVANJA, NEGOVANJA i UMETNOSTI. Po ukupnoj zastupljenosti u korpusima ovi izvorni domeni na četvrtom mestu i obuhvataju 258 primera. Među njima, najistaknutiji je domen POSLOVANJA, i u pogledu broja primera i raznovrsnosti leksičkih realizacija. U pogledu zastupljenosti u jezicima, izvorni domen POSLOVANJA zastupljeniji je u srpskom (89) nego u engleskom (50), što će imati uticaj i na analizu ideološkog potencijala metafora koji sledi. U okviru domena POSLOVANJA, posebno se ne ističe nijedan izvorni domen, sem, recimo, domena ROBE / PROIZVODA, koji se u najvećem broju primera (34) koristi za konceptualizaciju skoro svih ciljnih pojmova u oba jezika. Izvorni domen SPORTA (57) je sledeći po zastupljenosti kada su u pitanju oblasti ljudske delatnosti, a njegove realizacije i konkretizacije brojnije su u engleskom. Zaključujemo da se domen SPORTA doslednije i celishodnije koristi za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom, a da se tek sporadično i samo u izvesnim delovima koristi za konceptualizaciju datog ciljnog domena u srpskom. Izvorni domen SUĐENJA (10)

zastupljeniji je u engleskom, ali broj primera koji ukazuju na ovaj domen je mali, tako da je teško izvesti bilo kakve zaključke. U nekim budućim istraživanjima, kada su ovakvi rezultati u pitanju, moglo bi se krenuti od konkretnog izvornog domena kao što je SUĐENJE i ispitati u kolikoj meri se zaista koristi za metaforičku konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA, s obzirom na to da rezultati analize korpusa pokazuju da takve indicije postoje. Kod izvornih domena VOJSKE i VLADANJA, najizrazitija je konceptualizacija pojma STUDENT kao VOJNIKA u oba jezika, što bi moglo da ukazuje na važnost discipline i predanog rada u ciljnom domenu. Oblasti ČUVANJA i NEGOVANJA takođe se u naznakama koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Možemo zaključiti da je posebno poželjna konceptualizacija pojma PROFESOR kao NEGOVATELJA ili RODITELJA, jer, kao što ćemo videti kasnije, ona ukazuje na progresivističku obrazovnu ideologiju, koja je usmerena kako na obrazovni, intelektualni, tako i na društveni i kulturni razvoj studenata. Na kraju, i oblast umetnosti, konkretnije scenarii pozorišta, iskorišćen je za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA, dominantnije u engleskom. Ova konceptualizacija naglašava saradničku dimenziju u procesu obrazovanja i tačno definisane uloge njegovih učesnika, a to je opet izraženije u engleskom, jer su svi ciljni pojmovi konceptualizovani kao IZVOĐAČ.

Zatim je predstavljena zastupljenost i konkretizacija izvornih domena AKTIVNOSTI i PROCESA koja se opaža u 63 primera u oba korpusa. Može se reći da je ovakva konceptualizacija pojma VISOKO OBRAZOVANJE u oba jezika očekivana, jer ono pojam koji označava aktivnosti koje su njegov deo a kojima se čovek bavi. Često se ističe i da je visoko obrazovanje jedna od najvažnijih životnih aktivnosti ili procesa, s obzirom na to da traje duže vreme. Konceptualizacija ciljnih pojmova kao AKTIVNOSTI služi kao osnova za dalje konkretizacije ovog izvornog domena kao naročitih aktivnosti koje su opisane u prethodnom pasusu.

Izvorni domen MATERIJE očituje u malom broju primera da bismo donosili bilo kakve zaključke, a njegova konkretizacija je u većini slučajeva TEČNOST, što može da

ukazuje na fleksibilnost i potencijalnu promenljivost pojmova koji pripadaju ciljnom domenu.

Na kraju je predstavljen izvorni domen PREDMETA, koji je najzastupljeniji u konceptualizaciji ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Po broju primera, ovaj izvorni domen izraženiji je u srpskom, posebno kod pojma VISOKO OBRAZOVANJE, gde se javlja u čak 210 primera. Za njim sledi i brojna konceptualizacija pojma PROFESOR kao DELA CELINE u engleskom. Kada su u pitanju konkretizacije pomenutog izvornog domena, zapaženija je GRAĐEVINA, koja se odnosi na pojam VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika. Očekivane su i konceptualizacije ovog pojma kao SISTEMA ili STRUKTURE, koje se očituju u zapaženijem broju primera u oba jezika s obzirom na to suštinski visoko obrazovanje jeste složeni sistem koji se sastoji od delova.

Tabela 4: Izvorni pojmovi koji se koriste za konceptualizaciju ciljnih pojmova u oba jezika

CILJNI POJAM	IZVORNI POJMOVI
E HIGHER EDUCATION	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (OGRANIČENI/NEOGRANIČENI PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ) • KRETANJE (ODREDIŠTE, TELO KOJE SE KREĆE, SILA KOJA DELUJE DUŽ PUTA) • ŽIVO BIĆE (ČOVEK, STVARALAC, DAVALAC, BILJKA, ORGANIZAM) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (SARADNIK, ROBA/USLUGA, NOVAC, INVESTICIJA, INSTRUKTOR/TRENER, TRENING, NAGRADA, ŽRTVA/OŠTEČENI, ČUVAR, POZORIŠTE, GLUMAC) • AKTIVNOST I PROCES (AKTIVNOST, ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST, PROCES, PERIOD) • PREDMET (PREDMET KOJIM SE RUKUJE, OSLOMAC, SREDSTVO, UREĐAJ, GRAĐEVINA, JELO, CELINA, SISTEM, STRUKTURA) • MATERIJA (TEČNOST)
E UNIVERSITY	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (OGRANIČENI/NEOGRANIČENI PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ) • KRETANJE (POLAZIŠTE, ODREDIŠTE, TELO)

	<p>KOJE SE KREĆE, PUTNIK)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ŽIVO BIĆE (ČOVEK, STVARALAC, DOBAVLJAČ, DAVALAC, PRIMALAC, SEME BILJKE) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (KOMPANIJA, SARADNIK, ROBA/USLUGA, TAKMIČAR/SPORTISTA, OSOBA KOJA NAGRAĐUJE, ČUVAR, PREDSTAVA, GLUMAC) • AKTIVNOST I PROCES (ISTRAŽIVAČ) • PREDMET (PREDMET, GRAĐEVINA, CELINA) • MATERIJA
E PROFESSOR	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (SADRŽANI OBJEKAT) • KRETANJE (TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, VODIČ) • ŽIVO BIĆE (STVARALAC, DOBAVLJAČ, DAVALAC) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (UPRAVNIK, PRUŽALAC USLUGE, INSTRUKTOR/TRENER, VOĐA TIMA, ČLAN TIMA, SUDIJA, ISTRAŽITELJ, ŽRTVA/OŠTEĆENI, VOJNIK, IZVOĐAČ) • AKTIVNOST I PROCES (ISTRAŽIVAČ) • PREDMET (PREDMET, OSLOMAC, VREDAN PREDMET, DEO CELINE) • MATERIJA (/)
E STUDENT	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (/) • KRETANJE (TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK) • ŽIVO BIĆE (STVARALAC, PRIMALAC, VLASNIK, ŽIVOTINJA) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (RADNIK, KLIJENT, PRODAVAC, ROBA/USLUGA, TAKMIČAR/SPORTISTA, OSOBA NA OBUCI, INSTRUKTOR/TRENER, ISTRAŽITELJ, VOJNIK, VLADAR, IZVOĐAČ) • AKTIVNOST I PROCES (/) • PREDMET (PREDMET KOJIM SE RUKUJE) • MATERIJA (TEČNOST)
S VISOKO OBRAZOVANJE	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (OGRANIČENI/NEOGRANIČENI PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ, SKALA) • KRETANJE (ODREDIŠTE, TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, POKRETAČ)

	<ul style="list-style-type: none"> • ŽIVO BIĆE (ČOVEK, STVARALAC, DAVALAC) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (POSLOVANJE, KOMPANIJA, KLIJENT, ROBA/USLUGA, INVESTICIJA) • AKTIVNOST I PROCES (AKTIVNOST, PROCES) • PREDMET (PREDMET, SREDSTVO, UREĐAJ, GRAĐEVINA, CELINA, SISTEM, STRUKTURA) • MATERIJA (TEČNOST)
S UNIVERZITET	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (MESTO, GRAD, DRŽAVA, SADRŽATELJ, NOSITELJ) • KRETANJE (ODREDIŠTE) • ŽIVO BIĆE (ČOVEK, STVARALAC, DOBAVLJAČ, DAVALAC, VLASNIK, RASADNIK⁶³, ORGANIZAM) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (KOMPANIJA, UPRAVNIK, SARADNIK, PRUŽALAC USLUGE, RODITELJ, ORKESTAR) • AKTIVNOST I PROCES (AKTIVNOST) • PREDMET (PREDMET, SREDSTVO, GRAĐEVINA, CELINA, STRUKTURA) • MATERIJA (TEČNOST)
S PROFESOR	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (MESTO, SADRŽANI OBJEKAT, NOŠENI OBJEKAT) • KRETANJE (TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, VODIČ) • ŽIVO BIĆE (STVARALAC, DAVALAC, VLASNIK) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (UPRAVNIK, SARADNIK, PRODAVAC, ROBA/USLUGA, NOVAC, VOĐA TIMA, ČLAN TIMA, ZASTUPNIK, BOG, ČUVAR, NEGOVATELJ, GLUMAC) • AKTIVNOST I PROCES (/) • PREDMET (PREDMET, OSOLONAC, GRADITELJ, KONOBAR⁶⁴) • MATERIJA (/)
S STUDENT	<ul style="list-style-type: none"> • PROSTOR (CENTAR, NOŠENI OBJEKAT)

⁶³ Izvorni pojam RASADNIKA opisan je u okviru izvornog domena BILJKE, koji predstavlja konkretizaciju izvornog domena ŽIVO BIĆE.

⁶⁴ Izvorni pojmovi GRADITELJA i KONOBARA nisu konkretizacije izvornog domena PREDMET, već se nadovezuju na konceptualizacije VISOKOG OBRAZOVANJA kao GRAĐEVINE i HRANE.

	<ul style="list-style-type: none"> • KRETANJE (TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK) • ŽIVO BIĆE (PRIMALAC, VLASNIK, OCENJIVAČ, ŽIVOTINJA) • ČOVEK I OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (RADNIK, SARADNIK, KLIJENT, FINANSIJER, ROBA/USLUGA, SPORTISTA/TAKMIČAR, OSOBA NA OBUCI, VOJNIK) • AKTIVNOST I PROCES (ISTRAŽIVAČ) • PREDMET (PREDMET KOJIM SE RUKUJE, OSOLONAC, GRAĐEVINA) • MATERIJA (/)
--	--

U Tabeli 4 grupisani su izvorni pojmovi koji se koriste za konceptualizaciju ciljnih pojmova E HIGHER EDUCATION, UNIVERSITY, PROFESSOR, STUDENT, odnosno S VISOKO OBRAZOVANJE, UNIVERZITET, PROFESOR I STUDENT. U nastavku ćemo pokušati da izložimo kako se pojedinačne konceptualizacije ciljnih pojmova u jezicima nadovezuju, potencijalno gradeći metaforičke scenarije.

E: E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY konceptualizovani su kao PROSTOR koji može biti OGRANIČEN ili NEOGRANIČEN, MESTO i SADRŽATELJ, a na njih se nadovezuje konceptualizacija E PROFESSOR kao SADRŽANOG OBJEKTA. Videli smo da u PROSTORU objekti mogu biti smešteni, a mogu se i kretati, što se potvrđuje konceptualizacijama pre svega E PROFESSOR i E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE i PUTNIKA, i dodatno konceptualizacijom E PROFESSOR kao VODIČA koji najčešće usmerava kretanje studenta. Njihovo kretanje može da započne na E UNIVERSITY-POLAZIŠTU, a ukoliko je polazište drugačije, kretanje se završava na ODREDIŠTU, koje mogu predstavljati E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY. Kako bi usmeravalo kretanje svojih učesnika ili pojava koje se dešavaju u njemu, E HIGHER EDUCATION može da se konceptualizuje kao SILA KOJA DELUJE DUŽ PUTA.

Kada je u pitanju izvorni domen ŽIVOG BIĆA i njegove konkretizacije kao ČOVEKA, vidimo da se uloge koje pojmovi dobijaju metaforičkim konceptualizacijama mogu preklapati i nadovezivati. Svi ciljni pojmovi su konceptualizovani kao STVARAOCI, dok su DOBAVLJAČI i DAVAOCI tipično E HIGHER EDUCATION, UNIVERSITY i PROFESSOR. Logično, E

STUDENT JE PRIMALAC i VLASNIK onoga što dobija, uobičajeno od ostalih učesnika visokog obrazovanja.

Kada je u pitanju izvorni domen POSLOVANJA, E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao ROBA/USLUGA, NOVAC i INVESTICIJA, što su rezultati ili sredstva kojima se obavljaju poslovne aktivnosti. U scenariju poslovanja E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY mogu biti SARADNICI, a na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao KOMPANIJE nadovezuje se E PROFESSOR-UPRAVNIK odnosno PRUŽALAC USUGE i, dalje, E STUDENT-RADNIK odnosno KLIJENT.

U scenariju sporta INSTRUKTORI odnosno TRENERI mogu biti E HIGHER EDUCATION i E PROFESSOR. E HIGHER EDUCATION može biti i TRENING, što je očekivano ukoliko su E STUDENTS SPORTISTI/TAKMIČARI, jer oni učestvuju u visokom obrazovanju. E HIGHER EDUCATION može biti konceptualizovano i kao NAGRADA, na šta se nadovezuje konceptualizacija E UNIVERSITY kao URUČIOCA NAGRADE.

Scenario pozorišta takođe se izdvaja u konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom, gde je E HIGHER EDUCATION POZORIŠTE, E UNIVERSITY PREDSTAVA, dok su E PROFESSOR i E STUDENT IZVOĐAČI.

S: S VISOKO OBRAZOVANJE i S UNIVERZITET konceptualizovani su kao PROSTOR koji može biti OGRANIČEN ili NEOGRANIČEN, MESTO i SADRŽATELJ, a na njih se nadovezuje konceptualizacija S PROFESORA kao SADRŽANOG OBJEKTA. S UNIVERZITET može biti konceptualizovan kao NOSITELJ, na šta se nadovezuju konceptualizacije S PROFESORA i S STUDENTA kao NOŠENOG OBJEKTA. S UNIVERZITET-MESTO konkretizovan je kao GRAD i DRŽAVA. Kao i u engleskom, u srpskom su učesnici visokog obrazovanja (STUDENT i PROFESOR) konceptualizovani kao TELO KOJE SE KREĆE, konkretnije PUTNIK, a S PROFESOR, kao što je i očekivano, može biti VODIČ. Kretanje je usmereno ka VISOKOM OBRAZOVANJU ili UNIVERZITETU kao ODREDIŠTU. Kako bi iniciralo ili usmeravalo kretanje svojih učesnika ili pojava koje se dešavaju u njemu, S VISOKO OBRAZOVANJE može da se konceptualizuje kao POKRETAČ.

Kod izvornog domena ŽIVOG BIĆA i njegove konkretizacije kao ČOVEKA uloge koje pojmovi dobijaju metaforičkim konceptualizacijama međusobno se nadovezuju jedna na drugu. S VISOKO OBRAZOVANJE, UNIVERZITET i PROFESOR konceptualizuju se kao STVARAOCI

u procesu visokog obrazovanja, a onda oni prenose ono što su stvorili te mogu biti i DAVAOCI. Logično, kao i u engleskom, S STUDENT JE PRIMALAC i VLASNIK onoga što dobija, uobičajeno od ostalih učesnika visokog obrazovanja.

Kada je u pitanju scenario poslovanja, S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao sama aktivnost POSLOVANJA, a može biti i deo te aktivnosti, odnosno mesto na kojem se odigrava tipično poslovanje – KOMPANIJA. U VISOKOM OBRAZOVANJU-KOMPANIJI posluju UNIVERZITETI-UPRAVNICI, odnosno u UNIVERZITETU-KOMPANIJI rade PROFESORI-UPRAVNICI i STUDENTI-RADNICI. STUDENTI i PROFESORI dodatno uspostavljaju partnerske odnose, jer se konceptualizuju kao SARADNICI. Na konceptualizaciju S UNIVERZITETA-PRUŽAOCA USLUGE ili S PROFESORA-PRODAVCA nadovezuje se konceptualizacija STUDENTA-KLIJENTA/KUPCA, odnosno STUDENTA-FINANSIJERA, i VISOKOG OBRAZOVANJA koje se konceptualizuje kao ROBA/USLUGA. Konceptualizacija STUDENTA-FINANSIJERA može se nadovezati i na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao INVESTICIJE.

Izvorni domen SPORTA manje je iskorišćen u srpskom nego u engleskom. Na konceptualizaciju S STUDENTA kao SPORTISTE/TAKMIČARA eventualno se nadovezuje konceptualizacija S PROFESORA kao VOĐE TIMA.

Kada je u pitanju izvorni domen PREDMETA, kao GRAĐEVINA se konceptualizuju VISOKO OBRAZOVANJE, UNIVERZITET, pa čak i STUDENT, a u njihovoj izgradnji učestvuje PROFESOR-GRADITELJ.

4. Analiza ideološkog potencijala metafora pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku

4.1. O metaforama u obrazovnom kontekstu i metaforičnosti diskursa o obrazovnim ideologijama

Metafore su važne u oblasti obrazovanja jer oblikuju i usmeravaju obrazovne politike. Lou (2008: 212, 213) objašnjava da metafora ima ulogu u uvođenju obrazovnih promena. Kada se u obrazovnom kontekstu uoči neki problem, može se analizirati njegova konceptualizacija, koja se zatim može zameniti odgovarajućom ili poželjnijom. Sa druge strane, Lou ističe da se mora imati na umu da se svaki problem ne konceptualizuje metaforički, ali može se reći, kad problem nije moguće lako definisati, izolovati, kada je apstraktan, da je velika verovatnoća da će se za njegovo razumevanje iskoristiti pojmovne metafore. Npr. u srpskom obrazovnom sistemu kao jedna od čestih tema koja zadaje poteškoće učesnicima visokog obrazovanja navodi se reforma obrazovanja. Kako bi se ovaj pojam bolje razumeo, on se metaforički konceptualizuje kao PUTOVANJE, pa se tako kaže *Pred nama je dug bolonjski put*, jer se misli na reformu obrazovanja koja je zasnovana na Bolonjskoj deklaraciji.

Pečterova (2004: 450) ističe da je proučavanje metafora u obrazovanju važno jer one prenose ideologije. Goutli (2002: 265) objašnjava da se ideološke rasprave u obrazovanju zapravo sastoje od argumenata za prihvatanje i korišćenje određenih metafora koje se tiču obrazovanja. Ideološke borbe se uglavnom sastoje od nadmetanja za jedan skup metafora koje će se prihvatiti kao zdravorazumske i doslovne, kako Goutli dalje ističe.

Za kontekst ovog istraživanja važno je i to što Bota (2009: 433) potvrđuje da su metafore sastavni deo obrazovnih politika i da one jesu prenosnici ideologija koje utemeljuju pomenute obrazovne politike. Na primer, kada dođe do promene obrazovne ideologije od tradicionalne ka konstruktivističkoj, menja se i nastavna

metodologija. U tradicionalnom pristupu ona se zasniva na metafori STUDENTI SU SUNĐERI i upućuje na pasivnu ulogu studenata, kojima nastavnici samo predaju znanje koje oni “upijaju”, a nakon promene zasniva se na metafori STUDENTI SU BILJKE, koja naglašava razvojnu karakteristiku studenata u procesu obrazovanja i drugačiji pristup nastavnikâ, koji će se prema studentima odnositi sa više pažnje i posvećenosti i truditi da umesto pukog prenošenja znanja razvijaju i druge osobine studenata.

Bota (2009: 434–435) smatra da je utemeljenje teorije pojmovnih metafora imalo uticaja na formiranje stava o prirodi znanja, koji nije više objektivistički, jer znanje nije nešto što je dato i, kako ona kaže, „mrtvo“, već je relativno i posmatra se konstruktivistički – svaki pojedinac na osnovu svog mentalnog skopa, iskustva, potreba i potencijala može da kreira znanje. U pedagoškoj teoriji, takođe je bitno pomeranje shvatanja prirode znanja sa objektivističke na konstrukcionističku, jer to dovodi i do uvođenja drugačijih obrazovnih ideologija. Svaka pojmovna metafora oko sebe pravi pojmovni okvir, koji se sastoji od vokabulara koji ovaploćuje i oslikava određene vrednosti, koje imaju moć da, ako se razumeju kao konačne, zasene druge načine razmišljanja i ponašanja (Kuk-Sater 2003: 950). Upravo u tome leži ideološki potencijal metafore, koji Bota naziva „usmerenim značenjem“ (Bota 2009: 439).

S obzirom na to da govorimo o sveprisutnosti metafora u različitim aspektima obrazovnog konteksta, osvrnućemo se i na jednu pojavu koju smo uočili tokom iščitavanja literature koja se odnosi na obrazovne ideologije. Naime, ako pogledamo deo ovog rada 2.4. (Metafore i ideologije), a posebno odeljak koji se odnosi na opis klasifikacije obrazovnih ideologija, videćemo da su leksičke realizacije pojmovnih metafora zastupljene i u diskursu o obrazovnim ideologijama. Npr. govori se o *stvaranju, sticanju ili otkrivanju znanja, znanje se gradi ili prenosi, znanje se usvaja, znanje je nasleđe koje se prenosi; visoko obrazovanje je usmereno na učenika, obrazovanje je glavna snaga reformi, pokretač promena u društvu, obrazovanje je okruženje, sredstvo; pominje se razvoj studenata, učenici su proizvod društva, ali i oni izgrađuju društvo, profesor je majstor, student je šegrt* itd. Na osnovu datih primera može se zaključiti da je i samo pojmovno određenje obrazovnih ideologija u znatnoj

meri metaforički uobličeno. I Širo (2008) u definciji ideologija koje su zastupljene u nastavnom planu i programu npr. uloge nastavnika definiše isključivo metaforički, te su oni *transmiteri* odnosno *prenosioci*, *supervizori*, *facilitatori* ili čak *kolege* učenicima. Ovakva pojava još jednom potvrđuje značaj pojmovne metafore za razumevanje apstraktnih pojmova kao što su obrazovne ideologije, a smatramo čak i da bi o obrazovnim ideologijama bilo nemoguće govoriti bez upotrebe pojmovnih metafora, posebno u slučaju upoređivanja. Ovakva razmišljanja valjalo bi proveriti i empirijski potvrditi u opsežnijoj analizi. Budući da nismo uspeali da pronađemo radove koji se bave temom metaforičnosti diskursa o obrazovnim ideologijama, istraživanje u tom smeru bi moglo da predstavlja jedan od nastavaka ovog istraživanja.

4.2. Tok analize

U klasifikaciji izvornih domena koji se koriste za metaforičku konceptualizaciju ciljnih domena iz oblasti visokog obrazovanja u britanskom engleskom i u srpskom, prema obrazovnim ideologijama oslonićemo se, pored klasifikacije Skrimšoa (1983), i na analizu Goutlija (2002, 2007), koji je razvrstao izvorne domene koji pripadaju rekonstrukcionističkoj i progresivističkoj obrazovnoj ideologiji, na nalaze Milutinović (2016), koja se bavi socijalnim rekonstrukcionizmom i konstruktivizmom u obrazovanju, i na objašnjenja autora kao što su Zakarija (1985), Batstoun (2001), Pečterova (2004), Dolenc (2005), Niri i Vin (2009), Hili et al. (2014) i Stradvik (2017), a koja se odnose na izvorne domene koji su iskoršćeni za metaforičku konceptualizaciju ciljnih pojmova u oblasti visokog obrazovanja koji su bili predmet naše analize u opštim korpusima.

U navedenoj literaturi izdvojili smo sledeće parametre analize na osnovu kojih smo određivali koji izvorni domen ukazuje na koju obrazovnu ideologiju:

1. uloga koju ciljni pojam dobija u visokoobrazovnom kontekstu (npr. aktivna, pasivna),
2. autonomija i odgovornost,

3. stepen kontrole,
4. međusobni odnos profesora i studenta (npr. saradnja vs. individualni rad), i njihov pojedinačni odnos prema znanju i visokom obrazovanju,
5. odnos univerziteta prema studentu, profesoru i visokom obrazovanju,
6. odnos visokog obrazovanja prema društvu,
7. kontekst u kojem je upotrebljen izvorni domen (pozitivan vs. negativan),
8. različite leksičke realizacije istih izvornih domena.

Važno je naglasiti da je analiza vezana za ideološki potencijal pojmovnih metafora o visokom obrazovanju 'kumulativna', budući da je rađena na opštim korpusima, a ne na konkretnim primerima diskursa, tako da odražava 'presek' različitih ideologija.

4.3. Rezultati analize i diskusija: obrazovne ideologije kroz prizmu izvornih domena metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku

U ovom delu predstavljamo rezultate analize ideološkog potencijala izvornih domena koji se koriste za metaforičku konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku. U okviru naredna četiri odeljka biće opisane četiri ideologije (instrumentalistička, progresivistička, rekonstrukcionistička i humanistička ideologija), tako što ćemo u okviru svake opisivati izvorne domene koje na njih upućuju, odnosno na njihovu konkretniju podelu (tradicionalna i adaptivna instrumentalistička, individualistička i kolektivistička progresivistička, klasična i liberalna humanistička). Na početku svakog odeljka daćemo tabelarni pregled svih izvornih domena koji upućuju na datu ideologiju u britanskom engleskom i srpskom jeziku, a onda će uslediti opis izvornih domena i primera koji na njih upućuju. Npr. kada opisujemo instrumentalističku ideologiju, počecemo od izvornih domena koji upućuju na tradicionalnu instrumentalističku ideologiju u engleskom i u srpskom, a

osvrtaćemo se i na aspekte tih izvornih domena, jer neki upućuju i na adaptivnu instrumentalističku ideologiju. Na kraju će biti predstavljeni izvorni domeni koji upućuju isključivo na adaptivnu instrumentalističku ideologiju.

4.3.1. INSTRUMENTALISTIČKA IDEOLOGIJA (TRADICIONALNA I ADAPTIVNA)

Tabela 5: Izvorni domeni koji upućuju na instrumentalističku ideologiju

JEZIK	CILJNI POJAM	INSTRUMENTALISTIČKA TRADICIONALNA	INSTRUMENTALISTIČKA ADAPTIVNA
ENGLESKI	HIGHER EDUCATION	PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ, ROBA, INSTRUKTOR, OBUKA	SADRŽATELJ, STVARALAC
	UNIVERSITY	PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ	SADRŽATELJ, PUTNIK
	PROFESSOR	UPRAVNIK, INSTRUKTOR	PUTNIK, VODIČ
	STUDENT	RADNIK, OSOBA NA OBUCI, VOJNIK, MATERIJA	PUTNIK, MATERIJA
SRPSKI	VISOKO OBRAZOVANJE	PROSTOR, MESTO, SADRŽATELJ, ROBA, ALAT	STVARALAC
	UNIVERZITET	MESTO, GRAD, DRŽAVA, SADRŽATELJ, UPRAVNIK	/
	PROFESOR	UPRAVNIK, PRODAVAC	PUTNIK, VODIČ
	STUDENT	RADNIK, OSOBA NA OBUCI, VOJNIK	PUTNIK, RADNIK

PROSTOR

Izvorni domen PROSTORA koji se koristi za konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION I S VISOKOG OBRAZOVANJA ukazuje na instrumentalističku obrazovnu ideologiju jer predstavlja visoko obrazovanje kao mesto na kom se odvijaju sve značajne stvari koje imaju posledice za celokupno društvo. Ključni element koji nas opredeljuje da očitamo ovu ideologiju jeste objašnjenje Skrimšoa (1983: 21) da društvo formira zatvorene sisteme grupa. Na osnovu toga razumemo da je visoko obrazovanje jedan zatvoreni prostor u okviru kojeg postoje grupe koje su važne za njegovo funkcionisanje. Ova ideologija se prepoznaje u primerima gde je E HIGHER EDUCATION OGRANIČENI PROSTOR, a još konkretnije DVORIŠTE, jer ukazuje na neku granicu između visokog obrazovanja i društva.

15. ARC 894 The post-war bulge, which had exacerbated discontent with the procedure for allocation to secondary schools in the late fifties, had now arrived **at the gates** of higher education.

Metafore koje koriste izvorni domen prostora kao strukture (na koje ukazuju E *field, area, realm, sector, extend, expand* jer su omeđene, imaju granice i predstavljaju zatvoren sistem), što naglašava koncept izgradnje znanja u visokom obrazovanju kao zatvorenom sistemu, razlikuju se od metafora statičnog prostora i kretanja kroz prostor (na koje ukazuju E *throughout, across, going through*), koje oslikavaju datost znanja i tradicionalniji pristup obrazovanju (Pečter 2004: 456).

5. HTK 884 Whether or not the criticism was justified, British higher education **had** now **been extended** by a considerable addition to its advanced further and public *sector*.

12. CHT 1525 The move to place nurse education within the **realms of higher education** has encouraged publishers to be more outward looking, and to provide more specialist in-depth titles.

10. AHG 1334 Even more hammily: [...] to raise the number of students **going through higher education** to double what it is at present, by 96/97.

I u srpskom VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao PROSTOR, ili konkretnije kao OGRANIČENI PROSTOR, što ukazuje na instrumentalističku obrazovnu ideologiju, kako je prethodno objašnjeno za ekvivalentni engleski pojam, a posebno

primeri u kojima se govori o *planiranju visokog obrazovanja* kako bi se time zadovoljile određene društvene potrebe.

27. 005_765-04.txt: ...prosvete i sporta obavlja poslove državne uprave koji se odnose na: **istraživanje, planiranje** i razvoj predškolskog, osnovnog, srednjeg, višeg i visokog obrazovanja i učeničkog i studentskog standarda;

Pridev *S dostupan* koji opisuje visoko obrazovanje ukazuje na tradicionalniji pristup obrazovanju, jer upućuje na metafore kretanja kroz prostor – mi dopiremo, dolazimo do onoga što nam je dostupno. Ipak, u najvećem broju primera pojavljuje se imenica *S oblast*, koja upućuje na ograničenost visokog obrazovanja kao prostora i naglašava postojanje granice između visokog obrazovanja i društva.

26. kuldod00_n.txt.: Visoko obrazovanje je postalo svakom **dostupno** – kao da za njim svakome gori duša.

19. 1616-05.txt: sprovodi postupak akreditacije ustanova i studijskih programa **u oblasti visokog obrazovanja**, odlučuje o zahtevu za akreditaciju i izdaje uverenje o akreditaciji na obrascu čiju sadržinu utvrđuje;

I konceptualizacija E UNIVERSITY kao PROSTORA ukazuje na istu obrazovnu ideologiju, jer se očituje u istim leksičkim realizacijama kao i kod E HIGHER EDUCATION.

4. G20 299 New universities were established and existing ones were **expanded**;

8. HCK 191 [...] the Environmental Research Group promotes environmental research activity **throughout** the University.

MESTO

S obzirom na to da izvorni domen MESTA predstavlja konkretizaciju izvornog domena PROSTORA i da leksičke realizacije ukazuju na to da se radi o ograničenom prostoru u koji se ulazi, smatramo da pripada instrumenatalističkoj obrazovnoj ideologiji u oba jezika.

Ovaj izvorni domen očituje se u 60 primera sa pojmom E HIGHER EDUCATION, ali leksička realizacija nije značajno raznovrsna. Najviše je primera sa glagolom E *enter* i E *access*:

28. HHV 14653 ...of young people **entered** higher education in Great Britain compared with 26.5 per cent...

33. HX1 3 The growing emphasis at both a national and institutional level on policies designed to widen and increase **access to higher education** has led to increased interest in recent years.

VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao MESTO (2), i kao konkretizacija izvornog domena OGRANIČENOG PROSTORA, ukazuje na postojanje instrumentalističke obrazovne ideologije:

37. poli090302.txt: Uglavnom realna slika je ovakva: **pristup visokom obrazovanju** je sve ekskluzivniji i ne zavisi samo od novca već i od već kulturnog kapitala, mreže poznanstva, uticajnih krugova...

E UNIVERSITY je konceptualizovan kao MESTO (16), što ukazuje na postojanje tradicionalne instrumentalističke ideologije. Leksičke realizacije ove metaforičke konceptualizacije su slične kao kod E HIGHER EDUCATION, ali ima i onih gde se na univerzitet eksplicitno referira kao na mesto, ili se govori o prilazu (E *admission*), upadu (E *inroad*) ili napuštanju (E *to leave*) univerziteta:

40. K1M 1903 The report revealed that not only do a lot of students want **to leave university** before they graduate, but ninety per cent have problems with the volume of work and fifty per cent experienced excess pressure at exam time.

Konceptualizacija S UNIVERZITETA kao MESTA (1) takođe upućuje na pomenutu ideologiju, a kao i u engleskom, realizovana je glagolom *napustiti*:

41. stros_n.txt: ...s jedne strane, najbolje biblioteke, s druge, mogućnost da se **napusti univerzitet** i ode u urođeničku sredinu jednako lako kao što se išlo u Baskiju ili na Azurnu obalu.

GRAD/DRŽAVA

Konkretizacije izvornog domena MESTA kod S UNIVERZITETA predstavljaju izvorni domeni GRADA (1) i DRŽAVE (9), koji ukazuju na njihovu funkciju autonomije u društvu i da oni postoje odvojeno od njega, ali da funkcionišu zarad interesa društva.

43. sflegvin_n.txt: Proveli su ga kroz univerzitet, koji je predstavljao **grad** za sebe, sa šesnaest hiljada studenata i nastavnog osoblja.

44. 2959-06.txt: **Autonomija** univerziteta Član 72. Jemči se **autonomija univerziteta**, visokoškolskih i naučnih ustanova. Univerziteti, visokoškolske i

naučne ustanove samostalno **odlučuju** o svome **uređenju** i radu, u skladu sa zakonom.

45. poli060708.txt: Usvajanjem novog statuta, Beogradski univerzitet dobiće i nove simbole – **grb, zastavu i pečat** čiji je predloženi izgled nedavno prihvatilo Veće univerziteta.

SADRŽATELJ

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao SADRŽATELJ (196), od kojih je 166 leksikalizovano predlogom E *in*, koji označava sadržavanje raznih objekata u visokom obrazovanju. U ovim primerima nije uočljiva interakcija ili neka dinamična veza između S i SO, te smatramo da upućuju na tradicionalnu instrumentalističku ideologiju:

48. HX0 657 We have also run awareness-raising events for **university careers staff** and for **policy makers in higher education**.

53. GOR 465 First, at least in the kinds of **knowledge on offer in higher education**, it could be said that knowledge progresses.

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao SADRŽATELJ (60), od čega je većina leksikalizovana predlogom E *in* koji daje statičnu ulogu S i SO.

78. CAW 105 Coming to England as a political refugee, he had originally worked for Thomas Gray, the poet, who, as Professor of History, was responsible for modern languages **in the University**.

U srpskom se VISOKO OBRAZOVANJE konceptulizuje kao SADRŽATELJ (36). Leksičke realizacije ove konceptualizacije slične su engleskim i stoga smatramo da pripadaju istoj ideologiji.

55. poli091001.txt: Na primer, za **osnovne studije u visokom obrazovanju**, potrebno je izložiti između 300 i 500 nastavnih jedinica u toku školske godine.

Kod konceptualizacija S UNIVERZITETA kao SADRŽATELJA (8) tradicionalna instrumentalistička ideologija oslikava se u primerima sa leksičkim realizacijama koje ukazuju na ograničenost univerziteta (*S u okviru, S izvan*):

68. 1616-05.txt: ...može se ustanoviti poseban studijski program za potrebe policijskog obrazovanja **u okviru** određenog univerziteta, odnosno akademije strukovnih studija.

Ipak, ima i primera u kojima se ostvaruje dinamična veza između S i SO, ili je sam S aktivniji, a njih navodimo pod adaptivnom instrumentalističkom ideologijom.

Izvorni domen SADRŽATELJA na osnovu kojeg sa E HIGHER EDUCATION metaforički konceptualizuje u oko 27 primera koji nisu leksički realizovani sa predlogom E *in* i E UNIVERSITY u 59 primera ukazuje na instrumentalističku adaptivnu ideologiju, jer se svi činiooci visokog obrazovanja nalaze u njima, ali odnos činilaca sa sadržateljima nije statičan, već dinamičan. Mogu da ulaze u njih i izlaze, da se ulivaju ili izlivaju, što ukazuje na fleksibilniju prirodu visokog obrazovanja i univerziteta.

73. ECB 1640 ...although it was couched in terms which spoke of untapped pools of ability (women and the working class) who could be **drawn into higher education** if more places were available.

74. H8D 266 A parallel report to Dainton (see 1968 Dainton), Swann investigated the **flow of** science and engineering graduates **out of**, rather than into, higher education.

87. B77 1790 A team **drawn** mainly **from** the University of Newcastle upon Tyne, directed jointly by the late Dr Nezih Firatli and myself, excavated in Istanbul from 1964 to 1969 for Dumbarton Oaks (Harvard University's centre for Byzantine research)...

86. FA3 863 When engineering was first introduced **into universities** in a large way, then the departments bent over backwards to try to show that engineering could be taught as an academic subject.

UPRAVNIK

Konceptualizacija E PROFESSOR kao UPRAVNIKA (5), sa različitim leksičkim realizacijama, upućuje na tradicionalnu instrumentalističku ideologiju, jer se u njoj odnos između profesora i studenta opisuje kao odnos direktora i radnika, odnosno majstora i šegrta, a u daljem opisu će se videti da se E STUDENT konceptualizuje kao RADNIK. U ovakvoj konstelaciji, uloga profesora je da organizuje posao, da postavi tačne smernice i da uputi studente kako da usvoje veštine koje su im potrebne kako bi se što bolje uklopili u društvo.

389. HRR 419 The seminar **was directed by Professor** Ross Cranston, Sir John Lubbock Professor of banking Law and Director of the Centre for Commercial Law Studies at Queen Mary College.

390. HY7 1468 ...and introduced a law which improved the funding of universities, gave professors a large degree of **control** over university affairs, maintained the principle that universities were open to all classes of the community, and allowed universities to go on dedicating themselves, first and foremost, to the study of the liberal arts.

S PROFESOR je takođe konceptualizovan kao UPRAVNIK (1), a njegova uloga je ista kao i uloga ekvivalentnog pojma u engleskom, te iz istih razloga smatramo da upućuje na instrumenatalističku ideologiju.

392. poli090916.txt: Reč je o komadu Miloša Radovića "Čorba za kanarinca" koju su, **pod supervizorskim nadzorom profesora** Svetozara Rapajića, kao diplomski rad pripremili glumci i supružnici Maja i Ivan Janković.

S UNIVERZITET konceptualizovan je kao UPRAVNIK (4) sa raznovrsnim leksičkim realizacijama. Uloga univerziteta je da organizuje sve aktivnosti u vezi sa visokim obrazovanjem, kao što je i uloga upravnika da organizuje poslovanje na nivou kompanije. Smatramo da se ovaj izvorni domen upućuje na instrumentalističku ideologiju jer se, kako Skrimšo (1983: 21) opisuje, u visokom obrazovanju formiraju grupe koje rade što je efikasnije moguće, a univerzitet je taj koji organizuje i kontroliše njihov rad.

393. 3469-01.txt: Kada univerzitet **organizuje** studije zajedno sa stranim univerzitetom ili međunarodnom organizacijom, diplomu potpisuje rektor univerziteta i ovlašćeno lice te organizacije.

RADNIK

E STUDENT konceptualizovan je kao RADNIK (7), a raznovrsne leksičke realizacije upućuju na osobine koje pojam dobija od izvornog domena i nadovezuju se na konceptualizaciju E PROFESSOR kao UPRAVNIKA. Instrumentalistička ideologija podrazumeva da se studenti obučavaju za jednu ulogu, za jednu delatnost, koja će im omogućiti da se uklope u društvo.

394. GOR 1216 ...immediate experience and personal responsibility even in the fields where students are having **to work extraordinarily hard** simply to acquire form

395. AM8 781 We will develop an Advanced Diploma which can be **earned** by students pursuing either academic or vocational courses...

U srpskom STUDENT je konceptualizovan kao RADNIK (11), na osnovu čega se zaključuje da studenti obavljaju razne vrste radova, individualnih, grupnih, praktičnih itd. U tom slučaju ovi primeri bi mogli da se podvedu i pod adaptivnu instrumentalističku ideologiju:

399. Poli080512.txt: Umesto klasičnog profesora koji predaje i studenata koji zapisuju i klimaju glavama, na času se očekuju dijalog, debata, grupni **rad**, studenti uče da **rade** s drugima, da razvijaju kritičko mišljenje.

400. 3469-01.txt: Na fakultetu umetnosti, odnosno akademiji umetnosti u fond časova iz stava 1. ovog člana ne ulazi obavezan **praktičan rad** studenata, odnosno vežbe iz umetničkih nastavnih predmeta.

ROBA/USLUGA

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao ROBA/PROIZVOD (12) u primerima koji sadrže raznovrsne leksičke realizacije izvornog domena. U okviru instrumentalističke ideologije cilj obrazovanja je da postane sredstvo uz pomoć kojeg se ostvaruju društveni i ekonomski ciljevi. Sticanje znanja i obrazovanja vode, u idealnom slučaju, ka ekonomskom i privrednom rastu, povećanoj proizvodnji, potrošnji i time utiču na povećanje sreće (Skrimšo 1983: 14). E HIGHER EDUCATION i S VISOKO OBRAZOVANJE kao ROBA (11) je vrsta nekog VREDNOG PREDMETA koji može poslužiti kao sredstvo za ostvarenje određenog društvenog cilja.

445. K4J 1355 Chester College was recently found by a Government survey **to be providing the best value for money** higher education in the country, beating the likes of Oxford and Cambridge.

446. GUV 379 The official purpose of setting up these institutions was to meet **the rapidly growing demand for** higher education within further education without prejudicing opportunities for students following non-advanced courses and to make more rational and effective use of the resources available.

451. poli081109.txt: Armija je, objašnjava, plaćala celu školarinu na fakultetu i 600 dolara mesečno za ostale troškove, što joj je omogućavalo da stiče visoko obrazovanje, čija je **cena bila previsoka** za platežne mogućnosti njene porodice.

452. poli081213.txt: Teško je razumeti da je većina ljudi i do sada morala da se zaduži u bankama i kreditnim institucijama kako bi uopšte mogla da **plati za** visoko obrazovanje. Kasnije neki eo starosti otplaćuju to dugovanje sa kamatama.

U srpskom imamo konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao USLUGE (3), ali samo u okviru jednog teksta, za koju smatramo da se nadovezuje na prethodno opisanu konceptualizaciju UNIVERZITETA kao UPRAVNIKA, jer on pruža tu uslugu studentima.

456. 2036_10.txt: Na nivou oblasti i regiona organizuju se **usluge višeg ranga** - srednje obrazovanje, više i visoko obrazovanje, bolnička i specijalizovana zdravstvena zaštita, određeni vidovi socijalne zaštite osetljivih društvenih grupa...

PRODAVAC

S PROFESOR konceptualizovan je kao PRODAVAC (6), što se nadovezuje na prethodno opisanu konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao ROBE. Iako je ranije naglašeno da ovakvi primeri mogu da označavaju doslovnu kupoprodaju, s obzirom na to da se prenose na domen VISOKOG OBRAZOVANJA iz oblasti TRGOVINE, smatramo da su metaforički. U slučaju da samo ISPITE i DIPLOME posmatramo kao metaforičke jer se konceptualizuju kao PREDMETI KOJI SE DOBIJAJU ZA NOVAC, za koje iz iskustva znamo da predstavljaju ROBU, opet ćemo zaključiti da se oni koji manipulišu njima konceptualizuju kao PRODAVICI i KUPCI.

Inače, ova konceptualizacija mogla bi se svrstati i pod tradicionalnu humanističku ideologiju, jer se temelji na transmisionom modelu, gde je profesor prodavac, koji poseduje nešto što prodaje studentu klijentu, koji, opet, ima samo pasivnu ulogu primaoca. Konotacija većine analiziranih primera je negativna.

461. poli081203.txt: ...afere "Indeks" ima 23 profesora, 33 studenta i više od 30 posrednika u lažiranju ispita i **kupoprodaji diploma** pravnik. Najveći broj okrivljenih pojavio se na prvom glavnom pretresu, a među profesorima, studentima koji su kupovali ispitate, "lažnim" pravnicima i raznim posrednicima, jedna od "najzapaženijih" osoba bio je i pevač narodne muzike.

OSOBA NA OBUCI/PRAKTIKANT

Konceptualizacija STUDENTA kao OSOBE NA OBUCI u engleskom (13) i u srpskom (2) tipičan je pokazatelj instrumentalističke ideologije u visokom obrazovanju. I sam Skrimšo (1983: 21), opisujući ovu ideologiju, kaže da je odnos između profesora i

studenta kao odnos između obučavaoca i praktikanta (engl. *master-apprentice*). Profesor poseduje znanje i veštine koje koristi da uputi studenta kako da se najbolje kroz obrazovanje uklopi u društvo.

481. FA6 382 The aims of higher education (whether, for example, it should be about the disinterested pursuit of knowledge, or about **training students** for the graduate job market) are confused.

483. **sflegvin_n.txt**: A iznenađujući broj studenata bio je u stanju da **prati** kako filozofiju, tako i matematiku. Ti studenti bili su izvrsno **obučeni**.

INSTRUKTOR

E PROFESSOR konceptualizovan je kao INSTRUKTOR (4), što se nadovezuje na konceptualizaciju E STUDENT kao OSOBE NA OBUCI. Dakle, uloga profesora je da nauči studenta određenim veštinama, što je u skladu sa instrumentalističkom ideologijom.

485. HY5 720 In 1699 the government began to pay the professor of Arabic at Oxford an annual allowance of £100 to enable him **to train** "young students in the modern Arabic and Turkish languages" who could translate letters from Muslim rulers.

E HIGHER EDUCATION je takođe konceptualizovano kao INSTRUKTOR (3), i ima istu ulogu kao profesor – da pripremi studenta i da ga obučiti određenim veštinama.

486. FA6 110 Commentators have argued merely that higher education functions **to train middle-class students** to take up positions of status and responsibility in society, such as civil servants, managers, teachers and doctors.

OBUKA

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao OBUKE (1) nadovezuje se na konceptualizacije PROFESORA kao INSTRUKTORA i STUDENTA kao OSOBE NA OBUCI. Taj njihov odnos konceptualizuje se kao aktivnost koja je u konkretnom slučaju i odgovarajući OBUKA.

492. B3C 391 The successful completion of this Certificate at an appropriate level provides a second chance for such students to enter higher education or other forms of advanced, further and professional **training**.

VOJNIK

E STUDENT konceptualizovan je kao VOJNIK (15). Ovakva konceptualizacija najviše upućuje na ulogu vojnika kao instrumenta koji služi sa postizanje određenih društvenih ciljeva. Zasniva se više na tradicionalnom modelu obrazovanja, zato što je delovanje vojnika usmereno i precizno definisano. Smatramo da ovaj izvorni domen upućuje i na tradicionalnu humanističku ideologiju, posebno zbog toga što implicira kontrolu koja se vrši nad vojnicima i zbog činjenice da ih profesori *opremaju* za osvajanje sveta, što se očituje u nekim primerima.

512. HPD 285 ...travel staff are involved in the student recruitment process.

516. J2A 95 In order to monitor the sources of recruitment on the programme HCIMA will require centres to complete, for each **cohort of students**, a standard form setting out the prior qualifications/learning experience for the student group.

517. EWR 188 F. W. Moorman, Professor of English Language at Leeds and an active supporter of the Workers' Educational Association, told the annual conference in 1914 that the main purpose of the teaching of English literature was not to impart knowledge, or to "**equip students for the conquest of the world**";

U srpskom je S STUDENT konceptualizovan kao VOJNIK (6). Ovaj izvorni domen predstavlja konkretizaciju prethodno opisanog izvornog domena – OSOBA NA OBUČI, što je još jedan logičan razlog zašto upućuje na instrumentalističku ideologiju. U primerima u srpskom naglašenija je borilačka komponenta izvornog domena VOJNIKA, koja podrazumeva aktivno zalaganje studenta u procesu visokog obrazovanja, mada ona ne izostaje ni u engleskom.

523. 1616-05.txt: kao i druge odgovarajuće pokazatelje **opterećenja** studenata i da pribavi mišljenje studenata o efektivnom opterećenju **u savlađivanju** programskih sadržaja.

MATERIJA

E STUDENT konceptualizovan je kao MATERIJA (5). Smatramo da ovi primeri upućuju na instrumentalističku ideologiju, bilo tradicionalnu ili adaptivnu, jer se u njima pre svega govori o oblikovanju i preoblikovanju studenata. Ova ideologija podrazumeva da se studenti menjaju kako bi se uklopili u određeni društveni

kontekst, što nas navodi na pomisao da su oni neka fleksibilna masa koja se na razne načine može ukalupiti. Zakarija (1985) piše o konceptualizaciji STUDENATA kao GLINE, koja je, moglo bi se reći, tipičan predstavnik izvornog domena MATERIJE. Ovakva konceptualizacija STUDENATA podrazumeva da su PROFESORI konceptualizovani kao VAJARI, jer oni oblikuju studente.

668. A18 695 It's not that he ceases altogether to be the eternal student, but that he becomes **reshaped and misshaped** into an aberration.

Instrumentalistička adaptivna ideologija

PUTNIK

U nekolicini primera u engleskom E STUDENT konceptualizovan je kao PUTNIK čije je kretanje usmeravano ili vođeno na razne načine. Tu su i primeri sa glagolom E *to pursue*, koji u datim kontekstima ukazuju na to da student u potpunosti ne upravlja sticanjem svog znanja, jer se kreće onim putem kuda ga pravac ili putanja obrazovanja vode. Glagol E *to pursue* animizira znanje ili ono za čim je student u potrazi i čini da bude konceptualizovano kao plen. U zavisnosti od toga gde se plen nalazi definiše se putanja studentovog kretanja (Goutli 2002: 282).

211. AM8 781 We will develop an Advanced Diploma which can be earned by students pursuing either academic or vocational courses, and a new General National Vocational Qualification.

Za razliku od engleskog, gde izvorni domen PUTNIKA sadrži i primere u kojima može da se očita i progresivistička ideologija, u srpskom imamo samo primere u kojima je STUDENT konceptualizovan kao PUTNIK i koji pokazuju da njegovo kretanje usmerava neka druga osoba ili putokaz, što ukazuje na instrumentalističku ideologiju, ali ipak adaptivnu, jer kretanje nije strogo definisano i kontrolisano. Primeri u kojima je student u potrazi za nečim takođe ukazuju na ovu ideologiju, jer je njegovo kretanje definisano pozicijom onoga za čim je u potrazi.

215. 5575. kuldod01_n.txt: Budući da je delo pisano uz očevidan oslonac na odgovarajuću naučnu aparaturu, teoretičari i studenti umetnosti naći će u

knjizi validna objašnjenja, izvorište i **putokaz** za novi pristup vrednovanju fotografije.

216. poli080331.txt: Tokom prve godine student je obavezan da u razgovoru sa raznim profesorima **nađe** oblast koja mu najviše leži i koju želi da izučava. Treba da izabere i mentora.

E PROFESSOR konceptualizovan je kao PUTNIK koji je u potrazi za nečim (E *pursuit*). Kao što je prethodno objašnjeno kod E STUDENT, njegovo kretanje je definisano položajem objekta njegove potrage.

218. AM6 496 Dearden was, of course, joining the ranks of Professors Peters and Hirst in their misguided **pursuit** of spelling out the logic of education and overlooking its dynamics in doing so.

S PROFESSOR je u konceptualizovan kao PUTNIK (1), a njegovo kretanje je, kao i kod studenta, definisano pozicijom onoga za čim je u potrazi.

219. poli070908.txt: "Mnogi geni su prepoznati na putu nastanka bola, ali je svrbljenje ostajalo u senci i niko sve doskora nije znao da li je za to kriv gen u mozgu ili kičmenoj moždini", objašnjava Žou - Feng Čen, profesor anesteziologije, psihijatrije, farmakologije i molekularne biologije. Tako je započela i **potraga na** Medicinskom fakultetu u Sent Luisu: među nekim genima mogućim uzročnicima.

E UNIVERSITY konceptualizovan kao PUTNIK (1) koji je takođe u potrazi za nečim, što se nadovezuje na prethodno opisane implikacije.

221. J2D 246 The University is **pursuing** separate discussions with the HEFCE on the full financial implications of these proposals, which raise matters of major importance for the future financial position of the University, especially when taken in conjunction with para. 3.2 below.

VODIČ

E PROFESSOR konceptualizovan je kao VODIČ (10) i te konceptualizacije se mogu svrstati pod ovu ideologiju jer je to uloga koja se nadovezuje na ulogu studenta čije je kretanje vođeno ili usmeravano.

223. K42 7 Dr Caroline Blackwell and Professor Donald Weir of Edinburgh University's Medical Microbiology Department and Professor Anthony Busuttill of the Forensic Medicine Unit **are leading** the research.

225. HAC 272 The professor **takes you into** the world of portable computing explaining how to make the most of your walk-about P.C.

Slično kao i u engleskom, konceptualizacija S PROFESORA kao VODIČA (7) pojavljuje se u srpskom, ali svi imaju različitu leksičku realizaciju. Oni ukazuju na ulogu profesora koji usmerava i vodi kretanje studentata, što se nadovezuje na njihovu prethodno opisanu ulogu kao putnika koji nekoga sledi.

227. poli010124.txt: Svakog ohrabrujem da radi po afinitetu. Ni mene moja profesorka Ljubica Cuca Sokić nije ubeđivala da je ona najbolja na svetu. Ali, studenti nekako uvek doživljavaju profesora kao osobu koju bi trebalo **slediti**.

228. poli100911.txt: Kao profesor Akademije umetnosti u Novom Sadu **izveo je** četiri klase sa ukupno 39 studenata.

STVARALAC

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao STVARALAC (1) koji upućuje na datu ideologiju jer u okviru nje visoko obrazovanje treba da napravi pojedince koji treba da imaju određene karakteristike koje im omogućavaju da se što bolje uklope u razne društvene kontekste.

326. G0R 258 As a result, the way in which higher education can support and even **develop** the general cultural base of society is given attention before the internal culture of higher education.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao STVARALAC (2). U jednom se eksplicitno pominje da ono stvara kadrove koji imaju određenu ulogu. U okviru instrumentalističke ideologije uloga obrazovanja i jeste da stvori kadrove određenih profila koji će moći da odgovore na buduće potrebe društva.

328. rts081225.txt: Srbiji je potrebno visoko obrazovanje koje će omogućiti ekonomski i društveni razvoj zemlje, **stvarati** kadrove koji će prenositi svoja znanja drugima i biti sposobni da prate tehnološki i...

SREDSTVO

Konkretizacija S VISOKOG OBRAZOVANJA kao ALATA upućuje na instrumentalističku ideologiju jer ono služi kao sredstvo da oblikuje studenta kako bi se lakše uklopio u društvo. U drugom primeru VISOKO OBRAZOVANJE JE SREDSTVO, konkretnije ORUŽJE, uz pomoć kojeg UNIVERZITET ostvaruje svoje ciljeve.

603. 256-03.txt: ...zahteva stručnost koja se stiče višim obrazovanjem (VI stepen), 87% 6) poslove za koje se zahteva stručnost koja se **stiče** fakultetskim, odnosno visokim obrazovanjem (VII1 stepen), 115 % 7) poslove za koje se zahteva stručnost koja se stiče magistraturom ili specijalizacijom na osnovu fakultetskog...

605. rts081114.txt: Prema rečima Vitoševića, na Univerzitet koji se dokazao i "**izborio**" sistemom visokog obrazovanja i naučno - istraživačkim radom, "gotovo da više nema" pritisaka UNMIK - a i drugih kosovskih institucija.

4.3.2. PROGRESIVISTIČKA IDEOLOGIJA (INDIVIDUALISTIČKA I KOLEKTIVISTIČKA)

Tabela 6: Izvorni domeni koji upućuju na progresivističku ideologiju

JEZIK	CILJNI POJAM	PROGRESIVISTIČKA INDIVIDUALISTIČKA	PROGRESIVISTIČKA KOLEKTIVISTIČKA
ENGLSKI	HIGHER EDUCATION	ŽIVO BIĆE, ČOVEK, BILJKA, ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST, JELO	(OTVORENI) SADRŽATELJ, ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST, GRAĐEVINA
	UNIVERSITY	ŽIVO BIĆE	(OTVORENI) SADRŽATELJ, TELO KOJE SE KREĆE, SEME BILJKE, GRAĐEVINA
	PROFESSOR	PTICA	TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, STVARALAC, VOĐA TIMA, DEO CELINE
	STUDENT	TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, SPORTISTA, TRENER, ISTRAŽITELJ, ŽIVOTINJA, VLADAR,	STVARALAC, SPORTISTA,

		VLASNIK	
SRPSKI	VISOKO OBRAZOVANJE	ŽIVO BIĆE, ČOVEK, PREDMET	KUĆA
	UNIVERZITET	ŽIVO BIĆE, ORGANIZAM, RODITELJ	(OTVORENI) SADRŽATELJ, RASADNIK, ORGANIZAM, GRAĐEVINA
	PROFESOR	NEGOVATELJ	TELO KOJE SE KREĆE, STVARALAC, SARADNIK, OSLONAC, GRADITELJ, KONOBAR
	STUDENT	TELO KOJE SE KREĆE, ŽIVO BIĆE, (DIVLJA) ŽIVOTINJA, SPORTISTA, VLASNIK, OCENJIVAČ, ISTRAŽIVAČ, CENTAR	SARADNIK, OSLONAC, GRAĐEVINA

TELO KOJE SE KREĆE

E STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE (67) i za većinu primera može se reći da upućuju na progresivističku individualističku ideologiju. Razlog tome je što ova konceptualizacija čini studenta aktivnim, on se kreće na različite načine kako bi došao do visokog obrazovanja a i u njemu – prelazi sa jednog nivoa na drugi i ima brzinu kretanja.

152. H7S 179 Nonetheless, it seems likely that the course of studies was so arranged that the students would **pass through** the same grades of medreses

as those in which they would later teach: such would in any case seem to have been the practice in later times.

163. FUA 406 This is particularly important for elementary⁶⁵ students as it helps them **keep pace with** the programme and therefore gives them confidence in their ability to cope with longer stretches of language.

Međutim, Goutli (2007: 71) objašnjava da se iza metaforičke konceptualizacije koja naglašava brzinu kretanja i napredovanje studenata krije ideologija birokratskog mehanizma kontrole. Ona studentima nameće da prihvate tiraniju vremena, ne kao teret, već kao nešto uzbudljivo, jer su u stalnoj trci sa vremenom i trude se da prate ritam određene aktivnosti. Ovi primeri se onda mogu svrstati i pod humanističku tradicionalnu obrazovnu ideologiju, jer je u njoj najizraženija kontrola studenata.

U srpskom STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE u manje primera (19), ali su leksičke realizacije podjednako raznovrsne, ili čak raznovrsnije nego u engleskom. Svi primeri upućuju na to da je student aktivan u procesu obrazovanja, jer se kreće na razne načine, ali primeri sa napredovanjem, kao i u engleskom, upućuju da je u nekim situacijama to kretanje kontrolisano i u njima se očituje humanistička ideologija.

186. poli000929.txt: Ukazom predsednika SR Jugoslavije - istakao je general - potpukovnik Momčilo Momčilović, unaprediće se u čin potporučnika dosadašnji studenti smera Kopnena vojska, Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana i Ratna mornarica.

191. poli070512.txt: Studenti se kažnjavaju zabranom **izlaska** na ispite i do godinu dana, a poseže se i za drugim merama.

156. NilsHolg_SbC.xml: Nema vajde od toga što ću ovde da crkavam do poslednjeg trenutka. To mi, vala, neće pomoći da bolje **prođem** kod profesora. I tako student počne da čita, i dok ne pročita do kraja, ne diže glave sa listova...

E PROFESSOR konceptualizovan je kao TELO KOJE SE KREĆE u engleskom. Smatramo da mu ovakva konceptualizacija daje aktivnu ulogu u obrazovnom procesu, a s obzirom na to da se nadovezuje na istu konceptualizaciju STUDENTA, proističe da oni, krećući se na putu visokog obrazovanja, zajedno stvaraju znanje i da su im uloge ravnopravne. Ovi primeri upućuju na progresivističku kolektivističku ideologiju.

⁶⁵ Pridev E *elementary* odnosi se na početni nivo učenja jezika koje se odvija na univerzitetu.

187. B76 102 The SERC's action, announced to 100 professors and heads of departments of physics at a meeting last Friday at Imperial College, London, is an attempt to stimulate some sense of **direction** among the majority of academic physicists who work in neither astronomy nor nuclear physics.

U srpskom PROFESOR konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE (2). Ovi primeri ukazuju na progresivističku kolektivističku ideologiju jer profesor zajedno sa studentima učestvuje u procesu kreiranja znanja i usvajanja znanja krećući se ravnopravno sa njima na putu visokog obrazovanja.

193. poli061219.txt: Mile je profesor univerziteta, on je u Nišu mnogo toga uradio, izgradio i **ostavio dubok trag**, a pokazalo se da su sve optužbe protiv njega bile bez ikakvih dokaza, te stvari koje su se dešavale devedesetih bile su...

Za konceptualizaciju E UNIVERSITY takođe je iskorišćen izvorni domen TELA KOJE SE KREĆE (6), što ukazuje na njegovu aktivnost u procesu obrazovanja koja je komplementarna sa aktivnošću ostalih činilaca u ovom domenu.

201. A47 94 BERNARD HARRIS, formerly Professor of English at York University, was a gentle and gentlemanly scholar of the school of Allardyce Nicoll, his Stratford mentor, a type which is sadly disappearing as universities enter a tougher phase.

200. ARC 1337 But those universities moved very largely into the public domain without sacrificing too much of their independence, and by improving the standard of their entry.

PUTNIK

E STUDENT konceptualizovan je kao PUTNIK čije kretanje nije toliko usmereno kao kod primera koji upućuju na instrumentalističku adaptivnu ideologiju. E STUDENT JE PUTNIK koji može da se kreće raznim putanjama, da skreće sa putanje na kojoj se nalazi i da se vraća, da lutajući istražuje. Ovi primeri možda najbolje oslikavaju progresivističku ideologiju, jer student prati svoje unutrašnje osećaje, interese i iskorišćava svoje potencijale kako bi samostalno došao do znanja i iskustva koje mu je potrebno. I primeri sa glagolom E *to explore* ukazuju na ovu ideologiju, jer imamo eksterno istraživanje koje vodi studente u nove domene saznavanja. U osnovi ove konceptualizacije je metafora PREDMET JE OBLAST (Goutli 2002: 285).

206. HX1 84 Second, in courses which are organised around the expectation that most students are young and well qualified in a traditional sense, older students who **have entered through different routes** may find it more difficult to succeed than in courses where there is more support...

213. GOR 1133 ...academic freedom to be taken up. That requires students to **explore** and exploit the freedoms given to them.

Neki primeri koju ukazuju na konceptualizaciju E PROFESSOR kao PUTNIKA koja je leksički realizovana glagolom E *to explore* upućuju na progresivističku ideologiju jer u procesu obrazovanja i profesor otkriva neka nova znanja time što ima slobodu da se kreće raznim putanjama. Ova konceptualizacija se nadovezuje na konceptualizaciju E STUDENT kao PUTNIKA, pa pošto profesor i student zajedno otkrivaju znanje, može se reći da je ona kolektivistička.

217. A5F 203 ...the Professor, a historian of the European exploration of America, and Tom Outland, the indigenous traveller, discovering the primeval inhabitants, but teaching himself to read Virgil, and thus **exploring in the other direction**.

ŽIVO BIĆE

E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao ŽIVO BIĆE (7), a tako se konceptualizuje i S VISOKO OBRAZOVANJE (18) u primerima u kojima se govori o njegovom rastu i razvoju. Rast i razvoj su centralne metafore progresivističke ideologije, zato što se njima upućuje na individualne potrebe, interese, sposobnosti i talente onoga što se razvija. Ono što se razvija ima potpunu kontrolu nad tim procesom, a ujedno preuzima i odgovornost za svoj razvoj. Naglašena je samostalnost, autonomija i praćenje usklađenih prirodnih ritmova.

265. HJ0 823 The development of such teaching within a university context will necessarily be combined with broader understanding of **the development of higher education** in Britain in the early decades of this century.

266. FA3 1110 However, the emergence of this pattern may also have been related to the **growth of higher education** itself...

267. poli070607.txt: ...profesor dr Žarko Spasić , nekadašnji prorektor Beogradskog univerziteta. Po njegovim rečima, **razvoj visokog obrazovanja** u Srbiji posle Drugog svetskog rata obeležila je eksplozija novih fakulteta i univerziteta, neracionalno širenje mreže visokoškolskih ustanova...

E UNIVERSITY je takođe konceptualizovan kao ŽIVO BIĆE (6) u primerima sa različitim leksičkim realizacijama koje ukazuju na to da može da raste, da bude aktivan, da ima prirodnu sredinu itd. i u njima se očituje progresivistička ideologija.

270. B2B 54 Much later the Boots Pure Drug Co. endowed professorships in honour of Lord and Lady Trent which made a substantial contribution to the academic **growth of the University**.

272. HPN 377 It is true that Edinburgh University **is active** in more than one of the earth science sub-fields -- geology per se, geophysics, geochemistry, mineralogy, geomorphology etc. -- whereas some universities **are strong in** only a single sub-field, such as palaeontology.

S UNIVERZITET je konceptualizovan kao ŽIVO BIĆE (3) sa različitim leksičkim realizacijama koje pokazuju da ima život, da se razvija, da se može preporoditi, što upućuje na progresivističku ideologiju.

275. 3469-01.txt: kao i stvaranja materijalnih uslova za rad i **razvoj univerziteta** i fakulteta.

276. PetranovicIs.xml: ...elita jednom rečju, koja bi **preporodila Univerzitet**, sa Dimitrijem Ljotićem, Veliborom Jonićem, Vladimirom Velmar Jankovićem, Danilom Gregorićem na čelu.

I S STUDENT je konceptualizovan je kao ŽIVO BIĆE (2), što zaključujemo iz primera gde se referira na njegov rast i razvoj. Podrazumeva se da student suštinski jeste živo biće, ali ovde se radi o njegovom metaforičkom rastu, koji kontekstualno označava uspeh. U osnovi ove konceptualizacije je metafora POSTIZANJE USPEHA JE RAZVIJANJE.

277. 3469-01.txt: 12) utvrđuje mere za podsticanje **razvoja** izrazito uspešnih i darovitih studenata;

NEGOVATELJ

Na konceptualizaciju STUDENTA kao ŽIVOG BIĆA prirodno se nadovezuje konceptualizacija PROFESORA kao NEGOVATELJA čija je uloga usmerena na rast i razvoj studenta. Student se kao živo biće samostalno razvija, ali ima dodatnu podršku profesora, koji prepoznaje i neguje njegove talente i interesovanja. Smatramo da je ovakva konceptualizacija vrlo poželjna u diskursu o visokom obrazovanju, jer na najbolji način doprinosi ostvarenju jednog od glavnih ciljeva obrazovnog procesa, a to

je samostalan, samosvestan i obrazovan pojedinac koji je spreman da na najbolji mogući način deluje u svim kontekstima.

532. poli080119.txt: Ovakve ocene o njegovom talentu izrekla je i naš ugledni muzički pedagog Miroslava - Lili Petrović, dugogodišnji profesor na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu, poznata i po tome što je **odnegovala** čitavu plejadu pijanista i virtuoza na raznim instrumentima.

RODITELJ

Konceptualizacija S UNIVERZITETA kao RODITELJA (4) upućuje na progresivističku ideologiju. Univerzitet je kao roditelj usmeren na razvoj svoje dece, a to su studenti. I Goutli (2002: 287) ističe da metafore koje se zasnivaju na negovanju i odgajanju upućuju na progresivističku ideologiju jer potrebe studenata stavljaju u centar obrazovnog procesa.

533. Džud.xml: Da, Krajstminster će biti moj univerzitet, **moja mati hraniteljka**, a ja ću biti njen voljeni sin, sa kojim će ona biti zadovoljna.

534. Džud.xml: Zasad - rekao je sebi - jedina potrebna stvar je da se spremim nagomilavanjem novca i znanja, i da čekam na neku priliku koja se pruža takvim kao ja da postanu **sinovi univerziteta**.

ČOVEK

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano kao ČOVEK (30). Leksičke realizacije ove metafore su raznovrsne i pokazuju da, pored uobičajenih ljudskih osobina, visoko obrazovanje ima ciljeve, težnje i da je ambiciozno. Takve osobine naglašavaju aktivnu ulogu visokog obrazovanja koje može da se menja, da napreduje, da pomera granice i udaljavaju ga od njegove tradicionalne datosti.

278. GOR 1170 Analogously, as the comparatively uniform **character of British higher education** begins to dissolve, so questions are arising in the UK...

290. HTK 525 As the Director of Leeds Polytechnic put it in 1971: [the very existence of the new polytechnics must signify the end of the general assumption that a liberal education is the only **peak to which a higher education can aspire**].

U srpskom takođe imamo konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao ČOVEKA (6). S obzirom na to da je ovo konkretizacija izvornog domena ŽIVOG BIĆA sa još višim kognitivnim sposobnostima, smatramo da upućuje na progresivističku ideologiju.

295. poli070222.txt: Takvo visoko obrazovanje **ne potencira** znanje kao osnovni cilj, već diplomu kao dokument koji predstavlja iluziju znanja i sigurne budućnosti.

296. rts080913.txt: Univerzitet u Beogradu potpisao je ugovore sa 160 univerziteta iz 60 zemalja, podseća Kovačević, a cilj godine visokog obrazovanja, koja će se obeležavati do jula naredne godine, jeste vraćanje **ugleda** našeg visokog školstva u svetu.

BILJKA

E HIGHER EDUCATION kao ŽIVO BIĆE konkretizovano je izvornim domenom BILJKE, ali u samo jednom primeru.

363. HTK 519 ...and in the opening up of opportunities for women in **all branches of higher education**, not least science and technology.

E HIGHER EDUCATION JE DRVO koje raste, razvija se i daje plodove koje ubiraju studenti. Izvorni domen BILJKE smatra se poželjnim za konceptualizaciju pojmova iz domena visokog obrazovanja, a posebno pojma STUDENT. Nažalost, ovakvih konceptualizacija nema u analiziranim delovima korpusa, ali bi bilo poželjno razmišljati u smeru njihove češće upotrebe u diskursu koji se odnosi na visoko obrazovanje. Zakarija (1985) opisuje kako ovakva konceptualizacija pozitivno utiče na pravilan razvoj studenata. On ističe da se idealno obrazovanje odnosi prema studentu kao prema krhkoj biljci i da putem nastavnog plana i programa, stilova predavanja i atmosfere za učenje stvara mogućnosti da taj student ostvari sve svoje potencijale. Ovakav ishod može se postići ukoliko se podstiče urođena radoznalost i želja za učenjem (Zakarija 1985). Zakarija dalje objašnjava da je praksa drugačija, jer je studentima često nametnuto da prihvate i podrže ideološku hegemoniju aktuelnih kulturnih poredaka. Kulturna opresija se sprovodi podelom na razrede po uzrastu još na početku obrazovnog procesa, obrađivanjem tendencioznih tema, obavezanim pohađanjem, sertifikatima i skrivenim kurikulumima (Zakarija 1985: 14). Ovakav model obrazovanja je antipod progresivističkom obrazovanju, koje se može

sveobuhvatno razvijati ukoliko se metaforičke konceptualizacije crpu iz izvornog domena BILJKE.

ŽIVOTINJA

E STUDENT konceptualizovan je kao ŽIVOTINJA (2):

366. AOX 1793 In Britain, Bill Watts meets John Pizey, whose finishing skills are **devoured** by the variety of 'students' he teaches, and gains vital advice on those final touches, and how to rejuvenate antique furniture.

367. GOD 789 Hopkins **tamed** the students with a characteristic blend of religious fervour and moral conviction.

Ovakva konceptualizacija ukazuje na njegovu nesputanost, slobodu i želju za učenjem u visokom obrazovanju. U prvom primeru E STUDENT se konceptualizuje kao DIVLJA ŽIVOTINJA, što nam govori da on prati svoje instinkte, porive i želje, ali činjenica da se pominje u kontekstu u kojem bi ga trebalo ukrotiti može ukazivati na instrumentalističku ideologiju, prema kojoj se pojedinac u obrazovanju menja kako bi se uklopio odnosno ukalupio u društvo.

S STUDENT konceptualizovan je kao ŽIVOTINJA (2), gde se u jednom primeru na njega referira kao na PTICU. Ova konceptualizacija ukazuje pre svega na slobodu koju studenti imaju u visokom obrazovanju, koja im pruža da ostvare sve svoje talente, potencijale i ciljeve.

369. poli070819.txt: Kankun ima za svakoga ponešto: luksuzan smešaj i fantastičan provod, što je posebno slučaj u februaru i martu kada se tu **gnezde studenti** koji dolaze da bi se odmorili od učenja.

E PROFESSOR je konceptualizovan kao PTICA (2). U prvom primeru se opisuje njegova mentorska uloga, a drugom njegov razvojni ciklus. Time se naglašava njegova samostalnost da ostvari svoje potencijale i želja da pomogne studentima u njihovom visokoobrazovnom razvoju.

370. J2B 797 Particular lecturers remembered with appreciation were Donald Mackinnon , A.J.P. Taylor, C.S. Lewi , J.R.R. Tolkien, Professor Nicol Smith and Lord David Cecil; also Mathematicians unnamed, but who would certainly have included Dr Busbridge of St. Hugh's **who took under her tutorial wing** all women Maths undergraduates at that time.

371. FSF 3141 He wasn't hurt, but before I could afford another.

ORGANIZAM

Na progresivističku ideologiju, kako individualističku, tako i kolektivističku, ukazuje i izvorni domen ORGANIZIMA, koji se koristi za konceptualizaciju S UNIVERZITETA (12). Primeri upućuju na njegovu dinamičnost s obzirom na to da je živo biće, ali i na neophodnost zajedničkog rada organa od kojih se sastoji kako bi uspešno funkcionisao.

372. 3469-01.txt: Ako ovlašćeni **organ univerziteta** i po odlučivanju po prigovoru ne da saglasnost na akt o izboru u zvanje nastavnika, dekan objavljuje novi konkurs.

373. 3469-01.txt: **Stručni organ univerziteta** je naučno-nastavno, odnosno nastavno-umetničko veće (u daljem tekstu: veće univerziteta).

SPORTISTA

E STUDENT konceptualizovan je kao SPORTISTA (5). Izvorni domen SPORTA može se dvojako tumačiti. Ukoliko su za metaforičku konceptualizaciju iskorišćene osobine domena sporta samo kao fizičke aktivnosti, može se smatrati da takve konceptualizacije upućuju na progresivističku individualističku ili kolektivističku ideologiju zato što se tako naglašava aktivnost studenta (samostalno učenje), grupno zalaganje (grupno učenje), timski rad (zajednička konstrukcija znanja).

470. B3D 84 It is possible to provide motivation and to see that students are actively involved, say in a practical **exercise** during which they receive feedback as to their progress.

Goutli (2002: 292) smatra da je takva metaforička konceptualizacija studenta kao sportiste, odnosno obrazovanja kao sporta, preporučljiva. Ukoliko se naglašavaju i takmičarske osobine domena sporta, kao što se očituje u dva primera koja smo naveli, to upućuje na tradicionalnije shvatanje obrazovanja, gde je akcenat na postignuću, a ne na konstrukciji znanja (Goutli (2007)). Kada je akcenat na postignuću, učenici ne razvijaju kritičko mišljenje i u većini slučajeva se fokusiraju na memorisanje informacija što ne predstavlja kontekstualizovano učenje.

472. A1A 500 In 1983, visiting a university in provincial Norway, I found students of English **grappling perplexedly** with Derrida, having been encouraged to do so by their British professor.

473. A06 250 ...selection is right if it truly works for the **competing student**, and it is the quality and force of...

S STUDENT konceptualizovan je kao SPORTISTA (7). Primeri sa imenicom *S trening* ukazuju na fizičku komponentu izvornog domena SPORTA i u njima se očituje progresivistička ideologija.

477. poli070403.txt: **Trening** za studente - Studenti medicine s niškog fakulteta dolaze ovde na takozvanu ferijalnu praksu od po nedelju dana. Tu i uče i rade, pomažu nam leti kada ...

U tri primera očituje se takmičarska komponenta sporta tako što se govori o trci, osvajanju bodova i rangiranju studenata, što stavlja akcenat na postignuće, a ne na aktivnu konstrukciju znanja i razvijanje kritičkog mišljenja. Ova tri primera oslikavaju tradicionalniji pristup obrazovanju.

474. poli080915.txt: ...pojavu kojom podstiče želju za oplemenjivanjem novim saznanjima. Svrstan u prvu kategoriju, "Kralj Aleksandar Prvi" useljava najuspešnije studente. **U trci** za 190 soba ovog doma učestvuju uglavnom....

475. poli070510.txt: Svi akademci koji pohađaju prvu godinu studija po novim planovima i programima, a koji **osvoje 40 bodova**, mogu da upišu sledeću godinu kao budžetski studenti.

476. 1616-05.txt: Pravo iz stava 3. ovog člana student ostvaruje ako se **rangira** u okviru ukupnog broja studenata čije se studije finansiraju iz budžeta, na način i po postupku utvrđenim opštim aktom visok.

TRENER

E STUDENT konceptualizovan je kao TRENER u tri primera, a takva konceptualizacija upućuje na njegov samostalni razvoj, aktivnost u obrazovnom procesu i samostalnu konstrukciju znanja. On ima dvojaku ulogu, i trenera i osobe na obuci, što ga smešta u centar obrazovnog procesa i daje mu apsolutnu odgovornost za znanje koje stvori.

490. KRH 521 PS5TE This is a, a helpful and reciprocal relationship because our students, who are in our Postgraduate Certificate of Education course, that's university graduates who are **training to be** teachers, do go out into schools in this area...

ISTRAŽITELJ

E STUDENT konceptualizovan je kao ISTRAŽITELJ (3), čime dobija aktivnu ulogu u procesu obrazovanja i samostalnost u otkrivanju znanja.

502. B25 129 By these bits scientific knowledge grows, and by **revealing** these bits the student learns not only the importance and full meaning of knowledge itself, but also the valid methods of acquiring knowledge.

Sa druge strane, ovakva konceptualizacija bi možda mogla da upućuje na instrumentalističku ideologiju, jer otkrivanje podrazumeva da znanje već postoji i da se time što ga otkriva student prilagođava društvenoj sredini u kojoj se nalazi, jer je zapravo ona kreator pomenutog znanja.

VLADAR

Konceptualizacija E STUDENT kao VLADARA upućuje na progresivističku ideologiju jer daje autonomiju studentu koja se ogleda u njegovom vladanju znanjem, na šta upućuje i leksička realizacija sa glagolom E *command*.

525. CCB 500 ...example of a field of collecting in which the serious student can come to **command** a knowledge and expertise that the the general bookseller is unlikely to match.

ISTRAŽIVAČ

S STUDENT konceptualizovan je kao ISTRAŽIVAČ (1), a leksička realizacija ove metafore nam ne govori mnogo, jer se na studenta direktno referira kao na istraživača.

256. poli010127.txt: Tako međusobno povezani, stvaraju "kritične mase" istraživača sposobnih da naučno "napadaju" i složene proizvodne i društvene probleme. Studenti kao istraživači su u nas prava retkost, skoro senzacionalna, kao da to nije integralni deo univerzitetskog studija.

Ova uloga se opisuje kao poželjna u obrazovanju, iako možda i nije toliko zastupljena. Njom se studentu učitava aktivnost u procesu saznavanja i obrazovanja. U savremenom dobu, obrazovanje bi trebalo da počiva na istraživanju, jer se jedino tako mogu razviti individualni potencijali njegovih činilaca, a i osigurati kolektivno

blagostanje. Ova konceptualizacija se može svrstati i pod rekonstrukcionističku ideologiju, jer je u njoj akcenat na razvijanju istraživačkih veština studenta.

ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao ISTRAŽIVAČKA AKTIVNOST u jednom primeru koji može da upućuje i na individualističku i na kolektivističku progresivističku obrazovnu ideologiju, jer je pojam dolaženja do znanja istraživanjem karakterističan za obe. U takvoj aktivnosti učestvuju svi činioци procesa visokog obrazovanja i zato može pripadati i jednom i drugom tipu progresivističke ideologije. Ova konceptualizacija se nadovezuje na prethodno opisanu konceptualizaciju E STUDENT kao ISTRAŽIVAČA.

253. HCK 221 But higher education should be a more **exploratory affair** and the university more a community of scholars.

Do odeljka pod nazivom Progresivistička kolektivistička ideologija sledi opis izvornih domena koji upućuju na progresivističku individualističku ideologiju.

JELO

U jednom primeru E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao JELO.

619. GOR 748 Fifth thesis: Research is a necessary but not a sufficient **ingredient for** higher education.

Ovaj izvorni domen može da upućuje na progresivističku ideologiju, jer konzumiranje jela može da bude kreativan proces. Sa druge strane, tanka je granica između tumačenja ovog procesa kao uživanja i hranjenja u kojem studenti imaju pasivnu ulogu, jer hranjenje u obrazovnom kontekstu, kao hranjenje znanjem i informacijama, podrazumeva transmisioni model. Goutli (2002: 290) ovakvu konceptualizaciju svrstava pod „catering“ metaforu, koja pripada izvornom domenu UGOSTITELJSTVA. Smatramo da kontekst u kojem je upotrebljen ciljni pojam ukazuje na aktivnost studenta u visokom obrazovanju, te ovaj primer svrstavamo pod progresivističku ideologiju.

CENTAR

Konceptualizacija STUDENTA kao MESTA, konkretnije CENTRA (1), ukazuje da on predstavlja najbitniji deo obrazovnog procesa i da je obrazovanje usmereno na njega. Jedan od glavnih postulata progresivističke ideologije jeste da se student nalazi u centru obrazovnog procesa i da su sve aktivnosti podređene njegovim interesima, interesovanjima i potencijalima.

42. etkinson-sr.xml: Isti način upravljanja i kontrole procedura , kako je propisano od strane QAA, HEFCE Hibridno učenje, nastava **fokusirana na studenta**.

VLASNIK

S STUDENT konceptualizovan je kao VLASNIK u 13 primera, dok je E STUDENT konceptualizovan kao VLASNIK u 8 primera. Smatramo da ovaj izvorni domen upućuje na progresivističku ideologiju, jer je u najvećem broju slučajeva leksikalizovan glagolom S *sticati* i njegovim ekvivalentom E *to acquire*, koji upućuju na samostalnost studenta u obrazovnom procesu i na individualno zalaganje. U manjem broju primera izvorni domen je leksikalizovan glagolom S *imati*, čiji je engleski ekvivalent E *to hold*, a za koji Goutli (2007: 207, 2002: 272) smatra da upućuje na tradicionalnu ideologiju, jer student poseduje nešto što mu je dato, a što nije aktivno zalaganjem stekao.

354. poli060903.txt: Osavremenjivanje studijskih programa dovodi do efikasnijeg studiranja, ali i mogućnosti da studenti u toku studiranja **steknu** praktična i operativna znanja što im po završetku studija omogućava da se odmah uključe u proces rada...

355. trtovac-sr.xml: Spajajući znanja koja **imaju studenti** jednog i drugog fakulteta, došlo je do saradnje između Filološkog i Matematičkog fakulteta i zajedničkog rada na kreiranju multimedijalnog dokumenta.

357. HTD 24582 The programme is designed to help students **acquire** a secure knowledge of the principles and formal techniques

358. B3C 760 Facilities are provided to enable students **holding** only the minimum qualification in English language to increase their proficiency in the language.

PREDMET

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao PREDMET (210). U čak 80 primera ova konceptualizacija leksikalizovana je glagolom *sticati* i pridevom *stečen*. S obzirom

na to da se nadovezuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao VLASNIKA, smatramo da taj deo primera u okviru izvornog domena PREDMET upućuje na progresivističku ideologiju. Studenti moraju biti aktivni i moraju se zalagati kako bi stekli visoko obrazovanje.

562. poli081223.txt: Sve troje su se izborili sa stranim jezicima i **stekli visoko obrazovanje**.

564. poli060121.txt: Dovoljan apsurd je već to što pravnici ne bi svoja prava izvodili iz diplome koju su dobili kao pravnici za **stečeno visoko obrazovanje** na pravnom fakultetu ...

OCENJIVAČ

S STUDENT konceptualizovan kao OCENJIVAČ (3). Ova konceptualizacija upućuje na individualističku progresivističku ideologiju, koja je u skladu sa reformskim procesima u obrazovanju. Student nije samo aktivni stvaralac znanja, već razvija i kritičke sposobnosti da vrednuje svoje znanje, ali i aktivnosti profesora. Ovakvom konceptualizacijom student dobija veliku autonomiju u obrazovnom procesu.

362. 1616-05.txt: Samovrednovanje se sprovodi u intervalima od najviše tri godine. U postupku samovrednovanja razmatra se i **ocena studenata**.

Progresivistička kolektivistička ideologija

SADRŽATELJ

Gotovo svi primeri koji ukazuju na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA mogu se svrstati pod instrumentalističku ideologiju, sem primera u kojima se o datom pojmu govori kao o otvorenom sadržatelju. U ideološkom smislu ovom konceptualizacijom se ističe ideja da svi mogu da imaju pristup visokom obrazovanju i da se tradicionalne granice visokog obrazovanja, na koje ukazuju konceptualizacije ciljnog pojma kao zatvorenog prostora, na ovaj način ukidaju (Prečter 2004: 453). Ista je situacija i sa E UNIVERSITY. Postoji nekoliko primera u kojima se govori o otvorenom univerzitetu, koji imaju istu implikaciju kao i otvoreno visoko obrazovanje.

76. GTH 177 She played a vital, pioneering role in **opening higher education** to British women.

90. HY7 1468 Yet the tsar replaced Putiatin with Golovnin, appointed a commission which "conducted the most extensive investigation [...] gave professors a large degree of control over university affairs, maintained the principle that **universities were open** to all classes of the community...

Konceptualizacija S UNIVERZITETA kao SADRŽATELJA u tri primera leksički je realizovana glagolom S *otvoriti*, koji ukazuje na izvesnu aktivnost datog pojma, odnosno na njegovu fleksibilnost, te smatramo da ovi primeri ukazuju na kolektivističku progresivističku ideologiju.

91. Petranovicls.xml: Nedić se zalagao za **otvaranje Univerziteta** ne bi li digao vlastiti ugled u srpskom narodu i rang svoje "države", ali Univerzitet nije otvoren do kraja okupacije, sem što su na njemu polagani ispiti i vršene pripreme za **otvaranje**. Nemci su strahovali od **otvaranja Univerziteta** koji je predstavljao simbol antifašističke borbe.

STVARALAC

E PROFESSOR konceptualizovan je u kao STVARALAC (19), dok je E STUDENT konceptualizovan kao STVARALAC u četiri primera.

311. HPH 1499 I would argue at least that concentrating a group of students on one course should enable our scholarships staff both to **tailor** a more relevant course and to provide a better service to students.

212. CKU 444 While Ms Avgikos deconstructed Mr Koons's collaboration with Cicciolina, and Mr O'Brien marvelled at his shameless self-promotion, Professor Rosenblum added a scholarly **patina** to the proceedings...

316. CN5 1311 Someone — teacher, examiner, 'assessor' — observes the **student** at work, or perhaps interacts with him/her in some way, or more commonly analyses **products of the student's** work.

317. HTD 678 After completing a core course in foundation subjects in general and applied linguistics, MSc students **put together** a personal programme of options chosen from a set of more than 25 courses...

Ove konceptualizacije upućuju na progresivističku kolektivističku ideologiju zato što profesori i studenti ostvaruju saradnju u procesu obrazovanja, njihove uloge se izjednačavaju i oni zajedno učestvuju u stvaranju znanja. Stradvik (2017: 74) ističe da je metafora STUDENT JE STVARALAC nastala kao kritički odgovor na Humboltov liberalni humanizam, a da danas predstavlja kontratežu konceptualizaciji STUDENTA

kao POTROŠAČA. Konceptualizacije PROFESORA i STUDENATA kao STVARALACA podvlače sve vrednosti koje saradnja podrazumeva i utiču na to da se studentski glas čuje i da ima uticaja (Stradvik 2017: 82). Niri i Vin (2009: 198–199) objašnjavaju da se konceptualizacija STUDENTA kao STVARAOCA ostvaruje u okruženju u kojem se učenje zasniva na istraživanju, i to grupnom istraživanju, sa čime se slaže i Skirmšo (1983: 21). Niri i Vin (2009) dalje objašnjavaju da se učenjem koje se zasniva na istraživanju znanje zapravo konstruiše, izgrađuje i stvara. Neki od univerziteta u Engleskoj, poput Redinga, Šefilda, Vorika i Oksford Bruksa, osnivali su centre u kojima se nastava zasnivala na istraživanju, a sa ciljem uvođenja koncepta STUDENTA kao STVARAOCA u obrazovni proces (Niri i Vin 2009: 200). Univerzitet u Voriku i Oksford Bruks osnovali su *Reinvention Centre*, čiji su diskursi nastave i učenje bili uveliko progresivistički (Niri i Vin 2009: 200). Takav pristup nastavi i predavanju demokratizuje proces stvaranja znanja ne samo na nivou univerziteta, već i na nivou društva (Niri i Vin 2009: 201), što je važno za podjednak razvitak svih njegovih segmenata i članova.

S PROFESSOR takođe se konceptualizuje kao STVARALAC (6). Tumačenje je slično kao i za ekvivalentan pojam u engleskom. Razlika je u tome što se u srpskom ne pojavljuje konceptualizacija S STUDENTA kao STVARAOCA i onda se u ovoj konceptualizaciji PROFESORA više naglašava njegova autonomija u kreiranju znanja, što takođe upućuje na progresivističku ideologiju.

305. poli071224.txt: Reč je o Poslovnom (master) planu turističke destinacije Zlatibor - Zlatar, koga su **sačinili profesori** sa Univerziteta Singidunum, po narudžbi Ministarstva za ekonomiju i regionalni razvoj.

307. poli091103.txt: član pomenutog Zavodovog tima i **profesor** beogradskog Učiteljskog fakulteta, koji je ujedno i jedan od **kreatora** edusoft obrazovnog portala zahvaljujući kojem će svaki nastavnik čas moći da pripremi kod kuće.

SARADNIK

S PROFESSOR konceptualizovan je kao SARADNIK (3) u primerima koji pokazuju da on saraduje sa studentima. Takva vrsta saradnje, gde u saznavanju učestvuju svi, karakteristična je za kolektivističku progresivističku ideologiju, ali i za rekonstrukcionističku, u kojoj je akcenat na grupnom radu i rešavanju problema.

414. poli090428.txt: veoma značajno da se integraciji univerziteta posveti velika pažnja, kao i da bolonjski proces doživi primenu u onom smislu da se poveća prolaznost studenata i da postoji **partnerski odnos studenata i profesora**.

Konceptualizacija S STUDENTA kao SARADNIKA (3) nadovezuje se na prethodni opis. Ona se očituje u primerima koji naglašavaju saradnju sa profesorima, drugim studentima, ali i svim ostalim činionicima visokog obrazovanja.

418. 1616-05.txt: Član 22. Radi ostvarivanja zajedničkih interesa studenata **kao partnera** u procesu visokog obrazovanja osnivaju se Studentska konferencija univerziteta i Studentska konferencija akademija strukovnih studija.

VOĐA TIMA

E PROFESSOR konceptualizovan je kao VOĐA TIMA (6). Tim koji predvodi čine i studenti i profesori, što upućuje na grupni rad u visokom obrazovanju, ali i na autoritet koji profesor ulogom vođe dobija u njemu. Ovakva konceptualizacija posebno naglašava kolektivističku dimenziju progresivističke ideologije.

493. BNK 309 E. C. Llewellyn, the Professor, was a rich, pleasant man, interested in linguistics, who had **assembled around him** an excellent **team**.

SEME BILJKE

E UNIVERSITY konceptualizovan je u jednom primeru kao SEME BILJKE. Ova konceptualizacija implicira da iz univerziteta izrastaju plodovi rada učesnika u visokom obrazovanju, što mogu biti i studenti i profesori. Time se studentima i profesorima pripisuje uloga negovatelja, koja, kako smo videli, upućuje na progresivističku ideologiju.

364. B1G 1168 The UK ESRC supported the work of the South East Regional Research Laboratory in Birkbeck College, University of London, from which this review **has grown**.

RASADNIK

Konceptualizacija S UNIVERZITETA kao RASADNIKA očituje se u jednom primeru u kom su kadrovi koji izrastaju u njemu studenti.

365. PetranovicIs.xml: Jedan od najznačajnijih **rasadnika** komunističkih kadrova bio je Beogradski univerzitet.

Na osnovu ove konceptualizacije može se zaključiti da se STUDENT konceptualizuje kao BILJKA.

Konceptualizacija ČOVEKA kao BILJKE (engl. HUMAN IS PLANT metafora) upućuje na progresivističku ideologiju, iako se politička ideologija koja se pominje u primeru tradicionalno ne povezuje sa progresivizmom.

Goutli (2002: 287) objašnjava da su organske metafore deo progresivističke ideologije, koja postojala još 60-ih godina 20. veka u Velikoj Britaniji. Goutli (2002 prema Eliot 1984) smatra da su metafore rasta, kao što je metafora BILJKE, izražavale otpor prema autoritarizmu i da se prema deci u obrazovanju treba ophoditi kao prema biljkama, jer ako ih terate da zadovoljavaju konvencionalne standarde, onda kršite njihovu autonomiju, a možete i ugroziti njihov potencijal.

GRAĐEVINA

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao GRAĐEVINA (2). Prvo se pominje u negativnom kontekstu, a onda se govori o popravci te građevine, za šta smatramo da upućuje na konstruktivistički model visokog obrazovanja koji se ideološki definiše kao kolektivistički progresivizam.

612. AHN 238 [We are saying that higher education is **on the point of collapse**, and unless something very radical is done **to repair that damage** we are going to have a completely different type of education system in the future,] he said.

Visoko obrazovanje je građevina koju izgrađuju svi akteri ove oblasti, čime dobijaju vrlo aktivnu ulogu u samom procesu.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao GRAĐEVINA, konkretnije KUĆA (7). Zbog konstruktivističkog pristupa na koji ovaj izvorni domen upućuje, jer se u svim primerima leksikalizuje glagolom *S uređivati*, smatramo da se u njemu očituje progresivistička ideologija. VISOKO OBRAZOVANJE JE KUĆA koju uređuju svi njeni članovi.

613. 2282-09.txt: 2) na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine, po propisu koji je **uređivao** visoko obrazovanje do 10 . septembra 2005. godine. Izuzetno, nastavnik i vaspitač jeste i lice sa stečenim odgovarajućim visokim obrazovanjem na studijama prvog stepena.

E UNIVERSITY se takođe konceptualizuje kao GRAĐEVINA, ili kao deo GRAĐEVINE-VISOKOG OBRAZOVANJA, tj. kao KROV.

614. H45 794 But a wider public, both inside and outside the University, are grateful to him for the **windows** he has opened up to them, through his recent chairmanship of the Friends of the Welsh National Opera, through his talks and articles, and above all through his learned, wise and witty discourses on Wagner.

615. EWR 487 We have called the University the **apex** of the educational **edifice**.

Univerzitet i jeste krovna institucija visokog obrazovanja. Ovi primeri takođe upućuju na konstruktivizam u visokom obrazovanju, jer pomenuti predmeti tipično nastaju aktivnošću izgrađivanja.

S STUDENT konceptualizovan je kao GRAĐEVINA (1), što ukazuje na konstruktivistički model u obrazovanju, te na progresivističku ideologiju. S obzirom na to da u izgradnji građevine učestvuju svi akteri visokog obrazovanja, student se ovom konceptualizacijom smešta u centar obrazovnog procesa.

617. poli010110.txt: Prosečan srpski student je fašista, izdajnik i terorista. Zato, uporedo sa obnovom i razvojem, teče i nova faza **izgradnje mladog čoveka**.

Na konceptualizaciju S STUDENTA kao GRAĐEVINE nadovezuje se konceptualizacija S PROFESORA kao GRADITELJA. Primer koji navodimo pokazuje da profesor može mnogo toga da izgradi u visokom obrazovanju.

618. poli061219.txt: Obradović kaže: "Mile je profesor univerziteta, on je u Nišu mnogo toga uradio, **izgradio** i ostavio dubok trag...

U okviru navedene ideologije, ukoliko profesor učestvuje u izgradnji studenta, taj proces ne sme biti prepušten samo njemu, već podrazumeva da pomaže studentu u

procesu samoizgradnje. Na taj način se opet ističe kolektivistička dimenzija ove ideologije.

DEO CELINE

E PROFESSOR konceptualizovan je kao DEO CELINE u čak 155 primera. Profesor je najčešće deo predmeta koji predaje, ali može biti i deo univerziteta, fakulteta, odbora, fondacija, raznih oblasti itd. Sve to ukazuje na neku vrstu zajedništva u visokom obrazovanju. Ovakvom ulogom profesor povezuje sve celine čiji je sastavni deo.

656. For example, in the newly-founded Universities Quarterly in 1948, the Professor **of the Philosophy of Education** at University College London, Louis Arnaud Reid, emphasizes the contemporary need for "a constant rethinking of the ways of education in the humanities".

OSLONAC

S PROFESOR i S STUDENT konceptualizuju se kao OSLONAC u po jednom primeru. Kontekst pokazuje da profesor pruža podršku studentima, a studenti pružaju podršku bolonjskom procesu u obrazovanju.

600. poli080520.txt: **Podrška** berlinskog profesora omogućila je Tijani da dobije stipendiju Vlade Srbije za mlade talente i tako se našla u Berlinu. Ipak, želi da radi i tamo i ovde.

601. poli010525.txt:- Zato Bolonjski proces u Evropi najaktivnije **podržavaju** studenti.

Ovi primeri ukazuju na socijalni konstruktivizam, odnosno na kolektivističku progresivističku ideologiju u obrazovanju (Milutinović 2016: 70). Uloga profesora kao oslonca jeste da podupire učenje i istraživanje studenata, da im pruža podršku i da, uopšteno govoreći, pomogne realizaciju raznih ideja vezanih za visoko obrazovanje.

KONOBAR

Konceptualizacija S PROFESORA kao KONOBARA takođe bi mogla da se podvede pod „catering“ metaforu (Goutli 2002: 289), koju smo ranije opisali.

620. poli061012.txt: Studentima će samo biti '**servirane**' informacije o alternativnim načinima lečenja, kao i o tome kakva je recimo razlika između homeopatije i tradicionalne kineske medicine.

S obzirom na to da konobar poslužuje jelo, taj proces se može razumeti kao serviranje poluspremnih informacija studentima, na kojima je onda da ih žvaću i svare do kraja, što pokazuje da je obrazovanje donekle kolektivni kreativni proces i upućuje na progresivističku ideologiju.

4.3.3. REKONSTRUKCIONISTIČKA IDEOLOGIJA

Tabela 7: Izvorni domeni koji upućuju na rekonstrukcionističku ideologiju

JEZIK	CILJNI POJAM	REKONSTUKCIONISTIČKA IDEOLOGIJA
ENGLESKI	HIGHER EDUCATION	TELO KOJE SE KREĆE, SILA, SARADNIK, NOVAC, INVESTICIJA, OSLOMAC, SREDSTVO, UREĐAJ, POZORIŠTE, IZVOĐAČ, MATERIJ, STRUKTURA
	UNIVERSITY	POLAZIŠTE, DOBAVLJAČ, SARADNIK, KOMPANIJA, PREDSTAVA, IZVOĐAČ
	PROFESSOR	DOBAVLJAČ, ISTRAŽIVAČ, PRUŽALAC USLUGE, IZVOĐAČ
	STUDENT	KLIJENT, IZVOĐAČ
SRPSKI	VISOKO OBRAZOVANJE	TELO KOJE SE KREĆE, POKRETAČ, POSLOVANJE, KOMPANIJA, INVESTICIJA, SREDSTVO, UREĐAJ, STRUKTURA

	UNIVERZITET	DOBAVLJAČ, SARADNIK, KOMPANIJA, PRUŽALAC USUGE, SREDSTVO
	PROFESOR	SARADNIK, ZASTUPNIK, IZVOĐAČ
	STUDENT	SARADNIK, KLIJENT, FINANSIJER

POLAZIŠTE

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao POLAZIŠTE (2). Smatramo da se u tim primerima očituje rekonstrukcionistička obrazovna ideologija jer univerzitet predstavlja mesto odakle počinje neka inicijativa koja će voditi ka određenoj promeni u društvu.

109. EVS 580 The church's success in mobilizing support through FECCAS for far-reaching agrarian reforms in 1976, coupled with the outspoken criticism of the regime **coming from the Catholic university**, UCA, provoked the wrath of the government-backed paramilitary groups.

TELO KOJE SE KREĆE

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao TELO KOJE SE KREĆE (6), u primerima koji ukazuju na njegovu aktivnu ulogu. Smatramo da osobina kretanja koju dobija ovakvom konceptualizacijom upućuje na visoko obrazovanje kao na pokretača promena u društvu, što jeste odlika rekonstrukcionističke ideologije.

164. FA3 1651 The pressure comes most obviously in terms of the recently imposed completion rates for postgraduate research, but there also seems to be a more general irritation in policy circles with what seems to be the leisurely **pace of higher education**, a **pace** which some would link with the original meaning of the word scholar.

165. GOR 1550 But a course which only consisted of getting the student on to the inside of one or more disciplines would not count **as a course of higher education**;

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao TELO KOJE SE KREĆE (8) i, kao u engleskom, ukazuje na rekonstrukcionističku obrazovnu ideologiju. Leksičke

realizacije su raznovrsnije u srpskom i pokazuju ambiciozniju ulogu visokog obrazovanja, jer ono ima ciljeve, novu dinamiku i pravac razvoja.

198. 1616-05.txt: **Ciljevi visokog obrazovanja** Član 3. **Ciljevi visokog obrazovanja jesu:** prenošenje naučnih, stručnih i umetničkih znanja i veština; razvoj nauke i unapređivanje umetničkog stv.

167. stijepovi-sr.xml: ...dok je predstavnica UNESCO-a prezentovala rad "**Nova dinamika visokog obrazovanja** i istraživanja za društvene promene i razvoj".

166. ppoli051118.txt: I naglašava da je "skandal ne dozvoliti novinarima da uđu na sednicu Saveta, budući da je to telo najviši organ koji odlučuje o **pravcu razvoja visokog obrazovanja**."

SILA

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao SILE (4) upućuje na njegovu pokretačku snagu i aktivnost, koja se, kako vidimo u drugom primeru, odnosi na različite aspekte društva.

233. G0R 708 Higher education, though, is a matter of **getting students launched on** a process of self development...

234. HY8 1725 Higher education **reinforced** the cultural barriers to economic growth.

POKRETAČ

U jednom primeru se na S VISOKO OBRAZOVANJE direktno referira kao na pokretača društvenog razvoja. Ovakva uloga potpuno je u skladu sa rekonstrukcionističkom ideologijom, u okviru koje je visoko obrazovanje glavni akter u pokretanju promena i podsticanju razvoja društva. Ujedno, ovaj izvorni domen predstavlja konkretizaciju prethodno opisanog domena SILE.

336. 2322-05.txt: Član 2. Naučnoistraživačka delatnost je delatnost od posebnog značaja za sveukupni razvoj Republike Srbije zasnovana na znanju, a zajedno sa visokim obrazovanjem, glavni je činilac i **pokretač** privrednog i ukupnog društvenog razvoja.

DOBAVLJAČ

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao DOBAVLJAČ (5). Ovaj izvorni domen ukazuje na rekonstrukcionističku ideologiju jer takva uloga univerziteta pokazuje da on obezbeđuje kadar i sredstva za društvene promene. Pored toga, Skrimšo (1983: 21)

ističe da rekonstrukcionistička ideologija podrazumeva da postoji centralni kurikulum i kontrola, koje, podrazumeva se, obezbeđuje univerzitet.

331. H45 629 Professor Paul Grout spoke after dinner and reminded all present of one of the essential purposes of a university: **to provide** bright young graduates for future employment.

332. HCJ 199 The University, through UnivEd, is a major **provider** of high-quality training, updating and reskilling for Scottish, European and international industry, commerce and government, with a comprehensive programme of courses, seminars and conferences presented by some 2,400 academics – acknowledged experts in their particular fields.

S UNIVERZITET konceptualizovan je kao DOBAVLJAČ (6) sa ekvivalentnim leksičkim realizacijama kao i E UNIVERSITY. Goutli (2002: 285, 287) objašnjava da ovaj izvorni domen upućuje na to da znanje postoji i da ga treba otkriti pre nego stvoriti, što pre podrazumeva rekonstrukcionističku ideologiju.

334. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet **donosi** godišnji program rada. Program rada donosi se do 30. Septembra za narednu školsku godinu.

335. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet dužan je da **obezbedi** odgovarajuće prostorije i druge nužne uslove za rad studentskog parlamenta, u skladu sa statutom univerziteta, odnosno fakulteta.

E PROFESSOR konceptualizovan je kao DOBAVLJAČ (3). Goutli (2007: 209) smatra da ovakva uloga profesora upućuje na rekonstrukcionističku ideologiju, koja je tradicionalnija u odnosu na savremeniju, progresivističku. Kontekst u primerima pokazuje da profesor obezbeđuje ono što je neophodno za nesmetan tok nastave i dodatni podstrek za što kvalitetniju organizaciju nastave.

333. J7D 45 Renewed impetus for reform along Crowther lines is **provided by Professor** Diamond's DTI Report, A Review of Security Interests in Property (1989).

ISTRAŽIVAČ

Iako konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI upućuje na progresivističku ideologiju, izvorni domen ISTRAŽIVAČA, koji je iskorišćen za konceptualizaciju E PROFESSOR, svrstaćemo pod rekonstrukcionističku ideologiju, jer je leksički realizovan glagolom E *to discover*. Ovaj glagol upućuje da to što treba otkriti

već postoji, te ga profesor otkrivanjem neće iznova stvoriti, već će mu samo doprineti tako što će ga kontekstualizovati i učiniti korisnim u određenoj društvenoj situaciji.

254. B76 712 D. Michie, professor of machine intelligence at Edinburgh University, has **discovered** a somewhat similar state of affairs in a hybrid mouse...

SARADNIK

Smatramo da konceptualizacije E HIGHER EDUCATION kao SARADNIKA ili PARTNERA (3) upućuju na rekonstrukcionističku ideologiju, jer visoko obrazovanje saraduje sa ostalim činionicima i institucijama društva kako bi poboljšalo to društvo pokretanjem inicijativa i uvođenjem promena u određenim segmentima.

403. HHX 17390 We want an education **partnership between** parents, schools, local authorities, industry and higher education -- a partnership that will enable us to achieve standards comparable to those in the rest of western Europe.

Istoj ideologiji pripadaju i konceptualizacije E UNIVERSITY kako SARADNIKA.

407. H45 1296 This spring the University is **collaborating** with other groups and institutions in the city and county to organise a Festival of Europe.

S UNIVERZITET konceptualizuje se kao SARADNIK (7) u primerima koji opisuju ulogu univerziteta kao ravnopravnog učesnika u kolektivnom procesu visokog obrazovanja.

411. 3469-01.txt: Univerzitet, odnosno fakultet može organizovati studije iz svog delokruga **u saradnji sa stranim** univerzitetom, fakultetom ili međunarodnom organizacijom.

U okviru kolektivističke progresivističke ideologije opisane su konceptualizacije S PROFESORA i S STUDENTA kao SARADNIKA, koje se, kako je tamo napomenuto, mogu svrstati i pod rekonstrukcionističku ideologiju.

414.poli090428.txt: ...veoma značajno da se integraciji univerziteta posveti velika pažnja, kao i da bolonjski proces doživi primenu u onom smislu da se poveća prolaznost studenata i da postoji **partnerski odnos studenata i profesora**.

POSLOVANJE (KOMPANIJA I KLIJENT)

Marketizacija visokog obrazovanja je period koji je počeo osamdesetih godina 20. veka (Dolenec 2005: 21). To je pokret koji podrazumeva uvođenje oblika tržišnog finansiranja u visoko obrazovanje i priliv privatnih sredstava (Dolenec 2005: 15). U periodu od 1960. do 1990-ih došlo je do omasovljavanja visokog obrazovanja. Primera radi, u Ujedinjenom Kraljevstvu 1960-ih 5% populacije školovalo se u visokom obrazovanju, da bi se 1990-ih taj broj povećao na 30% (Dolenec 2005: 16). Državni budžeti nisu povećavani značajno kako bi mogli da isfinansiraju školovanje većeg broja studenata, a kako ne bi došlo do umanjenja kvaliteta radi kvaniteta, jedno od rešenja je bilo uvođenje školarina i studentskih pozajmica (Dolenec 2005: 17). Uvođenje školarina u visoko obrazovanje je najdirektniji način uvođenja tržišta u ovu oblast, a pomenuta praksa i dan-danas nailazi na neodobravanje (Dolenec 2005: 22). Međutim, u periodu koji je autorka (Dolonec 2005) opisala, a to je od 1980. do 2000, visokoobrazovni sistem smatrao se kvazi-marketizovanim, jer je veći deo sredstava u visokom obrazovanju ipak dolazio iz javnog sektora. Marketizacija visokog obrazovanja odnosila se na podsticanje takmičenja između institucija u smislu postizanja boljih rezultata, što je vodilo ka dodeljivanju većih sredstava onome ko je uspešniji (Dolonec 2005: 22).

U skladu sa ovakvom situacijom u visokom obrazovanju jeste i konceptualizacija E UNIVERSITY kao KOMPANIJE (1) i E STUDENT kao KLIJENTA (5).

379. A4G 351 Sir: As a former student at the then University of Rhodesia, I was appalled at the decision of the Zimbabwe government to **close down the university**.

420. HBW 106 It is essential that tutors provide a good **service** commensurate with the fees being charged to students and/or their employers.

Primeri opisuju da student dobija uslugu od visokog obrazovanja ili univerziteta i da on tu uslugu plaća. Smatramo da ovakvi primeri pripadaju rekonstrukcionističkoj ideologiji, jer studenti plaćanjem školarina i ulaganjem u visoko obrazovanje, koje doprinosi razvitku društva i zadovoljava potrebe društva, zapravo ulažu u svoj lični razvoj. Ovakvo tumačenje je u skladu sa onim koje izlaže

Skrimšo (1983: 21), a to je da ispunjavajući potrebe idealnog budućeg društva, zapravo ispunjavamo potrebe njegovih idealnih budućih pojedinaca. Kamvunis (1999) ističe da kada se studentu pripíše uloga klijenta u visokom obrazovanju, ona se u potpunosti ne poklapa sa svim karakteristikama izvornog pojma. Student pored toga što bira instituciju, plaća školarinu, bira kurseve, on i učestvuje i u samom radu institucije, tako što obrađuje materijale, pa se može reći da on u visokoobrazovnom procesu napreduje od uloge klijenta ili korisnika do uloge radnika koji zapravo postaje deo institucije na kojoj se obrazuje kada završi studije.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao POSLOVANJE (2), što upućuje na rekonstrukcionističku ideologiju, jer, kako Goutli (2002: 274) ističe, ovakva konceptualizacija stavlja akcenat na društvenu odgovornost. Ona upućuje na to da obrazovanje nije samo sebi cilj, da možda čak ono samo nije toliko vredno, nego da treba da doprinese ekonomskom rastu u društvu. Niri i Vin (2009: 192) objašnjavaju da su od osamdesetih godina dvadesetog veka univerziteti transformisani u korporacije, jer su počeli da slede principe tržišne ekonomije. S obzirom na to da je njihova primarna aktivnost visoko obrazovanje, očekivano je da se konceptualizuje kao poslovanje.

378. poli070825.txt: To je bio i jedan od razloga zašto smo se protivili stvaranju privatnog medicinskog fakulteta, ali je sve to teško izvesti u uslovima gde se visoko obrazovanje shvata kao **tržišna kategorija** - smatra ministar Milosavljević.

U skladu sa konceptualizacijom VISOKOG OBRAZOVANJA kao POSLOVANJA jeste konceptualizacija S UNIVERZITETA kao KOMPANIJE (9). Leksičke realizacije su raznovrsne i upućuju na dobro definisanu ulogu univerziteta kao kompanije i poslodavca. Batstoun (2001: 245), opisujući i upoređujući konceptualizacije UNIVERZITETA kao ZAJEDNICE i kao KOMPANIJE, zaključuje da je druga dominantnija posebno u periodu kada univerzitet dobija glavnu ulogu u okviru ekonomije zasnovane na znanju. Ekonomija zasnovana na znanju je osnovni pokretački impuls u svetskoj privredi, a osnovni razvojni resurs postaju informacije i znanje.

382. 3469-01.txt: Član Savet univerziteta: 1) donosi statut univerziteta; 2) **usvaja finansijski plan**, izveštaje o **poslovanju** i godišnji **obračun univerziteta**; 3) odlučuje o korišćenju **sredstava univerziteta za investicije**;

383. 3469-01.txt: Univerzitet i fakultet **stiču sredstva** iz člana 130. stav 1. tačka 1 ovog zakona u srazmeri **sa ostvarenim prihodom**.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao KOMPANIJA (3), što upućuje na njegovu rekonstrukcionističku ulogu u društvu. Visoko obrazovanje bi trebalo da ostvarivanjem uspeha i sopstvenog prihoda promeni društvo nabolje.

386. 2036_10.txt: ... u srednjem i visokom obrazovanju evidentan je **nedostatak usluga** koje povećavaju gravitaciono područje obrazovne ustanove...

387. poli061104.txt: Svako ko **radi u visokom obrazovanju** zna da je osnovni nivo "bečelora" na Zapadu ispod nivoa znanja koje je u našem dosadašnjem sistemu obezbeđivala diploma fakulteta.

S STUDENT konceptualizovan je kao KLIJENT (12) u primerima u kojima studenti obavljaju razne vrste plaćanja, legalnih i nelegalnih, i dobijaju usluge u visokom obrazovanju za novac koji daju. Kao i u prethodnim primerima u kojima se govori o novčanim transakcijama, smatramo da, iako se mogu posmatrati kao doslovni, ovi primeri ipak oslikavaju metaforičke uloge studenata zbog prenosa pojmova karakterističnih za jednu oblast u drugu.

426. 5055. poli010317.txt: Čaršija je puna priča da se na najtežim fakultetima **ispiti kupuju** za 500 do 2000 maraka i studenti se kunu da su svojim očima videli profesore kako iz indeksa novac stavljaju u džep, a pominju i 20. 000 maraka **za kupovinu gotove diplome** jednog ...

428. poli010628.txt: ...najvišu školarinu izdvajaće bruceši Farmaceutskog i Fakulteta organizacionih nauka – 54.000 dinara, a **najjeftinije** će se školovati studenti Učiteljskog fakulteta u Vranju (2.700 dinara).

Kao i u kontekstu britanskog obrazovnog sistema, srpski visokoobrazovani sistem je takođe marketizovan time što su uvođenjem bolonjskih reformi uvedene školarine. Razlog za svrstavanje pod rekonstrukcionističku ideologiju isti je kao i u engleskom.

FINANSIJER

Konceptualizacija S STUDENTA kao FINANSIJERA očituje se u velikom broju primera, jer na nju upućuje i termin *samofinansirajući student*, koji postoji u javnom diskursu i u diskursu obrazovanja. Student sam finansira svoje troškove u visokom obrazovanju. Ova konceptualizacija nadovezuje se na prethodnu konceptualizacija STUDENTA kao KUPCA, sa tim da je specifičnija.

432. 2344-08.txt: Student iz stava 3. ovog člana koji se sam **finansira**, nastavlja studije u statusu studenta koji se finansira iz budžeta.

PRUŽALAC USLUGE

E PROFESSOR konceptualizovan je kao PRUŽALAC USLUGE (4), a ova konceptualizacija potvrđuje ulogu profesora u marektizovanom visokom obrazovanju i nadovezuje se na prethodno opisanu ulogu E STUDENT kao KLIJENTA.

434. K41 41 THE man who was Medical Ombudsman for Wales until last year, Professor Robert Owen of Colwyn Bay, receives the OBE for his **services to** medicine.

S UNIVERZITET konceptualizovan kao PRUŽALAC USLUGA (1), što se nadovezuje na prethodno opisane konceptualizacije S STUDENTA kao KLIJENTA i FINANSIJERA. Kamvunis (1999) objašnjava da je uloga univerziteta kao pružaoca usluga tačnija od uloge studenta kao klijenta, jer se on na neki način pruža usluge studentima.

435. 3469-01.txt: Za **pružanje drugih naučnih i umetničkih usluga**, kao i za **obavljanje drugih poslova**, univerzitet i fakultet stiču sredstva na osnovu ugovora sa korisnicima tih usluga.

SREDSTVO

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao SREDSTVA upućuje na rekonstrukcionističku ideologiju jer je u datom primeru njegova uloga da posluži ostvarenju određenog cilja.

602. FA6 1295 Higher education was seen by them primarily as a means to an end, not an end in itself.

U okviru ove ideologije visoko obrazovanje predstavlja sredstvo za postizanje napretka u društvu.

U sprskom S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao SREDSTVO (3), a u jednom od primera konkretizuje se kao RESURS.

603. 256-03.txt: ...zahteva stručnost koja se stiče višim obrazovanjem (VI stepen), 87% 6) poslove za koje se zahteva stručnost koja se **stiče** fakultetskim, odnosno visokim obrazovanjem (VII1 stepen), 115 % 7) poslove za koje se zahteva stručnost koja se stiče magistraturom ili specijalizacijom na osnovu fakultetskog..

604. poli081022.txt: Miroljub Milivojčević iz Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje u svom govoru je podsetio da je visoko obrazovanje nacionalni **resurs** svake zemlje, dodajući da je naša država na dobar način shvatila ovu ideju, između ostalog i osnivanjem Saveta za visoko obrazovanje.

Time je njegova uloga definisana, kao i u engleskom, a to je pomoć pri ostvarenju društvenih promena radi napretka. U prvom primeru gde se SREDSTVO konkretizuje kao ALAT imamo instrumentalističku ideologiju.

I S UNIVERZITET konceptualizovan je kao SREDSTVO, što upućuje na njegovu ulogu služenja društvu radi ostvarenja određenih ciljeva.

606. PetranovicIs.xml: U pomenutom smislu **korišćen je** i Kolarčev narodni univerzitet u Beogradu.

NOVAC

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao NOVAC (1). Ova konceptualizacija predstavlja konkretizaciju izvornog domena SREDSTVA, jer je novac vrsta sredstva kojom se nešto kupuje. Upućuje na rekonstrukcionističku ideologiju jer je visoko obrazovanje sredstvo uz pomoć kojeg se menja određeni segment društva.

464. KRH 2171 PS5T9 ...in that higher education is **investment** in the future, and therefore, if Britain is to survive erm as a, a nation of erm of some economic standing, is to well in the national, in the international stakes, then we must be innovative, we must create new things, and we must erm in, in that, to do that we must invest very strongly in higher education.

INVESTICIJA

I konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao INVESTICIJE (1) ukazuje na rekonstrukcionističku ideologiju jer se u visoko obrazovanje ulaže kako bi se ostvario društveni napredak.

466. KRH 2171 PS5T9 ...in that higher education is investment in the future, and therefore, if Britain is to survive erm as a, a nation of erm of some economic standing, is to well in the national, in the international stakes, then we must be innovative, we must create new things, and we must erm in, in that, to do that we must **invest** very strongly **in higher education**.

Ova i prethodna konceptualizacija visokog obrazovanja više upućuju na tradicionalno shvatanje obrazovanja, jer time što ga povezuju ili izjednačuju sa novcem čine da izgubi suštinsku vrednost koja se zasniva na znanju (prema Goutli 2002: 273).

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao INVESTICIJA (7):

468. poli091224.txt: ...finansiraju studije određenog broja studenata ove studijske grupe, jer, kako kažu, u najmanju ruku je neobično da jedna država **ulaže novac u visoko obrazovanje** ljudi za koje u okviru sopstvenog sistema nije uspela da pronađe adekvatnu primenu.

STRUKTURA

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao STRUKTURA u deset primera. Smatramo da oni upućuju na rekonstrukcionističku ideologiju jer se u njima pominje organizacija, reorganizacija itd. visokog obrazovanja, što se obično čini u kontekstu društvenih promena i radi poboljšanja određenog aspekta društva, npr. ekonomije. Kada se se sprovode reforme, visoko obrazovanje se reorganizuje kako bi studenti naučili neke nove veštine koje će voditi ka bržoj i boljoj zapošljivosti. Time se utiče na smanjenje nezaposlenih u društvu i poboljšava ekonomska situacija.

629. GUV 1056 In reviewing the **organization** of higher education in Wales, the draft report recognizes the sovereign position of the university and concludes that ...

631. FR4 959 There is government concern in all advanced industrial societies of how to **restructure higher education** so that it is made more directly relevant to the needs of the economy.

U srpskom se VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao STRUKTURA, što iz istih razloga kao i u engleskom ukazuje na rekonstrukcionističku ideologiju.

635. visokoSkBibl.xml: U procesu **reorganizacije** visokoškolskog obrazovanja prepoznaju se kontinualno i radikalno poboljšanje.

636. rts081121.txt: ...sopstvena dostignuća na polju primene Bolonjske deklaracije, ali i probleme na koje nailaze u tom procesu, kao i da razmene iskustva o **strukturi** visokog obrazovanja u pojedinim zemljama, **organizaciji** univerzitetskog obrazovanja i zakonskim okvirima.

OSLONAC

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano kao OSLONAC (1), što ukazuje na rekonstrukcionističku ideologiju. Kako se očituje u primeru iz korpusa, visoko obrazovanje pruža oslonac realizaciji određenih društvenih ciljeva.

597. GOR 258 As a result, the way in which higher education can **support** and even develop the general cultural base of society is given attention before the internal culture of higher education.

UREĐAJ

E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao UREĐAJ (2), a jedan primer pokazuje da se konkretizuje kao MAŠINA.

608. A30 455 The report will be seized upon by ministers who argue that a further expansion in student numbers can be achieved by higher education becoming more **efficient**.

S obzirom na to da se govori o efikasnosti visokog obrazovanja, koja je potrebna radi dostizanja viših društvenih ciljeva, zaključujemo da se radi o rekonstrukcionističkoj ideologiji.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao UREĐAJ (2) u primerima koji ukazuju na rekonstrukcionističku ideologiju, jer se na obrazovanje referira kao na pokretača društvenih promena. Preporučljivo je da promene budu pozitivne, ali ima konteksta u kojima su negativne.

610. poli070222.txt: Istraživanje je u stvari pokazalo da način na koji visoko obrazovanje trenutno **funkcioniše** proizvodi korupciju. Takvo visoko obrazovanje ne potencira znanje kao osnovni cilj, već diplomu kao dokument koji predstavlja iluziju znanja i sigurne budućnosti.

POZORIŠTE

Sve izvorne domene poput POZORIŠTA, PREDSTAVE i IZVOĐAČA, a koji čine scenario pozorišta, svrstavamo pod rekonstrukcionističku ideologiju. Razlog leži u objašnjenju koje daje Milutinović (2016: 25), prema kojem je u okviru ove ideologije naglasak na grupnoj dimenziji, što podrazumeva da se u nastavi primenjuju simulacija, igranje uloga, grupni i kooperativni oblici rada. Saradnički odnosi između nastavnika i učenika, i samih učenika međusobno, doprinose zajedničkom izgrađivanju znanja (Milutinović 2016: 66).

E HIGHER EDUCATION kao glavno mesto dešavanja konceptualizovano je kao POZORIŠTE, a E UNIVERSITY se konceptualizuje kao predstava (1).

535. GUV 926 This may be due partly to the fact that, compared to the University of Wales, the Polytechnic is a relatively new arrival on the higher education scene...

536. ANY 991 When I was a student myself, provincial universities like Rummidge were a very small **show**.

Kao IZVOĐAČI, odnosno GLUMCI, konceptualizuju se i E STUDENT (5) i E PROFESSOR (5), što upućuje na to da oni imaju određene uloge, a da mogu i da ih menjaju.

538. HX1 131 ... study also reported considerable variations in the **performance** of mature students between universities, with non-completion rates ranging between...

539. B3B 226 ... and thirteen societies receive Students' Union support and all students are encouraged to **play a full part** in their affairs...

540. J53 108 I have described elsewhere how these Tayloristic techniques have resulted in a situation where factory models are being imposed even on non-alienated work such as that of university professors, whose **performance** may be assessed by the well-known Frank-Wolfe algorithm.

Ova konceptualizacija takođe implicira i saradnički odnos između izvođača, koji je neophodan da bi predstava bila uspešna.

U malom broju primera čak i E HIGHER EDUCATION i E UNIVERSITY se konceptualizuju kao IZVOĐAČI, a leksikalizacije ovog izvornog domena upućuju na to da imaju definisane uloge u obrazovnom procesu.

545. FA3 1638 Nevertheless, one wonders to what extent higher education in the UK **has played a role in creating** not a military-industrial, but financial-bureaucratic complex..

543. EWR 427 None the less, given the Committee's overall elevation of English, this discourse also implies a radical (if indirectly articulated) reappraisal of the university's role in society and of its curriculum.

U srpskom u samo jednom primeru imamo konceptualizaciju PROFESORA kao IZVOĐAČA, koja upućuje na to da profesor ima određenu ulogu, koju valjano treba da odigra.

542. poli080226.txt: Sve to Srbi mogu da urade sami, ako to žele i ako elita za to ima snage. Nije potrebno ništa više nego prihvatiti **dodeljenu ulogu i odigrati** je savesno i valjano - da đaci budu đaci, profesori - profesori, roditelji - roditelji, država - država.

MATERIJA

Konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao MATERIJE (6) svrstavamo pod rekonstrukcionističku obrazovnu ideologiju posebno zbog primera sa glagolom E *to shape*, u značenju „oblikovati“. Smatramo da se visoko obrazovanje oblikuje na određeni način kako bi zadovoljilo neki aspekt društva.

660. HPX 572 Ball argues that the main engine in the **shaping of higher education** should be informed student demand, not manpower planning.

661. HHX 18451 ...whatever they wish to call it, and **merge** further education and higher education in one funding council after the general election.

ZASTUPNIK

S PROFESOR konceptualizovan je kao ZASTUPNIK (2). U okviru rekonstrukcionističke ideologije uloga profesora je da zastupa interese koji se tiču određenih društvenih promena koje vode ka boljitku. On predstavlja neku vrstu posrednika između interesa učesnika u visokom obrazovanju i društva, a zastupa interese nosilaca društvenih promena, koji su ujedno i činioci visokog obrazovanja.

508. poli080629.txt: Bila je preopterećena rasvetom, kao da je osvetljavana fabrička hala - objašnjava profesor, dodajući da on nikad nije **zastupao** dekorativnu rasvetu, već samo funkcionalnu, koja ima za cilj da posetiocima ukaže na vrednost i značaj pojedinih eksponata.

4.3.4. HUMANISTIČKA IDEOLOGIJA (KLASIČNA I LIBERALNA)

Tabela 8: Izvorni domeni koji upućuju na humanističku ideologiju

JEZIK	CILJNI POJAM	HUMANISTIČKA KLASIČNA	HUMANISTIČKA LIBERALNA
ENGLJSKI	HIGHER EDUCATION	ODREDIŠTE, ČUVAR, PREDMET, NAGRADA, MATERIJA	ODREDIŠTE, ČUVAR
	UNIVERSITY	ODREDIŠTE, DAVALAC, OSOBA KOJA NAGRAĐUJE, TAKMIČAR, ČUVAR, PREDMET	ODREDIŠTE, ČUVAR
	PROFESSOR	DAVALAC	/
	STUDENT	PRIMALAC, TELO KOJE SE KREĆE, VOJNIK, PREDMET, ROBA/PROIZVOD	TELO KOJE SE KREĆE
SRPSKI	VISOKO OBRAZOVANJE	ODREDIŠTE, PREDMET, MATERIJA	ODREDIŠTE
	UNIVERZITET	ODREDIŠTE, DAVALAC, PREDMET, ORKESTAR	ODREDIŠTE,
	PROFESOR	DAVALAC, BOG, VLASNIK, ČUVAR, VOĐA TIMA, ČLAN TIMA	ČUVAR
	STUDENT	PRIMALAC, SADRŽATELJ, TELO KOJE SE KREĆE, VOJNIK, PREDMET,	TELO KOJE SE KREĆE

		ROBA/PROIZVOD	
--	--	---------------	--

ODREDIŠTE

E HIGHER EDUCATION konceptualizuje se kao ODREDIŠTE (21). Smatramo da se u njima očituje humanistička ideologija jer se naglašava da je visoko obrazovanje nečiji cilj, što se može smatrati krajem puta. Mora se uložiti određen napor da bi se do njega došlo i napredovalo i to čini ulogu visokog obrazovanja jasnom, ali ograničenijom. Ne stiče se utisak da nešto proizlazi iz visokog obrazovanja, nego da se sa njim put usavršavanja završava. Na isti način može se tumačiti i konceptualizacija E UNIVERSITY kao ODREDIŠTA (22).

113. FA6 370 Women who **reach** higher education are not deemed to be successful by virtue of having done so; on the contrary.

120. 268 HX0 550 The general SVQ in arts and social sciences at level III has been specially designed to allow for **progression to** higher education.

122. CRT 1396 He did not **proceed to** university in his seventeenth year but was instead apprenticed for £630 to the London wholesale grocery firm of Newnham and Shipley, in Watling Street.

S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao ODREDIŠTE (4), što iz istih razloga kao i u engleskom ukazuje na humanističku obrazovnu ideologiju. Slična je situacija i sa konceptualizacijama S UNIVERZITETA kao ODREDIŠTA (10).

114. poli080409.txt: Koliko ljudskog potencijala biva protraćeno zbog dugogodišnje diskriminacije, pokazuju statistike prema kojima veoma mali broj Roma **stiže do** visokog obrazovanja.

131. na-Drini.txt: Uz pomoć nacionalnih prosvetnih društava sada već **odlaze na** univerzitete i seljački sinovi i deca sitnih zanatlija. Još više se promenio duh i karakter samih studenata.

Opisani izvorni domen upućuje i na klasičnu i na liberalnu humanističku ideologiju.

TELO KOJE SE KREĆE

E STUDENT je u nekoliko primera konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE, ali to kretanje je usmereno, na šta ukazuje glagol E *to follow*, u značenju „pratiti“. Ovaj glagol upućuje na to da se studenti kreću već utabanom trasom i da oni samostalno ne učestvuju u konstrukciji znanja. Deo primera koji opisuju studenta kao TELO KOJE SE KREĆE svrstavaju se pod humanističku ideologiju jer ukazuju na to da studenti usvajaju ono što je već unapred definisano i predviđeno.

159. HTE 1108 Students who **follow** the beginners' course must spend at least one month in Scandinavia before entering their second year.

U nekoliko primera S STUDENT je, kao i engleskom, konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE. Leksički se ova metafora realizuje uz pomoć glagola S *pratiti*, koji ukazuje na unapred određenu trasu kojom se student kreće, ili uz pomoć glagola S *uvoditi*, koji podrazumeva da je kretanje studenata kontrolisano i upućuje na humanističku ideologiju.

160. sflegvin_n.txt: i libertarijanaca koja se mogla razabrati iz njegovih reči čak i onda kada mu je matematika bila odveć složena da bi se pratila. A iznenađujući broj studenata bio je u stanju da **prati** kako filozofiju, tako i matematiku.

189. konel_n.txt: Američki program za postdiplomce obično sadrži predmete koji **uvode studente** u "klasičnu teoriju" i u kojima se potanko proučavaju neki Marksovi, Dirkemovi i Veberovi tekstovi...

S obzirom na to da student može svesno da ostupi ili skrene sa putanje po kojoj se kreće, a ima i slobodu da izabere čiju će putanju pratiti, smatramo da bi ovakva konceptualizacija mogla da upućuje i na liberalnu humanističku ideologiju.

ČUVAR

E UNIVERSITY je konceptualizovan kao ČUVAR (4). Uloga univerziteta kao čuvara odnosi se na njegov odnos prema znanju. Dakle, on je čuvar znanja koje treba da se prenese studentima. Bilo da je to znanje u njemu, ili van njega postoji kao objektivno znanje, on je zadužen da ga sačuva, a jedan od načina za čuvanje je svakako i dalje prenošenje tog znanja studentima, što je tipično za tradicionalan transmisioni model.

527. HTK 98 The universities, he suggested, were for the most part perhaps irreversibly, tight groupings of subject specialists properly intent on the possession, expansion and transmission of the knowledge they **guard**.

Isti je slučaj i sa E HIGHER EDUCATION, s tim što se ova konceptualizacija očituje u jednom primeru, ali se i jasno referira na njegovu transmisionu ulogu.

528. GOR 283 Although we can see elements of a critical function (especially in Leavis), the dominant approach of these writers is founded on a base of a certain set of social ideas which it is the duty of higher education to **guard** and transmit.

S PROFESOR je konceptualizovan kao ČUVAR, što upućuje na tradicionalniju ulogu u visokom obrazovanju:

531. poli070301.txt: Ocenjeno je da je šteta od hapšenja profesora učinjena i svim strogim ali i nepodmitljivim profesorima koji su svojim radom i držanjem **čuvali** dostojanstvo i čast svojih katedri i ovog fakulteta.

DAVALAC

Konceptualizacija E PROFESSOR kao DAVAOKA (3) upućuje na vrlo tradicionalnu ulogu u obrazovnom procesu, koja se zasniva na transmisionom modelu. Profesor je autoritet koji poseduje znanje i njegova uloga je da ga prenese studentima. Iz ovoga proističe da je uloga studenata pasivna, jer se oni ne angažuju dodatno kako bi došli do znanja ili ga stvorili.

337. H7S 176 While the biographical sources normally mention the professors from whom the student **received** lessons...

U srpskom je konceptualizacija PROFESORA kao DAVAOKA brojnija – ima je u dvadeset dva primera. S obzirom na to da se očituje u primerima sa glagolom S *predavati* i imenicom S *predavanje*, koji su osnovni termini koji se koriste za pojmove držanja nastave i nastavnog časa, smatramo da je humanistička tradicionalna ideologija duboko utemeljena u srpskom visokoobrazovnom sistemu.

339. poli100108.txt: Radi kao vanredni profesor na Filološkom fakultetu u Beogradu i na Fakultetu za kulturu i medije Megatrend univerziteta, gde **predaje** kulturologiju i komunikologiju.

Ovi termini se koriste i danas, iako se na svim nastavnim časovima isključivo ne predaje znanje studentima. U kontekstu bolonjske reforme, akcent nije na pasivnom prenošenju znanja, te bi se u skladu sa tim možda moglo razmisliti o novim predlozima za korišćenje nekih drugih leksema. Njihova upotreba danas nije namerna, već je ustaljena, ali nije u skladu sa reformskim procesima u obrazovanju, koji se uglavnom zasnivaju na rekonstrukcionističkoj i progresivističkoj ideologiji.

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao DAVALAC (7). U navedenim primerima se nedvosmisleno očitava transmisioni model nastave, koji je određen imenicom E *transmission* i glagolima E *to give* i E *to offer*.

341. CA6 1257 Elizabeth visited Ivy not long after the University of Leeds **had given** her an honorary doctorate, in May 1960.

342. HTK 98 The universities, he suggested, were for the most part perhaps irreversibly, tight groupings of subject specialists properly intent on the possession, expansion and **transmission** of the knowledge they guard.

S UNIVERZITET konceptualizovan je kao DAVALAC (3) u primerima koji ukazuju na određenu vrstu autoriteta koju poseduje i koja se kroz ovu ulogu ostvaruje.

343. Ri0-sve.txt:... i u toku prvih dvanaest meseci posle toga nisam imao čak ni prividno zaposlenje, koje bi mi univerzitet **dao** da sam se na njega upisao...

344. 3469-01.txt: Univerzitet može **dodeliti** počasni doktorat i strancu.

PRIMALAC

Konceptualizacije E STUDENTA (3) i S STUDENTA (5) kao PRIMAOCA upotpunjuju sliku o postojanju tradicionalne humanističke ideologije u britanskom i srpskom visokoobrazovnom sistemu. Ovakva uloga govori o njenoj pasivnosti u usvajanju znanja i odstupa od reformskog konteksta. Student uglavnom prenošenjem dobija znanje od profesora.

348. H0U 1729 ...above questions and our aim here is to **provide** the student **with** some of the basic knowledge required in order to...

349. H7S 176 While the biographical sources normally mention the professors from whom the student **received** lessons...

350. poli000902.txt: Nas zanima kvalitet studija i profesori koji nam mogu **preneti znanja**, a ne politička prepucavanja - rekao je tada jedan student. Ozbiljan problem i jeste kvalitet studija, a on za sada nije obezbeđen.

SADRŽATELJ

S STUDENT se konceptualizuje kao SADRŽATELJ (1), a leksička realizacija ove konceptualizacije upućuju na njegovu pasivnu ulogu u nastavi, jer je on *šupljina u koju se sipa znanje*. Pretpostavlja se da je profesoru dodeljena uloga ulivanja znanja u studenta sadržatelja.

93. poli070704.txt: Ova disciplina ne trpi predavanje eks katedra. Podrazumeva se da ne ubeđujem studente u svoje stavove, da ih ne doživljam kao **šupljine u koje treba sipati neko znanje**.

VLASNIK

S PROFESOR je konceptualizovan kao VLASNIK (5) koji ima svoju autonomiju i poseduje određene karakteristike koje isključivo definišu njegovu ulogu. U kontekstu tradicionalne humanističke ideologije on je VLASNIK znanja i veština koje prenosi studentima.

360. poli100205.txt: ... jer su (kao i ja danas), umesto pokretne i nepokretne imovine, kao doktori nauka i profesori univerziteta, **sticali** znanje i ugled.

PREDMET

Na konceptualizaciju STUDENTA kao PRIMAOCA nadovezuje se konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao PREDMETA, koja je leksikalizovana glagolom *S imati* u oko sedamdeset primera i predlogom *S sa* u oko pedeset primera.

565. poli080818.txt: Značajan broj ljudi **ima visoko obrazovanje** od kojih mnogi rade u tehnološki najmoćnijim sistemima.

566. 100-10.txt: Poslove fitosanitarnog inspektora mogu obavljati i lica sa visokim obrazovanjem drugog obrazovnog profila u odnosu na obrazovni profil utvrđen u članu 36. ovog zakona...

Kada student primi ili dobije visoko obrazovanje, on ga ima, poseduje. Ovom konceptualizacijom visoko obrazovanje dobija pasivnu ulogu, kao i studenti koji ga imaju. U okviru humanističke ideologije često se ističe objektivna vrednost visokog obrazovanja, a ona se očituje i u primerima u korpusu.

569. poli071114.txt: Odluka parlamenta ceni upravo taj **kvalitet** srpskog visokog obrazovanja.

570. poli091012.txt: Volim što se ceni moje znanje jezika i **vrednuje** moje visoko obrazovanje. Što svojim radom mogu da brinem o svom životu.

S STUDENT takođe se konceptualizuje kao PREDMET (15). Leksičke realizacije ovog izvornog domena su raznovrsnije nego u engleskom. Razlog zbog kojeg smatramo da ova konceptualizacija upućuje na tradicionalnu humanističku ideologiju jeste taj što na studenta uglavnom deluju spoljašnje sile i uticaji i pod njihovim dejstvom on ostvaruje svoju ulogu u visokom obrazovanju, koja se pre može posmatrati kao pasivna. Student nema veliku moć odlučivanja i ne može da utiče na ono što mu se dešava.

584. 166-09.txt: će podržavati: nastavak i razvoj neposredne saradnje između obrazovnih institucija na svim nivoima na osnovu direktnih dogovora o saradnji; **razmenu studenata** svih stepena visokoškolskih, magistarskih i doktorskih studija, nastavnika visokih škola i naučnih radnika;

587. NilsHolg_SbC.xml: Profesora zaprepasti takvo neznanje, i ne preostade mu ništa drugo nego da ga **obori**. Kad se student opet nađe na ulici, bio je sav nesrećan.

S UNIVERZITET je konceptualizovan kao PREDMET (1), što ukazuje na njegovu podrazumevanu vrednost u visokom obrazovanju.

595. cas-anatom.txt: Reč crivanta, naprotiv, može biti proizvedena i konzumirana samo u senci institucija koje, po svojoj suštini, nemaju funkciju da ističu **vrednost** jezika, univerziteta i, povremeno, istraživanja, politike itd.

Konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao PREDMETA (23) daje mu tradicionalnu ulogu pre svega što se njime može rukovati na razne načine. Rukovanje se sastoji u davanju i primanju visokog obrazovanja, što je karakteristika transmissionog modela obrazovanja. U primerima se očituje i da visoko obrazovanje poseduje kvalitet i vrednost, što je podrazumevana osobina u tradicionalnoj humanističkoj ideologiji.

560. GOR 881 There we have a student who is in **receipt of a higher education** (almost by definition) and, at the same time, an individual who is engaged in research.

561. BNN 1512 Eva Maria, born in Berlin 1927, had a long and difficult struggle to **get** her higher education.

551. GOR 298 The **value of higher education**, on this view, is in direct proportion to the critical capacities of its graduates.

E STUDENT konceptualizovan je kao PREDMET (15) u primerima koji upućuju na njegovu pasivnu ulogu u visokom obrazovanju. Njime upravljaju drugi, što upućuje na aktivnost autoriteta poput profesora i univerziteta. Ova konceptualizacija zasniva se na transmisionom modelu, gde se studenti postavljaju, menjaju, distribuiraju, i upućuje na tradicionalnu humanističku ideologiju.

577. B3C 476 Many students so **placed** may be offered permanent employment on completion of their courses, subject to the availability of a suitable position at that time.

579. CKV 182 ...artists, arranges international touring exhibitions, promotes artist and student exchanges, gives out information on grants, and administers...

580. H0H 90 The **distribution of students** according to IT subject area is shown in Table 3.4.

Konceptualizacija E UNIVERSITY kao PREDMETA (7) upućuje na to da on nema apsolutnu samostalnost u visokom obrazovanju i da postoje viši autoriteti koji njime upravljaju. Dimenzija kontrole je karakteristična za tradicionalnu humanističku ideologiju.

590. FA3 1082 Because of its foundation-plus-option course structure, it is difficult to **place the Open University** in the diagram, but it may tend towards the academic and general at least at the undergraduate level.

594. A7C 1155 By putting up a clergyman as a candidate, he could rely on the vote of hundreds of MAs who, sitting in their country rectories, could easily be persuaded by a judiciously worded letter that their old University was **falling into the hands** of infidels.

ROBA

E STUDENT konceptualizovan je kao ROBA/PROIZVOD (4). Bota (2009: 437) smatra da konceptualizacija studenta kao gotovog proizvoda ukazuje na tradicionalno obrazovanje jer student ne učestvuje aktivno u procesu obrazovanja. On ulazi kao materija, uglavnom na neku fabričku traku, oblikuje se i izlazi kao gotov proizvod

spreman za dalji plasman. Oblikuju ga visoko obrazovanje, univerzitet ili profesori, što se pokazuje i u primerima iz korpusa.

436. G0R 818 Higher education is notorious for **producing** disciples, as students take on the mantle of a teacher who has created a great impression.

Bota (2009: 437) ističe da ovakva konceptualizacija studenta upućuje na kontrolu koju nad studentom imaju autoriteti, pre svega profesori, u visokom obrazovanju.

S STUDENT je konceptualizovan kao ROBA/PROIZVOD (2) u primerima koji, kao i u engleskom, ukazuju na tradicionalnu humanističku ideologiju.

440. poli070823.txt: Tema dana: Koliko **košta student**. Papreno besplatno školovanje. Šta sve treba platiti uz indeks arhitekture.

TAKMIČAR

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao TAKMIČAR (3). Zbog jasne stratifikacije u obrazovnom sistemu koja postoji između studenata koji imaju različite sposobnosti (Skrimšo 1983: 21), smatramo da se na podeli insisitira i između svih ostalih činilaca visokog obrazovanja, te univerziteta. Pomenute razlike mogu voditi ka podeli na slabije i jače, na uspešnije ili manje uspešne, što onda rezultira takmičenjem između univerziteta.

478. G20 421 Higher education is also expected to rely more heavily on private sources of finance with polytechnics and universities **competing** for commercial, foundation and research council contracts and building up relationships with industry through consultancy and science parks.

E STUDENT je takođe konceptualizovan kao TAKMIČAR (2) u primerima koji su opisani kod izvornog domena SPORTISTE u okviru progresivističke individualističke ideologije.

OSOBA KOJA NAGRAĐUJE

E UNIVERSITY konceptualizovan je kao OSOBA KOJA NAGRAĐUJE (2).

498. B3C 467 The University also **awards** a Diploma of Higher Education (DipHE), which is a worthwhile qualification in itself and allows for progression to further studies.

Ova konceptualizacija nadovezuje se na konceptualizaciju E STUDENTA kao TAKMIČARA koji za uspješne rezultate u takmičenju dobija nagradu, koja je u datim slučajevima diploma. Konceptualizacija E STUDENT kao TAKMIČARA opisana je u okviru izvornog domena SPORTISTE.

NAGRADA

Na konceptualizacije E UNIVERSITY kao TAKMIČARA nadovezuje se konceptualizacija E HIGHER EDUCATION kao NAGRADE (1) i koja u datom slučaju označava krajnji cilj takmičenja. Kada završi takmičenje, univerzitet je stekao NAGRADU– KVALITETNO VISOKO OBRAZOVANJE, koju kasnije koristi kako bi se što bolje uklopio u društvene prilike.

499. HCG 126 Stirling University, with its established reputation in teaching and educational innovation, its attractiveness to Scottish, UK, EC and overseas students and its increasing commitment to high quality research is well positioned to **compete strongly** in this new environment **for higher education created by the new Act.**

Opisani pojmovi koji se koriste za konceptualizaciju pojmova iz domena visokog obrazovanja pokazuju da se izvorni domen SPORTA u velikoj meri koristi za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA.

VOĐA TIMA

S PROFESOR konceptualizovan je kao VOĐA TIMA (2), a u njegovom timu su samo profesori, što upućuje na tradicionalne uloge profesora u visokom obrazovanju i na poštovanje hijerarhije.

494. rts091113.txt: Koristeći senzorske podatke koje su dobili od univerziteta u regionu, istraživači, **koje je predvodio profesor** Atalaj Ajele sa Univerziteta Adis Abeba u Etiopiji, rekonstruisali su detalje seizmičkih promena koje su omogućile stvaranje pukotine.

ČLAN TIMA

U srpskom imamo dva primera u kojima je PROFESOR konceptualizovan kao ČLAN TIMA, ali i ovde se u tom timu nalaze samo profesori, ne i studenti, što implicira da studenti nisu u centru obrazovnog procesa i da nemaju ravnopravne uloge sa profesorima.

496. poli090801.txt: Bivši učenik beogradske Matematičke gimnazije Zoran Hadžibabić danas je profesor na Kembridžu, a bio je i **u timu** koji je pre nekoliko godina dobio Nobelovu nagradu iz fizike za eksperimentalnu potvrdu Boze - Ajnštajnovne kondenzacije.

BOG

Konceptualizacija S PROFESORA kao BOGA ukazuje na autoritet koji ima u visokom obrazovanju, a koji je karakterističan za tradicionalne modele. Ovakva uloga daje mu apsolutnu moć i kontrolu, ali sa druge strane i odgovornost u visokoobrazovnom procesu. On poseduje i upravlja svim znanjem, čak se može ići i do tumačenja da sve to znanje i potiče od njega. Ovakva konceptualizacija upućuje na to da se u centru visokog obrazovanja nalazi profesor i na jasnu hijerarhiju koja postoji između njega i studenata, a onda i svih ostalih činilaca visokog obrazovanja.

526. poli061003.txt: Profesori se vrlo nerado odriču **pozicije "malih bogova"** koji odlučuju koji će student završiti fakultet.

ORKESTAR

U jednom primeru S UNIVERZITET konceptualizovan je kao ORKESTAR, a izvorni domen leksikalizovan je pridevom S *dirigovani*. Zbog strogo definisanog, kontrolisanog i navođenog načina ponašanja koje podrazumeva značenje prideva, smatramo da upućuje na tradicionalnu humanističku ideologiju.

546. PetranovicIs.xml: Okupator i Beogradski univerzitet 1941 - 1944, Zbornik radova, BU u predratnom periodu, NOR - u i revoluciji, Beograd, 1983, 140 - 9. da stvore **dirigovani univerzitet**.

MATERIJA

VISOKO OBRAZOVANJE u srpskom konceptualizovano je kao MATERIJA (5) i u svima njima ovaj izvorni domen leksikalizovan je imenicom S *nivo*. Značenje imenice u sebi

nosi hijerarhiju, te ukazuje na jasne podele između raznih nivoa obrazovanja. Time se implicira i veća važnost viših nivoa u odnosu na niže. Ta stratifikacija upućuje na tipičnu tradicionalnu humanističku ideologiju (vidi Skrimšo 1983: 21). Pod ovu ideologiju mogu se svrstati i primeri u engleskom koji su leksiklizovani imenicom *E level* a upućuju na izvorni domen MATERIJE.

663. poli070212.txt: Danas postoje inicijative da se takva vrsta školovanja podigne na **nivo visokog obrazovanja**. Megatrend univerzitet već ima formiranu Visoku školu za košarku, ali je to nedovoljno.

658. B3B 5 Some 13,650 full-time and part-time students are enrolled for courses at **all levels of higher education**, from part-time certificate programmes to doctoral studies.

4.4. Rezime i zaključak

U ovom delu istraživanja krenuli smo od pretpostavke da pojmovne metafore koje se koriste za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA oslikavaju neke od obrazovnih ideologija koje je klasifikovao Skrimšo (1983) i ispostavilo se da je ona tačna. U skladu sa definisanim ciljevima istraživanja i pretpostavkama, jedno od očekivanja je bilo da će se progresivistička i humanistička obrazovna ideologija izdvojiti u osvetljenim pojmovnim metaforama, što se takođe pokazalo tačnim. Međutim, pored ove dve ideologije, iz rezultata analize može se videti da na svaku ideologiju ukazuje određen broj izvornih domena, u manjem ili većem broju. Činjenica da su se u analizi izdvojili izvorni domeni koji upućuju na sve pomenute ideologije ne treba da iznenađuje, zato što su predmet analize bili opšti korpusi britanskog engleskog i srpskog jezika. S obzirom na to da je naša analiza ideologija kumulativna, budući da je sprovedena na korpusima opšteg tipa, u narednim istraživanjima bilo bi korisno sprovesti analizu obrazovnih ideologija u aktuelnom visokoobrazovnom diskursu i ustanoviti koja ideologija dominira.

Tabela 9: Zastupljenost ideologija u britanskom engleskom prema broju izvornih domena

IDEOLOGJA	REKONSTRUKCIONISTIČKA	KLASIČNA HUMANISTIČKA	PROGRESIVISTIČKA INDIVIDUALISTIČKA	TRADICIONALNA INSTRUMENTALISTIČKA	PROGRESIVISTIČKA KOLEKTIVISTIČKA	ADAPTIVNA INSTRUMENTALISTIČKA	LIBERALNA HUMANISTIČKA
BR. IZVORNIH DOMENA U BRIT. ENGLESKOM	24	17	15	15	14	8	5

U tabeli 9 prikazane su ideologije po zastupljenosti u britanskom engleskom na osnovu broja izvornih domena koji na njih ukazuju. Kao najdominantnija ideologija izdvaja se rekonstrukcionistička ideologija (24), a odmah zatim i klasična humanistička (17). Petnaest izvornih domena upućuje na progresivističku individualističku ideologiju, 15 na tradicionalnu instrumentalističku, 14 na

progresivističku kolektivističku, a na kraju su instrumentalistička adaptivna sa 8 izvornih domena i liberalna humanistička sa 5 izvornih domena.

Rezultat analize koji pokazuje da se u britanskom engleskom kao najdominantnija izdvaja rekonstrukcionistička ideologija ne iznenađuje. Posmatrajući savremeni kontekst visokog obrazovanja u Ujedinjenom Kraljevstvu, svakako bismo očekivali da to bude progresivistička ideologija, ali ne treba zaboraviti činjenicu da Britanski nacionalni korpus obuhvata period zaključno sa poslednjom decenijom 20. veka. U drugoj polovini 20. veka prvo je uvedeno vokacijsko srednjoškolsko obrazovanje, koje je imalo zadatak da stvori kadrove koji će biti osposobljeni za rad nakon škole i čije će školovanje uključivati mnogo više praktičnog rada. U ovakvom obrazovnom kontekstu očekivano je da se pojavi instrumentalistička obrazovna ideologija. Nakon toga, marketizacija visokog obrazovanja 80-ih godina, odnosno uvođenje tržišta u ovu oblast, dovela je do shvatanja visokog obrazovanja kao poslovanja i upravo ona navodi na očekivanja da se rekonstrukcionistička obrazovna ideologija pojavi u javnom diskursu o britanskom obrazovanju, što se pokazalo tačnim. Analiza primera iz BNC-a pokazuje i da je u njemu dominantna humanistička ideologija, što nam govori da se u drugoj polovini 20. veka na britanskim univerzitetima negovao tradicionalni pristup nastavi. Sa druge strane, nije zanemarljiv broj izvornih domena koji upućuju na progresivističku ideologiju, što je u skladu sa konceptom otvaranja i omasovljavanja obrazovanja 70-ih i 80-ih godina 20. veka i sa sve većom svešću o fokusiranju visokog obrazovanja na potrebe pojedinaca.

Tabela 10: Zastupljenost ideologija u srpskom prema broju izvornih domena

IDEOLOGJ A	KLASIČNA HUMANISTIČKA	REKONSTUKCIONISTI ČKA	TRADICIONALNA INSTRUMENTALIS TIČKA	PROGRESIVISTIČKA INDIVIDUALISTIČKA	PROGRESIVISTIČKA KOLEKTIVISTIČKA	ADAPTIVNA INSTRUMENTALISTI ČKA	LIBERALNA HUMANISTIČKA
BR. IZVORNIH DOMENA U SRPSKOM	19	19	15	15	14	5	4

U tabeli 10 kao najdominantnije ideologije u srpskom na osnovu broja izvornih domena koji ukazuju na njih, izdvajaju se klasična humanistička i rekonstrukcionistička ideologija, na koje ukazuje po 19 izvornih domena. Na tradicionalnu instrumentalističku ideologiju ukazuje 15 izvornih domena, a i progresivistička individualistička i progresivistička kolektivistička ideologija zastupljene su sa 15 odnosno 14 izvornih domena. Kao i u engleskom, najmanje su zastupljene adaptivna instrumentalistička sa 5 izvornih domena, odnosno liberalna humanistička sa 4 izvorna domena.

Kao dve dominantne ideologije u srpskom izdvajaju se klasična humanistička i rekonstrukcionistička ideologija, a najmanje su zastupljene adaptivna instrumentalistička i liberalna humanistička ideologija. Moglo bi se reći da je očekivano da je tradicionalna humanistička ideologija najdominantnija u srpskom jeziku, jer se transmisioni model koji podrazumeva ex-cathedra predavanje, primanje znanja od profesora i često gotovo mehaničku reprodukciju usvojenog znanja, poslednjih decenija 20. veka, a često i u 21. veku na reformisanim programima, i dalje neguje. Sa druge strane, ima pomaka ka tome da se visoko obrazovanje razume kao poslovanje, i kao segment društva koji je odgovoran za prosperitet, te nije iznenađujuće što je druga najzastupljenija ideologija rekonstrukcionistička. Često u javnim govorima članova interesnih grupa visokog obrazovanja može čuti kako je nam je ono neophodno da bismo društvo učinili boljim i naprednijim, i da samo dobro organizovano obrazovanje može da rekonstruiše društvo. U takvom društvu povećavaju se prilike i mogućnosti za ostvarenje potencijala pojedinaca, što vodi celishodnom razvoju i napretku.

Sledeća ideologija koja se izdvojila u analizi srpskog korpusa jeste tradicionalna instrumentalistička, što je takođe očekivano kada su u pitanju savremeniji ciljevi visokog obrazovanja. Članovi interesnih grupa visokog obrazovanja često ističu da ekonomija jedne države ne može da raste bez obrazovanog kadra, da visoko obrazovanje mora da školuje kadar koji je neophodan za razvoj određenih grana privrede, što implicira da je visoko obrazovanje jedna vrsta alata koja oblikuje

pojedince, koji treba da se uklape u više društvene ciljeve. Zastupljenost ove ideologije bi se posebno mogla očekivati u diskursu koji se odnosi na dualno srednjoškolsko obrazovanje, jer je njegov cilj da školuje strukovni kadar koji će popunjavanjem deficitarnih zanimanja pokrenuti ekonomiju, privredni rast. Ohrabruje činjenica da je u srpskom korpusu zastupljena i progresivistička ideologija, koja ukazuje na savremena shvatanja uloge visokog obrazovanja, koja podrazumeva usmerenost na studenta, njegove potrebe i interesovanja, i zajedničku konstrukciju znanja svih činilaca visokog obrazovanja.

Kao što smo videli, određeni izvorni domeni upućuju na određene obrazovne ideologije. Međutim, u ovoj analizi postoje primeri gde u okviru istih izvornih domena različite leksičke realizacije pojmovnih metafora upućuju na različite ideologije. Ovakvu pojavu primetila je i Pečterova (2004) proučavajući metafore prostora u britanskom visokom obrazovanju. U visokom obrazovanju Velike Britanije imamo, sa jedne strane, istraživače koji se bave obrazovanjem, čiji se diskurs bazira na metaforama strukturiranja prostora, a sa druge strane stvaraoce obrazovnih politika, čiji se diskurs bazira na metaforama hijerarhijski organizovanog prostora (Pečter 2004: 562). Iako se i jedne i druge iscrpljuju u izvornom domenu prostora, obrazovne ideologije koje iz njih proističu su suprotne. Prva se zasniva na konstruktivizmu, a druga na tradicionalnom shvatanju obrazovanja.

U našem korpusu izdvojio se nemali broj takvih izvornih domena. Leksičke realizacije konceptualizacije E HIGHER EDUCATION kao PROSTORA mogu se svrstati pod instrumentalističku ideologiju i tradicionalnu humanističku. Leksičke realizacije konceptualizacije E HIGHER EDUCATION kao SADRŽATELJA upućuju na instrumentalističku adaptivnu i progresivističku kolektivističku ideologiju. U engleskom i u srpskom imamo konceptualizacije pojma STUDENT kao PUTNIKA. U engleskom leksičke realizacije ovog izvornog domena upućuju na instrumenatlističku adaptivnu i progresivističku ideologiju, dok u srpskom upućuju samo na instrumentalističku ideologiju. Različite leksičke realizacije konceptualizacije pojma STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE u oba jezika upućuju na progresivističku, kako individualističku tako i kolektivističku, ali i na

tradicionalnu humanističku ideologiju. Ista je situacija i sa leksičkim realizacijama konceptualizacije STUDENT JE SPORTISTA u oba jezika.

Na kraju, i iste leksičke realizacije jedne konceptualizacije mogu da upućuju na različite ideologije, kao što je slučaj sa E HIGHER EDUCATION, koje je konceptualizovano kao JELO i upućuje na progresivističku ideologiju, a može upućivati i na tradicionalnu humanističku. U srpskom je takav slučaj sa konceptualizacijom STUDENTA kao ISTRAŽIVAČA, gde iste leksičke realizacije mogu da upućuju na progresivističku i rekonstrukcionističku ideologiju. S PROFESOR konceptualizovan je kao SARADNIK, a leksičke realizacije ove konceptualizacije upućuju na progresivističku kolektivističku i rekonstrukcionističku ideologiju. S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao SREDSTVO, a leksičke realizacije ove konceptualizacije upućuju na rekonstrukcionističku i instrumentalističku ideologiju. Leksičke realizacije konceptualizacije S PROFESORA kao PRODAVCA upućuju na tradicionalnu instrumentalističku i humanističku ideologiju.

Identifikacija postojećih pojmovnih metafora, te obrazovnih ideologija, omogućava nam da ih kritički sagledamo, i ukoliko su neodgovarajuće, da pronađemo alternativne načine konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA.

5. Analiza prevoda metafora u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA sa engleskog na srpski jezik

5.1. O prevođenju metaforičkih izraza i prenošenju podležnih pojmovnih preslikavanja

Kada su u pitanju strategije koje se koriste za prevođenje metaforičkih izraza, u velikoj meri oslonićemo se na vrste koje je opisala Silaški (2012) baveći se analizom prevoda metaforičkih ekonomskih termina sa engleskog na srpski i oslanjajući se u analizi na teoriju pojmovnih metafora. Silaški (2012: 112–119) je sagledala sve podele i klasifikacije Njumarka, Dobržinske, Šefner i Samaniego Fernandez navedene u odeljku 2.5. (Prevođenje metafora) i, analizirajući svoj korpus, ustanovila četiri strategije za prevođenje metafora, koje su podeljene na podstrategije, te ih ukupno ima sedam. Na kraju, dodaje i osmu, koja se odnosi na prevođenje metafore anglicizmom.

Tabela 11: Klasifikacija prevodnih strategija koju je ustanovila Silaški (2012)

<i>Strategija</i>	<i>Opis</i>
Strategija 1 (M-M)	Isti izvorni domen, isti metaforički izraz
Strategija 2a (M-M)	Različiti izvorni domen
Strategija 2b, (M-M)	Različiti izvorni domen, plus dodatno objašnjenje
Strategija 2c, (M-M)	Isti izvorni domen, različit metaforički izraz
Strategija 3, (M-M)	Kulturološki uslovljen prevod
Strategija 4a, (M-D)	Metafora prevedena doslovnim izrazom
Strategija 4b, (M-D)	Metafora prevedena doslovnim izrazom, odnsono parafrazom; eksplanatorni prevod

U prvoj prevodnoj strategiji (M-M) metaforički izraz iz engleskog teksta prevodi se metaforičkim izrazom u srpskom tekstu. Izvorni domen poklapaju se u pomenutim tekstovima, a njihove leksičke realizacije su ekvivalentne. Silaški (2012:

113) navodi da u ovom slučaju postoji pojmovno, kulturološko i jezičko poklapanje između engleskog i srpskog jezika. Sa druge strane, Samaniego-Fernandez (2002) smatra da se ovakvim prevođenjem metafora postiže pojmovno prenošenje, u našem slučaju da se pojmovna metafora iz engleskog jezika unosi u srpski. Nijedna od pomenutih autorki ne obrazlaže detaljnije razloge za svoje zaključke. Nameće se pitanje kako zapravo zaključujemo kada dolazi do pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora. Jedan od načina za utvrđivanje postojanja pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja metafora u našoj analizi mogao bi biti da prevode sa engleskog na srpski uporedimo sa srpskim rečenicama iz korpusa opšte namene koje smo analizirali u prvom delu rada. Ukoliko se prevod na srpski i primer iz korpusa poklapaju, smatraćemo to prvim pokazateljem da je reč o ustaljenom izrazu i da najverovatnije nema pojmovnog prenošenja. Ovaj zaključak dodatno ćemo proveriti u KSSJ-u pretraživanjem ciljne lekseme i utvrđivanjem broja primera u kojima se javlja⁶⁶. Ukoliko se javlja u većem broju primera u visokoobrazovnom kontekstu (više od 10), zaključićemo da nema pojmovnog prenošenja. Ukoliko se prevod na srpski i primer iz korpusa ne poklapaju, tačnije, prevod na srpski predstavlja novi način za izražavanje o domenu visokog obrazovanja, koji nije ustaljen i ne pojavljuje se u više od 10 primera u korpusu, zaključićemo da postoji pojmovno prenošenje. U ovom trenutku treba naglasiti da pojmovno prenošenje može biti sinhronijsko i dijahronijsko i da ovaj element u definiciji predstavlja otežavajuću okolnost u našoj analizi. Mi ćemo se u ovom radu ograničiti na identifikaciju aktuelnog pojmovnog prenošenja, jer smatramo da ga možemo identifikovati putem provere upotrebe određene ciljne lekseme u opštem korpusu srpskog jezika, kao što je prethodno opisano. Utvrđivanje pojmovnog prenošenja koje se desilo u nekom ranijem trenutku, prevazišlo bi okvire ovog rada, jer bi podrazumevalo pronalaženje analognih primera u široj upotrebi srpskog jezika.

⁶⁶ Nekada pretraga KSSJ-a na isti upit u jednom pokušaju daje rezultate, a u drugom pokušaju ne daje rezultate. Ovaj nedostatak rešavali smo tako što bismo se izlogovali iz KSSJ-a i ponovo ulogovali, tako da dobijeni rezultati predstavljaju validnu osnovu za analizu i uopštavanje.

Ovo obrazloženje ilustrovaćemo na konkretnom primeru:

1. E: e.g. part-time, **distance** and modular **learning**, continuing education for adult **returners** and others already in the labour market...

S: Vanredno studiranje, **učenje na daljinu** i modularno učenje, nastavak obrazovanja odraslih **povratnika**...

(TELO KOJE SE KREĆE)

U datom primeru STUDENT JE TELO KOJE SE KREĆE u oba jezika, na šta upućuju leksičke realizacije metafore „učenje na daljinu” i „povratnik”. „Povratnik” se ne pojavljuje u delu opšteg korpusa koji smo analizirali u prvom delu rada, a ni generalno u visokoobrazovnom kontekstu u KSSJ-u, na osnovu čega zaključujemo da kod ovog prevoda postoji pojmovno prenošenje. „Učenje na daljinu” se, takođe, ne pojavljuje u delu opšteg korpusa koji smo analizirali, ali se pojavljuje u 26 primera u KSSJ-u, što nas navodi na zaključak da je ovo već postao ustaljeni izraz i da nema novog pojmovnog prenošenja. Međutim, jezički osećaj nam govori da se ovde ipak radi o izrazu koji je u nekom trenutku ušao iz engleskog jezika u srpski jezik, jer ni sam pojam *učenje na daljinu* nije postojao u srpskom visokoobrazovnom sistemu od njegovog nastanka, već je, pretpostavljamo, uveden kasnijim reformama obrazovnog sistema. Stoga, smatramo da ovaj primer upućuje na postojanje pojmovnog prenošenja koje se desilo u nekom ranijem trenutku. S obzirom na to da okvir ove analize prevazilazi identifikaciju datog trenutka, mi ćemo se ograničiti na opisivanje aktuelnih pojmovnih prenošenja, a ona koja su se ranije desila ćemo obeležeti radi nekih budućih analiza.

U drugoj prevodnoj strategiji, koju Silaški (2012) obeležava kao 2a, metafora iz engleskog prevodi se metaforom u srpskom, ali se izvorni domeni razlikuju (M-M, različit izvorni domen).

Strategija 2b (M-M, različit izvorni domen, plus dodatno objašnjenje) podrazumeva da se metaforički izraz u engleskom prevodi metaforičkim izrazom u srpskom, ali da metafore potiču od različitih izvornih domena, i zbog moguće nejasnoće izraza u srpskom dodaje se i objašnjenje.

Strategija 2c (M-M, isti izvorni domen, različit metaforički izraz) odnosi se na metaforički izraz u engleskom koji se prevodi metaforičkim izrazom u srpskom. Kod obe metafore iskoršćen je isti izvorni domen, ali je različit leksički izraz.

Strategija 3 (M-M, kulturološki uslovljena), iskorišćena je kada je „engleski metaforički termin preveden metaforom u srpskom. Metafora u srpskom je kulturološki uslovljena, jer bi izvorna kulturološka komponenta sadržana u engleskom terminu, prevedena doslovno na srpski, rezultirala nerazumljivom metaforom u srpskom“ (Silaški 2012: 115).

Strategija 4a (M-D) podrazumeva da je metaforički izraz u engleskom preveden nemetaforičkim, odnosno doslovnim izrazom u srpskom, dok se Strategija 4b (M-D, parafraza), takođe, odnosi na prevođenje engleskog metaforičkog izraza doslovnim u srpskom koji ima i dodatno objašnjenje. Ovakav prevod Silaški (2012: 117) naziva eksplanatornim.

Samaniego-Fernandez (2002: 211), koja se bavi proučavanjem novih metafora (engl. *novel metaphor*) u engleskom (izvornom) i španskom (ciljnom) jeziku u novinskom diskursu, u analizi je izdvojila 389 metaforičkih izraza u ciljnom tekstu, od kojih 19 nije imalo nikakvu realizaciju u izvornom tekstu, a određen broj metaforičkih izraza u ciljnom tekstu imao je nemetaforičku realizaciju u izvorniku. Druga pojava zapažena je i u nekoliko primera u našem korpusu.

5.2. Tok analize

Način na koji smo mi pristupili metafori u kontekstu prevođenja je sledeći: posmatrali smo i izvorni engleski i ciljni srpski tekst. Uz pomoć MIPVU procedure za identifikaciju metafora (Sten et al. 2010) izdvojili smo sve metaforičke izraze u engleskom jeziku koji sadrže reči iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA, ne ograničavajući se samo na lekseme koje smo analizirali u opštim korpusima, a zatim i njihove prevode u srpskom. Upoređujući izvornik i ciljni tekst, ustanovili smo koja je prevodna strategija iskorišćena za prevod metaforičkog izraza u ciljni tekst. Naša analiza skoncentrisana

je prevashodno na proizvod prevođenja – ciljni tekst i na to da li se pojmovne metafore iz izvornika prevodom unose u ciljni tekst.

Uzimajući u obzir sve navedene strategije za prevođenje metafora, a polazeći od opisa koje je dala Silaški (2012), opisaćemo prevodne strategije koje su identifikovane u analizi našeg korpusa. U našem istraživanju pojavile su se nove strategije koje prethodno pomenuti autori nisu opisali, te je bitno naglasiti da je u rezultatima analize predstavljena modifikovana klasifikacija prethodno navedenih prevodnih strategija :

- 1) Strategija 1: Isti izvorni domeni, poklapanje metaforičkih izraza
- 2) Strategija 2: Isti izvorni domeni, različiti metaforički izrazi (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu u jeziku-cilju)
- 3) Strategija 3: Različiti izvorni domeni i njima pripadajući metaforički izrazi (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu u jeziku-cilju)
- 4) Strategija 4: Metafora u izvorniku, metonimija u jeziku-cilju
- 5) Strategija 5: Metafora u izvorniku, nemetaforički jezički izraz u jeziku-cilju (uz dodatno objašnjenje ili parafrazu)
- 6) Strategija 6: Nemetaforički jezički izraz u izvorniku, metafora u jeziku-cilju
- 7) Strategija 7: Metaforičko kalkiranje
- 8) Anglicizacija

U analizi smo se vodili sledećim parametrima i upoređivali ih u izvorniku i tekstu jezika-cilja:

- izvorni domeni,
- leksičke realizacije izvornih domena,
- dodatna objašnjenja u prevodu,
- parafraze ciljnog pojma u prevodu,
- kulturološki uslovljen prevod,
- doslovno prevođenje metaforičkog izraza,
- izostavljanje nekog dela iz prevoda ili potuno brisanje metafore iz prevoda,

- prevođenje nemetaforičkog izraza metaforičkim,
- kalkiranje.

5.3. Rezultati i diskusija: Strategije prevođenja metafora u pojmovnoj i jezičkoj perspektivi

Rezultate analize predstavimo tako što ćemo u okviru svake strategije koju smo identifikovali navesti primere koji ilustruju prevod leksema *E student* – *S student* i njihove sinonime, *E higher education* – *S visoko obrazovanje*, *E university* – *S university* i *E academic staff* – *S akademsko osoblje*⁶⁷. Radi sažetosti prikaza, a kako bismo izbegli ponavljanja, izvorni domeni koji su iskorišćeni za konceptualizaciju ciljnih pojmova (čije su leksičke realizacije podvučene), upisani su na kraju svakog primera u zagradama. Na kraju svakog dela predstavimo ostale lekseme koje pripadaju domenu VISOKOG OBRAZOVANJA, njihove prevode i prevodne strategije koje su tom prilikom korišćene. Ostale lekseme su: *E higher education institution* – *S institucija visokog obrazovanja* odnosno *visokoobrazovna institucija*, *E study programme* – *S program studiranja*, *E study* – *S studiranje*, *E studies* – *S studije*, *E Bologna* – *S Bolonja*, *E higher education policy* – *S politika visokog obrazovanja* i pojedinačni termini karakteristični za visoko obrazovanje, poput *E learning outcomes* – *S ishodi učenja* itd.

U okviru opisa primera koju potpadaju pod Strategiju 1, oznakom PP obeležili smo one primere za koje smatramo da oslikavaju pojmovno prenošenje koje će biti utvrđeno na način pomenut ranije u tekstu.

Lekseme koje smo nabrojali, a koje su predmet analize u opštim korpusima, u najvećem broju metaforički su konceptualizovane i u specijalizovanom korpusu, a u opisu te analize videćemo da se izvorni domeni koji se izdvajaju u velikom broju primera poklapaju sa izvornim domenima koji su identifikovani u opštim korpusima.

⁶⁷ U dokumentima koji čine naš korpus ne referira se direktno na *profesore* ili *nastavnike*, već uglavnom na *akademsko osoblje*, koje je širi pojam i uključuje profesore. Stoga smo se odlučili da ciljna leksema u ovom delu analize umesto *profesora* bude *akademsko osoblje*.

Na taj način, pokazuje se da se određene pojmovne metafore, koje se javljaju i u opštem i u specijalizovanom korpusu, zaista koriste za razumevanje pojmova iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA, kako u engleskom tako i u srpskom jeziku.

5.3.1. STRATEGIJA 1 (ISTI IZVORNI DOMENI, POKLAPANJE METAFORIČKIH IZRAZA)

E STUDENT / S STUDENT

U navedenim primerima podvučen je ciljni pojam koji je metaforički konceptualizovan, a u zagradama je naveden izvorni domen koji je za Strategiju 1 isti u engleskom i u srpskom jeziku, kao i leksičke realizacije metafore:

1. E: to support students **entering** higher education, during their studies and when **moving on to** the labour market.
S: Podrška studentima koji **stupaju u visoko obrazovanje**, tokom njihovog studiranja i kada **pređu na** tržište rada.
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)
2. E: students prior **to entry in** higher education.
S: Status studenata na tržištu rada pre **stupanja u** visoko obrazovanje.
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)
3. E: students actually **entering** via the different possible routes.
S: Studenti koji **stupe** u visoko obrazovanje na neki drugi mogući način.
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

Glagol S *stupiti* i glagolska imenica S *stupanje* ukazuju na postojanje pojmovnog prenošenja, jer se ne pojavljuju ni u analizi materijala ekscerpiranog iz opšteg korpusa ni u detaljnijoj pretrazi KSSJ-a. Naime, imenica S *stupanje* pojavljuje u KSSJ u 116 primera i najčešće kolocira sa imenicama *brak, štrajk, državna služba, seksualni odnosi*, dok ne postoji nijedan primer u kojem kolocira sa imenicom *visoko obrazovanje*. Takođe, glagol S *stupiti* se ne pojavljuje ni u jednom primerom sa ciljnom leksemom, a i kada se izvrši pretraga KSSJ po upitu “u visoko obrazovanje”, ne pojavljuje se nijedan primer sa glagolom *stupiti*.

4. E: (student) [...] and the **transition from** higher education **into** the labour market.
S: (studenata), [...] i **prelaz iz** visokog obrazovanja **na** tržište rada.
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

Imenica *S prelaz* sa predlogom *S iz* pojavljuje se u 68 primera u KSSJ-u, ali nijedan nije u visokoobrazovnom kontekstu, što upućuje na pojmovno prenošenje. Slična je i situacija sa imenicom *S prelazak*, kada se pretražuje sa predlogom *S u*. U KSSJ-u je 217 primera, od kojih je najviše onih u kojima kolocira sa *političkom strankom* ili *fudbalskim klubom*, a samo u 2 primera pojavljuje se u visokoobrazovnom kontekstu kao „prelazak u status budžetskog studenta”, dok u jednom primeru kolocira sa imenicom *student* „prelazak studenta”.

5. E: **transferred** to another institution (odnosi se na studenta).
S: **prelazak** u drugu instituciju.
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)
6. E: Without **obstacles**
S: Bez **prepreka** (iz konteksta se očituje da se student susreće sa preprekama). (TELO KOJE SE KREĆE)
7. E: higher education drop-outs to **return** to education... (drop-outs se odnosi na studente)
S: Studentima koji odustanu od visokog obrazovanja da se **vrate** u obrazovanje... (TELO KOJE SE KREĆE)
8. E: students to **broaden their horizons**...
S: Da studenti **prošire svoje poglede**...
(TELO KOJE SE KREĆE)

U poslednjem primeru u kojem se govori o tome da studenti *S šire horizonte*, znanje i interesovanja su horizont, koji se u engleskom primarno definiše i razume kao „prostor koji se širi upoznavanjem“. Upoznavanje je kretanje po prostoru, a STUDENT kao vršilac kretanja je TELO KOJE SE KREĆE. Smatramo da je načinjena greška u prevodu, i da je umesto *pogleda*, bolje iskoristiti *vidike*.

9. E: to **stay** in higher education... (iz šireg konteksta se očituje da se odnosi na studente)
S: **Ostanak** u visokom obrazovanju...
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

Imenica *S ostanak* sa predlogom *S u* u KSSJ-u pojavljuje se u 185 primera i najčešće kolocira sa imenicama *zemlja*, *instoranstvo*, *tim*, *utakmica*, *set*, *Vlada*. Nema primera u kojima se pojavljuje u visokoobrazovnom kontekstu. U KSSJ-u pojavljuje se samo jedan primer u kojem glagol *ostati* kolocira sa *studentom* u visokoobrazovnom kontekstu, te zaključujemo da u ovakvom prevodu postoji pojmovno prenošenje.

10. E: that **track students** after dropping out from higher education.
 S: U kojima se studenti **prate** i nakon što odustanu od studija.
 (TELO KOJE SE KREĆE) (PP)
11. E: that they (HEI) have a monitoring or **tracking system** in place
 (podrazumeva se da se odnosi na studente)...
 S: Moraju da dokažu da imaju uspostavljen **sistem** nadzora ili **praćenja**
 (studenata)...
 (TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

Glagol *S pratiti* ne pojavljuje se u KSSJ-u u kontekstu *praćenja studenata*, a ni sintagma *S sistem praćenja* u visokoobrazovnom kontekstu, te smatramo da se u ovim primerima očituje pojmovno prenošenje.

12. E: e.g. part-time, **distance** and modular learning, continuing education for adult **returners** and others already in the labour market...
 S: Vanredno studiranje, učenje **na daljinu** i modularno učenje, nastavak obrazovanja odraslih **povratnika**...
 (TELO KOJE SE KREĆE)⁶⁸ (PP)

Imenica *S student* pojavljuje se sa glagolom *S pratiti* u KSSJ-u u 5 primera, ali nijedan ne pripada visokoobrazovnom kontekstu, te zaključujemo da se i u narednom primeru očituje pojmovno preslikavanje.

13. E: less than 5 % **students followed** programmes outside the Bologna framework. S: Manje od 5% **studenata pratilo** programe van bolonjskog okvira. (B)
 (TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

Sintagma *S ritam studiranja* pojavljuje se u jednom primeru u KSSJ-u, što nas navodi na zaključak da pojmovno prenošenje postoji i u narednom primeru:

14. E: provide **students** with an opportunity to adapt their study **rhythm** to their needs...
 S: Da **studenti** prilagode **ritam** studiranja svojim potrebama...
 (TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

U primeru 14 na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE ukazuje primarna definicija imenice E *rhythm*, koja se u sva tri rečnika definiše kao „pravilni

⁶⁸ Objašnjeno ranije u tekstu.

raspored pokreta i zvukova“. Ovo objašnjenje navodimo jer se ovakav primer nije javio u analizi opštih korpusa. U datom primeru, STUDENT JE TELO KOJE IMA RITAM STUDIRANJA. Aktivnost kojom se bavi je studiranje, te zaključujemo da se ona konceptualizuje kao KRETANJE, iz čega proističe da je E STUDENT TELO KOJE SE KREĆE.

15. E: a variety of flexible methods such as **acceleration, deceleration...**

S: Fleksibilni načini (studiranja), **ubrzavanje, usporavanje...**
(TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

U navedenom primeru, E *acceleration* i E *deceleration* odnosno S *ubrzavanje* i S *usporavanje* upućuju na izvorni domen TELA KOJE SE KREĆE, a može se reći i da je TELO dalje konkretizovano kao VOZILO, jer su *ubrzavanje* i *usporavanje* tipični za predmete poput vozila. I u ovom primeru očituje se pojmovno prenošenje. Npr. imenica S *ubrzavanje* pojavljuje se u KSSJ-u u 161 primeru, ali nijedan se ne odnosi na studenta, njegovo kretanje ili bilo koji aspekt visokog obrazovanja, osim u jednom primeru gde se odnosi na proces ubrzavanja reformi u visokom obrazovanju.

16. E: **reorientation** policy system... (iz konteksta se vidi da se odnosi na studente)

S: Sistemi **ponovnog karijernog usmeravanja...**
(TELO KOJE SE KREĆE)

U ovom primeru STUDENT je konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE u oba jezika, na šta ukazuju imenice E *orientation* i S *usmeravanje*. Međutim, u srpskom imamo dodatak u vidu prideva S *karijerni*, što neznatno modifikuje ovu prevodnu strategiju.

U 3 primera u KSSJ-u *studenti se kreću*, i to u visokoobrazovnom kontekstu, dok je samo jedan primer u kojem se koristi imenica S *kretanje* u sintagmi „kretanje studenta“. Zaključujemo da se u narednom primeru javlja pojmovno prenošenje.

17. E: graduates of 240 ECTS programmes are more employable and therefore **move to** the labour market rather than continue studies.

S: svršeni studenti programa od 240 ESPB više zapošljavaju i time radije **kreću ka** tržištu rada umesto da nastave sa studiranjem.
(B) (TELO KOJE SE KREĆE) (PP)

U samo 3 primera u KSSJ-u govori se o *napredovanju studenata*, a slična upotreba glagola *napredovati* ili glagolske imenice javlja se u jednom primeru u ekscerpiranom delu korpusa koji smo analizirali, te zaključujemo da se i u naredna dva primera očituje pojmovno prenošenje.

18. E: access, which requires awareness of the offer of higher education, the requirements to be admitted, and the process of admission; **progression through** the study programme... (podrazumeva se da se odnosi na studente)

S: pristup, koji zahteva svest o ponudi visokog obrazovanja, zahteva za prijem i proces prijema; **napredovanje kroz** studijski program...

(PUTNIK) (PP)

19. E: As many students as possible **to progress**...

S: Da što je moguće veći broj studenata **napreduje**...

(PUTNIK) (PP)

U 2 primera u KSSJ-u govori se o *usmeravanju studenata*, dok se imenica *smernica* ne pojavljuje ni u kakvom kontekstu sa imenicom *student*. S obzirom na to da ni u ekscerpiranom delu korpusa nema ovakvih primera, zaključujemo da predstavljaju pojmovno prenošenje.

20. E: Providing **guidance** (studentima)...

S: Pružanje **smernica**...

(PUTNIK) (PP)

21. E: guidance and information services can **guide** (potential) students in **orienting** themselves **towards** more 'demanded' fields of study.

S: Službe karijernog vođenja i informisanja mogu **usmeravati** (potencijalne) studente **ka** "traženijim" oblastima studiranja.

(PUTNIK) (PP)

Kada je u pitanju imenica *vođenje*, u KSSJ-u se ne pojavljuje u kontekstu koji je ekvivalentan onom koji je dat u narednom primeru, već se student pominje samo kao *vođa protesta, pobune i demonstracija*. Na osnovu toga zaključujemo da i ovde postoji pojmovno prenošenje:

22. E: career **guidance** to all students...

S: Karijerno **vođenje** studenata...

(PUTNIK) (PP)

U primeru u kojem se govori o *putevima* koji se odnose na obrazovanje ili na studente koji se kreću tim putevima, postoji pojmovno prenošenje, jer se u samo dva

primera u KSSJ-u pominju *putevi obrazovanja*, a nema primera u kojima se *studenti kreću tim putevima*:

23. E: HEFCE funded '**Routes** into Languages'... (podrazumeva se da se pomenutim putevima kreću studenti)

S: **Putevi** koji vode u jezike...

(PUTNIK) (PP)

U KSSJ-u nema primera u kojima studenti mogu biti *dezorijentisani* ili *izgubljeni*, te zaključujemo da i naredni primer predstavlja pojmovno prenošenje:

24. E: for students in French higher education to **feel lost** and unguided in their first year at university.

S: Uobičajeni doživljaj studentata osećaj **izgubljenosti** i dezorijentisanosti.

(PUTNIK) (PP)

Glagol S *dospeti* sa predlogom *do* se u KSSJ-u pojavljuje u 739 primera, od kojih nijedan primer nije upotrebljen u kontekstu sa *studentom*. Zaključujemo da naredni primer predstavlja pojmovno prenošenje.

25. E: whether certain measures and offers exist, but how best to ensure that they **reach the** right students.

S: Kako na najbolji način obezbediti da one **dospeju do** pravih studentata.

(ODREDIŠTE) (PP)

I u kontekstu sa glagolom *usmeriti*, glagolskom imenicom *usmeravanje* ili pridevom *usmeren*, *student* se pojavljuje u samo jednom primeru u KSSJ-u, što i naredna dva primera svrstava pod pojmovno prenošenje:

26. E: stress student-oriented measures

S: Mere **usmerene** na studente

(ODREDIŠTE) (PP)

27. E: **directed** at students

S: **usmerene** na studente

(ODREDIŠTE) (PP)

U KSSJ-u pojavljuje se 32 primera u kojima se *studentu pruža podrška* u visokom obrazovanju, te naredna dva primera ne predstavljaju pojmovno prenošenje. Ovakih primera ima u analiziranom delu koji je ekscerpiran iz KSSJ-a.

28. E: to **support** students entering higher education, during their studies and when moving on to the labour market.

S: **Podrška** studentima koji stupaju u visoko obrazovanje, tokom njihovog studiranja i kada pređu na tržište rada.

(PREDMET)

29. E: Student support system

S: Sistem za **podršku** studenata

(PREDMET)⁶⁹

Primer 30 takođe oslikava pojmovno prenošenje, jer se glagol *postaviti* ne pojavljuje u visokoobrazovnom kontekstu sa imenicom *student*:

30. E: document '**Putting** Learners at the Centre'

S: dokument '**Postavljanje** učenika u centar'

(PREDMET) (PP)

U narednim primerima E STUDENT je konceptualizovan kao PREDMET, jer se oslanja na drugi PREDMET–INSTITUCIJE VISOKOG OBRAZOVANJA. Primer u kojem se govori o *raspodeli studenata* predstavlja pojmovno prenošenje, jer se imenica *student* ne pojavljuje u takvom kontekstu u KSSJ-u.

31. E: the **distribution** of students in the three cycles

S: **Raspodela** studenata u okviru tri ciklusa studija. (B)

(PREDMET) (PP)

32. E: students (60.2 % and 50.2 % respectively) who are not **covered** by the Bologna structure...

S: većina studenata (60,2% i 50,2%, po redosledu navođenja zemalja) koji nisu **obuhvaćeni** bolonjskom strukturom... (B)

(PREDMET) (PP)

U 32. primeru E *to cover* ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT kao PREDMETA, što zaključujemo na osnovu rečničkih definicija glagola, prema kojima se značenje glagola tipično odnosi na predmet kojim se nešto pokriva, obuhvata. Kontekstualno značenje se odnosi na studente koji su obuhvaćeni BOLONJSKIM PROCESOM, koji se u ovim primerima konceptualizuje kao STRUKTURA, što dodatno potvrđuje konceptualizaciju i STUDENTA i BOLONJE kao PREDMETA u oba jezika. U KSSJ-u pojavljuje se 4 primera u

⁶⁹ U 28. primeru reč je o učenicima koji ulaze u visoko obrazovanje i time postaju studenti, te smatramo da se primer može uključiti u analizu, dok se u 30. primeru ne referira na učenika iz osnovne ili srednje škole, nego na osobu koja stiče znanja, što je između ostalih i student.

kojima studenti mogu biti obuhvaćeni nekim drugim pojmom u visokoobrazovnom kontekstu, što upućuje na postojanje pojmovnog prenošenja.

E *to hold* u OED-u se definiše kao glagol koji se primarno odnosi na fizičko držanje predmeta u ruci. POSEDOVANJE NEČEGA konceptualizovano je kao DRŽANJE NEČEGA, a onaj ko drži ili poseduje nešto je VLASNIK, u navedenim primerima to je STUDENT. Iako se studenti kao nosioci diploma pominju u samo 6 primera u KSSJ-u, smatramo da ovi primeri ne upućuju na pojmovno prenošenje, jer se često i uobičajeno koriste u srpskom jeziku.

33. E: Several countries do not grant direct access to second cycle studies to **holders** of professional firstcycle qualifications... (odnosi se na studente koji su stekli kvalifikacije)

S: Nekoliko zemalja ne dozvoljava direktan prelaz u drugi ciklus studija **nosiocima** strukovnih kvalifikacija iz prvog ciklusa... (B)
(VLASNIK)

34. E: All applicants **holding** professional first cycle qualifications...

S: Svi kandidati koji **poseduju** strukovne kvalifikacije prvog ciklusa... (B)
(VLASNIK)

35. E: All **holders** of a first-cycle degree...

S: Svi **nosioci** diploma prvog ciklusa... (B)
(VLASNIK)

36. E: This is the case in the Flemish Community of Belgium, where students can choose between three formal student statuses or '**contracts**'.

S: Studenti mogu da biraju između tri formalna statusa ili „**ugovora**”
(KLIJENT) (PP)

U navedenom primeru imenica E *contract* odnosno S *ugovor* upućuje na konceptualizaciju STUDIRANJA kao POSLOVANJA, iz čega proističe da je STUDENT u oba jezika KLIJENT, kao jedan od glavnih konzumenata studiranja. U ovom primeru imamo pojmovno prenošenje, jer se imenica *ugovor* ne pominje u visokoobrazovnom kontekstu u KSSJ-u.

U sledeća dva primera imamo konkretniju konceptualizaciju STUDENTA kao KLIJENTA, tačnije kao KUPCA, na šta upućuju imenice E *cost* odnosno S *trošak*, koje takođe ukazuju na konceptualizaciju STUDIRANJA kao POSLOVANJA, koje sada uključuje i novčane transakcije. U ovim primerima ne očituje se pojmovno prenošenje, jer se u

KSSJ-u javljaju u 38 primera u obrazovnom kontekstu i sasvim sigurno ne predstavljaju novi način poimanja visokog obrazovanja.

37. E: the total calculated **cost** of a full-time programme. (Studiranje je primarna aktivnost studenata te se podrazumeva da se odnosi na njih.)
S: Ukupni izračunati **troškovi** programa redovnog studiranja.
(KLIJENT)
38. E: the overall **cost** of this mode of study may be higher...
S: Ukupan **trošak** za takav oblik studiranja može biti veći...
(KLIJENT)

Da su STUDENTI KUPCI, očituje se i u narednom primeru:

39. E: Part-time students are not expected to **pay** higher fees, but they are not eligible for the same **amount of financial support** as full-time students
S: Od vanrednih studenata se ne očekuje da **plaćaju** veće nadoknade, ali oni ne ispunjavaju uslove za isti **iznos finansijske pomoći** kao redovni studenti.
(KUPAC)

U primeru 40 odnos STUDENT–KLIJENT je još konkretnije konceptualizovan, dakle kao KLIJENT BANKE. U ovom primeru nemamo pojmovno prenošenje, jer se studentski kredit pojavljuje u 45 primera u KSSJ-u.

40. E: part-timers can apply for study **loans**...
S: Vanredni studenti mogu konkurisati za studentske **kredite**...
(KLIJENT BANKE)

U samo jednom primeru u KSSJ-u govori se o *proizvodnji studenata*, a i analiza ekscerpiranog dela korpusa pokazuje da ovakvih primera nema u korpusu, te zaključujemo da se radi o pojmovnom prenošenju:

41. E: In this context, higher education institutions are usually perceived as having the role of '**producing**' employable graduates, and in doing so, responding to the needs of the labour market.
S: Visokoobrazovne ustanove se uglavnom posmatraju kao nosioci uloge **produkcije** zaposljivih diplomiranih studenata, čime one odgovaraju na potrebe tržišta rada.
(ROBA/PROIZVOD) (PP)
42. E: hence to make them (graduates) more **attractive to the labour market**.
S: Kako bi bili (diplomirani studenti) **privlačniji za tržište rada**.
(ROBA/PROIZVOD) (PP)

U primeru 42 takođe imamo pojmovno prenošenje, jer u KSSJ-u nema primera u kojima se govori o *privlačnosti studenata* u visokoobrazovnom kontekstu.

U osam primera u KSSJ-u govori se o *obuci studenata* u visokom obrazovanju, što nas navodi na zaključak da pojmovno prenošenje postoji i u ovom slučaju:

43. E: students who participated in **practical training...**

S: Studenti koji su učestvovali u **praktičnoj obuci...**

(OSOBA NA OBUCI) (PP)

44. E: the student cohort

S: Studentska kohorta

(VOJNIK) (PP)

45. E: Many education systems stipulate that students are counted only in the **cohort** of their new programme.

S: Studenti se broje samo u **kohorti** njihovog novog programa.

(VOJNIK) (PP)

E *cohort* primarno označava grupu vojnika, borbenu jedinicu i upućuje na konceptualizaciju E STUDENT kao VOJNIKA. Ista je situacija u srpskom. S *kohorta* u RSJ-u primarno se definiše kao „pešadijska jedinica u starom Rimu, deseti deo legije“, a takođe se navodi i figurativno značenje koje se ovde očituje kao kontekstualno „fig. grupa, skup međusobno povezanih ljudi (npr. istog zanimanja)“. U KSSJ-u imenica *kohorta* može se zapaziti u 42 primera, ali ni u jednom se ne odnosi na studenta niti se pominje u visokoobrazovnom kontekstu, te zaključujemo da u navedenim primerima postoji pojmovno prenošenje. Ovaj zaključak potkrepljuju i rezultati prvog dela ovog istraživanja, koji pokazuju da se S STUDENT u KSSJ-u konceptualizuje kao BORAC.

46. E: a majority of students in other types of higher education programme.

S: većinu studenata u drugim tipovima programa visokog obrazovanja. (B)

(SADRŽANI OBJEKAT)

Konceptualizacija STUDENTA kao SADRŽANOG OBJEKTA ne predstavlja pojmovno prenošenje, jer je česta i u srpskom jeziku.

47. E: Student lifecycle

S: **Životni ciklus studenta** (ŽIVO BIĆE) (PP)

Podrazumeva se da je student čovek, tj. živo biće, ali ovde se izvorni domen ŽIVLJENJA preslikava na STUDIRANJE. Preslikavanje izvornog domena ŽIVOG BIĆA na pojam STUDENTA je važno jer se upravo u takvim primerima očituje progresivistička ideologija, prema kojoj se akcenat u visokom obrazovanju stavlja na razvijanje individualnih veština i znanja studenata. Ovaj primer ukazuje na postojanje pojmovnog prenošenja, jer se sintagma *životni ciklus* javlja u 37 primera u KSSJ-u, ali ni u jednom se ne pominje u kontekstu sa studentom.

U narednom primeru na ciljni pojam u engleskom referira se leksemom E *learner*, iako se misli na studenta, a u srpskom je pojam E LEARNER parafriziran pojmom S STUDENT. U ovom slučaju takođe imamo blagu modifikaciju prevodne strategije pošto je ciljni pojam parafriziran:

48. E: as learning that enhances the **independence** of the learner...

S: kao učenje na osnovu kojeg student stiče **nezavisnost**...

(DRŽAVA)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

U nastavku navodimo primere u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E HIGHER EDUCATION odnosno S VISOKOG OBRAZOVANJA. Prevodi koji se mogu svrstati pod Strategiju 1 su sledeći:

49. E: **access** to higher education

S: **pristup** visokom obrazovanju

(MESTO) (PP)

U primeru 49 uočava se pojmovno prenošenje, jer se imenica *pristup* pojavljuje sa *visokim obrazovanjem* u samo pet primera u KSSJ-u.

Isti je slučaj i sa narednim primerom. Glagol *stupiti* sa predlogom *u* pojavljuje se u 226 primera u KSSJ-u, ali ni u jednom primeru se ne pominje u kontekstu visokog obrazovanja:

50. E: to support students **entering higher education**, during their studies and when moving on to the labour market...

S: Podrška studentima koji **stupaju u visoko obrazovanje** tokom svog studiranja i kada pređu na tržište rada...

(MESTO) (PP)

I naredna dva primera predstavljaju pojmovno prenošenje, jer se u KSSJ-u nijedan oblik glagola *ući* ili *ulaziti*, niti imenice *prijem* i glagola *primiti* ili *primati* ne pojavljuje u kontekstu visokog obrazovanja.

51. E: Distance learning had already **entered higher education** in the early half of the nineteenth century as an alternative to campus-based university...

S: Učenje na daljinu **ušlo u visoko obrazovanje** u ranoj polovini 19. veka kao alternativa studiranju u okviru univerzitetskog kompleksa...

(MESTO) (PP)

52. E: what paths are actually taken in order to gain **admission to higher education**...

S: Pitanje načina na koji se zapravo dobija pravo **prijema u visoko obrazovanje**... (MESTO) (PP)

Primeri u kojima je VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao SADRŽATELJ ne ilustruju pojmovno prenošenje, jer je takva konceptualizacija učestala i u srpskom jeziku, kao što pokazuju i rezultati analize ekscerpiranog dela KSSJ-a:

53. E: that they are properly supported while **in higher education**...

S: da **u visokom obrazovanju** dobiju odgovarajuću podršku...

(SADRŽATELJ)

54. E: discussion of underrepresentation **in higher education**...

S: Diskusije o nedovoljnoj zastupljenosti **u visokom obrazovanju** ...

(SADRŽATELJ)

55. E: that Europe needs to attract a broader cross-section of society **into higher education**

S: Evropa treba da privuče šire društvene grupe **u visoko obrazovanje**

(SADRŽATELJ)

56. E: to stay **in higher education** ...

S: Ostanak **u visokom obrazovanju**...

(SADRŽATELJ)

U KSSJ-u različiti oblici glagola *učestvovati* i imenice *učešće* se ne pojavljuju u visokoobrazovnom kontekstu, te zaključujemo da naredna dva primera predstavljaju

pojmovno prenošenje. To nije slučaj sa glagolom *završiti* u primeru 58, jer on često kolocira sa imenicama koje označavaju sve nivoe obrazovanja.

57. E: increasing **participation in higher education**

S: Rast **učešća u visokom obrazovanju**

(AKTIVNOST⁷⁰) (PP)

58. E: the ministers agreed that 'the student body entering, **participating in and completing higher education** at all levels.

S: Ministri su se složili da "studentsko telo, koje pristupa visokom obrazovanju, **učestvuje u visokom obrazovanju** na svim nivoima i **završi ga**.

(AKTIVNOST) (PP)

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao AKTIVNOST. U duhu srpskog jezika umesto *S visokog obrazovanja* imamo imenicu *S studije*, dakle parafrazu, koja se, takođe, konceptualizuje kao AKTIVNOST. U naredna tri primera takođe imamo blagu modifikaciju prevodne strategije, jer se ciljani pojam parafrazira. Smatramo da u ovom slučaju nema pojmovnog prenošenja, jer je u srpskom uobičajeno govoriti o završavanju studija.

59. E: **Non-completion...** (odnosi se na HE)

S: Da **studije ne budu završene...**

(AKTIVNOST)

60. E: access and **completion of higher education...**

S: Pristup visokom obrazovanju i **završavanje** visokoobrazovnih **studija...**

(AKTIVNOST)

61. E: encouraging students to enter earlier/younger and to **complete higher education** faster.

S: Studenti se podstiču da u mlađem uzrastu upišu **studije** i brže **ih završe**

(AKTIVNOST)

U KSSJ-u se ne pojavljuju primeri u kojima se govori o *fazama visokog obrazovanja*, a nema ih ni u ekscerpiranom delu KSSJ-a koji smo analizirali u prvom delu rada, što nas navodi na zaključak da u narednom primeru imamo pojmovno prenošenje:

⁷⁰ Kao što je ustanovljeno u prvom delu, primeri koji ukazuju na konceptualizaciju VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI, imaju metonimijsko utemeljenje jer VISOKO OBRAZOVANJE stoji za AKTIVNOSTI KOJE GA ČINE, KOJE SUE DEO NJEGA. Kada se neka metaforička konceptualizacija iz engleskog prevodi izvornim domenom AKTIVNOSTI, svi ti primeri potencijalno potpadaju pod Strategiju 4: Metafora u izvorniku, metonimija u jeziku-cilju.

62. E: Three **stages** of higher education...

S: Tri **faze** visokog obrazovanja...

(PROCES) (PP)

Da *visoko obrazovanje* ima *kvalitet*, uobičajena je pojava i u srpskom, što pokazuju i rezultati pretrage KSSJ-a, u kom ima 16 ovakvih primera, a često se govori i o kvalitetu visokoškolskih ustanova. U primeru 63 nema pojmovnog prenošenja.

63. E: **quality** of higher education...

S: **kvalitet** visokog obrazovanja...

(PREDMET)

U primeru 64 u oba jezika je pojam VISOKO OBRAZOVANJE objekat davanja, što je u svakodnevnom iskustvu uobičajeno neki predmet, te zaključujemo da je konceptualizovano kao PREDMET. U ovom primeru se javlja i pojmovno prenošenje, jer KSSJ beleži samo 3 primera u kojima se govori o *pružanju visokog obrazovanja*.

64. E: that higher education providers...

S: **Pružaoци** visokog obrazovanja...

(PREDMET) (PP)

Konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao INVESTICIJE takođe predstavlja pojmovno prenošenje, jer se u KSSJ-u nalaze tri primera u kojima se govori o *investiranju u visoko obrazovanje*. Sa druge strane, jezički osećaj nam govori da je ovakva konceptualizacija u srpskom mnogo češća nego što se očituje u KSSJ-u (posebno u diskursu političkih kampanja), što bi značilo da je reč o već ustaljenom 'uvozu' metafore:

65. E: that not only do we have to **invest more in** higher education,...

S: Moramo da **investiramo** više u visoko obrazovanje... (INVESTICIJA) (PP)

Na osnovu definicije lekseme E *demand* u OED-u „želja potrošača, klijenata, mušterija za nekim proizvodom, robom ili uslugom“, zaključujemo da E HIGHER EDUCATION može biti USLUGA i ROBA. Imenica *potražnja* u srpskom takođe ukazuje na pomenutu konceptualizaciju. U KSSJ-u imamo samo jedan primer u kojem se govori o *potražnji za visokim obrazovanjem*, te smatramo da u ovom primeru postoji pojmovno prenošenje:

66. E: in a world where **demand for higher education** is increasing, and...

S: Posebno u svetu u kojem je **potražnja za visokim obrazovanjem** sve veća... (ROBA/USLUGA) (PP)

U KSSJ-u u jednom primeru govori se o *strukturi visokog obrazovanja*, što upućuje na postojanje pojmovnog prenošenja i u narednom primeru. Čak i pretraga sintagme "strukture visokog obrazovanja" na Guglu daje 384 pogodaka, koji većinom predstavljaju oblik genitiva jednine, što onda ne potpada pod izvorni domen CELINE.

67. E: **higher education structures** in Europe are now more compatible and comparable...

S: **strukture visokog obrazovanja** u Evropi su sada konkurentnije i sa povećanim stepenom uporedivosti... (B)
(CELINA) (PP)

U KSSJ-u nema primera u kojima se govori o *sredini visokog obrazovanja*, te zaključujemo da i naredni primer predstavlja pojmovno prenošenje.

68. E: **higher education environments**...

S: **Sredina visokog obrazovanja**... (PROSTOR) (PP)

U KSSJ-u identifikovano je 286 primera u kojima se nalazi sintagma *u toku* ili vremenski prilog *tokom*, ali ni u jednom se ne govori o visokom obrazovanju, što opet upućuje na postojanje pojmovnog prenošenja. Sa druge strane, jezički osećaj nam govori da se i u srpskom često govori o visokom obrazovanju kao o periodu, tako da ovaj primer nećemo obeležiti kao da pripada pojmovnom prenošenju:

69. E: **during higher education**

S: **U toku visokog obrazovanja**
(PERIOD)

Smatramo da konceptualizacija VISOKOG OBRAZOVANJA kao MATERIJE, na koju ukazuje imenica *S nivo*, ne predstavlja pojmovno prenošenje, jer je uobičajeno i često da se govori o *nivoima obrazovanja* u srpskom. Pretraga KSSJ-a pokazala je da u njemu postoji samo 6 primera u kojima se govori o *nivou visokog obrazovanja*, što bi trebalo da upućuje na pojmovno prenošenje.

70. E: at the **higher education level**...

S: Na **nivou visokog obrazovanja**...
(MATERIJA)

71. E: the ministers agreed that 'the student body entering, participating in and completing higher education at all levels...

S: Ministri su se složili da "studentsko telo, koje pristupa visokom obrazovanju, učestvuje u visokom obrazovanju na svim nivoima i završi ga...

(MATERIJA)

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao ŽIVO BIĆE, na šta ukazuju imenica E *evolution* i E *form*. Potonja je u OED-u primarno definisana kao „telo ili oblik osobe ili životinje“. U srpskom pridev S *razvojni* i imenica S *oblik* ukazuju, takođe, na izvorni domen ŽIVOG BIĆA. U KSSJ-u je identifikovano 40 primera u kojima se govori o *razvoju visokog obrazovanja*, što jasno ukazuje na činjenicu da ovde nema pojmovnog prenošenja.

72. E: how an **evolution** towards a less structured and institutionalised **form** of higher education...

S: Pokazuje **razvojnu promenu** ka **obliku visokog obrazovanja**...

(ŽIVO BIĆE)

U KSSJ-u se nalazi samo jedan primer u kojem se govori o *ulozi visokog obrazovanja*, dok se u ekscerpiranom delu korpusa koji smo analizirali u prvom delu istraživanja ne pojavljuje nijedan takav primer, što jasno ukazuje na pojmovno prenošenje.

73. E: European Commission policy stresses the **role** of higher education in...

S: **Uloga visokog obrazovanja** u sticanju znanja i osnovnih prenosivih kompetencija...

(GLUMAC) (PP)

U KSSJ-u nalazi se jedan primer koji upućuje na osobinu visokog obrazovanja *da ponudi nešto*, te zaključujemo da i naredni primer sadrži pojmovno prenošenje:

74. E: which requires awareness of the **offer** of higher education

S: koji zahteva svest o **ponudi visokog obrazovanja**

(DAVALAC) (PP)

E UNIVERSITY / S UNIVERZITET

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E UNIVERSITY odnosno S UNIVERZITETA. Prevodi koji se mogu svrstati pod Strategiju 1 su sledeći:

75. E: university-business cooperation projects...
S: **Projekti saradnje univerziteta** i poslovnog sektora...
(PARTNER)

Konceptualizacija UNIVERZITETA kao PARTNERA česta je u srpskom, što pokazuje i pretraga KSSJ-a. *Univerzitet* u ulozi saradnika pojavljuje se u 19 primera, te zaključujemo da u ovom slučaju nema pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja. Već naredni primer predstavlja pojmovno prenošenje, jer se *univerzitet kao partner* javlja u 5 primera u KSSJ-u:

76. E: **partnerships** with universities and other higher education institutions...
S: **Partnerstva** sa univerzitetima i drugim visokoobrazovnim institucijama...
(PARTNER) (PP)

Konceptualizacija UNIVERZITETA kao AGENCIJE ne pojavljuje se ni u jednom primeru u KSSJ-u, što upućuje na postojanje pojmovnog prenošenja u narednom primeru:

77. E: the university has also been working as **an agency** for matching specific candidates with companies.
S: Univerzitet je preuzeo i ulogu **agencije** putem koje se odgovarajući kandidati povezuju.
(AGENCIJA) (PP)

U KSSJ-u identifikovali smo 5 primera u kojima se UNIVERZITET konceptualizuje kao DAVALAC sa glagolom S *pružiti*, što ukazuje na postojanje pojmovnog prenošenja u narednom primeru:

78. E: the university has found itself facing the challenges of **providing** high quality teaching...
S: Univerzitet se našao suočen sa izazovima **pružanja** kvalitetnog podučavanja... (DAVALAC) (PP)

U KSSJ-u je identifikovano 76 primera u kojima se govori o *autonomiji univerziteta*, te zaključujemo da u narednom primeru nema pojmovnog prenošenja:

79. E: In order to make this initial selection, the research team made use of indicators produced in the European University Association's **autonomy** scorecard (EUA 2011).

Istraživački tim je iskoristio pokazatelje iz izveštaja o **autonomiji univerziteta** koji je pripremila Evropska asocijacija univerziteta.
(DRŽAVA)

Slična je situacija i sa primerom u kojem je UNIVERZITET konceptualizovan kao NOSITELJ. U KSSJ-u ima ukupno 1146 ovakvih primera:

80. E: collected by central authorities in France **on** universities

S: **Na** univerzitetima...

(NOSITELJ)

U KSSJ-u nema primera u kojima se eksplicitino referira na *univerzitet* kao na instrument, te zaključujemo da ovde potencijalno postoji pojmovno prenošenje.

81. E: Norway Opening University (NOU) as an **instrument** of stimulating flexible modes of higher education teaching and learning...

S: Univerzitet kao **instrument** za podsticanje fleksibilnih oblika podučavanja i učenja...

(INSTRUMENT) (PP)

U KSSJ-u je 22 primera u kojima se govori o *integrisanom univerzitetu*, što takođe upućuje na njegovu konceptualizaciju kao CELINE koja se sastoji od raznih delova, te zaključujemo da u narednom primeru ne postoji pojmovno prenošenje:

82. E: to her/his (student) **integration in** the university and in the society.

S: Važna za njeno/njegovo **integrisanje u** univerzitet i društvo.

(CELINA)

E ACADEMIC STAFF / S NASTAVNO OSOBLJE

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E ACADEMIC STAFF odnosno S NASTAVNOG OSOBLJA. Prevodi koji se mogu svrstati pod Strategiju 1 su sledeći:

83. A number of countries mention the work of ENIC/NARIC centres in **giving advice, assisting** in assessment procedures and **training** higher education institution staff.

S: Određeni broj zemalja navodi rad centara ENIC/NARIC u **pružanju saveta, pomoći** procedurama procenjivanja i **obuci osoblja visokoškolskih ustanova.** (B) (OSOBA NA OBUCI)

84. E: **Teachers were trained...**

S: **Nastavnici su obučeni...**
(OSOBA NA OBUCI)

U primerima 83 i 84 nema pojmovnog prenošenja, jer se u KSSJ-u može naći 11 primera u kojima se govori o *obuci nastavnog osoblja* ili *profesora*.

Ni u primeru 85 nema pojmovnog prenošenja, jer *nastavničko osoblje* može da prati razne stvari u kontekstu visokog obrazovanja, što pokazuje oko 15 primera u KSSJ-u:

85. E: In Finland that require all teaching staff to have followed a teacher-training programme, and there is encouragement for academic staff to experiment with a variety of teaching and learning formats.

S: Od nastavničkog osoblja zahteva da **prati** program, pri čemu akademsko osoblje podstiče da eksperimentiše...
(TELO KOJE SE KREĆE)

U KSSJ-u nema primera u kojima *nastavno* i *akademsko osoblje* ili *profesori* mogu da *eksperimentišu* u kontekstu visokog obrazovanja, te naredni primer predstavlja pojmovno prenošenje:

86. E: In Finland that require all teaching staff to have followed a teacher-training programme, and there is encouragement for academic staff to experiment with a variety of teaching and learning formats.

S: Od nastavničkog osoblja zahteva da prati program, pri čemu akademsko osoblje podstiče da **eksperimentiše...**
(ISTRAŽIVAČ) (PP)

Konceptualizacija AKDEMSKOG OSOBLJA kao VODIČA, koja se očituje u narednom primeru, ne pojavljuje se u KSSJ-u, a isto važi i kada se kao ciljni pojam pretražuje PROFESOR ili NASTAVNO OSOBLJE. Zaključujemo da se i u ovom primeru pojavljuje pojmovno prenošenje:

87. E: all services have also been **guided** by experienced academic staff...

S: Da sve službe **vodi** iskusno akademsko osoblje koje obezbeđuje vezu...
(VODIČ) (PP)

METONIMIJA

U određenom broju primera E UNIVERSITY je metonimijski konceptualizovan kao ČOVEK, a u nekim primerima se ovaj izvorni domen dalje konkretizuje. U svim primerima, metonimija se iz engleskog jezika prenosi u srpski jezik:

88. E: The university also **pointed out** that,...
- S: Univerzitet je takođe **istakao da**...
- (ČOVEK)
89. E: universities **reported** that they...
- S: Univerziteti **su prijavili**...
- (ČOVEK)
90. E: What universities are doing and what they **intend** to do.
- S: Šta univerziteti trenutno čine i šta **nameravaju** da učine.
- (ČOVEK)
91. E: has forced the university **to think** of radical ways to enhance the career prospects of students.
- S: univerzitet ekonomije u Atini da **razmišlja** o radikalnim načinima.
- (ČOVEK)
92. E: (University College Cork) **had consciously developed**...
- S: Samo je jedna **svesno razvila**...
- (STVARALAC)
93. E: the university has also focused on **developing** a considerable number of cultural services.
- S: Univerzitet se usredsredio na **razvoj** značajnog broja službi.
- (STVARALAC)
94. E: the university does not have resources to actively **seek out** or target students who may be at risk,...
- S: univerzitet nema resurse da aktivno **traži** studente izložene tom riziku...
- (TRAGAČ)

OSTALE LEKSEME

U ovom delu navodimo primere koji sadrže ostale lekseme iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA i metaforički su konceptualizovane. Na osnovu načina prevoda, takođe se mogu podvesti pod Strategiju 1. Ovi primeri nisu razmatrani u pogledu pojmovnog prenošenja.

95. E: The term drop-out, often considered pejorative, is rarely used and often replaced by more formal, bureaucratic terminology, such as **non-continuation, non-completion** or **discontinuation** of education.
S: Termin osipanje, koji se često smatra pejorativnim, retko se upotrebljava i često se zamenjuje formalnim, birokratskim terminima kao što su **nenastavljanje, nezavršavanje, ili prekid obrazovanja**.
(AKTIVNOST/AKTIVNOST)
96. E: across all **levels** of education...
S: Širom svih **nivoa obrazovanja**...
(MATERIJA/MATERIJA)
97. E: project-**oriented** education...
S: **Obrazovanje usmereno** na projekte...
(TELO KOJE SE KREĆE/TELO KOJE SE KREĆE)
98. E: Students undertake and **complete** their studies...
S: Studenti upišu i **završe** studije...
(AKTIVNOST/AKTIVNOST)
99. E: students **to start** their studies directly and **finish** them as soon as possible...
S: Da direktno **započnu** studije i **završe** ih u najkraćem mogućem roku...
(AKTIVNOST/AKTIVNOST)
100. E: The possibility for students to temporarily **interrupt** their studies is also not taken into consideration.
S: Mogućnost da studenti privremeno **prekinu** studije...
(AKTIVNOST/AKTIVNOST)
101. E: **content** of studies...
S: **sadržaj** studija...
(SADRŽATELJ/SADRŽATELJ)
102. E: the **duration** of studies...
S: **Trajanje** studija...
(PERIOD/PERIOD)
103. E: Study organization...
S: **Organizacija studiranja**...
(STRUKTURA/STRUKTURA)
104. E: Study fields...
S: **Oblast studiranja**...
(PROSTOR/PROSTOR)
105. E: study **courses**...
S: Studijski **smerovi**
(KRETANJE/KRETANJE)
106. E: part-time students are defined as those who **follow** a programme...
S: Vanredni studenti se definišu kao oni koji **prate** program...
(VODIČ/VODIČ)
107. E: **Bridging** programmes...
S: Programi premošćavanja...

- (MOST/MOST)
108. E: there are **bridging** courses...
S: Postoje programi⁷¹ **premošćavanja**...
(MOST/MOST)
109. E: i.e. e-learning **integrated in** traditional higher education courses.
S: e-učenje **integrisano u** tradicionalne programe visokog obrazovanja...
(CELINA/CELINA)
110. E: and including practical experience **in** courses.
S: i uključivanja praktičnog iskustva **u**⁷² programe.
(SADRŽATELJ/SADRŽATELJ)
111. E: Some courses at the university are labour-market **oriented**,...
S: Neki smerovi na univerzitetu **su okrenuti** tržištu rada ili su **usmereni ka** sticanju veština...
(TELO KOJE SE KREĆE/TELO KOJE SE KREĆE)
112. E: **In** higher education institutions...
S: **U** visokoobrazovnim institucijama
(SADRŽATELJ/SADRŽATELJ)
113. E: **Transfer to** other higher education institution...
S: **Prelazak u** druge obrazovne ustnove...
(ODREDIŠTE/ODREDIŠTE)
114. E: for higher education institutions to identify and **support** the needs of different student groups.
S: Da visokoobrazovne institucije prepoznaju i pruže **podršku** potrebama različitih grupa studenata.
(OSLONAC/OSLONAC)
115. E: higher education institutions have a prominent **role** in achieving this goal...
S: visokoobrazovne institucije maju istaknutu **ulogu** u postizanju definisanog cilja...
(IZVOĐAČ/IZVOĐAČ)
116. E: institutions **'position'** in the university world.

⁷¹ E *course* prevedeno je kao S *program*, što smatramo neadekvatnim prevodom. U engleskom i u srpskom *kurs* se obično odnosi na jedan predmet, dok je *program* pojam koji obuhvata više kurseva.

⁷² Ovo je jedan od retkih primera u srpskom kada se KURS ili PROGRAM konceptualizuju kao SADRŽATELJ, jer se za njihovu konceptualizaciju uobičajeno koristi izvorni domen NOSITELJA, koji se leksički realizuje uz pomoć predloga S *na*. U ovom slučaju možemo sa sigurnošću reći da dolazi do pojmovnog prenošenja iz engleskog jezika u srpski jezik. Da se pojmovni sistemi u engleskom i srpskom razlikuju, potvrđuje i to što predlog E *in* označava konceptualizaciju pojmova kao SADRŽATELJA, a kao njegov ekvivalent često se u srpskom koristi predlog *na*, koji ukazuje na izvorni domen NOSITELJA. Ova razlika u pojmovnim sistemima uočljiva je kod prevođenja imenica koje označavaju jezik sa srpskog na engleski kod EFL učenika. EFL učenici često umesto pravilne sintagme *in English* koriste sintagmu *on English*. Razlog tome je što je u njihovom maternjem jeziku, koji je u ovom slučaju srpski, jezik konceptualizovan kao NOSITELJ, pa se kaže *na engleskom*. U ovom slučaju, iako pogrešno, dolazi do pojmovnog transfera u suprotnom smeru.

- S: **pozicija** [institucija] u univerzitetskom svetu.
(TELO KOJE SE KREĆE/TELO KOJE SE KREĆE)
117. E: firstly that there is no **policy recipe** that will guarantee success in widening participation; (odnosi se na visokoobrazovnu politiku)
S: Najpre da ne postoji politički recept na osnovu kojeg...
(JELO/JELO)
118. E: **Combating drop-out**...
S: **Borba** protiv osipanja...
(E DROP-OUT i S OSIPANJE SU PROTIVNIK)
119. E: **Blended learning**
S: **Mešovito učenje**
(MATERIJA/MATERIJA)
120. E: Distance learning had already **entered higher education** in the early half of the nineteenth century as an alternative to campus-based university...
S: Učenje na daljinu je **ušlo u visoko obrazovanje** u ranoj polovini 19. veka kao alternativa studiranju u okviru univerzitetskog kompleksa...
(TELO KOJE SE KREĆE/TELO KOJE SE KREĆE)
121. E: provision of degree programmes **through distance learning and e-learning** are rare across Europe...
S: Programima koji se sprovode **posredstvom učenja na daljinu i e-učenja** (KANAL/KANAL, PUT)
122. E: distance learning and e-learning are already **quite spread** across traditional higher education institutions...
S: učenje na daljinu i e-učenje su **rasprostranjeni**...
(MATERIJA/MATERIJA)
123. E: 'diploma/degree contract' for studies leading to a complete higher education degree, a 'credit contract' for studies leading to a limited number of credits and an 'examination contract' for studies where students do not take courses, but participate only in examinations aiming at a limited number of credits.
S: **Ugovor o diplomi/ stepenu**, [...] **ugovor o bodovima**, [...] **ugovor o ispitima** [...]
(STUDIRANJE JE POSLOVANJE U OBA JEZIKA)
124. E: **to award** an entire degree...
S: da **dodele diplomu**...
(NAGRADA/NAGRADA)
125. E: the overall **cost** of this mode of study may be higher compared to...
S: Ukupan **trošak** za takav oblik studiranja može biti veći...
(STUDIRANJE JE USLUGA/ROBA)
126. E: when considering private **financial investment to studies**...
S: Privatno **investiranje u studije**...
(INVESTICIJA/INVESTICIJA)

127. E: a **set** of achievements – skills, understandings and personal attributes
 –
 S: **Skup** dostignuća-veštine, razumevanje i lične osobine...
 (PREDMET/PREDMET)
128. E: Skills demand and **supply**
 S: **Potražnja** i **ponuda** veština
 (ROBA/ROBA)
129. E: guidance and information services can **guide** (potential) students in orienting themselves **towards** more 'demanded' fields of study.
 S: Službe karijernog vođenja i informisanja mogu **usmeravati** (potencijalne) studente **ka** “traženijim” **oblastima studiranja**.
 (SLUŽBE SU VODIČI u oba jezika, OBLAST STUDIRANJA JE ODREDIŠTE u oba jezika)
130. E: a mass higher education system designed to be **open** and accessible for all actually continues in reality **to serve** primarily the needs of the same profiles of students as in the past.
 S: Masovni sistem visokog obrazovanja, osmišljen da bude **otvoren** i dostupan svima, u stvarnosti nastavlja **da služi** najpre potrebama istih profila studenata kao u prošlosti.
 (SADRŽATELJ/SADRŽATELJ, PRUŽALAC USLUGA/PRUŽALAC USLUGA)
131. E: higher education systems are changing – **opening up** to more students, and responding to increasing demands.
 S: Promene **u sistemima visokog obrazovanja** su nesumnjive – ono se **otvara** ka većem broju studenata i odgovara na sve veće potrebe društva. (SADRŽATELJ/SADRŽATELJ)
132. E: to **invest in** our higher education systems.
 S: potreba daljeg **investiranja u sisteme visokog obrazovanja**.
 (INVESTICIJA/INVESTICIJA)
133. E: how higher education institutions **use** the Diploma Supplement...
 S: način na koji obrazovne ustanove **koriste dodatak diplomu**... (B)
 (PREDMET/PREDMET)
134. E: recognition of credits gained abroad is **fully in the hands of** higher education institutions.
 S: dok je priznavanje bodova stečenih u inostranstvu potpuno **u rukama visokoškolskih ustanova**. (B)
 (ČOVEK/ČOVEK)
135. E: **Short programme** S: **Kratki program** (B);
 E: **Long programme** / S: **Dugi program** (B)

U primeru 135 kontekstualno značenje prideva u oba jezika odnosi se na trajanje. Međutim, primarno značenje pokazuje da su ovo dimenzioni pridevi. Kategorija vremena konceptualizuje se uz pomoć kategorije prostora, iz čega proističe da je PROGRAM PUT u oba jezika.

136. E: Bologna⁷³ **Process**
S: **Bolonjski process** (B)
(PROCES/PROCES)
137. E: building on the tools of the Bologna framework,
S: nadograđujući instrumente bolonjskog okvira, (B)
(KONSTRUKCIJA, OKVIR / KONSTRUKCIJA, OKVIR)
138. E: less than 5% students *followed programmes outside the Bologna framework*.
S: Manje od 5% studenata *pratilo programe van bolonjskog okvira* (B)
(BOLONJSKI OKVIR JE SADRŽATELJ u oba jezika, PROGRAMI SU VODIČI u oba jezika, STUDENTI SU TELO KOJE SE KREĆE u oba jezika)
139. E: Bologna tools⁷⁴ (ECTS, Diploma Supplement, National Qualifications Frameworks)
S: bolonjskih instrumenata (ESPB, dodatak diplomi, Nacionalni okvir kvalifikacija) (B)
(BOLONJA JE MEHANIZAM ILI AKTIVNOST U OBA JEZIKA; ESPB, DODATAK DIPLOMI I NACIONALNI OKVIR KVALIFIKACIJA SU INSTRUMENTI/ALATI)
140. E: to **improve instruments** for structural reform:
S: **poboljša instrumente** namenjene strukturnoj reformi: (B)
(INSTRUMENT JE PREDMET u oba jezika). Misli se na instrumente Bolonje.
141. E: **building on the tools** of the Bologna framework
S: **nadograđivanju** postojećih bolonjskih instrumenata. (B)
(INSTRUMENT BOLONJE JE GRAĐEVINA u oba jezika)
142. E: the Bologna structure
S: bolonjska struktura (B)
(CELINA/CELINA)
143. E: Programme **outside Bologna structure**
S: Programi **izvan bolonjske strukture** (B)
(BOLONJA JE CELINA u oba jezika, a CELINA JE SADRŽATELJ u oba jezika u kojoj se nalaze PROGRAMI koji su SADRŽANI OBJEKTI u oba jezika).
144. E: Bologna three-cycle⁷⁵ **system** (BA, MA, PhD)

⁷³ Rasulić (2015: 41, 42), istražujući i opisujući metonimijske konceptualizacije toponima *Bolonja*, zaključuje da se on koristi da označi uopšteno EVROPSKI PROCES REFORMI VISOKOG OBRAZOVANJA, NAČIN NA KOJI SE REFORMA VISOKOG OBRAZOVANJA SPROVODI U ODREĐENOM SLUČAJU, MINISTARSKU DEKLARACIJU O EVROPSKOM OBRAZOVANJU I POČETAK IMPLEMENTACIJE REFORMI VISOKOG OBRAZOVANJA.

⁷⁴ Da je BOLONJA MEHANIZAM ILI AKTIVNOST u oba jezika, zaključuje se na osnovu značenja imenice *E tool*, odnosno *S instrument*, koja kaže da je to sredstvo ili uređaj koji ima određenu namenu, a koristi ga obično čovek kako bi sproveo neku aktivnost.

⁷⁵ *E cycle* u OED-u definiše se kao „niz događaja koji se ponavljaju“ što može da ukazuje na konceptualizaciju E BOLOGNA kao PROCESA. *S ciklus* u RSJ-u definiše se kao „skup povezanih pojava (mehaničkih, fizikalnih, bioloških ili hemijskih promena (faza)) koje se ponavljaju po jednom utvrđenom redu u određenom vremenskom periodu, kružni proces“, iz čega se takođe zaključuje da je S BOLONJA PROCES.

- S: bolonjski sistem tri ciklusa (osnovne, master i doktorske studije) (B)
(CELINA/CELINA)
145. E: implementation of the Bologna model⁷⁶
S: Primena bolonjskog modela. (B)
(PREDMET/PREDMET)
146. E: while these programmes are not **structured in the Bologna two-cycle model**,
S: iako ti programi nisu **strukturirani prema bolonjskom modelu** dva ciklusa (B)
(PREDMET/PREDMET)
147. E: significant **development** of the Bologna model with increases of 26 pp and 24 pp respectively...
S: značajan **razvoj bolonjskog modela**, sa povećanjima od 26 i 24 p.p. (B) (BOLONJSKI MODEL JE ŽIVO BIĆE u oba jezika)
148. E: in programmes **following** the Bologna three-cycle structure...
S: na programe koji **prate bolonjski trociklusni sistem**, (B)
(BOLONJA JE VODIČ u oba jezika)
149. E: more than 75 % of programmes follow the 240 ECTS model.
S: više od 75% programa prati model od 240 ESPB. (B)
(PROGRAMI SU TELO KOJE SE KREĆE u oba jezika, MODELI SU VODIČI u oba jezika, a modeli ukazuju na konceptualizaciju BOLONJE KAO PREDMETA u oba jezika)
150. E: However, the country explanations and additional data demonstrate that actually the changes in **scores**⁷⁷ are rather caused because of better data collection and more detailed self-analysis of the countries concerned.
S: Međutim, objašnjenja za pojedinačne zemlje i dodatni podaci pokazuju da su zapravo promene u **rezultatima** pre uzrokovane boljim sakupljanjem podataka i detaljnijom samoanalizom datih zemalja. (B)
(DRŽAVE SU TAKMIČARI u oba jezika, VISOKO OBRAZOVANJE JE DISCIPLINA u oba jezika)

⁷⁶ Na osnovu značenja E *model* u sva tri rečnika u engleskom koje pominjemo, primarno značenje imenice nedvosmisleno upućuje na konceptualizaciju BOLONJE kao PREDMETA, jer se E *model* odnosi na predmet, tj. predstavlja trodimenzionalni objekat koji je umanjena kopija nekog predmeta. U srpskom je MIPVU metoda opet nepouzdana, jer se kao primarno značenje S *model* u RSJ-u navodi „osoba koja slikaru ili vajar u pozira kad on stvara portret, figuru i sl.“ Dragičević (2008 : 7) objašnjava da je „najfrekventnija asocijacija na stimulus *model* u Asocijativnom rečniku *maneken*“, i da je ukupno bilo 103 takve asocijacije, a da se nijedna ne odnosi na značenje koje je kao primarno navedeno u Rečniku. Ovo su naravno implikacije za sastavljanje rečnika, ali ne treba ih zanemariti ni prilikom utvrđivanja osnovnog značenja. Mi ćemo za zaključivanje o izvornom domenu koristiti sekundarno značenje iz RSJ-a, koje glasi „minijatura reprodukcija nekog predmeta koju obično izrađuju modelari“, i na osnovu koje zaključujemo da je BOLONJA i u srpskom konceptualizovana kao PREDMET, ali da se odstupa od MIPVU metode. Kontekstualno značenje, koje se očituje u oba jezika je „oblik rada, ustrojstva, ponašanja i dr. koji može poslužiti kao obrazac, uzor ili primer“.

⁷⁷ Rezultati se odnose na uspeh zemalja u oblasti visokog obrazovanja.

151. E: academic and professional programmes are **structured** differently in their higher education systems, for example having a different **duration**...
 S: akademski i strukovni programi međusobno **strukturisani** drugačije u njihovim sistemima visokog obrazovanja, na primer, da različito **traju**. (B)
 (PROGRAM JE CELINA u oba jezika; PROGRAM JE AKTIVNOST u oba jezika)
152. E: the credit awarded to short-cycle graduates when continuing to study **in** a first-cycle **programme**
 S: u vezi sa bodovima koji **se dodeljuju** svršenim studentima programa kratkog ciklusa, kada nastavljaju studije **u programu** prvog ciklusa. (B)
 (BOD JE NAGRADA u oba jezika, PROGRAM⁷⁸ JE SADRŽATELJ u oba jezika)
153. E: first-cycle degrees should **give access to** studies in the second cycle, while the second-cycle degrees should **give access to** doctoral studies
 S: „studije prvog ciklusa treba **da omoguće pristup na** studije drugog ciklusa, dok studije drugog ciklusa treba **da omoguće pristup doktorskim studijama**” (B)
 (MESTO/MESTO)
154. E: while first-cycle university graduates opt for **further studies**,
 S: dok se univerzitetski svršeni studenti prvog ciklusa odlučuju za **dalje** studije,... (B)
 (STUDIJE SU MESTO/TAČKA NA PUTU u oba jezika)
155. E: **entrance exams**
 S: **prijemni ispit** (B)
 (ISPIT JE SREDSTVO ZA ULAZ u oba jezika)
156. E: It is therefore important to ensure that higher education institutions have the **capacity** and knowledge to undertake this role
 S: Stoga je važno obezbediti da ustanove visokog obrazovanja imaju **kapacitet** i znanje da preuzmu tu ulogu (B)
 (SADRŽATELJ/SADRŽATELJ)
157. E: **autonomous higher education institutions**
 S: **autonomnim ustanovama visokog obrazovanja** (B)
 (DRŽAVA/DRŽAVA)
158. E: The manual (namenjen visokoobrazovnim intitucijama) may be used in different ways, for example as a quick reference **guide**, as an introduction to the fundamental concepts of recognition or as a **training tool**.
 S: Priručnik se može koristiti na različite načine, na primer kao brzi **vodič** za reference, kao uvod u osnovne pojmove u vezi sa priznavanjem ili kao **oruđe koje se koristi u obuci**. (B)
 (VISOKOOBRAZOVNE INSTITUCIJE SU PUTNICI I OSOBE NA OBUCI u oba jezika)
159. E: **Barriers** to automatic recognition **should be dismantled** through a series of regional initiatives...

⁷⁸ Ovo je jedan od retkih slučajeva da se izvorni domen SADRŽATELJA koristi za konceptualizaciju PROGRAMA u srpskom, tj. da se prenosi u srpski.

- S: **Prepreke** automatskom priznavanju **treba ukloniti** kreiranjem mnogih regionalnih inicijativa,... (B)
(AUTOMATSKO PRIZNAVANJE DIPLOMA JE KRETANJE SA PREPREKAMA u oba jezika)
160. E: Study **load**
S: **Radno opterećenje**
(STUDIRANJE JE NOŠENJE TERETA u oba jezika)
161. E: a work**load** of 180 ECTS.
S: Radnog **opterećenja** od 180 ESPB. (B)
(STUDIRANJE JE NOŠENJE TERETA u oba jezika, ESPB JE MERA ZA TEŽINU)

METONIMIJA

I kod ostalih pojmova uočene su metonimijske konceptualizacije. To su pojmovi koji označavaju institucije, gde institucija kao CELINA stoji da označi svoj deo LJUDE KOJI JE VODE:

162. E: all the institutions **were responding** to changes... (odnosi se na visokoobrazovne institucije)
S: Sve ustanove **su odgovarale** na promene...
(ČOVEK/ČOVEK)
163. They (HEI) have to **develop** the 'generic', 'transferable' or 'key skills' of students.
S: One moraju da **razviju** generičke, prenosive ili ključne veštine studenata. (STVARALAC/STVARALAC)
164. E: Institutions (or faculties, departments) **can decide to 'embed'** such skills and competences within existing courses.
S: Ustanove (fakulteti, odseci) **mogu odlučiti da "umetnu"** takve veštine i kompetencije u postojeće smerove.
(ČOVEK/ČOVEK)
165. E: higher education systems are changing – opening up to more students, and **responding to** increasing demands.
S: Promene u sistemima visokog obrazovanja su nesumnjive – ono se otvara ka većem broju studenata i **odgovara** na sve veće potrebe društva.
(ČOVEK/ČOVEK)
166. E: despite rhetoric about higher education systems needing to be more **responsive to** the labour market...
S: Uprkos retorici da sistemi visokog obrazovanja moraju **da imaju bolji odgovor** na tržište rada.
(ČOVEK/ČOVEK)
167. E: higher education institutions to further **develop** joint programmes and degrees...

- S: podstičući ustanove visokog obrazovanja da dalje **razvijaju** zajedničke programe i nivoe studija... (B)
(STVARALAC/STVARALAC)
168. E: entails additional **costs** to higher education institutions...
S: Zahteva dodatne **troškove** za visokoobrazovne institucije...
(KUPAC/KUPAC)
169. E: Its (the Danish ENIC/NARIC office) **decisions** are legally binding for institutions concerning recognition and access, while institutions **take autonomous decisions** on admission...
S: Njene (danska kancelarija ENIC/NARIC) **odluke** su pravno obavezujuće za ustanove u pogledu priznavanja i pristupa (prelaza), dok posebne ustanove **donose autonomne odluke** o prijemu. (B)
(ČOVEK/ČOVEK)
170. E: A number of countries mention the work of ENIC/NARIC centres in **giving advice, assisting** in assessment procedures and **training higher education institution staff**.
S: Određeni broj zemalja navodi rad centara ENIC/NARIC u **pružanju saveta, pomoći** procedurama procenjivanja i **obuci osoblja visokoškolskih ustanova**. (B)
(TRENER/TRENER)
171. E: It is therefore important to ensure that higher education institutions have the capacity and **knowledge** to **undertake this role**
S: Stoga je važno obezbediti da ustanove visokog obrazovanja imaju kapacitet i **znanje** da **preuzmu tu ulogu** (B)
(OSOBA, GLUMAC/OSOBA, GLUMAC)
172. E: The most critical problems for these countries are higher education institutions' **lack of esteem** for student evaluation of teaching, independent learning and the use of learning outcomes.
S: Najkritičniji problemi tih zemalja odnose se na **nedostatak poštovanja visokoškolskih ustanova** prema studentskoj evaluaciji procesa podučavanja, nezavisnog učenja i upotrebe ishoda učenja. (B)
(ČOVEK/ČOVEK)
173. E: these specialized **providers** are mainly small private institutions... (misli se na visokoobrazovne institucije)...
S: Specijalizovani **realizatori** pomenutih oblika su uglavnom male privatne institucije
(DOBAVLJAČ/IZVRŠILAC)⁷⁹
174. E: **performance** of higher education institutions...
S: **Rezultat visokoobrazovnih institucija**...
(IZVOĐAČ/TAKMIČAR)

⁷⁹ U ovom i narednom primeru za prevođenje metonimije koriste se različiti izvorni domen, ali ih nećemo posebno izdvajati, jer metonimija nije predmet ovog rada i ne pojavljuje se na drugim mestima u analizi prevoda.

5.3.2. STRATEGIJA 2 (ISTI IZVORNI DOMENI, RAZLIČITI METAFORIČKI IZRAZI (UZ DODATNO OBJAŠNJENJE ILI PARAFRAZU U JEZIKU CILJU))

E STUDENT / S STUDENT

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E STUDENT odnosno S STUDENTA. Prevodi koji se mogu svrstati pod ovu strategiju su sledeći:

175. E: More can be done to ensure that students receive good academic guidance before they **enter** higher education, that they are properly supported while in higher education...
S: Može se učiniti više, kako bi se obezbedilo da učenici [budući studenti] steknu dobro obrazovanje pre nego što **stignu do** visokog obrazovanja, da u visokom obrazovanju dobiju odgovarajuću podršku.
(TELO KOJE SE KREĆE)
176. E: certificate does not provide direct **access**...
S: Na osnovu maturalne diplome nemaju direktnu **prohodnost**...
(TELO KOJE SE KREĆE)
177. E: **Access** to the next cycle...
S: **Prelaz** u sledeći ciklus... (B)
(TELO KOJE SE KREĆE)
178. E: Several countries do not grant **direct access** to second cycle studies to holders of professional first cycle qualifications.
S: Nekoliko zemalja ne dozvoljava **direktan prelaz** u drugi ciklus studija nosiocima strukovnih kvalifikacija iz prvog ciklusa. (B)
(TELO KOJE SE KREĆE)
179. E: The aim of the discussion is to find the best **way forward** for the student. S: Cilj konsultacije je da se nađe najbolji način da studenti napreduju.
(TELO KOJE SE KREĆE)
180. E: to the optimum **pace** of individual students...
S: **Brzina napredovanja** pojedinačnih studenata
(TELO KOJE SE KREĆE)
181. E: for students in French higher education to feel lost and **unguided** in their first year at university.
S: Uobičajeni doživljaj studenata osećaj izgubljenosti i **dezorijentisanosti**. (PUTNIK)

Primere od 182 do 186 svrstavamo takođe pod ovu strategiju, jer smatramo da izvorni domen PUTNIKA predstavlja konkretizaciju izvornog domena TELO KOJE SE KREĆE.

182. E: Regulation of **progression** between first and second cycle... (odnosi se na studente)
S: Uređivanje **prelaza** između prvog i drugog ciklusa... (B)

- (TELO KOJE SE KREĆE/PUTNIK)
183. E: Higher Education Statistics Agency (HESA) conducts the **Destination of Leavers** from Higher Education...
S: Određivanje **pravaca studenata nakon diplomiranja**...
(PUTNIK/TELO KOJE SE KREĆE)
184. E: Career **paths** of former students...
S: Karijerno **kretanje** bivših studenata...
(PUTNIK/TELO KOJE SE KREĆE)
185. E: Students in the academic progression **routes leading to**...
S: Studenti na pravcima akademskog napredovanja **koji vode do**...
(PUTNIK/TELO KOJE SE KREĆE)
186. E: to help them (students) **set** an appropriate academic **path**.
S: Koje bi im (studentima) pomogle da **pronađu** odgovarajući akademski **pravac**.
(PUTNIK/TELO KOJE SE KREĆE)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E HIGHER EDUCATION odnosno S VISOKOG OBRAZOVANJA. Prevedi koji se mogu svrstati pod Strategiju 2 su sledeći:

187. E: More can be done to ensure that students receive good academic guidance before they **enter higher education**, that they are properly supported while in higher education...
S: Može se učiniti više, kako bi se obezbedilo da učenici steknu dobro obrazovanje pre nego što **stignu do visokog obrazovanja**, da u visokom obrazovanju dobiju odgovarajuću podršku...
(MESTO / ODREDIŠTE)

U navedenom primeru u engleskom imamo konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao MESTA, dok u srpskom glagol S *stići* sa predlogom S *do* upućuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao ODREDIŠTA. S obzirom na to da ODREDIŠTE predstavlja konkretizaciju MESTA, smatraćemo da je za konceptualizaciju iskorišćen isti izvorni domen, ali sa drugačijom leksičkom realizacijom metafore.

188. E: for students who have **come through** specific **access routes**.
S: Za studente koji su **sledili** specifične **pravce za pristup visokom obrazovanju**.
(MESTO)

U ovom slučaju E *come though* i S *slediti* ukazuju na isti izvorni domen – KRETANJE. E *routes* i S *pravac* predstavljaju različite leksičke realizacije metafore E STUDENT JE TELO KOJE SE KREĆE. Ukoliko je STUDENT TELO KOJE SE KREĆE, a ide ka nečemu i pristupa mu, taj pojam se konceptualizuje kao MESTO. U ovom slučaju cilj kretanja je VISOKO OBRAZOVANJE, koje se u engleskom ne pominje, ali je implicirano, a u srpskom je dodato zbog jasnoće rečenice. Smatramo da ovaj primer predstavlja blago modifikovanu prevodnu strategiju zbog dodatka *visoko obrazovanje*.

189. E: to **entry routes**. (odnosi se na higher education)
S: **Načini stupanja u visoko obrazovanje**.
(ODREDIŠTE)

U navedenom primeru u engleskom jeziku iskorišćen je izvorni domen MESTA, ili, konkretnije, ODREDIŠTA za konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION, dok je za konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA iskorišćen izvorni domen MESTA, koji se može konkretizovati kao SADRŽATELJ zbog predloga S *u*. S obzirom na to da se u oba primera na neki način ulazi u visoko obrazovanje, zaključujemo da se ono konceptualizuje kao MESTO, ali da se leksičke realizacije razlikuju. Kao i u prethodnom primeru u srpskom jeziku, zbog jasnoće rečenice, i ovde imamo dodatak u vidu imenice *visoko obrazovanje*.

190. E: a pattern of one **route** dominating as the primary means of **entering higher education**.
S: Obrazac jednog dominantnog **pravca** koji predstavlja primarni način **stupanja u visoko obrazovanje**.
(ODREDIŠTE)

U ovom primeru, imenica E *route* prevedena je kao S *pravac* i obe ukazuju na isti izvorni domen – KRETANJE i na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION, odnosno S VISOKOG OBRAZOVANJA kao ODREDIŠTA.

Predlozi E *within* i S *u* ukazuju na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION, odnosno S VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA, ali je metafora različito leksički realizovana. E *within* a „označava da se SO nalazi u S, ali u okviru ovog odnosa podvlači da SO ne prelazi (spoljne) granice S. S je najčešće ograničeni 2-d prostor, a mogu biti i

njegove granice“ (Klikovac 2006: 378), dok predlog *S u* označava da se radi o tipičnom 3-D SADRŽATELJU.

191. E: **within** Higher Education...
S: **u visokom obrazovanju...**
(SADRŽATELJ)
192. E: **within** the European Higher Education Area
S: **u** Evropskom **prostoru visokog obrazovanja** (B)
(VISOKO OBRAZOVANJE JE PROSTOR u oba jezika, a PROSTOR JE SADRŽATELJ u oba jezika) (SADRŽATELJ)

E *through* ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao PROSTORA, tačnije ograničenog prostora, koji se može posmatrati i kao KANAL koji nekuda vodi. U srpskom se drugačijom leksičkom realizacijom upućuje na isti izvorni domen. *S putem* upućuje na izvorni domen PROSTORA, konkretnije PUTA, te zaključujemo da je iskorišćena ista pojmovna metafora, ali sa različitom leksičkom realizacijom.

193. E: competences acquired and refined **through** higher education...
S: Usavršene **putem visokog obrazovanja...**
(PROSTOR)

OSTALE LEKSEME

194. E: One **access route** is the 'UCC+'-programme...
S: Jedan od **pravaca pristupa** je program UCC+...
(PUTANJA / PUTANJA)
195. E: To **take out** their degree diploma...
S: Da **prezumu diplomu...**
(PREDMET / PREDMET)
196. E: higher education in **equipping** graduates **with the** knowledge and core **transferable** competences
S: visokog obrazovanja u **sticanju znanja** i osnovnih **prenosivih kompetencija** diplomiranih studenata...
(PREDMET / PREDMET)
197. E: another is to encourage a structured path for obtaining general skills **in** a variety of courses.
S: Drugi je podsticanje strukturisanog pravca koji se sledi za sticanje opštih veština **u okviru** različitih predmeta/smerova.
(3-D SADRŽATELJ / 2-D SADRŽATELJ)
198. E: Institutions (or faculties, departments) can decide **to 'embed'** such skills and competences **within** existing courses.

- S: Ustanove (fakulteti, odseci) mogu odlučiti da „**umetnu**“ takve veštine i kompetencije **u** postojeće **smerove**.
(PREDMET / PREDMET), (2-D SADRŽATELJ / 3-D SADRŽATELJ)
199. E: **in Bologna structures** and the share of programmes
S: Podaci su prikupljeni za udeo studenata i udeo programa **u bolonjskom sistemu**. (B)
(BOLONJA JE CELINA u oba jezika, a CELINA JE SADRŽATELJ u oba jezika, samo sa različitom leksičkom realizacijom)
200. E: in programmes following the Bologna three-cycle **structure**...
S: na programe koji prate bolonjski trociklusni **sistem**, (B)
(BOLONJA JE CELINA u oba jezika, uz različitu realizaciju)
201. E: to remove **barriers** to access and **progression** between cycles.
S: ministri su ohrabрили napore za uklanjanje **barijera** za prelaz i **napredovanje** između ciklusa. (B)
(CIKLUSI SU MESTA / TAČKE NA PUTU u oba jezika, STUDIRANJE JE PUTOVANJE u oba jezika, složena metafora koja ima malo drugačiju leksičku realizaciju)
202. E: inserting practical training and work placements **into** study programmes...
S: Uključivanje praktične obuke i radnih praksi **u** studijske programe...
(SADRŽATELJ / SADRŽATELJ)
203. E: **Access** to the next cycle
S: **Prelaz** u sledeći ciklus (B)
(MESTO / MESTO)

5.3.3. STRATEGIJA 3 (RAZLIČITI IZVORNI DOMENI I NJIMA PRIPADAJUĆI METAFORIČKI IZRAZI (UZ DODATNO OBJAŠNJENJE ILI PARAFRAZU U JEZIKU-CILJU))

E STUDENT / S STUDENT

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E STUDENT odnosno S STUDENTA. Prevodi koji se mogu svrstati pod Strategiju 3 su sledeći:

204. E: ...**having left** education and training (iz šireg konteksta se vidi da se odnosi na studente)
S: ...koji su **završili** obrazovanje i obuke.
(TELO KOJE SE KREĆE / VRŠILAC AKTIVNOSTI)

Na osnovu ovog primera i glagola E *to leave* zaključujemo da je E STUDENT konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE, a u srpskom na osnovu svršenog glagola S *završiti* kao VRŠILAC AKTIVNOSTI koja nije precizirana. U oba slučaja imamo metaforičku konceptualizaciju STUDENTA, ali izvorni domen se razlikuju.

205. E: More can be done to ensure that students **receive** good academic guidance
S: Može se učiniti više kako bi se obezbedilo da učenici **steknu** dobro obrazovanje...
(PRIMALAC / VLASNIK)

U navedenom primeru u engleskom se očituje konceptualizacija E STUDENT kao PRIMAOKA, na koju upućuje E *to receive*, koji studentu daje pasivnu ulogu. U srpskom na konceptualizaciju STUDENTA kao VLASNIKA upućuje svršeni glagol S *steći*, koji vršiocu radnje daje aktivniju ulogu u procesu sticanja. Glagoli imaju istu značenjsku komponentu, dolazak u posed nečega, ali njihovi smerovi su različiti.

206. E: Students explained their own experience – that they **had received** little or no **academic guidance** prior to entering higher education.
S: Studenti su objasnili da nisu *imali* **susret sa službom akademskog savetovanja**.
(PRIMALAC / TELO KOJE SE KREĆE)

E STUDENT konceptualizovan je kao PRIMALAC, na šta upućuje glagol E *to receive*, koji je preveden sintagmom S *imali susret*, koja ukazuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE ili PUTNIKA.

U engleskom glagol E *to compete* ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TAKMIČARA, dok u srpskom glagol S *boriti se* upućuje na konceptualizaciju S STUDENTA kao BORCA.

207. E: students **compete** for a fixed number of places.
S: Studenti se **bore** za određeni broj mesta.
(TAKMIČAR / BORAC)

E STUDENT je konceptualizovan kao SADRŽANI OBJEKAT, na šta upućuje predlog E *in*, koji označava sadržavanje, dok je u srpskom ovaj izvorni domen zamenjen domenom NOŠENOG OBJEKTA, na šta upućuje predlog S *na*.

208. E: students **in** programmes corresponding to the Bologna system...
S: studentata **na** programima koji odgovaraju bolonjskom sistemu... (B)
(SADRŽANI OBJEKAT / NOŠENI OBJEKAT)

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E STUDENT odnosno S STUDENTA, gde pored različitog izvornog domena u prevodu imamo i dodatak, pa se prevodna strategija blago modifikuje:

209. E: Instead, countries usually mention the general, overarching goal of reducing **drop-out** and strengthening retention and completion of studies.
S: Umesto njih, zemlje najčešće navode opšte, sveobuhvatne ciljeve za smanjenje stope **osipanja studenata**, na osnovu kojih se pruža podrška zadržavanju studenata i završavanju studija.
(TELO KOJE SE KREĆE / MATERIJ)

Imenica E *dropout* u OED-u označava studente koji odustaju od studija i visokog obrazovanja. Inače, imenica se ne mora isključivo koristiti u obrazovnom kontekstu. Kako Goutli (2007: 43) objašnjava, ona označava svaku osobu koja ne može pronaći svoje mesto u društvu. U osnovi značenja imenice u visokoobrazovnom kontekstu nalazi se metafora ODUSTAJANJE JE FIZIČKO NAPUŠTANJE MESTA, na osnovu koje zaključujemo da je E STUDENT konceptualizovan kao TELO KOJE SE KREĆE. U srpskom je prevedena imenicom *osipanje* i dodata je i imenica *student* da bi prevod bio jasniji. Imenica S *osipanje*, nastala je od glagola S *osipati se*, koji je nesvršeni parnjak glagola S *osuti se* i čija definicija je navedena u RSJ-u „3. a. raspasti se, rasuti se u vidu prašine, rastočiti se. - b. fig. brojčano se smanjiti odlaskom, (članova, personala i sl.)“ Na

osnovu ovog objašnjenja zaključujemo da je u engleskom izvorni domen TELO KOJE SE KREĆE, a u srpskom MATERIJA. Treba napomenuti da je zaključak izveden na osnovu sekundarnog značenja glagola *S osuti se* i da to ukazuje na neophodnu modifikaciju MIPVU metode kada se koristi u srpskom jeziku.

210. E: General measures on student retention and **dropout**.
S: Opšte mere za zadržavanje studenata i **sprečavanje osipanja**.
(TELO KOJE SE KREĆE / MATERIJA)

U drugom primeru, slično kao i u prvom, imamo dodatak u vidu imenice *S sprečavanje*, koja je dodata da bi se bolje razumeo smisao pojma koji ne postoji u srpskom.

U poslednjem primeru u engleskom imamo izvorni domen TELA KOJE SE KREĆE koji se koristi za konceptualizaciju DIPLOMIRANIH STUDENATA, dok je u srpskom STUDENT konceptualizovan kao VRŠILAC AKTIVNOSTI. U ovom slučaju E *first cycle graduate* preveden je kao *S svršeni student*, što očigledno nije isti izraz, već parafraza ciljnog pojma, ali sa istim kontekstualnim značenjem. Ovaj primer takođe ukazuje na blagu modifikaciju prevodne strategije, koja se ogleda u parafrazi ciljnog pojma.

211. E: While in some countries only 1-25% of first cycle graduates **go on to** studies in the second cycle, in other countries as many as 75-100 % do.
S: Dok u nekim zemljama samo 1% do 25% svršenih studenata iz prvog ciklusa **nastavlja** sa studijama, u drugim zemljama njihov udeo može dostići čak 75% do 100%. (B)
(TELO KOJE SE KREĆE / VRŠILAC AKTIVNOSTI)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E HIGHER EDUCATION odnosno S VISOKOG OBRAZOVANJA. Prevodi koji se mogu svrstati pod datu strategiju su sledeći:

212. E: and the transition **from higher education** **into** the labour market.
S: i prelaz **iz visokog obrazovanja** **na** tržište rada.
(POLAZIŠTE / SADRŽATELJ)

U navedenom primeru u engleskom imamo konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao POLAZIŠTA, na šta ukazuje predlog E *from*, dok predlog S *iz* ukazuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA.

U engleskom predlog E *to* ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao ODREDIŠTA, dok u srpskom predlog S *u* ukazuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA:

213. E: One critical phase with regard to participation in higher education is the **transition** from upper secondary education **to** higher education.
S: Kritična faza učešća u visokom obrazovanju jeste **prelaz** iz višeg srednjeg **u visoko obrazovanje**.
(ODREDIŠTE / SADRŽATELJ)
214. E: flexible routes for **progression** from further **to** higher education
S: fleksibilne putanje za **napredovanje** iz srednje škole **u visoko obrazovanje**.
(ODREDIŠTE / SADRŽATELJ)
215. E: encourage young people **into** higher education...
S: **Podstaći** mlade **na visoko obrazovanje**...
(SADRŽATELJ / AKTIVNOST)
216. E: if governments encourage a broader range of students **into** higher education...
S: Ako vlade **podstaknu** veći broj studenata **na visoko obrazovanje**...
(SADRŽATELJ / AKTIVNOST)

U primerima 215 i 216⁸⁰ E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao SADRŽATELJ, na šta ukazuje predlog E *into*, dok u srpskom imamo konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao AKTIVNOSTI. Na ovu konceptualizaciju upućuje glagol S *podstaći*, koji se u RSJ-u definiše kao „1. učiniti da se vatra, žar i sl. bolje razgori, rasplamsati.“ Kao sekundarno značenje u Rečniku navodi se figurativno značenje koje se očituje kao kontekstualno u našem primeru: „2. fig. pokrenuti na akciju, obodriti, pobuditi se, pokrenuti se u akciju, obodriti se: - nečijim primerom“, na osnovu kojeg zaključujemo da je S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano kao AKTIVNOST.

217. E: **Through** higher education...
S: **u visokom obrazovanju**...

⁸⁰ S obzirom na metonimijsko utemeljenje ove konceptualizacije primeri 215 i 216 mogli bi da se svrstaju pod Strategiju 4 Strategiju : Metafora u izvorniku, metonimija u jeziku-cilju.

(PROSTOR / SADRŽATELJ)

U navedenom primeru u engleskom predlog E *through* ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao PROSTORA, ili, kako samo ranije objasnili u tekstu na osnovu objašnjenja Klikovac (2006), ovde može biti reč i o KANALU. U srpskom, predlog S *u* ukazuje na konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA kao SADRŽATELJA.

218. E: **prior to higher education...**
S: **Pre stupanja u visoko obrazovanje...**
(PERIOD / MESTO)

U engleskom E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao PERIOD, na šta ukazuje prilog E *prior*, čije se značenje odnosi na vremenski period. U srpskom je izvorni domen MESTA iskorišćen za konceptualizaciju S VISOKOG OBRAZOVANJA.

219. E: international **competitiveness** of European higher education..
S: međunarodne **konkurentnosti** evropskog visokog obrazovanja.. (B)
(ČOVEK / ROBA ili PROIZVOD)

Imenica E *competitiveness* u OED-u definisana je kao karakteristika ljudi, te zaključujemo da je E HIGHER EDUCATION konceptualizovano kao ČOVEK. Međutim, u srpskom imenica S *konkurentnost* prevashodno se odnosi na predmete čija se vrednost novčano procenjuje, te se S VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje kao ROBA ili PROIZVOD.

E UNIVERSITY / E UNIVERZITET

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E UNIVERSITY odnosno S UNIVERZITETA. Prevodi koji se mogu svrstati pod datu strategiju su sledeći:

220. E: student's right to study **in** the university..
S: Student ima pravo da studira **na** univerzitetu..
(SADRŽATELJ / NOSITELJ)
221. E: according to our interlocutors **in** the university..
S: Prema rečima naših sagovornika **na** univerzitetu..
(SADRŽATELJ / NOSITELJ)

U navedenim primerima E UNIVERSITY konceptualizovan je kao SADRŽATELJ, na šta ukazuje predlog sa značenjem sadržavanja E *in*, dok je S UNIVERZITET konceptualizovan kao NOSITELJ, na šta ukazuje predlog S *na*.

222. E: The other universities **lie in between these positions**...
S: Drugi univerziteti **se kreću između** pomenutih pozicija...
(TELO KOJE MIRUJE / TELO KOJE SE KREĆE)

U datom primeru E UNIVERSITY konceptualizovan je kao TELO KOJE MIRUJE, na šta ukazuje glagol E *to lie*, dok u srpskom imamo suprotni izvorni domen za konceptualizaciju S UNIVERZITET, a to je TELO KOJE SE KREĆE.

223. E: ...have a guaranteed right to **enter** university in all study fields
S: ...pravo da se **upišu na** univerzitet...
(MESTO / PAPIR)

U ovom primeru u engleskom imamo konceptualizaciju E UNIVERSITY kao MESTA, dok se u srpskom gubi izvorni domen MESTA. S UNIVERZITET konceptualizovan je kao PAPIR, što zaključujemo na osnovu značenja glagola S *upisati se* u RSJ-u, koje se odnosi na upisivanje imena na nekom nositelju, tipično papiru.

OSTALE LEKSEME

224. E: Education **provides the key** to build and sustain our future.
S: Obrazovanje **predstavlja ključ** za izgradnju i održanje naše budućnosti. (DOBAVLJAČ / PREDMET-KLJUČ)
225. E: Education it will **remain centre stage** as Europe moves forward.
S: Obrazovanje **će zadržati centralno mesto** kako se Evropa bude kretala napred.
(GLUMAC / TELO KOJE SE KREĆE)
226. E: **across** higher education institutions...
S: **U visokoobrazovnim institucijama**...
(PROSTOR / SADRŽATELJ)
227. E: panel data which follow an individual student from entrance to graduation **in the programme**.
S: Panelni podaci o pojedinačnom studentu, od trenutka kada se upisao na program do trenutka kada je diplomirao **na datom programu**.

- (SADRŽATELJ / NOSITELJ)
228. E: **Fulfil** higher education study programmes....
S: **Savladati** studijske programe...
(SADRŽATELJ / PROTIVNIK)
229. E: **amount** of study
S: **Obim** studija
(MATERIJA / PROSTOR)
230. E: **degree-awarding** higher education institution...
S: **U** kojoj se može **steći diploma**...
(E DEGREE JE NAGRADA / S DIPLOMA JE IMOVINA, E HIGHER EDUCATION INSTITUTION
JE NAGRAĐIVAČ, S VISOKOOBRAZOVNA INSTITUCIJA JE SADRŽATELJ)
231. E: **Sharing** knowledge
S: **Razmena** saznanja
(MATERIJA / PREDMET)
232. E: **high-cost** STEM subjects, including a supplement for those which
cost the most to deliver...
S: Za podučavanje predmeta STEM, što zahteva **viša ulaganja**,
uključujući i dodatak za one predmete čije podučavanje iziskuje najveće
troškove...
(ROBA / INVESTICIJA)
233. E: **a mass** higher education system designed to be open and **accessible**
for all actually continues in reality to serve primarily the needs of the same
profiles of students as in the past.
S: **Masovni sistem visokog obrazovanja**, osmišljen da bude otvoren i
dostupan svima, u stvarnosti nastavlja da služi najpre potrebama istih
profila studenata kao u prošlosti.
(MESTO / PROSTOR)
234. E: **entering** doctoral studies.
S: koji žele da **nastave sa doktorskim studijama**. (B)
(MESTO / AKTIVNOST⁸¹)
235. E: Curriculum **development**
S: **Koordinacija** nastave
(ŽIVO BIĆE / ORGANIZACIJA)
236. E: **delivery**
S: **Organizacija** nastave
(E TEACHING JE DAVANJE PREDMETA / S NASTAVA JE STRUKTURA)
237. E: **course** delivery
S: **Organizacija** nastave
(E TEACHING JE DAVANJE PREDMETA / S NASTAVA JE STRUKTURA)

⁸¹ S obzirom na metonimijsko utemeljenje ove konceptualizacije primer 234 mogao bi da se svrsta pod Strategiju 4 Strategiju : Metafora u izvorniku, metonimija u jeziku-cilju.

5.3.4. STRATEGIJA 4 (METAFORA U IZVORNIKU, METONIMIJA U JEZIKU-CILJU)

Prevođenje metafora iz izvornika metonimijom u jeziku cilju predstavlja novu strategiju, koja se ne pominje u pregledu literature o prevodnim strategijama za metafore. U analiziranom korpusu, ova prevodna strategija očituje se u primerima sa pojmom E STUDENT.

238. E: percentage of *students* that **enter** a programme and complete it...
S: Procenat studenata koji **se upišu na** program studija i završe ga...
(TELO KOJE SE KREĆE / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, IME ZA OSOBU)
239. E: which students **enter**.
S: Na koji se studenti **upisuju**.
(TELO KOJE SE KREĆE / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, IME ZA OSOBU)

U navedenim primerima glagol E *to enter* ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE. U srpskom se dati glagol ne prevodi metaforičkim izrazom, već glagolom S *upisati se*, koji nas navodi na zaključak da je metafora iz engleskog prevedena metonimijom u srpski. Glagol S *upisati se* u Šestotomniku Matice srpske definisan je primarno kao „1. a. uneti (gde), upisujući, zapisati, napisati.“ S obzirom na to da se odnosi na upisivanje studenata, a kada se studenti upisuju, zapravo se njihovo ime upisuje u spisak, smatramo da je IME STUDENTA DEO koji označava CELINU–OSOBU STUDENTA, što upućuje na zaključak da ovde imamo metonimiju.

240. E: panel data which **follow** an individual student **from entrance to** graduation in the programme.
S: Panelni podaci **o** pojedinačnom studentu, od trenutka kada **se upisao** na program do trenutka kada je diplomirao na datom programu.
(TELO KOJE SE KREĆE / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, IME ZA OSOBU)

Prevod imenice E *entrance*, koja takođe ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE, može se posmatrati kao metonimija zbog S *upisati se*, jer se upisuje ime koje stoji za osobu.

241. E: 10% of **entrants**
S: 10 % **brucoša**

U engleskom imenica *entrant* upućuje na konceptualizaciju STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE, dok se u srpskom metaforičnost gubi i koristi se imenica S *brucoš*, koja

označava studenta prve godine. U *Etimološkom rečniku srpskog jezika SANU-a*, ne postoji odrednica za pomenutu reč, ali *Veliki rečnik manje poznatih reči i izraza*⁸² objašnjava da je „termin brucoš nastao od imenice *bruce*, koja predstavlja izraz za prve pubertetske dlačice koje nastaju oko polnih organa“. Na osnovu te definicije možemo zaključiti da je ovaj termin metonimijski motivisan, gde se značenje DELA prenosi na CELINU.

242. E: **dropping out** (odnosi se na studente)
S: **ispisati se**
(TELO KOJE SE KREĆE / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, IME ZA OSOBU)

U ovom primeru glagol E *to drop out* preveden je drugačije nego u svim ostalim primerima. U prevodu se glagol S *ispisati se* može posmatrati kao nemetaforičan ili kao metonimičan, jer je antonim glagola S *upisati se*. Ukoliko se radi o metonimiji, ovde imamo deo koji označava celinu, tj. IME stoji za OSOBU KOJA NOSI TO IME.

243. E: with 61 % entering through such a path and 30 % **entering through the academic secondary education route**.
S: Uz 61% onih koji se upišu na pomenuti način i 30% **onih koji se upišu na studije visokog obrazovanja**.
(PUTNIK / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, konkretnije IME ZA OSOBU)
244. E: with 61 % **entering through** such a **path**...
S: Uz 61% onih koji se **upišu na pomenuti način**...
(PUTNIK/-)

U navedenim primeru deo fraze koji prethodi imenici E *route*, koja je izostavljena iz prevoda, preveden je metonimijski. Glagol E *to enter* preveden je srpskim glagolom *upisati se*, koji upućuje na metonimijsku konceptualizaciju S STUDENTA, jer IME STUDENTA označava OSOBU STUDENTA.

245. E: higher education institutions that are successful in **recruiting** and retaining students...
S: Visokoobrazovne ustanove koje su uspešne u **upisivanju** i zadržavanju studentata.
(VOJNIK / METONIMIJA: DEO ZA CELINU, konkretnije IME ZA OSOBU)

⁸² <http://velikirecnik.com/2017/12/01/brucos/>

U navedenom slučaju u prevodu je iskorišćena je metonimija zbog *S upisivanja*, što je ranije u tekstu objašnjeno.

5.3.5. STRATEGIJA 5 (METAFORA U IZVORNIKU, NEMETAFORIČKI JEZIČKI IZRAZ U JEZIKU-CILJU (UZ DODATNO OBJAŠNJENJE ILI PARAFRAZU))

E STUDENT / S STUDENT

Slede primeri u kojima se uočava metaforička konceptualizacija E STUDENT odnosno S STUDENTA. Prevodi koji se mogu svrstati pod Strategiju 5 su sledeći:

246. E: (student) access, which requires awareness of the offer of higher education, the requirements to be **admitted**, and the process of **admission**;
S: pristup (studenata), koji zahteva svest o ponudi visokog obrazovanja, zahteva za **prijem** i proces **prijema**;
(TELO KOJE SE KREĆE/-)

Imenica E *admission* i glagol E *to admit* sa predlogom E *to* prema definicijama u OED-u upućuju na izvorni domen TELA KOJE SE KREĆE – STUDENT. U srpskom, pak, imenica S *prijem* u RSJ-u definisana je kao „1. v. pridruživanje, primanje, uključivanje u kakav posao, zajednicu, organizaciju: - u stranku, - u radnu organizaciju“, što podrazumeva da nije metaforička, jer se poklapaju kontekstualno i osnovno značenje.

247. E: Prospective students can thus be prepared for the experience **ahead of them**.
S: Budući studenti mogu se pripremiti za **buduće iskustvo**.
(TELO KOJE SE KREĆE/-)

E STUDENT je konceptualizovan kao TELA KOJE SE KREĆE u primeru sa prilogom E *ahead* (S *ispred*), koji se u OED-u definiše kao „dalje ispred u prostoru, u smeru kretanja unapred“. U srpskom je ovaj metaforički izraz prevden nemetaforičkim izrazom koji predstavlja njegovo kontekstualno značenje.

248. E: Retention might also be linked to **reaching** certain grades in examinations. (odnosi se na studente jer oni dobijaju ocene).
S: Zadržavanje se može dovesti u vezu sa **postizanjem** određenih ocena na ispitima.

(TELO KOJE SE KREĆE/-)

E *to reach* u OED-u podrazumeva kretanje i upućuje na E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE. Međutim, u srpskom imamo nemetaforički izraz sa glagolom *S postići*, koji je u RSJ-u definisan kao „1. a. ostvariti nešto trudom, naporima, realizovati cilj.“ U prevodu je, kao i u prethodnom primeru, iskoršćeno kontekstualno značenje metaforičkog izraza.

249. E: students who successfully **pass** the first year.
S: studenti koji su uspešno **završili** prvu godinu.
(TELO KOJE SE KREĆE/-)

E *to pass* upućuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE, dok u srpskom glagol *S završiti* nije metaforičan.

250. E: **Guidance** to prospective students
S: **Savetovanje** budućih studentata...
(PUTNIK/-)
251. E: guidance can help bring down the 'indirect' **barriers** non-traditional learners can face on the labour market
S: Karijerno vođenje može pomoći da se sruše indirektna **ograničenja** sa kojima netradicionalni studenti mogu da se suoče na tržištu rada.
(PUTNIK/-)

U primerima 250 i 251, imenice *S savetovanje* odnosno *S ograničenje* nisu metaforične i ne ukazuju ni na jedan izvorni domen.

252. E: **holder** (odnosi se na studente koji su stekli diplome)
S: **diplomac** (B)
(VLASNIK/-)

Imenica E *holder* upućuje na konceptualizaciju E STUDENT kao VLASNIKA. U datoj situaciji student postaje vlasnik diplome. U srpskom ona je samo zamenjena odgovarajućim nemetaforičkim terminom *S diplomac*, koji označava studenta koji je završio studije i stekao diplomu.

I u narednom primeru imamo konceptualizaciju E STUDENT kao VOJNIKA, na koju ukazuje imenica E *cohort*, ali u prevodu se metafora gubi i zamenjuje imenicom *S grupa*, koja nosi kontekstualno značenje metaforičkog izraza u engleskom:

253. E: when the first **cohort** of the students studying in the Bologna model graduate.

S: Ipak, takvi programi će prestati da postoje kada diplomira prva **grupa studenata** koji studiraju po bolonjskom modelu. (B)
(VOJNIK/-)

Slede primeri u kojima se metafora prevodi doslovnim izrazom koji sadrži i dodatno objašnjenje. Ovakav prevod Silaški (2012: 117) naziva eksplanatornim.

254. E: higher education **drop-outs** to return to education.

S: **Studentima koji odustanu** od visokog obrazovanja da se vrate u obrazovanje.
(TELO KOJE SE KREĆE)

255. E: ensuring as few students **drop out** of their studies as possible.

S: Stvaranje uslova da što manje studenata **odustane** od studija.
(TELO KOJE SE KREĆE)

Imenica E *dropout* je u primeru koji je podveden pod Strategiju 3 prevedena metaforičkim izrazom u srpskom S *osipanje*. Međutim, ovde u srpskom prevodu imamo doslovni izraz koji predstavlja smisao engleskog metaforičkog izraza. Glagol S *odustati* u RSJ-u primarno je definisan kao „okaniti se neke namere, plana“, što nedvosmisleno upućuje na pomenuti zaključak.

256. E: **what paths are actually taken** in order to gain admission to higher education (studenti su vršioi radnje)

S: **Pitanje načina na koji se zapravo** dobija pravo prijema u visoko obrazovanje.
(PUTNIK)

257. E: Higher Education Statistics Agency (HESA) conducts the Destination of **Leavers** from Higher Education

S: Određivanje pravaca **studenata nakon diplomiranja**
(PUTNIK)

258. E: **Progressing students...**

S: **Studenti u procesu studiranja**
(PUTNIK)

259. E: Students explained their own experience – that they had received little or no **academic guidance** prior to entering higher education.

S: Studenti su objasnili da nisu imali susret sa **službom akademskog savetovanja**.
(PUTNIK)

U svim navedenim primerima, označene reči u engleskom ukazuju na konceptualizaciju E STUDENT kao PUTNIKA. U srpskom su polumasnim slogom

odštampani izrazi kojima su prevedene nemetaforički, tj. njihov smisao je doslovno parafraziran.

260. E: is granted for **holders of honours degrees...**
S: **studentima osnovnih studija sa visokim prosekom ocena** pre nego onima sa nižim... (B)
(VLASNIK)
261. E: those **holding** a professional first-cycle degree...
S: oni koji su **završili nivo** strukovnih **studija** prvog ciklusa... (B)
(VLASNIK)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVNJE

262. E: access, which requires awareness of the offer of higher education, the requirements to be **admitted**, and the process of **admission**;
S: pristup, koji zahteva svest o ponudi visokog obrazovanja, zahteva za **prijem** i proces **prijema**;
(MESTO/-)

U engleskom glagol *E to be admitted* i imenica *E admission* upućuju na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao MESTA, dok u srpskom imenica *E prijem* nema metaforičko značenje, što zaključujemo na osnovu njenog primarnog značenja u RSJ-u „pridruživanje, primanje uključivanje u kakav posao, zajednicu, organizaciju“, koje se poklapa sa kontekstualnim.

263. E: encouraging students **to enter** earlier/younger and to complete higher education faster.
S: Studenti se podstiču da u mlađem uzrastu **upišu**⁸³ studije i brže ih završe. (MESTO)

U navedenom primeru u engleskom glagol *E to enter* ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao MESTA, jer se tipično ulazi u mesto, dok u srpskom imamo nemetaforičku, odnosno metonimijsku zamenu sa glagolom *S upisati*.

⁸³ Glagol *E to enter* i imenica *E entry* prevode se kao *S stupanje* i *S stupiti*, što smatramo njihovim adekvatnim ekvivalentima i dobrim prevodom. Međutim, u ovom primeru *E to enter* preveden je nemetaforičkim ili metonimijskim *S upisati*, što smatramo ne tako odgovarajućim ekvivalentom. Ovakvo rešenje u prevodu bi bilo primerenije imenici *E enrollment* i glagolu *E to enrol*.

Takođe, i imenica *S visoko obrazovanje* parafrazirana je, tj. zamenjena imenicom *S studije*.

264. E: Increasing attainment levels **in higher education**...
S: Povećanje obima sticanja diplome **visokog obrazovanja**...
(SADRŽATELJ)

E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao SADRŽATELJ, što se zaključuje na osnovu predloga E *in*, dok se u srpskom taj izvorni domen gubi i parafrazira se nemetaforičkim izrazom.

265. E: that track students after **dropping out from higher education**.
S: U kojima se studenti prate i nakon što **odustanu** od studija.
(NOSITELJ)

U ovom primeru E *to drop out*, koji ukazuje na konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION kao NOSITELJA, preveden je glagolom S *odustati*, koji nije metaforičan, i parafrazom E *higher education* u S *studije*.

266. E: European Commission policy stresses the role of higher education in **equipping** graduates with the knowledge and core transferable competences...
S: Uloga visokog obrazovanja u **sticanju znanja** i osnovnih prenosivih kompetencija diplomiranih studenata koje su im neophodne...
(DAVALAC)

U navedenom slučaju gubi se metaforičnost pojma S VISOKO OBRAZOVANJE koja postoji u engleskom, gde je E HIGHER EDUCATION konceptualizovano kao DAVALAC, što se zaključuje na osnovu glagola E *to equip*, koji je u OED-u definisan kao „nekoga obezbediti neophodnim stvarima za određenu priliku“. Metafora se u srpskom prenosi na pojam S STUDENT, koji je konceptualizovan kao VLASNIK. Zaključujemo da ovde imamo parafrazu metafore.

E UNIVERSITY / S UNIVERZITET

Eksplanatorni prevod uočava se i kod pojmova E UNIVERSITY i S UNIVERZITET:

267. E: In order to make this initial selection, the research team made use of indicators produced in the European University Association's autonomy **scorecard** (EUA 2011).

S: Istraživački tim je iskoristio pokazatelje iz **izveštaja** o autonomiji univerziteta koji je pripremila Evropska asocijacija univerziteta.
(TAKMIČAR)

Imenica E *scorecard* definisana je u OED-u i MacMillan rečniku kao „kartica u sportu na kojoj se beleže rezultati“. Ona ukazuje na konceptualizaciju E UNIVERSITY kao TAKMIČARA, s obzirom na to da se radi o njegovim rezultatima. U srpskom je prevedena nemetaforičkom imenicom S *izveštaj* i dodata je imenica S *univerzitet*, kako bi smisao rečenice bio jasan.

OSTALE LEKSEME

268. E: **embark on** a higher education programme.

S: **Upišu na**⁸⁴ program visokog obrazovanja.

(AKTIVNOST /-)

269. E: **evolution** of higher education policy has been towards a very open, flexible, learner-centred system.

S: **Promena** politike visokog obrazovanja okrenuta ka vrlo otvorenom, fleksibilnom sistemu u čijem su centru učenici.

(ŽIVO BIĆE /-)

270. E: the academic **orientation service**...

S: Služba akademskog savetovanja...

(VODIČ /-)

271. E: The introductory **course**...

S: Uvodni **predmet**⁸⁵...

(KRETANJE /-)

272. E: who (students) will change **course** before completing...

S: Onih koji će promeniti studijski smer/**grupu**⁸⁶...

(PUTANJA /-)

273. E: **Delivery methods**

S: **podučavanje**

(E TEACHING JE DAVANJE PREDMETA /-)

⁸⁴ Ovaj primer možemo posmatrati kao nemetaforičan ili metonimijski, kako je ranije u tekstu objašnjeno.

⁸⁵ E *course* prevodi se i kao S *predmet*, što smatramo adekvatnim prevodom.

⁸⁶ Ukoliko se E *course* prevodi kao E *smer*, izvorni domen je isti – KRETANJE, ali ukoliko se E *course* prevodi kao S *grupa*, prevod je nemetaforičan.

274. E: The modernisation agenda **supports** higher education systems in Europe...
 S: Agendom za modernizaciju sistemi visokog obrazovanja se podstiču... (PREDMET /-)
275. E: Students at the **Heart** of the System... (misli se na higher education system)
 S: Studenti u **centru** sistema...
 (ŽIVO BIĆE /-)
276. E: 2.1.3. Programmes **outside** the typical Bologna models...
 S: Programi koji se **razlikuju** od uobičajenih bolonjskih modela... (B)
 (BOLONJSKI MODEL JE SADRŽATELJ /-)
277. E: Country explanations confirm that six of the countries which **score** 'light green',
 S: Objašnjenja za date zemlje potvrđuju da šest zemalja, koje su **potpale pod**... (B)
 (E COUNTRY JE TAKMIČAR, iz čega sledi da je E HIGHER EDUCATION DISCIPLINA /-).
278. E: to support the work of a **pathfinder group** of countries **exploring ways**...
 S: da podrže rad grupa zemalja koje nalaze načine da postignu automatsko priznavanje uporedivih nivoa studija. (B)

U poslednjem primeru u engleskom imamo konceptualizaciju E HIGHER EDUCATION KAO AVANTURE, a zemlje su IZVIĐAČI/ISTRAŽIVAČI. U srpskom se gubi metafora i dolazi do nemetaforičke parafraze izraza E *exploring ways*.)

Strategija 5 obuhvata i primere koji su metaforički u izvorniku, a u jeziku-cilju dolazi do brisanja metafore:

E STUDENT / S STUDENT

279. E: panel data which **follow** an individual student **from entrance to** graduation in the programme.
 S: Panelni podaci o pojedinačnom studentu, od trenutka kada se **upisao** na program do trenutka kada je diplomirao na datom programu.
 (TELO KOJE SE KREĆE)

U ovom primeru imamo izostavljanje iz prevoda metaforičkog glagola E *to follow*, koji ukazuje na konceptualizaciju E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE.

U sledećem primeru imenica *E route* je u potpunosti izostavljena iz prevoda, a deo fraze koji joj prethodi preveden je doslovno ili metonimijski.

280. E: with 61 % entering through such a path and 30 % **entering through the academic secondary education route.**

S: Uz 61% onih koji se upišu na pomenuti način i 30% **onih koji se upišu na studije visokog obrazovanja.**

(PUTNIK)

U narednom slučaju iz prevoda je izostavljen veći deo metaforičkog izraza koji upućuje na E STUDENT kao TELA KOJE SE KREĆE. Ostao je manji deo metaforičkog izraza sa predlozima koji mogu upućivati na izvorni domen KRETANJA, ali ipak smatramo da je eksplicitna metafora izostavljena iz prevoda.

281. E: flexible **routes** for **progression from** further **to** higher education

S: **Iz** srednje škole **u** visoko obrazovanje.

(TELO KOJE SE KREĆE)

282. E: students **entering** through a primary **route**

S: *u srpskom je ova metaforička fraza potpuno izostavljena iz prevoda*

(TELO KOJE SE KREĆE)

U primerima koji slede, kao što se može jasno videti, u potpunosti su izostavljeni metaforički izrazi koji bi u prevodu mogli da upućuju na konceptualizaciju S STUDENTA kao PRIMAOCA.

283. E: quality of education graduates had **received** during their studies.

S: Od kvaliteta obrazovanja diplomiranih studenata.

(PRIMALAC)

284. E: graduates who **received** the same education have...

S: Svi diplomirani studenti...

(PRIMALAC)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

285. E: for students **in** French higher education to feel lost and unguided in their first year at university.

S: Uobičajeni doživljaj studenata osećaj izgubljenosti i dezorijentisanosti. (SADRŽATELJ)

U navedenom primeru u srpskom dolazi do gubljenja metafore koja se odnosi na pojam S VISOKOG OBRAZOVANJA. Podvučena fraza u engleskom, u kojoj je E HIGHER EDUCATION konceptualizovano kao SADRŽATELJ, nije prevdena u srpskom.

OSTALE LEKSEME

286. E: Students can choose **to complete** only one or a combination of modules...

S: Studenti mogu da izaberu samo jedan **modul**..
(AKTIVNOST/-)

5.3.6. STRATEGIJA 6 (NEMETAFORIČKI JEZIČKI IZRAZ U IZVORNIKU, METAFORA U JEZIKU-CILJU)

E STUDENT / S STUDENT

287. E: **Disadvantaged students**
S: **Studenti u nepovoljnom položaju...**
(-/TELO KOJE SE KREĆE)
288. E: That those (**students**) **brought into** higher education...
S: Da se svi oni **koji dođu** u visoko obrazovanje...
(-/TELO KOJE SE KREĆE)

U primeru 288 u engleskom imamo frazalni glagol E *to bring in*, čije je primarno značenje definisano kao „vesti nešto novo“ i nije metaforičko, dok u srpskom glagol S *doći* ukazuje na konceptualizaciju STUDENTA kao TELA KOJE SE KREĆE.

OSTALE LEKSEME

289. E: **counselling**
S: Karijerno **vođenje**⁸⁷
(-/KRETANJE)
290. E: full-time first degree starters...
S: Redovni bruceši **na studijama** prvog stepena...
(-/NOSITELJ)
291. E: another is to encourage a structured path for obtaining general **skills** in a variety of courses.
S: Drugi je podsticanje strukturisanog pravca koji se sledi za **sticanje** opštih **veština** u okviru različitih predmeta/smerova.
(-/IMOVINA)
292. E: higher education institutions to further develop joint programmes and **degrees**...
S: podstičući ustanove visokog obrazovanja da dalje razvijaju zajedničke programe i **nivo**e **studija**... (B)
(-/MATERIJA)
293. E: Higher Education Certificate
S: sertifikat o **završenom** visokom obrazovanju, (B)
(-/AKTIVNOST)
294. E: Interim Qualification
S: diploma o završenom **prelaznom programu**, (B)

⁸⁷ Smatramo da ovo nije odgovarajući prevod imenice E *counselling* i da bi bilo adekvatnije prevesti kao S *savetovanje*. Prevod S *karijerno vođenje* primereniji je E (*career*) *guidance*.

(U engleskom nemamo metaforu, a u srpskom imamo i dodatak u vidu S *programa*, koji je metaforički konceptualizovan kao STANICA, jer se primarno značenje prideva S *prelazan* u RSJ-u odnosi na stanice.)

295. E: Undergraduate certificate

S: sertifikat o **završenim** osnovnim *studijama*, (B)

(U engleskom nemamo metaforu, a u srpskom imamo dodatak u vidu S *studija*, koje se metaforički konceptualizuju kao AKTIVNOST.)

296. E: Associate degree

S: diploma **kratkog programa** (B)

(U engleskom nemamo metaforu, dok u srpskom imamo dodatak u vidu S *programa*, koji se konceptualizuje kao PUT, na šta ukazuje dimenzioni pridev S *kratak*.)

5.3.7. STRATEGIJA 7 (METAFORIČKO KALKIRANJE)

E HIGHER EDUCATION / S VISOKO OBRAZOVANJE

297. E: **Open access** policy (to higher education)
S: Politika **otvorenog pristupa** (podrazumeva se da se odnosi na visoko obrazovanje)

U ovom primeru imamo semantički kalk, jer pod uticajem stranog jezika sintagma *otvoreni pristup* u srpskom dobija novo značenje.

E ACADEMIC STAFF / S NASTAVNO OSOBLJE

298. E: that enhances the independence of the learner and changes the role of the teacher to one of **facilitator** and mentor...
S: kao učenje na osnovu kojeg student stiže nezavisnost, a nastavnik dobija ulogu **facilitatora** i mentora...

U ovom primeru reč iz engleskog je potpuno prenesena u srpski i ortografski i semantički.

OSTALE LEKSEME

299. E: benchmark
S: benčmark⁸⁸
300. They (HEI) have to develop the '**generic**', '**transferable**' or '**key skills**' of students.
S: One moraju da razviju **generičke, prenosive ili ključne veštine** studenata.
301. E: '**open access**' systems
S: Sistemi "otvorenog pristupa"
(SISTEM JE MESTO u oba jezika)
302. E: learning outcomes
S: **ishodi učenja** (B)
(UČENJE JE AKTIVNOST u oba jezika)

⁸⁸ Imenica E *benchmark* u značenju S *standard* na osnovu kojeg se određuje uspeh nečega ili nekoga, često se kalkira u srpskom, ali u ovom tekstu se pojavljuje i prevod koji smatramo adekvatnim – S *merilo*. Benčmark je zapravo merilo performansi, tj. učinka ili postignuća. U osnovi ove konceptualizacije je pojmovna metafora NAPREDOVANJE JE KRETANJE NAVIŠE.

5.4. Rezime i zaključak

Možemo zaključiti da su se ispostavile kao tačne pretpostavke od kojih smo pošli u analizi. Prilikom prevođenja iz engleskog jezika u srpski jezik leksema iz oblasti visokog obrazovanja koje su metaforički konceptualizovane izvorni domeni se poklapaju. Na to ukazuju primeri opisani u okviru Strategije 1 sa istom leksičkom realizacijom. U okviru ove strategije ima i nekoliko primera sa dodatkom ili parafrazom koji predstavljaju njenu blagu modifikaciju.

Inače, primeri svrstani pod **Strategiju 1** su najbroniji i obuhvataju sve četiri ciljne lekseme iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Njih je ukupno 160, što je polovina svih metaforičkih primera koji su identifikovani i analizirani u korpsu. Ukupno je opisano 290 primera, a iz opisa je izostavljeno još oko 50 primera jer se ponavljaju.

Primeri koji su opisani u okviru Strategije 1 upućuju na poklapanje izvornih domena u engleskom i srpskom jeziku prilikom prevođenja sa istom leksičkom realizacijom, što može ukazivati na postojanje pojmovnog prenošenja. Metodom koju smo definisali za identifikaciju pojmovnog prenošenja putem konsultacije KSSJ-a ustanovljeno je da u okviru Strategije 1 ima 50 primera u kojima je uočeno pojmovno prenošenje. Svi oni odnose se na ciljne pojmove u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA koje smo analizirali i u prvom delu rada. Kao što smo videli u odeljku o ideologijama, izvorni domeni mogu ukazivati na različite ideologije, odnosno mogu biti njihovi prenosnici. Kada se u jeziku-cilju iskoristi isti izvorni domen kao u izvorniku, kao što smo videli, može doći do pojmovnog prenošenja. Time se i ideologija može uneti u izvornik i to vrlo često prevodioci čine nesvesno. Međutim, oni imaju izbora, a on se oslikava u sledećim primerima. Imenica *E cohort* ukazuje na konceptualizaciju STUDENTA kao VOJNIKA, i kao što vidimo u narednim primerima, metafora se unosi u srpski jezik.

303. E: the student cohort
S: Studentska kohorta
(VOJNIK) (PP)

304. E: Many education systems stipulate that students are counted only in the **cohort** of their new programme.

S: Studenti se broje samo u kohorti njihovog novog programa.
(VOJNIK) (PP)

Ipak, postoji i drugačije rešenje u prevodu, a to je doslovni prevod imenice *cohort* koji se svrstava pod Strategiju 5 i njime se ne prenosi ideologija iz izvornika u jeziku-cilja.

305. E: when the first **cohort** of the students studying in the Bologna model graduate.

S: Ipak, takvi programi će prestati da postoje kada diplomira prva **grupa studenata** koji studiraju po bolonjskom modelu. (B)
(VOJNIK/-)

Na ovim primerima se vidi i važnost osveščivanja prevodilaca o postojanju pojmovnih metafora, njihovom ideološkom potencijalu i strategijama koje se mogu koristiti za prevođenje.

Strategijom 2, koja podrazumeva da izvorni domen ostaje isti u prevodu ali da ima različitu leksičku realizaciju sa mogućim dodatkom, obuhvaćeno je 29 primera iz korpusa. Ova strategija uočava se kod 2 ciljna pojma – E STUDENT i E HIGHER EDUCATION i kod pojmova koji su navedeni kao „ostali“ u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA. Ova prevodna strategija može ukazivati na sličnosti između poimanja domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i u srpskom, jer su izvorni domeni isti, a različite leksičke realizacije mogu ukazivati na jezičke ili kulturološke specifičnosti. Utvrđivanje razloga zbog kojih je metafora različito leksički realizovana u jeziku-cilju prevazišlo bi okvire ovog rada, ali bi moglo biti tema nekih budućih istraživanja.

Prilikom prevođenja iz engleskog jezika u srpski jezik izvorni domeni mogu i da se ne poklapaju, što pokazuju primeri opisani u okviru **Strategije 3**, kojih ukupno ima 34. Korišćenje različitog izvornog domena za metaforičku konceptualizaciju pokazuje da nema pojmovnog prenošenja iz engleskog u srpski, a može ukazivati i na različitost pojmovnih sistema dva jezika. Pored toga, drugačiji izbor izvornog domena u jeziku-cilju može ukazivati na promenu ideološke paradigme. Npr. ako je E STUDENT u engleskom konceptualizovan kao PRIMALAC, a srpskom kao TELO KOJE SE KREĆE, to može ukazivati na postojanje humanističke ideologije u engleskom, jer je student pasivan s

obzirom na to da mu neko drugi predaje znanje, dok u srpskom može ukazivati na postojanje progresivističke ideologije, gde student svojom aktivnošću i zalaganjem stiče znanje.

306. E: Students explained their own experience – that they **had received** little or no **academic guidance** prior to entering higher education.

S: Studenti su objasnili da nisu *imali susret sa službom akademskog savetovanja*.

(PRIMALAC / TELO KOJE SE KREĆE)

Dalje, E HIGHER EDUCATION konceptualizovano je kao ČOVEK, dok u srpskom imamo promenu izvornog domena i VISOKO OBRAZOVANJE se konceptualizuje kao ROBA. U engleskom izvorni domen ČOVEKA ukazuje na progresivističku ideologiju, dok se u srpskom očituje instrumentalistička ideologija, s obzirom na to da je visoko obrazovanje opredmećeno, predstavlja proizvod društva i služi da zadovolji njegove potrebe.

307. E: international **competitiveness** of European higher education...

S: međunarodne **konkurentnosti** evropskog visokog obrazovanja... (B)
(ČOVEK / ROBA ili PROIZVOD)

Dakle, primeri koji su opisani u okviru Strategije 3 mogu ukazivati, i u većem broju slučajeva to čine, na promenu ideološke paradigme prilikom prevođenja metafora drugim izvornim domenom. Čini se da bi prevodicima posebno trebalo skrenuti pažnju na ovu strategiju, jer nesvesno, odabirom drugačijeg izvornog domena, mogu da upute na drugačiju obrazovnu ideologiju od one koja je u originalu.

Jedna novina u ovoj analizi je **Strategija 4**, koja podrazumeva prevođenje metafora metonimijom i identifikovana je u 8 primera. U analiziranom korpusu ona se očituje samo kod pojma E STUDENT, odnosno kod prevoda ovog pojma u srpski.

Rezultati opisane analize potvrđuju još jednu hipotezu – da se metafore uopšte ne prevode metaforom. To pokazuju i primeri koji predstavljaju **Strategiju 5**, koja podrazumeva doslovno prevođenje pojmovnih metafora sa ili bez dodatnog objašnjenja ili brisanje metafore iz prevoda. Ova strategija uočena je u 43 primera u analiziranom korpusu kod pojmova E STUDENT, E HIGHER EDUCATION, E UNIVERSITY i kod

ostalnih leksema iz ciljnog domena, ali u manjem broju primera. Strategija 5 takođe bi mogla da ima uticaj na promenu ideološke paradigme, jer se izostavljanjem metafore, koja ima ideološki potencijal, iz prevoda ne prenosi ideologija u jeziku-cilju.

U 10 primera u korpusu uočena je **Strategija 6**, u kojoj pojmovna metafora predstavlja prevodilačko rešenje, a ne problem, jer se koristi za prevođenje doslovnog izraza iz izvornika. U pogledu pojmovnog prenošenja ni Strategija 6, a ni **Strategija 7**, koja se odnosi na kalkiranje i uočena je u 6 primera, nisu značajne. Međutim, Strategija 6 može imati ideološke implikacije, jer se prevođenjem nemetaforičnog izraza metaforičnim može uneti određena ideologija u tekst jezika-cilja.

Opisane prevodne strategije mogu biti od pomoći pri budućem prevođenju tekstova iz oblasti visokog obrazovanja, jer mogu podići svest prevodilaca o postojanju pojmovnih metafora u ovoj oblasti i vrstama izvornih domena i njihovoj ideološkoj obojenosti, a opisani primeri nude izbor različitih rešenja, jer su se često prevodi jednog ciljnog pojma našli u okviru nekoliko strategija.

6. Zaključna razmatranja

Ovo istraživanje sastojalo se od tri dela, koja su obuhvatila 1) identifikaciju metaforičkih konceptualizacija pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA u korpusima opšte namene u britanskom engleskom i srpskom jeziku, 2) analizu njihovog ideološkog potencijala i 3) analizu prevoda metafora u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA u specijalizovanom paralelnom korpusu sa engleskog na srpski. Svaki deo sadrži pripadajuće zaključke, a ovde iznosimo opšta zaključna razmatranja, koja se odnose na sličnosti i razlike u metaforičkoj konceptualizaciji pomenutog ciljnog domena, teorijske i metodološke implikacije i moguće pravce daljeg istraživanja.

6.1. Sličnosti i razlike u metaforičkoj konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA u engleskom i srpskom jeziku: pojmovno-jezički i društveno-ideološki aspekti

U ovom istraživanju pošli smo od pretpostavke da se ključni pojmovi iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA u britanskom engleskom i srpskom jeziku konceptualizuju metaforički, što se ispostavilo tačnim. Od 8000 primera, koliko je ekscerpirano i analizirano u oba korpusa opšte namene (po 4000 iz svakog), metaforično je 2092 primera, što čini 26,15% od ukupnog broja. Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da se domen VISOKOG OBRAZOVANJA u zapaženoj meri razume na osnovu metaforičkih konceptualizacija.

Ispostavilo se kao tačno i da se izvorni domeni koji se koriste za konceptualizaciju ciljnih pojmova u velikoj meri poklapaju. U oba jezika zastupljeni su izvorni domeni PREDMETA (608), PROSTORA (539), ŽIVOG BIĆA (366), ČOVEKA i OBLASTI LJUDSKE DELATNOSTI (258), KRETANJA (235), AKTIVNOSTI i PROCESA (63) i MATERIJE (23). Razlike u jezicima uočavaju se na nivou konkretizacija pomenutih izvornih domena. Npr. u srpskom imamo konkretizaciju izvornog domena MESTA kao DRŽAVE kod konceptualizacije pojma UNIVERZITET, dok se u engleskom takva konkretizacija ne

pojavljuje. Sa druge strane, u engleskom izvorni domen KRETANJA je više konkretizovan, jer se u primerima uočava veći broj izvornih domena nego u srpskom. U engleskom su zastupljeni POLAZIŠTE, ODREDIŠTE, TELO KOJE SE KREĆE, PUTNIK, VODIČ i SILA KOJA DELUJE DUŽ PUTA, dok u srpskom nemamo konkretizacije u vidu POLAZIŠTA i SILE KOJA DELUJE DUŽ PUTA. Takođe, primeri koji pripadaju izvornom domenu KRETANJA brojniji su u engleskom nego u SRPSKOM.

U dvama posmatranim jezicima uočavaju se razlike na planu leksičkih realizacija i istaknutosti različitih aspekata metaforičkih preslikavanja. Npr. izvorni domen PROSTORA drugačije je leksikalizovan u engleskom, a drugačije u srpskom. Izvesna poklapanja svakako postoje. U engleskom, na primer, na konceptualizaciju HIGHER EDUCATION kao PROSTORA ukazuju metaforički upotrebljene lekseme: *expansion, to expand, to extend, throughout, across, to go through, boundaries, fringes, gates, area, realm, field* i *sector*; a u srpskom to su: *oblast, svet, prostor* i *istraživanje*.

Sa jedne strane, drugačije leksičke realizacije izvornih domena imaju ideološke implikacije, o kojima će biti reči malo kasnije u tekstu. Sa druge strane, leksičke realizacije nam daju uvid u prilike i stanje određenog domena, ili bar raspoloženje koje vlada u diskursu na temu visokog obrazovanja, odnosno da li je ono pozitivno ili negativno. U oba jezika VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizovano je kao SADRŽATELJ, s tim da je u engleskom ova konceptualizacija zastupljena u 196 primera, dok se u srpskom javlja u 36 primera. U oba pojma mogu biti sadržane osobe sa različitim funkcijama i osobinama, institucije i organizacije, predmeti, aktivnosti, osobine i stanja stvari. Jedno od zapažanja koje bismo izdvojili kada je u pitanju metafora S VISOKO OBRAZOVANJE JE SADRŽATELJ, jeste da se u njemu nalazi mnogo više negativnih SADRŽANIH OBJEKATA, za razliku od britanskog konteksta. Npr. u britanskom visokom obrazovanju su *kvalitet, razvoj, ravnoteža, nejednakosti standardi, inovacije, nivoi, podele, odnosi moći, autoriteti, treća sila, ključni koncepti, etikete, praksa, mogućnosti, zahtevi, podrška, ekonomska klima, akademska sloboda, dogovori oko finansiranja, problematika*, dok su u srpskom *stanje, pogoršavanje stanja, bolja ili manje loša situacija, haos, afera, nagomilani problemi, negativnosti, nedostatak usluga, novine,*

tekući trendovi, savremeni trendovi, etička načela, nadležnosti, upravni nadzor, prilike i propisi, odluke, pitanja od pokrajinskog značaja. Zaključujemo da je je diskurs u Britaniji prilično neutralniji i objektivniji, dok u Srbiji oslikava uglavnom negativnije javno mišljenje o visokom obrazovanju. Slična je situacija i sa izvornim domenom POSLOVANJA, odnosno njegovim leksičkim realizacijama u srpskom, koje uglavnom oslikavaju probleme koji postoje u ovoj oblasti, a posebno primeri koji pripadaju izvornom domenu ROBE (*kupoprodaja diploma, ispita, prodavanje ispita, prosvetna mafija* itd.).

Jedna od razlika koja se uočava u britanskom engleskom i srpskom jeziku u konceptualizaciji domena VISOKOG OBRAZOVANJA jeste različita zastupljenost izvornih domena. Kada su u pitanju izvorni domeni koji spadaju u oblasti ljudske delatnosti, npr. kao što su POSLOVANJE i SPORT, zapaža se da je prvi i zastupljeniji, i konkretizovaniji u srpskom, dok je sa drugim to slučaj u engleskom. Ovakvi nalazi mogli bi da ukazuju i na kulturološke razlike između britanskog i srpskog društva, a kao što ćemo kasnije videti, oni svakako upućuju na različite ideologije u obrazovnom kontekstu.

Kod opisa izvornog domena PROSTORA, odnosno njegovih konkretizacija – SADRŽATELJA i NOSITELJA, uočeno je da se prvi pretežno koristi za konceptualizaciju pojma UNIVERSITY, a drugi za konceptualizaciju pojma UNIVERZITET, i da od ovog obrasca nema odstupanja, što je potvrđeno u analizi prevoda ciljnog pojma. Ovakve razlike u konceptualizacijama mogle bi da ukazuju na razlike koje postoje u pojmovnim sistemima koji su vezani za britanski i srpski kontekst.

Sledeća pretpostavka od koje smo krenuli u ovom istraživanju je takođe potvrđena, a to je da pojmovne metafore pomoću kojih se konceptualizuje domen VISOKOG OBRAZOVANJA (u britanskom engleskom i srpskom jeziku) imaju značajnu ulogu u odražavanju i oblikovanju obrazovnih ideologija.

Instrumentalističku ideologiju mahom oslikavaju sledeći izvorni domeni: PROSTOR, SADRŽATELJ i MESTO, koji su iskorišćeni za konceptualizaciju pojmova VISOKO OBRAZOVANJE i UNIVERZITET u oba jezika; INSTRUKTOR i UPRAVNIK, koji se koriste za konceptualizaciju PROFESORA i OSOBA NA OBUČI; RADNIK i VOJNIK, koji se koriste za

konceptualizaciju STUDENTA. Na ovu ideologiju upućuju i neke od konceptualizacija STUDENTA kao PUTNIKA, a PROFESORA kao VODIČA kada je naglasak na usmeravanom kretanju u visokom obrazovanju.

Progresivističku ideologiju oslikavaju mahom izvorni domeni koji pripadaju izvornom domenu ŽIVOG BIĆA, različite konkretizacije izvornog domena ČOVEK, i izvorni domeni koji pripadaju KRETANJU, kao što su TELO KOJE SE KREĆE i njegova konkretizacija PUTNIK, jer ukazuju na aktivnost učesnika u visokom obrazovanju. Za pojam VISOKOG OBRAZOVANJA karakteristična je njegova konceptualizacija kao OTVORENOG SADRŽATELJA, AKTIVNOSTI (koja upućuje na neku dinamiku) i GRAĐEVINE (koja ukazuje na to da u izgradnji visokog obrazovanja aktivno učestvuju razni činioци). I PROFESOR i STUDENT u oba jezika mogu biti STVARAOCI, TELO KOJE SE KREĆE i SARADNICI, a PROFESOR može biti konceptualizovan i kao OSLOMAC i NEGOVATELJ, dok je UNIVERZITETU pripisana uloga RODITELJA.

Rekonstrukcionističku ideologiju mahom oslikavaju izvorni domeni koji pripadaju POSLOVANJU. VISOKO OBRAZOVANJE konceptualizuje se kao INVESTICIJA, NOVAC, SREDSTVO, POSLOVANJE, KOMPANIJA, a može biti i STRUKTURA, POKRETAČ, pa čak i UREĐAJ u oba jezika. PROFESORU se pripisuje uloga SARADNIKA, ZASTUPNIKA, DOBAVLJAČA, PRUŽAOCA USLUGA, dok je STUDENT KLIJENT, SARADNIK, FINANSIJER. UNIVERZITET je u oba jezika konceptualizovan kao KOMPANIJA, a mogu mu se pripisati i slične uloge kao PROFESORU.

Humanističku ideologiju mahom oslikavaju izvorni domeni ODREDIŠTA, ČUVARA i PREDMETA, putem kojih se konceptualizuje VISOKO OBRAZOVANJE u oba jezika. UNIVERZITET je takođe ČUVAR i ODREDIŠTE, a može biti i DAVALAC i PREDMET. PROFESOR se konceptualizuje kao DAVALAC, BOG, VLASNIK, ČUVAR, VOĐA TIMA, dok je STUDENT PRIMALAC, TELO KOJE SE KREĆE, VOJNIK, PREDMET i ROBA odnosno PROIZVOD u oba jezika.

Na osnovu broja izvornih domena, kao dominantna u britanskom engleskom ističe se rekonstrukcionistička obrazovna ideologija, jer na nju ukazuje 24 domena, a u srpskom klasična humanistička i rekonstrukcionistička ideologija, na koje ukazuje po 19 izvornih domena. Implikacije zastupljenosti obrazovnih ideologija i uzroci koji su

doveli do toga komentarisani su odeljku 4.4, te se ovom prilikom nećemo ponovo vraćati na njih.

Pečterova (2004) je primetila da različite leksičke realizacije jedne metafore mogu da oslikavaju različite ideologije, što se pokazalo tačnim i u našem istraživanju. Npr. takav je slučaj sa konceptualizacijom pojma E STUDENT kao SPORTISTE. Kada su iskorišćene osobine domena SPORTA samo kao fizičke aktivnosti (npr. sa glagolom E *to exercise*), takve konceptualizacije upućuju na progresivističku individualističku ili kolektivističku ideologiju, zato što se tako naglašava aktivnost studenta (samostalno učenje), grupno zalaganje (grupno učenje), timski rad (zajednička konstrukcija znanja). Ukoliko se naglašavaju takmičarske osobine domena SPORTA (npr. *competing student*), to upućuje na tradicionalnije shvatanje obrazovanja, odnosno na tradicionalnu humanističku ideologiju.

U našoj analizi pokazalo se da i iste leksičke realizacije jedne konceptualizacije mogu da upućuju na različite ideologije. Konceptualizacija E STUDENT kao VOJNIKA može se svrstati pod instrumentalističku ideologiju ako se njegova uloga posmatra kao uloga instrumenta kojim se postiže određeni društveni cilj i kada se prema toj ulozi obrazuje. Sa druge strane, ova konceptualizacija može da upućuje i na tradicionalnu humanističku ideologiju kada se uloga studenta kao vojnika posmatra kao strogo disciplinovana i ustrojena.

Treća pretpostavka od koje smo krenuli u ovom istraživanju jeste da prevođenje metaforičkih izraza iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA sa engleskog jezika na srpski jezik u specijalizovanom korpusu uključuje i prenošenje pojmovnih metafora. I ova pretpostavka ispostavila se kao tačna, što pokazuju rezultati koji su opisani u okviru Strategije 1 (isti izvorni domeni, poklapanje metaforičkih izraza) među kojima se izdvojilo 50 primera u kojima se metafora iz engleskog jezika unosi u srpski jezik sa ekvivalentnim metaforičkim izrazom. S obzirom na to je u celom korpusu identifikovano oko 300 metaforičkih izraza, da njih oko 160 pripada Strategiji 1, a da je od toga 50 obeleženo kao da predstavlja pojmovno prenošenje, moglo bi se zaključiti da engleski jezik vrši pojmovni uticaj na srpski kada je u pitanju prevođenje

izraza iz domena VISOKOG OBRAZOVANJA u aktuelnom diskursu. Metodu za utvrđivanje pojmovnog prenošenja, način na koji je određena i koliko je pouzdana, odnosno kako bi mogla da se unapredi, komentarišaćemo u narednom odeljku (6.2).

Sveukupno identifikovano je sedam strategija za prevođenje metaforičkih izraza iz engleskog u srpski. Među opisanim strategijama, izdvaja se jedna koja u ranijoj literaturi na ovu temu nije izdvojena, a to je Strategija 4, odnosno prevođenje metafore metonimijom. U ovom delu analize pojavila se i Strategija 6, koja podrazumeva da je metafora prevodilačko rešenje, odnosno da se nemetaforički izraz iz izvornika prevodi metaforičkim u jeziku-cilju. Kao što je ranije naglašeno, kada prevodioci koriste Strategiju 6, kao i Strategije 2, 3 i 5, trebalo bi da pažljivo odaberu izvorni domen, jer on može da utiče na ideološku obojenost metafore, isto kao i leksička realizacija izvornog domena. Sa druge strane, i Strategija 5 može u ideološkom smislu da ima implikacije, jer prevodilac, odlučujući se za nju, svesno ili nesvesno izbacuje metaforu iz jezika-cilja, a potencijalno i ideologiju koju metafora nosi.

6.2. Teorijske i metodološke implikacije i mogući pravci daljeg istraživanja

U teorijsko-metodološkom smislu jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je da proveriti validnost teorije pojmovnih metafora kada je u pitanju domen VISOKOG OBRAZOVANJA. Smatramo da opisani rezultati analize dokazuju validnost pomenute teorije, jer se pokazalo tačnim da ključne pojmove u domenu VISOKOG OBRAZOVANJA u oba jezika razumemo na osnovu pojmovnih metafora. U ovom istraživanju se pokazalo da je primena teorije pojmovnih metafora razgranata i da se može koristiti kako u analizi ideoloških aspekata jezika tako i u translatologiji. Prva primena može dati rezultate koji su relevantni i za tumačenje društvenih i kulturoloških aspekata različitih oblasti (u našem slučaju oblasti visokog obrazovanja), a rezultati druge primene pored jezičkih mogu imati i pedagoške implikacije (u našem slučaju

osveščivanje prevodilaca o prisustvu pojmovnih metafora i strategijama njihovog prevođenja).

Kada je u pitanju metodologija istraživanja koja se u identifikaciji metaforičkih izraza oslanja na MIPVU proceduru, došli smo do istih zaključaka kao Bogetić, Bročić, Rasulić (u štampi), koje su ustanovile da je potrebno da se modifikuje kada se primenjuje na srpski jezik. Dakle, kada je u pitanju primarno značenje neke lekseme, nije neophodno da bude odvojeno brojem od značenja koje je označeno kao kontekstualno. Jedno od zapažanja koje se izdvojilo jeste da se zaključak o metaforičnosti neke lekseme nekada izvodi na osnovu značenja koje je navedeno kao sekundarno u rečniku, kako u engleskom, tako i u srpskom. U identifikaciji metaforičnosti u nekim primerima, neophodno je i oslanjanje na jezički osećaj, a nama naš dodatno govori, kao i rezultati analize, da je rečnik OED pouzdaniji od rečnika Longman i MacMillan. Zatim, metafora se u srpskom očituje i u padežnom nastavku i metoda koju su Bogetić, Bročić, Rasulić (u štampi) predložile za identifikaciju takve metaforičnosti pokazuje se kao pouzdana i u našem istraživanju.

Neki od predloga za dalja istraživanja koja se tiču metaforičke konceptualizacije domena VISOKOG OBRAZOVANJA jesu analiza metafora u aktuelnom javnom diskursu, ili možda, uže posmatrano, u novinskom diskursu. U nekom narednom koraku mogli bi da se urade i asocijativni testovi sa stejholderima u visokom obrazovanju, koji bi pokazali kako određene interesne grupe u ovoj oblasti poimaju ciljni pojam i kakve sličnosti i razlike postoje kada se uporede sa rezultatima iz korpusa opšte namene. Konačno, s obzirom na to da su se u analizi korpusa izdvojili neki izvorni domeni poput SUĐENJA ili MATERIJJE npr., koji se očituju u malom broju primera ali ipak se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena, u budućim istraživanjima moglo bi se krenuti u suprotnom smeru, odnosno od izvornog domena ka ciljnom, i ispitati da li se izvorni domeni koji se javljaju u naznakama u korpusu zaista pretežno koriste za konceptualizaciju domena VISOKOG OBRAZOVANJA.

Drugi cilj ovog istraživanja u metodološkom smislu bio je da na osnovu postojeće klasifikacije obrazovnih ideologija, koju je dao Skrimšo 1983, odredi

parametre za identifikaciju tih obrazovnih ideologija putem izvornih domena koji se koriste za konceptualizaciju ciljnog domena VISOKOG OBRAZOVANJA. Izdvojeno je osam parametara putem kojih se mogu identifikovati obrazovne ideologije: *uloga koju ciljni pojam dobija u visokoobrazovnom kontekstu (npr. aktivna, pasivna), autonomija i odgovornost, stepen kontrole, međusobni odnos profesora i studenta (npr. saradnja vs. individualni rad), i njihov pojedinačni odnos prema znanju i visokom obrazovanju, odnos univerziteta prema studentu, profesoru i visokom obrazovanju, odnos visokog obrazovanja prema društvu, kontekst u kojem je upotrebljen izvorni domen (pozitivan vs. negativan) i različite leksičke realizacije istih izvornih domena.*

Kao što smo već napomenuli, obrazovne ideologije nisu tako opsežno istraživane, što je pokazala pretraga literature i nedostatak aktuelnijih klasifikacija obrazovnih ideologija. Ovo istraživanje trebalo bi da podstakne dalja istraživanja na temu obrazovnih ideologija i njihove identifikacije putem metafora odnosno izvornih domena. Smatramo da parametri koju su izdvojeni u te svrhe predstavljaju solidnu početnu tačku u tom smeru, ali bi svakako trebalo dalje raditi na njihovom upotpunjavanju i nadograđivanju, kako bi identifikacija izvornih domena koji ukazuju na obrazovne ideologije postala lakša i preciznija.

S obzirom na to da je naša analiza ideologija kumulativna, budući da je sprovedena na korpusima opšteg tipa, u narednim istraživanjima bilo bi korisno sprovesti analizu obrazovnih ideologija u aktuelnom visokoobrazovnom diskursu i ustanoviti koja ideologija dominira. Obrazovne ideologije bi se mogle analizirati i pojedinačno u diskursima raznih učesnika obrazovanja, poput nastavnika, studenata, kreatora obrazovnih politika i zakonodavaca.

Kako smo ranije ustanovili, i sam diskurs o obrazovnim ideologijama je u velikoj meri metaforičan, te bi tema nekog narednog istraživanja mogla da ide u tom smeru, budući da nismo naišli na radove o metaforičnosti diskursa o obrazovnim ideologijama. Smatramo da bi jedan od potencijalnih rezultata ovakvih istraživanja mogao da pokaže da je o obrazovnim ideologijama čak i nemoguće govoriti bez upotrebe metafora.

Treći cilj ovog istraživanja bio je da se ustanovi okvir za utvrđivanje pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja pojmovnih metafora sa engleskog na srpski, koji će potencijalno moći da se koristi i za ustanovljavanje pojmovnog prenošenja u drugim jezicima. Metoda za utvrđivanje postojanja pojmovnog prenošenja sastoji se, kao što smo videli, iz tri koraka. Prvi je identifikacija metaforičkog izraza u izvorniku i njegovog prevoda u jeziku-cilju. Ukoliko je iskorišćen isti izvorni domen sa istom leksičkom realizacijom u jeziku-cilju, u drugom koraku pretražujemo ciljnu leksemu u korpusu opšte namene, koji je u našem slučaju KSSJ. U trećem koraku, ukoliko je ciljna leksema upotrebljena u visokoobrazovnom kontekstu u više od 10 primera u korpusu opšte namene, primer obeležavamo kao da ne sadrži pojmovno prenošenje, a ukoliko ima manje od 10 primera, onda ga obeležavamo kao da predstavlja pojmovno prenošenje. Ispostavlja se da broj primera u kojima se javlja određena ciljna leksema u određenom kontekstu u korpusu može da bude problematičan. Postavlja se pitanje kako utvrditi koji broj primera u korpusu je dovoljan. S obzirom na to da KSSJ ne obiluje naročito tekstovima iz oblasti visokog obrazovanja, smatrali smo relevantnim 10 pogodaka u korpusu. Međutim, u nekim slučajevima, bilo je očigledno da i kada se ciljna leksema javlja u manje od 10 primera, ona ipak ne ukazuje na postojanje pojmovnog prenošenja, jer nam je jezički osećaj govorio da je realna situacija drugačija. Npr. to je slučaj sa studentima koji se konceptualizuju kao NOSIOCI (diploma) u srpskom. Iako se studenti kao nosioci diploma pominju u samo 6 primera u KSSJ-u, smatramo da ovi primeri ne upućuju na pojmovno prenošenje, jer se često i uobičajeno koriste u srpskom jeziku.

U narednim koracima istraživanja, trebalo bi dalje razraditi metodu za utvrđivanje pojmovnog prenošenja, jer se i dalje neminovno oslanjamo na jezički osećaj. I sam pojam pojmovnog prenošenja prilikom prevođenja ostaje nerasvetljen do kraja, jer, kako Silaški (2012) ističe, poklapanje izvornih domena i leksičkih realizacija metafore može da ukazuje na pojmovno, kulturološko i jezičko poklapanje između engleskog i srpskog jezika. Sa druge strane, Samaniego-Fernandez (2002) smatra da se ovakvim prevođenjem metafora postiže pojmovno prenošenje, u našem slučaju da se

pojmovna metafora iz engleskog jezika unosi u srpski. Mi smo u razmišljanjima možda bliži drugom stavu, budući da se novim tokovima, trendovima, promenama, uvode novi pojmovi koji nisu postojali u oblasti poput visokog obrazovanja i na taj način jezik izvornika potencijalno vrši uticaj na tekst jezika-cilja. Poželjno bi bilo sastavljenu klasifikaciju prevodnih strategija ispitati na prevođenju tekstova iz neke druge oblasti, što bi sa jedne strane pokazalo koliko je ona šire primenljiva, a sa druge strane to bi potencijalno mogla biti oblast koja je reprezentativnija u korpusu opšte namene, pa bi bila i pouzdanija za utvrđivanje pojmovnog prenošenja.

S obzirom na to da smo u poglavlju 5.4. izložili da odabir prevodne strategije može da ima uticaj na prenošenje ideologije putem metafora, u nekim daljim istraživanjima moglo bi se ispitati koliko su prevodioci svesni postojanja pojmovnih metafora i kako ih prevode. Trebalo bi ukazati na važnost strategija prevođenja metafore, jer su prevodioci, na kraju krajeva, odgovorni za prenošenje ili neprenošenje ideologija. U vezi sa tim, budući da se ovo istraživanje odnosi isključivo na produkt prevođenja, u narednim istraživanjima bilo bi korisno istražiti prevođenje kao proces koji se odvija kod prevodilaca prilikom prevođenja pojmovnih metafora. Jedno takvo istraživanje sproveli su Masi i Erensberger-Dov (2017) koji su istraživali da li prevodioci prepoznaju pojmovne metafore, na koji način ih prevode i koliki kognitivni napor pri tome ulažu.

Kada je u pitanju sam obrazovni kontekst, smatramo da treba osvestiti učesnike visokog obrazovanja o postojanju obrazovnih ideologija i njihovom značaju, o metaforama kao o sredstvu za prenošenje tih ideologija i o važnosti negovanja pedagogije koja se zasniva na progresivističkim i rekonstrukcionističkim obrazovnim ideologijama. Nadamo se da rezultati ovog istraživanja mogu da daju doprinos u tom smeru.

Literatura

1. Andrisen 2006: Andriessen, D. (2006). On the metaphorical nature of intellectual capital: a textual analysis", *Journal of Intellectual Capital*, 7(1), pp.93–110.
2. Andrisen 2008: Andriessen, D. (2008). Stuff or love? How metaphors direct our efforts to manage knowledge in organizations, *Knowledge Management Research & Practice*, 6, pp.5–12.
3. Andrisen i Van den Bum 2009: Andriessen, D., Van Den Boom, M. (2009). In Search of Alternative Metaphors for Knowledge; Inspiration from Symbolism. *Electronic Journal of Knowledge Management*, 7(4), pp.397–404, dostupno na www.ejkm.com.
4. Anilan 2018: Anilan, H. (2018). Analiza metaforičkih percepcija pojma učenja kod učenika u osnovnoj školi. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20(1), str. 291–328.
5. Batstoun 2001: Batstone, K. (2001). One's Terms Defy One's Arguments. The Metaphoric Framing of "University as Community" and "University as Business" in the Second Report Task Forec on Strategic Planning at the University of Manitoba". *Metaphor and Symbol*, 15(4), pp. 241–251.
6. Boers 1999: Boers, F. (1999). When a bodily source domain becomes prominent: the joy of counting metaphors in the socio-economic domain. In R. W. Gibbs and G. Steen (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics* (pp.47–56). Amsterdam: John Benjamins.
7. Bogetić 2018: Bogetić, K. (2018). „Metafore o engleskom i srpskom jeziku u britanskom odn. srpskom novinskom diskursu”. Doktorska disertacija (neobjavljena), Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu.
8. Bratianu i Andrisen 2008: Bratianu, C., Andriessen, D. (2008). Knowledge as Energy: A Metaphorical Analysis. *9th European Conference on Knowledge Management*, Southampton Solent University, Southampton, UK.

9. Bogetić, Bročić, Rasulić, u štampi: Bogetić, K., Bročić, A. & Rasulić, K. (u pripremi). Linguistic metaphor identification in Serbian. In: S. Nacey & T. Krennmayr (eds.) *MIPVU in Multiple Languages*. Amsterdam: John Benjamins.
10. Bota 2009: Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African Journal of Education*. Vol. 29, pp.431-444.
11. Bročić 2018: Bročić, A. (2018). „Konceptualizacija emocija samovrednovanja u engleskom srpskom jeziku“. Doktorska disertacija (neobjavljena), Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu.
12. Brok 1981: Broeck, R. Van Den (1981). The limits of translatability exemplified by metaphor translation. *Poetics Today* 2(4), pp.73–87.
13. Bugarski 1986: Bugarski, R. (1986). *Lingvistika u primeni*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
14. Cinken 2007: Zinken, Jörg. 2007. Discourse metaphors: the link between figurative language and habitual analogies. *Cognitive Linguistics* 18(3), 445-66.
15. Čarteris-Blek 2004: Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Palgrave Macmillan.
16. Čarteris-Blek 2005: Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and rhetoric: the persuasive power of metaphor*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
17. Dagut 1976: Dagut, M. (1976). Can metaphor be translated? *Babel* 12(1), pp. 21–33.
18. Dagut 1987: Dagut, M. (1987). More about the translatability of metaphor. *Babel* 33(2), pp.77–83.
19. Dejnán 2005: Deignan, A. (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. John Benjamins Publishing Company.
20. Dejnán 2008: Deignan, A. (2008). Corpus Linguistics and Metaphor. In Gibbs, R. W. (eds.) *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. pp. 280–294. Cambridge University Press.

21. Dejnana, Gabris i Solska 1997: Deignan, A. Gabrys, D. and Solska, A. (1997). Teaching English metaphors using cross-linguistic awareness-raising techniques. *ELT Journal*, 51, pp.353–360.
22. Dirven et al. 2003: Dirven, R, Frank R. M. and Pütz, M. (2003). *Cognitive Models in Language and Thought*. Hawthorne, N. Y.: Mouton de Gruyter.
23. Dobrzyńska 1995: Dobrzyńska, T. (1995). Translating metaphor: problems of meaning. *Journal of Pragmatics* 24: 595–604.
24. Dolenc 2005: Dolenc, D. (2005). Marketization in Higher Education Policy: An Analysis of Higher Education Funding Policy Reforms in Western Europe between 1980 and 2000. *Revija za Socijalnu Politiku*, 13(1), str.15–25.
25. Domović i Vizek Vidović 2014: Domović, V. i Vizek Vidović, V. (2014). Uvjerena studentica učiteljskoga fakulteta o ulozi učitelja, učenika i poučavanju. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 51(3), str. 493–508.
26. Dragičević 2008: Драгићевић, Р. (2008). О једној методи за испитивање утицаја културних и друштвених промена на значење речи, *Семантичка проучавања српског језика*, зборник радова, уредници Милорад Радовановић и Предраг Пипер, Београд: Српска академија наука и уметности, 81–95.
27. Dragičević 2010: Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskoga jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
28. Džonson 1987: Johnson, M. (1987). *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago, IL, US: University of Chicago Press.
29. Džonson 1999: Johnson, C. (1999). *Constructional grounding*. Unpublished doctoral dissertation, University of California, Berkeley.
30. Ђорђевић 2014: Ђорђевић, И. (2014). Могућности примене појмовних метафора (когнитивног приступа) за унапређивање наставе правописа. *Истраживања у педагозији*, Висока школа струковних студија

за васпитаче „Михаило Палов” и Српска академија образовања у Београду, 130–143.

31. Đurović i Silaški 2014: Đurović, T. i Silaški, N. (2014). The TEACHER-STUDENT metaphor in Serbian EU accession discourse – a case of cognitive marginalization. In B. Mišić-Ilić, V. Lopičić (ur.) *Jezik, književnost, marginalizacija: Jezička istraživanja* (str. 47-59). Niš: Filozofski fakultet.
32. Eliot 1984: Elliot, R. K. (1984). Metaphor, imagination and conceptions of education. In W. Taylor (Ed.), *Metaphors of education*. (pp. 38-53). London: Heinemann Educational.
33. Entoni 2005: Anthony, L. (2005). AntConc: A Learner and Classroom Friendly, Multi-Platform Corpus Analysis Toolkit. Proceedings of IWLeL 2004: An Interactive Workshop on Language e-Learning, pp. 7-13.
34. Entoni 2013: Anthony, L. (2013). Developing AntConc for a new generation of corpus linguists. Proceedings of the Corpus Linguistics Conference (CL 2013), July 22-26, 2013. Lancaster University, UK, pp. 14-16.
35. Ferklaf 1995: Fairclough, N. (1995) *Critical discourse analysis*, New York: Longman.
36. Ferklaf 2001: Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. London. Longman
37. Ferklaf i Vodak (1997): Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. In: Teun Van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction*, London: Sage.
38. Filipović 2009: Filipović, J. (2009). *Moć reči-Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Zadužbina Andrejević.
39. Fokonije i Tarner 1998: Fauconnier, G. and Turner, J. (1998). “Conceptual integration networks”, *Cognitive Science* 22(2), 1998, pp.133–187. Cognitive Science Society.
40. Gibbs 1994: Gibbs, R. (1994). *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.

41. Gibbs 1999: Gibbs, R. (1999). Taking metaphor out of our heads and putting it in the cultural world. In R. W. Gibbs and Steen, G. (Eds.). *Metaphor in Cognitive Linguistics*. (pp. 145–165). Amsterdam: John Benjamins.
42. Gibbs 2006: Gibbs, R. (2006). *Embodiment and Cognitive Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
43. Gibbs 2008: Gibbs, R. W., Jr. (2008). *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. (Eds). Cambridge University Press.
44. Gibbs 2015a: Gibbs, R. (2015a). Do pragmatic signals affect conventional metaphor understanding? A failed test of deliberate metaphor theory. *Journal of Pragmatics* 90. 77–87.
45. Gibbs 2015b: Gibbs, R. (2015b). Does deliberate metaphor theory have a future? *Journal of Pragmatics* 90. 73–76.
46. Gibbs 2017: Gibbs, R. (2017). *Metaphor Wars*. Cambridge: Cambridge University Press.
47. Gibbs et al. 2004: Gibbs, R. W., Lima, P., L., K. and Francozo, E. (2004). Metaphor is grounded in embodied experience. *Journal of Pragmatics*, 36, pp.1189–1210.
48. Gibbs i Kameron 2008: Gibbs, R. and Cameron, L. (2008). The social-cognitive dynamics of metaphor performance. *Cognitive Systems Research*, 9(1-2), 64–75.
49. Gortan-Premk 1997: Гортан-Премк. Д. (1997). *Полусемија и организација лексичког система у српскоме језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
50. Goutli 1997: Goatly, A. (1997). *The Language of Metaphors*. London and New York: Routledge.
51. Goutli 2002: Goatly, A. (2002). Conflicting Metaphors in the Hong Kong Special Administrative Region Educational Reform Proposals. *Metaphor and Symbol*, 17(4), 263–294.
52. Goutli 2007: Goatly, A. (2007). *Washing the Brain – Metaphor and Hidden Ideology*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

53. Grejdi 1997: Grady, J. (1997). *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes*. UC Berkeley. Doctoral Dissertation: <https://escholarship.org/uc/item/3g9427m2>
54. Grejdi 1999: Grady, J. (1999). "A typology of motivation for conceptual metaphor: correlation vs. resemblance", in: *Metaphor in Cognitive Linguistics* (R. W. Gibbs, G. Steen, eds.), Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 79–100.
55. Hart 2008: Hart, C. (2008). Critical discourse analysis and metaphor: Toward a theoretical framework. *Critical Discourse Studies*, 5, 91–106.
56. Herarts 2010: Geeraerts, D. (2010). Recontextualizing grammar. Underlying trends in thirty years of cognitive linguistics, in: *Cognitive Linguistics in Action: From Theory to Application and Back*. (E. Tabakowska, M. Choinski, L. Wiraszka, eds.), Berlin/New York: Mouton de Gruyter, pp. 71-102.
57. Herarts i Kajkens 2007: Geeraerts, D., Cuyckens, H. (2007). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. (Eds). Oxford University Press.
58. Hili et al. 2014: Healey, M., Flint, A. and Harrington, K. (2014). Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education. York: The Higher Education Academy.
59. Hegis 2003: Haggis, T. (2003). Theorising learning in higher education: epistemology, metaphor, and complexity. Paper presented at *British Educational Research Association Annual Conference*. pp.1–11.
60. Hlebec 2008: Hlebec, B. (2008). *Opšta načela prevođenja*. Beograd: Beogradska knjiga.
61. Hofman et al. 2008: Hoffman, S. et al. (2008) *Corpus Linguistics with BNCweb – a Practical Guide*. Bern: Peter Lang Publishing.
62. Imamović 2013: Imamović, A. (2013). Metaphor and metonymy in legal texts. *Jezikoslovlje*. 14(2–3). Str. 295–306.

63. Jensen 2006: Jensen, D. F. N. (2006). Metaphors as a bridge to understanding educational and social contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), Article 4.
64. Jusefi et al. 2015: Yousefi, Z., Yousefy, A. and Keshtiaray, N. (2015). Liberal Humanism and Its Effect on the Various Contemporary Educational Approaches. *International Education Studies*; 8(3), pp. 103–113.
65. Kalra i Baveja 2012: Kalra, M. B., Baveja, B. (2012). Teacher Thinking about Knowledge, Learning and Learners: A Metaphor Analysis. *Social and Behavioral Sciences* 55, pp.317–326.
66. Kameron 2003: Cameron, L. (2003). *Metaphor in Educational Discourse*. London: Continuum.
67. Kameron i Dejnán 2006: Cameron, L., and Deignan, A. (2006). The emergence of metaphor in discourse. *Applied Linguistics*, 27(4), pp.671–690.
68. Kameron et al. 2009: Cameron, L., Maslen, R., Todd, Z., Maule, J., Stratton, P. and Stanley, N. (2009). The discourse dynamics approach to metaphor and metaphor-led discourse analysis. *Metaphor and Symbol*, 24(2) pp. 63–89.
69. Kamvunis 1999: Kamvounias, P (1999). Students as customers and higher education as industry: a review of the literature and the legal implications. *Academy of Educational Leadership Journal*. The DreamCatchers Group, LLC Audience
70. Klikovac 2018: Кликовац, Д. (2018). *Српски језик у светлу когнитивне лингвистике*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
71. Klikovac 2004: Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: XX vek.
72. Klikovac 2006: Klikovac, D. (2006). *Semantika predloga: Studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
73. Klikovac 2007: Кликовац, Д. (2007). Предлошка значења у настави српског језика као страног: случај предлога У и НА. У Дешић, Милорад (ур.) *Српски*

- jezik kao strani u teoriji u praksi*. Београд: Филолошки факултет. стр. 47–63.
74. Klikovac 2008: Klikovac, D. (2008). Šta je to metafora? *Književnost i jezik*, 55(1-2), 57–76.
75. Klopfer 1981: Klopfer, R. (1981). "Intra- and intercultural translation. *Poetics Today* 2(4), pp.29–37.
76. Kevečeš 2002: Köveczes, Z. (2002). *Metaphor. A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
77. Kevečeš 2010: Köveczes, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*, Oxford: OUP (2nd ed.).
78. Koler 2003: Koller, V. (2003). A shotgun wedding: Co-occurrence of war and marriage metaphors in mergers and acquisitions discourse. *Metaphor and Symbl*, 17, pp. 179–203.
79. Koler 2014: Koller, V. (2014). Cognitive linguistics and ideology. In: J. Littlemore and J.R. Taylor (eds.) *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*. London: Bloomsbury, pp.234–252.
80. Kosanović 2016: Kosanović, M: (2016). „Pridevi koji označavaju emocije u engleskom i srpskom jeziku: kognitivnolingvistička analiza“. Doktorska disertacija (neobjavljena), Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu.
81. Kostić 2015: Kostić, M. (2015). Conceptualization of KNOWLEDGE in the official educational discourse of the Republic of Serbia. In Formato, F. and Hardie, A. (eds). *Abstract Book: Corpus Linguistics 2015*. Lancaster: UCREL, pp. 206–208.
82. Kroft i Kruz 2004: Croft, W. and D.A. Cruse (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
83. Kuk-Sater 2003: Cook-Sather, A. (2003). Movements of Mind: The Matrix, Metaphors, and Re-Imagining Education. *Teachers College Record* 105, pp. 946-977.

84. Lejkof 1987: Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
85. Lejkof 1992: Lakoff, G. (1992). Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the Gulf. Available at: http://www2.iath.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_GuIf_Metaphor_1.html
86. Lejkof 1993: Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. 2nd edition, New York: Cambridge University Press, 202–251.
87. Lejkof 2002: Lakoff, G. (2002). *Moral politics: how liberals and conservatives think*. Chicago: University of Chicago Press.
88. Lejkof 2008: Lakoff, G. (2008). The Neural Theory of Metaphor. In Gibbs, R. W., Jr. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. (Eds). Cambridge University Press.
89. Lejkof i Džonson 1999: Lakoff, G. and Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
90. Lejkof i Džonson 2003 [1980]: Lakoff, G., Johnson, M. (2003 [1980]) *Metaphors We Live By*. 2nd edition. Chicago: University of Chicago Press.
91. Lejkof i Tarner 1989: Lakoff, G. and Turner, J. (1989). *More than a Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*, Chicago: University of Chicago Press.
92. Lou 2008: Low, G. (2008). Metaphor and Education. In Gibbs, R. W., Jr. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. (Eds). Cambridge University Press.
93. Milutinović 2016: Milutinović, J. (2016). *Socijalni i kritički konstruktivizam u obrazovanju*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
94. Masi i Erensberger-Dov 2017: Massey, G. and Ehrensberger-Dow, M. (2017). Translating Conceptual Metaphor: The Processes of Managing Interlingual Asymmetry. *Research in Language*, vol. 15:2, 173–189.

95. Mekeneri et al. 2006: McEnery, T., Tono, Y., & Xiao, R. (2006). *Corpus-based language studies: An advanced resource book*. London: Routledge.
96. Mekmulen 2008: McMullen, L. (2008). Putting It in Context. Metaphor and Psychoteraphy. In Gibbs, R. W., Jr. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. (Eds). Cambridge University Press.
97. Musolf 2000: Musolff, A. (2000) Political Imagery of Europe: A House Without Exit Doors? *Journal of Multilingual and Multicultural Development* Volume 21, 2000 (3), pp. 216–229.
98. Narajanan 1997: Narayanan, S. (1997). *Embodiment in language understanding: Sensory-motor representations for metaphoric reasoning about event descriptions*. Unpublished doctoral dissertation, University of California, Berkeley.
99. Niri i Vin 2009: Neary, M. and Winn, J. (2009). *The student as producer: reinventing the student experience in higher education*. In Bell, L., Stevenson, H. and Neary, M. (eds): *The future of higher education: policy, pedagogy and the student experience*. Continuum, London, pp. 192-210.
100. Njumark 1988a: Newmark, P. (1988). *A Textbook of translation*. London: Prentice Hall International.
101. Njumark 1988b: Newmark, P. (1988). *Approaches to translation*. London: Prentice Hall International (1st ed. 1981. Pergamon Institute of English).
102. Pankejk 1993: Pancake, A. (1993). Taken by storm: the exploitation of metaphor in the Persian Gulf War. *Metaphor and Symbolic Activity*, 8, pp.281–295.
103. Pečter 2004: Peachter, C. (2004). Metaphors of Space in Educational Theory and Practice. *Pedagogy, Culture and Society*, 12(3).pp.450–466.
104. Postman 1996: Postman, N. (1996). *The End of Education. Redefining the value of school*. Vintage: Random House.

105. Pragglejaz 2007: Pragglejaz Group (2007). MIP: A method for identifying metaphorically-used words in discourse. *Metaphor and Symbol*, 22(1), 1–39.
106. Rabadan Alvarez 1991: Rabadán Álvarez, R. (1991). *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia transléctica inglés-español*. León: Universidad de León.
107. Radenković 2011. Раденковић, Ј. (2011). Предлошка реализација сликовне схеме ношења у српском језику. Магистарски рад (необјављен), Филолошки факултет, Универзитет у Београду.
108. Raden i Kevečeš (1999): Radden, G. and Kövecses, Z. (1999). "Towards a Theory of Metonymy". In *Metonymy in Language and Thought* (K.-U. Panther, G. Radden, eds), Amsterdam: John Benjamins, 1999, pp.17–66.
109. Radić-Bojanić i Silaški (2012). Radić-Bojanić, B., Silaški, N. (2012). Metaphoric and metonymic conceptualizations of the head – a dictionary-based contrastive analysis of English and Serbian. *Facta Universitatis, Series: Linguistics and Literature*, 10(1), 29 – 39.
110. Rasulić 2004: Rasulić, K. (2004). *Jezik i prostorno iskustvo*, Beograd: Filološki fakultet.
111. Rasulić 2006: Rasulić, K. (2006). Tako blizu, a tako daleko: O metaforičkoj konceptualizaciji zasnovanoj na pojmovima blizu i daleko. U: P. Piper (ur.), *Kognitivnolingvistička proučavanja srpskog jezika*, 231–260. Beograd: SANU.
112. Rasulić 2008: Rasulić, K. (2008). On the conceptualization of the European Union across EU boundaries. In: K. Rasulić & I. Trbojević (eds.), *ELLSSAC Proceedings*, Vol. I, 315–327. Beograd: Filološki fakultet.
113. Rasulić 2010: Rasulić, K. (2010). Aspekti metonimije u jeziku i mišljenju. *Theoria*, 53-3: 49–70.
114. Rasulić i Klikovac 2014: Rasulić, K. i D. Klikovac (2014). *Jezik i saznanje: Hrestomatija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.

115. Rasulić 2015: Rasulić, K. (2015). Hiding behind Bologna: Metonymy, Metaphor and Conceptual Blurring in the Bologna Process Discourse. *Nasleđe*, Special Issue: *English Language and Literature: Contemporary Perspectives*, eds. Mirjana Mišković-Luković, Biljana Vlašković Ilić, Kragujevac: FILUM, XII/32, 37–50.
116. Rasulić 2017a: Rasulić, K. (2017). A metaphor biangle. Raymond W. Gibbs, Jr. And Gerard J. Steen. *Metaphor and the Social World*, 7(1), p. 130–151; DOI: <https://doi.org/10.1075/msw.7.1.09ras>.
117. Rasulić 2017b: Rasulić, K. (2017). Shakespeare on the Shelf, Blue Helmets on the Move: Human-related Metonymic Conceptualization in English and Serbian. In: *Studies in Figurative Thought and Language* / ed. Angeliki Athanasiadou [*Human Cognitive Processing Series*, Vol. 56] – Amsterdam: John Benjamins, 2017 – pp. 199–229.
118. Samaniego Fernandez et al. 2003: Samaniego Fernandez, E., Sacristan, M. V., Fuertes Olivera P. A. (2003). Translations We Live By: the impact of metaphor translation on target systems. Paper presented at 8th International Cognitive Linguistics Conference. Spain: Logrono.
119. Samaniego Fernandez 2002: Samaniego Fernández, E. (2002). Translators' English–Spanish metaphorical competence: impact on the target system. *Estudios de lingüística inglesa aplicada (ELIA)* 3: 203–218.
120. Semino 2002: Semino, E. (2002). A sturdy baby or a derailing train? Metaphorical representations of the euro in British and Italian newspapers. *Text*, 22, pp. 107–139.
121. Semino 2008: Semino, E. (2008). *Metaphor in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
122. Semino et al. 2015: Semino, E., Demjen, Z., Demmen, J., Koller, V., Payne, S., Hardie, A., & Rayson, P. (2015). The online use of Violence and Journey metaphors by patients with cancer, as compared with health professionals: a

- mixed methods study. *BMJ Supportive and Palliative Care*. [10.1136/bmjspcare-2014-000785](https://doi.org/10.1136/bmjspcare-2014-000785).
123. Semino 2017: Semino, E. (2017). Corpus linguistics and metaphor. In Dancygier, B. (ed.) *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 463-76.
 124. Sfarid 2009: Sfarid, A. (2009). Metaphors in education. In H. Daniels, J. Porter & H. Lauder (Eds.), *Educational theories, cultures and learning: A critical perspective* (pp. 39-49). London: Routledge.
 125. Silaški 2012: Silaški, N. (2012). Srpski jezik u tranziciji – o anglicizmima u ekonomskom diskursu. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta.
 126. Sjarup 2013: Sjørup, A. C. (2013). *Cognitive effort in metaphor translation. An eye-tracking and key-logging study. PhD thesis*. Copenhagen: Copenhagen Business School.
 127. Skilbek 1982: Skilbeck, M. (1982) Three educational ideologies, in T. Horton & P. Raggatt (Eds) *Challenge and Change in the Curriculum*. Milton Keynes: Open University Press.
 128. Skrimšo 1983: Scrimshaw, P. (1983). *Educational Ideologies*. Milton Keynes: Open University Press.
 129. Snel-Hornbi 1988: Snell-Hornby, M. (1988). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
 130. Stanjočić i Popović 2010: Stanojčić, Ž. i Popović, Lj. (2010). *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike.
 131. Stefanović 2006: Stefanowitsch, A. and Gries, S. (Eds.). (2006). *Corpus-based Approaches to Metaphor and Metonymy*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
 132. Sten 2010: Steen, G. (2010). When is metaphor deliberate. In G. Steen (Ed.), *Selected papers from the Stockholm Metaphor Festival*, (pp. 43–63). Stockholm: Stockholm University.

133. Sten 2011: Steen, G. (2011). From three dimensions to five steps: The value of deliberate metaphor. *Metaphorik.de*, 21, 83–110.
134. Sten 2015: Steen, G. (2015). Developing, testing and interpreting deliberate metaphor theory. *Journal of Pragmatics*, 90, 67–92.
135. Sten et al. 2010: Steen, G., Dorst, A., Herrmann, J. B., Kaal, A., Krennmayr, T., Pasma, T. (2010). *A Method for Linguistic Metaphor Identification: From MIP to MIPVU*. Amsterdam/John Benjamins.
136. Stradvik 2017: Strudwick, K. (2017). Debating Student as Producer: Relationships, Contexts, and Challenges for Higher Education. *Prism: Casting New Light on Learning, Theory and Practice*, Vol. I (1): pp. 73-96.
137. Šatlwort 2014: Shuttleworth, M. (2014). Translation studies and metaphor studies: Possible paths of interaction between two well-established disciplines. In: Miller, DR and Monti, E, (eds.) *Tradurre Figure / Translating Figurative Language*. (pp. 53-65). Centro di Studi Linguistico-Culturali (CeSLiC): Bologna, Italy.
138. Šefner: Schäffner, C. (2004). Metaphor and translation: Some implications of a cognitive approach. *Journal of Pragmatics*, 36(7), 1253-1269. DOI: [10.1016/j.pragma.2003.10.012](https://doi.org/10.1016/j.pragma.2003.10.012)
139. Širo 2008: Schiro, M. (2008). *Curriculum theory: Conflicting visions and enduring concerns*. Los Angeles: Sage Publications.
140. Šutova i Tojfel 2010: Shutova, E. and Teufel, S. (2010). Metaphor corpus annotated for source-target domain mappings. In: Choukri, N., et al. (Eds.), *Proceedings of Language Resource and Evaluation Conference*. European Language Resources Association, Paris, pp. 3255–3261.
141. Talmi 2011: Talmy, L. (2011). Cognitive Semantics: An overview, in *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning* (Maienborn, C., von Hausinger, K. Portner, P. eds), Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, pp. 622–642.

142. Tarner 1997: Turner, J. (1997) Turn of Phrase and Roots to Learning: The Journey Metaphor in Education Culture. Available at: <http://web.uri.edu/iaics/files/03-Joan-Turner.pdf>.
143. Tasić 2017: Tasić, M. (2017). Metonimija u britanskom novinskom diskursu. Doktorska disertacija (neobjavljena), Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu
144. *Terminology of European education and training policy. A selection of 130 key terms* (2014). Luxembourg: Publications office of the european union.
145. Turajlić 2004: Турајлић, С. (2004). *Високо образовање у Србију*. Београд: Алтернативна академска образовна мрежа.
146. Turi 1982: Toury, G. (1982). A rationale for descriptive translation studies. *Dispositio*, 7(19/21), 23-39. Preuzeto sa: <http://www.jstor.org/stable/41491224>
147. Turi 1985: Toury, G. (1985). A rationale for descriptive translation studies in T. Hermans (ed.) *The Manipulation of Literature*. Sydney: Croom & Helm. pp.16–41.
148. Turi 1995: Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
149. Vesić-Pavlović 2016: Весић Павловић, Тијана (2016). „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“. Докторска дисертација (необјављена), Филолошки факултет, Универзитет у Београду.
150. Van Dejk 1998: Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology. A multidisciplinary Approach*. London: Sage.
151. Van Dejk 2001: Van Dijk, T. A. (2001). “Critical Discourse Analysis”, in Tannen, D. et al. (eds), *Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell Publishers, pp. 352–371.
152. Van Dejk 2004: Van Dijk, T. A. (2004). *Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Approach*. Barcelona: Pompeu Fabra University.

153. Van Dejk (2006). Van Dijk, T. A. (2006). Discourse, context and cognition. *Discourse Studies* 8(1), pp.159–177.
154. Vodak (2006): Wodak, R. (2006). Mediation between discourse and society: assessing cognitive approaches in CDA. *Discourse Studies* 8 (2), pp.179–190.
155. Vodak i Čilton 2005: Wodak, R. and Chilton P. (eds) (2005). A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis : Theory, Methodology and Interdisciplinarity. Amsterdam: John Benjamins.
156. Vukasović (2014): Vukasović, M. (2014), *Razvoj kurikuluma u visokom obrazovanju*. Beograd: Alternativna akademska obrazovna mreža.
157. Zakarija 1985: Zachariah, M. (1985). Lumps of Clay and Growing Plants: Dominant Metaphors of the Role of Education in the Third World, 1950-1980. *Comparative Education Review*, 29(1), pp. 1-21
158. Zobenica 2015: Зобеница, Н. (2015). Функционални приступ превођењу имена у дечијим књигама Михаела Ендеа. *Филолог*, VI: 126–136.

Rečnici i enciklopedije

Etimološki rečnik srpskog jezika, Beograd: SANU, 2003.

Longman Dictionary Online, www.ldoceonline.com

Macmillan Dictionary Onlin, www.macmillandictionary.com

Oxford Dictionary Online, www.oxforddictionaries.com

Rečnik Srpske akademije nauka i umetnosti, I–, Beograd: SANU, 1959–.

Rečnik srpskoga jezika, Novi Sad: Matica srpska, 2007.

Rečnik sinonima, Pavle Ćosić (2008), Beograd: Kornet.

Veliki rečnik manje poznatih reči i izraza, www.velikirecnik.com

Мала енциклопедија Просвета: општа енциклопедија. Београд: Просвета, 1978.

Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/>

Wikipedia, The Free Encyclopedia, <https://www.wikipedia.org/>

Korpusi

The British National Corpus, Oxford University press, 2007.

Korpus savremenog srpskog jezika, Matematički fakultet Univerziteta u Beogradu.

Biografija

Milena Kostić rođena je 22.07.1987. godine u Leskovcu, gde je završila osnovnu školu i gimnaziju, sa odličnim uspehom, kao nosilac Vukove diplome. Diplomirala je na Katedri za engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu 2010. godine, sa prosečnom ocenom 9,37. Na istom fakultetu potom je završila master studije (studijski program Jezik, književnost, kultura), sa prosečnom ocenom 10,00, odbranivši 2011. godine master rad pod nazivom "Analysis of manipulative discourse in English and Serbian advertisements" („Analiza manipulativnog diskursa u reklamnim oglasima na engleskom i srpskom jeziku“; mentor: dr Ivana Trbojević Milošević, vanredni profesor). Doktorske akademske studije na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, modul: Jezik, upisala je školske 2011/2012. godine i u predviđenom roku položila je sve ispite i odbranila predviđene studijske istraživačke radove u okviru odabranog studijskog programa, sa prosečnom ocenom 9,63.

Za vreme osnovnih i master studija bila je stipendista Ministarstva prosvete Republike Srbije, a školske 2009/2010. jedan od 1000 najboljih studenata u Republici Srbiji i dobitnik stipendije „Dositeja“ Ministarstva omladine i sporta.

U Univerzitetskoj biblioteci „Svetozar Marković“ zaposlena je od 2013. godine kao stručni saradnik u Centru za nauku. Ima višegodišnje iskustvo u nastavi stranih jezika. Učestvuje u međunarodnim i domaćim projektima koje sprovodi Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“. Autor je i predavač na 4 akreditovana kursa za profesionalno usavršavanje bibliotekara od 2015. do 2019. godine koje su realizovali Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ i Bibliotekarsko društvo Srbije. Od decembra 2018. polaznik je IFLA međunarodnog programa za zagovaranje.

Naučna i stručna interesovanja Milene Kostić kreću se u okvirima kognitivne lingvistike, prevođenja, analize diskursa i novih tehnologija u obrazovanju. Do sada je učestvovala na 16 domaćih i međunarodnih konferencija u oblasti lingvistike i bibliotekarstva. Autor je ili koautor sedam objavljenih naučnih i stručnih radova, kao i sedam radova izlaganih na naučnim i stručnim skupovima (i objavljenih u izvodu u knjigama saopštenja) u zemlji i inostranstvu.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Милена Костић

Број индекса 11048д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

„Метафоричка концептуализација домена високог образовања у енглеском и српском језику“

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 29.03.2019.

Милена Костић

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора _____ Милена Костић _____

Број индекса _____ 11048д _____

Студијски програм _____ Језик _____

Наслов рада „Метафоричка концептуализација домена високог образовања у
енглеском и српском језику“

Ментор проф. др Катарина Расулић _____

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској
верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму
Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског
назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум
одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне
библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 29.03.2019.

Милена Костић

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

„Метафоричка концептуализација домена високог образовања у енглеском и српском језику“

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)

2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)

3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)

4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)

5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)

6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 29.03.2019.

Милена Костић

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.